

Bækur.is

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

Titill

Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum.

Bindi

4. b. 1830-1837

Ár

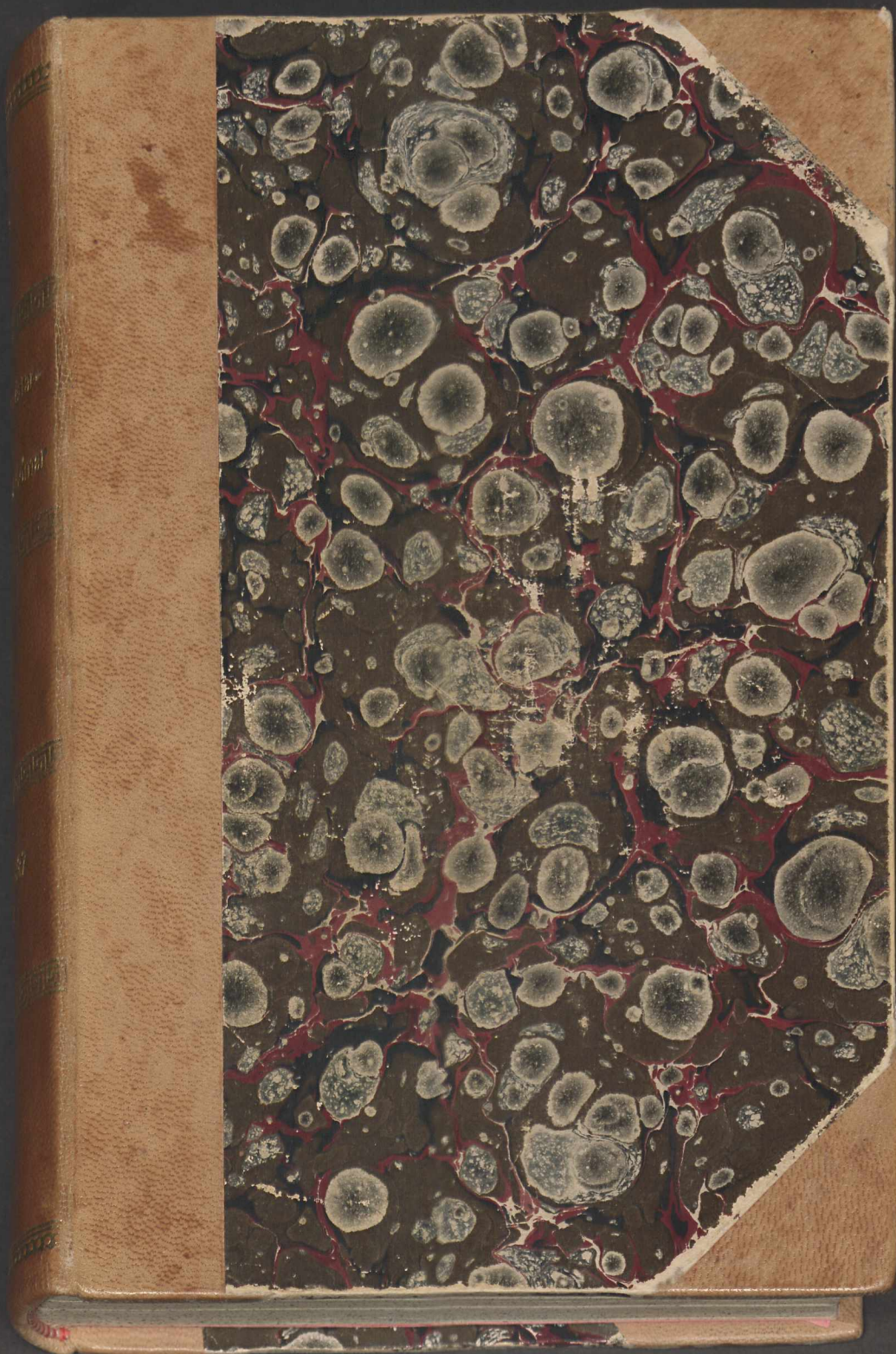
1916

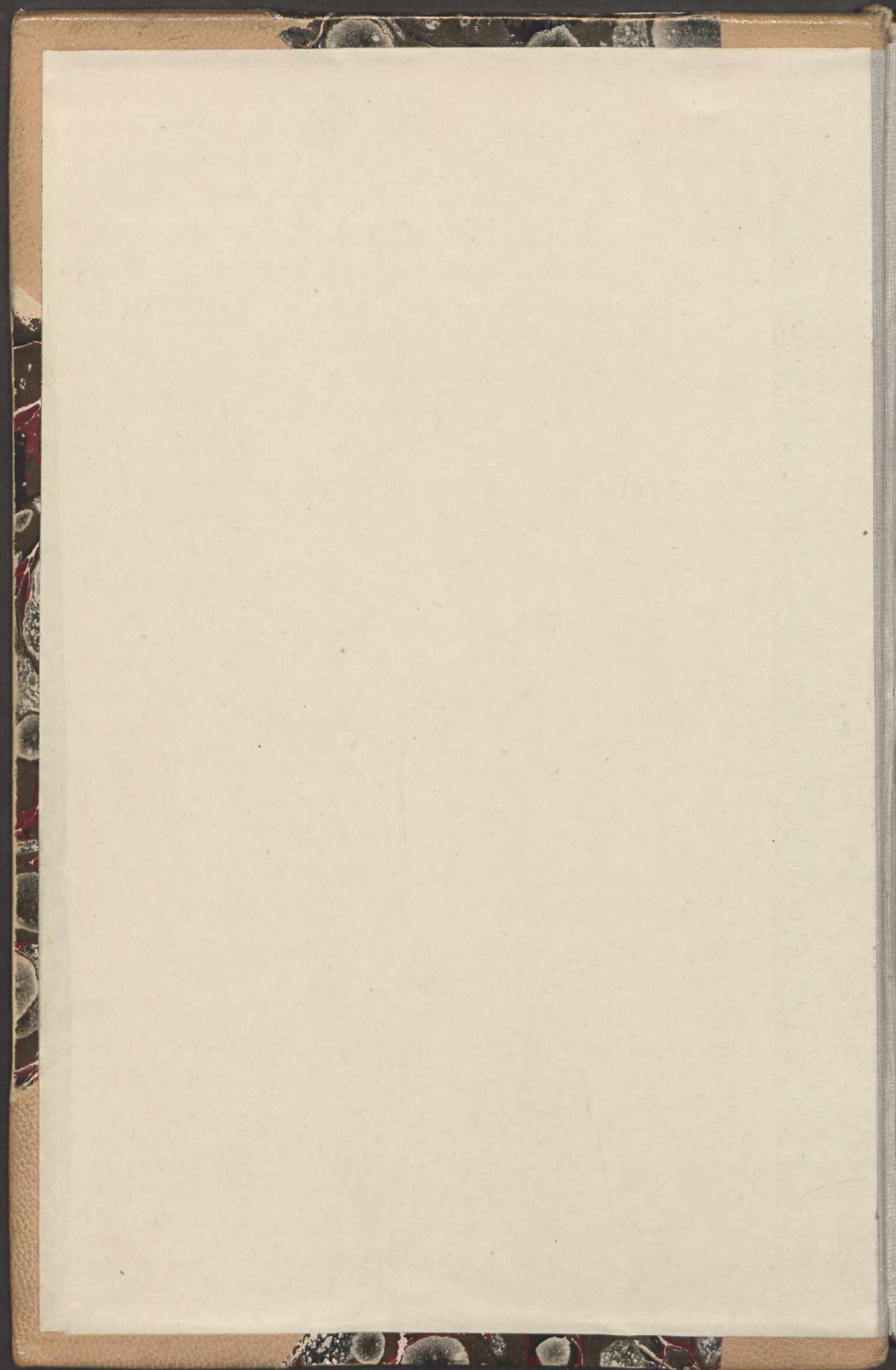
Höfundur

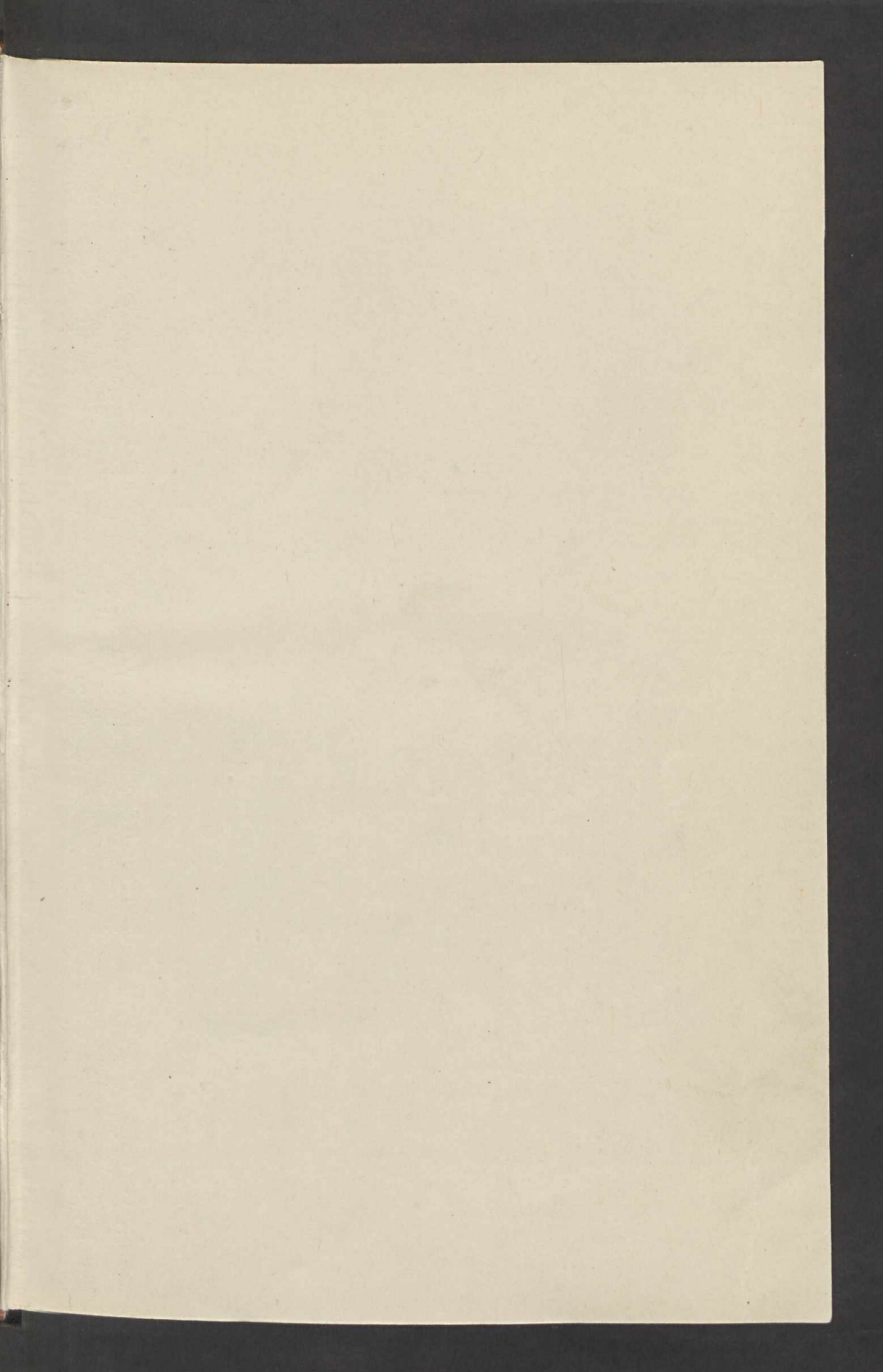
Klemens Jónsson 1862 - 1930

Einar Arnórsson 1880 - 1955

Ármann Snævarr 1919 - 2010

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873

Sögufélagið gaf út.

IV, 1.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1932.

LANDSYFIRRETTARDÓMAR

OG

HÆSTARÉTTARDÓMAR

Í ÍSLENZKUM MÁLUM

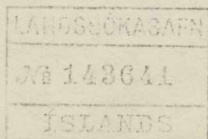
1802—1873

IV.

1830—1837

SÖGUFÉLAG GAF ÚT

REYKJAVÍK — RÍKISPRENTSM. GUTENBERG — 1931—1938

FORMÁLI

Undirritaður hefir að öllu séð um útgáfu þessa bindis. Hefir henni verið hagað með sama hætti sem áður, nema hvað stafsetningu hefir verið breytt til samræmis við stafsetningu þá, sem nú er höfð að boði landsstjórnarinnar í skólum og í ritum þeim, er gefin eru út á ríkiskostnað.

Reykjavík 7. apríl 1938.

Einar Arnórsson.

I. MÁLASKRÁ

1830.

Bls.

7. $\frac{25}{10}$ Réttvísín gegn Gísla Jónssyni. Þjófnaðarmál .. 1
8. $\frac{9}{12}$ Eyjólfur prestur Gíslason gegn Eggert presti Jónssyni. Kirkjukúgildi 2, 440

1831.

1. $\frac{5}{4}$ Réttvísín gegn Snjólfí Rustikussyni. Hvinnska 28
2. $\frac{5}{4}$ Réttvísín gegn Friðfinni Jóhannessyni. Skírlífisbrot 31
3. $\frac{27}{4}$ Réttvísín gegn Bjarna Sveinssyni, Guðmundi Eiríkssyni, Jóhanni Jónssyni, Finnboga Guðmundssyni og Kort Jónssyni. Þjófnaður. Rangur framburður fyrir dómi 35, 439
4. $\frac{4}{7}$ Réttvísín gegn Vigfúsi Jónssyni. Hvinnska 48
5. $\frac{11}{4}$ Réttvísín gegn Hjörleifi Erlendssyni. Þjófnaðarmál. 49
6. $\frac{25}{4}$ Réttvísín gegn Björgu Þórðardóttur og Sölva Þorbergssyni. Barneignarmál 53
7. $\frac{5}{6}$ Valdstjórnin gegn Finnboga Finnbogasyni og Steinunni Tómasdóttur. Siðferðismál 55
8. $\frac{20}{6}$ Réttvísín gegn Arngrími Jónssyni og Guðrúnu Jónsdóttur. Nauðgunarmál. Stuldur og hlutdeild þar í .. 60
9. $\frac{20}{6}$ Réttvísín gegn Skúla Hermannssyni, Vilhelminu Björnsdóttur og Svanhildi Eiríksdóttur. Barnsfæðing í leyti. Líkamsárás 63, 439
10. $\frac{8}{12}$ Valdstjórnin gegn Ólafi Ólafssyni, Guðmundi Jónssyni og Jórunni Jónsdóttur. Ólögleg lausamennska .. 71

1832.

1. $\frac{22}{2}$ Valdstjórnin gegn Filippusi Þorvaldssyni, Bonnesen sýslumanni og Brynjólfi Svenzon. Kýrmeiðsl. Ábyrgð gegn dómara 77
2. $\frac{14}{4}$ Kristján Jakobsson gegn Diðrik Hölter. Húskaup 89

VI

	Bls.
3. $\frac{5}{8}$ Réttvísín gegn Birni Ólafssyni. Manndrápskæra ..	96
4. $\frac{5}{8}$ Réttvísín gegn Sumarliða Sveinssyni. Sauðabjófnaður	99
5. $\frac{2}{3}$ Réttvísín gegn Jóni Jónssyni. Þjófnaðarmál	102
6. $\frac{1}{2}$ Sira Sigurður Thorarensen og Jórunn Sigurðardóttir gegn Þorleifi Þorleifssyni. Landsbrigð	104
7. $\frac{9}{8}$ Valdstjórnin gegn Herdisi Jónsdóttur. Hneykslanleg samvist karls og konu	117
8. $\frac{1}{3}$ Valdstjórnin gegn Jóhannesi Jóhannessyni. Meiðandi kveðskapur	121
9. $\frac{8}{11}$ Réttvísín gegn Birni Ólafssyni. Kæra um manndráp	123, 440
10. $\frac{3}{12}$ Valdstjórnin gegn Ólafi Ólafssyni og 14 hásetum hans. Brot á sóttvarnarlögum	129

1833.

1. $\frac{1}{8}$ Réttvísín gegn Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni. Barnsfæðing í leyni	136
2. $\frac{1}{8}$ Valdstjórnin gegn Brynjólfi Brandssyni. Meiðsl á hestum	139
3. $\frac{1}{8}$ Sira Jón Matthíasson gegn Kristjáni Guðmundssyni og Ebenezer sýslumanni Þorsteinssyni. Skiptamál ..	146
4. $\frac{2}{9}$ Réttvísín gegn Sigurði Steingrímssyni. Þjófnaðarmál	155
5. $\frac{1}{3}$ Stifamtmaðurinn yfir Íslandi gegn Birni Blöndahl sýslumanni. Skiptamál	159
6. $\frac{2}{9}$ Réttvísín gegn Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni. Barnsfæðing í leyni	162, 441
7. $\frac{1}{4}$ Réttvísín gegn Jóhönnu Einarsdóttur, Jafet Erlendsyni og Vigdís Helgadóttur. Barnsfæðing í leyni	165
8. $\frac{5}{8}$ Bonnesen sýslumaður gegn Magnúsi Sigurðssyni. Úrskurður	167
9. $\frac{1}{8}$ Réttvísín gegn Jóni Einarssyni. Hvinnska	168
10. $\frac{1}{8}$ Valdstjórnin gegn Guðrúnu Ásmundsdóttur, Sigurði Jónssyni hreppstjóra, Jóni Sigurðssyni bónda og Snorra Flóventssyni. Hneykslanlegar samvistir karls og konu	170
11. $\frac{1}{2}$ Réttvísín gegn Jóni Þorleifssyni og Guðrúnu Hallgrímsdóttur. Hórdómur	173
12. $\frac{2}{9}$ Magnús Sigurðsson gegn Bonnesen sýslumanni vegna db. Sigurðar Sigurðssonar á Rauðafelli. Skiptamál ..	175
13. $\frac{2}{9}$ Réttvísín gegn Jóhönnu Einarsdóttur, Jafet Erlendsyni og Vigdís Helgadóttur. Barnsfæðing í leyni	184, 442

VII

Bls.

14.	$\frac{7}{10}$ Rósa Björnsdóttir gegn db. Jóns Jónssonar sýslu- manns í Bæ	188
15.	$\frac{10}{10}$ Rósa Björnsdóttir gegn db. Jóns Jónssonar sýslu- manns í Bæ. Úrskurður	188
16.	$\frac{4}{11}$ Rósa Björnsdóttir gegn db. Jóns Jónssonar sýslu- manns í Bæ. Fjárhald	189, 443
17.	$\frac{4}{11}$ Stiftamtmaðurinn yfir Íslandi gegn síra Vernharði Þorkelssyni vegna db. síra Þorkels Guðnasonar. Út- greiðsla á fé kirkju	195
18.	$\frac{2}{11}$ Réttvísinn gegn Jóni Bjarnasyni. Þjófnaðarmál	200

1834.

1.	$\frac{13}{4}$ Þorleifur Sveinsson gegn Einari Guðmundssyni. Málflutningsmannspóknun	202
2.	$\frac{7}{4}$ Réttvísinn gegn Jóni Þorleifssyni og Guðrúnu Hall- grímsdóttur. Hórdómur	203
3.	$\frac{7}{4}$ Réttvísinn gegn Kristjáni Sigurðssyni. Ill meðferð á skepnum	205
4.	$\frac{4}{8}$ Jón Þórðarson gegn Guðbrandi sýslumanni Johnsen. Réttarsynjun	208
5.	$\frac{4}{8}$ Þorleifur Sveinsson gegn Einari Guðmundssyni. Dýratollur	213
6.	$\frac{4}{8}$ Guðmundur Brynjólfsson gegn Bonnesen sýslumanni sem skiptaráðanda í db. Páls Guðmundssonar og Þuríð- ar Jónsdóttur á Keldum. Skiptamál	215
7.	$\frac{2}{9}$ Réttvísinn gegn Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveins- syni. Barnsfæðing í leynd	228
8.	$\frac{1}{12}$ Réttvísinn gegn Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni. Sama sök	230, 442
9.	$\frac{30}{12}$ Réttvísinn gegn Randver Randverssyni. Þjófnaðar- mál	235
10.	$\frac{30}{12}$ Réttvísinn gegn Jóni Vigfússyni. Hórdómur	240
11.	$\frac{30}{12}$ Valdstjórnin gegn Jónatan Jónssyni. Hvinnska. Illyrði um sýslunarmann	243
12.	$\frac{30}{12}$ Réttvísinn gegn Jóni Jónssyni frá Skálmardal og Guðmundi Jónssyni. Morðmál	249

1835.

1.	$\frac{7}{6}$ Valdstjórnin gegn Þorleifi Sveinssyni. Ólögleg lausa- mennska	255
----	--	-----

VIII

Bls.

2.	$\frac{7}{10}$ Réttvísín gegn Jónasi Jónssyni. Stuldur	258, 443
3.	$\frac{29}{10}$ Sira Benedikt Vigfússon gegn Páli Þórarinssyni, Hallgrími Jónssyni og settum sýslumanni Halldóri Kröyer o. fl. Landamerkjámál	261
4.	$\frac{29}{10}$ Valdstjórnin gegn Ástríði Halldórsdóttur. Hneykslanleg sambúð karls og konu	265, 443
5.	$\frac{29}{10}$ Réttvísín gegn Eiríki Guðmundssyni, Sölva Ásmundssyni og Önnu Ásmundsdóttur. Blóðskammarmál	269
6.	$\frac{3}{12}$ Réttvísín gegn Jóni Jónssyni frá Skálmardal og Guðmundi Jónssyni. Morðmál	273
7.	$\frac{3}{12}$ Réttvísín gegn Magnúsi Hallgrímssyni, Þórði Ólafssyni, Davíð Jónssyni, Guðbrandi Andræssyni, Halldóri Andræssyni, Halldóri Guðbrandssyni og Sigurði Bjarnasyni. Þjófnaðarmál	285

1836.

1.	$\frac{4}{1}$ Réttvísín gegn Guðlaugu Guðmundsdóttur. Úrskurður	296
2.	$\frac{15}{2}$ Réttvísín gegn Einari Snorrasyni, Jóni Oddssyni og Guðnýju Benónýsdóttur. Þjófnaðarmál	298, 442
3.	$\frac{1}{6}$ Réttvísín gegn Guðbjörgu Guðmundsdóttur og Halldóri Þórðarsyni. Barnsfæðing í leyni	301
4.	$\frac{1}{6}$ Réttvísín gegn Þorleifi Þorleifssyni. Hvinnska	305
5.	$\frac{1}{6}$ Þorsteinn Magnússon og Magnús Magnússon f. h. ófullráða barna Guðmundar Magnússonar gegn Guðmundi Brynjólfssyni og Jóhanni Árnasyni sýslumanni. Skipta- og erfðamál	307
6.	$\frac{1}{6}$ Réttvísín gegn Árna Árnasyni. Þjófnaðarmál	316, 443
7.	$\frac{1}{6}$ Réttvísín gegn Kristjáni Eyjólfssyni. Þjófnaðarmál	321
8.	$\frac{1}{6}$ Þorsteinn Jörundsson gegn Gottsvini Gottsvinsyni. Áverkamál	326
9.	$\frac{4}{7}$ Einar Hákonarson gegn Jóni Guðmundssyni. Úrskurður	330
10.	$\frac{4}{7}$ Réttvísín gegn Jasoni Guðmundssyni. Stuldur	330
11.	$\frac{7}{7}$ Einar Hákonarson gegn Jóni Guðmundssyni. Úrskurður	335
12.	$\frac{7}{7}$ Sami gegn sama. Úrskurður	336
13.	$\frac{1}{6}$ Réttvísín gegn Friðfinni Jóhannessyni og Jörunni Guðmundsdóttur. Nauðgun. Hórdómur. Blóðskömm	336

IX

Bls.

14. $\frac{2}{12}$ Réttvisin gegn Arngrími Jónssyni. Hórdómur.
 Þjófnaður 341
15. $\frac{2}{12}$ Réttvisin gegn Illuga Jónssyni. Eiturbyrlun. Flakk 349

1837.

1. $\frac{1}{4}$ Réttvisin gegn Jasoni Guðmundssyni. Stuldur .. 357
2. $\frac{1}{4}$ Réttvisin gegn Marteini Guðmundssyni og Þorleifi
 Þorleifssyni. Stuldur 363
3. $\frac{5}{6}$ Réttvisin gegn Þorvaldi Sigurðssyni. Heststuldur 370
4. $\frac{5}{6}$ Stefán Hjörleifsson gegn síra Jóni Bergssyni og M.
 H. Tvede land- og bæjarfógeta. Rekamál 377
5. $\frac{7}{8}$ Síra Hallgrímur Thorlacius og síra Einar Thorlacius
 fyrir sameigendur jarðarinnar Fjósatungu gegn Árna
 Þórðarsyni umboðsmanni vegna féhirzlu konungs og
 Jóhanni Árnasyni og meðdómsmönnum hans. Landa-
 þræta 389
6. $\frac{4}{6}$ Þingeyrarklaustur gegn síra Magnúsi Magnússyni.
 Rekamál 411
7. $\frac{6}{10}$ Síra Benedikt Þorsteinsson og aðrir leiguliðar á kon-
 ungs- og kirkjujörðum í Norðfirði gegn Norðfjarðar-
 hreppi og Walsöe sýslumanni 420

II. NAFNASKRÁ

A. Einkamál.

Árni Þórðarson umboðsmaður 388.

B. Benediktsson 388.

Benedikt Vigfússon prestur 261.

Benedikt Þorsteinsson prestur 420.

Blöndahl Björn sýslumaður 159.

Bonnesen Isaach sýslumaður 215, 175.

Eggert Jónsson prestur 2, 440.

Einar Guðmundsson Hraunum 202, 213.

Einar Hákonarson Reykjavík 330, 335, 336.

Eyjólfur Gíslason prestur 2, 440.

Féhirzla konungs 388.

Gottsvin Gottsvinsson 326.

Guðbrandur Jónsson sýslumaður 208.

Guðmundur Brynjólfsson Keldum 215.

Guðmundur Magnússon, börn 307.

Hallgrímur Jónsson Ási 261.

Hölter Diðrik Reykjavík 89.

Ingibjörg Ólafsdóttir 388.

Jóhann Árnason sýslumaður 388.

J. Benediktsson 388.

Jón Bergsson prestur 377.

Jón Guðmundsson Reykjavík 330, 335, 336.

Jón Jónsson Ármóti 104.

Jón Jónsson sýslumaður í Bæ 188, 189, 444.

Jón Matthíasson prestur 146.

Jón Þórðarson Kviindisfelli 208.

Jórunn Sigurðardóttir Odda 104.

Kristján Jakobsson Reykjavík 89.

Kristján Guðmundsson Vigur 146.

Kröyer Halldór sýslumaður 261.

Leiguliðar á konungsjörðum í Norðfirði 420.

Magnús Magnússon prestur 411.
 Magnús Magnússon Kanastöðum 307.
 Magnús Sigurðsson Leirum 175.
 Norðfjarðarhreppur 420.
 Oddný Þorleifsdóttir Þórustöðum 104.
 Páll Guðmundsson, dánarbú 215.
 Páll Þórarinsson Þórunnarseli 261.
 Rósa Björnsdóttir 188, 189, 444.
 Sigurður Sigurðsson Rauðafelli, dánarbú 175.
 Stefán Hjörleifsson Starmýri 377.
 Stiftamtmaðurinn yfir Íslandi 159, 195.
 Þórarensen Sigurður prestur 104.
 Thorlacius Hallgrímur prestur 388.
 Tvede land- og bæjarfóeti 377.
 Walsøe sýslumaður 420.
 Vernharður Þorkelsson prestur 195.
 Þingeyraklaustur 411.
 Þorkell Guðnason prestur, dánarbú 195.
 Þorleifur Sveinsson Yzta-Mói 202, 213.
 Þorleifur Þorleifsson Þórustöðum 104.
 Þorsteinn Jörundsson Vorsabæ 326.
 Þorsteinn Magnússon Núpakoti 307.
 Þuriður Jónsdóttir Keldum, dánarbú 215.

B. Opinber mál.

Anna Ásmundsdóttir Skagaströnd 269.
 Arngrímur Jónsson Stekkjahjáleigu 60, 341.
 Árni Árnason Bakkakoti 316, 443.
 Árni Magnússon háseti 129.
 Ástriður Halldórsdóttir Torfalæk 265, 443.
 Bjarni Sveinsson Örlygsstöðum 35, 439.
 Björg Þórðarsdóttir Mikley 53.
 Björn Ólafsson Torfalæk 96, 123, 440.
 Bonnesen Isaach sýslumaður 77.
 Brynjólfur Brandsson Reykjavík 139.
 Brynjólfur Svenzon sýslumaður 77.
 Davíð Jónsson Kirkjubóli 285.
 Einar Snorrason Seltjarnarnesi 298, 442.
 Eiríkur Guðmundsson Höskuldsstöðum 269.

- Filippus Þorvaldsson Stórolfshvoli 77.
 Finnbogi Finnbogason Langavatni 55.
 Finnbogi Guðmundsson Refsstöðum 35.
 Friðfinnur Jóhannesson Ytra-Álandi 31, 336.
 Gísli Jónsson Litlalandi 1.
 Guðbjörg Guðmundsdóttir Gili 301.
 Guðbrandur Andreasson Hólmfastskoti 285.
 Guðlaug Guðmundsdóttir Gili (sjá Guðbjörg) 296.
 Guðmundur Eiríksson Gunnsteinsstöðum 35.
 Guðmundur Jónsson Miklahóli 71.
 Guðmundur Jónsson Selskerjum 240, 273.
 Guðmundur Tómasson 129.
 Guðrún Ásmundsdóttir Böggversstöðum 170.
 Guðrún Benónýsdóttir Seltjarnarnesi 298.
 Guðrún Hallgrímsdóttir Þingeyjarsýslu 170, 203.
 Guðrún Jónsdóttir Stekkjahjáleigu 60.
 Halldór Andreasson Hólmfastskoti 285.
 Halldór Guðbrandsson Gerði 285.
 Halldór Þórðarson Gili 301.
 Herdís Jónsdóttir Ytri-Brekkum 117.
 Hjörleifur Erlendsson Skaftafellssýslu 49.
 Illugi Jónsson Suður-Múlasýslu 349.
 Jafet Erlendsson Ytri-Bakka 165, 184, 440.
 Jason Guðmundsson Hólkoti 330, 357.
 Jóhann Jónsson Holtastöðum 35.
 Jóhanna Einarsdóttir Ytri-Bakka 165, 184, 440.
 Jóhannes Jóhannesson Syðra-Lóni 121.
 Jón Bjarnason Blangshólagerði 170.
 Jón Bjarnason Áskoti 200.
 Jón Einarsson Hrappsstöðum 108.
 Jón Jónsson Höskuldarkoti 102.
 Jón Jónsson Skálmardal 249, 273.
 Jón Oddsson Seltjarnarnesi 298.
 Jón Sigurðsson Böggversstöðum 170.
 Jón Sveinsson Skammbeinsstöðum 136, 162, 228, 230, 440, 442.
 Jón Vigfússon Langhúsum 240.
 Jón Þorleifsson Garðsvíkurgerði 170, 203.
 Jón Þorsteinsson háseti 129.
 Jónas Jónsson Skagafirði 258, 443.
 Jónatan Jónsson Æsustöðum 243.

- Jórunn Guðmundsdóttir Rifshæðaseli 336.
 Jórunn Jónsdóttir Ásgeirsbrekku 71.
 Kort Jónsson Örlygsstöðum 35.
 Kristján Eyjólfsen Holtsmúla 321.
 Kristján Sigurðsson Réttarholti 205.
 Magnús Hallgrímsson Keflavík 285.
 Magnús Sigurðsson háseti 129.
 Marteinn Guðmundsson Skrapatungu 363.
 Ólafur Ólafsson Hvammi 71.
 Ólafur Ólafsson Teigi 129.
 Randver Randversson Brekku 235.
 Sigurður Bjarnason Fuglavík 285.
 Sigurður Jónsson Hrísum 170.
 Sigurður Steingrímsson Sellátrum 155.
 Skúli Hermannsson Krossi 63, 439.
 Snjólfur Rustikússon Suður-Múlasýslu 28.
 Snorri Flóventsson Böggversstöðum 170.
 Steinunn Tómasdóttir Langavatni 55.
 Sumarliði Sveinsson Lækjarbug 99.
 Svanhildur Eiríksdóttir Krossi 63, 439.
 Sölvi Ásmundsson Húnavatnssýslu 269.
 Sölvi Þorbergsson Eyhildarholti 53.
 Vigdís Helgadóttir Ytri-Bakka 165, 184, 440.
 Vigfús Jónsson Brekku 48.
 Vilhelmina Björnsdóttir Krossi 63, 439.
 Þórður Ólafsson Flankastöðum 285.
 Þorlákur Sveinsson Tumabrekku 255.
 Þorleifur Þorleifsson Grundarkoti 363.
 Þorleifur Þorleifsson Undirfelli 305.
 Þorsteinn Símonarsson háseti 129.
 Þórunn Þorleifsdóttir Skammbeinsstöðum 136, 162, 228, 230,
 440, 442.
 Þorvaldur Sigurðsson Beggjakoti 370.

III. LAGASTAÐIR, SEM VITNAÐ ER TIL¹⁾

1096. Tíundarskipun Gizurar biskups 420.
1275. Kristinréttur Árna biskups 420.—14. kap. 420.
1281. Jónsbók: *Almennt* 195, 388. — *Mannhelgi*: 2. kap. 61, 326; 14. kap. 326; 15. kap. 326; 21. kap. 326. — *Arfatökur*: 21. kap. 189; 28. kap. 215. — *Kvennagiftingar*: 2. kap. 189. — *Landabrigðabálkur*: 4. kap. 388; 6. kap. 388. — *Landsleigubálkur*: 6. kap. 215; 16. kap. 388; 20. kap. 388; 22. kap. 388; 26. kap. 388; 39. kap. 84, 139; 48. kap. 96, 341, 263; 52. kap. 420. — 59. kap. 420. — *Kaupabálkur*: 11. kap. 388; 12. kap. 104, 388; 21. kap. 388; 24. kap. 341. — *Rekabálkur*: 1. kap. 420; 2. kap. 377; 3. kap. 420. — *Þjófabálkur*: 13. kap. 341.
1294. Réttarbót Eiríks konungs 363.
1397. Máldagasafn Wilchins biskups 2.
1489. Piningsdómur (Ísl. fbrs. VI. 660) 420.
1552. Erindisbréf Páls Hvítfelds (MKet. I. 298) 420.
1555. Erindi Kund Steinsens (MKet. I. 357) 420.
— Bessastaðasamþykkt 30. júní (MKet. I. 362) 420.
1556. Konungsbréf 16. apríl 420.
1575. Máldagasafn Gísla biskups Jónssonar 2.
— Tilskipun 21. marz 420.
1619. Konungsbréf 20. apríl 420.
1683. 15. apríl. Dönsku Lög Kristjáns fimmta: 3—17, 189; 5—4—14 til 19, 215.
1687. 15. apríl Norsku Lög Kristjáns fimmta.
1. bók: 4—1, 146, 228, 261, 388, 396; 4—2, 336; 4—20, 188; 4—32, 261, 336, 388; 4—34, 202; 5—7, 26; 5—8, 240; 5—9, 208; 6—11, 159; 6—12, 146, 159, 261; 8—3, 377; 8—10, 146; 13—1, 388; 13—4, 377; 13—11, 46; 13—13,

1) Tölurnar eru miðaðar við þá blaðsíðu, sem dómur sá, þar sem lagaboð er nefnt, hefst á.

- 388; 13—14, 388; 13—16, 388; 13—17, 341, 388; 13—18, 68, 363, 388; 13—20, 363; 13—21, 46, 363; 15—1, 61; 19—20, 56; 22—4, 84, 136; 22—8, 78, 84, 136; 22—32, 307. —
3. bók: 18—15—1, 341; 19, 189; 19—41, 215; 21—2, 86; 21—16, 72; 21—18, 72. —
5. bók: 1—1, 104; 1—3, 104; 1—5, 104; 1—7, 104; 2, 146; 2—1, 215; 2—4, 146; 2—14, 215; 2—16, 215; 3—24, 341; 3—39, 104; 3—40, 104; 3—41, 104; 3—43, 104; 5—3, 377, 388; 5—4, 377, 388; 5—5, 388; 7—8, 208; 9—2, 285. —
6. bók: 5—1, 69; 5—2, 69; 6—7, 64, 162, 184, 201; 6—8, 64, 162, 184, 230, 301; 6—10, 68, 6—12, 273; 7—1, 326; 7—5, 326, 7—19, 326; 11—1, 123; 12, 123; 13—6, 269; 13—13, 269; 13—18, 61; 13—19, 61; 13—21, 336; 17, 357; 17—1, 316, 321; 17—2, 37, 316, 321; 17—3, 37, 321, 365; 17—4, 316, 17—6, 316; 17—7, 316; 17—8, 316; 17—9, 316; 17—10, 37, 316, 370; 17—11, 37, 316, 370; 17—13, 316, 321; 17—18, 37; 20, 139; 20—3, 84, 139.
1690. Tilskipun 4. marz 239.
1717. Opið bréf 20. febr. A. 15. gr. 215. — B. 20. gr. 215.
1719. Tilskipun 31. marz 388.
1732. Konungsbréf 19. febr. 326.
1735. Tilskipun 19. ágúst, 1. gr. 208, 336. — 9. gr. 146. — 17. gr. 81, 85.
1739. Tilskipun 23. jan. 14. gr. 243.
— Konungsbréf 8. maí 420.
1741. Tilskipun 19. maí 2. gr. 336.
1746. Tilsk. 3. júní (húsagi). 7. gr. 121.—14. gr. 63. — 19. og 28. gr. 121.
— Tilsk. 3. júní (hjónabandsmál) 12. gr. 56.
— Erindisbréf biskupa 1. júlí 195. — 16. gr. 420.
— Tilskipun 13. des. VI. 4. gr. nr. 2 420.
1751. Tilsk. 19. marz 370.
— Tilsk. 19. nóvbr. 370.
1760. Konungsbréf 16. maí 420.
1761. Konungsbréf 18. apríl 104.
1765. Konungsbréf 17. maí 377.
1769. Konungsbréf 17. febr. 146, 215.

1771. Tilskipun 14. jan. 104.
 — Erindisbréf (hæstaréttar Danmerkur) 7. des. 243.
1776. Konungsbréf 2. maí 1, 61, 200, 243, 298.
 — Tilskipun 15. apríl 5. gr. 104.
1778. Opið bréf 4. maí 2. gr. 377.
1780. Kancellibréf 15. apríl 215.
 — Konungsbréf 21. júní 136, 205.
1781. Konungsbréf 11. apríl 71.
1782. Reglugerð 17. júlí 420. — 4. gr. 420.
1783. Kancellibréf 29. jan. 420.
 — Tilskipun 19. febr. 71. — 2. og 3. gr. 255.
 — Opið bréf 9. apríl 215.
 — Konungsbréf 15. okt. 60, 102, 200.
1784. Stofnskrá 3. marz 71.
 — Kancellibréf 18. marz 420.
 — Tilskipun 20. ágúst 9. gr. 336.
1785. Uppboðsskilmálar Skálholtsstólsjarða 27. apríl 420.
1786. Opið bréf 24. apríl 235, 258, 316, 370.
 — Konungsbréf 11. ágúst 60.
1787. Kancellibréf 13. júní 420.
 — Konungsbréf 11. apríl. — 4. gr. 213.
 — Opið bréf 8. júní 104.
1789. Tilsk. 20. febr. — 1. gr. 379. — 2. gr. 102, 200. — 4. gr. 235, 258, 285, 316, 370. — 5. gr. 370. — 7. gr. 363.
1790. Kancellibréf 22. jan. 104.
1792. Opið bréf 30. nóvbr. — 2. gr. 370.
1795. Tilsk. 10. júlí — 10. gr. 77. — 16. gr. 208. — 17. gr. 208. — 26. gr. 77. — 47 gr. 208.
1796. Tisk. 3. júní 249. — 1. og 2. gr. 388. — 28. gr. 31. — 29. gr. 336. — 32. gr. 336. — 33. og 34. gr. 31. — 35. gr. 155, 273, 349. — 37. gr. 370.
1797. Tilsk. 20. jan. — 10. gr. b. 307. — 13. gr. 77, 273. — 14. gr. 77, 273. — 28. gr. 104, 377.
 — Kancellibréf 16. sept. 85.
1799. Kancellibréf 6. júlí 175.
 — Tilskipun 27. sept. 121.
1800. Tilskipun 23. maí. — 13. gr. 240. — 17. gr. 215.
 — Opið bréf 28. apríl 235. — 2. gr. 341.
 — Erindisbréf 14. júní. — 4. gr. 215.

1800. Tilskipun 11. júlí. — 10. gr. 71. — 20. gr. 388.
 1801. Kancellibréf 1. ágús 420.
 1802. Tilskipun 8. jan. 3. og 4. gr. 77.
 1803. Kancellibréf 24. sept. 258.
 1805. Tilskipun 23. maí 77. — 3. gr. 296.
 1807. Opið bréf 26. jan. 240.
 — Kancellibréf 17. júní 31.
 1808. Konungsbréf 25. júlí — 1. gr. 35, 285. — 2. gr. 349. —
 3. gr. 349. — 5. gr. 258. — 7. gr. 60, 200, 235, 255,
 305, 349, 357, 370. — 8. gr. 363.
 1810. Tilskipun 8. febr. 7. gr. 10) og 12. gr. 104.
 1812. Kancellibréf 19. des. 31.
 1815. Tilskipun 20. marz. — 4. gr. 189.
 — Kancellibréf 22. marz 420.
 1816. Kancellibréf 17. febr. 104.
 — Konungsbréf 3. maí 102. — 2. gr. 240, 285, 363. — 4. gr.
 235. — 6. gr. 31.
 — Tilskipun 27. nóvbr. 1816. — 4. gr. 104.
 1819. Kancellibréf 19. jan. 228.
 — Tilskipun 11. ágúst. — 1. gr. 208.
 — Tilskipun 13. okt. 249. — 1. gr. 184. — 3. gr. 165, 235. —
 4. gr. 200, 359. — 5. gr. 200. — 6. gr. 228, 349.
 — Tilskipun 20. okt. 77, 121, 139. — 2. gr. 243.
 1820. Opið bréf 25. júlí 77, 175.
 1822. Rentukammerbréf 28. sept. 189.
 — Kancellibréf 19. okt. 189.
 1823. Konungsbréf 21. maí. — 3. gr. 240.
 1825. Konungsúrskurður 18. maí 269.
 — Kancellibréf 28. maí 269.
 1827. Konungsbréf 12. maí 55.
 — Opið bréf 12. júní 111.
 — Konungsbréf 7. des. 31.
 1828. Kancellibréf 26. sept. 269.
 1829. Kancellibréf 2. júní 215.
 1830. Aukatekjureglugjörð 10. sept. — 29. gr. 104. — 65. gr.
 175. — 68. gr. 175. — 79. gr. 215. — 80. gr. 175. —
 81. gr. 146. — 82. gr. 146.
 1831. Kancellibréf 4. okt. 420.
 — Tilskipun 21. desbr. 189. — V. 265, 341.

XVIII

1832. Tiskipun 15. ágúst. — 5. gr. 377. — 6. gr. 208. — 9. gr.
377. — 10. gr. 388. — 11. gr. 377. — 13. gr. 377.
1833. Kancellibréf 30. jan. 420.
— Tilskipun 4. okt. 326.
1834. Tilsk. 14. maí. — 1. og 2. gr. 420. — 13. gr. 420.

IV. EFNISSKRÁ

Atriðisorð.

Aðild.	Hjátrú.
Áfrýjun.	Hjónaband.
Ákærvald.	Hlutdeild í brotum.
Áreið.	Hneykslanleg sambúð.
Arfur, erfðir.	Hórdómur.
Barnsfæðing í leyni.	Hreppstjórar.
Blóðskömm.	Hylming.
Dánargjafir.	Ígjaldsbætur.
Dómar.	Ítrekun brota.
Dómarar.	Ítök.
Dómstólar og framkvæmdar- vald.	Játning og skýrslur aðilja.
Eiður.	Kaup og sala.
Embættis- og sýslunar- menn.	Kirkjur, kirkjueignir.
Endurupptaka máls.	Konungseignir.
Eventúalreglan.	Kröfuréttindi.
Fjárhaldsmenn.	Landamerki.
Flakk.	Landsbrigð.
Fógetagerðir.	Landsleiga.
Foreldrar og börn.	Lausamennska.
Frávisun.	Lík.
Fundið fé.	Líkur.
Gagnasakir.	Lög, lögskýring.
Gjafir.	Lögbann.
Gjafsókn, gjafvörn.	Lögfesta.
Gripdeild.	Lögreglumál.
Gæluvarðhald.	Lögræði.
Hefð.	Málasamsteypa.
Heimvisun.	Málflytjendur.
Helgibrot.	Málshöfðun.
	Málskostnaður.
	Manndráp.

Mat og skoðun.	Skaðabætur.
Meðalganga.	Skemmdir á annars eign.
Meðdómsmenn.	Skipti.
Meinsæri.	Skjöl.
Nauðgun.	Sóttvarnir.
Neyðarréttur.	Stefnur.
Neyðarvörn.	Svik.
Óðalshefð.	Sönnun, sönnunarbyrði.
Ómerking.	Tilraun.
Prestar.	Tiund.
Prestsmata.	Umboð.
Refsingar.	Varnarþing.
Reki.	Varzla.
Réttarfar.	Venja.
Réttarfarssektir.	Verðlag.
Sakhæfi.	Vextir.
Saknæmi.	Vitni.
Samningar.	Þingbækur.
Sáttir.	Þinglýsing.
Seta í óskiptu búi.	Þingvottar.
Siðferðisbrot.	Þjófaleit.
Sifjaspell.	Þjófnaður.

Aðild. Sbr. frávísun.

Eigandi húss, er kaupsamningur hafði verið gerður um, og umboðsmaður hans, sem samninginn gerði, báðir stefndir, og umboðsmaðurinn skyldaður til að fullnægja samningnum, nema hann synjaði með eiði fyrir það, að ákveðnum sölu-skilyrðum hefði verið fullnægt 89.

Dómur um vogrek ómerktur, meðal annars af því, að fyrirsvarsmanni sakafallssjóðs hafði ekki verið stefnt í héraði 377.

Leiguliðar á konungsjörðum í Norðfirði án nánari greinargerðar, að einum undanteknum, sakaraðiljar. Þetta var eigi talið valda sakarspjöllum 420.

Áfrýjun. Sbr. dómarar, fógetagerðir, frávísun, ómerking, réttarfar.

A og B voru báðir sakfelldir í héraði, og báðir vildu una við dóminn. Settur amtmaður taldi eigi heldur ástæðu til að áfrýja, enda fullnægði A dómi. Nýr amtmaður áfrýjar máli um B, og telur yfirdómur þá áfrýjun löglega, þrátt fyrir ákvörðun hins setta amtmanns 205.

Amtmanni talið rétt að áfrýja justitialiter sektardómi fyrir spjöll á annars manns eign og dómaraverkum ólögglits og óhæfs manns vegna afstöðu hans til málsins 77.

Tveimur héraðsdómum í sakamálum áfrýjað, og bæði málin dæmd í einu lagi í yfirdómi 35.

Dómsákvæði um sekt fyrir helgibrot vísað frá yfirdómi, með því að sektin náði ekki áfrýjunarupphæð, en ríkisvaldið hafði ekki áfrýjað 71.

Skiptaúrskurði um erfðarétt 6 barna áfrýjað. Sagt, að eigi skipti máli um áfrýjunarupphæð, hvers virði erfðahluti hvers barnanna sé, heldur hvort þau hafi *erfðaréttinn* og hversu miklum „*aliquant*“-hluta af búinu hann nemi 307.

Ný gögn í opinberu máli talin réttilega fram lögð án leyfis 326. Mál um dýratoll varðaði aðeins 24 skildinga. Talið, að eigi skyldi frávísa, með því að málið varðaði *skyldu* til greiðslu þess tolls framvegis 213.

Kröfu um refsingu fyrir meiðyrði, töluð á skiptafundi, vísað frá yfirdómi, með því að dómur hafði ekki gengið um þau í héraði 175.

Sátt, gerðri fyrir dómi, áfrýjað. Talin ómerk, með því að aðilja skorti heimild til að gera hana 261.

Kröfu um ómerking héraðsdóms hrundið þegar af því, að krefjandi hafði ekki áfrýjað dómi 213.

Nýtt skjal, framlagt án leyfis, ekki talið geta komið til álita 188, 388.

Ný gögn í opinberu máli talin réttilega fram lögð án leyfis 326.

Ákærvald.

Ríkisvaldinu geymdur réttur til ákæru á hendur fleirum mönnum en orðið var út af brotum, er þeir kynnu að hafa framið ásamt hinum ákærða 139.

Áreið.

Framkvæmd án tilkvaðningar rétttra aðilja metin ómerk 261.

Arfur, erfðir. Sbr. skipti.

Ráðstöfun ekkju talin dánarráðstöfun. Fjórðungsgjöf hennar o. fl. hrundið, með því að eigi var sýnt, að skilyrðum Jónsbókar um slíkar gjafir væri fullnægt, og eigi var heldur fengin staðfesting konungs á þessar ráðstafanir 215.

P deyr 1828, en Þ, kona hans, situr í óskiptu búi með leyfi G tengdasonar síns, er deyr 1831. Þ deyr 1833, og er þá deilt um erfðarétt dótturbarna Þ, en barna G. Hann er talinn hafa vegna konu sinnar þegar erft Þ, en hann lézt 1828, og hafi arfurinn þá þegar til fallið G, og eigi börn hans því arfstilkall í dánarbú Þ og Þ. Skipti á búi G og konu hans 1831 hafi eigi skipt máli í þessu efni. Börnin talin eiga tilkall til $\frac{1}{2}$ af búshluta Þ, sem erfðist 1828, eða $\frac{1}{4}$ hluta bússins alls. Eigi talið hér koma til greina, þótt kona G, en dóttir Þ og Þ, hefði aðeins átt að fá $\frac{1}{4}$ hluta móti Þ, móður sinni, ef búi Þ hefði þegar verið skipt, er hann lézt 307.

Barnsfæðing í leyni.

Stúlka elur barn í baðstofu, og er því síðan dauðu kastað í læk. Eigi talið að N. L. 6—6—7 og 8 komi til greina. Stúlkan sýknuð af frekari ákærum í hæstarétti. Annar meðsekur sýknaður alveg, en hinn dæmdur til hýðingar 63, 439.

Stúlka dæmd fyrst eftir N. L. 6—6—7 og 8, en eftir ómerkingu þess dóms og nýjar upplýsingar „arbitrært“ og síðast í hæstarétti. Meðákærður sýknaður af frekari ákærum 162, 230, 442.

Stúlka dæmd eftir N. L. 6—6—7 og 8. Barnsfaðir og kona hans sýknuð af frekari ákærum 184, 441.

Kona, sem sá á um páskaleyti 1834 og vænti sín í október s. á., talin hafa fætt barn í marz 1835 á laun. Barnið eigi talið hafa getað fæðzt lifandi, og því eigi dæmt eftir N. L. 6—6—7 og 8, heldur „arbitrært“ 30 vandarhagga refsing dæmd 301.

Blóðskömm. Sjá Sifjaspell.

Dánargjafir. Sjá arfur, erfðir.

Dómar. Sbr. réttarfar.

Maður dæmdur að viðlögðum dagsektum til þess að láta konu fara af heimili sínu, og konan dæmd með sama hætti 55. Ekki talið dæmt um athafnir A, þótt þær væru nefndar í forsendum dóms, með því að hans var ekki getið í dómsniðurlagi 139.

Skiptaráðandi skyldaður til að taka fasteign undir skipti dánarbús, þegar seljandi hefði gefið búinu út afsal fyrir henni, enda var eigi ágreiningur um skyldu hans þar til 175.

Aðili dæmdur til að greiða virði reka af tiltekinni fjöru tiltekið árabíl eftir mati 377.

Dómarar.

a) Ábyrgð dómara.

Breyting æðra dómstóls á niðurstöðu óæðra dóms bakar undir dómaranum ekki ábyrgð út af fyrir sig 420.

Í einkamáli þarf sérstaklega að stefna héraðsdómara til ábyrgðar fyrir dómaraverk hans 377.

Dómari sýknaður af ábyrgðarkröfu vegna meðferðar á einkamáli samkvæmt N. L. 1—6—12, með því að máli var áfrýjað að venjulegum áfrýjunarfresti liðnum 261.

Héraðsdómari dæmdur til að greiða áfrýjunarkostnað máls, er hann hafði farið með sem einkalögreglumál, en sæta skyldi meðferð sakamála 326.

Dómari talinn vítaverður fyrir það, að hann hafði ekki sett ákærðan mann í gæzluvarðhald og fyrir aðgreining sakar efna 285.

Héraðsdómari vittur og sektaður fyrir drátt á opinberu máli 155, 240, 349.

Héraðsdómari skyldaður til greiðslu sakarkostnaðar vegna meðferðar á opinberu máli 49, 77, 230, 265, 273, 301, 336, 442.

Héraðsdómara dæmt að greiða þóknun sækjanda og verjanda í héraði 184.

Héraðsdómara gert að greiða áfrýjunarkostnað opinbers máls, er hann taldist hafa höfðað í heimildarleysi, og að greiða kostnað af nýju máli um sama efni, ef amtmaður skyldi fyrirskipa málshöfðun 31.

Dómari, sem hafði vanrækt að birta áfrýjunarfyrirkall fyrir sökunaut, skyldaður til að gera það á sinn kostnað 296.

Dómari vittur fyrir það, að hann hafði skipað sækjanda og verjanda í opinberu máli of fljótt og tekið eið af vitni án návistar nokkurs svaramanns fyrir sökunaut 184.

Dómari, er sjálfur var óhæfur til dómstarfa í máli og lét fulltrúa sinn ólöggitan fara með það mál, talinn einn eiga að sæta refsingu fyrir það, ef því yrði að skipta. Vegna skorts á upplýsingum var hann þó ekki sektaður, en réttvisinni geymdur réttur í því efni 77.

Fundið annars að misfellum á meðferð opinberra máli í héraði 28, 35, 49, 139.

Dráttur á opinberu máli talinn réttlættur 49, 255, 258, 363.

Landsyfirréttur gerir grein fyrir drætti á dómsuppsögn í opinberu máli 273, 285.

Dómari talinn eiga sök á því, að skiptagerð varð eigi áfrýjað innan 6 mánaða frá skiptalokum. Dæmdur til sekta- og málskostnaðargreiðslu 146.

Skiptaráðandi dæmdur til að skila aftur ofteknum aukatekjum 146, 175, 215.

Skiptaráðandi dæmdur til að greiða áfrýjunarkostnað vegna rangrar skiptameðferðar 175, 215, 307.

Dómari sektaður fyrir ummæli í málsskjali í öðru máli um atkvæðagreiðslu í yfirdómsmáli, er hann hafði verið settur til að dæma 243.

b) Löggilding. Vanhæfi:

Dómur ómerktur, með því að dómari hafði látið ólöggitan fulltrúa sinn fara með málið 77.

Maður, er fór með dómstörf í lögreglurétti, hafði áður tekið að sér málstað annars aðiljans. Sátt gerð fyrir dómi hans því ómerkt 77.

Dómari talinn óhæfur vegna framkominna eða fyrirhugaðra mægða við aðilja 146, 388.

Úrskurður um það, hvort dómari skuli víkja sæti 330, 335, 336.

Sýslumaður, er hannað hafði konu vist á bæ í sömu sókn sem barnsfaðir hennar var í, talinn hæfur til að fara með mál á hendur henni fyrir óhlýðni við bannið 55.

Dómstólar og framkvæmdarvald.

Dómstólum eigi talið hæfa að dæma um „einber yfirvaldsverk og meiningar“ 55.

Ákvarðanir yfirvalds um eignaréttindi manna eigi talin bindandi fyrir dómstóla 104.

Niðurfjöfnun dýratolls er að visu yfirvaldsverk, en *skyldan* til að greiða dómstólamál 213.

Ummæli í kancellibréfum um skyldu til greiðslu tiundar eigi talin útiloka rétt dómstóla og skyldu til að leysa úr því máli 420.

Yfirdómur ómerkir málsmeðferð og dóm í einkalögreglumáli og fyrirskipar sýslumanni höfðun opinbers máls, enda þótt amtmaður hefði áður talið málið mega vera einkamál 326.

Kröfur um endurgreiðslu ofborgaðrar þóknunar eftir 68. gr. aukatekjureglugerðar 10. sept. 1830 vísað frá yfirdómi, með því að málið lyti úrskurði yfirvalds 175.

Eiður.

Mál um húskaup látið velta á eiði umboðsmanns seljanda um fullnægingu tiltekins söluskilyrðis 89.

Embættis- og sýslunarmenn. Sbr. dómamar.

Maður dæmdur fyrir illyrði við hreppstjóra á hreppastefnu 243.

Endurupptaka máls.

Aðili, er mætt hafði í máli, sendi dómara varnarskjal eftir dómtöku. Dómara talið óskýlt að taka mál þess vegna upp aftur 377.

Eventualreglan.

Skipaður talsmaður eigi talinn hafa firrt sig rétti til málflutningslauna, þótt hann krefðist þeirra eigi fyrr en í 2. málvarnarskjali sínu 388.

Fjárhaldsmenn. Sbr. lögræði, kröfuréttindi, vextir.

Talið rétt að stefna skipuðum fjárhaldsmanni barna við skipti f. h. barnanna, er skiptum var áfrýjað, unz skiptum er lokið að fullu 188.

Ófullveðja börnum dæmdur réttur til vaxta af arfhluta, er inni stóð í búi arfleiddanda, en þeim jafnframt áskilinn réttur á hendur fjárhaldsmönnum, ef vanrækslu væri um það að

að kenna, að búið varð eigi dæmt til að svara frekari vöxtum 307.

Vafamál um fjárhald og kröfur út af því 189.

Flakk. Sbr. lausamennska.

Maður, sem var undir sakamálsrannsókn, sýknaður af kærufyrir flakk, með því að honum var ekki talið unnt að fá vist 349.

Fógetagerðir.

Sýslumaður hafði í einkabréfi færzt undan að framkvæma aðför „að svo stöddu“. Sýslumanni stefnt fyrir yfirdóm fyrir réttarsynjun, en því máli var vísað frá, með því að engin dómsathöfn lægi fyrir 208.

Foreldrar og börn. Sbr. arfur, erfðir.

Maður dæmdur „arbitrært“ fyrir að hafa slegið föður sinn 63.

Frávísun. Sbr. fógetagerðir, réttarfar.

Frávísunarkröfu, er byggð var á því, að mál skyldi sæta úrlausn framkvæmdarvalds, hrundið 213.

Frávísunarkröfu hrundið, er byggð var á því, að stjórnarvöld hefðu þegar leyst úr því 420.

Kröfu um meiðyrðasekt vísað frá yfirdómi, með því að ekki var um hana dæmt í héraði 2.

Frávísunarkröfu hrundið, með því að stefndi mætti og svaraði að efni til 167.

Kröfu um frávísun opinbers máls, byggðri á því að sækjanda og verjanda væri ekki stefnt, hrundið, með því að skipun þeirra hafði verið óþörf, þar sem með málið hefði mátt fara sem lögreglumál. — Eigi heldur talin nauðsyn á að frávísa, þótt stefna væri ekki birt, því að kærða hafði verið kunnugt um málskotið 28.

Refsi- og bótakröfu í opinberu máli frávísað, með því að þær yrði að sækja í einkamáli 273.

Mál um faðerni barns áfrýjað í sambandi við sakamál. Frávísun ex officio 269.

Máli frávísað vegna þess, að stefnan var eigi birt 296.

Dómsákvæði um sekt fyrir helgibrot frávísað, með því að sektin

náði ekki áfrýjunarupphæð og ríkisvaldið hafði eigi ákvæðið áfrýjun 71.

Skiptaráðanda einum stefnt til að svara fé úr dánarbúi, en eigi erfingja. Frávisun 159.

Fundið fé. Sbr. varzla, þjófnaður.

Fundnum hlut eigi lýst vikutíma, en þegar skilað, er kunnugt varð um eiganda. Sýknað af frekari ákærum 330.

Dæmd refsing „arbitrært“ fyrir vanrækslu á að lýsa sauðkind, er komin var í fé manns 321.

Maður dæmdur fyrir það að lýsa eigi silfurskeið og slá eign sinni á hana 285.

Taka landseta á rekaviði landsdrottins af fjöru metin þjófn-aður 60.

Gagnsakir.

Í máli um rekaitak eigi talið unnt að dæma um skógarítak, er koma skyldi fyrir rekaitakið, með því að eigi var gagnstefnt 377.

Gjafir. Sjá arfur, erfðir.

Gjafsókn, gjafvörn.

Gjafsókn í málum um eignir kirkju 2, 411.

Hreppi veitt gjafsókn í tíundamáli 420.

Fjárhaldsmönnum í máli barna 307.

Gripdeild.

Heytaka að eiganda ásjáandi talin vera einkamál 273.

Gæzluvarðhald.

Fundið að því, að dómari hafði eigi sett sökunaut í gæzlu-varðhald 35, 285.

Hefð. Sbr. venja.

Þinglýstu afsali og um 40 ára óslitið eignarhald eigi haggð af eldra, en óþinglýstu bréfi 104.

Kirkjan A var lögð niður 1765 og sókn hennar lögð til kirkjunnar B, og notar hún rekaitak kirkjunnar í landi jarðarinnar S til 1835. Kirkjan B talin eigandi ítaksins, sbr. 26. kap. Llb. Jónsb. og N. L. 5—5—3 og 4 377.

Ekki talið, að N. L. 5—5—3, 4 og 5 hafi verið hér lögleiddir, og því óvíst, hvort eftir þeim yrði farið, þótt hefðarskilyrði væru fyrir hendi 388.

Kirkju dæmdur rekaréttur samkvæmt skjölum hennar og langri notkun rekans 411

100 ára hefð eftir erbr. biskupa eigi talið til að dreifa í máli um afgreiðslu kirkjueigna 195.

Heimvísun.

Kröfu um heimvísun lögreglumáls út af spjöllum á hrossum hrundið, með því að slík málsmeðferð var talin lögleg 139. Ekki talin ástæða til ómerkingar og heimvísunar opinbers máls, þótt þingvottar hefðu ekki undirritað þingbók, með því að þeir höfðu verið við þinghaldið 28.

Í einkamáli var kröfu um ómerking og heimvísun hrundið, með því að annmarkar þeir, sem á þóttu vera, voru samþykktir af aðiljum 377.

Dómur ómerktur í opinberum málum og þeim heimvisað til frekari upplýsingar 96, 136, 249, 441.

Dómur í opinberu máli ómerktur vegna þess, að stefna hafði ekki verið birt ákærðum 228.

Í opinberu máli hafði svaramanni sökunauts verið stefnt í héraði, en ekki honum sjálfum. Dómur ómerktur og máli heimvisað, enda þótt ákærði væri við, sem fangi á staðnum, er mál var þingfest 336.

Áverkamál rekið sem einkamál í héraði. Yfirdómur ómerkta málsmeðferð og dóm og bauð opinbera málshöfðun, enda þótt amtmaður hefði talið málið mega vera einkamál 326.

Helgibrot.

Kona sektuð í héraði fyrir vanrækt á kirkjugöngu 71.

Hjátrú.

Dæmd „arbitrær“ refsing fyrir óhæfilega meðferð á liki, er meðal annars var þar í fólgin, að sökunautur hafði rekið járngadda í iljar líks í því skyni að varna afturgöngu hins látna 273.

Hjónaband. Sbr. arfur, erfðir, skipti.

Sagt, að gera verði ráð fyrir helmingafélagi með hjónum sem

venjulegu, og að sá, er afbrigði þar frá staðhæfir, verði því að sanna mál sitt 307.

Kona eigi talin geta stolið úr félagsbúi sínu og manns síns, og henni vera heimil kaup heimilisnauðsynja eftir Jónsbók Kaupab. 24, 341.

Hlutdeild í brotum.

Maður sýknaður af frekari ákærum fyrir það að hafa tælt menn til ljúgvitnis 35, 439.

Maður sýknaður af ákæru um það að hafa reynt að fá annan mann til þess að fyrircoma tengdaföður sínum 35, 439.

A var sýknaður af ákæru um innbrotsþjófnað, en B, er kvaðst hafa framið þann þjófnað með A, dæmdur sekur 35, 439.

Maður sýknaður af frekari ákærum fyrir hlutdeild í þjófnaði og manndrápi 273.

A talinn aðalmaður í þjófnaði, með því að hann taldist hafa hvatt annan mann til stuldar og var við hann staddur 363.

Margir sekir dæmdir fyrir þjófnað og svik og hlutdeild í þeim brotum 285.

Óefnt loforð um hylmingu. Sýknað af hlutdeild í brotinu 285.

A og B sýknuð af hlutdeild í barnsfæðingu í leyni 184, 441.

Barnsfaðir sýknaður af frekari ákærum í samskonar máli 230, 442.

Barnsfaðir dæmdur sekur um útburð barns, kona hans sýknuð alveg og barnsmóðir dæmdi „arbitrært“ fyrir að hafa dregið dul á barnsfæðinguna eftir á 63, 439.

Sekt dæmd fyrir hlutdeild í hneykslanlegri sambúð karls og konu 170.

Kona dæmd meðsek manni sínum í rekaviðartöku. Önnur hjón sýknuð af hlutdeild í því broti 60.

Hneykslanleg sambúð.

Kona sýknuð af kæru fyrir hneykslanlega vist á bæ barnsföður síns vegna nauðsynja, en hreppstjóri og húsbóndi hennar sakfelldir fyrir vanrækslu og ráð 170.

Kona sýknuð í yfirdómi vegna sannanaskorts af frekari ákærum um hneykslanlega sambúð með manni, en sakfelld í hæstarétti 265, 443.

Kona dæmd sek fyrir það að hafa þegið vist með barnsföður

sínum og fyrir það að hafa ekki þegar orðið við skipun amtmanns um að skilja við hann 117.

Sýslumanni talið rétt að banna konu vist á bæ í sömu sókn og barnsfaðir hennar var í, með því að hneyksli þótti af standa 55.

Hórdómur.

Dómur í hórdómsmáli ómerktur, með því að það var höfðað af héraðsdómara, enda þótt ákærði léti í ljós, að hann ætlaði að beiðast linunar á sektargjaldi hjá amtmanni samkvæmt þar um gildandi lögum 31.

Maður sýknaður af frekari ákærum fyrir hórdóm 341.

Maður dæmdur fyrir hórdóm í fjórða sinni 203, 240.

Hreppstjórar. Sjá skipti.

Hylming. Sjá hlutdeild.

Ígjaldsbætur. Sjá skaðabætur.

Ill meðferð á skepnum.

Maður dæmdur fyrir skemmdarmeðferð á hestum 139, 205.

Skemmdir á kú. Ómerkingardómur 77.

Ítrekun brota. Sbr. refsing.

Maður dæmdur sekur um hórdóm fjórða sinni framinn 203, 240. Þjófnaður oft framinn og dæmdur 298.

A, sem stal kind í réttum og áður hafði verið tvívegis dæmdur fyrir hvinnsku, eigi dæmdur sem fyrir ítrekaðan þjófnað 200.

Kona dæmd fyrir barneign með bróður fyrra barnsföður síns. Athugað, að þetta var fjórða lausaleiksbrot hennar 53.

Maður dæmdur fyrst fyrir einfaldan stuld, en annað sinn fyrir hvinnsku. Vegna æsku féll refsing fyrir fyrra brotið niður. Þriðja sinni varð hann sekur um þjófnað og dæmdur fyrir þjófnað öðru sinni framinn 60.

Maður, sem áður hafði verið dæmdur sekur um þjófnað, verður nú uppvís að samskonar broti, sem reyndist framið áður en dómur hafði fallið um fyrra brotið. Dæmdur fyrir fyrsta sinni framinn þjófnað 35.

Ítök. Sbr. hefð.

Ítaksréttur A í land jarðarinnar B ekki talinn háður áfram-haldandi tilvist ítaks B í land A 388.

Kirkju dæmt ítak í fjöru annarar jarðar 411.

Kirkjan H talin eiga rekaitak í land jarðarinnar S, en sú jörð hafði áður átt skógarítak í land H. S ekki talin hafa leyst sig undan rekaitakinu, þótt hún notaði ekki skógarítakið 377.

Játning og skýrslur aðilja.

Afturköllun játningar um framið brot fyrir dómi ekki tekin til greina 63.

Eigin játning um ástæður þess, að brot var framið, tekin sem heild 139.

Skýrsla gefin utan réttar fyrir hreppstjóra ekki talin gilda móti skýrslu gefinni fyrir dómi 321.

Játning utanréttar eigi talin næg til áfellsdóms 330.

Óstöðugar skýrslur og afturkallaðar 370.

Kaup og sala. Sjá eiður.**Kirkjur, kirkjueignir.**

Mál, er prestur höfðaði til greiðslu vangoldinnar prestsmötu, dæmt svo, að bændakirkjan, er greiða skyldi af, ætti eftir Wilkinsmáldaga, rétt skildum, að eins 30 $\frac{1}{2}$ kúgildi, er greiða skyldi af hálfar smjörleigur, í stað 46 kúgida, er sækjandi tadi kirkjuna eiga eftir nefndum máldaga 2, 440.

Búi látins prests talið skylt að svara viðtakandi. presti því, er inni ætti að standa í búinu af eign kirkjunnar samkvæmt eignarskjölum hennar, hvernig svo sem hinn látni prestur kynni að hafa samið við formann sinn, með því að kirkjustjórnin hafði aldrei firrt kirkjuna þeirri eign, né heldur var 100 ára hefð til að dreifa 195.

Kirkju dæmdur rekaréttur á fjöru annarar jarðar 377, 411.

Tíundarfrelsi kirkjueigna 420.

Konungseignir.

Konungsjarðir í Skálholtsstifti forna taldar undanþegnar fátækkratíund, eins og öðrum tíundum 420.

Kröfuréttindi.

J sýslumaður talinn hafa haft fjárhald R í verki og framkvæmd. Þegar J skipti búi sínu og látinnar konu sinnar, hafði ekki komið fram krafa frá frændum R um útlausn fjár hennar, en í skiptum eftir J látinn var sú krafa gerð. Krafan var þó ekki talin töpuð („præskriberuð“), þótt hún kæmi ekki fram í fyrri skiptunum 189.

Landamerki.

Áreið í landamerkjamáli ómerkt, með því að réttum aðilja hafði ekki verið veittur kostur á að gæta réttar síns við hana. Sátt um landamerkin talin ógild af sömu ástæðu 261.

Landsbrigð.

Í landabrigðamáli kom fram þinglesið afsal og sönnur fyrir notkun stefnds á landinu um 40 ár. Eldra óþinglesið afsal ekki talið geta komið til greina 104.

Landsleiga. Sjá reki, sáttir.**Lausamennska. Sbr. flakk.**

Dæmt til refsingar fyrir ólöglega lausamennsu 71, 255, 349. Maður sýknaður af keru fyrir ólöglega lausamennsku, með því að hann fór úr vist til þess að læra bókband og hafði fengið annan mann í stað sinn 71.

Lík.

Maður dæmdur „arbitrært“ til refsingar fyrir það að hafa rekið járnghadda í iljar á líki til þess að varna afturgöngu hins látna og fyrir aðra ómannúðlega og óhæfilega meðferð á líki 273.

Líkur. Sbr. sönnun.

Löglíkur taldar vera fyrir helmingafélagi hjóna 307.

Nægilegar líkur taldar komnar fram til þess að láta úrslit einkamáls velta á eiði þriðjamanns 89.

Fávizka konu talin veita líkur fyrir því, að hún hefði satt sagt. Að ekki fannst mjólk í brjóstum hennar 5—7 vikum eftir hugaðan barnsburð, þótti ekki geta afsannað það, að hún hefði barn alið á þeim tíma, sem ætlað var. Þar á móti

var þeim löglíkur, að barnið hefði fæðzt lifandi, talið hnekk
með andlíkur 63.

Maður dæmdur gegn neitun sinni sekur um hestþjófnað á víðavangi sakir vörzlu sinnar á hestinum samkvæmt N. L. 6—17—10 og 11, enda komu fleiri atriði sekt hans til styrktar 316, 443.

Maður dæmdur þjófsnautur að hesti, sem kominn var frá eigananda án vilja hans og vitundar, samkvæmt N. L. 6—17—10 og 11, með því að ekki þóttu aðrar sannanir fram komnar fyrir því, að hann hefði sjálfur stolið hestinum 370.

Ekki talið, að maður væri sannur að sök um þjófnað eða hylmingu, þótt stolnir munir fynnust í húsum hans, með því að vel mátti vera, að aðrir hefðu komið þeim þar fyrir í blóra við hann 35.

Ákvæði N. L. 6—17 um óbeina sönnun fyrir þjófnaði eða þjófneyzlu talin undantekningarákvæði í lögum. Því varasamt að nota þau, nema öruggt megí þykja. Í þjófnaðarmáli þótti bresta næga vissu til að telja mann sekan eftir þeim 357.

Þrátt fyrir allsterkar líkur var maður sýknaður af frekari ákærum réttvísinnar fyrir meðfeð á sauðkindum annara manna 321.

Fjárskurður við ljós um kvöld ekki talinn veita nægilegar líkur til sönnunar sektar um stuld sláturfjár. Ekki heldur játning utan réttar um eign annars manns á kindum, er sökunautur hafði markað undir sitt mark og greitt andvirði þeirra 330.

Ýmsar líkur fyrir sekt sökunauts, þar á meðal varzla á eign annars manns, eigi taldar nægar til refsidóms 341.

Líkur fyrir eiturbýrlun eigi taldar nægar til refsidóms 349.

Þrátt fyrir allmiklar líkur voru tveir menn sýknaðir af ákæru um morð 273.

Lög, lögskýring.

Vitnað til alþingissamþykktar frá 1589 um prestsmötugjald 2. 12. gr. tilsk. 3. júní 1746 um hjúskap enn talinn vera í gildi hér á landi 55.

Vitnað til Jónsbókar Mannhelgi 2. kap. um atvik, er varða skýrslu konu, er sakaði mann um nauðgun við hana 60.

Tilskipun 20. okt. 1819 ekki talin hafa verið lögleidd á landi hér, enda eigi hún ekki við spjöll á eignum 77.

Sbr. þar á móti 139.

Landsleigubálkur Jónsbókar 48. kap. ekki talinn eiga við það, ef maður lætur kind af hendi við annan mann, og hún kemur aftur í fé hans óafmörkuð, enda hafði afhendandi ekki sannað, að hann hefði bannað, að kindin gengi lengur með marki hans en í Landsleigubálki 48. kap. segir 96.

Konungsbréf 21. júní 1786 eigi talið geta orðið til eftirbreytni hér á landi, þar sem það sé ætlað Noregi og geymi afbrigði frá almennum reglum löggjafarinnar 139.

Dæmt eftir analogíu Jónsbókar Landsleigubálks 39 fyrir skemmdir á hestum, með því að N. L. 6—20 sé ekki lögleiddur á Íslandi 139. Sbr. 205.

D. L. 3—17 (N. L. 3—19) eigi talinn hafa orðið lög hér á landi fyrr en tilskipun 21. des. 1831 lögbauð hann. Lögræðisaldur og meðferð fjár ólögráða manna því talinn fara eftir ákvæðum Jónsbókar í máli, er reis fyrir 1830 189.

Reglur Jónsbókar um fjórðungsgjöf og tíundargjöf ekki taldar afnumdar með kngsbr. 17. febr. 1769 215.

Talið liggja nær að nota tilskipun 4. okt. 1833, er innihaldi almennar reglur um líkamsáverka, en „forntíðarinnar“ lög í Jónsbók 326.

Opið bréf 24. marz 1786 ekki talið eiga við, þegar sökunaður er aðeins dæmdur sekur eftir sönnunarreglu N. L. 6—17—11 um hestaþjófnað eða hylmingu, heldur 1. gr. tilsk. 20. febr. 1789 og 7. gr. kongsbr 25. júlí 1808 370.

Tíundarlög Gizurar biskups 1096 talin enn vera til bendingar um skilning yngri ákvæða um tíundir 420.

Lögbann.

Sýslumanni talið rétt að banna vist konu í sömu sókn sem barnsfaðir hennar var í, en það bann sætir ekki ákvæðum N. L. 1—19—22 og 23, 55.

Lögfesta.

Friðlýst 1835 skógarhluta, sem þræta var um, á varnarþingi fasteignar á manntalsþingi 388.

Lögreglumál.

Mál út af meiðslum á kú ekki talið eiga að sæta lögregluréttar-meðferð 77.

Mál út af skemmdum á hestum látið sæta sakamálsmeðferð 205.
Mál út af skemmdum á hestum látið sæta meðferð lögreglumála 139.

Mál út af hvinnsku talið mega sæta meðferð lögreglumála 1, 28, 243.

Mál út af illyrðum við hreppstjóra 243.

Talið óþarft að skipa sækjanda og verjanda í héraði í lög-reglumálum 28, 71.

Talið, að lögreglumál sæti yfir höfuð sömu meðferð í yfirdómi sem sakamál 71.

Lögræði. Sbr. fjárhaldsmenn.

D. L. 3—17 (N. L. 3—19) ekki talinn hafa fengið gildi á Íslandi fyrr en með tilsk. 21. des. 1831. Kona því talin ófjárráð til 20 ára og einnig eftir þann aldur vegna þroskaleysis eða sjúkdóms. Húsbóndi hennar, sem jafnframt var sýslumaður, því talinn hafa haft fjárhald hennar. En ekki var hann talinn hafa verið skyldur til að setja peninga hennar á vöxtu né svara vöxtum af þeim, og því rétt að minnka innstæðu svo sem framfærslukostnaði nam. Ekki talið, að fjárhaldsmaður bæri áhættu á gengisfalli bankaseðla, er hann taldist hafa tekið við fyrir hönd skjólstæðings síns 189.

Ekku talið nauðsynlegt að ráðfæra sig við valinkunnan mann eftir N. L. 3—19—41 áður en hún gæfi út skuldaskírteini 215.

Málasamsteypa. Sbr. aðild.

Tveimur héraðsdómum í sakamáli áfrýjað í einu lagi 35.

Aðgreining eins sakaratriðis frá hinum í umfangsmiklu sakamáli talin óþörf, en eigi vitt 285.

Málflytjendur. Sbr. Málskostnaður.

Ekki talið nauðsyn að skipa sækjanda og verjanda í héraði í almennu lögreglumáli 28, 71.

Í máli út af hvinnsku talið ónauðsynlegt að skipa sækjanda og verjanda 305.

Í opinberu máli út af hórómi talið þurfa að skipa sækjanda og verjanda í héraði 31.

Gert ráð fyrir, að stefna þurfi sækjanda og verjanda í opinberu máli í héraði, þegar máli er áfrýjað 305.

Sækjandi og verjandi opinbers máls í héraði ekki taldir hafa farið að lögum með starfa sínum 249.

Sækjandi opinbers máls í héraði gerður ábyrgur fyrir ranga málsmeðferð 249, 265, 273.

Skipaður talsmaður í gjafsóknarmáli ekki talinn hafa firrt sig rétti til að krefjast málflutningslauna sér til handa, þótt krafan um þau kæmi ekki fram fyrr en í 2. varnarskjali hans 388.

Málshöfðun. Sbr. meiðyrði.

Meðferð hórdómsmáls, er héraðsdómari hafði höfðað án skipunar amtmanns, ómerkt í yfirrétti 31.

Málskostnaður.

Í gjafsóknarmáli, þar sem málskostnaður var látinn falla niður, var skipuðum talsmanni dæmd málflutningslaun af opinberu fé 2, 388, 411.

Dóknun til svaramanns í lögreglumáli í héraði dæmd af opinberum sjóði, með því skipun svaramanns taldist óþörf 71.

Málskostnaður í opinberu máli dæmdur í héraði kæranda. Þetta ákvæði dómsins fellt úr gildi í yfirdómi 243.

Kostnaður einstaks manns, er orðið hafði fyrir þjófnaði og svikum, vegna upplýsinga málsins eigi ákveðinn sérstaklega í refsidómi, heldur skyldi hann úrskurðaður af yfirvaldi, eins og annar venjulegur kostnaður af rannsókn og meðferð opinberra mála 285.

Mál sýnist risið út af kostnaði af töku þingsvitnis. Stefndi sýknaður 200.

Sýknað í opinberu máli og sökunautur þó dæmdur til að greiða sakarkostnað 170, 363.

Menn sýknaðir af frekari ákærum dæmdir til málskostnaðargreiðslu 35, 63, 184, 265, 330.

Maður sýknaður af frekari ákærum einnig sýknaður af greiðslu sakarkostnaðar 269.

Sakarkostnaði skipt í ákveðnum hlutföllum milli sökunauta 35, 230, 285, 363.

Í opinberu máli, þar sem annar sökunautur var sýknaður af greiðslu sakarkostnaðar, var hinn dæmdur til að greiða ákveðinn hluta hans í yfirdómi 269.

Hjón, samsek um töku rekaviðar, dæmd til að greiða sakarkostnað af „félagsbúi“ sínu 60.

Sökunautar dæmdir til greiðslu sakarkostnaðar in solidum 53, 55, 63, 71, 129, 184, 273, 298.

Mál látið velta á synjunareiði þriðjamanns, og skyldi málskostnaður niður falla fyrir báðum dómum, ef eiður yrði unninn, en ella skyldi þriðji maður, er líka var stefndur, og eiðinn mátti vinna, greiða málskostnað 89.

Manndráp.

Maður sýknaður af ákæru um að hafa falað annan mann til þess að fyrirkoma tengdaföður sínum 35, sbr. 439.

Kvæntur maður dæmdur sekur um að hafa kastað nýfæddu hór-barni sínu í læk 63, sbr. 439.

Sýknað af kæru um manndráp, en dæmt „arbitrært“ fyrir misbrúkun á sjálfsvarnarrétti í yfirdómi, en sýknað í hæstarétti 123, 440.

Maður sýknaður af frekari ákærum af kæru um manndráp og annar fyrir hlutdeild þar í 273.

Maður sýknaður af ákæru um eiturbýrlun 349.

Mat og skoðun.

Skoðun læknis á líki í vigsmáli 123, sbr. 96, 273.

Opinberu máli heimvísað til skoðunargerðar 249.

Læknisálit um það, hvort kona hafi fætt lifandi afkvæmi 301.

Skoðun dómara á umhverfi, þar sem líklegt var, að maður hefði verið veginn 273.

Upplráttur þrætulands í máli um skógarpart 388.

Upplráttar fjöru í máli um rekaitak ekki talin þörf, með því að aðeins var deilt um rekaréttinn, en ekki um takmörk rekafjöru 377.

Aðili dæmdur til að greiða andvirði rekinna verðmæta frá verdögum 1830 eftir mati 377.

Vantaði virðingu á stolnum mun 341.

Meðdómsmenn.

Í máli, þar sem gerðir héraðsdómara voru ómerktar, vakin athygli á því, að meðdómsmönnum var ekki stefnt 336.

Nauðsyn á að stefna meðdómsmönnum, er landaþrætumáli er áfrýjað til yfirdóms 261.

Meðalganga.

Í rekamáli 411.

Meiðyrði. Sbr. réttarfarssektir.

Valdstjórnin ekki talin eiga sök á meiðyrðum um einstaka menn 121.

Meiðandi og móðgandi orð um og við hreppstjóra, töluð á hreppastefnu, ómerkt, og sektað fyrir þau í opinberu máli 243.

Ummæli í bréfi til amtmanns um héraðsdómara vegna meðferðar hans á dómsmáli talin til þyngingar refsingar í aðal-sökinni 370.

Meinsæri.

Maður, sem tjáist hafa lofað að bera vísitandi rangt fyrir dómi, en hélt alls ekki loforðið, sýknaður 285.

Maður sýknaður af ákæru um tilraun til þess að fá vitni til að bera falskan vitnisburð, enda þótt ýms atvik bentu til sektar hans 35.

Annar maður dæmdur í sama máli eftir álitum fyrir ósannan, eiðfestan framburð, sem þó var ekki talinn eiginlegt meinsæri, enda mátti aðili fremur telja sig fyrir sökum hafðan en vitni 35.

Í sama máli var enn annar dæmdur eftir álitum fyrir vísitandi rangan framburð fyrir dómi, er hann tók þó síðar aftur 35.

Nauðgun.

Maður sýknaður af ákæru um að hafa nauðgað vinnukonu sinni 60.

Neyðarréttur.

Maður talinn hafa farið út yfir takmörk athafnafrelsis með skemmdum á hestum, er sóttu í fisk hans 139.

Stúlka sýknuð af kæru um hneykslanlega sambúð, vegna nauðsynja 170.

Neyðarvörn. Sjá manndráp.

Óðalshefð. Sjá hefð.

Ómerking. Sjá heimvísun, réttarfar.

Prestar. Sjá kirkjur.

Hvort prestar séu „fornemme Personer“ eftir N. L. 1—13—4 377.

Prestmata.

Eigandi bændakirkju dæmdur til að greiða hálfar kúgilda-leigur í prestsmötu 2.

Refsingar. Sbr. sakhæfi.

Refsing fyrir minna brot talin hverfa í refsingu fyrir hið stærra 316.

A talinn hafa stolið lítilræði 1828. 1831 hafði hann verið dæmdur fyrir 2. sinn framinn þjófnað, án þess að þá vitnaðist um stuldinn 1828. 1836 kemst hann enn í þjófnaðarmál og er sýknaður af frekari ákærum. Hvinnskan frá 1828 talin ekki mundu hafa skipt máli um refsingu 1831, og refsing fyrir hana því í rauninni afplánuð 341.

Ummæli um héraðsdómara fyrir meðferð hans á opinberu máli og framferði sökunauts í rannsókn málsins talin honum til refsiauka 370.

Ekki talið eiga að dæma þann, er hafði neitað sig sekan í þjófnaði og dæmdur var sekur eftir sönnunarreglu N. L. 6—17—11, í refsingu fyrir stórþjófnað 370.

Hvinnska ekki talin hafa ítrekunarverkun á síðar framinn þjófnað 102.

Refsað eftir álitum („arbitrært“) 63, 102, 123, 139, 205, 230, 269, 273, 285.

Tveir kærðir fyrir lausamennsku dæmdir hvor um sig til hýðingar og sektagreiðslu 71.

Manni, sem farið hafði úr vist og kærður var fyrir ólöglega lausamennsku, talið það til sýknu, að hann gerði það í þeim tilgangi að læra bókbandsið 71.

Þrjózka ákærða um að játa brot sitt talið honum til refsibýngingar 49.

Ill kynning og áður framið brot talin skipta máli um ákvörðun refsingar 53, 60.

Rétt að hlífa almenningi við kostnaði af flutningi refsifanga frá Íslandi til Kaupmannahafnar 102.

Dænd sektahegning 53, 55, 71, 117, 121, 129, 139, 146, 281.

Dæmd hýðing 1, 35, 48, 49, 55, 63, 71, 96, 102, 123, 240, 243, 255, 298, 305, 285, 357.

Hegningarvinna 63, 285, 298.

Reki.

Kirkju dæmt rekaitak 377, 411.

Rekastuldur 60.

Réttarfar. Sbr. aðild, áfrýjun, dómar, dómarar, frávisun, heimvisun, játning og skýrslur aðilja, líkur, lögreglumál, málflytjendur, málshöfðun, málskostnaður, mat og skoðun, meðdómsmenn, skjöl, stefnur, sönnun, varnarþing, vitni.

Aðiljar sammála um, að ákveðið skjal skyldi leggja til grundvallar úrlausn málsins, og var því eftir því farið, eins og yfirdómurinn taldi bera að skilja það 2.

Aðili talinn bundinn við viðurkenningu sína á efni dómstefnu 77.

Kröfu um refsingu fyrir sneiðileg ummæli um prest í málskjali frávísað, með því að slík krafa ætti að sæta úrlausn „andlegs“ dóms eftir tilsk. 27. nóv. 1816 104.

Málflutningsyfirlýsing um eitt atriði eigi talin hafa svift aðilja rétti til mótmæla um annað allnáið atriði 215.

Dómsákvæði um rétt kirkju til vogreks ómerktur, með því að það mál var ekki lagt til sátta né réttum aðilja stefnt 377. Ekki talið nauðsynlegt að ómerkja aðgerðir héraðsdómara, þótt gallaðar væru 341.

Mál vegna heytöku að aðilja ásjáandi talið eiga að vera einkamál 273.

Opinberu máli frestað og héraðsdómari skyldaður til að afla frekari gagna 265.

Nauðsyn prestsvottorðs í opinberum málum 200, 365.

Vöntun á ákvæðum í dómi um nokkurn hluta sakarkostnaðar og margt annað athugavert 249.

Fundið að ýmsum misfellum í opinberu máli 341.

Jafnframt ómerkingu og heimvísun talið upp, hvað einkum þyrfti betur að rannsaka 336.

Réttarfarssektir.

Sekt fyrir óþarfa þætu dæmd í héraði, en hrundið í yfirdómi 2. Kröfu um sekt fyrir ummæli í málsskjali hrundið 2, 96.

Verjandi í opinberu máli víttur fyrir ummæli um óstefndan þriðjamann 28.

Maður, sem nú flutti mál fyrir yfirdómi, en áður hafði verið þar setudómari í öðru máli, víttur og sektaður fyrir ummæli í málsskjali um atkvæðagreiðslu í yfirdómi um hið fyrra málið 243.

Sökunautur sektaður fyrir „forakt“ við rannsóknardómarann 273.

Málflytjandi sektaður fyrir ummæli um aðilja í málsskjali 420.

Sakhæfi.

Ölvun ekki talin eiga að skipta máli um refsingu manns, er uppvís var orðinn að þjófnaði 48, 235.

Ölvun metin til linkindar 103.

Stúlka sýknuð af refsingu fyrir hörbrot og af kröfu um greiðslu sakarkostnaðar sakir óvissu um aldur hennar 203.

Stúlka, er lýst hafði bróður sinn föður að barni sínu, en hann synjaði, dæmd „arbitrært“ í 20 vandarhagga refsingu, sakir vitsskorts 269.

Saknæmi. Sbr. neyðarréttur.

Maður dæmdur „arbitrært“ fyrir meðferð á stolnu fé, þótt ekki þætti sannað, að hann hefði haft fulla vissu um, að stolið væri 285.

Maður, er stolnir munir fundust í húsum hans, sýknaður, með því að líklegt þótti, að þeim hefði verið komið þangað án vilja hans og vitundar 35.

Samningar.

Eigandi bændakirkju ekki talinn hafa samþykkt að greiða prestsmötu af 46 kúgildum, enda þótt hann mótmælti ekki bréfi stiftsyfirvalda þar um fyrr en hann hafði fengið staðfest eftirrit af málþaga kirkjunnar. Ummæli sama aðilja

í bréfum til sækjanda ekki heldur talin nægilega skýr til þess að skuldbinda hann 2.

Mál út af samningi um húskaup látið velta á eiði stefnds þriðjamanns um það, hvort samningur hefði á komizt með ákveðnu skilyrði og að það skilyrði hefði ekki verið uppfyllt innan tiltekins tíma 89.

Sáttir.

Dómur um nokkur atriði ómerktur, með því að þau höfðu ekki verið lögð til sátta 377.

Sátt gerð fyrir dómi, þar sem dómarrinn var ólöggitur til dómstarfa, ómerkt sem dómssátt 77.

Sátt landseta um landamerki ekki talin skuldbinda landsdrottinn 261.

Fundið að því, að sáttanefnd hafði gefið vottorð um sáttfýsi aðilja 104.

Seta í óskiptu búi. Sjá arfur, erfðir.

Siðferðisbrot. Sbr. hórdómur, hneykslanleg sambúð, sifjaspell.

Maður dæmdur til sekta fyrir dreifingu ósæmilegs kveðskapar 121.

Sifjaspell.

Kona dæmd fyrir sifjaspell sakir barneignar með bróður þess manns, er hún hafði áður átt barn í lausaleik með 53.

Kona lýsti bróður sinn föður að barni sínu, en hann synjaði fyrir. Hann sýknaður, en hún dæmd „arbitrært“ 269.

Skaðabætur.

Sýknað af frekari ákærum í sauðabjófnaðarmáli, en skaðabætur þó dæmdar 321.

Skaðabætur annars dæmdar í refsímáli 35, 49, 139, 273, 285.

Skaðabótakröfu í refsímáli vísað frá, með því að krafan væri út af verknaði, sem einkamálssókn ætti við 273.

Andvirði stolinnar sauðkindar, sem enginn gat helgað sér, látið renna til fátækra 96.

Kostnaður þess, er stolinn var, til upplýsinga málsins, ekki tal-

inn til skaðabóta, heldur skyldi yfirvald úrskurða hann með öðrum sakarkostnaði 285.

Ákvæði um landnám eftir Jónsbók Landslb. 18 niður fellt úr dómi í rekamáli, með því að enginn áverkni á landi hafði átt sér stað 377.

Skemmdir á annars eign.

Á kú 77.

Á hestum 139, 205.

Skipti. Sbr. arfur, erfðir.

Ekkja situr í óskiptu búi samkvæmt konungsleyfi 215.

Skiptaráðandi að vísu ekki talinn hafa sannað heimild sína til að taka bú, þar sem erfingjar voru við og fjárráðir, til skipta, en erfingi, sem áfrýjaði aðgerðum skiptaráðanda, talinn hafa síðar samþykkt töku búsins til opinberra skipta með því að leggja mótmæli sín gegn fram kominni kröfu fyrir skiptaráðanda 215.

Erfingjar taldir hafa gert löglega ýmsar ráðstafanir fyrir hönd dánarbús, með því að skiptaráðandi hefði vanrækt skyldu sína í því efni 175.

Skiptaráðanda talið óheimilt að skylda ákveðinn erfingja til að greiða ferðakostnað sinn 175.

Í skiptum á dánarbúi prests kemur krafa frá viðtakandi presti um greiðslu til kirkju þeirrar, er hinn látni prestur hafði umsjón hennar, og var skiptaráðandi talinn bær að úrskurða þá kröfu 195.

Skiptaráðandi skyldaður til að taka undir skiptin fasteign, er annar maður hafði keypt á uppboði og lofað að selja hinum látna, er greitt hafði andvirðið, en hafði ekki fengið afsal, og uppboðskaupandinn var þessu samþykkur 175.

Skiptaráðanda rétt að láta hreppstjóra standa fyrir uppskrift og virðingu dánarbús 175.

Skiptaráðanda ber að setja ólögráðum erfingjum forsvarsmann við skipti. Aðrir aðiljar, sem ekki sækja skiptafund, sem löglega hefir verið boðaður, verða sjálfir að bera halla þar af 175.

Skiptaráðandi skyldaður til að kveða upp úrskurð um mótmæltu kröfu. Skipti ómerkt að nokkru, og skiptaráðandi skyldaður til að taka þau upp aftur 175.

Erfingja ekki tilkynnt skipti, svo að sannað yrði. Fjórðungsgjöf ranglega tekin gild. Konum og körlum úthlutaður jafnmikill arfur, og endurgjald greitt fyrir morgungjöf. Virðing talin bersýnilega röng. Skipti ómerkt 146.

Skiptaráðandi ranglega tekið dánarráðstafanir gildar, útlagt fasteignir upp í skuldir að nauðsynjalausu, tekið gildar mótmæltar og ósannaðar kröfur o. fl. Skipti ómerkt 215.

Skjöl.

Vottorð einstaks manns varðandi sendingu dómsgerða opinbers máls talið þýðingarlaust 49.

Eiginhandarrit fulltrúa héraðsdómara, þar sem fulltrúinn lofar að annast dómsmál fyrir annan mann, talin næg sönnun um það atriði 77.

Máldagi kirkju lagður til grundvallar um eignir hennar án þess að til greina kæmi, hversu fráfarandi og viðtakandi prestar kynnu að hafa samið sín á milli um útgreiðslu kirkjufjárins 195.

Kirkjumáldagar skýrðir og lagðir til grundvallar um eignir kirkna 2, 377.

Fornbréf um skógaritak, enda þótt vera kynni eftirrit, talið áreiðanlegt, og talið geta vitnað framleggjanda þess í hag 388.

Forn rekaskrá ekki talin verða tekin til greina bæði vegna óglöggs efnis og vegna þess, að hún var ólöggt, gegn biskupavísitazíum, kirkjumáldögum, og langri notkun reka þess, er um var deilt, andstæðum efni rekaskrárinnar 411.

Gamlir dómar og ýms önnur gögn ekki talin máli skipta um tíundafrelsi jarða konungs og kirkju í Skálholtsbiskupsdæmi 420.

Sóttvarnir.

Formaður og nokkrir háseta hans dæmdir til sekta fyrir brot á sóttvarnarlögum 129.

Stefnur.

Í opinberu máli talið nægilegt, að dómarinn vissi um áfrýjun málsins, með því að hann hafði ritað áfrýjunarstefnu á dómsgerðir þess, og því talið mega taka undir dóm kröfu um ábyrgð á hendur honum fyrir meðferð málsins 77.

Athygli vakin á því, að annar stefnuvotta var óeiðsvarinn 336.

Brestir á birtingu stefnu fyrir vitnum þýðingarlausir, með því að þau komu fyrir dóm og báru mótmælalaust 377.

Ekki talin þörf á að visa máli frá, þótt áfrýjunarstefna í opinberu máli væri ekki birt sökunnaut, með því að honum var um málskotið kunnugt 28.

Nægilegt talið, að héraðsdómari lýsti því yfir fyrir sig og meðdómsmenn sína, að stefna væri nægilega birt 269.

Það var að visu ekki sannað, að stefna hefði birt verið af eiðsvörnum stefnuvottum, en bæði héraðsdómari og amtmaður sem fyrirsvarsmaður aðilja höfðu vottað á stefnuna, að hún væri þeim löglega birt. Málið var því dæmt eftir N. L. 1—4—32 og 1. og 2. gr. tilsk. 3. júní 1796, þótt stefndu kæmu ekki fyrir dóm 388.

Óheimilt talið dómara að fara út fyrir stefnukröfur 377.

Svik.

Maður dæmdur sekur um fjársvik framin með röngum færslum í verzlunarbækur, og annar fyrir hlutdeild 285.

Sönnun, sönnunarbyrði. Sbr. eiður, mat og skoðun, skjöl, vitni.

Kaupandi húss talinn eiga að sanna það, að hann hefði fengið tilskilda ábyrgð þriðjamanns á greiðslu kaupverðsins, og að hann hefði tilkynnt umboðsmanni seljanda það í tækan tíma 89.

Upplýsingar í jarðabókum um jörð, minnisgreinar eiganda, tiundargjald o. s. frv. um eignarrétt að jörð ekki taldar til greina takandi gegn þinglýstu afsalsbréfi 104.

A neitaði að hafa veitt B umboð til þess að vera við skipti fyrir sína hönd. Með því að umboðið var ósannað, voru skipti ómerkt. Skiptaráðandi kvaðst hafa skrifað A tilkynningu um dauðsfall, en A taldi sig ekki hafa fengið tilkynningu, og engar sönnur voru annars að því leiddar 146.

Sýslumaður hafði tekið við fé ólöggráða konu í peningum. Ósannað, hvort þeir hefðu verið í mynt eða bankaseðlum. Talдар likur fyrir því, að upphæðin hefði verið í seðlum, því að slíkt hefði verið venja 189, 444.

Í máli um skógarítak, þar sem skógur var, er málið reis, staðhæfði aðili, að skógur hefði einu sinni verið upprættur, og ítakið þar með niður fallið. Hann talinn eiga að sanna þessa staðhæfingu sína 388.

Jarðakaupabréf frá 15. öld. Aðili taldi það vera eða geta verið falsað eftirrit. Bréfið talið gott og gilt, með því að aðili færði ekkert til sönnunar staðhæfingu sinni 388.

Notkun ítaks í skóg og notkun rekaitaks um langan tíma talin skipta miklu máli um sönnunarbyrði 377, 388, 411.

Ekki taldar nægilega sterkar líkur til að dæma konu eftir N. L. 6—6—8 230, sbr. 442.

Áverki á A talinn hljóta að vera veittur af B, því að engir aðrir voru viðstaddir, og B talinn kunnur að því að veita samskonar áverka, er hann lenti í handalögmáli við menn 123.

Hæstaréttardómur í því máli 440.

A ber B sekan með sér um þjófnað, en B neitar. A sakfelldur, B sýknaður 363.

Afmörkun á lömbum. Ákærði sýknaður, með því að ekki þótti útilokað, að hún hefði orðið af misgáningi 363.

Margskonar líkur fengnar um morðsekt tveggja ákærðra, en þó ekki talin fram komin næg sönnun til sakfellis 273.

Kona kenndi bróður sínum barn, en hann neitar og er sýknaður af frekari ákærum. Stúlkan, sem talin var mjög sljó eða nær fátækingur, dæmd „arbitrært“ 269.

Tilraun.

Þrátt fyrir allmiklar líkur var maður sýknaður af tilraun til eiturbyrlunar 349.

Tíund.

Ábúendur á konungsjörðum í Norðfirði ekki taldir skyldir að greiða fátækратиund af ábýlisjörðum sínum 420.

Umboð.

Umboðsmanni við húsakaup stefnt, ásamt umbjóðanda, til að fullnægja kaupsamningi, og málið látið velta á eiði umboðsmanns um fullnægju söluskilmála 89.

Engar sönnur fram komnar um það, að A hefði veitt B umboð til að vera fyrir sína hönd við skipti á dánarbúi 146.

Varnarþing.

Mosfellingi stefnt til lögregluréttar í Reykjavík. Þetta talið löglegt 243.

Maður sakaður um þjófnað í þremur lögsagnarumdæmum. Mál talið réttilega rekið í lögsagnarumdæmi því, er sá verknaður var framinn, sem tilefni gaf til rannsóknar málsins 330.

Varzla. Sbr. líkur, sönnun, þjófnaður.

Taka landseta á rekaviði landsdrottins metin þjófnaður 60. Sauður, sem A hitti í fé sínu og sló eign sinni á, eigi talinn kominn úr vörzlum eigandans 155.

Venja. Sbr. hefð, lög, lögskýringar.

Tiundarfrelsi venju samkvæmt einnig talið ná til fátækra-tiundar 420.

Verðlag.

Upplýsingar um verðlag 77, 273, 285, 321, 341.

Vextir.

Ársvextir 4% dæmdir af innstæðu ólögráða stúlku í búi fjárhaldsmanns 189, 444.

Skyldað til að svara 4% ársvöxtum af arfahluta, er inni stóð í búi, frá því er arfstilkalli var mótmælt á skiptafundi 307.

Vitni.

Stefnubirtingu áfátt. Skipti ekki máli, því að vitni kom fyrir dóm og gaf skýrslu 377.

Vitni leitt án þess, að gætt væri fyrirmæla N. L. 1—13—13.

Vitnaleiðslan ómerkt meðal annars þess vegna. Skýring á N. L. 1—13—13 388.

N. L. 1—4—1 ekki talinn koma til greina, því að vitnastefnandi hefði ekki vitað, að vitnið mundi segja nokkuð um athafnir þriðjamanns, sem ekki hafði verið stefnt til að vera við vitnaleiðsluna 388.

Fundið að því, að vitni voru látin vinna eið áður en þau voru spurð 136, 139, 316.

Sum vitnanna í einkamáli vitnuðu eftir skriflegum seðli og sum heima sjá sér á sóttarsæng fyrir hreppstjóra. Með því að

aðiljar höfðu ekki að þessu fundið í héraði, var við svo búið látið standa 377.

Sum vitna nátengd aðilja, sum við mál riðin eða nákominn öðrum vitnum, og sum óvildarmenn annars aðiljans. Yfirheyrslu allra þessara vitna var mótmælt af vitnastefnda, en héraðsdómari tók mótmælin ekki til greina. Vitni þessi gáfu síðan skýrslu af fúsum vilja og voru eiðfest, einnig gegn mótmælum vitnastefnda. Yfirdómur ómerkti allt þetta þingsvitni 388.

Nokkur vitni báru um það, hversu langan tíma ítak hefði verið notað. Talin veita fulla sönnun um það atriði eftir N. L. 1—13—1 388.

Eitt vitni ónóg sönnun 349.

Drukkið vitni talið óáreiðanlegt 357.

Opinberu máli frestað til þess að afla skýrslu unglings, er ekki mátti eiðfesta skýrslu sína 165.

Sonur konu og maður hennar ekki talin lögfull vitni um hór-dómsbrot hennar 341.

Vantaði eignareið um stolna muni 341, 357.

Fundið að því, að vitni voru ekki samprófuð við sökunaut 249, 341.

EKKI talið nauðsynlegt að eiðfesta vitni, með því fyrir lá skýlaus játning sökunauts 235.

Vitni talið ólöghæft vegna kala til sökunauts 330, 388.

Fundið að því, að grunsamir menn höfðu verið eiðfestir í sakamáli án samprófunar við sökunaut 285.

Skýrslur manna, er játað hafa á sig brot, um að aðrir væru þeim samsekir, ekki taldar gildar vitnaskýrslur 35, 63, 363.

Þingbækur.

Undirskrift manns undir bókun í skiptabók eigi talin geyma samþykki hans á því, að skiptaráðandi færi með skiptin, heldur að eins sönnun um návist undirskrifanda 215.

Undirskrift aðilja í þingbók talin veita líkur um upplestur á bókun og samþykki aðilja um rétta bókun 388.

Þinglýsing.

Eldra, óþinglýst afsalsbréf talið víkja fyrir þinglýstu, yngra bréfi 104.

Þingvottar.

Nauðsyn þingvotta og undirskrift þeirra í þingbók 28.

Þjófaleit.

Þjófaleit framkvæmd með ráði sýslumanns á nokkrum bæjum 35.

Þjófnaður. Sbr. hlutdeild, ítrekun, refsingar.

Auðgunartilgangur ekki talinn þurfa að vera bundinn við ábatavon þjófsins sjálfs. Nægilegt, að þjófurinn ætli að auðga annan mann 285.

a) Hvinnska.

Maður dæmdur til 12 vandarhagga fyrir stuld á $\frac{1}{2}$ spesíu o. fl. 1.
Annar dæmdur til 10 vandarhagga fyrir stuld á nokkrum
pundum af járn 28.

Maður dæmdur fyrir hvinnsku 243, 363.

b) Stórþjófnaður.

Maður dæmdur fyrir sauðarþjófnað 35, 200, 363.

Annar dæmdur fyrir hestarþjófnað í haga 316, 443.

Stuldur á hryssu úr hesthúsi 258, 443.

Maður dæmdur að eins fyrir þjófneyzlu á hesti eftir sönnunarreglu N. L. 6—17—10 og 11 370.

c) Almennur þjófnaður.

Sakfelldur fyrir stuld á poka í réttum 35.

Stuldur á skjóðu með nokkru af vörum í 48.

Dæmt fyrir ýmsan þjófnað 49.

Rekaviðarþjófnaður 60.

Fiskstuldur úr opnum hjalli 298.

Stuldur á ull af fé 305.

Maður dró sér kind, er hann hafði tekið í réttum og haldið
eign vinnukonu sinnar, sem reyndist rangt, en síðar sló
hann eign sinni á kindina 96.

Maður finnur sauð annars manns í fé sínu og slær eign sinni
á hann 155.

Innbrot í útihús og stuldur 235.

Stuldur á þvottaskál o. fl. 273.

Margir menn dæmdir fyrir þjófnað og hlutdeild þar í 285.

L.

Maður staðinn að stuldi á peningabuddu með peningum i.

Dæmdur sekur gegn neitun sinni 357.

Maður sýknaður af frekari ákæru fyrir stuld á 2 sauðum, með því að kona þess, er sauðina átti, tjáðist hafa sumpart selt og sumpart gefið honum þá. Kona ekki talin geta stolið úr félagsbúi sínu og manns síns 341.

Afmörkun lambs talin geta verið misfangi 341, 363.

VII.

Anno 1830, 25. okt.

d ó m u r :

í þjófnaðarmáli Gísla Jónssonar frá Litlalandi í Árnæssýslu.

Með dómi, felldum þann 16. Augusti þessa árs, heimvísaði landsyfirrætturinn politiréttardómi, felldum yfir vinnudrengi Gísla Jónssyni á Litlalandi í Árnæssýslu fyrir stuld á hálfri spesíu og einni svartabrauðsköku, sökum vantandi upplýsinga, sem sami dómur fram tekur, einkanlega um uppeldi þess sek-aða, og hvort hann aldrei áður hefði undir lögsókn og dóm komið, einninn um, hvort sá, sem frá var stolið, hefði meira misst úr farangri sínum en það af Gísla meðgengna. — Um hvorttveggja er nú við málsins seinni meðferð og dóm í héraði þann 7. þessa mánaðar fram komin full skýrsla, hversvegna nú einungis hæfir að yfirvega, hvort það sakamanninum valda 12 vandarhagga straff fyrir þjófnað hans á einni hálfri spesíu og einni svartabrauðsköku virðist samkvæmt afbroti hans, og finnur landsyfirrætturinn — í málsins eðlis og upphæðar þess stolna tilliti — að héraðsdómurinn eigi nú að staðfestast, þar verðhæð þess stolna — eptir kongsbréfunum frá 25. Julii 1808 § 7 og 2. Maíi 1776 — í þessu tifelli býður, að þvílíkur

smáþjófnaður eður hvínnaska sæti pólitíaga, sem bæði þessi kongsbréf ákvarða. Eins finnur rétturinn eptir málavöxtum hæfa, þó þvílíkt hnúpl hefði alt eins dæma mátt í héraði sem pólitímál, að sá ákærði, Gísli Jónsson, standi allan af lögsóknum gegn honum löglega leiðandi kostnað til beggja rétta, þar á meðal til aktors fyrir landsyfirréttinum, landfógeta Thorgrímssens, 4 rbd., en defensors, sýslumanns Finsens, 3 rbd. í laun. — Í málsins meðferð við undir- og landsyfirréttin er ekkert vítavert fundið.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í þessu máli, genginn þann 7. þessa mánaðar, á óraskaður að standa, og ber þeim sakfellda, Gísla Jónssyni, allan kostnað málsins til beggja rétta að lúka, af hverjum aktori, landfógeta S. Thorgrímssen, bera 4, en defensori, sýslumanni Finsens, 3 rbd. s. í laun. — Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins. *Undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1830, 6. des.

d ó m u r :

í kúgildamálinu úr Dalasýslu.

Með undirrétttardómi, afsögðum að Ballará innan Dalasýslu, þann 22. Januarii þessa árs, af sýslumanni í Snæfellsnessýslu, Kristjáni Magnússen, sem skikk-uðum dómara í máli, höfðuðu eptir þar til allranáð-ugast gefnu beneficio processus gratuiti fyrir undir-

rétti¹⁾ af prestinum til Saurbæjarþinga, Eyjólfí Gíslasyni, móti Staðarhólskirkju og jarðar eiganda, Eggert presti Jónssyni, áhrærandi tölu á þeim kúgildum á fyrrnefndri Staðarhólseign, hvar af Saurbæjarþinga presti beri árlega hálfar leigur, er þanninn dæmt rétt að vera: „að Staðarhólskirkja eigi fjörutíu og sex málnytu kúgildi, eptir hver téðrar kirkju proprietærer, hverir sem vera kunna, skuli árlega á réttum gjalddaga lúka til þess þjónandi þingaprests hálfar leigur, eða 46 fjórðunga smjörs, að proprietarius Eggert prestur Jónsson skuli betala það hjá honum innistandandi óbetalaða fyrir afliðna tíð af Eyjólfss prests salario með 117½ fj. smjörs til nýnefnds prests, eða þess fulla andvirði eptir kapitulstaxta verðlagi með löglegum rentum frá 15. Julíi 1828“. Ennfremur er sá stefndi, proprietarius Eggert prestur Jónsson, með sama dómi skyldaður að borga 10 rbd. silfurs bætur til Justitskassans fyrir ónauðsynlega þrætu og til Eyjólfss prests fyrir uppákostnað hans og ferðalög, frá sakarinnar byrjun að reikna, samt allan málskostnað til allra viðkomanda við málsfærsluna, allt eptir réttum reikningum, hér að auki salarium til þess skipaða sóknara í héraði með 20 rbd. silfurs, og loksins er erfingjum sýslumanns sál. M. Ketilssonar geymdur réttur til að uppátala þau honum af verjanda málsins völdu, eptir dómarans meiningu, ósæmilegu orðatiltæki.

Þessum dómi hefur Staðarhólskirkju eigandi, Eggert prestur Jónsson, til landsyfírréttarins skotið, og málsfærslumaður hans, sýslumaður E. Sverrisson í innleggi af 6. Julíi næstliðins krafizt, að nýnefndur

1) Ólæsilegt orð.

dómur verði sem ógrundaður tilsiðusettur og að tala Staðarhólskirkju málnytu kúgilda ákvarðist ævinlega hér eptir til þrjátíu og eins þriðja parts, eptir hver Saurbæjarþinga presti árlega beri helfingur leigna, eður 30 fjórðungar og sjö merkur í smjöri, að appellantinn frifinnist fyrir öllum, með héraðsdóminum á hann skildum, útlátum til Eyjólfss prests Gíslasonar, til málskostnaðar og til Justitskassans, að héraðsdómarrinn, sýslumaður Kristján Skúlason Magnússen, tilskyldist að bæta 2 rbd. silfurs til Justitskassans og, ásamt málssækjandanum fyrir héraðsréttinum og málsaðilanum Eyjólfri presti, að standa allan þessarar sakar kostnað fyrir héraðs- og landsyfirréttnum, þar á meðal til appellantsins með 170 rbd. r. s., hver þessara að þriðjungi, og að öðru leyti einn fyrir alla og allir fyrir einn, að sækjanda málsins í héraði frádæmist allt með héraðsdóminum honum ákvarðað salarium, og loksins, að réttvísinnar ákæra geymist gegn Birni hreppstjóra Einarssyni í Dagverðarnesi, og hefur appellationssækjandinn ítrekað þá fyrrnefndu kröfu í sínum seinni innleggjum, auk annara.

Þær helztu ástæður, sem málsfærslumaður appellantsins hefur fyrir þessari sinni kröfu í tilliti til málsins aðalefnis framfært, eru:

1) Að Staðarhólskirkju eigendur aldrei með neinum samningi hafi viðurkennt 46 kirkjukúgilda tölu á Staðhólskirkju eigninni né heldur undirgengizt að gjalda eptir þau 46 fjórðunga smjörs, heldur séu optar en einu sinni gjörðir samningar um öðruvísi gjaldmáta, sem í innlegginu eru taldir, og þar á meðal samningur árið 1799 solenniter coram synodo generali, hvar eptir Saurbæjarþinga presti einungis beri 30 fj. smjörs árlega af Staðarhólseigninni, og að nær-

verandi eigandi Staðarhóls hafi aldrei fortakslaust meðkennt þá fyrrnefndu kúgildatölu, heldur gagnstætt undir eins og hann öðlaðist áreiðanlega útskrípt af máldögnum, þó hann þangað til um lítinn tíma héldi stiptyfirvaldanna meiningu um kúgilda töluna eiga að vera sér reglu.

2) Að Vilchins máldagi eignu Staðarhólskirkju einasta $30\frac{1}{3}$ kúgildis sem *innstæðu*, en hitt, nefnilega 16 kúgildi, sem Þorbjörg nokkur í máldaganum er sagt, að hafi *lukt kirkjunni*, auk jarða þeirra, sem þar eru nefndar, hljóti *að vera fyrir innstæðu* og portion kirkjunnar, en að engin vissa sé fyrir, að þau 16 kúgildi hafi á þeim jörðum staðið, er *hún lukti*, þar eð engin *föst jarðarkúgildi* hafi fundið stað á þeim tíma, sem Vilchins máldagi var saminn, en hefðu kúgildin verið borguð upp í portion, þá hefðu jarðirnar orðið *að koma fyrir innstæðuna, og kúgildunum orðið að verja til kirkjunnar uppbyggingar*.

3) Að þingsvitni, upp tekið árið 1581, með berum orðum segi, að hið umgetna, sem *Þorbjörg lukti*, sé fyrir *innstæðu*, og að þessu þingsvitni sé óhnekk.

4) Að orsökkin, hvar fyrir Gísla biskups máldagi *engin kúgildi telji* Staðarhólskirkju, sé, að *innistæðan* var umbreytt með því, sem *Þorbjörg lukti*.

5) Að það í undirrættardóminum fyrirborna, um 100 ára skilning stiptyfirvaldanna á máldögnum, að þeir nefnilega eignu Staðarhólskirkju 46 kúgildi, sé ósatt, þar eð sú meining ekki hafi á gang komið fyrri en árið 1725, en hann árið 1799 öldungis verið umbreyttur með samsinningu á þeim sama ár gjörða samningi.

6) Að sú í aktinn innfærða útskrípt af Wilchins máldögum fyrir *Staðarfellskirkju*, saman haldin með

biskupa visitazium, sýni, að *innstæða geti umbreytst* við skuldareikning.

7) Að registrið frá 1583 yfir proprietær kirkjur, sem finnist í biskupsarkívi bak við Vilchins máldaga, einungis eignu Staðarhólskirkju 11 málnytu kúgildi, en þetta registur hafi þó í öðru tilfelli verið af stipts-yfirvöldunum tekið trúanlegt, en þau eptir nefndu registri með úrskurði frá 28. Martii 1826 eignu Hvolskirkju 14 kúgildi, þó Vilchin eignu þeirri kirkju einasta sex, en Gísla máldagi tíu kúgildi.

8) Að þær eldri biskupa visitatiur allt að 1725, og því í heila öld eptir það áskorðað var, að prestar upphæra skyldu hálfar leigur af kirkjukúgildum, engar eignu Staðarhólskirkju 46 kúgildi.

9) Að specifikationin yfir brauðsins inntektir frá 1737, hvar eptir það enn í dag er metið, sýni, að því ei þá gátu verið reiknaðar hálfar leigur eptir fleiri en 30 kúgildi, og

10) Að jarðabækurnar, hverjum annars ekki ber saman við visitatiurnar, sýni, að 46 kúgildi ekki hafi staðið og enn síður standi á Staðarhólskirkjueign, heldur optast færri en 30.

Hér á móti hefur málsfærslumaður prestsins í Saurbæjarþingum, sýslumaður Finsen, framfært:

a) Að orsökina, vegna hverrar Vilchins máldagi, sem sé það eina, er sker úr þessari þrætu, ekki segi strax, að Staðarhólskirkja eigi 46½ kúgildi, sé auðskilin, að fyrst teljist XXIX kúgildin, sem heimaþörðinni eigi að fylgja, og síðan *innstæða á þeim kirkjuþörðum*, sem lágu undir, og loksins segi máldaginn frá, hvað kirkjan ennfremur hafi eignast við skuldalúkningu *Þorbjargar Ormsdóttur*, nefnilega nokkrar tilteknar jarðir og þeim fylgjandi að auk hér með 16 kúgildi.

b) Að það vel sé mögulegt, að Þorbjörg hafi lúkt Staðarhólskirkju það umgetna fyrir *innstæðu*, eins og þingsvitnið af 1581 segir, en það hafi líklega verið fyrir *aðra innstæðu en þá í máldaganum* umgetnu. Lúkning þessi hljóti að vera eldri en máldaginn og kirkjan þessvegna þá *átt það, sem Þorbjög lúkti*, og hefði svo verið kveðið að orði, að kirkjan ætti þær jarðir, sem hún borgaði, þá hefði heldur mátt gizka sér til, að þau 16 kúgildi hefðu ekki átt að reiknast með innstæðu.

c) Að eptir jarðabókinni komi kúgildistalan hér um bil heim við hans meiningu um, að kirkjukúgilda talan ætti að vera 46.

d) Að það sé þingaprestinum óviðkomandi, þó kúgildi hafi fækkað á kirkjujörðunum, og engin skírteini séu komin fyrir því, að kirkjukúgildum hafi létt verið af kirkjueigninni við reglulega réttargjörð, að Saurbæjarþingapresti löglega tilkvöddum.

e) Að þeir samningar, sem inngengnir hafa verið millum þingaprestanna og Staðarhóls eignarmanna árin 1698 og 1725, sanni ekkert sækjandans kröfu um kúgildanna upphæð á Staðarhóli, þar eð slíkur samningur, inngenginn án yfirvalds samþykkis, sé varla lögmætur og skuldbindi allra sízt aðra en þá, sem samið hafa, og sjálfir samningarnir sanni ekkert, þar eð prestinum eptir öðrum sé eptir látin leiga eptir 24 og eptir hinum leiga eptir 40 kúgildi.

f) Að samningurinn af 1799, sem er hvorugum hinna samstemma, sé ekki inngenginn millum proprietarii og þingaprestsins, heldur út úr arfaskiptaþrætu millum prestsins Eggerts og samarfa hans, sem stefnd var til synodalréttarins, en samningurinn inngenginn utan réttar og hann einasta framlagður í rétt-

inn 12. Julii 1799 eptir það málið var inkaminerað deginum áður, en sjálfur þessi samningur sanni, að hlutaðeigendur hafi álitid 46 kúgildi að eiga fylgja Staðarhólseigninni, þar eð samið var um, að appell- antinn fengi $30\frac{1}{3}$ kúgildis með hans $\frac{2}{3}$ pörtum af eign- inni, hvað enn fremur styrkist við það, að eptir skipta- gjörðinni af 4. Julii 1804 hvíli á þeim $\frac{1}{6}$ parti eignar- innar, sem jómfrú Sigríður Ketilsen enn á, 5 kúgildi, sem tilheyri Staðarhólskirkju.

g) Að argumentationir appellations sækjanda um máldaga fyrir Staðarfells og Hvolskirkjum séu þessu máli óviðkomandi.

h) Að specifikationin hvorki veiki né styrki máldaga- ana, og appellations sækjandans framtala á inntektinni stríði móti þeirri, sem þeni til grundvallar fyrir speci- fikationinni.

i) Að ósamhljóðan biskups visitatianna sýni ein- ungis, að vafi hafi getað verið kominn á um kúgilda- töluna, þangað til árið 1725, en síðan hafi prestar að mestu leyti uppborið hálfar leigur eptir 46 kúgildi.

k) Að appellations sækjandinn hafi sjálfur í bréf- um til stiptyfirvaldanna og Eyjólf's prests viðurkennt sig skyldugan að lúka svo miklu af sínum parti af eigninni sem samsvari hálfum leigum af 46 kúgildum á heilu kirkjueigninni.

Hefir verjandi því krafizt, að heimþingsdómurinn verði staðfestur og að appellations sækjandi dæmist til að borga allan málskostnað fyrir báðum réttum, hvar á meðal til sín 40 rbd. silfurs.

Í andsvari sínu frá 28. september hefur málsfærslu- maður appellationscitantsins enn fremur útlistað sínar fyrri ástæður, og mótmælt því, sem verjandi hefir fram- fært, og einkanlega, að *annað megi gilda fyrir inn-*

stæðu en það, sem Wilchins máldagi svo nefnir, þar eð máldagans orð, að það í innstæðuna upptalda *sé innstæða*, sýni, að hans meining sé, að hitt annað, sem *Þorbjörg lúkti*, ekki reiknist til hennar, en að samningurinn af 1799 útpykkilega beri með sér, að hlutaðeigendur hafi meint, að einungis 30 kúgildi ættu að vera á öllu Staðarhólskirkju gózi, hvar á móti verjandi aptur hefur í sínum seinni innleggjum haldið sér til þess framfærða og mótmælt appellationscitantsins nýnefndu útlistun, einkum nokkrum af honum fyrir þenna rétt framlögðum skjölum.

Þar eð sækjandi fyrir undirrétti hefir byrjað og að nokkru leyti grundvallað málssókn sína móti Staðarhóls núverandi eignarmanni, Eggert presti Jónssyni, á því, að þessi skyldi hafa samþykkt og skuldbundið sig til að gjalda Saurbæjarþinga presti að sínum parti hálfar leigur eptir 46 málnytukúgildi og verjandi fyrir þessum rétti einnig vænt hins sama, svo hæfir nú fyrst að úrskurða, hvort þetta er svo, eður ei, og finnst þá samningurinn frá 12. Julii 1799 ekki að innihalda neina sönnun á þessari meiningu, þar eð hann í þriðju grein umtalar 13 kúgildi, *sem vantandi á Staðarhólskirkjueign*, án þess að undanskilja samarfanna part af henni, og 17 kúgildi sem tilverandi, en uppáleggur Eggert presti þeirra umsjón, hvað ei hefði þurft, ef þau einungis hefðu tilheyrt hans parti af kirkjueigninni, með því slík umsjón þá hefði verið hans sjálf-sögð skylda og þar að auki útpykkilega friar sá samningur hans samarfa frá þeirra tilsvari og upp-bót, sem enn síður hefði nauðsynlegt verið, ef ekkert af þeim 30 kúgildum hefði átt að fylgja erfingjanna hluta af kirkjueigninni, enda er tiltekið, að þau, sem þangað til, framvegis skuli vera á bændaeigninni og

kirkjujörðunum, án þess að undanskilja samarfanna part af þessum, sem þó hefði við þurft, ef nýnefndir samarfar hefðu átt að álitast fríteknir frá að taka hlutdeild í kúgilda þessara viðhaldi, og að með þeim 30 kúgildum séu skilin í samningi þessum öll þau kúgildi, sem Staðarhólskirkju, eptir erfingjanna meiningu, eiga að fylgja, virðist þar hjá enn ljósara en sú gagnstæða meining, þegar samningins önnur grein er borin saman við þá þriðju, þar eð Eggert presti er eptir látinn einn þriðjungur af Staðarhóli án skipta, ekki einungis á móti því, að hann beri öll onera, sem af kirkjunnar viðurhaldi leiða, og hafi hennar fjárhald á hendi, heldur standi einnig í öllu löglegu tilsvári fyrir hana, hvar undir prestsins salarium getur innibundizt. Að fimm kirkjukúgildi, fjórum árum seinna, eins og verjandi fyrir þessum rétti um getur, hafi lent á einum 9. parti af Staðarhólseigninni, getur því síður sannað, að erfingjarnir árið 1799 hafi meint, að 46 kúgildi ættu að fylgja allri eigninni sem kúgildatalan á jómfrú Ketilsens parti kann að hafa verið fastsett með sérlegum samningi, og aldrei sannar meira, en að hennar fjárhaldsmaður hafi verið þeirrar meiningar, hvar af þó ekki leiddi, að söm kúgildatala fylgja skyldi sérhverjum 9. parti af hinum % eignarinnar.

Þau af verjandanum umgetnu bréf til stiptyfirvaldanna eru svo undir komin, að presturinn til Saurbæjar þinga, Eyjólfur Gíslason, klagði snemma á árinu 1824 yfir því, að hann í þau fimm ár, sem hann þá hafði í brauðinu þjónað, ei hefði fengið nema 30 fj. smjörs árlega frá Staðarhólskirkju proprietario, í staðinn fyrir 46, eður hálfar leigur eptir 46 Staðarhólskirkju kúgildi, er hann hélt sér bera, en stipty-

yfirvöldin rituðu þann 1. marz sama ár til Staðarhólskirkju eiganda, appellationssækjandans, að nefnd kirkja eptir Vilchins máldaga og biskupa visitatium, ásamt jarðabókum, ætti 46 málnytu kúgildi, eptir hver honum bæri hálfum leigum að svara, og vændust, að hann mundi láta Saurbæjarþingapresti ske rétt í þessu efni, en að þessu stiptsyfirvaldanna bréfi fengnu og upp á rekvisition Eyjólfss prests, af 20. sama mánaðar, svarar hann honum, að hann af nýnefndu *stiptsyfirvaldanna bréfi* sé sannfærður um, að Staðarhólskirkja eigi 46 kúgildi, og að hann vilji sig eptir því rétta í greiðslu eptir kúgildin, svo vítt honum til koma kynni, en tjáir Eyjólfvi presti jafnframt, að hann muni fyrir spyrja sig hjá stiptsyfirvöldunum, hvort leigum eptir þau Staðarhólskirkju kúgildi, við hverjum hann aldrei hefir tekið, eigi að svarast þaðan, sem þau kynni álítast nú vera eiga, til hans, og svo frá honum til Eyjólfss prests, eða til þessa, og lofar hann þá, að þeirri ályktun fenginni, að greiða prestinum, *það honum til komi*, en þangað til — ef hann æski — upp á hans væntanlega salarium; þessa fyrirspurn, sem appellations sækjandinn hér um getur, gjörði hann einnig í bréfi af 28. sama mánaðar til stiptsyfirvaldanna, og lætur um leið í þeirri sömu í ljósi, að hann af *þessara bréfi* sé sannfærður um, að Staðarhólskirkja eigi 46 kúgildi, en fáir kirkjuproprietær ekki einn að njóta rentna af allri kirkjunnar eign, *mætti hann helst óska, að gózið yrði beneficium*. Þar til svöruðu stiptsyfirvöldin þann 18. apríl næst á eptir, að þau ei geti haft nein afskipti af appellations sækjandans kröfum til sameignarmanna í Staðarhóls-gózinu, þar þessar við kæmi einungis þeim og honum, en ítreka aptur sína meining um, að Staðarhólskirkja

eigi 46 kúgildi, og áminna hann því á ný að gjalda þingaprestinum hans fulla salarium af nefndum kúgildum, en *beiðast að lyktum, að hann tilkynni þeim, hvað hann afráði í þessu efni*, þar eð Eyjólfur prestur hafi hér um á ný skrifað þeim, en þau gefið nýnefndum presti sama dag vitneskju um, að þau hafi áminnt Staðarhólskirkju eiganda, að láta hann njóta réttar í þessu málefni. Í svonefndri obligation af 5. Maii sama árs lofar appellations sækjandinn Eyjólfur presti, fyrir utan þá 20 fjórðunga smjörs, sem hann segir sig nýnefndum presti um skyldugan, að borga honum aðra 20, undir eins og hann fái inntalað og fengið þær eignir Staðarhólskirkju, sem nú tilheyri jómfrú Sigríði Magnúsdóttur og madme Elínu og Jór- unni Brynjólfsdætrum.

Í seinni bréfum, sem um þetta hafa farið stiptyfirvaldanna og appellations sækjanda á milli, og í héraðsaktinn eru innfærð, finnst ei nema ítrekuð áminning stiptyfirvaldanna til hans um hið sama, og hans mótmæli í bréfi af 6. Julii 1827 að greiða þær heimtuðu leigur, þar eð hann, eptir þeirri afskrípt, sem hann þá í höndum hafði af Vilchins máldaga, ei þóttist geta fundið, að Staðarhólskirkja *eigi 46 innstæðukúgildi*, en í skjali af 22. okt. sama árs skuldbindur hann sig, ef hann öðlist áreiðanlegri máldaga en þann, sem hann í höndum hafi, að greiða prestinum í Saurbæ *það, sem sá máldagi tileinki honum*, og þetta senda stiptyfirvöldin honum þann 10. marz 1828, eður sannaða útskrípt af Staðarhólskirkju máldaga úr Vilchins máldagabók, en seinni bréfavíxlun hans, nefnilega af 28. Julii og 2. Octbr. sama árs við Eyjólf prest, ber með sér, að hann þó skildi Vilchins

máldaga eins og í fyrr áminnstu bréfi til stiptsyfirvaldanna frá 6. Junii 1827.

Í áminnstum stiptsyfirvaldabréfum er appellations sækjanda fortakslaust tjáð, að Staðarhólskirkja eigi eptir Vilchins máldaga 46 kúgildi, af hverjum prestinum beri hálfar leigur, hvar af fylgir, að nefnd kúgildatala þá ætti eptir sama máldaga *að vera innstæða*, en með þeim bréfum, af hverra svörum frá hans hendi ætti að útleiðast það umgetna samþykki, fylgdi *engin* útskrift af máldaganum, og af nefndum svörum hans til stiptsyfirvaldanna og Eyjólfss prests getur ei heldur önnur meining dregizt, en að hann *í það sinn* ekki rengdi stiptsyfirvaldanna meiningu, hvað hann ekki heldur gat, á meðan hann enga áreiðanlega útskrift af máldaganum í höndum hafði, en allra sízt verður af orðum hans í bréfunum útleitt, að hann fortakslaust hafi lofað að greiða leigur til prestsins eptir stiptsyfirvaldanna meiningu, hvort sem hún væri rétt eða röng, heldur einungis undir því skilyrði, að kirkjan á Staðarhóli, eins og þau höfðu skrifað honum, *eptir Vilchins máldaga ætti þá* umgetnu kúgildatölu, þar eð stiptsyfirvaldanna áminning til hans einungis á þessu facto er grundvölluð, og *þetta er því skilyrði fyrir* þeirri sömu. Tilgangurinn í þessara bréfum var ei heldur að fá hann til að innganga neinn samning um, hvað hann vildi gjalda þingaprestinum, heldur að gjalda það, sem þau meintu, að hann með réttu eptir máldögunum ætti að gjalda, enda hafa þau ei heldur í þeirra seinni bréfum hermt neitt loforð upp á hann í því tilliti. En hvað hans loforð til Eyjólfss prests snertir, eru þau hvorki fortakslaus, né af þeim viðkomandi accepteruð, og þar hjá undir sama

skilyrði, nefnilega að Vilchins máldagi í raun og veru eignu Staðarhólskirkju margnefnd 46 kúgildi. Borgun appellations sækjanda nokkru á eptir til Eyjólf's prests á meiru en 30 fjórðungum smjör's, þangað til hann fékk þá fidimeruðu útskript af máldaganum, fær enn síður út af fyrir sig, eptir vorra laga grundvallarreglum, verið appellations sækjandann skuldbindandi en þau umgetnu loforð, því hún sýnir ei annað, en að hann um stund hlýddi stiptysfirvaldanna áminningu, á meðan hann sjálfur hafði minni vafa um, að hún kæmi heim við máldagann. Þar á móti ber aktinn með sér, að hann undir eins og hann máldagana fékk, tregðaðist við að greiða það skipaða útsvar.

Hið konunglega danska Kancelli sýnist einnig að hafa verið þeirrar meiningar, að engin veruleg skuldbinding, af appellantsins hálfu, væri í þessu tilliti sken, fyrst það í skrifti til stiptysfirvaldanna af 28. oktbr. 1828 gegnir bóнарbréfi hans, sem nýnefnd yfirvöld höfðu gefið sína skýrslu yfir, svo að *spurningin um kúgildatöluna megi úrgreiðast með réttargangi*. Einnig getur það í málinu allranáðugast gefna beneficium processus gratuiti við undirrétt um *þá meintu kúgildatölu*, en ekki um *neinn samning*, sem *málssóknar efni*.

Appellationssækjandinn getur því ekki álitizt að hafa skuldbundið sig til að gjalda Saurbæjarþinga presti leigur eptir fleiri kúgildi en sem eptir Vilchins máldaga, rétt skildum, *eiga að álitast innstæða Staðarhólskirkju*. En að leigum eptir 46 kúgildi hafi á hans ómyndugu árum verið útsvarað af hans fjárhaldsmanni, fær hvorki í sjálfu sér skuldbundið appella-

tions sækjanda, ekki heldur finnst það skeð vera í *fullan hefðartíma*.

Hvort nú *innstæðan* á eptir nýnefndum máldaga að álitast 30 $\frac{1}{3}$ eða 46 kúgildi, verður því þar næst að yfirvega og geta þá ekki þær af verjanda framfærðu og hér að framan undir stöfunum a og b fyrirbornu ástæður, *sem getgátur einar*, álitizt sönnun á, að máldaginn meini, að þau 16 kúgildi, *sem Þorbjörg lúkti*, eigi að *bætast við kirkjunnar innstæðu*, því hvað þá fyrri snertir, að máldaginn *fyrst sýni innstæðuna*, og svo hvað kirkjunni *hafi bætst við það*, *sem Þorbjörg lúkti*, því er sjálf spurningin um, hvort það, sem svoléiðis bættist, á að reiknast til *innstæðu eður ei*, og í tilliti til þeirrar síðari, þá sannar sú kringumstæða, að *lúkningin hlaut að ske fyrri en máldaginn var skrifaður*, ekki annað, en að *lúkning* þessi því gat orðið innfærð í hann, en ekki hvort *það lúкта yrði að álitast innstæða eður ei*, og að það borgaða við borgunina var orðin kirkjunnar eign, sannar ekki, að þetta þar fyrir yrði viðaukning *innstæðu kirkjunnar*, því hefði það verið lokið upp í þau 30 hndr., sem kirkjunni teljast *sem innstæða*, svo gat ekki það, sem *upp í innstæðuna* var borgað, orðið *viðbætt ný innstæða*, en hefði það verið lokið upp í *portion*, hlaut af því að takast til kirkjunnar viðurhalds, þar eð *portion kirkna*, eptir sínu eðli, er þar til ætluð, en upp í *aðrar innstæður* en þá í máldaganum umgetnu gat *þetta ekki verið lokið*, þar eð sjálfur máldaginn á að útgjöra sönnun á, *hvað kirkjunnar innstæða skal vera*, og það því ei getur *præsumerast innstæða*, sem máldaginn ei nefnir, en sönnun á, að kirkjan hafi átt aðra en hann til greinir, er ei fram komin. Hefði þar á móti máldaginn kveðið

svo að orði, að kirkjan ætti þær jarðir, sem Þorbjörg lúkti, þá hefðu þær heldur orðið að álitast innstæða, og því eins þau 16 kúgildi, ef þau hefðu, sem föst kúgildi, á jörðunum staðið, sem ekki er sannað, að verið hafi. Hins vegar finnst ekki heldur, að samningurinn frá 12. Julii 1799 geti, út af fyrir sig, fullsannað, að kirkjan ekki eigi fleiri en 30 kúgildi, þar eð hann votti meiningu semjanda, fyrst hann ekki er ásamt inngenginn við þingaprestinn. Eigni því máldaginn kirkjunnar þau heimtuðu 46 kúgildi, sem innstæðu, verður það annaðhvert að sannast af sjálfs máldagans orðum, eða með öðru móti, annað hvort af hlutarins eðli ellegar af öðrum skilríkjum, að þau 16 kúgildi, sem Þorbjörg lúkti, skuli með kirkjunnar innstæðu reiknast.

Þegar nú máldagans orð aðgætast, verður þessi meining ekki af þeim útleidd, þar eð hann fram telur kvikfénað með öðrum hlutum, sem hann kveður svo að orði um: „Kirkjan á“, og þessi, sem hann svoleiðis fram telur, útgjörir 30½ kúgildis, en að þessu framtöldu, bætir máldaginn við: „Er þetta innstæða, og óreiknuð portio ecclesiæ“, hvar með hans meining án efa er, að þetta sé það, sem ekki eigi að vera uppgangseyrir og beri kirkjunnar að fylgja. Að því búnu fram telur máldaginn þær jarðir og þau 16 kúgildi, er Þorbjörg lúkti, án þess að tilgreina, að þessir munir skuli til innstæðu reiknast, og þar eð máldaginn svo úthrykkilega nefnir sín önnur kúgildi innstæðu, sýnist það fremur að mega dragast af hans orðum, að það, sem Þorbjörg lúkti, ekki eigi með innstæðu að teljast, því hún hafi það lúkt fyrir eður upp í áður-talda innstæðu, það því heldur, sem máldagans útlit virðist bera með sér, að hann sé nokkurs konar reikningur við nefnda Þorbjörgu, þar eð talan á innstæðu

unni er fram sett með þeim viðbæti, að *portion* kirkjunnar þó ei sé þar í reiknuð — en rétt þar á eptir fram telst, hvað hún lúkti —, og er þá ekki heldur um *portion* talað, sem sýnist að gefa til kynna, að *innstæða*, *máske líka portion*, sé með því borgaða klárað. Ekki heldur verður það af eðli sjálfrar lúkningarinnar sannað, að það borgaða hafi hlotið að *verða innstæða*, því hvorki eru nein lög fyrir, að allt það, sem kirkjum gelzt, skuli *vera rentuberandi*, og enn síður sá, sem geldur, skyldaður til að taka það, sem svoieðis gelzt í kvikfénaði, sem nýja byrði í eign sína, né heldur fær slíkt staðizt um kirkjur, sem hafa lögskipaðar útgiptir til síns viðurhalds og annars, og til hverra skipað er að verja skuli því, sem þeim gelzt. Þar að auki sýnir sá í aktinn innfærði *Staðarfellskirkju máldagi*, og það meira honum viðvíkur, að það lúкта ei alltið hefur verið álitid eo ipso viðbætir á *innstæðum kirkna*, og í nærverandi tilfelli hlaut það, sem *Þorbjörg lúkti*, að hafa verið í skuld til kirkjunnar, þar eð það ekki nefnist *gjöf*, og þessi skuld varð að hafa verið fyrir *innstæðu* og *portion*, sem hún hafði undir höndum, hafi hún kirkjunnar eigandi verið, eða þá fengið til láns af nefndri *innstæðu* og *portion*, hafi hún ekki verið hennar eigandi.

Í því fyrra og líklegra tilfelli gat ekki það, sem hún galt fyrir vantandi *innstæðu*, eins og áður er á vikið, *aukið kirkjunnar innstæðu*, þar eð skuldin fyrir þá vantandi ekki gat aukizt við lúkningu sjálfrar skuldarinnar, eða með öðrum orðum, í það, sem eigandinn stóð í fyrirsvari fyrir, *innstæðan*, ekki aukizt með jafnmiklu og svarað var fyrir hana, en hafi þau 16 kúgildi verið goldin upp í *portion*, þá sýnir sú kringumstæða, að jarðirnar hafa orðið að *innstæðu*, að kú-

gildunum þá, sem lausafé, hlýtur að hafa verið varið til kirkjunnar viðurhalds, þar eð það er því ósennilegra en að kirkjan hafi átt, eða til þess getað varið öðru, lausafé, fram yfir þá muni, er *Þorbjörg lúkti*, í portion og innstæðu, sem það hún lúkti = 92 hndr., nú mundi útgjöra hér um 1800 rbd. og er miklu meira en kirkjur á Íslandi venjulega geta eignast, og máldaginn ber með sér, að Staðarhólskirkja að öðru leyti hefir í minna lagi inntektir, en eignar henni ekki annað lausafé en þá töldu *innstæðu*, og það sem *Þorbjörg lúkti*, en í því síðara og ósennilegra tilfelli, að *Þorbjörg* ekki hafi kirkjunnar eigandi verið, og það gagnstæða verður að álitast in confesso millum partanna, gat það, sem hún lúkti í kvikfénaði, því síður orðið eigandanum ný skuld, hafi það verið lokið fyrir *útlánaða innstæðu*, né heldur, hafi það verið lokið fyrir innlán á portionseign kirkjunnar, ný byrði á eign hans án hans samþykkis.

Af þessari útlekkingu verður því skiljanlegra, hvers vegna Gísla máldagi engin kirkjukúgildi telur með Staðarhóli og registrið af 1583, en þótt óauktoriserað, einungis 11, því nóg virðist biskupunum í þá daga verið hafa að tilgreina *upphæð innstæðna til verðaura*, til að perpetuera þær kirknanna eignum, en ei annst um in natura að viðhalda kirkju kúgildum, af hverjum prestar því alls ekkert uppbáru, heldur vissar prestsskyldur árlega af proprietariis í laun fyrir þjónustu þeirra kirkna. Fyrst 1629 var á alþingi samþykkt, að prestar fengju *hálfar leigur af kirkjukúgildum* og fyrst 1725 ympraði biskup Jón Árnason á þeim skilningi hans á *Vilchins máldaga*, en engin hans formanna fyrri, að Staðarhólskirkja ætti 46 kúgildi, var þó ei viss í því, og vildi eins vel láta prestinn hafa

3 hndr. 40 álnir, þó biskup Mgr. Jón Vídalín 1710 áður ákvarðaði honum ein 2 hndr. í laun, sem þessara ára visitatiur votta.

Þó nú 16 kúgildi hafi fylgt þeim jörðum, hverju appellations sækjandi fyrir þessum rétti neitar, og einnig má álitast notorískt, að *föst kúgildi* ei fundu stað á jörðum á Íslandi fyrir árið 1400, og því ekki á þeim tíma, sem máldaginn var saminn, þá fylgir ekki þar af, að kúgilda innstæðan þar við hafi aukizt, því hafi jarðirnar verið goldnar í *portion og innstæðu*, þá hlutu þau kúgildi, sem jörðunum fylgdu, að ganga í þau kúgildi, sem í *innstæðuna vöntuðu*, en hafi þær verið, sem ólíklegra er, goldnar í eintóma portion, hlaut hið áðursagða að finna stað í tilliti til kúgildanna, að þeim væri varið til kirkjunnar þarfa, en eptir þau fyrr tilverandi *innstæðu kúgildi* sett á þær nýfengnu jarðir, þar eð það, sem í aktinum er upplýst um þær, sem kirkjan áður átti, áður en henni *bættust þær luktur jarðir*, ber með sér, að þær ei gátu né geta framfært 30 *leigukúgilda þunga*, án þess að ofþyngja ábúnaðinum. Hafi nú þar á móti þau 16 kúgildi ekki fylgt jörðunum, sem líklegra er og jafn vel að ráða af sjálfs máldagans orðum, er hann segir „*að auk hér með*“, þar eð orðið *hér með eintómt* hefði betur átt við til að sýna, að kúgildin hefðu fylgt jörðunum, þá fylgir enn síður af *lúkningu þeirra*, að þau þar við hefðu orðið *ný byrði á eigninni*.

Þegar nú þar hjá þingsvitnið af 1851, hvers autenticiteti ekki er móti mælt, hvorki af sækjanda í héraði né af verjanda fyrir þessum rétti, og ei var upptekið í þeim tilgangi, að fría Staðarhóls eiganda frá neinni kúgilda byrði, útprykkilega segir, að *það, sem Þorbjörg lúkti, hafi verið fyrir innstæðu*, og þar

að auki aðgætist, að *lúkning á skuld til kirkju*, eptir því áðursagða, hvorki í sjálfri sér meðfærir, að það *lúkt* skuli, þegar það er í kvikfénaði, verða *innstæða*, né heldur nein lög bjóða slíkt. Að orðið *kúgildi* ei heldur ætíð þýðir *föst* *kúgildi*, heldur einungis kýr-virði í kvikfénaði, og það vegna þess áðursagða er *res fact, sem verður að sannast*, þegar móti er mælt, að það *lúkt* hafi orðið *innstæða*, hvað ekki er hér skeð, — getur það hvorki með margnefndrar skuldalúkningar eðli né máldagans orðum álitizt sannað, að hans mein-ing sé, að Staðarhólskirkja eigi 46 *innstæðu* *kúgildi*.

Hvað nú þau önnur í málinu framkomin skilríki áhrærir, þá sanna þau ekki heldur, að þetta hafi verið máldagans meaning, því hvorki *Gísla biskups máldagi* né *biskupa visitatiur*, sem fram eru komnar í aktin-um, allt fram til ársins 1725, eigna Staðarhólskirkju þessa *kúgildatölu*, og heldur ekki tiltekur kollation Gunnlaugs prests Bjarnasonar frá 1596, að hann skuli hafa hálfar leigur eptir 46 *kúgildi* frá Staðarhóls-kirkju, heldur einungis, að hann skuli hafa vist og fæði af alkirkjunum Hvoli og Staðarhóli, án þess að tiltaka, hvað hann skuli hafa af hvorri þeirra. Þar á móti sýnir eitt í aktinn innfært kirknaregistur aptan við Vilchins máldaga, frá 1583, sem áður er sagt, að Staðarhólskirkju þá ekki hafi verið eignuð, nema 11 *málnytu* *kúgildi*, og að þetta registur í öðrum tilfell-um hefir verið tekið trúanlegt af stiptsyfirvöldunum, sýnir afskrípt af þessara resolution af 28. marz 1826, hver vel má hér takast til greina, þó hún sé ekki við undirréttinn fram lögð, þar eð hún einungis er til styrkingar öðru, við sama rétt framlögðu, skjali. Líka ber fyrrgreind *visitatia* Jóns biskups Vidalíns frá 1. oktbr. 1710 með sér, að þessi hefir staðfest samn-

ing millum þáverandi þingaprests og staðarhaldara um, að þeim fyrrnefnda gyldist árlega 2 hndr. á landsvísu, sem samgildir 24 fj. smjörs, eða hálfum leigum eptir 24 kúgildi. Hvað þar á móti snertir þær seinni biskupa visitatiur, þá finnst fyrst í biskups Jóns Árnasonar visitatiu frá 1725 sú meining, að Staðarhólskirkja hafi eptir Vilchins máldaga átt 46 kúgildi, og þeir seinni biskupar ekki mælt á móti þessari þeirra formanns meiningu, heldur fallizt á hana. En þar eð biskupi ekki er gefinn myndugleiki til að gefa authentiska útleggingu á máldögum, og þeirra visitatiur, að því leyti kirkjurnar snertir, einungis hafa þann tilgang, að líta eptir þeirra ástandi, og hvort nokkuð sé undan þeim gengið, en ei að skera úr réttartilköllum eða skyldum privatmanna, leggja þeim vafasamar byrðar á herðar, eða tildæma kirkjum eignir, svo er þeirra meining hér um ekki skuldbindandi, ef hún ei verður sönnuð með því, sem þessir embættismenn segja hana grundvallaða á. Þar hjá hefir appellations sækjandinn sýnt og sannað, hversu óáreiðanlegt er á þessum visitatium einum að byggja dóma, jafnvel um *fasteignir kirkna*, með tilfærðum dæmum frá Staðarhólskirkju. Heldur ekki bera þær með sér, að hlutaðeigandi þingapresti hafi verið goldnar hálfar leigur eptir 46 kúgildi frá árinu 1725 til 1782, heldur er það gagnstæða jafnvel eptir sjálfum þeim líklegra, þar eð í öllum þeim heitir, að prestinum beri hálfar leigur af nefndri kúgilda tölu, og sú citeraða specifíkation yfir brauðsins inntektir 1737 sýnir þar hjá, að kúgilda talan ei var 46, þá hún var samin, en fyrst í visitatiunni af 1782 er sagt, að prestur *nú* uppberi hálfar leigur eptir 46 kúgildi, sem var á *appellations sækjandans ómyndugu árum*, sem sýn-

ist að gefa til kynna, að það ekki varð fyrri en þá, árið 1782.

Í tilliti til jarðabókarinnar af 1760 er það athugandi, að hún ekki er konglega authoriseruð, enda inniheldur hún ekki heldur neina sönnun á, að máldagar eign Staðarhólskirkju 46 kúgildi, því jarðabókin sannar ekki annað, en hver kúgildatala, þá hún var samin, hafi á jörðunum verið, og þetta aptur ekki fremur en að Staðarhóls eigendur hafi þeirri tölu inn á jarðirnar komið, sem þá á þeim var, því sjálf sýnir hún, að kúgilda talan hefir á ýmsum tímum ýmisleg verið, en hún gefur enga vissu um, og lagamyndugleika hefir hún heldur ekki til að ákveða, hve mörg kúgildi jörðunum fylgja eiga, því síður, sem hún jafnvel sýnist, hvað Staðarhóls eignina snertir, tortryggileg áhrærandi þá kúgilda tölu, sem sett er í útfærsludálkin, þar eð honum hvorki kemur alstaðar saman við þá kúgildatölu, sem var árið 1759, né þá, sem var 1696, né heldur er hún meðaltal af báðum, og biskupa visitationum er hún heldur ekki samstemma, hvað jarðanna hundraðstal snertir.

Sú kúgildatala, sem áminnst jarðabók inniheldur, er öldungis ekki heldur samstemma þeirri meiningu, að 46 kúgildi eigi eptir Vilchins máldaga Staðarhólskirkju að fylgja, jafnvel þó fylgt sé þeirri tölu, sem í útfærsludálknum finnst, því þegar Króksfjarðarnes er frá reiknað, þar eð það ekki á þeim tímum var kirkjunnar eign, verður kúgilda talan sem fylgir:

Á hálfri Staðarhólseigninni, þar eð		
proprietær-hlutinn verður að fráreikna-		
ast	10¼	kúgildi
á Kveingrjóti	4	—
Bjarnastöðum	5	—

Þverdal	4	kúgildi
Bjarneyjum	8	—

Í allt 31¼ kúgildi

En eptir kúgildatölunni, sem eptir sömu jarðabók var 1759, verður með Króksfjarðarnesi íreiknuðu, kúgildatalan á allri kirkjueigninni, þar eð hálf Staðarhólsland verður að fráreiknast sem bændaeign, einungis 28¾ kúgildis, og eptir núverandi ómótmæltu kúgildatali á Staðarhólseigninni, nær það ekki þessari tölu.

Jarðabókin af 1760 er því ekki heldur verjandans meiningu um skilning á máldaganum til styrkingar, né heldur er hún af verjanda lögð til grundvallar fyrir hans málsfærslu, heldur hefir hann í svari sínu upp á appellations sækjandans málssóknar innlegg fyrir þessum rétti, og líka í seinni replík, eins og hinn, viðurkennt *Vilchins máldaga*, sem þá reglu, eptir hverri kúgilda talan hljóti að metast, hvað optnefnd jarðabók ekki heldur eptir sínu eðli gat verið, bæði sökum þess, að hún ekki er lögboðin sem gildandi, og líka þar engin skýlaus lög eru fyrir, heldur venja, að *föst kúgildi skuli á jörðum vera*, og enn síður, hversu mörg. Eigi þess vegna kirkju að telja viss kúgildi á jörðum, verður það að vera eptir máldaga, sem fastsetur töluna, og sökum þess landsetar á kirkjujörðum ei eru með neinum lögum skuldbundnir að bera meiri kúgilda þunga en á privat eignum, en sú venja er almennust, að *eitt innstæðu kúgildi fylgi hverjum 5 hndr. í jörðu*, sem hér vill gjöra minna en 30 kúgildi fyrir alla Staðarhólskirkju eign, þegar *Saurhóll*, hver allareiðu var undan kirkjunni genginn árið 1675 og ekki síðar er til hennar innleystur, fráreiknast, og kú-

gildatalan jafnvel má álitast, þegar hún nær því kvikfénaðartali, sem jörðin framfærir, vegna þess landskuld þá gelzt fyrir ekkert, ef jörðin ei hefur önnur hlunnindi en arðinn af þeim kvikfénaði, sem hún forsorgar og sett leiga á að greiðast eptir, svo ábúandinn fyrir leigupeningi sjálfur engan fær eignast, en þetta yrði tilfellið víða á Staðarhólseigninni, ef jarðabókarinnar kúgildatala í útfærsludálkinum væri fylgt, — svo yrðu loksins þau kúgildi, sem jarðabókin telur og ei gætu á kirkjueigninni forsorgast, að takast til ábyrgðar og eptirgjalds af kirkjueiganda á bændaeigninni, en til þess yrði hann enn síður en kirkjulandsetinn skyldaður, ef enginn máldagi eignaði kirkjunni þá kúgildatölu, sem í jarðabókinni fýndist.

Þar eð nú Vilchins máldagi hlýtur að vera reglan, hvar eptir innstæðukúgilda talan á Staðarhólskirkju eign á að reiknast, og vegna þess áðurtalda hlýtur að álitast ósannað, að hann telji margnefndri kirkju fleiri en $30\frac{1}{3}$ innstæðukúgildi, og jafnvel líkindi eru fram komin, sem sanna það gagnstæða, en aldrei afgjald eptir fleiri kúgildi frá Staðarhóls eiganda hefðað, getur Staðarhólskirkju eignarmaður ei skuldbundizt til að gjalda Saurbæjarþinga presti meira í salarium af allri Staðarhólskirkjueign en $30\frac{1}{3}$ fjórðungs smjörs árlega, en þar eð appellations sækjandinn ei heldur hefir krafizt frekara fyrir þessum rétti, er nú ónauðsynlegt að prófa, hvort sú kúgilda innstæða, sem máldaginn tilgreinir, hafi minnkað við þá í máldaganum umgetnu skuldalúkningu Þorbjargar Ormsdóttur eður ei, ellegar hvað áhrærir þá Eyjólfí presti Gíslasyni við undirréttardóminn af appellations sækjandanum tildæmdu $117\frac{1}{2}$ fj. smjörs, þar eð lúkning þessara eptir áður-sögðu ei finnst hæfa. Allur málskostnaður til beggja

réttu hlýtur því, eptir þessa máls vafasömu kringumstæðum, að niðurfalla, og bæði í hans tilliti og þeirra appellations sækjandanum fyrir óþarfa þrætu ídæmdu bóta og úrskurðar aðalþrætu efnisins, ber nú undirréttardóminum að öllu leyti að fráfalla, en Páli Benediktssyni hera 10 rbd. s. í laun af opinberum sjóði. Undir flutningi þessa máls fyrir landsyfirréttnum finnast sækjandi og verjandi þess að hafa leyft sér ósvinn og frek orðatiltæki og réttarkröfur hvor gegn öðrum, sem hlutaðeigendur hafa viljað átelja til mortifikationar og sekta eptir dómi, mest risandi út af því, að sýslumaður Kristján Magnússen hefur til forsvars sínum dómi um appellations sækjandanum fyrir óþarfa þrætu ídæmdar bætur skuldað þenna fyrir *fyrst eptir það sættatilraun var í þessu máli enduð*, og því vísað til *réttargangs*, að hafa samið og ritað það í héraðsaktinn bls. 287—89 sub. no. 15 ad Lit. H. framlagða sáttatilloð, að uppoffra Staðarhóls eign og nokkurri undirliggjandi fasteign til beneficii fyrir prestinn í Saurbæjarþingum, til að friðkaupa sig frá málssókn í þessari sök, með hverju appellations sækjandans talsmaður, sýslumaður Eiríkur Sverrisson, hefir talið nefndan sýslumann Kristján hafa fram borið *ósannindi og lýgi*, og sýslumann Finsen, af rangri ímyndun um þessa framburðar áreiðanlegleika ítrekað sama, hver Sverrisens orðatiltæki sýslumaður Finsen, sín og Kristjáns Magnússens vegna, krefur mortificeruð og Sverrisen sektaðan fyrir, en þótt, ef svo reyndist, appellations sækjandinn mætti álitast öllu framar þar við meiddur. Líka krefur hinn sami, vegna hans skuldunar, að Eyjólfur prestur Gíslason hafi stungið þessu sættaboði undir stól, en þótt við sáttanefndina krafinn um strax að tilkynna það stiptsyfirvöldunum, og á meðan fresta

málsins höfðun, einninn um að sýna appellations sækjandanum fyrirfram þau skjöl, er fyrir hins kröfu væru, en þó synjað þessa, þar nú þessu sáttaboði, en þótt fyrir héraðsréttinn framlögðu, aldrei var þar í neinu mótmælt, og allt þetta því má álitast af Eyjólfí presti Gíslasyni og öðrum viðkomendum viðurkennt, þessi ei heldur hefur sannað sig neina ávísun gefið hafa stiptsyfirvöldunum að boði þeirra, um hið gjörða *sáttaboð*, né sýnt appellantinum sín skjöl áður en málið hófst, finnur landsyfirrétturinn hvorki hæfa með N. L. 1—5—7 tilliti að tildæma Eyjólfí presti neinar bætur af appellantinum fyrir þessa skuldun, né heldur nokkurn kostnað málsins, og því ei heldur Eyjólfí prests talsmanni við landsyfirréttinn, eða undirdóm-aranum, þá kröfðu mortifikation, eða fyrir þau brúkuðu orðatiltæki hér um, sem eptir þeirra samanhengi og öðrum málavöxtum virðast mega miður saknæm í partanna tilliti, að sekta sýslumann Sverrisen, hvað sama því ná verður til þessa auktoriseraða mandataríi, stiptsfullmektugs Jóhanns Pálssonar, vegna hans annars of óvarkára stílsmáta í forsvari síns mandants, hverri ákæru landsyfirrétturinn, þar hennar sönnu ástæður og undirrot hér eru öldungis óupplýstar, eins og flestar annara málspartanna átöldu áreitingum í sókn og vörn, finnur nú réttast ásamt þessum, að frávísa þessum dómstóli, en yfirláta sjáfum hlutaðeigendum, að hverju leyti þeir finni sér hæfa frekara tiltal í þeirra tilliti gegn viðkomendum á þeirra varnarþingum.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómi í þessu máli, gengnum þann 22. janúar 1830, er af landsyfirréttinum fráfalið. — Stað-

arhólskirkja í Dalasýslu á, eptir *Vilchins máldaga*, allranáðugast staðfestum þann 1. Julii 1746, 30 $\frac{1}{3}$ innstæðukúgildi, eptir hver Staðarhólskirkjueiganda ber árlega að gjalda þrjátíu og $\frac{1}{3}$ fjórðungs smjörs Saurbæjarþinga prests í salarium af allri Staðarhólskirkju eign. — Málskostnaður til undir- og landsyfirréttarins skal niður falla, og er appellations sækjandinn fyrir ídæmdum bótum við undirréttninn öldungis frifundinn. Páli Benediktssyni bera 10 rbd. s. í laun af opinberum sjóði.

Þær af málsþörtum kröfðu mortifikationir áreitingarorða við flutning þessa máls fyrir landsyfirréttninum veitast hér ekki, né heldur dæmast hér sektir í þeirra og málsþartanna tilliti, en þeim frávisast þessum rétti, sem hér óupplýstum; þó sé viðkomendum, finni þeir slíkt hæfa, ekki þar með fyrirmunað lagatiltal gegn hlutaðeigendum á sérhvers varnarþingi að höfða.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegrí auglýsingu. *Undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

1831.

I.

Anno 1831, 5. apríl

d ó m u r :

í hvinnskumálinu móti Snjólfí Rustikussyni frá Suður-Múlasýslu.

Aktor fyrir landsyfirréttinum í þessu máli, í hverju dómur er genginn í Berufjarðar höndlunarstað þann 6. nóvembr. næstliðins árs, hvar með bóndinn Snjólfur Rustikussón er dæmdur til að líða 10 vandarhögg, samt borga málsins kostnað, hefur í sínu málssóknarskjali upphaflega krafizt, að héraðsaktinn verði aptur sendur til undirdómarans, til þess að hann bæti úr þeim í málssóknar skjalinu átöldu brestum, áður en mál þetta er tekið undir landsyfirréttarins dómsáleggingu, og undir eins sett til þessa réttar atkvæðis, hvort heimsending aktsins á að ske á undirdómarans kostnað eður ei.

Þessir af aktor átöldu brestir eru: að málsins sækjandi og verjandi í héraði ekki eru til landsyfirréttarins innstefndir, né heldur stefnan birt þeim dómfelda — og að það, sem í þessu máli er fram farið þann 19. oktr. næstliðins árs, er undirskrifað af dómaranum einsömlum, en ekki þingvottunum.

Hvað nú þá fyrr töldu bresti á stefnunnar birtingu áhrærir, þá finnast þeir því síður að geta orsakað hennar frávisun, sem málið eptir sínu eðli mátti meðhöndlast sem politimál, sökum þess, að það, sem Snjólfur átelst fyrir að hafa stolið, ei numdi svo miklu, að fullkomið þjófnaðarstraff gæti fyrir það komið,

hversvegna aktors og defensors við undirréttinn ekki með þurfti, og hið sama er að segja um skort á stefnunnar birtingu fyrir þeim dómfellda, þar eð bæði hann sjálfur, sem appellant, hafði fulla vitneskju um, að málið mundi fyrir landsyfirréttninn koma, en eins óviss um, hvaða dag þetta mundi verða, þó fyrirfallið hefði honum birt verið, og líka hefir dómariinn embættis vegna vitnað, að Snjólfur hafi lýst því, að fyrirfallið ekki þyrfti sér að auglýast.

Í tilliti til þess átalda skorts á þingvottanna undirskript, hver gjöra kynni sjálfan héraðsdóminn ómerknan, ef sá skortur væri þess eðlis, að sökin ekki hans vegna yrði fyrir þessum rétti dæmd, þá er það aðgætiandi, að hann ekki gæti undir neinum kringumstæðum gjört annað ómerkt en það, sem fram hefir farið fyrir undirréttinum þann dag, sem nefnda undirskript vantar. Nú ber aktinn með sér, að þann 19. oktbr. hefir ekki annað fram farið en sókn og vörn málfærslumannanna, hvernar ekki við þurfti í þessu máli, sem meðhöndlast mátti sem politímál sökum lítilvægis þessa af Snjólfvi í fyrsta sinn framda hnups, enda ber aktinn með sér, að dómariinn þann 19. oktbr. f. á. setti í þessu máli „með tilteknum þingvottum extra- og politi-rétt í Eskiðarðar kaupstað“, en við þau réttarhöld, hvar hann gjörði játningu sína um stuldinn og eins þegar dómur út fór, finnst þingvottar að hafa undirskrifað, og þetta hvorttveggja er það eina af því eiginlega réttarhaldi, sem hér þarf að takast til greina, hversvegna ónauðsynlegt virðist að prófa frekar, hvort slík vöntun á undirskriptum þingvotta gjöri réttarhald ónýtt eður ei. Hér virðist því einungis sæta mega réttaris aðfynndni, til betri verndar framvegis,

þar eð *allt eins við polittrétti* þingvottum ber í sér-
hvert sinni þingbókina að undirskrifa.

Hvað nú sjálfu málsefninu viðvíkur, þá finnst hinn
ákærði Snjólfur Rustikusson að hafa á sig játað, að
hann þann 11. oktbr. næstliðins hafi af krambúðar-
borðinu í Berufjarðar höndlunarstað tekið nokkur
pund járn, virt á 72 sk., sem tilheyrði stúðenti Gutt-
oimi Vigfússyni á Arnheiðarstöðum, og falið þetta
járn í þófa sínum. Þó nú þetta hnupl hans hafi skeð í
fjölmenni, hefir það samt öll ófrómleika kennimerki,
fyrst sá ákærði ásetti að leynd fólunum, þrætti fyrir
að hafa tekið hann, og hefir því með *leynd* ætlað að
svipta eigandann þessu járn. Hann virðist því rétti-
lega af undirdómaranum dæmdur til að líða 10 vand-
arhagga politi-aga og til að borga málsins kostnað.

Sókn þess og vörn fyrir þessum rétti, eins og öll
meðhöndlun þess fyrir undirréttnum sér í lagi, hefir
fram farið með lögskipuðum hraða, en í tilliti til
þeirra orðatiltækja, sem verjandi málsins fyrir þess-
um rétti hefur leyft sér um stúdent Guttorm Vigfús-
son, sökum þess, hann hafi Snjólf ákært fyrir þessa
hvinnsku, verður þess að geta, að eins og þau sjálf
eru grundvallarlaus, þar eð lagastraff er lagt við að
hylma þjófnað, og þó ei sé almenn lagaskylda að upp-
ljósta slíkum brotum, verður það samt eptir siðalær-
dóminum skylda, sökum þess að áriðandi er til vernd-
ar eignum manna, að hvinnska og þjófnaður verði
uppgötvað og ströffuð. Eins er ósæmandi að *brúka*
meiðandi orðatiltæki um *óstefndra manna* opt mis-
dæmda náttúrufar.

Aktori fyrir þessum rétti bera 4, en defensori 3 rbd.
silfurs í ómakslaun, sem fyrirfram borgist af opinber-
um sjóði.

Því dæmist rétt að vera:

Héraðsdómurinn í þessu máli, genginn þann 6. novembr. næstliðinn, á óraskaður að standa, og Snjólfí Rustikussyni að refsa með 10 vandarhagga politíaga. Í laun til sóknarans fyrir þessum rétti borgi hinn dómfelldi 4, en til sins svaramanns 3 rbd., hvortveggja í silfri, er fyrirfram lúkist þeim af opinberum sjóði, en annan af málinu fyrir þessum rétti leiðandi kostnað eptir amtsins ákvörðun. — Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins að lögum.

M. Stephensen.

II.

Anno 1831, 5. apríl

d ó m u r :

í hórdómsmáli vinnumanns Friðfinns Jóhannessonar frá Álandi í Þingeyjarsýslu.

Giptur vinnumaður, Friðfinnur Jóhannesson á Ytra-Álandi í Þingeyjarsýslu, varð af viðkomandi sýslumanni, kancelliráði Þórði Björnssyni, með réttarstefnu, útgefinni þann 19. oktbr. 1830 til 3. nóvembr. sama árs, settur undir réttvisinnar ákæru fyrir 2. hórdómsbrot hans, uppvíst fyrst í Octobri nefnt ár. Forfalla vegna féll mál það í rétt fyrst þann 8. nóvbr., en þá varð dómaranum um stefnufrests tímenn fyrst kunnugt orðið *nýtt hórdómsbrot Friðfinns*, uppvíst þann 13. oktbr. næst áður, hvers vegna *Friðfinnur* þann 8. nóvembr. varð eftir sömu stefnu — hvar á hann sættist — í einu lögsóttur um bæði þau *legorðsbrot*, sem *annað og þriðja hórdómsbrot*. Þess er nú að

geta, að þann 14. Maí næst áður var sá ákærði dæmdur fyrir hórdóm í fyrsta sinni, framinn með stúlkunni Dómhildi Ögmundsdóttur, uppvísun í septembr. 1829, til 11 rbd. s. bóta, af hverjum viðkomandi amtmaður — samkvæmt kongsbr. frá 21. Maí 1823 § 1 — hafði eptir gefið honum 4 rbd. 48 sk. s. þann 24. Maí sama ár. En lögsóttur varð hann á ný fyrir *barneign* í öðru sinni fram hjá konu sinni, Ingvaldi Marteinsdóttur, með stúlkunni Guðrúnu Bjarnadóttur fyrst í Octobri og fyrir *þriðju* með giptri konu Sigríði Einarisdóttur, þann 13. sama mánaðar augljósa, fyrir báðar í einu þann 8. nóvember 1830, og varð Friðfinnur síðan með aukaréttardómi þann 8. nóvember 1830 fyrir bæði seinni brotin dæmdur til 30 vandarhagga refsingar, en hlutaðeigandi amtmaður fann hæfa réttvísinnar vegna, að leggja mál þetta svo vaxið undir landsyfirréttarins dóm, en þótt sá dómfelldi Friðfinnur léti sér undirréttarins lynda.

Það, sem fyrst og fremst er í augum uppi og sem sóknari þessa máls sérlega hefur á talið, er, að við meðferð *þessa jústismáls* í héraði eru hvorki sóknari þess né svaramaður hins ákærða skipaðir, hvað þó vafalaust ber í *opinberu jústitsmáli*, sem hvorki er meðhöndlað, né heldur ber, sem *politímál*, heldur — ef lögsókn þótti nauðsynleg — til *þungrar líkamlegrar refsingar*, og ei mega undanfellast, sem kongsbr. frá 3. Maí 1816 § 6 og 21. Maí 1823 í § 1 og 3 þó leyfa fyrir hórdóm í 1. og 2. sinni — eptir þessari síðari lagagrein ber með að fara sem *reglulegt jústitsmál*, með lögskipuðum talsmönnum, samkvæmt tilskipun frá 3. Júnii 1796 §§ 28, 33, 34 og Kanc. cirkulære af 17. Júnii 1807.

Því frammar, sem nú þar hjá finnst, að dómariinn áð-

ur beitt hafði óþarfri lögsókn gegn Friðfinni Jóhannessyni, mót tilætlun fyrrgreindra lagagreina í kgsbréfum frá 3. Maíi 1816 og 21. Maíi 1823, við *dóm hans fyrsta hórdómsbrots* þann 14. Maí 1830, *einninn án talsmanna*, en þótt Friðfinnur, þá fyrir rétt stefndur, léti í ljósi, að hann beiðast vildi hjá amtmanni eptirgjafar á sektagjaldi, og að hann hvorki þá né síðar var aðspurður, hvort hann komast vildi hjá lögsókn, með skilyrði því, sem § 3 kgsbréfs frá 21. Maí 1823 tiltekur, *heldur en þola dóm þarum*, hverjum ríkisstjórnin í hórdómsmálum, sem einungis gilda mega sektafé, ei finnst una (sjá Kanc. cirkulære af 19. des. 1812 og 18. Júlí 1822) vegna óþarfa málskostnaðarauka á almenningi, en þar hjá mátti virðast *að minnsta kosti vafasamt*, á meðan einungis *1 sektardómur var talsmannslaust yfir Friðfinni genginn*, en *engin önnur sekt*, sem kgsbr. frá 1823 § 3 leggur *jafna við dóm*, og *engin straffs aðvörun honum gefin*, áður en hann *gjörðist sekur að tveim brotum á ný*, hversu saknæm hans *framhaldna lausung* mætti að lögum metast, því framar mátti undirdómarrinn hér finna sér hæfa á þessháttar málefni að krefja þess ákærða svar fyrirfram um, hvort hann sækja vildi um vægð á straffinu, og þar með komast hjá lögsókn og dómi í fyrrnefndra laga leyfi, hvað þó finnst vera undan fellt, en því heldur hæfa, áður en lögsókn fram færi, að leggja þetta svo undir fyrirskipun og ráðstöfun hlutaðeiganda amtmanns, hverjum síðastnefnt kgsbr. leyfir í § 1 eptir málavöxtum að sekta hórdómsbrot í 1. og 2. sinni, svo að *ei fyrri orsakaðist brotlegum eða almenningi útdrag við óþarfur lögsóknir í hórdómsmálum*, en hann áleti þessar bezthenta.

Fyrirtaldrá bresta vegna við meðferð þessa máls fyrir undirrétti ber því þann yfir *Friðfinni Jóhannessyni* gengna undirréttardóm þann 8. nóv. 1830 nú ómerkan að meta, en málinu að vísa til hlutaðeiganda amtmanns aðgjörða og frekari fyrirskipunar, samkvæmt kgsbréfum frá 21. Maíi 1823 og 7. Decembr. 1827, þó svo, að ef hann finnur þess frekari dómsaðgjörðir á ný í héraði nauðsynlegar, eiga þessar að ske á kostnað undirdómarans, hverjum standa ber allan af appelli málsins löglega leiðandi kostnað, hvar af sóknara þess við landsyfirréttinn bera 4, en svaramanni þess ákærða 3 rbd. s. í laun. — Málið er að öðru leyti vítalaust rekið fyrir undirrétti, en fyrir landsyfirréttinum löglega.

Því dæmist rétt að vera:

Aukaréttarins dómur, genginn þann 8. nóvembr. 1830 um tvö hórdómsbrot vinnumanns *Friðfinns Jóhannessonar* í *Pingeyjarsýslu*, á ómerkur að vera, en þeim vílast til hlutaðeigandi amtmanns aðgjörða og fyrirskipunar, samkvæmt kongsbréfum frá 21. Maíi 1823 og 7. Decembr. 1827, en finni hann nýja lög-sókn og dóm um þau í héraði hæfa, ber þessum að fram fara á kostnað undirdómarans, sem einninn standi allan af appelli þessa máls löglega leiðandi kostnað, af hverjum sóknara þess fyrir landsyfirréttinum, sýslumanni *Finsen*, bera 4 rbd., en verjanda, studioso *Jónasi Hallgrímssyni*, 3 rbd., s. í laun.

Hið ídæmda að lúka innan 8 vikna frá dómsins löglegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

III.

Anno 1831, 27. apríl

d ó m u r :

í jústitsmáli, höfðuðu gegn Bjarna Sveinssyni, Guðmundi Eiríkssyni, Jóhanni Jónssyni, Finnboga Guðmundssyni og Kort Jónssyni, öllum í Húnavatnssýslu, sumpart fyrir meintan þjófnað, en sumpart fyrir túlkun vitna til meinsæris og fyrir þessara ómerkar skýrslur fyrir héraðsrétti.

Bóndinn Jóhann Jónsson á Holtastöðum, sem settur hefir verið undir jústitsákæru fyrir meintan þjófnað á ýmsum munum frá Jóni Sveinssyni á Strjúgi og að nokkru leyti einnig frá þáverandi bónda á þessum bæ, Bjarna Sveinssyni, nú sögðum vinnumanni á Örylgarstöðum — og nýnefndur Bjarni Sveinsson sjálfur, hver einnig var ákærður fyrir þjófnað m. fl., eru með undirréttardómi, uppsögðum þann 24. nóvembr. næstliðins árs að Hvammi í Vatnsdal innan Húnavatnssýslu, frífundnir, Jóhann fyrir aktors ákærum, en Bjarni *að eins fyrir réttvísinnar frekari ákærum*, en tilskyldaðir að standa þessa máls kostnað að tveim þriðjungum, en vinnumaður Guðmundur Eiríksson á Gunnsteinsstöðum, sem með sama dómi er fyrir meintan þjófnað og ranga skýrslu fyrir rétti dæmdur til að liða 66 vandarhagga refsingu og borga ígjöld 4 rbd. silfurs til Jóns Sveinssonar á Strjúgi, skyldaður að standa einn þriðjung af nefndum málskostnaði, fyrir utan kostnað við áleggingu þeirrar umgetnu refsingar, og hefir bæði Guðmundur Eiríksson og Bjarni Sveinsson þessum dómi til landsyfirréttarins skotið, en hlutaðeigandi amtmaður átalið hann í til-

liti til Jóhanns Jónssonar. Einnig eru, að amtmannsins tilhlutun, af þeim sökuðu, sem landsyfirréttinum nú ber að dæma, vinnumennirnir Kort Jónsson á Örylgarstöðum og Finnbogi Guðmundsson á Refsstöðum í héraði settir undir lagaákærur, sumpart sem grunaðir um þjófnaðar meðvitund og sumpart fyrir að hafa gefið óstöðugan, valtan og líklega ósannan vitnisburð fyrir rétti, og er með héraðsdómi, á sama stað uppsögðum, þann 24. Januári þessa árs, Kort Jónsson dæmdur til að líða 30 vandarhagga refsingu og borga helming málskostnaðar mót Erlendi Guðmundssyni, felldum til sama straffs, en hvers málefni ei kemur hér undir dóm, og Finnbogi Guðmundsson frikenndur frá réttvísinnar frekari ákærum, en skyldaður til að borga einn fjórða part af sakarinnar kostnaði. Hafa nú Finnbogi og Kort þessum síðarnefnda dómi til landsyfirréttarins skotið.

Uppruni beggja þessara mála, sem hér fyrir rétti meðhöndlast sem eitt, er sá, að nóttina milli þess 19. og 20. Julii 1829 hafði verið stolið ýmsum munum úr húri og skemmu á Strjúgsstöðum, hvar af upp á 101 rbd. 6 sk. n. v. tilheyrandi Jóni Sveinssyni, en einir 43 fiskar Bjarna Sveinssyni, sambýlismanni Jóns þessa, og nýnefndur Bjarni gjörði sýslumann Blöndahl fyrstur vissan um þenna þjófnað, en hann ráðlagði Bjarna að láta rannsaka á næstu bæjum eptir því stolna, hvað þó ekki skeði fyrri en þann 18. Nóvembris f. á. — Var þá eptir ósk Bjarna stofnuð þjófaleit á þremur bæjum, og fannst við þessa leit í svefnhúsi bóndans Jóhanns Jónssonar á Holtastöðum fólgið fyrir ofan eldiviðarhlaða þar steinklappa, naglalöð og fúinn poki, hvar eptir margnefndur Bjarni Sveinsson gerði þetta uppskált fyrir sýslumanni, sem hélt þau próf í mál-

inu, sem héraðsaktinn með sér ber, og út úr hverjum hefir atvikast og vitnast það, sem gefið hefir tilefni, að þeir framannefndu menn hafa verið settir undir réttlætisins ákæru, hvers framar mun getið verða, þá hvers þeirra sakferli fyrir sig verður metið, og er þá fyrst umtalsefnið um þann með héraðsdóminum frikennda

Bónda Jóhann Jónsson á Holtastöðum, hvern helzt gjörir grunsaman, að þeir umgetnu munir, sem Jón Sveinsson á Strjúgsstöðum þekkti sína eign, og Jóhann einnig játaði, að ekki væru sínir, fundust í hans vörzlum, hversvegna hann í fyrsta álitu mætti sýnast eptir N.L. 6—17—2, 3, 10 og 11 m. fl. að eiga álitast *þjófur að þeim*, en þegar aðgætast þær í þessu tilfelli sönnuðu kringumstæður, að bæði fleiri en Jóhann höfðu umgang í því húsi, hvar munirnir voru fólgirnir, og að ætíð mátti vel inn í það komast af hverjum, sem vildi, þó læst hétu, líka að þessir munir ekki fundust í neinni læstri hirzlu, og þær saman berast við N.L. 6—17—18, hvers grundvallarregla er, að flestir munir, sem finnast í húsum manna, þar sem fleiri geta haft umgöngu, ekki gefa fulla sönnun á, að sá, sem þeir munir finnast hjá, sé þjófur að þeim, þó hann ekki geti sannað heimild fyrir þeim, heldur einungis fá *vakið grunsemi*, sem getur eyðzt með eiði, en verður þá fyrst að sönnu, ef sá hlutaðeigandi fellur á eiðnum, þá er auðsætt, að það fyrrnefnda atvik ei fær gjört Jóhann sannan að þjófnaði á þeim umgetnu munum, þegar engar líkur eru aðrar til að áfella hann, heldur, eins og héraðsaktinn sýnir, afsaka, þar eð með vitnaframburði um ferðalag og heimkomu hans þá nótt, sem þjófnaðurinn átti að ske, er sannað, að ólíklegt sé, að hann hafi haft tíma til að rjúfa það gat á Strjúgsstaðabúr, sem

rofið fannst, stela þaðan, flytja og fela það burttekna, frá því hann sást annars staðar á ferð og þar til hann heim kom, hvar við einnig bætist, að sannað er, að smásprek ein voru þar undir, sem gat var rifið á búrbakið, en húsið annars staðar byggt af góðum viðum, svo að öll líkindi gefast fyrir, að þetta muni skeð vera af einhverjum húsum þar kunnugri en Jóhann gæti verið. Þegar nú hér við bætast framkomnar líkur um, að reynt hafi verið að lokka aðra til að bera ljúgvitni móti Jóhanni, og fyrir því að þjófnadurinn vera kunni framinn af Bjarna Sveinssyni sjálfum, en eins og vitnað er, Jóhanni auðvelt verið hafa að koma þeim fundnu munum í eldiviðarhlaðanum undan, á meðan leitarmennirnir voru innar í bænum, ef hann hefði þar af þeim vitað, því virðist hér nóg framkom-ið til að eyða þeirri grunsemi, sem leiða mætti af fundi þess umgetna í eldiviðarhlaðanum, að Jóhann hafi stolið þessu, hvað hér ekki orsaka megí löglega sönnun gegn honum, því síður, sem af hlutarins eðli og grundvallarreglum laga vorra leiðir, að sérhver grun-semnd eða líkur eyðast við þeim gagnstæðar líkur.

Seinni útskýring *Helga Guðmundssonar* á vitnisburði hans um *Jóhann Jónsson* eyðir og allri grunsemi um, að Jóhann nokkurn tíma viðkannast hafi nokkra hlutdeild sína í Strjúgsstaðatökunni 1829, en lýsir þar á móti, að sá vitnisburður einungis áhrætt hafi eldri þjófnæð þar framinn, sem nú alls ekkert viðkemur þessu máli. Jóhann Jónsson virðist því réttilega af undirdómaranum að vera frífundinn fyrir aktors ákærum. — Því enn síður eru neinar áreiðanlegar líkur móti Jóhanni fram komnar um, að hann sé valdur að hvarfi tveggja sauðkinda frá Valadal um vor-ið 1829.

Bjarni Sveinsson er ákærður fyrir *líklega framinn þjófnað og tilraunir* að lokka til vitni að frambæra ósannindi, líka er í héraðsdóminum umgetið, að hann sé skuldaður fyrir *banaráð móti tengdafaður sínum*. — Hvað þann umgetna *þjófnað snertir*, þá er hann grundaður um:

a) Að vera *sjálfur valdur að tökunni á Strjúgsstöðum*, hvar til helztu líkurnar eru, að rofið á búrinu þykir ólíklegt, þar sem það framið var, gjört vera af öðrum en því gagnkunnugum, þar hjá tjáist nokkuð af þeim stolnu munum fundið vera niður grafið skammt frá bænum á Strjúgsstöðum, að Bjarni fyrstur féll upp á að láta leita í eldiviðarhlaða Jóhanns og að eitt vitni, nefnilega sá ákærði Guðmundur Eiríksson, hvers vitnisburður þó bæði er einstakur og í sjálfu sér ekki áreiðanlegur, hefir frá skýrt, að Bjarni hafi verið valdur af tökunni á Strjúgsstöðum árið 1827, en engar af þessum líkum geta samt haft næga verkun til hans sakfellis.

b) Að hafa *stolið sauði* frá Jóni Sveinssyni í Stafnsrétt árið 1828, hvern Guðmundur Eiríksson segist af honum hafa meðtekið og sent föður sínum suður í Reykjavík, og eitt vitni kveðst séð hafa Bjarna í sama sinni afhenda Guðmundi sauð, líkan þessum, en þar bæði þetta vitni er einstakt og ekki heldur hefið getað borið um það mark, sem á sauðnum var, en Guðmundur Eiríksson, sem sjálfur ákærður um sauðarstuldinn, og að öðru leyti um *óstöðugt vitni*, er hér í *ómerkur*, verður Bjarni Sveinsson ei heldur felldur, sem þjófur, fyrir þann *umgetna sauð*.

c) að hann hafi *stolið röndóttum poka* með ýmsum hlutum í, virtum á 5 rbd. 92 sk., frá hnakki Jóns Sveinssonar við tjald í Stafnsrétt, um haustið 1828.

Að hann hafi svo litan poka tekið í sama sinni frá hnakki *Jóns Sveinssonar*, verður eptir áreiðanlegra vitna framburði að álitast fullsannað, þar eð þau öll lýsa bæði pokanum og hnakkinum eins, en að það hafi verið sá poki, sem Jón Sveinsson missti, hlýtur einnig að álitast víst, því sjálfur Bjarni hefir ekki fyrir borið, að hann átt hafi svo, heldur öðruvísi, litan poka, hvar með hann játað hefir, að sá poki, sem vitnað er, að hann tók, ekki var hans eign. Ekki er heldur upplýst, að aðrir en Jón Sveinsson hafi misst svo litan poka í réttunum, ekki einungis um litinn á pokanum, heldur einnig um það, að sjá mátti utan á honum, að í honum var kútur, eða lítil tunna, eins og Jón Sveinsson hafði eptir lýst, kemur vitnunum saman um, hvað og styrkist af öðrum í sökinni framkomnu líkum, einkum þeim, sem gefa grun um, að Bjarni hafi viljað lokka vitni til að bera ósatt um þetta efni, hvar með hann sjálfur borið hefir sektarböndin að sér. — Hann verður því fyrir þetta nú að álitast *þjófur*, og sæta fullu þjófnaðarstraffi, sem eptir kringumstæðunum virðist ákvarðast eiga til 27 vandarhagga refsingar, hvar hjá hann skyldast til að lúka ígjaldsbætur Jóni Sveinssyni á Strjúgi með 5 rbd. 92 sk.

Margar líkur eru og framkomnar um, að *Bjarni Sveinsson* einnig hafi reynt til, með féggjöfum og öðru, að *túlka vitni* í þessu máli til að fram bera ósannindi, en þar eð þetta er ekki sannað, nema með einstakra vitna framburði, en önnur, sem þar um hafa borið, hafa sumpart með *óstöðugum framburði* gjört sig ómerk, og sum að öðru leyti eru sjálf misgrunuð um hluttekningu í því, er um skyldi bera, verður hann nú ekki hér um sakfelldur. Ekki heldur álitst, með einstakra vitna framburði, móti vitnun hans, nægi-

lega sannað, að hann talað hafi menn til að fyrir-koma tengdaföður sínum, Jóni Sveinssyni, en þótt megnar líkur einnig þar um séu fengnar.

Bjarni Sveinsson virðist þess vegna, auk áður nefndra ígjalds útláta og straffs, eiga að borga máls-kostnað fyrir undirrétti, eptir héraðsdóminum, en eptir kringumstæðunum helming alls málskostnaðar fyrir landsyfirréttinum, og allan kostnað upp á fyrr-nefndrar refsingar áleggingu.

Vinnumaður Guðmundur Eiríksson á Gunnsteins-stöðum er lögsóttur í héraði og sakfelldur fyrir þjófnað á sauði frá Jóni Sveinssyni á Strjúgi og fyrir ósann-an og óstöðugan vitnisburð.

Það er með vitnum fullsannað um þjófnað hans, að hann við Stafnsrétt haustið 1828 hefir afhent Jóni nokkrum Hallgrímssyni frá Skógtjörn á Álptanesi hvíthnífloftan fjöggra eða fimm vetra gamlan sauð, sem var honum ófrjáls, og sem hann, sem þáverandi smalamaður á Strjúgsstöðum, þó þekkti vera efalaus eign Jóns Sveinssonar á sama bæ, en beðið fyrrnefnd-an Jón Hallgrímsson færa sauðinn föður sínum, Eiríki Jónssyni í Reykjavík, hvað hann og gjörði. Þegar síðar meir vitnaðist, að Jón Sveinsson saknaði þessa sauðar og lýsti honum, gaf Guðmundur sig samt ekki fram við hann, né bauð honum neina borgun fyrir, eða lét hann svo mikið sem vita orð um hans töku og sendingu suður, þó hann vel vissi sauðinn vera hans eign, fyrr en upp kom um ófrjálsa send-ingu Guðmundar á sauðinum. — Þá fyrst játaði Guð-mundur Eiríksson, bæði fyrir húsbónda sínum, hrepp-stjóra Arnljóti, og Jóni Sveinssyni á Strjúgi, að hann hefði við Stafnsrétt haustið 1828 stolið þessum sauði, og hann suður sent, og bauð því borgun fyrir, en

dreifði engum öðrum við þann þjófnað; að hann seinna meir fyrir réttinum fram ber, að *Bjarni Sveinsson*, húsbóndi sinn, hafi við réttina fengið sér sauðinn og afhent í kaup sitt, hefir hann með engu sannað fengið, því þó eitt vitni úr Skagafirði hafi borið, að það séð hafi *Bjarna* þar afhenda *Guðmundi* svipaðan sauð, vissi það ekkert um mark á honum að bera, eða hvort sá var hinn sami sauður, sem *Guðmundur* strax aptur við réttina afhenti *Jóni Hallgrímssyni*, eða einhver annar sauður *Bjarna*, sem þessi kann hafa fengið *Guðmundi*, sem vinnumanni sínum, til að draga inn í *Bjarna* dilk. Þar nú *Bjarni Sveinsson* þrætir þvert fyrir alla afhendingu þessa stolna sauðar til *Guðmundar*, en þessi þó strax við réttina afhenti hann frá sér öðrum til burtrekstrar í annan landsfjórðung, vissi hann sér ófrjálsan og stolinn vera, og hver hans eigandi var, en sló þanninn með þjofslegri launung, bóta og betalings laust, eign sinni yfir hann, og fékk með engu sannað nokkra heimild sína fyrir honum, en leyndi þann nærstadda eiganda tökunni, unz hún opinber varð, og þá fyrst játaði fyrir honum og viðkomandi hreppstjóra, að sauðurinn væri af sér stolinn, verður nú *Guðmundur Eiríksson* fyrir þann stuld að sæta fullu sauðabþjófnaðarstraffi, eða tvennra 27 vandarhagga refsingu, með tilliti þess, að en þótt refsing sé 1829 fyrir hans þá framinn talsverðan stuld í Reykjavík þar á hann lögð, eptir það hann þessum sauði stal, hæfir samt engan veginn nú að lina hans straffssekt fyrir hans eldra, en óstraffaða, þjófnað, því síður sem af hans seinni játningum verður augljós megn þjófgefni og aðrar ódádír þessa sakamanns, sem meðvitandi — að hans eigin sögn — í þjófnaði *Bjarna Sveinssonar* úr *Strjúgsskemmu* 1827 og hon-

um þó hjálplegs til hans, með burttöku og burtsnörum lássins frá skemmunni, en fullri meinsærri launung þess þjófnaðar eptir á, með því þá með eiði að hafa vitnað *sig ekkert vita til hans upplýsingar*. — Þó nú ekkert sé líklegra, en að þeir *Bjarni* og *Guðmundur* báðir hafi samráða og samtaka verið í þjófnaði þessa sauðar, verður nú samt *Bjarna*, vegna skorts fullra lagaröksemda um hans meðverkun til þess sauðar þjófnaðar, *fyrir hann að frikenna frá réttvísinnar frekari ákærum*, en *Guðmund* þar á móti eptir eigin meðkenningu hans um þann stuld, og sem *þann, er afhenti hann frá sér vitanlega stolinn og burtsendi föður sinum*, að fella, sem áður segir, til sauðaðþjófnaðarstraffs, auk þess að honum ber að lúka *Jóni Sveinssyni* á Strjúgi þessa sauðar ígjöld með 4 rbd. silfurs.

Í tilliti til *Guðmundar* ósanna vitnisburðar í fyrstu undir þessa máls prófi í héraði, til hvers hann tjáir sig tældan af *Bjarna Sveinssyni*, er að athuga, að hann *ekki er eiðfestur*, og að hann seinna játaði hann ósannan, en að hann, þegar hann áður gaf eiðfesta skýrslu um þann þjófnað, er árið 1827 skeði á Strjúgi, undan felldi það, sem hann síðar hefur borið um, að hann sama ár hafi, að bón *Bjarna Sveinssonar*, *tekið lás frá skemmu Jóns Sveinssonar* og kastað honum burtu, er þó öllu saknæmara, en þótt það ekki kunni að öllu leyti *falskur vitnisburður* að nefnast, í laganna strangasta skilningi, þar þetta hans afbrot ekki er innifalið í uppdiktaðri fráskýrslu, heldur *í þögn og launung*, um atvik, sem þar að auki áhrærði sjálfan hann, og í tilliti til hvers hann var fremur sjálfan að álíta sem *sakaðan* en *vitni*, einnig sýnir sú kringumstæða, að hann sjálfur seinna fyrir rétti sagði frá þessu atviki, að hann ekki hefur

álitið þessa þögn sína vera meinsæri, og hefur því máské ekki visvitandi gjört sig í því sekan, eða að minnsta kosti ekki borið fullt skyn á þess saknæmi. Þar eð samt þessi hans skýrsla var eiðfest, virðist hann fyrir þetta, saman haldið með hans seinni óstöðugu og óáreiðanlegu skýrslu, eiga að sæta tilfinnanlegu sannsýnu straffi, sem þá eptir öllum málavöxtum virðist vera eiga 27 vandarhögg, hver bætast skuli við straffið fyrir þjófnað hans á fyrrnefndum sauði, sem nú einungis verður að straffast sem *sauðahjófnaður í fyrsta sinni*, þar eð hann drýgður var áður en Guðmundur var fyrir þjófnað í fyrsta sinni dæmdur. Þar hjá lúki hann málskostnað í héraði eptir undirréttarins dómi, en fyrir yfirrétti að einum 6. parti.

Finnbogi Guðmundsson er ákærður fyrir óstöðugan framburð fyrir rétti, að því leyti hann þann 27. nóvbr. 1829 neitaði að hafa nokkurn tíma merkt getað, að *Bjarni Sveinsson hefði í hyggju að fyrirkoma Jóni Sveinssyni*, þó það af öðru vitni í hans áheyrn væri eptir honum borið, en þann 28. janúar 1830 kannaðist þó við sannindi framburðar þessa vitnis. Þar eð nú bæði vitnisburður hans var óeiðfestur og óstöðugleiki hans ekki var innifalinn í svo rangri fráskýrslu, að hann uppdiktaði óskeð að vera skeð, heldur þar í, að hann í fyrstu neitaði, eða þóttist ekki muna til þess, sem hann vitnaði um, getur þessi hans óstöðugleiki ekki álitizt sem fullkomið ljúgvitni, heldur sem þrjózka í að vitna ei, það hann vissi, hver þó ekki að öllu leyti má álitast sönnuð, þar undirdómarinn réttilega hefur álitið mögulegt, en þótt ólíklegt, að hann í fyrsta sinni ekki hafi til þess munað, sem hann seinna vitnaði um, og verður því undirréttardómurinn í tililiti til hans að staðfestast, og *Finnbogi* skyldast til að

borga einn sjöttung kostnaðar málsins fyrir landsyfírréttinum.

Kort Jónsson er þar á móti sekur í að hafa fyrir rétti framborið vitanleg ósannindi, og öðrum manni til óhróðurs og til að villa málið, er hann fram bar í þeim upphaflega tilgangi, að hrinda eins vitnis framburði, að hann af þessu heyrt hefði, að það fengið væri til að bera ljúgvitni, en þar eð *Kort* þó seinna tók þenna sinn framburð aptur, hvern hann heldur aldre eiðfesti, virðist honum ei hæfa sú hegning, sem lögin ákveða fyrir ljúgvitni, heldur straff eptir álti, sem réttilega virðist af undirdómaranum ákveðið til 30 vandarhagga. Og ber honum að standa kostnað málsins við undirrétt eptir héraðsdóminum, en fyrir yfírréttinum að sjöttungi.

Að sönnu hefur sóknari þessa máls fyrir landsyfírréttinum bent til bresta við meðferð þessa máls í héraði, að því leyti amtsbréf til undirdómarans frá 20. desember f. á. inniheldur nokkrar aðfinningar amtsins og frekari fyrirskipanir, mót hverjum undirdómarinn í framlögðu varnarskjali hefur framfært ýmislegar afbatanir. — En auk þess, að hann finnst bætt hafa úr nokkrum þeim aðfundnu brestum, álitur landsyfírrétturinn þetta amtsbréf innihalda einber yfirvaldsverk og meiningar, sem dómstólum ekki hæfir neitt um að dæma, né annað hér að álitum gjöra en afbrot gegn ljósum lagabrotum, eptir hverjum einum þeim leyft er mál manna að dæma.

Samt sem áður finnur yfírrétturinn, hvað meðferð málsins í héraði snertir, án fyrrnefndra aðfinninga tillits, að þann ákærða *Bjarna Sveinsson* hæfði í skarpt og áreiðanlegt varðhald, undir aðgætins hreppstjóra sérlegri uppápössun, að setja, fráskilinn annara

manna viðtali og umgengni um alla þá tíð, sem á rannsóknum og vitnaleiðsum í málinu stóð, og það þá strax sem undirdómaranum varð ljóst, að Bjarni Sveinsson, eptir framkomnum líkum, mátti grunsamur virðast af innbrots-stór-þjófnaði á Strjúgsstöðum, og þessar líkur ennfremur styrktust við á hann borna túlkun vitna til ljúgvotta, og það ódádaverk, að fala menn fyrir kaup til að myrða tengdaföður sinn og aðra menn, við hverjum óhæfum að lögum liggja mátti harðasta lífstraff og ærutjón, og ætið, ef sannast, æfilangur þrældómur fyrir innbrot í bæjarhús manna til þjófnaðar, hvers vegna kgsbr. frá 25. Julii 1808 í § 1 vafalaust heimila mátti varðhald því líks stór-sakamanns, til að fyrirbyggja hans umvitnuðu guðlausu tilraunir að lokka vitni til meinsæris (N. L. 1—13—11.), sér til varnar, en sannleika og réttvísí til niðurdreps. — Þessi misskilningur undirdómarans á fyrrnefndri 1. grein hæstnefnds konungsbréfs virðist samt ekki olla mega honum sekta, heldur en annar hrekkjalaus misskilningur á vafasömum lagagreinum, hversu sem hann í þessu máli kann hér að hafa orsakað erfiðismuni til sannleikans uppgötvunar og gjört Bjarna Sveinssyni auðveldara með afvegaleiðslu vitna og þessara tvisögli að gjöra þau vitni ómerk (N. L. 1—13—21), sem helzt gátu vitnað honum til áfellis. — Sú yfirsjón verðskuldar því landsyfirréttarins aðfyndni til varúðar framvegis.

Að öðru leyti finnast ei heldur þeir brestir við meðferð þessa máls í héraði, sem sæta megí sektum eða yfirréttarins álassi. En fyrir þessum yfirrétti er málið löglega sótt og varið. Sóknara þess fyrir landsyfirréttinum bera 6, en svaramanni þeirra sekuðu 5 rbd. silfurs í laun.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómar í þessu máli, gengnir þann 24. nóvbr. 1830 og 24. janúar 1831, eiga, í *Jóhanns Jónssonar, Finnboga Guðmundssonar og Korts Jónssonar* tilliti, óraskaðir að standa. *Bjarna Sveinssyni* ber að refsa með 27 vandarhöggum, og er hann að öðru leyti frifundinn fyrir réttvisinnar frekari ákærum í þessum málum, þó svo, að hann gjaldi *Jóni Sveinssyni á Strjúgsstöðum* igjald þess frá honum stolna poka við *Stafnsrétt* 1828 og hans innihalds með 5 rbd. 92 sk., standi málskostnað í héraði eptir undirréttarins dómi, en helming hans til landsyfirréttarins, og þar hjá allan af hans refsingar áleggingu leiðandi kostnað. — *Guðmundi Eiríkssyni* ber að refsa með þrennum 27 vandarhöggum, að öðru leyti standi undirréttardómurinn í hans tilliti óraskaður. — Þeir *Guðmundur, Finnbogi og Kort* gjaldi málskostnað til landsyfirréttarins, hver að einum sjöttungi. Sóknara þessa máls fyrir þessum rétti bera 6, en svaramanni þeirra ákærðu 5 rbd. silfurs í laun, sem lúkist þeim af opinberum sjóði, mót endurgjaldi af þeim dómfelldu.

Ídæmd útlát ber að lúka innan 8 vikna frá þessa landsyfirréttdóms löglegri auglýsingu, og dóminum að öðru leyti að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1831, 4. júlí

d ó m u r :

í málinu móti Vigfúsi Jónssyni frá Brekku innan Gullbringusýslu.

Með dómi, afsögðum þann 24. Maí þ. á. við pólitirétt í Reykjavík, er grashúsmaður Vigfús Jónsson á Brekku fundinn sekur í hnupli á skjóðu, með nokkrum vörum í, virtum á 2 rbd. 44 sk., sem tilheyrðu bóndanum Guðna Runólfssyni á Brattholti innan Árnes-sýslu, og fyrir það dæmdur til að líða 12 vandarhagga politíaga, og borga allan af málinu og straffsálegg-ingunni löglega leiðandi kostnað, en ígjald er ekki dæmt, þar eð munirnir eru til skila komnir. — Þessum dómi hefir nú sá sekaði til landsyfirréttarins skotið.

Þar eð nú verkið er fullkomlega upp á Vigfús sann-að og af honum með ljúfum vilja meðgengið, og þar hjá upplýst, að hann ekki áður er fyrir þjófnað dæmdur, svo fellur hér helzt til yfirvegunar, hvort það atvik, að hann var drukkin, þá hann verkið framdi, fær hann frá straffi fríað eður ei — og finnst þó aldeilis ekki sannað, að hann hafi þá svo drukkin verið, að hann ei vissi, hvað hann gjörði, þar eð það bæði er af einu vitni borið, að hann skömmu eptir það verkið var framið, hafi verið fullkomlega gangfær og talað með fullri greind, og líka sýnir það atvik, að hann gat leyst hnútana á því bandi, hvar með sú stolna skjóða var fest við hnakk þess manns, er hana átti, og að hann strax að því búnu hélt á burt með hana, að hann fullkomlega vissi, hvað hann gjörði, þá hann framdi hnupl þetta, hvers vegna óþarfi virðist hér að

úrskurða um þá spurning, hvort ölórar megi fría frá þjófnaðarstraffi eður ei. Þar eð Vigfús Jónsson svo-leiðis verður að álitast að vera réttilega dæmdur til að liða þann umgetna politiaga, eins og það ekki heldur fær burt tekið sekt hans, þó hann einu sinni áður lýsti fundnu fé, hlýtur héraðsdómurinn að staðfestast og Vigfús Jónsson að tilskyldast að borga allan þann kostnað, sem leiðir af málsins færslu fyrir þessum rétti, hvar í 4 rbd. salarium til aktors, en 3 rbd. til defensors, sem hvortveggja greiðist þeim í silfri fyrir fram af opinberum sjóði, móti lögskipuðu endurgjaldi. — Málið er fyrir landsyfirréttinum vítalaut rekið og við undirréttinn meðhöndlað með tilhlýðilegum hraða.

Því dæmist rétt að vera:

Politiréttarins dómur á óraskaður að standa, og ber þeim dómfellda, Vigfúsi Jónssyni, að borga málsins kostnað við landsyfirréttinn, hvar af 4 rbd. til aktors, en 3. rbd. til defensors, hvortveggja í silfri, sem fyrir fram borgist þeim af opinberum sjóði, móti lögskipuðu endurgjaldi. Hverju fullnægju hæfir að veita, að ráðstöfun yfirvaldsins, *eptir lögum*.

M. Stephensen.

V.

Anno 1831, 11. júlí

dómur:

í þjófnaðarmáli vinnupilts *Hjörleifs Erlendssonar*.

Sökum vantandi upplýsinga og röksemda var þessu þjófnaðarmáli heimvísað með landsyfirréttar-

ins dómi frá 18. Octobris f. á., hvers vegna það á ný var fyrir tekið af hlutaðeigandi sýslumanni fyrir extrarétti að Breiðabólstað þann 5., að Svínafelli þann 7. og að Hörghsdal þann 28. Maii seinast liðins, samt seinast nefndan dag einnig á ný dæmt þannig, að saka- maðurinn ætti að straffast með 20 vandarhöggum, borga 10 rbsk. silfurs sem ígjaldsbætur fyrir hið stolna leðurskæði, sem og líka málsins kostnað, hvar frá hann hefir appellerað. —

Aktor í málinu fyrir þessum rétti hefir í málssókn- arskjali Litr. E. ítrekað sín í innleggi frá 4. Octobris f. á. gjörðu uppástönd, að því viðbættu, að Hjörleifur ætti að skyldast til að borga hið stolna leðurskæði með 10 rbsk. silfurs, hvar á móti defensor í varnar- skjali Litr. H. hefir krafist héraðsréttardóminn stað- festan og að leðurskæðið ei dæmist nema meira en 8 sk. silfurs, samt að héraðsdómarinn sleppi vítalaut fyrir meðferð á máli þessu, hvar með fylgdi skjal, markað Litr. G., er skyldi réttlæta dómarann í þessu efni.

Með tilliti til þeirra lagaröksemda, sem þann 4. og 5. Octobris f. á., samt þann 4. Julii þessa árs, eru hér í rétt lagðar þessu þjófnaðarmáli viðkomandi, tekst það til yfirvegunar á þennan hátt.

Hvað áhrærir þann ákærða þjófnað vinnupilts Hjör- leifs Erlendssonar, þá er nú fengin ánægileg víska fyrir, að hann sumpart hefir brostið heimild fyrir, nú sumpart meðgengið að hafa stolið ýmsum fjármun- um, er í allt voru virtir 6 rbd. — 58 sk. silfurs — og reiðu silfurs (svo!), hvar við má takast til greina sem straffherðandi atriði, að hann með mestu tregðu, vöfl- um og auðsjáanlega uppdiktuðum viðbárum hefir leitast við að gjöra alla sannleikans uppgötvan sem

örðugasta, hvers vegna það við héraðsréttardóminn ákveðna straff virðist með tilliti til áminnstrar þrjúzku í að játa glæp sinn, og fleiri atvika, sér í lagi þess, að hann stal í fleiri stöðum og úr lokuðu húsi, samt að verð þeirra stolnu muna er nokkuð yfir það, sem nemur fullri þjófsspekt, virðist (svo!) straff þjófssins hljóta að ákvarðast til 25 vandarhagga, samkvæmt uppástandi yfirréttar sækjandans.

Eftir landsyfirréttarins, þann 18. oktbr. 1830 fellda, heimvísunardómi á héraðsdómarinn að borga þann kostnað, sem fyrir málsins rekstri hefir verið hafður frá téðu dato til þessa dags, en hinn gjörvallur greiðist, eins og ígjaldið, af sakamannsins eigum, samkvæmt undirréttdóminum, hvar á meðal fyrir straffsins áleggingu og laun málsfærslumanna í seinna sinni, sem verða jafn mikil og þau, sem ákvörðuð voru þann 18. oktbr. 1830, nefnilega 4 rbd. s. til sækjanda og 3 rbd. s. til verjanda.

Áhrærandi þá ákæru, sem framfærð hefur verið móti héraðsdómaranum fyrir drátt sakarinnar, sér í lagi fyrir of seina og hirðulausa framsendingu dóms hans í fyrra sinni, þá er þetta landsyfirréttarins álit: a) Að ekki sé heimtandi af sýslumönnum, að kaupa sendimenn allt af gagngjört til færslu á dómum sínum í smájústitssökum, því að það mundi baka almenníngi of mikinn kostnað. — Ekki heldur, b) áskildi yfirrétturinn einmitt, að undirréttdómarinn skyldi með eiðfestu þingsvitni réttlæta þau vanskil á áminnstri dómsskjala sendingu, sem commissioner hans, Eyjólfur Alexandersson, að nokkru leyti kann vera skuld í, því þar til hefði hinn þurft, með stórkostnaði, að útvega settudómara. — Hitt er auðséð, að héraðsdómarinn vissi sjálfur, að yfirboðarar sínir

trautt mundu þekkja authenticitet handskriptar téðs bónda og þá átti hann að láta þekktari menn attestera hana heldur en þeir eru, sem undir Eyjólfs attest hafa skrifað sem sannindavottar, t. d. viðkomandi sóknarprest eða stefnuvotta.

Attestið Litr. G. getur því ekki haft allra minnsta juridiskan kragt og ekki rétt mikinn í neinu tilliti sannfærandi. Allt að einu, fyrst það er hvorki útpýkkilega né af innvortis rökum sannað ósatt, og undirréttardómarinn hefur fengið aðfyndni fyrir téð hirðuleysi, en engin misþanki liggur á honum fyrir prettvísi í þessu málefni og enginn eiginlegur skaði hefur skeð við nefnda óreglu, svo virðist billegt, að hann fríist frá frekara útsvari en þegar er dæmt á hann. — Sökin er að öðru leyti en því, sem þegar er um getið, forsvaranlega rekin.

Því dæmist rétt að vera:

Sá fulltíða saksótti vinnupiltur Hjörleifur Erlends-son á að straffast sem þjófur með 25 vandarhöggum, og borga allan af málsrekstrinum löglega hljótandi kostnað, að undanteknum þeim, sem héraðsdómarinn á eptir úrskurði af 18. oktbr. 1830 að borga fyrir endurnýjaða rannsókn og fyrirtekt málsins frá 18. oktbr. f. á. til 11. yfirstandandi mánaðar. Sá setti sækjandi, sýslumaður Finsen, á að fá 4 rbd. s. fyrir sína að þessu sinni hafða fyrirhöfn og verjandinn, stiptsskrifarinn Paulsen, 3 rbd. s. — Sá seki Hjörleifur á líka að borga endurgjald þess óapturskilaða leðurskæðis með 10 rbsk. s. og allan af málsfærslunni gegn honum orsakaðan og orsakandi kostnað, nema þann, sem heimvísun þess á ný í hérað og þess seinni meðferð við landsyfirréttinn orsakaði, hvern

næstnefnda kostnað undirdómari málsins, sýslumaður M. Stephensen, á að gjalda, og þar með verða frí frá frekari fjárútlátum. — Dóminum ber fullnustu að gjöra eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun.

Ísl. Einarsson.

VI.

Anno 1831, 25. júlí

d ó m u r :

í meinbuga barneignarmálinu úr Skagafirði milli Bjargar Þórðardóttur og Sölva Þorbergssonar.

Amtmaðurinn yfir Norðuramtinu hefir réttvisinnar vegna til landsyfirréttarins skotið dómi, sem afsagður var þann 12. Februaríi þessa árs á Enni innan Skagafjarðarsýslu, með hverjum Björg Þórðardóttir í Mikluey í Akrahreppi er skylduð til að borga sex ríkisbankadali silfurs til justitskassans og fimm ríkisbankadali silfurs til fátækra í Akrahreppi, en Sölvi Þorbergsson í Egildarholti¹⁾ í Rípurhreppi dæmdur til að borga fimm ríkisbankadali silfurs til fátækra í þessum hreppi. — Þar hjá eru þau skylduð eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt að borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Sú yfirsjón, sem þessar persónur, hverjar báðar eru ógiptar, í héraði eru ákærðar og þanninn dæmdar fyrir, er barneign í meinbugum, þar eð Björg þessi áður hefir orðið barnshafandi með enn lifandi bróður þess ákærða Sölva, og brot þetta er þar hjá hennar fjórða lausaleiksbrot.

1) Svo skrifað.

Í tilliti til þess, að nýnefnd barneign Bjargar er hennar fjórða brot í lausaleik, virðist hæfa, að þær bætur, sem hún þar fyrir er skylduð að lúka til Jústitskassans séu þeirra minimum, og þess vegna einungis 2 rbd. silfurs, en hvað áhrærir þá meinbugi, í hverjum barneignir hennar tvær eru skenar með Sölva, þá er það vafalaust, að þau eiga þar fyrir sektum að sæta, með því ólöglegar mægðir að lögum hafa, eptir kancellibréfi til justitiarii frá 2. Aug. 1828, og að álitiríkisins fasta dómstóls, sömu verkun í tilliti til sífjaspella, sem þær löglegu, svo að kongsleyfis þarf til hjónabands með bróðurs ekkju, en dæmi hafa gefizt til, að þessa hefir jafnvel á seinni tímum synjað verið með kvenmanni, að þeim bróður lifanda, sem hún áður varð barnshafandi með. Þar eð nú Ásmundur, sem Björg áður hafði í lausaleik átt barn með, var þá á lífi, er barneignir hennar með optnefndum bróður hans Sölva til féllu, mega þær sektir, sem ákærðu fyrir þetta við undirréttinn eru ákveðnar, ekki minni vera. —

Undirréttardómurinn verður því í þessu tilliti að staðfestast með áðursagðri umbreytingu og þau ákærðu tilskyldast að borga allan málskostnað fyrir báðum réttum, þar á meðal 4 rbd. s. til aktors, en 3 rbd. s. til defensors fyrir landsyfirréttinum, sem fyrirfram borgist þeim af opinberum sjóði, móti lögskipuðu endurgjaldi. —

Í færslu málsins hefir fyrir hvorugum réttanna nein sú forsómun skeð, er sektum nemi.

Dæmist rétt vera:

Undirréttarins dómur í þessu máli genginn á óraskaður að standa, þó svo, að þær Björgu ídæmdu bætur

til jústitskassans lækkist til 2rbd. silfurs. — Þau ákærðu eiga eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt að standa þessa máls kostnað fyrir landsyfirréttinum, hvar af 4 rbd. bera aktor og 3 rbd. defensor, hvorttveggja í silfri, sem fyrirfram lúkist þeim af opinberum sjóði, mót lögskipuðu endurgjaldi. — Dóminum að fullnægja, eptir ráðstöfun yfirvaldsins, að lögum. —

M. Stephensen.

VII.

Anno. 1831, 5. september

d ó m u r :

í pólitímáli úr Þingeyjarsýslu contra Finnboga og Steinunni.

Þann 3. Aug. næstl. hefir stiptamtið skipað sýslumanni í Kjósar og Gullbringusýslum, O. Finsen, að framfylgja til landsyfirréttardóms einum af kancelliráði og sýslumanni yfir Norðursýslu, Þ. Björnssyni, felldum polití-réttardómi 25. Junii þ. á., hverjum þeir sakfelldu, bóndi Finnbogi Finnbogason á Langavatni og vinnukona hans, Steinunn Tómasdóttir, hafa skotið til æðra úrskurðar. — Politírétturinn dæmdi svo, að téður Finnbogi skyldi bæta fyrir *forboðið hald* á nefndri kvenpersónu síðan næstl. vinnuhjúu skildaga 20 ál. á landsvísu til fátækra í Helgastaðahrepp, samt láta þessa Steinunni burt af heimili sínu innan viku frá politíréttardómsins dato, undir 24 rbd. sektir fyrir hvern dag, sem hann þar eptir héldi hana. Sömu leiðis var sú ákærða, vinnukona Steinunn Tómasdóttir, dæmd til að víkja burt frá Langavatni innan sama

tíma undir 10 rbd. sekt fyrir hvern dag, sem hún þar eptir dveldi á nefndum bæ, m. m.

Strax að heyrðum þessum dómi hafa þær sakfelldu persónur lýst appelli, og politidómarinn þess vegna sent hann viðkomandi amtmanni, líklega til approbationar samkvæmt reskr. 11. apr. 1781 §§ 1 og 2. En að amtið ekki hafi viljað samþykkja hann, er sjáanlegt þar af, að kancelliráðið hefir skömmu síðar látið birta viðkomendum fyrirkall um hans innstefningu til landsyfirréttarins.

Velnefndur aktor, sýslumaður Finsen, hefir í sóknarskjali sínu Lit. D. vefengt, hvort 12. § í fr. 3. Junii 1746 væru enn nú lög, vitnandi til kanc.bréfs af 12. Maii 1827, og finnur að því, að kancelliráðið hafi fyrst leyft þeirri ákærðu, Steinunni Tómasdóttir, að dvelja í sömu sókn og barnsfaðir hennar bjó í, en eptir á fyrirboðið henni það. Allt að einu uppástendur hann, að Finnbogi og Steinunn fyrir sína þvermóðsku, hvorki að vilja gegn politimeistarans forboði né heldur á löglegan hátt færast undan því, eigi að sæta bótum, hann 20 ál., en hún 10 ál., og að auki bæði borga málskostnað fyrir undir- og yfirrétti. — Þar á móti hefir sá setti talsmaður, studiosus Stefán Eiríksson, í varnarskjali Lit. T. leitast við að hrekja allar ástæður dómarans og aktors, og krefur, að þau ákærðu verði að öllu leyti frikennd, af eptir fylgjandi rökum: a) Að ósamlyndi hjónanna á Langavatni muni versna, en ekki batna, ef húsbóndans einasta vandalaus hjú, téð Steinunn, sé af yfirvaldinu tekin frá honum nauðug upp á tóman misgrun, mest konunnar, um of mikið dálæti við hana, að hverju kvennafipli hún fyrri hafi fundið en þessi kvensnipt kom á heimilið, og að ektakonan, Signý, sé játuð stórlynd. b) Bóndinn eigi

allt af að sitja í fyrirrúmi fyrir konunni, þegar ágreiningur verður. c) Fyrst Steinunn hafi nýlega átt barn með öðrum manni en Finnboga húsbónda sínum, svo sýni það legaliter, að hún hafi ei haldið við hann, enda sé amtinu betur tiltrúandi að afstýra misþanka um saurlífi og efla samlyndi hjóna, heldur en dómurum og lægra yfirvaldi. d) Kancelliráðið hafi ekki í tíma lögsótt Finnboga og Steinunni, eins og N. L. 1—19—20 og 23 skipa, þá forboð er gjört. e) Grunur hann, að kancelliráðið hafi, við að ákvarða fésektina til 20 al., viljað frábola amtmannsins hollari aðgjörðir við málið. —

Að því leyti sérlega snertir málstað Steinunnar, vill defensor láta reskr. 21. febr. 1827 hafa aftekið allar eldri lagagreinir, sem heimila hreppstjórum nokkur umráð yfir vinnuhjúum, nema kannske lausamönnum, og í þeirra tölu sé ekki Steinunn. — Endilega fer hann því á flot, að amtmanni snarar en sýslumanni tilkomi að reka hjú úr vist. —

Kancelliráð P. Björnsson hefir sent skjal Lit. G. til forsvars sínum dómi og aðgjörðum. Röksemdir þess verður umsvifaminnt að tilgreina og meta jafnsíðis sjálfum dóminum.

Höfuðspursmálið í sökinni hlýtur að vera: Er forboð kancelliráðs Þórðar, að Steinunn Tómasdóttir væri lengur á Langavatni, lögmætt eða ekki? Og óhlýðnin gegn þessu hans yfirvaldsverki er það, sem héraðspólitídómurinn upp á hljóðar; honum er til landsyfirréttarins skotið, og þegar afgjört er, hvort hann er á lögum grundvallaður eður ei, þá er með því sama nefndri spurningu gegnt.

Það er in confesso, að ósamlyndi og ill sambúð hjónanna á Langavatni hefur einungis, eða mest, ris-

ið af veru Steinunnar á sama bæ. Lagaskylda presta er, meðal annars, að koma í veg fyrir hjóna ósamlyndi og henni ber aktinn með sér, að sá viðkomandi sóknarprestur hefur gegnt, er hann áminnti Finnboga að láta Steinunni í burtu. Þessari áminningu gegndi Finnbogi með forsi og veru Steinunnar á heimilinu, er hún þar að auki áður hafði barn átt með Jóni á Reykjum í sömu sókn, syni Finnboga sjálfs, varð þar við allaríðu *hneyxlanleg*, og því *hneyxlanlegri*, sem Finnbogi seinna ekki einu sinni vildi láta hana burtu í sér skaðlausum vinnukonu skiptum — og sjálf kanclibréfið af 12. Maíi 1827 ætlast til, að sá 12 § í húsa-
agatilskipun af 3. Júnii 1746 sé í fullu gildi, þegar vera einnar slíkrar persónu innan sóknar gefi *hneyxli* af sér, og af þeirri orsök er það, að hlutaðeigandi sýslumaður leyfði vist Steinunnar innan sömu sóknar sem barnsfaðir hennar bjó, meðan ekkert *hneyxli* af því varð, en bannaði það jafnskjótt sem *hneyxlið* skeði, og óhlýðni hlutaðeigandi gegn sýslumannsins skipun bæði tvöfaldaði þetta *hneyxli* og gjörði hana sjálfur með því sama þess nauðsynlegri, og á einnig að lögum, sem móthróa gegn pólitímeistara svoleiðis á sig kominni skipun, sektum að sæta.

Þær í undirréttardóminum ákveðnu,¹⁾ virðast því eptir kringumstæðunum sanngjarnar, og þau þvingunarmeðöl, sem hann hefur sett til að hlýðnast dómnum, einnig samkvæm tilganginum. Þó ber sú ákveðna daglega mulkt ei lengur vara en 15 daga frá því þessi landsyfirréttdómur er hlutaðeigendum löglega auglýstur, en ef þau ei þá hlýðnast dómnum,

1) Svo.

eiga þau með réttarins þvingun að aðskiljast, og geymist þá hlutaðeigandi yfirvaldi þess réttur til þeirra frekari aðgjörða, sem það álitur nauðsynlegar. Kostnað málsins fyrir landsyfirréttnum ber Finnboga og Steinunni eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt að borga, þar á meðal 3 rbd. til aktors, en 2 rbd. til defensors, hvorttveggja í silfri, sem fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði, móti lögskipuðu endurgjaldi. Í færslu málsins er hvorki hér né í héraði nein forsómun sken.

Því dæmist rétt að vera:

Politíréttardómurinn á óraskaður að standa, þó svoleiðis, að sú ákveðna daglega múlkt ekki vari lengur en þá næstu 15 daga frá landsyfirréttarins dóms löglegri auglýsingu fyrir Finnboga og Steinunni, sem þá, ef þau ekki góðviljuglega hafa dóminum hlýðnast, eiga með réttarins þvingun að aðskiljast, og geymist þá hlutaðeigandi yfirvaldi þess réttur til þeirra frekari aðgjörða, sem það álitur nauðsynlegar. Ídæmdar batur, sem og einnig málskostnaður fyrir báðum réttum, hvern Finnbogi og Steinunn eiga að borga eitt fyrir bæði og bæði fyrir eitt, þar á meðal til aktors fyrir landsyfirréttnum þrjá, en til defensors 2 rbd. í silfri, er fyrir fram greiðist þeim af opinberum sjóði móti lögskipuðu endurgjaldi, exekverist eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1831, 20. september

dómur:

í málinu móti Arngrími Jónssyni m. fl. úr Suður-Múlasýslu.

Arngrímur Jónsson, búandi á Stekkjahjáleigu innan Suður-Múlasýslu, er í héraði lögsóttur fyrir, að sögn, að hafa fimm sinnum nauðgað vinnukonu sinni, Maríu Eiríksdóttur, og fyrir stuld á ýmsum trjáviði. Kona Arngríms, Guðrún Jónsdóttir, og bóndinn Jón Pálsson, og hans kona, Ingibjörg Antoníusdóttir, eru líka lögsótt fyrir hlutdeild og meðvitund með Arngrími í nefndum stuldi, og með undirréttarins dómi, gengnum 26. febr. þ. á., er Arngrímur dæmdur til festingarerfiðis í fjögur ár, og í sameiningu með konu sinni að borga Jóni presti Bergssyni einn ríkisbankadall og 48 sk. í seðlum og teiknum, samt allan af málinu fljótandi kostnað, en að öðru leyti frítekst hann frá réttvísinnar frekari ákærum í þessu máli, Guðrún Jónsdóttir til að straffast með tíu vandarhöggum og ásamt manni sínum að borga allan málskostnað, en Jón Pálsson og Ingibjörg Antóníusdóttir eru fyrir réttvísinnar ákærum í málinu frítekin. Þessum dómi hafa þau Arngrímur og kona hans til landsyfirréttarins skotið.

Þessi réttur getur nú ei, hvað Arngrím snertir, annað en verið héraðsdómaranum samþykkur í því, að hann beri fyrir réttvísinnar ákærum að frífinna, að því leyti sem hann er skuldaður fyrir að hafa fimm sinnum nauðgað Maríu Eiríksdóttur, þar eð slíkt öldungis ekki er á móti stöðugri neitun hans upp á hann

sannað, ei heldur nein þau tilfelli fram komin, sem styrki hennar framburðar trúverðugleika, sem N. L. 6—13—18, 19, né önnur skilríki, sem Jónsbókar Mannhelgis 2. kap. áskilja. En í tilliti til þess af honum drýgða trjáviðar þjófnaðar, þá er ei heldur upp á hann sannað, að hann hafi stolið til meiri verðhæðar en til þess umgetna 1 rbdals 48. sk., en þótt líkur séu til þess. En að aðtekt hans á nefndum trjáviði sé heldur þjófnaður en sviksamleg launung á fundnu fé, er bert af því, að eigandinn var bæði viss og gat ekki sagzt að hafa týnt eða tapað nefndum viði. Líka hefur Arngrímur játað, eins og kona hans Guðrún, að hann vissi þennan við vera Jóns prests Bergssonar eign, og hann þó bæði þjófs- og leynilega undir sig dregið.

Þar eð nú Arngrímur er tvisvar áður dæmdur, en hæstiréttur í síðara sinni einungis fann hann sekan í hnupli, og því ákvarðaði honum straff sem fyrir fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni, þar eð sekt hans í fyrsta sinni, sem ókonfirmeraðs, og að tveggja presta vitni illa uppalsins og óupplýsts, samkvæmt kgsbr. frá 11. aug. 1786, burtféll, getur hann nú einungis straffast sem fyrir þjófnað í öðru sinni, og þar eð það stolna nemur svo litlu verði, virðist hegningin fyrir hann eiga að vera jafngildi þess minnsta þjófnaðarstraffs í öðru sinni, eða þrenn 27 vandarhögg, því fremur sem kgsbr. frá 15. okt. 1783 býður fyrir lítilfjörlegan þjófnað í öðru sinni að straffa sem fyrir lítinn í fyrsta sinni, en þetta kgsbr. útleggur berlega og framar ákvarðar kgsbr. frá 2. Maí 1776, sem með kgsbr. frá 25. Julí 1808 § 7 er hér lögleitt. — Samt virðist nú Arngrími hæfa, en þótt í þriðja sinni um þjófnað ákærðum, og margvíslega illa kynntum,

minnsta þjófnaðarstraff, sem í öðru sinni framins, vegna hans meðkenndu þjófslegu aðferðar og meðferðar á hans landsdrottins rekaviði, en undirréttardómurinn (svo!) í tilliti til hans að öðru leyti staðfesta eiga, eins og sama dóm áhrærandi konu Arngrims einnig ber að staðfesta, þar eð hún var manni sínum samverkandi og samvitandi í trjáviðarþjófnaðinum, en þessi samt nam litlu verði, og hún sem kona var undir hans valdi. — Þar eð nú ekkert er á móti neitun Jóns Pálssonar og Ingibjargar Antóníusdóttur upp á þau fullsannað í tilliti til þeirra meinta vitorðs með Arngrimi í trjáatöku úr Þvottáreyjum, verða þau líka fyrir réttvisinnar ákærum í þessu máli að frífinnast, eins og undirréttardómarinn ályktað hefir.

Í málsins rekstri er hvorki við undir- né yfirrétt nein forsómun sken. Aktori fyrir landsyfírrétti bera fjórir, en defensor þrír rbd. silfurs í salarium, sem ásamt öðrum málskostnaði við landsyfírréttinn borgist af Arngrims og Guðrúnar félagsbúi, en lúkist nefndum málsfærslumönnum fyrir fram af opinberum sjóði móti lögskipuðu endurgjaldi.

Því dæmist rétt að vera:

Arngrímur Jónsson á að straffast með þrennum tuttugu og sjö vandarhöggum, en undirréttardómurinn að öðru leyti óraskaður að standa. — Málskostnaður allur við landsyfírrétt lúkist af Arngrims og konu hans félagsbúi, hvar af 4 rbd. í laun bera aktori við landsyfírréttinn, en 3 rbd. defensori, hvorttveggja í silfri, og útborgist þeim fyrir fram af opinberum sjóði móti lögskipuðu endurgjaldi. — Dóminum að fullnægja, eptir ráðstöfun yfirvaldsins, að lögum.

M. Stephensen.

IX.

Anno 1831, 20. september

d ó m u r :

í jústitsmáli móti Skúla Hermannssyni og konu hans, Vilhelminu Björnsdóttur, og Svanhildi Eiríksdóttur í Suðurmúlasýslu.

Með undirréttardómi, afsögðum þann 6. Maíi yfirstandandi árs að Eskifjarðar kaupstað innan Suðurmúlasýslu af kammerassessor og sýslumanni Tvede með tilkvöddum meðdómsmönnum, er kvenpersóna Svanhildur Eiríksdóttir dæmd til að straffast með tvennum 27 vandarhöggum, samt borga fjórða part málskostnaðar, bóndinn Skúli Hermannsson á Krossi til æfilangs festingarerfiðis, samt til að borga helming málskostnaðar, og konan Vilhelmina Björnsdóttir fríkennd fyrir réttvísinnar frekari ákærum, en tilskylduð að borga fjórða part málskostnaðar.

Það, sem nefndri Svanhildi er gefið að sök, er, að hún þann 17. Febrúarii mánaðar árið 1830 skyldi hafa átt barn í dulsmáli, Skúla að hann hafi í vitorði verið með henni og borið barnið út, eins og hann einnig þar að auki er í héraði undir þessari sök ákærður og dæmdur fyrir það, að hann hafi slegið föður sinn, en konu Skúla, Vilhelminu Björnsdóttir, að hún hafi verið í vitorði með Svanhildi Eiríksdóttur og manni sínum í barnsfæðingu þessarar í dulsmáli.

Í þessu nú til landsyfirréttarins innstefnda máli verður að álitast fullsannað með eigin meðkenningu Svanhildar og þeim kringumstæðum í málinu, sem hana styrkja, að hún þann umgetna tíma fæddi barn á Krossi, hvar hún hjá þeim ákærða, Skúla Hermanns-

syni, þá var vinnuhjú, því sannað er, að hún til þess tíma var með þykkt sem ólétt kona, sagði sjálf, að hún væri ólétt, og útvegaði sér flóka og rýjur handa því barni, sem hún átti í vændum. Þykktin hvarf af henni þann tíma, sem hún sagðist hafa barnið alið, og sá tími kom fullkomlega heim við þann, á hverjum hún fyrir bar, að hún í fyrsta sinni hefði haft samræði við Skúla Hermannsson. En þar eð það í aktinum er upplýst, að hún er mjög fávís, helzt með tímatal, svo eru engin líkindi fyrir, að hún hafi uppdiktað þessari kringumstæðu frá rótum, í því skyni, að færa sönnur á, að hún hefði barn alið, og að það af Skúla völdum væri undir komið, því síður, sem henni aldrei gat sjáanlegt verið, að hún nokkurt gagn hefði haft af að uppljósta slíku án tilhæfis, heldur vissi sér mikinn straffsháska búinn af þeirri meðkenningu, eptir útburð barnsins. — Að mjólk ei fannst í brjóstum hennar 6 eða 7 vikum eptir þann tíma, sem hún barnið átti, má eðlilegt virðast, þar eð hún aldrei hafði barnið á brjósti haft.

Þar eð nú efalaust virðist, að hún hafi barnið fætt, og það um dag eða kvöld í baðstofu og í návist manna, nefnilega húsbænda hennar, verður nú næsta spurningin, hvort hana ber nú að álíta með því straffi, sem N. L. 6—6—8, samanborinn við þann undangangandi 7. artkula, ákvarðað hefir fyrir barnburð í dulsmáli, og finnst þá ekki, að hún um meðgöngutímann hafi dulið sitt ástand fyrir fólki, heldur jafnvel ókrafin lýst því, en ekki er annað upplýst um atvikin við fæðinguna en það, sem hún og húsbóndi hennar Skúli hafa meðkennt, og þessi hefur játað, að hann hafi við barninu nýfæddu tekið, borið í burt í biðu og kastað því í bæjarlækinn, en hvorki hann né aðrir hafa fyrir

borið, að hann hafi framið þetta verk eptir hennar bón eður áeggjun, og hún þar hjá ekki gat haft neinn hagnað af að fyrirfara barninu, þar eð hún vissi, að hún ei hafði neina svonefnda kynsæru að missa, en byrðin af uppfóstri þess fremur hefði komið til að liggja á barnsföðurnum en henni, vegna þess, hann var búandi bjargálnamaður, en hún bláfátæk vinnukona hans, virðist þeirri grunsemi, sem N. L. 6—6—8 gefur slíkum kvenpersónum, að þær hafi sjálfar barni sínu fyrirfarið, því heldur í tilliti til hennar að vera hnekkð með jafnsterkum mótlíkindum sem Skúla, giptum manni, var miklu meira umvarðandi en henni að farga barninu.

Hinsvegar er það víst, að hún á þessa barnsfæðingu hefir fyrst eptir á dulur dregið, og er því af héraðsdómaranum réttilega álitin með arbitrær straffi, sem þó vegna þess hún var á valdi Skúla og bar ekki án orsaka ótta fyrir honum, þar eð aktinn sýnir, að hann var illmenni, þó hann sé með góðum vitsmunum, en vitni borið hafa, að bæði Skúli og Vilhelmina höfðu henni áður misþyrmt, undan hverjum hljóð hennar tvisvar heyrðust, við harðan húsaga, virðist nú, að nóg sé straffað með eins árs tukthúsivinnu-ígildi, eður einum 27 vandarhöggum.

Hvað Skúla Hermannsson á Krossi sér í lagi snertir, hefir hann sjálfur þann 15. október f. á. fyrir héraðsréttinum laus, frí og óneyddur meðkennt, að hann hafi verið hjá staddur, þá Svanhildur Eiríksdóttir ól barnið, tekið við því af konu sinni, Vilhelminu, sem hefir setið yfir Svanhildi, borið það út í biðu og kastað því í bæjarlækinn hjá Krossi, en um læk þennan er sannað, að hann rennur skamman veg til sjávar, og er með háum fossi fram af klettum við sjómál, en

svo vatnsmikill, að barnið gat auðveldlega af honum til sjávar borizt, og hlýtur nú fyrst að yfirvegast, hvort þessi hans meðkenning — frá hverri hann síðar hefir fallið — verður til greina tekin eður ei.

Hann hefur seinna fyrir borið, að faktor Nielsen hafi talið sig á þessa meðkenningu, en að hann hafi verið orðinn háltruflaður af því, að vera næstum í viku í myrkvu arresti, og einninn af því, að hann áður hefði verið rengdur um sannleikann og að Svanhildi hafi betur verið trúað en sér. En þessi hans fyrirláttur út af fyrir sig getur ei til greina tekizt, því hvað fortölur Nielsens snertir, voru þær hvorki illa lagaðar, né heldur hefir Skúli sjálfur fyrir borið, að hann hafi fýst sig til að segja nein ósannindi, ei heldur getur hann, eins og í héraðsdóminum réttilega er aðgætt, álitizt hafa þá sálar yfirburði yfir Skúla, að hinn hafi fengið þenna yfirtalað til að meðkenna ósatt, sjálfum sér til falls, þar eð Skúli eptir því, sem upplýst er um hans góðu vitsmuni og uppfræðingu, ei getur álitizt sléttum höndlunar faktori fávísari, og það í hans eigin málefni. En hvað arrestið snertir, er aðgætandi, að meðkenningin ekki skeði í því, heldur fyrir rétti í fleiri manna viðurvist af þeim ákærða, lausum og liðugum á fríum fæti og að það myrkva fangelsi hans varaði eina tvo daga, hvar við enn þá bætist, eins og attest sýslumanns Melsteds sýnir, að Skúli ítreakði eptir á við þennan í fyrstu þessa sína meðkenning sem sanna, en fyrst, þá sýslumaður Melsted seinna fór að spyrja hann um þau nánari atvik, hikaði hann við og loksins frá gekk henni, þar hann þá líklegast haldið hefir játningu sína ónóga sér til falls, yrði hún strax apturkölluð, og þar að auki lét hann sjálfur á sér heyra, að hann mest iðraðist hennar vegna konu

sinnar, hverri þau umgetnu nánari atvik hlutu að vera viðkomandi og máské eins til falls og játningin Skúla sjálfum.

Þegar nú þar hjá aðgætist, að allar þær í málinu framkomnu líkur styrkja meðkenningu hans, svo sem sú skýrsla Svanhildar, er hún stöðugast og ítrekuðum sinnum gefið hefur, og þar næst sjálfs hans ósannsögli, er hann eptir á vildi neita, að þessi kvenpersóna hefði nokkurntíma ólétt verið, þó hann sjálfur hefði, áður en hún fæddi, gagnstæðu slett þar um við þá, er hana fluttu til hans, hvað hann ekki hefði getað álitid sér til nokkurs gagns koma, ef hann ei sjálfur hefði fundið sig þar við flæktan og sakbitinn. — Hans umgetna meðkenning hlýtur þess vegna fullgild að álitast og hann því valdur vera af að hafa tekið við barni Svanhildar nýfæddu, borið það út og kastað því í þann umgetna læk hjá bæ sínum, því engin náttúrleg líkindi gefast til, að menn ljúgi upp á sjálfan sig, eins og Skúli fyrir ber, eða upp á kæra konu sína saklausa, hvar engin óeining hjóna á milli — heldur góð eining er umvitnuð, ódádaverkum, er varða mega líftjóni manna. En hér vottaði Skúli eptir ítrekaða játningu sína fyrir sýslumanni Melsted, að honum sárast félli, að meðkenning sín yrði konu sinni einninn til falls, sem afhent hefði honum barnið til útburðar, svo líklegast er, að um þenna útburð hafi verið undirtalað áður á milli þeirra hjóna og móðurinnar. — Því auðsætt er, að Skúli þá fyrst réði af að reyna, hvort apturkallan sinnar fyrri játningar fengi ei skotið þeim öllum undan forþentri lagahegningu, hversu ómerk sem sú apturkallan er eptir N. L. 1—15—1, og gagnstæð öllum gögnum og líkum í málinu framkomnum, hvar á meðal

einkum eru, að mestu og öllu því markverðasta samstemma, játningar þeirra Svanhildar og Skúla um viðveru hans og Vilhelminu, þá barnið fæddist, þessarar yfirsetu, og barnsins afhendingu af henni í Skúla hendur, útburð þess í biðu og vörpun í lækinn, stöðu Skúla við stigann í baðstofunni, og um fæðingarstaðinn. — Að þessi hjón, en máske ekki annað fólk, hafi verið þá við statt, er því líklegra, sem báðum var annnt um að koma barninu undan, til að firra Skúla hór-dómssekt og þyngslum af barnsins forsorgun. — En hvort Skúla ei þar fyrir beri fyrir þess útburð að straffa, sem morðinga barnsins, kemur því næst til yfirvegunar.

Eins og nú N. L. 6—6—8 einungis viðkemur mæðrum, sem í dulsmáli fæða, og hverra börn ei koma fyrir sjónir, svo nær ei heldur 6—6—10 um útburð barna til þessa illvirkis, því hann gjörir ráð fyrir útburði þeirra þannig, á óbyggð pláss af mönnum, hvar líkindi ekki eru til, en þó mögulegt, að menn komi, og að þangað útborið barn frelsast kunni. En hér var fljótt útgert um líf nýalins barns, hverju Skúli játaði sig varpað hafa í lækinn, þó það með fullu lífi verið hefði. — Að sönnu harðþrætir Skúli ekki fyrir, að það kunni hafa með lífi verið, en kvaðst ei hafa það nákvæmlega aðgætt og haldið það dautt.

Þó nú móðirin Svanhildur, áður en hún fæddi. lýst hafi fyrir öðrum, að hún fýnnði lífshræringar fóstursins með sér, og hafi eptir fæðinguna heyrt það hljóða, líka að sér séu æ í minni hrinur barnsins, þegar Skúli bar það út, en hún samt bæði einstakt, þar hjá viðriðið, meðsekt og því eptir N. L. 1—13—18 ógilt, vitni til að fella Skúla sem morðingja þess, móti stöðugri neitun hans um að hafa heyrt þess hljóð eða hrinur

eða vitað það lífs vera, þó megnustu líkur séu honum á móti um morð þess, þar hann samt ekkert játar sig grennslazt hafa eptir, hvort það var lífs eða liðið, áður en hann kastaði því í lækinn, hvar hann vita mátti, að það hlaut að deyja, ef það hefði með lífi verið, verður nú að álíta, í gildra skilríkja skorti, að hann hafi þeirrar meiningar verið, að barnið hafi dauðt verið, og hann einungis fyrir þetta afbrot eigi að straffast sem meðsekur í barnsfæðingar dulsmáli og í straffs verðasta hirðuleysi um líf einnar manneskju, með svo tilfínanlegu arbitrær straffi, að það sem næst lífsstraffi komi, bæði fyrir þetta og eptirfylgjandi illvirki, hvar um hann ásamt ákærist.

Þetta annað afbrot, sem Skúli Hermannsson er lög-sóttur fyrir, er, að hann hefir slegið föður sinn í reiði, hver verknaður upp á hann er fullkomlega sannaður. Þar eð nú aktinn þar að auki ber með sér, að hann í sambúð við föður sinn hefir sýnt sig honum óhlýðinn og óþakklátan, svo getur hans umgetna illvirki engin bót mælt með því, að það hafi hent hann í bræði, hverja, ef hún nokkurn tíma afsaka mætti þvílíkt óhæfuverk móti foreldri, við hverju N. L. leggur líftjón, ætíð mætti fyrir bera. — Þessi lagagrein er hér að sönnu ekki lögleidd, en þar eð sami löggjafari hlýtur að álíta þann glæp jafnmikils straffs verðan í einum parti ríkisins sem hann hefir lagt líftjón við í öðrum, og þetta ennfremur styrkist við samanburð á N. L. 6—5—1 og 2. við 14. artíkula í húsagatilskipuninni fyrir Ísland frá 3. Junii 1746, hver artíkuli fylgir ekkert vægari grundvallarreglum en þeir nýnefndu í N. L. 6—5. kapitula, svo hlýtur þessi glæpur hans að straffast með hörðu arbitrær straffi, sem af undirréttdóm-aranum virðist réttilega ákvarðað til festingarerfiðis

upp á lífstíð, hvert straff því hér, vegna fleiri orsaka, má innibinda Skúla straff fyrir fyrrnefnd bæði óhæfuverk hans, þó landsyfirrætturinn annars hefði fundið honum hæfa fullt straff eptir 6—5—3, hefði sú lagagrein verið hér berlega lögleidd og sér ella ekki bera að dæma ströff, eptir náðunum sakamanna af kongi, heldur einberum orðum sakalaganna. Eptir framantöldum ástæðum ber því undirrættardóminn í tilliti til þess Skúla ákvarðaða straffs að staðfesta, eins hvað málskostnaðinn snertir.

Sama ber einninn að álykta um undirrættarins frikenningardóm yfir Vilhelminu Björnsdóttir, þar eð skýrsla Svanhildar og Skúla, manns hennar, sem samsekra og þar hjá óstöðugra í framburði þeirra, ei geta móti neitun hennar sakfelld hana til straffs, hversu margar líkur sem framkomnar eru um meðvitund hennar um útburð barnsins, og finnst hún því í dóminum réttilega skylduð til að borga fjórða part málskostnaðar, af ástæðum þeim, sem í honum taldar eru. — Í rekstri málsins fyrir undirrætti er engin sú forsómun sken, er sektum nemi og þess færsla við yfirréttinn hefir verið forsvaranleg. — Aktori fyrir þessum rétti bera 5, en defensori 4 rbd. s. í salarium, sem fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eignum þeirra ákærðu, hverir samt ekki svara eiga málskostnaði við yfirréttinn eptir sömu tiltölu sem við undirrættinn, við hvern málsfærslumanna ídæmd laun ber að lækka til helminga, heldur in solidum.

Því dæmist rétt að vera:

Svanhildi Eiríksdóttur ber að hegna með 27 vandarhöggum. — Að öðru leyti á undirrættarins dómuri í

Þessu máli genginn óraskaður að standa, þó svo, að málsfærslumanna laun við undirrættinn dæmd lækkist til helminga. Svanhildur Eiríksdóttir, Skúli Hermannsson og Vilhelmina Björnsdóttir standi allan af þessa máls appelli löglega leiðandi kostnað eitt fyrir öll og öll fyrir eitt, þar á meðal 5 rbd. s. í laun til aktors, en 4 rbd. s. til defensors við landsyfirrættinn, hverir 9 rbd. greiðist þeim fyrir fram af opinberum sjóði, mót lögskipuðu endurgjaldi.

Dóminum að fullnægja, eptir ráðstöfun yfirvaldsins. Undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

X.

Anno 1831, 8. desember

d ó m u r :

í politímálinu móti Ólafi Ólafssyni, Guðmundi Jónssyni og Jórunni Jónsdóttur úr Skagafjarðarsýslu.

Ólafur Ólafsson í Hvammi, Guðmundur Jónsson á Miklahóli og Jórunn Jónsdóttir á Ásgeirsbrekku innan Skagafjarðarsýslu eru fyrir meinta lausamennsku með politirættardómi, afsögðum á Enni innan sömu sýslu þann 27. Júlí þ. á., dæmd, þeir hver um sig til að líða tíu, en hún fimmtán vandarhagga politiaga, og til að borga fjögur mörk silfurs til fátækra í Hólasókn, öll til að borga in solidum þann af málinu löglega leiðandi kostnað og þar á meðal til defensors 32 skildinga í silfri.

Þessum pólitirættardómi hafa nýnefndar persónur til landsyfirréttarins skotið, og sóknari málsins fyrir

Þessum rétti krafizt, að Ólafur Ólafsson dæmist í óring fjárútlát til fátækra í Hólahreppi, Guðmundur Jónsson og Jórunn Jónsdóttir líði þá refsingu, sem þeim er ákveðin í politiréttardóminum, og hún þar hjá dæmist til að láta úti fjögur mörk silfurs til fátækra ekkna í Hólasókn, samt þau öll til sameiginlega að borga allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað. — Hvar á móti defensor krefst, að Ólafur Ólafsson verði fyrir aktors ákærum í þessari sök aldeilis frifundinn og fyrir málskostnaði til þessa réttar, að vinnumaður Guðmundur Jónsson verði dæmdur til vægra fjárbóta til fátækra og til að borga málskostnað að helmingi, en að Jórunn Jónsdóttir verði dæmd til þess minnsta lausamennsku straffs, sem lög leyfa, og til að borga að hálfu málskostnað, en að helgidagsbrotsmál hennar vísist til stiptamtsins aðgjörða, og loksins að allra þessara svaramanna fyrir héraðsréttinum tildæmdu salaria fráfallist.

Eins og N. L. 3—21 (D. L. 19), 16, 18, tilsk. frá 19. febr. 1783, fundatía frá 3. marz 1784 og kongsbréf frá 11. apr. 1781, ásamt mörgum eldri og yngri fyrirskipunum, harðlega fyrirbjóða vistfæru fólki alla lausamennsku, undir þungt straff, ella og skipa yfirvöldum nákvæma eptirgrenslun hennar og ákærunar gegn þvílíkum, svo hafa lausamenn um aldur og æfi reynzt og virzt stjórnvitrum mönnum að vera átumein þessa lands (sem annara) velmáttar, aðalorsök til mótpróa, ósvífnis og eklu vinnufólks, en hnignunar góðrar hústjórnar, eyðileggingar og niðslu jarða, þar sem verkafólk skortir til að sitja þær vel og vinna upp, og til þar af leiðandi penings- og atvinnu-skorts og útörmunar búenda, sem þó einir bera hljóta öll opinber þyngsli, en einkum — hvað vorra daga reynsla hér

í landi fullsannar — má álíta lausamennsku, með henni samfara iðjuleysi, lausung og kostavendni, efni til spillirs almenns siðgæðis, svo að meðal þessarar lima leita megi einkanlega að stofningum til hættulegustu glæpamanna, hversvegna full nauðsyn virðist til að yfirvöld, samkvæmt þeirra lagaskyldu, láti sér annnt um vera að fækka og stökkva þessum hættulega flokki, ekki sízt á þessum dögum, hvar of mörg illvirki finnast af þessum framin, en skortur vinnufólks hefir leitt fjölda manna til að hafna vistum, nema með afarkostum, undir hverjum búendur ei fá risið.

Með þvílíku tilliti virðist nú lögsókn af viðkomandi yfirvaldi að vera í héraði höfðuð gegn þremur hér ákærðum lausingjum og finnst hér fullsannað um þann fyrsta þessara, nefnilega Ólaf Ólafsson, að hann hafi krossmessu árið 1830—31 ráðið sig í vist hjá bóndanum Birni Illugasyni á Efraási með því skilyrði, að hann að áliðnu sumri yrði fri fyrir þeim vistarráðum, ef hann sigldi eða færi til að læra bókband innanlands, og hann útvegaði mann í sinn stað, að hann þann 12. september 1830, með samþykki húsbónda síns, hafði útvegað vinnumann í sinn stað, og fór því úr vistinni, hvar á móti það fórst fyrir, að hann gæfi sig í bókbandskennslu, með því Jón bókbindari Scheving sama haust, með bréfi frá 25. sama mánaðar, afsakaði sig frá að taka hann í það skipti til kennslu, hvar um af bréfinu er að sjá, að hann veitt hafi Ólafi vilyrði næst undanfarið vor — og að Ólafur síðan, það eptir var krossmessu ársins, uppi hélt sér í ýmsum stöðum, en bauð sig ei aptur í vistina á Efraási, né heldur annarstaðar. —

Af þessu hér fram talda virðist nú ekki, að Ólafi sé sök gefandi á, að hann ekki réði sig í vinnumennsku

fyrir heila krossmessu árið hjá Birni á Efraási um vor-
ið 1830, þar eð hann hafði ádrátt fengið um að verða
tekinn til bókbandskennslu á sama árs hausti, því með
því sama sýndi hann, að hann ekki áformaði laus að
vera frá vorinu til haustsins þangað til hann færi í
kennsluvistina, hver heldur ekki var lausamennska. —
Burtför hans úr vistinni eptir því áðurgjörða aftali var
því líklegast ekki í fyrstu í þeim tilgangi að vera laus,
það eptir væri ársins, til hvers þau í pólitiréttardómin-
um umgetnu orð tilskipunarinnar af 19. febr. 1783 virð-
ast miða, en yfirsjón hans var, að hann ei aptur bauð
sig í vistina á sama stað, eða í aðra á lögskipaðan hátt,
né heldur tilkynnti hreppstjóra og sýslumanni, að
kennslan þá hefði sér brugðizt, eða beiddist að lögum
þeirra liðsinnis til að útvega sér aðra vist, en þó hon-
um megi, fyrir utan það fyrrsagða, til svo mikillra
málsbóta þéna, að hann hefir þar annan í sinn stað út-
vegað, að hann nú friist frá straffi fyrir lausamennsku,
hlýtur samt fyrrtéd yfirsjón hans og vistarleysi frá
12. sept. til 14. Maí 1831 að verka, að hann dæmist til
málskostnaðar útláta, eptir tiltölu fyrir báðum réttum,
en sé að öðru leyti fríaður frá réttvísinnar frekari á-
kærum í þessu máli.

Í tilliti til Guðmundar Jónssonar er allt öðru máli að
gegna, þar eð hann yfirgaf vist sína á áliðnu sumri, án
þess að útvega mann í sinni stað, en þótt með húss-
bónða síns samþykki og í þeim af sjálfum honum ját-
aða tilgangi, að vera sinn eiginn maður, og því laus,
það eptir væri ársins, hvers vegna honum réttilega
virðist tildæmdur 10 vandarhagga polítiagi og að
standa að sínu leyti fullan málskostnað.

Yrði það uppátæki lausamanna annars látið óhegnt,
að ráða sig, til málamyndar, í ársvist hjá búendum, en

fara úr vistum á haustum, með fullt sumarkaup, og ala hinn tímann, eða 8 mánuði ársins, í opinberri lausamennsku, en bera fyrir samþykki einhvers tilnefnds hússbónda til ótíma burtfarar úr vist, mundi hver einn lausingi fljótt nýta sér það bragð, en eins óleyfilegt og það er að lifa í lausamennsku, eins ólöglegt er þvílíkt burtfararleyfi ársvistar hjúum veitt af nokkrum húsbónda í ótíma, án lögmætra orsaka, nema þeim strax sé fengin önnur lögleg vist, og sú aðferð mætti — eptir tilsk. frá 19. febr. 1783 — gjöra hvern húsbónda fyrir þvílíkt leyfi hjúinu samsekt fyrir straffsverða hylmingu lausamanna í vistum með þeim.

Um Jórunni Jónsdóttur er það sannað, að hún eptir lausamennsku hið næst undanfarna krossmessu ár vistaði sig um krossmessuleytið árið 1830 að hálfu hjá ekkjunni Önnu Jónsdóttur, en var að hálfu í lausamennsku, þó henni byðust tvær vistir. Líka er það með vitnum sannað, að hennar heilsuveiki, sem hún færði sér til afsökunar frá að ganga í vistir, ei var nema fyrirsláttur einn, hvers vegna hún réttilega virðist dæmd til að líða fimmtán vandarhagga refsingu og ásamt hinum in solidum til að borga málsins kostnað.

Þó landsyfirrétturinn haldi vafalaust, síðan útkomu tilskipunar frá 11. Julii 1800, að öll politímál við undirrétt dæmd beri nú eptir hennar paragrafs tiunda boði að áfrýja, þá nauðsyn þykir á vera, til landsyfirréttarins, finnur hann samt, að hvar þeir dómfelldu einir, en ei réttvisin, óska áfrýjunar politiréttarbóta dóma, beri þessa að álíta sem óáfrýjanlega, nemi bæturnar ekki fullum 2 rbd. s., og þess vegna, að þeim parti politiréttardómsins, sem sektar Jórunni Jónsdóttur um 4 rbm. s. í helgibrot, vegna vanræktar kirkjugöngu, hæfi nú að frávísa þessum rétti, bæði

með tilliti § 10 tilsk. frá 11. Julii 1800 og kgsbr. frá 11. apr. 1781 § 2. —

Hvað málsins meðferð í héraði snertir, þá virðist hún, vegna þeirra hindrana, sem undirréttardómarinn hefir fram talið, vítalaus að vera, en þar eð svaramanns fyrir þær ákærðu persónur fyrir undirrétti ei þurfti, virðist hans salaríum ekki eiga að falla þessum til þyngsla, heldur eptir kringumstæðunum að svarast af opinberum sjóðum. Fyrir landsyfirréttinum er málið forsvaranlega sótt og varið. — Aktori fyrir honum virðast bera 4, en defensori 3 rbd. silfurs í laun, sem borgist þeim fyrirfram af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eignum þeirra ákærðu.

Því dæmist rétt að vera:

Pólitiréttardómurinn á í tilliti til Guðmundar Jónssonar og Jórunnar Jónsdóttur, hvað það þeim ídæmda straff fyrir lausamennsku snertir, óraskaður að standa, en í tilliti til helgibrotsbóta Jórunnar frávisist málinu þessum rétti. — Ólafur Ólafsson frikennist fyrir réttvísinnar frekari ákærum, þó svo, að hann borgi málskostnað fyrir báðum réttum in solidum með Guðmundi og Jórinni, að undanteknum defensors launum, dæmdum við undirréttinn, sem greiðist af opinberum sjóði. —

Sóknara málsins fyrir landsyfirréttinum borgi þau ákærðu öll sameiginlega 4 rbd., en defensori 3 rbd., hvorttveggja í silfri, sem fyrirfram lúkist þessum af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af þeim ákærðu. — Dóminum að fullnægja, eptir ráðstöfun yfirvaldsins, og dæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá hans löglegrí auglýsingu. *Undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

1832.

I.

Anno 1832, þann 22. febrúar

d ó m u r :

í kýrmeiðslamálinu úr Rangárvallasýslu.

Með þeim fyrir landsyfirréttinum framlögðu skjölum í þessu máli er upplýst og sannað, að vinnumaður *Sigurðar* prests *Thorarensens* á *Stórólfsbholi*, *Filippus Þorvaldsson*, hafi á liðnu sumri næstliðið ár með ljá meitt og stungið leigukú *Sæmundar* bónda *Ögmundssonar* hjá bóndanum *Filippusi Sveinssyni* á *Eystra-Garðsvika*, hvar út af risu ákærur *Sæmundar* gegn þeim fyrrnefnda *Filippusi* til sekta og skaðabóta, en sem stríðskancellí-sekreteri sýslumaður *Bonnesen* loksins þann 3. nóvember f. á. tók eptir þar til útgefinni stefnu til málsparta og vitna undir *politiréttar* aðgjörðir, hvern rétt hann nefndan dag þó ekki sjálfur sat, heldur lét skrifara sinn, *examinatus juris Brynjólf Svenzon*, upp á ábyrgð sína og tilsvár, og amtsins þar til vonandi samþykki, þá standa þar fyrir öllum dómaraverkum. — Við sættatílaun málsins fyrir þessum svo vaxna *politirétti* komst loksins sú sætt á málspartanna milli, að *Filippus Þorvaldsson* undirgekkst að borga *Sæmundi* bónda *Ögmundssyni* fyrir nytfall, græðslulaun og holdfall á hans stungnu kú og í málskostnað 80 álnir í gildri kaupstaðarvöru, fyrir *Julii* mánaðar byrjun 1832, og 5 rbd. reiðu silfurs, og hét *Sigurður* prestur *Thorarensen* að ganga í borgun fyrir *Filippus* vinnumann sinn, en *Sæmund-*

ur og *Sigurður* prestur einskorðuðu, að þessir 5 rbd. r. s. skyldu luktir vera innan 14 daga, og *Sæmundur* sjálfur borga stefnuför og þinghald. — En þegar málið þanninn var sætt og útkljáð partanna á milli, tók examinatus *Svenzon* sér þann myndugleika til að boði secretera *Bonnesens*, í N. L. 1—22—8 tilliti, þar að auki að sekta *Filippus Þorvaldsson* — sem hann segir, „fyrir tilræðið“ um 1 rbd. s. til fátækra í *Hvolhrepp* með þar um felldum réttarúrskurði sama dag. — Nokkru síðar inngaf *Filippus Þorvaldsson* klögun til amtsins yfir réttarins meðferð þ. 3. nóvbr. f. á. í þessu máli, einkum, eins og ráða er af amtsbréfinu *Lit. A.* frá 24. janúar 1832, þar klagan sjálf er ei framlögð, yfir því, að examinatus *Svenzon* hefði staðið fyrir dómaraverkum við politírættinn þ. 3. nóvbr. f. á., þó hann áður hefði að sér tekið síns áklagara *Sæmundar málefni*, hverju til sanninda hann lagði fram *Svenzons* eiginhandar rit til *Filippusar* húsbónda, *Sigurðar* prests *Thorarensens*, dagsett 6. okt. f. á., en hér markað *Lit. E.* — hver ákæra sama bréf sýnir, að, ásamt öðru, gaf amtinu tilefni að fyrirskipa þessa politírættar aðgjörðum justitíaliter stefnt til *landsyfirrættarins* dóms álits, og hefir sá í málinu skipaði aktor, sýslumaður *Finsen*, þess vegna krafizt í málssóknarskjali frá 30. janúar þ. á., hér mörkuðu *Lit. D.*, að *politírættarins* aðgjörðir að *Velli* þ. 3. nóvember f. á. dæmist ómerkar og óeptirrétanlegar, en að þeir stríðskancelli-sekreteri sýslumaður *Bonnesen* og examinatus juris *Brynjólfur Svenson* dæmist, auk málskostnaðar, annað hvort til að borga til *Hvolhrepps* fátækra, sá fyrrnefndi 50 rbd. en sá síðarnefndi 20 rbd. s., *ellegar* að réttvisinni geymist ákæra

gegn þeim fyrir þeirra væntanlega ólöglegu breytni í þessu máli. Hvar í móti settur svaramaður þeirra ákærðu, stúdent Jónas Hallgrímsson, í málsvarnarskjali sínu af sama dato, hér mörkuðu *Lit. G.*, krefur, að sú sáttargjörð og réttarúrskurður, sem fram fór fyrir politirétti að Velli þ. 3. nóvember f. á. dæmist óraskanleg að standa, en að þeir stríðs-kancellie-sekreteri *Bonnesen* og examinatus juris *Svenzon* frífinnist að öllu leyti fyrir sækjandans ákærum í þessu máli, og að kostnaður þess lúkist af almennum sjóði. Sömuleiðis krefur examinatus juris *Brynjólfur Svenson* í framlögðu varnarskjali af sama dato, hér auðkenndu *Lit. L.*, að aktors uppástandi verði fráfallið, hvað hann, þ. e.: *Svenzon*, snertir, og aðra; að sættin frá 3. nóv. 1831 metist brestalaus, og þar með fylgjandi bót til fátækra rétt á lögð miskynntan mann fyrir iskyggilegt athæfi, en að *Svenzon* fái í kost og tæringu m. m. 20 rbd. r. s. af *Filuppusi Þorvaldssyni*, og að þessi dæmist sem *temere litigans* í bætur til jústitskassans.

Það helzta athugavert, sem málspartar hafa framfært í þessu máli og sem landsyfirréttinum nú ber að yfirvega, virðist einkum að vera innifalið í eptirfylgjandi tveimur greinum:

1. Er þessi fyrir politirétti opinberlega samda sætt óraskanleg og eru réttarins aðgjörðir í þessu sættamáli, sem einberu *privatmáli*, óáfrýjanlegar?

2. Ef ekki, eiga nú sektreteri *Bonnesen* og examinatus *Svenzon*, einn eða báðir, fyrir þessa aflaga meðferð að sektast?

Í fyrri greinarinnar tilliti framkoma aptur 3 nýjar spurningar:

- a) ber þvílíkt mál að meðhöndla fyrir *politirétti* og þar sætt í því að semja?
- b) var examinatus juris Brynjólfur Svenzon hæfur til að klæða dómarsæti í þessu máli? og
- c) Er sætt samín við ógildan rétt í nokkru gildi eða óáfrýjanleg í þvílíku máli sem *privat álitinu*?

Hvað nú áhrærir þá *fyrstu spurningu*, eður Littr. a), leysir tilskipan frá 20. janúar 1797 § 14 skilmerkilega úr henni, og býður, að *meingjörðir við aðra á persónu eður eignum*, af hverjum ofríkis eða ryskingabætur leiða megí, *skuli af þeim áreitta sjálfum ákærast við dómstóla, sem önnur privat mál*, verði sætt, þ. e.: við *reglulega sættanefnd, ei á komið*, þess vegna við *regluleg þing*, en ei *politiréttarhöld*, eins og aðrar almennar privat ákætur manna á milli, hverjar ei er leyft að draga undir *politirétti eina*, af hverju ella leiða mundi, að flest réttartilköll manna legðust frá *reglulegum þinghöldum* til þessara, hvað þó ekki er *löggjafarans* vilji, sem í tilskip. frá 5. Julii 1793 § 8. (sjá og tilsk. 10. Julii 1795 § 26 og § 10) tilnefnir, þau málefni, sem *politiréttum opinberlega viðkemur að sætta*, hverri reglu alstaðar um ríkið mun fylgt vera. Líka er hér á landi kgsbr. frá 11. apr. 1781 hér um regla.

Verjendur þessa máls hafa nú að sönnu fyrir borið, að tilskipan frá 20. okt. 1819 hafi lagt undir *politirétta meðferð* allar *privat meingjörðir*. Þó lýsir hún sjálf og þær röksemdir, á hverjum hún grundvölluð er, og sem hún fyrir augum hefir, að hún eiginlega áhrærir þær *léttvægari við annara persónur í orðum eða verkum* (svo sem *léttvæg ójafnaðar-orð og verk, ryskingar* og því um líkt, sjá og Kollegial-tíð. 1819 bls. 747 etc.), þó svo, að *prentaðar eða skrif-*

legar meingjörðir og þær, sem olla kunna 3 marka bótum, undanskiljast politiréttar meðferð, sem markverðari. — Auk þessa mun ekkert lögmál enn þá fyrirskipað hafa þessarar tilskipunar gildi hér á landi. Heimili nú ekkert lagaboð meðferð þvílíks máls við politirétt, leiðir vafalaust þar af, að allt hér um við þenna framfarið er að lögum ómerkt, og þá eins, að þeirra þar umsömdu sætt — vilji eða geti hlutaðeigendur hennar gildi með rökum áfrýjað — ekki ber gildi öðrum utanréttar- eða utan-sættanefndasamningum fremur

b) Viðvíkjandi, sýnir eiginhandar skjalið Lit. E. fyrrnefnt, og sjálfs *Svenzons* framlagða játning í varnarskjalinu Lit. L, að hann hafði fullkomlega að sér tekið til sættunar, ef ei meira, málefni *Sæmundar* bónda *Ögmundssonar*, og í því skyni víxlað ýmsum bréfum bæði við húsbónda *Filippusar Þorvaldssonar*, *Sigurð* prest *Þórarinsson*, og *Sæmund* bónda *Ögmundsson*, en loksins, þá hann ei þóttist fá sinn vilja fram með hana, sent þessum þá sér gefnu fullmakt aptur, hvar við þá svo ískyggilega brá, að stefna til *politiréttar* varð degi síðar út tekin, en *Svenzon*, sem þessa vegna var þó óhæfur orðinn til að meðhöndla þetta mál sem dómari við nokkurn rétt framar, settist þá tveimur dögum síðar í dómarasæti, en þótt hann hefði með kappi áður framfylgt sættum við báða málsparta, sem umboðsmaður áklagarans, *Sæmundar* bónda *Ögmundssonar*, allt þetta gagnstætt forboði tilskipunarinnar frá 19. ág. 1735 í § 17 og annarar frá 8. janúar. 1802 §§ 3 og 4, sem krefja, að *dómarar séu öldungis óviðriðnir partanna málefni*, svo treysta megí þeirra *óhlutdrægni*. Þar hjá fyrirbuðu honum bæði plakati frá 25. Julii 1820 í §2 og honum af amtinu

gefinn *takmarkaður myndugleiki* þ. 19. sept. 1831 (sjá Lit. Q) sem sekretera *Bonnesens* fulltrúa, að fást við nokkur dómaraverk hans vegna, þó leyfði hann sér þetta án nokkurs þar til fengins amtsins samþykkis. Þó nú þetta eptir á léti þetta óátalið í það eina skipti, á meðan því ókunnugur var fyrrnefndur annar óhæfilegleiki. *Svenzons* til dómaraverka í því máli, lýsir samt ráðstöfun amtsins um áfrýjun þessa *politiréttaraðgjörða* fyrir landsyfirréttnum, strax sem innkomin klaga yfir *Svenzons* breytni í þessu máli og þess meðferð varð því kunnug, amtsins misþóknun með hans óhæfilega réttarhald, til hvernar fullar lagaröksemdir finnast, og því nóg tilefni strax að áfrýja þetta fyrir æðra rétti.

En hvað áhrærir:

c) Eður, hvort sú *sama sætt* í málinu, sem *privat álitnu*, sé að álíta *gild eður áfrýjanleg*, þá verður hér því minni nauðsyn til ítarlegar en fyrr er ávíkið að rannsaka þetta sem stiptisins skipun *Lit. A.* til þess skipaða sóknara málsins fyrir landsyfirréttnum, sú úttekna landsyfirréttar stefna og öll aktors málsókn einungis gengur út á málsins ólöglegu meðferð, eður þess *formalia*, en alls ekki *realia*, hversvegna málsþórtunum enn er innanhandar góðmótlega að fylla þeirra gildu sættasamninga, þó hverjum manni sé í augum uppi, að sætt, samin við ótilhlýðilegan rétt og fyrir óhæfum dómara, eins og fyrr segir, ekki sé að lögum óraskanlegri en hver annar utanréttar samningur manna, heldur þessum samgild, og verði jafnt þvílíkum eptir málavöxtum *gild eða ógild*, fyrst hún í þvílíku máli ekki var samin fyrir *reglulegri sáttanefnd eða héraðsrétti* og það fyrir *reglulegum* og *hæfum dómara*. —

En að amtið aldrei áformaði *samda sætt í privat máli* að átelja, heldur það *gjörvalla politiréttarhald sem ólögmætt af óhæfum* og málið of mjög viðriðnum dómara, var sekretera *Bonnesen* fyrirfram skilmerkilega boðið með amtsins bréfi þar um frá 27. desember 1831, hér framlögðu undir Lit. X, hvert *Bonnesen* játar sig meðtekið hafa á *nýársdag* 1832, 8 dögum áður en hann, eptir því að dæma, miður tilhlýðilega orðaði stefnufyrirkallið, *sig og Svenzon* snertandi, en stefndi þar á móti *einungis málspörtum til að liða dóm*, hverja amtið þó ekki finnst boðið hafa um neitt að ákæra.

Þó nú mál þetta annars borið hefði, eptir eðli þess, að álíta við *réttarhaldið einungis sem privatmál* og þar við sætt útkljáð, hafa samt þeir sekreteri *Bonnesen* og *Svenzon* með aflaga meðferð sinni og sektum *Filippusar Þorvaldssonar*, með sjálfkrafa réttarúrskurði um 1 rbd. r. s. til fátækra, án nokkurs uppástands þar um, meðhöndlað það og úrskurðað sem *publik mál*, því í varnarskjali sínu frá 30. jan. þ. á. Lit. L. hefir *Svenzon* framborið p. 5., að *Bonnesen* hafi — þá sættin var fullgjör við *politiréttinn* — skipað sér að sekta *Filiuppus Þorvaldsson* þanninn, yfir skoðað og samþykkt fyrirfram uppkastið til úrskurðarins þar um og þetta í skýrslu sinni til amtsins játað, hvert þar við fékk nýtt tilefni áfrýjunar þeirra framförnu dómaraverka, í hverjum sést, að *Bonnesen* engu minni þátt tekið hefir en *Svenzon*, eins og sú af þeim fyrra *notarialiter* staðfesta útskript af bréfi *Svenzons* til *Sæmundar Ögmundssonar*, þ. 25. sept. 1831 No. 1 (sjá Lit. M. pag. 1) lýsir því, að sekreteri *Bonnesen* þá þegar og fyrirfram gaf *Sæmundar* ósannsýnu kröfu um 15 spesiur fyrir kúna

meðhald, hverju hinn aldrei hefir mótmælt, enda styrkir það sá af Svenzon hér undir Lit. O. framlagði vitnisburður bókbindara Jóns Schevings, gefinn þann 18. des. f. á., um orð Sæmundar bónda við Bonnesen eptir sættina, af hverri Sæmundur þóttist vanhaldinn, á móti áður uppsettum 15 spesium, þessi nefnilega: „Nú fór illa, að þér voruð ei á ferli! Það hefði öðruvísi gengið, hefðuð þér verið á fótum“ — hvers skjals afskript hér finnst notarialiter staðfest, og vottar berlega hlutdrægni secretera Bonnesens með Sæmundi, þess vegna engu minni óhæfilegleika hins en Svenzons til dómara og sættaverka fyrir rétti í þessu máli, og heldur jafnvel að mæla þessum nokkra bót en hinum til afsökunar.

Að áfrýja réttvisinnar vegna þvílíka lögum svo gagnstæða réttar-forstöðu og verk, eins í privatmáli viðhafða, bar því vafalaust viðkomanda amtmanni, sem því yfirvaldi, er af konungi er á hendur falið að umsjá undir-embættismanna löglega embætta forstöðu og réttar-framkvæmd, hvers vegna, en þótt tilskipan frá 20. Janúar 1797 í § 13 leyfi sættun mála, sem bætur til konungs, ofríkis eða þriggja marka bætur, mega af leiða, eptir N. L. 1—22—4, 8 — hefir sömu tilskipunar § 14 allt eins falið yfirvöldum á hendur að fyrirskipa lögsóknir, eptir málavöxtum, og þeirra áfrýjanir í réttvisinnar nafni, hvar þeim virðast kann frá hennar boðorðum vikið, eða réttarins meðferð vera ómerk og aflaga. — Liti menn og til vorra landslaga, Jónsbókar Landslb. 39. kap., en einkum Dönsku og N. L. anda í 6—20—3, meta öll þessi lög svo mikils friðhelgi þvílíkra bjargargripa manna í högum, sem góð og búendum dýrmæt kýr er, að þau að vonum taki hart á drápi eða skemmdum þeirra og leggi

sektir við þær til kongs, eins og alkunnugt er sérlegt saknæmi þvillikra stórgripa stuldar. — Hér finnst ei heldur við politiréttinn neitt upplýst um rétt eðli þess framda illvirkis, sem sanni, hvort málið mátti publik eða privat heita. — Svo einninn í alls þessa tilíti og samanburði við hæstaréttarálit (sjá kancellibr. frá 16. sept. 1797) um opinberrar rósemdar eður friðhelgis röskun, mátti justitsákæra hér jafnvel við eiga.

Þar nú eptir fyrirtöldu politiréttarhaldið í þessu máli þ. 3. nóv. f. á. af examinato *Svenzon*, sem til þess óhæfum dómara, hlýtur í öllu tilliti ómerkt að metast og saknæmt, kemur

2. til yfirvegunar, hvort stríðskancelli-sekretera *Bonnesen* og examinatum *Svenzon* beri nú einn eða báða fyrir þess aflaga meðferð að sekta. —

Að sekretera *Bonnesen* var öldungis óleyfilegt, án viðkomanda amtmanns þar til gefins myndugleika, að brúka fulltrúa sinn *Svenzon* til dómaraverka í sinn stað, var báðum, sem áður er sagt, fullkunnugt, bæði af plak. frá 25. Julii 1820 § 2 og amtsins forboði þar á móti þ. 19. sept. 1831 (sjá Lit. Q). Að báðir þeir þekkt hafi laganna alvarlega forboð í tilskip. frá 19. Aug. 1735 § 17 og tilskip. frá 8. Janúar 1802 §§ 3 og 4 mót öllum afskiptum þeirra af dómaraverkum, sem á einhvern hátt hafa áður viðriðnir verið meðferð mála, er leggjast til réttar, hvort heldur sem umboðsmenn, talsmenn, ráðgjafar eða skrifarar dómara, undir stórsektir, er nú samt til getandi, að *Bonnesen*, eins og *Svenzon*, má virðast jafnkunnugt verið hafa um afskipti beggja af þessa *Sæmundar Ögmundssonar* mál-efni, sem parts, og um *Svenzons* meðteknu fullmakt *Sæmundar* til sætta-samnings hans vegna, og þau þar að lútandi bréf og samninga milli hans og *Sigurðar*

prests Thorarensens um tíma, þar *Bonnesen* hefir sjálfur *notarialter* sannað þeirra hér í réttinn nú framlögðu afskriftir, er allt í augum uppi. — Að *Bonnesen* samt af eigin myndugleika vogaði að setja *Svenzon* til *politidómara*, að öllu hinu óöktuðu, var þar hjá eins ólögmætt, eins og þvílíkt eptir *Svenzoni* veittri amts konstitution til annara minna áriðandi verka í *Bonnesens* forföllum (sjá Lit. Q) varla álit-izt getur, með N. L. 3—21—2 tilliti, nú að geta orðið öðrum til sekta og ábyrgðar en sekretera *Bonnesen* sjálfum, sem *Svenzons* húsbónda eða *fyrirráðanda*, hver þó aptur á sitt lagatiltal geymt gegn *Svenzoni*, hafi þessi nokkuð brotið móti fyrirskipun hins með réttarhaldið. —

Að sönnu sést nú ekki af stríðskancellisekretera *Bonnesens* stefnu, áteiknaðri *politiréttar gjörðirnar*, þar amtsins fyrirskipan um hana ekki er hér framlögð, með hverjum ummælum hún er *Bonnesen* fyrirskipuð, ei hversu hann hefir þeim boðum fullnægt. Þó játar hann í henni sjálfur, að stefnufyrirkallið lagast eigi, eins og í sakamálum, eptir tilskipun frá 31. Maí 1805. Líka var honum fullkunnugt amtsins ákæruefni og tilgangur með appellið fyrirfram, af bréfi þess þar um frá 27. des. f. á. Lit. X., og að tilgangur þess ekki var að hnekkja sætt í *prívatmáli framfarinni*, heldur þeirri lögum gagnstæðu réttar-meðferð af til hennar óhæfum mönnum og átelja hana til sekta, hvað bæði hann og *Svenzon* gjörla vissu, því framar sem amtið berlega hafði yfirlýst (sjá Lit. X), að það vegna klögunar *Filippusar* yfir henni og þeirra hlutdrægni fyrirfram með mótparti hans, *Sæmundi*, og þar af leiðandi óhæfilegleika til réttarhalda og sætta-forstöðu við *politirétt*, um hverj-

ar klögunargreinir amtið fyrirfram hafði kafið og meðtekið beggja skýrslur og sent þeim útskrift af *Filiuppusar klögun* — lúti málinu eða sættanna aðgjörðum, hvar með skiljast verður *politiréttarins hald*, forstaða um þær og réttaraðgjörðir í þessu máli, til *landsyfirréttarins* stefnda, eptir hverju sekretera *Bonnesen* því bar *stefnufyrirkallinu* löglega að haga, bæði til síns sjálfs og *Svenzons*. Þó hann nú hafi þetta forsómað, eða fundið viðkvæmt að stefna sér og *Svenzoni* til að liða ákærur og sektadóm, má hann sjálfum sér um kenna og eins fyrir það nú álitast þar til fullstefndur vera, því framar sem hann alls engin mótmæli gegn þeim afleiðingum málsins appels eða í fyrirkallsins tilliti hefir hér fram fært, eða nokkur hans vegna, en þótt þar um af amtinu aðvaraður (sjá Lit. X.), heldur *Svenzon* þvert á móti sjálfur upphaflega í sínu varnarskjali, *Lit. L.*, viðurkennt og tilgreint, að *stefnufyrirkallið* þetta innibindi, nefnilega: „að forsvara sig, standa til rétta og andsvara, liða dóm etc.“ eins og hann þar tilnefnir, en *mótmælir fyrirkallinu* til þviliks í alls engu; hversvegna þetta nú má virðast af báðum þeim *Bonnesen* og *Svenzon* viðurkennt. — Engu að síður finnur *landsyfirrétturn*, að rétt eðli þessa máls og þess meðferðar í héraði og mörg þar að lútandi atvik ekki eru svo upplýst, að sektadómur verði nú réttilega felldur yfir sekretera *Bonnesen* eða *Svenzoni*, sem þar til of ógreinilega stefndum að þessu sinni, þó skuldin án efa sé þess fyrri, en þar á móti hæfa að geyma réttvísinni frekara lagatiltal mót honum og *Svenzoni*, ef þurfa þykir, fyrir beggja ólögmætu breytni í þessu máli, þar hjá full rök fyrir nú að dæma *politiréttarins hald* og málsmeðferð að Velli þ. 3. nóv. 1831, af *examinato Svenzon* framin, ógild og ómerk að

vera, en undir eins skylda stríðskancellisekretera *Bonnesen* til að standa allan af þessa máls appelli leiddan og hér eptir löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til þess setta aktors fyrir landsyfirréttinum, sýslumans *Finsens*, að gjalda 8, og til defensors, studiosi *Jónasar Hallgrímssonar*, 6 rbd. silfurs í laun.

Fyrir landsyfirréttinum finnst mál þetta löglega sótt og varið.

Því dæmist rétt að vera:

Politiréttarins hald og meðferð þessa kýrmeiðslamáls, þann 3. nóv. 1831 að Velli í Rangárvallasýslu, eiga ógild og ómerk að vera, og sé réttvísinni hér með geymt frekara lagatiltal gegn stríðskancellí-sekretera sýslumanni *Bonnesen* og hans umboðsmanni, examinató juris *Brynjólfi Svenzoni*, ef þurfa þykir. — Þar hjá ber sekretera *Bonnesen* að standa allan af appelli þessa máls leiddan og löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til sóknara þess fyrir landsyfirréttinum, sýslumanns *Finsens*, að lúka 8 rbd. s. í laun, en til defensors, studiosi *Jónasar Hallgrímssonar*, 6 rbd. s., hverir 14 rbd. s. útgreiðist þeim af opinberum sjóði, mót endurgjaldi af stríðskancellí-sekretera *Bonnesen*. —

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

M. Stephensen.

II.

Anno 1832, þann 14. apríl

d ó m u r :

í málinu millum D. Hölter's skósmiðs og Kr. Jakobssonar höndlunarmanns í Reykjavík. —

Mál þetta er við undirréttinn höfðað af Diðriki Hölter, skósmiði í Reykjavík, móti ekkjunni Sigríði Melbye, höndlunarmanni Kristjáni Jakobssyni og beykir Magnúsi Norðfjörð, fyrir meint rof á munnlegum samningi við nefndan skósmið um kaup á húsi í Reykjavík, Melbybæ kölluðu, sem tilheyrði nefndri ekkju, þar bær þessi hafði þann 10. Januarii næstliðins verið öðrum seldur í ekkjunnar umboði af Kristjáni Jakobssyni, þó hann, að sögn Hölter's, þann 8. væri honum af Kristjáni lofaður með því skilyrði, að nýnefndur Hölter innan kvölds þann 9. s. m. hefði útvegað kaution faktors Thomsens í Reykjavík fyrir vissri lúkningu kaupverðsins, sem verið hafði 300 dalir í vörum, hvert skilyrði Hölter segir af sér uppfyllt verið hafa, en þessu er bæði við undirréttinn og fyrir þessum rétti af mótpartinum neitað. —

Eptir framfarna sókn og vörn féll við Reykjavíkur byðingsrétt, þann 23. Februaríi næstliðins, svolátandi dómur í málinu, að þegar borgari og höndlunarmaður Kristján Jakobsson, eptir að hafa áður þar til kvatt sækjandann, Diðrik skósmið Hölter, á lögskipaðan hátt með sáluhjálpareiði sínum staðfestir, að hann mánu-daginn þann 9. Januarii 1832, eður þess dags kvöld, ekki hafi haft vitneskju um, að höndlunar-faktor Tómas Heinrich Thomsen hafi lofað að vera kaution-isti fyrir Melbybæjar kaupsummu vegna áðurnefnds.

skósmiðs Hölters, skuli hann frí vera fyrir sækjandans ákærum í þessu máli, en treysti hann sér ekki að vinna þennan eið, skuli hann vera skyldugur til að selja Hölter nefndan Melbybæ, móti því að stefnandinn borgi, ef hann þar til getur öðlazi kaution faktors T. H. Thomsens, fyrir hann það áskilda verð, þrjúhundruð ríkisdali í vörum, þannig, að eitt hundrað ríkisdalir borgist næstkomandi sumar 1832 í dönskum, og 60 ríkisdalir í íslenskum vörum, en sumarið 1833 eitt hundrað ríkisdalir í dönskum og 40 ríkisdalir í íslenskum vörum, og að Kristján Jakobsson jafnframt borgi stefnanda þessa máls kostnað með tuttugu ríkisbankadölum silfurs, en beykirs-ekkjan Sigríður Melbye og beykir Magnús Norðfjörð eru fyrir stefnandans ákærum í málinu frikennd.

Þessum dómi hefir höndlunarmaður Kristján Jakobsson til landsyfirréttarins skotið, og studiosus Stefán Eiríksson hans vegna krafizt, að nefndur dómur af landsyfirréttnum til síðu setjist, en skósmiði Diðrik Hölter frádæmist allur tilkallsréttur til hússins Melbybæjar með fylgjandi grundu og garðstæði, og að borgari Kristján Jakobsson frikennist fyrir Hölters ákærum um sammingsrof, en að þessi borgi hinum kostnað málsins við undirréttninn með 20 rbd. silfurs, og við yfirréttninn með 15 rbd. silfurs, hverri málskostnaðarkröfu við yfirréttninn hann þó eptir á hefir fráfallið. — Þar á móti hefir studiosus Snorri Sæmundsson, Hölters skósmiðs vegna, krafizt, að borgari Kristján Jakobsson skyldist til að selja Hölter húsið Melbybæ eptir áður umsömdum skilmálum, og þar hjá að borga allan af sökinni löglega leiðandi kostnað til Hölters við undir- og yfirréttninn með 40 ríkis-

bankadölum silfurs, samt sekt fyrir ónauðsynlega þrætugirnd, og að studiosus Stefán Eiríksson sektist fyrir aflaga lögsókn í þessu máli. —

Appellationssækjandinn, studiosus Stefán Eiríksson, hefir til styrktar sinni réttarkröfu framfært bæði fyrir þessum rétti og undirréttnum:

1.) Að kautionin hefði vera átt skrifleg, en að Hölter enga slíka hefði sýnt Kristjáni Jakobssyni þann umgetna 9. Januarii og ekki einu sinni þann dag talað við hann, en vitneskja ein um, að Hölter gæti slíka kaution fengið, hefði ei getað skuldbundið Kristján, þegar hinn ei uppfyllti það ákveðna skilyrði, og þetta hefði hann ei einu sinni gert degi síðar; og þó það hefði gjört verið, hefði það skeð í ótíma. —

2.) Að einber vitneskja um, að faktor Thomsen mundi vilja ganga í borgun fyrir Hölter, hefði ei nóg verið, heldur hefði fullvissa um það verið það minnsta, sem hinn hefði mátt krefja, og að borgun sú, hvar um fullvissan hefði átt að sjást, hefði hljóðað upp á þá áskildu lúkningu kaupverðsins fullkomna og á réttum tíma, og þó víska hefði fengizt, hefði samt Hölter orðið að koma í tækan tíma til að meðdeila Kristjáni Jakobssyni þessa vissu og afgjört kaupin, og

3.) Að litlar sem engar líkur séu framkomnar um, að Kristján Jakobsson hafi þann 9. Januarii fengið svo mikið sem þá umtöluðu vitneskju, því síður þá kaution, sem áskilin var, og að þessi, sem kom eptir á, þar hjá í sjálfri sér hefði ónóg verið, hvar á móti

4.) Hann meinar, að samningurinn sé að öllu leyti haldin af Kr. Jakobssonar hálfu, með því hann hvorki hafi lofað húsinu né selt það öðrum fyrr enn þann 10. Januarii, en

5.) Þeim vitnum, sem í málinu hafa leidd verið, mót-mælir hann sem sumpart einstökum og sumpart óá-reiðanlegum.

Studiosus Snorri Sæmundsson hefur þar á móti fyrir báðum réttum farið því fram, að Hölder skósmiður hafi að öllu leyti að sinni hálfu uppfyllt skilyrðin fyrir kaupunum, með því hann hafi, eins og áskilið var, útvegað kaution faktors Thomsens fyrir andvirði Melbybæjar, en það hefði aldrei verið aftalað millum partanna, að hún skyldi *skrifleg vera*, og að Hölder ei hefði þá komið með *skriflegt* borgunarbréf Thomsens þann ákveðna dag, væri af því, að Kristján hefði, hvort sem var, fortakslaust afstungið kaupin, hvað hann, eins og hitt, að Hölder þann ákveðna dag hafi borgunina útvegað, hefir með vitnum leitast við að sanna, og loksins hefir hann meint, að Kr. Jakobsson, með því ei að vilji fría sig með eiði, játi sig sannan að sök.

Þess ber að geta, að eins og undirréttarins dómur, að því leyti ekkjuna Sigríði Melbye og Magnús Norðfjörð snertir, er óáfrýjaður, eins er líka in confesso millum partanna, að höndlunarmaður Kr. Jakobsson er sá eini, sem við er að skipta áhrærandi þau umþrættu húskaup, og einnig er því millum partanna ómótmælt, að munnlegur samningur fram fór þann 8. janúar næstliðins milli Kristjáns Jakobssonar höndlunarmanns og Diðriks Hölters skósmiðs, að sá fyrrnefndi lofaði að selja þeim síðarnefnda húsið Melbybæ kallað í Reykjavík fyrir 300 dali í vöruverði, sem borgast skyldu innan ákveðins tíma, með því skilyrði, að þessi að kvöldi þess 9. þar á eptir útvegaði kaution höndlunarfactors T. Thomsens í Reykjavík fyrir andvirðinu, að hverri fenginni kaupsamningurinn skyldi þeirra á millum skriflega gjörast. Einnig verður það

að álitast fullsannað, að Hölter skósmiður þann 9. fekk nefnds faktors Thomsens loforð fyrir kaution þessari. En partana skilur á um það, að studiosus Stefán Eiríksson fer því fram, að kaution Thomsens hefði þann 9. *átt að afhendast skrifleg*, hverju hinn neitar. En við þetta er aðgætandi, að ósannað er, að kautionin hafi millum Kristjáns og Hölters áskilin verið, að þá skyldi *skrifleg afhendast*, og í sjálfri hugmyndinni um kaution liggur þetta ekki, því hún getur þenkzt munnleg, heldur vissa um, að hún útveguð væri, svo að þessi kringumstæða, að kautionin ekki var *þá strax skrifleg* afhent, er af býpingsréttardómaranum með réttu álitin út af fyrir sig miður áriðandi. — Hins vegar verður það víst að álitast, að Kristján Jakobsson gat heimað þá umgetnu vissu um, að optnefndur höndlunarfaktor vildi ábyrgjast lúkningu bæjarandvirðisins í tækan tíma, þar eð skilyrðið fyrir þeim munnlega samningi um söluna á þessu húsi annars ekki var uppfyllt, en einber vitneskja um það gat ei, *út af fyrir sig*, verið honum nóg eða hann skuldbindandi sökum þess, að áskilið var, að kaupin útgerðust þann 9. við hinn fyrrnefnda, og ef hann ei hefði komið þann dag til að gefa honum vissu fyrir borgunarmanninum og til að fullgjöra kaupin, þá hafði Kristján Jakobsson fullkomna orsök til að álita hann þessum kaupum fráfallinn, en sig lausan allra mála, ef skilyrðið þá hefði verið óuppfyllt að Hölters hálfu, og í þessu tilfelli hefði hann haft fullkominn rétt til að selja húsið öðrum daginn eptir, með því hann, eins og áður er á vikið, ei gat álitizt skyldugur til að halda samninginn fremur en í sjálfum samningnum var áskilið.

Hefði nú þar á móti Hölter, eins og málsfærslumað-

ur hans fullyrðir, þann 9. Januári sjálfur farið til Kristjáns Jakobssonar, gefið honum til kynna, að faktor Thomsen vildi ganga í borgun fyrir andvirði Melbybæjarins og heimtað kaupin fullgjörð, en hinn þá neitað að selja honum bæinn fyrir það umsamda andvirði, og fært til orsakar, að annar byði meira, en ei krafizt sönnunar á, að Thomsen vildi í borgun ganga, þá hefðu ómótmælanlega samningsrof fundið stað að Kristjáns Jakobssonar hálfu, sökum þess, að hann þá hefði brugðið því áskilda kaupverði, án tillits til, hvort skilmálarnir væru fylltir af Hölter eður ei, og í þessu tilfelli var nefndur Hölter ábyrgðarfrí, þó hann ei fremur þann dag gæfi Kristjáni ítrari vissu um þá áskildu borgun, sem þessi þá ei hefði viljað þekkjast, og enn síður heimta ítrari vissu fyrir, með því það ei þá hefði verið *borgunin*, heldur það hærra, þeim fyrr gjörða samningi mótstriðandi, andvirði, sem í vegi hefði staðið.

Í undirréttardóminum er það nú réttilega álitid ósannað, að Kristján Jakobsson þann umgetna dag hafi fengið vissu um, að höndlunarfaktor Thomsen vildi í borgun ganga fyrir andvirði húss þess, sem um þrætt er. Allt eins verður það að álitast ósannað, að Hölter sama dag hafi til Kristjáns Jakobssonar farið til að láta hann vita af þessari borgun og heimta kaupin fullgjörð. Það hlýtur því þar næst að metast, hvort svo miklar líkur eru fyrir þessu fram komnar, að Kristján Jakobsson frá þeim þurfi sig með eiði að fría eður ei, og finnst það þá fullsannað með faktor Thomsens og Moritz Bierings eiðfestum skýrslum, að Hölter þann 9. útvegaði þess fyrrnefnda loforð fyrir margnefndri borgun og þetta hlaut að vera gjört í þeim tilgangi að nota sér af henni, og þar eð hann vissi, að þetta varð

að ske þann 9. Januarii, ef hún skyldi að haldi koma, eru í sjálfu sér öll líkindi til, að hann sagðan dag hafi ætlað þetta að gjöra, en engin grunur leikur á, að hann þar frá hafi verið af neinu hindraður öðru en máske Kristjáni Jakobssyni sjálfum. — Þegar nú þar hjá aðgætist framburður þess einstaka vitnis Diðriks Knudsens um, að Hölter nefndan dag hafi farið að hitta Kristján Jakobsson þess erindis, að fullgjöra kaupin við hann, og þessi framburður styrkist af áðurnefndum líkum, þá virðast fullkomlega að vera fram komnar svo miklar líkur fyrir því áðursagða, sem svokallaðri *hálfri sönnun* nema, hvers vegna Kristján, vilji hann laus verða þess gjörða samnings við Hölter, hlýtur að vinna þann honum með býpingsréttarins dómi tildæmda eið, í þar fyrirlögðu eiðstafs formi, og þar hjá með eiðnum að synja fyrir að hafa sama eptirmiðdag eða kvöld afsagt skósmiði Hölter að selja honum húsið með áður umsömdum skilmálum.

Því dæmist rétt að vera:

Býpingsdómurinn á óraskaður að standa, þó svo, að Kristján Jakobsson, auk þess honum þar í fyrirlagðs eiðstafs, skal með sama eiði einninn synja fyrir að hafa þann 9. Januarii eða þess dags kvöld afsagt skósmiði Hölter að selja honum Melbysbæ með áður umsömdum skilmálum. — En vinni hann svolátandi eið, á hann fyrir skósmiðs Diðriks Hölters ákærum í þessu máli fri að vera og málskostnaður fyrir báðum réttum niður að falla. — En treysti höndlunarmaður Kristján Jakobsson sér ekki til að afleggja hann þanninn, skal hann vera skyldur til að selja nefndum Hölter húsið Melbybæ móti kaution höndlunarfaktors T. H. Thomsens fyrir þrjú hundruð ríkisdali í vörum, sem

afgreiðist þannin sem býpingsréttardómurinn tiltekur, og á Kristján Jakobsson í þessu tilfelli einninn að borga málsins kostnað fyrir báðum réttum til skósmiðs Diðriks Hölters, alls með þrjátíu og fimm ríkisbankadöllum reiðu silfurs. — Þessum landsyfirrættardómi ber fullnustu að veita innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu *undir aðför og þvingun að lögum*.

M. Stephensen.

III.

Anno 1832, 5. maí

d ó m u r :

í jústitsmáli móti *Birni Ólafssyni* frá Húnavatnssýslu.

Í máli þessu er Björn Ólafsson, húsmaður á Torfalæk innan Húnavatnssýslu, réttlætisins vegna, í héraði lögsóttur og dæmdur fyrir að hafa með misþyrmingu verið orsök í dauða stúdents Ólafs Ingimundssonar, hverjum dómi hlutaðeigandi amtmaður hefir til landsyfirrættarins skotið.

Þar eð nú obduktionsgjörðin á líki þess umgetna dána og landphysici álit á þeirri sömu bera með sér, að sá sálaði hafi beðið bana af kyrkingu, en svo vel Björn Ólafsson sem þau vitni, er sáú til stimpinga hans og Ólafs Ingimundssonar, neita, að sá fyrrnefndi hafi tekið um háls þess síðarnefnda, og þó það kunni að hafa verið á þann hátt eða svo snögglega í byrjuninni, að vitnin hafi ekki eptir því tekið í myrkrinu, virðist samt lækni á álits við þurfa um, hvort svo hart tak um háls á manni, að það eptirláti þær menjar á líkamanum, sem fundust á því umgetna líki, ef takinu er svo

snemma sleppt, að sá, sem fyrir því varð, getur nokkra stund á eptir talað og dregið andann, fær verkað dauða með þeim hætti, sem líkskurðargjörðin sýnir, eða með sama móti sem kyrking, er strax skeður, meðan takinu er haldið, því ef þetta ei getur verið, eru líkindi til, að Björn Ólafsson, sem einn var eptir í húsinu hjá Ólafi, þá þeir höfðu áflogunum hætt, þessi vanmegna, en með fullu lífi seztur niður, og fólkið var frá þeim með ljósið burtu gengið, hafi á ný, eða þá fyrst fyrir háls á Ólafi tekið og kyrkt hann að fullu. Og þyrfti því einnig landphysici álits um, hve langan tíma halda þurfi svo hörðu taki um háls á manni, sem áður er magnþota, blóð allareiðu til höfuðs stigið og sem er undir eins í harðri geðshræringu, að hann þar af fái bana beðið, og hvort útlit líksins ei bar með sér, að svo hart geti hafa verið tekið um háls á optnefndum Ólafi, að hann nokkurt hljóð hafi á meðan getað frá sér gefið, helzt ef hann áður hefir verið orðinn magnþota og rómur hans veikur.

Um þetta allt virðist því landphysici nákvæmara álits við þurfa, og, eptir kröfu defensors fyrir þessum rétti, hvort þau teikn, sem á líkinu sáust, gátu látið sig í ljósi löngu seinna á líkamanum og fram komið af nokkri annari orsök. — Og þar sá ákærði Björn Ólafsson hefir viðkannast að hafa tekið annari hendi sinni aptur fyrir bakið á þeim dána Ólafi, hvort þetta tak hafi verið í hálsbindi hans eða hálsmáli á fatnaði eða annarstaðar, þyrfti því ítrari eptirgrenslunar hjá honum og vitnum.

Aktor fyrir þessum rétti hefir nú einnig krafizt upphaflega, að málinu verði heimvisað til útvegunar nýrra upplýsinga, sökum þess, að Ástríður Halldórsdóttir, sem lá á barnssæng í sama húsi, sem Ólafur lézt í, og

var sú eina, sem þar var þá hjá honum inni í myrkrinu, fyrir utan þann ákærða Björn Ólafsson, ekki er ítarlegar yfirheyrð um, hvað skeði eptir það ljósið var út borið og þangað til Björn gekk fram til að heimta ljós aptur, og að henni ekki hefir verið undir eið tilhaldið að bera allt, hvað hún vissi fyrr eða síðar máli þessu til upplýsingar. Hún og vitni þurfa því einninn að yfirheyrast um, á hversu löngum tíma þetta stóð. Þó nú ekki sé ólíklegt, að þessi ítarlegri yfirheyrsla og eiðsaflegging muni litla upplýsing í málinu gefa, er það samt ekki ómögulegt, því heyrt hefði hún getað, hvort Björn hreyfði sig í myrkrinu þann umgetna tíma og gekk að Ólafi, þar sem hann sat, eður ei, eða hvort hann heyrðist staldra nokkuð við hjá honum, eða þá stóð nálægt honum, þegar ljósið var útborið. Var því varlegra, að yfirheyrsla hennar hefði verið nákvæmari, en hún látin eiðfesta hana. Hvers vegna vissara virðist að heimvísu málinu til útvegunar þessara ítarlegri upplýsinga og um það áðursagða af þessum rétti að útvega landphysici álit, og ásamt með heimvísunardóminum að senda það undirdómaranum til leiðarvísis við nýja dómsáleggingu. — Sökin finnast annars fyrir báðum réttum vítalaut rekin. — Um laun málsfærslumanna fyrir þessum rétti verður úrskurðað, þá dómur verður hér næst á málið á lagður.

Því dæmist rétt að vera:

Landsyfirrætturinn finnur nauðsynlegt að útvega landphysici nákvæmara álit um hið áðursagða, en málinu heimvisast til nýrra upplýsinga af vitnum um það hér að framan umgetna og til nýrrar yfirheyrslu Ástriðar Halldórsdóttur, hver eð eiðfesta á sína skýrslu, en að því búnu nýr dómur í héraði á málið

leggjast af sýslumanni, hverjum áður sendist land-physici umgetna álit, að þessu fengnu.

Ákvarðan launa málsfærslumanna fyrir undir- og landsyfirréttnum biður málsloka hér við réttinn. — Dóminum að fullnægja, eptir ráðstöfun yfirvaldsins, að lögum.

M. Stephensen.

IV.

Anno 1832, þann 5. maí.

d ó m u r :

í málinu móti Sumarliða Sveinssyni frá Snæfellsnessýslu.

Með undirréttardómi, afsögðum að Ólafsvík þann 14. Februaríi þessa árs, er Sumarliði Sveinsson á Lækjarbug í Neshrepp innan Snæfellsnessýslu dæmdur til að liða tvenn tuttugu og sjö vandarhögg og borga málsins kostnað í héraði m. fl., sem dómurinn með sér ber, fyrir ófrjálsa aðtekt, uppmörkun og burtsölu á einni ærkind og fyrir leynilegt hald á tveimur ám, er til hans voru stöknar — og hann áður hafði afhent vinnukonu sinni, Margrétu Ólafsdóttur, hverjum dómi Sumarliði hefir til landsyfírréttarins skotið.

Hvað þessa fyrst umgetnu ærkind snertir, þá er með Sumarliða eigin játningu og vitna framburði sannað, að hann á næstliðnu hausti dró hana í Arnarhólsrétt, hvar hann hugði, að hún mundi tilheyra vinnukonu hans, en seinna, þá hann fékk vitneskju um, að þetta ekki var, lagði hann dulur á ána, markaði sér hana og seldi hana öðrum manni sem sína eign í kindaskiptum.

Og þar eð hann ekki fann ána, heldur tók hana í réttum, og seinna, með því að marka hana, villti heimild á henni, getur hann ekki hjá því komizt, að álítast þjófur að henni, hvar á móti hans launung um tíma á þeim tveim ám, sem aptur til hans struku (og forsómað hafði verið að afmarka), ei getur neinni þjófssækt numið, en að aðtektin á þeirri fyrr umgetnu kind, nemur að eins minnsta sauðapjófnaðarstraffi. — Sá grunur, sem annars er umgetið í aktinum, að á Sumarliða og móður hans hafi legið um óskil á peningum, er öldungis ekki sannaður, eða á rökum byggður. Ei heldur verður þar nefndri móður Sumarliða gefin þjófssök á, að hún í misgripum slátraði annars manns kind um haustið 1829, þar eð kindin, strax og misgripin sáuð, af hlutaðeigendum var eigandanum bætt. — Undirrættardómurinn hlýtur því, hvað straffsækt þess dómfellda áhrærir, og um lúkning ígjaldsbótanna fyrir þá stolnu sauðkind til fátækra, þar sá meinti eigandi ei gat eða vildi tilheimila sér hana, að staðfestast. — Þar á móti geta ei þær tvær ær, sem hann dró dular á, og áður hafði afhent vinnukonu sinni, Margrétu, framar orðið hans eign, en hún marksins vegna misst eignarrétt sinn til þeirra, á meðan engin eiðsvarin vitni hafa sannað forboð Sumarliða, að þær gengu um tíma með hans marki, en svarin vitni þvert á móti borið um samþykki hans þar til, og enginn hefir mótmælt frásögn Margrétar um orsakir til undandráttar á þeirra afmörkun, en alls engin lögsókn var hafin um annara en hennar eignarrétt til þeirra. — Líka er augljós landslaganna tilætlan, að eigenda eignarréttur til afsalaðs fjár óskertur haldist, þá nauðsyn orsakar afmörkunar drátt, enginn sannar forboð mót marksins brúkun um tíma, heldur leyfir hana, því Jónsbókar

Landslb. texti í 48. kapit. eptir þeim privata auctoritate prentuðu útgáfum, virðist óhæfur að leggja til grundvöllunar dóma um eignarrétt manna *til afsalaðs eða gefins fjár*, einungis marksins vegna. Því þó *Jónsbók* bjóði á nefndum stað, „*að breyta af sauðamarki sama dag sem þeir afhendast — en nauta innan hálsf mán-aðar*“ finnst í öllum *beztu skinnbókum textinn* þar eptir þanninn: „*En ef eigi er svo gjört, þá eignast sá það fé, sem mark á, nema hinn lofi*“. Og kemur sú klausa, samanborin við þá prentuðu, lítt heim við þessa. — *Sumarliði Sveinsson* hefði og einn verið borinn til að helga sér ærnar marksins vegna, þó einungis með lögsókn og dómi, hefði hann ei, með því góðmótlega að heita *Margrétu Ólafsdóttur* þeirra apturskilun, þó mark hans enn á þeim stæði, viðkannast leyfi sitt og samþykki til, að þær sumarlangt gengju með því, eins og hún með eiði sannað hefir, hvers vegna undanfæld lýsing þeirra, til hverra hann hélt sér einum ella bera rétt að lögum, ei getur orðið *Sumarliða* saknæm.

Vegna undirréttardómarans hefir sýslumaður *St. Gunnlaugsson* krafizt, að defensor í héraði, faktor *Clausen* í *Ólafsvík*, verði sektaður fyrir hans málsmeðferð og þá meintu óviðurkvæmilegu aðferð og breytni, er hann í málsfærslunni hefir haft í frammi við héraðsdómarann, en þar í finnst engin þau orð, er sektum nemi, né heldur er málsfærsla defensors vitaverð, þó hann hafi kröfu gjört, sem með réttu ei fann undirdómarans meðhald. Málið er fyrir báðum réttum vítalaut rekið. Laun málsfærslumanna í héraði eiga samt niður að setjast til helminga, en fyrir þessum rétti bera aktori 4, og defensori 3 rhd. silfurs í ómakslaun. —

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttardómurinn á óraskaður að standa, þó svo, að þær tvær ær, sem fyrrverandi vinnukonu Sumarliða, *Margrétu Ólafsdóttur*, tilheyrðu og seinna til hans struku, séu hennar óröskuð eign, og að salaria málsfærslumanna í héraði lækki til helminga. — Málskostnað allan fyrir báðum réttum á Sumarliði að borga, þar á meðal til aktors fyrir yfirrétti 4, en defensors 3 rbd. silfurs, er fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði. — Þessum landsyfirréttarins dómi ber fullnustu að veita eftir ráðstöfun yfirvaldsins, og ídæmd gjöld að lúka innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu. *Undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

V.

Anno 1832, 23. júní.

d ó m u r.

Amtmaðurinn yfir Suðuramtinu, herra stiptamtmaður Krieger, hefir réttlætisins vegna til landsyfirréttarins skotið héraðsréttardómi, uppsögðum í þessu máli í Reykjavík þann 3. næstliðins mánaðar, með hverjum vinnumaður Jón Jónsson frá Höskuldarkoti er dæmdur til að erfiða fimm ár í Kaupmannahafnar rasphúsi fyrir stuld á 17 rbd. r. s. frá fiskidugguformanni Erlendi Magnússyni, og sézt af aktinum, að nefndur Jón hefur tvisvar áður fyrir þjófnað lögsóttur og dæmdur verið, í fyrra sinni liðið 30 vandarhagga refsingu fyrir tölverðan þjófnað úr læstu úti-

húsi, en í seinna sinni arbitrært straff, 60 vandarhögg, fyrir smærri þjófnað.

Þar hann samt ekki getur álitizt að hafa áður verið dæmdur eða straffaður eptir tilskipun af 20. febrúar 1789, hennar 2. §, því síður sem það, er hann þá stal, ekki nam fullri þjófsök, eptir kgsbréfi frá 2. Maíi 1776, að því leyti sá stuldur, nema að einum 5 rbmarks virði, var framinn áður en hann var dæmdur í fyrsta sinni, við hverri hvinnsku eptir kgsbr. frá 15. okt. 1783, en þótt í öðru sinni, ekki lá reglulegt þjófnaðarstraff, virðist nú sá þjófnaður, sem hann nú er lögsóttur fyrir, réttilega vera af undirdómaranum metinn sem þjófnaður í öðru sinni.

Hér fellur því einungis til yfirvegunar, hvort þeim ákærða réttilega sé tildæmt maximum af þjófnaðarstraffi í öðru sinni eður ei, og finnst honum þá mæla til líknar, að hann, þegar hann stal nefndum 17 rbd., var svo ölvaður, að hann eptir á ekkert mundi um upphæð eða ráðstöfun sína á því stolna, tók líka minna en hann hefði getað náð, en meðgekk þó þjófnað sinn góðviljuglega. Þar nú minimum af þjófnaðarstraffi í öðru sinni verður talsvert stærri hegning en sú, er hann áður leið, en inngangur sjálfs kgsbréfsins frá 3. Maíi 1816 jafnframt lýsir vilja löggjafarans, að hlífa almenningi hér á landi frá þeim þungbæra kostnaði, sem sakamannaflutningur til Kaupmannahafnar ollir honum, hvern ýmsir hæstaréttardómar um ítrekun einfalds þjófnaðar á Íslandi virðast eins fyrir augum haft hafa, finnst þeim ákærða, Jóni Jónssyni, nú hæfa mega þrenna 27 vandarhagga refsing fyrir þenna hans þjófnað, hvar hjá honum ber að standa allan fyrir báðum réttum löglega leiddan kostnað af mál-

inu, þar á meðal til aktors fyrir þessum rétti 4, en til defensors 3 rbd. silfurs.

Í flutningi málsins hefir fyrir hvorugum réttanna nein forsómun skeð.

Því dæmist rétt að vera:

Vinnumanni Jóni Jónssyni frá Höskuldarkoti hæfir þrennra 27 vandarhagga refsing, en að öðru leyti á undirréttardómurinn óraskaður að standa. Málskostnað allan borgi hinn dómfelldi, einninn við landsyfírréttinn, þar á meðal til aktors 4, en til defensors 3 ríkisbankadali silfurs, sem fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði, móti lögskipuðu endurgjaldi.

Dóminum að fullnægja eftir ráðstöfun yfirvaldsins *undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

VI.

Anno 1832, 12. júlí

d ó m u r .

í því svonefnda Fossnessmáli.

Formáli þess gengna undirréttardóms í þessu máli þann 18. októbr. næstliðins árs skýrir ljóslega frá til efni þess, sem í fæstum orðum má innibinda með því að geta hér þess, að Sigurður prestur Gíslason Thorarensen lögsótti fyrir héraðsréttinum í umboði móður sinnar, madame Jórunnar Sigurðardóttur á Brekku á Álptanesi, ekkjuna Oddnýju Þorleifsdóttur á Þórustöðum í Ölfusi til þess að Oddný sleppa skyldi eignarhaldi á hálfu eyðikotinu Fossnesi í nefndri sveit,

eptir það hún með manni sínum, Sæfinni Þorleifssyni, hafði frá 25. októbr. 1794 til hans dánardags 1823, og síðan, þá ekkjunni Oddnýju var Fossnesið útlagt í hennar höfuðlód þann 2. júní sama ár við skipti hans dánarbús, hún ein hafði þá jörð yfir 37 ár haft í löglegu eignarhaldi og brúkun. Líka lögsótti Sigurður prestur Thorarensen son þessarar ekkju fyrir óheimila brúkun hálfss Fossnessins frá því hann telur móður sinni, madame Jórunni Sigurðardóttur, við afhendingu herra lektors Jóns Jónssonar þann 7. septbr. 1826 (sjá aktsins bls. 17), bera eign hálfss eyðikotsins Fossness, sem hennar apturskilaða gjöf á því. Þar á móti telja ekkjan Oddný og nú eptir hana sonur hennar, Þorleifur, þeim bera alla eign Fossnessins eptir þinglýstu afsalsbréfi, bæði við héraðs- og lögþingisrétt 1795, bóndans Eyjólfss heitins Jónssonar á Kröggólfsstöðum, frá 25. októbr. 1794, fyrir jörðinni Hellir og Fossnesi, 15 hundruðum til samans að dýrleika, til ektamanns Oddnýjar, en föður Þorleifs, Sæfinns Þorleifssonar, fyrir 134½ ríkisbankadal kúrant (sjá aktsins bls. 44—45). En við fallinn undirréttardóm hér um í þessu máli þann 18. októbr. 1831 ályktaðist sú hálfhlenda eyðikotsins Fossness í Ölfusi, um hverja þrætan var, að vera ekkjunnar Oddnýjar Þorleifsdóttur óðalshefðuð eign. Er hún því, ásamt syni hennar, Þorleifi Sæfinnssyni, frifundin fyrir sækjandans ákærum í málinu, en þessi dæmdur í 30 ríkisbankadala reiðu silfurs málskostnað til hennar og 5 ríkisbankadali silfurs til sonar hennar Þorleifs, til þingvotta og meðdómsmanna að lúka 4 rbd., en 10 rbd. s. í sekt til fátækra fyrir drátt málsins, en að öðru leyti er hann frifundinn fyrir verjandans ákærum. Þar hjá er átölum hans gegn aðministratori Jóni Jónssyni,

sem settur var ekkjunnar málefni til varnar við undirréttinn, þessum rétti frávísað, hverjum dómi Sigurður prestur Thorarensen sín og móður sinnar, madame Jórunnar Sigurðardóttur vegna, hefir nú til landsyfirréttarins skotið, og hér látið umboðsmann þeirra. Stefán stúdent Eiríksson, krefja undirréttardóminn til síðu settan, en móður sinni, madame Jórinni, tildæmdan fullan eignarrétt til hálfrar eyðijarðarinnar Fossness, í málskostnað við undirréttinn af verjandanum 60, og við landsyfirréttinn 40 rbd. silfurs af héraðsdómaranum, og þar hjá af þessum og meðdómsmönnum 20 rbd. s. til Sigurðar prests Thorarensens, fyrir þann hluta dómsins, sem nefndan prest áhrærir, í kostnað til landsyfirréttarins, en þó eptir á fyrir þessum rétti fráfallið málskostnaðar og heimvísunar kröfum, að því leyti gjörðir málsins ei með sér bera, að þetta dæmt sé af eiðsvörnum meðdómsmönnum í héraði, en þar á móti krafði þess heimvísun á undirdómarans kostnað, vegna frávísunar hans ákæru gegn administratori Jóni Jónssyni, fyrir sér valin að hans meiningu meiðandi orðatiltæki og að á málið verði að því leyti í héraði dómur lagður, en sækjandinn frítekinn fyrir ídæmdri sekt fyrir drátt málsins. Þar á móti krefur héraðsdómarinn hinn áðurnefnda dóm að öllu leyti staðfestan, en sér tildæmdan kost og tæringu til þessa réttar af appellations sækjandanum, þar þessi hafi fráfallið ákærum gegn sér og meðdómsmönnum í aðalmálsins tilliti, en hann ei fundið hefði nauðsyn til hér að mæta, ef stefnan hefði ei ógnað þeim með svo miklum málskostnaði m. m. og heimvísunar, frá hverjum sækjandinn nú hafi þó fallið, hvar á móti þessi tjáir sig til ætlazt hafa, þá hann fyrir landsyfirréttinum fráféll málskostnaðar kröfum

og ei betur skilizt, en að sá samningur verða ætti báðum þeim útlátalaus. Og lögðu málspartar málið svo vaxið undir þessa réttar dóm.

Hvað þá ídæmdu sekt prests Sigurðar Thorarensens fyrir drátt málsins í héraði, frávísun ákæru hans gegn administratori Jóni Jónssyni og kröfu héraðsdómarans um sér tildæmdan kost og tæringu til landsfyrirréttarins áhrærir, vill þessi réttur eptir á framar meta, þegar aðalþrætuefnið um eignartilkall til hálf eyðikotsins Fossness er nú fyrst af réttinum yfirveg að og úrskurðað. Og fellur því fyrst til rannsóknar:

I. Á hverjum lagaástæðum sækjendur þessa máls byggi sínar eignartilkalls kröfur gegn ekkjunni Oddnýju Þorleifsdóttur og syni hennar, Þorleifi, til hálf eyðikotsins Fossness, og um útgjöld þessa síðara fyrir brúkun þess frá 1826.

II. Þar næst, á hverjum lagaröksemdum verjandi Oddnýjar málefnis byggi hennar undanfærslu, að sleppa þessa parts eignarhaldi, en vilji þar á móti helga henni alla eign nefnds eyðikots.

I. Hvað nú því fyrra viðvikiur, þá eru sækjandanna helztu ástæður þessar:

a) Að með makaskiptabréfi af 29. oktobr. 1781 hafi Einar eldri Brynjólfsson, fyrri maður madame Jórunnar Sigurðardóttur, afhent þáverandi presti til Garða, síðan stiptprófasti, síra Markúsi Magnússyni, eignarjarðir hans Laugarbakka í Ölfusi og hálf Fossnes fyrir hálf Nes í Selvogi og 3 hndr. í Þorkelsgerði, þar liggjandi. Þetta makaskiptabréf, sem sést í actis bls. 16—17, finnst samt hvergi þinglýst vera, þó innihald þess sé af málspörtunum viðurkennt.

b) Að lector theologiæ, herra Jón Jónsson, hafi með áteiknun sinni þann 7. sept. 1826 á nefnt maka-

skiptabréf, sem erfingi sál. stiptprófastsins eptir þessa testamenti, afsalað sér og aptur skilað til madame Jórunnar Laugarbakka og hálfu Fossnesi, sem gjöf hennar til systur hennar, madame Ragnheiðar, miðkonu sál. stiptprófastsins, með skilorði, að dæi hún barnlaus, skyldi gjöfin hverfa aptur til madame Jórunnar, hvar um lektor tjáir sig vitandi vera og makaskiptabréfið sjálft þetta sýna.

c) Að þó Fossnesið hálf tæri eign Sæfinns Þorleifssonar af sækjandanum viðurkennt og metið 5 hndr., eða svo tíundað, hafi sál. stiptsprófasturinn samt 1826 átt það hálf, því það sé 10 hundr. að dýrleika eptir Árna Magnússonar jarðabók og hún eða önnur frá 1760, harmonisk nefnd, og byggð á hinni, sé gildandi matrikel fyrir Ísland.

d) Þenna fyrirborna dýrleika Fossness vilja sækjendur meðfram byggja á útskriptum privat afgangja jarða sál. sýslumanns Brynjólfs Sigurðssonar, umvitnuðum af Jakobi prófasti Árnasyni, og í tíundar tilliti af útskript Ölfus hreppsbókar, hvar eptir Hellir og Fossnes metnar hafi verið til samans 15 hundr.

Loksins er af sækjandanum, presti Thorarensen, framlagður vitnisburður sættanefndarinnar *um sæmileg sáttatilboð hans*, er hún svo metur, í Fossnessmálinu við þess sættatilraun, dagsett 9. Maíi 1831.

Í afsalsbréfsins frá 29. okt. 1781 tilliti, nefndu undir lit. a), verður nú aðgættandi ógildi þess sem óþinglýsts, um eignarrétt manna, þar löglega samin og þinglýst bréf móti koma, eptir N. L. 5—3—39, 40, 41, 43, cfr. plak. 8. Júnii 1787, hverjar lagagreinar, sem áhrærandi formalia við samninga og fasteigna-kaup manna, samkvæmt Jónsbókar Kaupab. XII. capit., eru því heldur hér gildandi sem nefnd Landslög

til ætla bréfun allra jarðakaupa og makaskipta og þeirra lýsingu og innsíglun af sýslumanni eða lögmanni, og hér á lögþingi birt kancellibréf frá 22. apríl 1790 skipar þinglýsingu allra jarðakaupa, eins og nú sportelreglem. fyrir Ísland frá 10. sept. 1830 í § 29 ætlast til sama og tilskipun frá 8. febr. 1810 í §§ 7. 10 og 12.

Af því undir *lit. C.* fyrirborna um áskilda apturskilun jarðanna Laugarbakka og hálfss Fossness, sem gjöf madame Jórunnar Sigurðardóttur til systur sinnar Ragnheiðar, dæi hún barnlaus, sem varð tilfellið hér um 1785, en lector theologiæ Jóns Jónssonar vitund um þá gjöf og skilmála við sama og hans þar á byggða áteiknun makaskiptabréfs og afhendingu hálfss Fossness til madame Jórunnar aptur fyrst þann 7. sept. 1826, finnur landsyfirrætturinn alls ekkert til greina takanda, sem hafi mátt heimila þvílíka afsölun hálfss Fossness að því leyti.

a) Alls ekkert þvílíkt gjafabréf, þinglýst og í fullu lagaformi, er hér framlagt, sem vitna má um, að þvílíkt gjafabréf með fyrirtöldum apturskilunar skilmála nokkurn tíma hafi til orðið, sem jafnvel má því ólíklegra virðast, sem sjálft skiptabréfið frá 29. októbr. 1781 ekki með einu orði vitnar um nokkra gjöf madame Jórunnar til systur sinnar Ragnheiðar, með þeirrar gjafar apturskilunar skilyrði, heldur þvert á móti um fullborguð makaskipti Laugarbakka með $\frac{1}{2}$ Fossnesi fyrir hálfu Nes í Selvogi og 3 hndr. í Þorðelsgerði þar. En áteiknan lectors þann 7. sept. 1826 þó skírskotar til, að þetta makaskiptabréf sjálft sýni fyrirborna gjöf madame Jórunnar með fyrrsögðum skilmála, en hverja þá, hvar um alls ekkert gat fundið stað, eptir eðli þessara makaskipta ei heldur er hér

framkomið, svo að þvílíkum fyrirslætti verði gaumur gefinn.

b) Ei heldur reynist það svo, eins og lektors áteiknan hermir, að Laugarbakkar og hálf Fossnes sé makaskipt fyrir einungis hálf Nes í Selvogi, því makaskiptabréf þetta ber með sér, að 3 hndr. í jörðunni Þorkelsgerði einninn komu fyrir hinar.

c) Af fyrrsögðu leiðir, að engin heimild er sönnuð fyrir afsölun lektors Johnsens í hans fyrrnefndu áteiknun þann 7. sept. 1826 á hálfu Fossnesi, heldur hún því minni sem engar líkur eru fram komnar fyrir því, að sál. stiptprófastur Markús Magnússon enn þá hafi við sitt fráfall 1825 átt hálf Fossnes eða nokkurn tíma þegið þar af nein gjöld, ei heldur nokkri tíund svarað til allra stétta, eða nokkur hans vegna, aldrei með framkomnum skjölum skipt sér um byggingu eða eignarumráð þess, engum mótmælum hreyft gegn Eyjólf Jónssonar á Kröggólfsstöðum afsölun þess þ. 25. októbr. 1794 til Sæfinns Þorleifssonar á Árbæ og þinglýsingum þess afsalsbréfs 1795 fyrir undir- og yfirréttum, ei við úthlutun Fossness í arfskiptum eftir þenna þ. 2. Júnii 1823 í ekkju hans Oddnýjar höfuðlóð (sjá aktsins bls. 45), og þó miðkona stiptsprófastsins, madame Ragnheiður, andaðist hér um árið 1785, finnst alls ekkert vera af madame Jórunni Sigurðardóttur — eða hennar síðari ektamanni — við þess hálfa Fossness apturköllun hreyft frá 1785 til 1826, þá herra lektors áteiknan án allra votta, innsíglunar, þinglýsingar eða lagaforms, gjörðist, og það í heil 41 ár, já ekki þar eftir neitt í heil 5 ár, alls í 46 ár, unz mál hér um höfðaðist, og sú áteiknun fyrst kom fyrir rétt þ. 22. Aug. 1831 (sjá bls. 17).

d) Lektors Jóns Jónssonar í optnefndri áteiknun hans nefnda vitund um þá fyrirbornu gjöf og hennar skilmála er í eignarþrætum manna því framar léttvæg, sem hún ekki styrkist af neinum likum, er þar hjá ósönnuð með hans eiði, né hann til þvilíks svo mikið sem stefndur. Þar hjá er hún að álíta miður löggild sem óeiðfest, og þó hún yrði það, hlyti hún samt að staðfestast enn framar með þinglýstu gjafabréfi in forma, framlögðu af fyrrnefndu innihaldi, mætti vitund hans, sem einstaks vitnis annars gaumur gefast til að veikja annara ótortryggilegan óðalshefðaðan eignarrétt til alls Fossnessins.

Viðvikjandi þeirri veiku ástæðu, sem lit. c. á bls. 3 hér að framan telur, að Árna Magnússonar jarðabók frá 1702 telji Fossnesið þá vera 10 hundr., þó hún undir eins geti þess, að það sé megnum skriðuföllum undirorpið, við hver það líklega seinna og lengst af varð eyðjörð, en er hvergi annarstaðar talið vera dýrara en 5 hndr., né heldur byggðist það á meðan á því hékk bygging eða tíundaðist fram yfir 5 hndr., og þeirra afgjöld virðist hér nóg að framfæra, að á meðan konungur alls enga löggilda jarðabók fyrir Ísland hefir hér útgefið og allranáðugast fyrirskipað, finnur þessi dómstóll hér öldungis óheimilt að dæma eignartilköll manna eptir lítt merkur jarðabókum eða breytilegum, réttunum öldungis óþekktum og óauglýstum meiningum yfirvalda, því framar sem allt það, sækjandinn þar um saman tint hefir, ekki er svo mikið sem upplýst með hér framlögðum sönnuðum útskriftum þeirra tilvitnuðu bréfa, þó þau einungis fái sannað, að sjálf Collegia og yfirvöldin eru í mesta vafa um, hverri jarðabók helzt sé, jafnvel um opinberar eignir, fylgjandi, en réttunum einungis leyfist að dæma mál

og réttindi manna eptir auglýstum konunglegum lögum, en ekki breytilegum yfirvalda meiningum, sem skortir allt lagagildi, því þó yfirvöld úrskurði um opinber gjöld að fylgja einni eða annari jarðabók, sem líklegast þykir, á meðan á engri af konungi löggildri er völd, er því um líkt engin regla fyrir dómstólana um aðrar eignir. — Hvað nú Árna Magnússonar jarðabók sér í lagi snertir, er það alkunnugt, að henni aldrei er nokkurt gildi veitt af Danmerkur konungum, né heldur öðrum jarðabókum fyrir Ísland, því allar eru þær samdar eptir lausum og óeiðfestum framburði almúga, hafa því alls ekkert þingsvitnisgildi. Líka er auðvitað, að skriðuskemmda jörð, nú lengi í eyði, ekki fær eptir 130 ár sætt þeim dýrleika framar sem þá, eins og sá fyrirborni Fossnessins hvergi annarstaðar í málsins skjölum finnst á nafn nefndur, heldur telst það vera 5 hndr. ein í öllum, hversvegna sá, eptir ómerkri jarðabók, fyrirborni 10 hndr. dýrleiki þess verður nú hér til engra greina tekinn.

Þær í bls. 3 *lit. d.* hér að framan tilvitnuðu útskriptir af privat jarðaskuldabók sýslumanns sál. Brynjólfs Sigurðssonar um Fossnesið og af Ölfusveitar hreppsþók finnast af engu öðru verði en því (þó báðar öldungis skorti notarial attestation og því *fidem publicam*), að sú fyrri sannar Fossnesið 1762—1765 leigt vera fyrir 10 álnir í landskuld og með $\frac{1}{2}$ kúgildi, sem samsvarar rúmri forngildri lögleigu af 1 hndr. í stað 10 hundr. En sú síðari, að til fátækra hefir það aldrei tíundað verið hærra en 5 hundr. ígildi.

Áhrærandi vitnisburð sættanefndarinnar í Ölfusi um þá af sækjandanum boðnu *sættakosti*, sem hún leyfir sér um að bera og meta *sæmilega* (sjá bls. 4),

en þótt henni engin lögsaga að lögum tilkomi eða minnsta heimild til útgáfu þvilíkra vitnisburða, hvar engin sætt kemst á málaþrætur manna, hverra útgáfu sættatilskipanin frá 20. jan. 1797 í § 28 *öldungis fyrirbýður*, verður hér ekkert að álitum gjört af lögum svo gagnstæðri markleysu, hverja sættanefndir ekki ættu að ósekju temja sér.

II. Helztu röksemdir verjanda Oddnýjar Þorleifsdóttur málefnis og til hennar undanfærslu að sleppa eignarhaldi hálfss Fossness, en tileinka sér alla eign þessa eyðikots, virðast að vera byggðar á óðalshefðar eignarhaldi hjónanna Sæfinns heitins Þorleifssonar á Hellir og ekkju hans Oddnýjar Þorleifsdóttur á allri eyðijörðunni Fossnesi, frá því Eyjólfur heitinn Jónsson á Kröggólfsstöðum þann 25. okt. 1794 gaf nefndum Sæfinni út afsalsbréf fyrir henni, og jörðinni Hellir, til 9. Maji 1831, þá sætt var fyrst reynd við reglulega sættanefnd, um að ekkjan Oddný sleppa skyldi eignarhaldi hálfss Fossness við madame Jörðunni Sigurðardóttur eptir fyrirborinni gjöf þessa kots til madame Ragnheiðar Sigurðardóttur með skilyrði um þess apturskilun til hinnar, dæi þessi barnlaus — og þar á byggðu afsali herra lektors Jóns Jónssonar nefndrar háflendu þann 7. sept. 1826 til madame Jörðunnar. — Þar landsyfirrætturinn hér að framan hefir gefið sitt álit um gildi þess fyrirborna gjafabréfs með nefndu skilyrði og undir eins afsals áteiknunar lektors Jóns Jónssonar á makaskiptabréf frá 29. okt. 1781 — með hverju sál. stiptprófastur Markús Magnússon fékk jörðina *Laugarbakka* og *hálf* *Fossnes* fyrst til eignar í makaskiptum, bæði vegna beggja vantandi lagaforms og þinglýsingar, eins sjálfs þess fyrirborna gjafabréfs vöntunar og þess fyrirborna

skilmála um hálfs Fossnessins apturskilun til madame Jórunnar í fyrrnefndu tilfelli, hvers lektors afsals áteiknan vænist, að sjálft makaskiptabréfið innihaldi, hvað þó ekki finnst á nafn nefnt í því (í aktsins bls. 16—17) framkomna, óþinglýsta makaskiptabréfi frá 29. okt. 1781, en þar á móti full, ómótmælt óðalshefðareign Sæfinns bónda og Oddnýjar ekkju hans í samfleytt 37 ár eptir afsalsbréfi Eyjólfss heitins Jónssonar á Kröggúlfsstöðum til Sæfinns Þorleifssonar á Fossnesi þ. 25. okt. 1794 og upp þaðan, þinglýstu 1795, bæði við undir- og lögbingisrétt, verður nú eptir N. L. 5—3—39 til 41, 5—5—1, 3, 5, 7, tilskip. 14. janúar 1771 § 1, kgsbr. frá 18. apr. 1761, til hvers kancellibr. frá 17. febr. 1816 vitnar um *hefðarréttarins gildi hér á landi*, ekkjunnar Oddnýjar Þorleifsdóttur óðalshefðaða eignarhald á öllu Fossnesi löggilt að álita, því framar sem sál. stiptprófastur Markús Magnússon eða erfingjar hans alls engin eignarafskipti haft hafa af hálfs Fossnesi frá 1794 til 1831, byggingar eða önnur umráð þess, engum mótmælum hreyft gegn þinglýstri afsölun Eyjólfss heitins Jónssonar til Sæfinns 1794 á öllu Fossnesi, eða úthlutun þess við arfaskipti í dánarbúi þessa til Oddnýjar ekkju Sæfinns 1823, ei heldur madame Jórunn Sigurðardóttir frá dauða systur sinnar, madame Ragnheiðar, hér um 1785 til 1831, í 46 ár, neinum kröfum um apturskilun hálfs Fossnessins til hennar, ekki einu sinni í þau seinustu 5 ár frá þess afsals dato við áteiknun lektors Jóns Jónssonar 1826 til 1831, hvers vegna í analogie af tilskipun um eyðingarðir frá 15. apr. 1776 § 5 eignartilkall þeirra til hálfs Fossness í langt yfir hefðartíma má álítast að þeirra leyti yfirgefið og tapað og sú þögn í 46 ár þar hjá að staðfesta framburð

briggja eiðsvarinna vitna, í þessu máli leiddra, en þess annars fimmta og sjötta vitnis, að þau heyrt hafi af Eyjólfss heitins á Kröggúlfsstöðum og konu hans eigin munni, að hann keypt hafi hálft eyðikotið Fossnes af sál. stiptprófastinum, en hálft átti Eyjólfur áður, sem málspartar viðkannast. — Af hverju því verður ljós fullur réttur Eyjólfss heitins til afsals alls Fossnessins til Sæfinns Þorleifssonar 1794 og undir eins orsök til þagnar stiptprófastsins og madame Jórunnar frá dauða madame Ragnheiðar Sigurðardóttur 1785 til allrar meðferðar og ráðstöfunar á hálfu Fossnesi, og enn fremur gefur hún grun til vafa um þeirrar fyrirbornu gjafar apturskilunar skilmála, þar réttur til hans fyllingar — ef nokkurn tíma lögmætur var — má virðast gjörtapaður við 46 ára þögn og við annars manns óðalshefðun hálfs Fossnessins eignarhalds í 37 ár. Að sama lýtur og þriðja vitnis, Sigríðar Jónsdóttur, framburður, að hún og Einar Klemensson, maður hennar, tekið hafi allt Fossnes sem 5 hndr. af Eyjólfí heitnum Jónssyni til ábúðar í 7 ár, áður en það frá 1801 lagðist í eyði, goldið Eyjólfí 1 árs skuldir af því, en síðan Sæfinni, eður frá 1793 til 1801.

Að öllu fyrirtéðu yfirveguðu finnur því landsyfírrétturinn þann gengna undirréttardóm fullvel grundaðan, hvað aðalþrætuefnið, eður eignartilkall sækjandans til hálfs Fossness, snertir, og því hæfa hann um ekkjunnar Oddnýjar Þorleifsdóttur eða lögerfingja hennar óraskanlega eignarrétt til alls Fossnessins og sonar hennar Þorleifs Sæfinnssonar átölulausa brúkun þess að öllu leyti nú að staðfesta.

Hvað þar á móti áhrærir þá Sigurði presti Thorarensen ídæmdu fjársekt og kostnað málsins fyrir undirréttinum, finnur landsyfírrétturinn ekki, að sækj-

andinn hafi ollað þeim drætti málsins við undirréttinn, með neinni óþarft umbeðinni frestun málsins til áriðandi skilríkja útvega og vitnaleiðsla, að hann þar fyrir eigi sektum að sæta, né heldur þrætuefnið verið svo expediti juris, að hann fyrir rángsnúna lögsókn eigi málskostnaðar útlát að standa, heldur eptir öllum málavöxtum réttast, að allar bætur, bótakröfur og málskostnaður í þessari eignarþrætu til undir- og landsyfirréttarins burtfalli.

Ákærum prests Sigurðar Thorarensens gegn héraðsdómaranum fyrir frávísun meiðandi orðatiltækja, sem hinn átelur til sekta fyrir svaramann ekkjunnar Oddnýjar, administrator Jón Jónsson, sem framfærð undir málsins vörn í héraði gegn prestinum, og þar af leiddri kröfu þessa um heimvísun þess atriðis málsins á héraðsdómarans kostnað til dómsáleggingar í héraði, fær yfirrétturinn ekki meðhald veitt, þar eð þau átöldu, einna helst meiðandi meintu, orðatiltæki áhræra prestsins hvíldardaga vanbrúkun með langferðum til málaprætu í annari sýslu og þar við orsakaða forsómun „guðsþjónustugjörðar“ (sjá act. bls. 80—81), þess vegna prestsins embættisskyldur og breytni í embætti, sem eptir tilskipun frá 27. nóv. 1816 § 4 eiga að metast við *geistlegan undirrétt*, en ei verulegan, hversvegna sú frávísan þessarar ákæru finnur laganna meðhald. — Ei heldur fær yfirrétturinn gegnt héraðsdómarans kröfu um kost og tæringu hans til landsyfirréttarins, sökum þess, að appellations sækjandinn hér fráféll gjörðum málskostnaðarkröfum honum á móti, þar rétturinn einungis um óðalshefðar eignarhald og brúkun verjanda máls þessa, nefnilega Oddnýjar og Þorleifs sonar hennarr, á Fossnesi og frávísun áreiðingarorða þeirra talsmanns, en

ei um ídæmd stórkostleg fjárútlát, sektir og annað, finnur nú hæfa undirréttardóminn að staðfesta.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur í þessu máli, genginn þann 18. okt. 1831, á óraskaður að standa, þó svo, að öll með honum ídæmd fjárútlát í sektir og málskostnað burt falli, og er kostnaði málsins til landsyfirréttarins einninn fráfallið. Að öðru leyti eiga málspartarnir hver fyrir annars ákærum í þessu máli fríir að vera.

VII.

Anno 1832, 6. ágúst

dómur:

í pólitímáli úr Skagafjarðarsýslu gegn Herðisi Jónsdóttur.

Við héraðsrétt að Enni í Skagafjarðarsýslu þann 17. næstliðins marz er Herðis Jónsdóttir, vinnustúlka á Ytri-Brekkum dæmd til að þola 10 vandarhögg og að borga málskostnað, af því að hún ei strax gegndi Norðuramtsins skipun að fara burt frá barnsföður sínum, og þeim dómi er eptir bón hennar skotið til þessa yfirréttar. Málefningu er þannig varið, að þegar presturinn á Hjaltastöðum, síra S. Þorkelsson, varð var við, að téð Herðis dvaldi á sama bæ og Hálfðan Nielsson, með hverjum hún hafði áður barn átt í frillulífi, svo tilkynnti hann það viðkomanda sýslumanni, þar eð eptir fr. 3. júní 1746 á að afstýra hneyxlanlegri samveru lauslátra, samt sæta útlátum, ef hann ei tilhlýðilega leitast við það.

Þessum hefir samt þótt nægja að framsenda prestsins umkvörtun til amtsins og slá upp á við það, að Herdís væri rekin til síns fæðingarhrepps, því þá hefir líklega verið kominn grunur á, að hún væri ólétt og að enginn mundi vilja taka hana, svo á sig komna, fyrir hjú, eptir að öll vorverk og nokkuð af sumarvinnu var af lokið. Hvergi sést, að amtinu hafi verið til vitundar gefið, að Hálfðan og Herdís áformuðu hjónaband, og enn síður, að prestur væri farinn að lýsa með þeim til hjónavígslu. Þvert á móti sýnist amtsforboðið um samveruna vera takmarkað af því skilyrði, að þau ekki vildu né ætluðu sér að giptast.

Á meðan sú siðavendni við gekkst og var lögtekin í landinu, að trúlofaðar persónur máttu ei flytja undir eitt þak, enn síður eiga börn strafflaust, áður þær væru harðgiptar, svo var minna nauðhæfi á að heimfæra líkar lagaálögur og plakati 12. Junii 1827 inniheldur, upp á hérverandi tilfelli. En upp frá því áviknir ósiðir eru gjörsamlega fríteknir frá lögstraffi, þá getur Herdísar losti og ofást við elskhuga sinn engan veginn talizt með óbótamálum. En það er þó eiginlega samlífið, sem plakatið straffar svo hart, sé því fram haldið í trássi við öll yfirvöld. Hitt væri fráleitt öllum þessa ríkis borgaralegu lögum, að einfalt hlýðnisbrot móti yfirvalds skipun geti varðað öðru en annað hvort vægum fébótum eða vanzalausri þvingun.

Fyrst nú landsyfirrétturinn er krafinn til að skera úr sem dómstóll, hvaða straff sú ákærða Herdís eigi skilið fyrir átalda óhlýðni, þá hlýtur hann að gaumgæfa sérhvað, sem henni kynni þéna til afsökunar, og er það þá fyrst:

1. Að henni var kannske ómögulegt að útvega sér vistaskipti með barnspunga undir vetur, og ótrúlegt

er það ei, að hún fyrir þá skuld léti vera að biðja hreppstjóra eða aðra um aðstoð til þess. En ef hún gat ekkert traust á þeim haft í því efni, svo mátti bónin heita tómur yfirdrepsskapur.

2. Óstilling sú í sjálfselskunni, að hún dró sig eptir kærasta sínum, óvíst hvort fremur af eigin munaðargirnd ellegar til að gjöra sér hann ei fráhverfan, gat sýnt henni óstraffnæm, eða saklaus, þar ei væri að yggja hans trúfesti við sig og alvarlegan ásetning um hjónaband, hverju ekkert stóð í vegi, nema jarðnæðisleysi. En að ekki alleina þau (hjónaefnin) hafa gjört sér von um það, heldur jafnvel sóknarpresturinn, sem lýsti með þeim, sannar þetta hátiðlega embættisverk.

3. Vorkunn var, þó hún í fyrstu væri tvílráð, hvort hún ætti að leggja velferð sína í hættu af blindri hlýðni við amtsskipunina og efaði, hvort hún, rétt skilin, gæti heimfærzt upp á sig. En eptir að henni var auglýst réttarstefna var bæði örðugra og til lítils gagns að hlýðnast.

4. Hafi hún vitað ekkert annað en fátækt og þröng á húss- og jarðnæði hindra áformaðan ráðahag — því leti og óknyttir eru hvorugu eignaðir — þá bar henni ekki að vantreysta, að yfirvöldin eða einhver annar samkristinn vildi aðstoða þau í þessari nauðsyn, og að sú miskunn mundi fyrr hafa stað heldur en sú lagaharka, að hún yrði dregin fyrir rétt til að hýðast. Á hina síðuna álitur landsyfirrætturinn téða Herðísi sakfallna fyrir tvö afbrot, sem ekki mega liðast óströffuð: a) að hún í fyrstu falaði eða þáði vist á því heimili, hvar barnsfaðir hennar var orðinn vistfastur, fyrst hann, eins og reynslan sýndi, ekki var þess um kominn, að útvega þeim jarðnæði, og b) að hún ekki viðstöðulaust sýndi amtsskipuninni eitt-

hvert hlýðnismerki, því forsvaranlegra var að ganga heldur við vonarvöl frá Ytri-Brekkum heldur en baka sér ámæli og grun um forakt gegn yfirvaldinu af sérþóttu og lostagirnd. Endilega c) ef hún sjálf var ekki ferðafær, þá mundi hún hafa fengið hússbónda síns eða elskhuga liðsinni til að firrast yfirvofandi háska á einhvern hátt.

Að svo vöxnu máli virðist réttvisast, að Herdís þessi Jónsdóttir straffist með tveggja rbd. silfurs fébótum til Akrahrepps fátækrakassa og borgi málskostnað í héraði eptir undirréttarins úrskurði, en sleppi hjá líkamsstraffi og frá að gjalda sakarfærsluna fyrir yfirréttinum, hver eð borgist af almennings sjóði, 3 rbd. silfurs til sækjanda og 2 rbd. silfurs til Herðisar talsmanns. Málareksturinn hefir fyrir hvorutveggja rétti verið vítalaus.

Því dæmist rétt að vera:

Sá af Skagafjarðarsýslu pólitirétti þann 17. marz þ. á. felldi dómur er úr gildi settur, nema hvað málsins kostnað í héraði áhrærir. Þar á móti á Herdís Jónsdóttir að láta úti tvo ríkisbankadali silfurs til Akrahrepps féhirzlu og að auki næstnefndan málskostnað. Færsla sakarinnar fyrir yfirréttinum borgist af opinberum sjóði, 3 rbd. silfurs til sækjandans, kammerráðs Finsens, og 2 rbd. silfurs til studiosi St. Eiríkssonar. Þessir 5 rbd. lúkist eptir háyfirvaldsins ráðstöfun, en hitt af Herðisar eigum innan 8 vikna.

Undir aðför að lögum.

M. Stephensen.

VIII.

Anno 1832, 13. ágúst.

d ó m u r :

í máli höfðuðu gegn Jóhannesi Jóhannessyni fyrir kveðskap.

Jóhannes Jóhannesson, vinnumaður á Syðra-Lóni í Þingeyjarsýslu næstliðið ár, var eptir inngefinni klögun Jóns prests Benediktssonar og húsbónda Jóhannesar, Jóns hreppstjóra Sigurðssonar á Syðra-Lóni, við pólitirétt og dóm ákærður og dæmdur þann 19. Maí þ. á. til 20 vandarhagga polítiaga fyrir kveðskap, sem frá honum útborizt hefir í nálægð, og hvers höfundur hann viðkannazt hefir að vera og sent hann Helga Jónssyni, vinnumanni á Hálsi, með hverjum kveðlingi nefndir menn, sem forlíkunarmenn, telja sig sneidda og meidda, einkum við hans 31.—40 erindi. Lika er Jóhannes skyldaður til að standa allan kostnað löglega leiðandi af þessu máli og af agans áleggingu.

Eptir yfirvegum þessa máls og þess hér framlagða, af Jóhannesi viðurkennda, kveðlings, finnur landsyfirrætturinn ekki sannað eða upplýst, ei heldur af þeim ákærða játað, að neitt í kvæðinu finnist það, sem persónulega megir metast meiðandi fyrir áklagendur þessa í héraði, eða heimila þessa máls meðhöndlun þessvegna sem opinbers máls, þar tilskipanir frá 27. sept. 1799 og 20. okt. 1819 ætla þeim, er þar við álíta sig meidda, sjálfum að ákæra þvilíkt. — Þar á móti inniheldur nefnt kvæði svo frek, klúr, gróf og ósiðsöm orðatiltæki, og svo hneyxlandi fyrir ungdómsins og almennings siðgæði, að þvilíkra útdreifing milli almúga

Því síður má af pólití-stjórninni sektarlaust líðast sem sá ákærði Jóhannes Jóhannesson (en þótt hann í viðurlagi kveðlingsins beðið hafi Helga Jónsson að brenna kvæðið, sem samt er orðið útdreift), áður er kunnur að ósæmandi kveðskaparbulli, hvers innihald hann fyrri hefir fundið sér henta í kirkju, að biðja sér til góða haldið, en þó fyrir það ekki betur séð að sér, en þetta ósiðsama kvæði nú vottar, hvers vegna hæfa virðist, að hann að sönnu sleppi hjá líkamlegri refsingu, en með tilliti til húsa- og tilskipunar frá 2. Júnii 1746 § 7, 19, 28, sæti 3 rbd. s. bótum til þess hrepps, hvar jörðin Gunnarsstaðir liggur, og standi málsins kostnað til undirréttarins, sé nokkurn þar að gjalda, en málskostnaður til landsyfirréttarins borgist af opinberum sjóði, þar af 3 rbd. s. til aktors, en 2 rbd. s. til defensors. Málið er annars víðalaust rekið.

Því dæmist rétt að vera:

Jóhannes Jóhannesson skal bæta þremur ríkis-bankadölum silfurs til fátækra í þeim hreppi, hvar jörðin Gunnarsstaðir liggur, og standa málsins kostnað til undirréttarins, sé nokkurn þar að gjalda, en til landsyfirréttarins lúkist hann af opinberum sjóði, þar á meðal 3 rbd. s. til aktors, kammerráðs Finsens, en 2 rbd. til defensors, studiosi Stefáns Eiríkssonar. Dóminum að fullnægja *undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

IX.

Anno 1832, 8. nóvember.

dómur:

í jústitsmálinu móti Birni Ólafssyni á Torfalæk innan Húnavatnssýslu.

Með landsyfirréttarins dómi, afsögðum þann 5. Maí þessa árs, var þessu máli, í hverju húsmáðurinn Björn Ólafsson á Torfalæk innan Húnavatnssýslu er réttlætisins vegna lögsóttur fyrir, að hann líkast til hafi með misþyrmingum verið orsök í dauða stúdents Ólafs sál. Ingimundarsonar á sama bæ, heimvisað til útvegunar þeirra upplýsinga, sem fyrrnefndur dómur hermir, og til nýrrar dómsáleggingar, að þeim fengnum.

Þessi dómsálegging fram fór að Hvammi í Vatnsdal þann 28. næstliðins Augusti mánaðar, og var Björn Ólafsson þá dæmdur til að líða þrenna 27 vandarhagga refsingu og til að borga allan af málinu og refsingarinnar áleggingu löglega leiddan kostnað, en þessum dómi er nú aptur bæði að réttlætisins og þess ákærða hálfu til landsyfirréttarins skotið.

Tílefni til þessa máls höfðunar var, að stúdent Ólafur Ingimundarson deyði hastarlega að kvöldi þess 13. októbr. næstliðins árs, með þeim atvikum, að hann, eptir því sem vitni þau bera, sem fengizt hafa, byrjaði orðadeilu við húsmann Björn Ólafsson, hvar af áflog risu þeirra á millum, svo þeir urðu að aðskiljast, en Ólafur settist þá á kistu með litlu eður engu máli, og var þá gengið frá honum og burtu með ljós það, er í húsinu var, fyrir utan Ástriði Halldórsdóttur, sem lá á barnssæng, en Björn varð einn eptir hjá

honum í myrkrinu, og fór skömmu seinna fram og heimtaði ljós, „því það mundi vera nokkuð að fyrir Ólafi“, og fannst þessi þá örendur hniginn fram af kistunni, þegar ljósið kom inn.

Daginn eptir var hlutaðeigandi sýslumanni af prestinum, síra Einari Guðbrandssyni á Hjaltabakka, skriflega tilkynna gefið lát stúdents Ólafs Ingimundarsonar, og þar eð sýslumaðurinn undir eins frétti af þeim, sem þar að lútandi bréf færði, þau umgetnu atvik við dauða þessa manns, skipaði hann jafnframt hlutaðeigandi hreppstjóra að halda skoðunargjörð yfir líkið og mætti sjálfur á Torfalæk þann 21. f. m., tók próf um þetta málefni, skoðaði með tilteknum mönnum nákvæmlega lík þess burtdána, og rekvireraði þar að auk þess næst búandi lækni, fyrrverandi distriktschirurgi Ara Arasonar, obduktionsgjörð yfir líkið, og eptir henni fanst allt apturhöfuðið á þessu dökk-lifrautt, og það miklu meira framan á hægri vanganum, hálsinn allur að framanverðu, og meir en aptur til miðs, dökkblár og holdið marið inn að beini og svart, blóðkorgur sjáanlegt, að mikill hefði gengið fram úr munninum, hversvegna nefndur læknir, Ari Arason, í útskýringu, dagsettri 30. oktobr. f. á., yfir sitt fyrr gefna visum repertum hefir lýst því, að Ólafur Ingimundarson hafi *getað dáið* svo hastarlega sem skeð er einasta af kyrkingu og annari óttalegri misþyrmingu, og landphysicus, sem þann 15. nóvembr. f. á. gaf sitt álit um þá nefndu líkskurðargjörð, hefir í því sama gefið þá ályktun, að útvortis þrýsting eða högg á hálsinn hafi í þessu tilfelli verið orsök til þessa hastarlega dauða.

Það hlýtur þess vegna að álitast sannað, að Ólafur sál. Ingimundarson hafi dáið af þessari orsök, sem

bæði landphysicus og fyrrum distriktslæknir Ari Arason hafa tilgreint, og sömuleiðis verður það að álitast víst, að sú misþyrming, sem hafði þessa verkun, hafi gjörð verið af Birni Ólafssyni, þar eð öllum vitnunum ber saman um, að hinn dáni hafi með fullri heilsu og fjöri verið þann dag, hann lézt, þangað til þeir Björn áttust við, og að enginn annar gat honum misþyrmt, frá því þeir voru skildir og þar til hann hné dauður niður á gólfið, með því enginn annar en sá ákærði, fyrir utan Ástriði Halldórsdóttur, sem lá á barnssæng, var staddur hjá Ólafi sáluga á nefndu tímabili, og þó Björn hafi þrætt fyrir að hafa tekið fyrir háls honum undir áflogunum, getur þó þessi neitun hans ekki gild metist, sökum þess að útlit líksins gaf ómótmælanlega sönnun á, að slíkt hefir gjört verið, en enginn annar en Björn gat, vegna þess áður sagða, verið sá, sem það gjört hafði, hvað ennfremur styrkist við það, að vitnast hefir, að hinn ákærði hefir í áflogum við aðra brúkað þann sið að taka fyrir háls þeim, og líka hafa vitni haft eptir Ólafi sáluga, að Björn eitt sinn áður, er hann í illu tókst á við hann, hafi svo þrengt að hálsi honum, að Ólafur trautt hefði séð sér líft, hefði honum ei verið frá Birni bjargað, og þar að auki ber héraðsaktinn með sér, að þessi í öðru tilliti hefir þrætt fyrir það, sem upp á hann hefir orðið sannað, og hann sama hefir neyðzt til að játa.

Í fyrsta áliti mætti það sýnast, að Björn hafi í myrkrinu eptir það, að ljósið var borið fram, þá búið var að skilja þá Ólaf sáluga, hlotið að veita þessum þá misþyrmingu, sem dró hann til dauða, þar eð landphysici *seinni skýrsla* frá 7. Maí þ. á. sýnir, að ef hinn dáni áður var kominn í apoplektískt ástand, hefði einungis fá augnabilik þurft til að gjöra út af við

hann með harðri þrýstingu að hálsi honum, en bæði sú fyrri og einkum hin seinni vitnaleiðsla bera með sér, að það þó skipti nokkrum tíma, hér um einum fjórða parti klukkustundar, frá því ljósið var fram borið, eptir það að Ólafur sál. og hinn ákærði voru aðskildir, þangað til hinn síðarnefndi gekk fram og heimtaði ljós, og vitni þau, sem sáu viðureign þeirra Ólafs og Björns, áður en þeir voru skildir, sáu ekki Björn taka fyrir háls Ólafi, og ef hinn fyrrnefndi hefði satt sagt, að hann aldrei hefði, þá þeir Ólafur saman tóku, þangað til vitnið Ögmundur skildi þá, tekið þessu taki á þeim dána, hlaut það, eins og áður er sagt, að hafa skeð í myrkrinu á eptir, og þá yrði Björn að álitast sem sá, er með upplögðu ráði hafði myrt Ólaf sáluga.

En þetta verður nú ekki álitnið víst án fullkominnar sönnunar, og hún getur ekki stað haft vegna þess áður ávikna, án þess það sé sannað, að Björn undir þeirra Ólafs viðskiptum frá því þeir fyrst tóku saman, þangað til þeir voru skildir af Ögmundi, aldrei hafi svoleiðis tekið um háls Ólafi, að hann hafi þar við skaddast, en þetta er langt frá að vera sannað með vitnanna framburði og Björns neitun, því hvað það fyrri snertir, þá var það nokkuð af því umgetna tímabili, sem enginn sá viðureign þeirra, og eptir landphysici álitni gat Björn þrýst svo fast utan að hálsinum og þessvegna að hálsæðunum, að apoplektiskt tilfelli þar af gæti orsakast, án þess að stemma fyrir sjálft andrúmið. Er því vel skiljanlegt, að Ólafur í fyrstu undir þessari misþyrmingu hafi getað talað, en þar hjá segja ekki vitnin með vissu, að hinn ákærði ei hafi tekið um háls á Ólafi, heldur sér hafa *sýnt* hann halda framan í brjóst honum, hvað vel gat staðizt, að

hönd Björns hafi hvílt á bringu Ólafs, en greiparnar báðu megin um háls honum og svoleiðis þrýst að hálsæðunum, án þess vitnin tækju eptir því, að verkunin yrði sú áðurnefnda, hver meining einnig styrkist við það, að líkskurðargjörð chirurgs Aresens hermir, að bringan á líkinu hafi að ofanverðu haft sama bláa lit sem hálsinn að framan. — Hvað Björns neitun snertir, þá virðist hún heldur að gefa grun um, að hann undir þeim umgetnu áflogum hafi tekið fyrir háls á Ólafi, þar eða hann sá, að engu af vitnunum datt í hug, að hann seinna hefði á hinn í myrkrinu ráðizt, og líklegast var, að hann helzt neitaði því, er hann áleit sér hættumest, því heldur sem það af fleiri vitna framburði er að ráða, sem áður er sagt, að Björns venjulegu tók á mótpörtum sínum undir áflogum var fyrir háls þeim. — Fyrir utan þetta sannar sú kringumstæða, að Ólafur strax eptir það þeir voru skildir og hann niður á kistuna seztur, var með litlu eða engu máli, að Björn allareiðu þá hefir verið búinn að misþyrma honum og þegar allt þetta og hið fyrr umgetna er saman borið við líkskurðargjörðina og landphysici álit, verður það að álitast víst, að stúdent Ólafur Ingimundarson hefir bana beðið af afleiðingum þeirra misþyrminga, sem hann að kvöldi þess 13. oktoobr. næstliðins árs leið af þeim ákærða Birni Ólafssyni á því tímabili, frá því þeir fyrst tóku saman, þangað til þeir af vitninu Ögmundi voru skildir.

Þegar nú þarnæst kemur til yfirvegunar, hverju straffi hinn ákærði á hér fyrir að sæta, þá finnst að sönnu af vitnanna samhljóða framburði, að Ólafur sálugi hafi að fyrra bragði á hann ráðizt, en þar eð það einnig er umvitnað, að þeir áður fyrri hefðu saman tekið, og að þá varð að hjarga Ólafi frá Birni, hver

Þannig sjálfur vissi sig honum yfirsterkari vera, svo geta ei aðtektir þess ákærða álitizt *fullkomin nauðverja*, en þegar hinsvegar aðgætist, að N. L. 6—11—1, samanhaldinn með þeim ákvörðunum, sem í þeim eptirfylgjandi kapitula um nauðverju finnast, virðist að gjöra ráð fyrir, að sá, sem *skaðaði* hinn drepna, ráðist á hann að fyrra bragði, þá getur aðferð hins ákærða ekki fullkomlega álitist manndráp, þar eð frumhlaup þess dána vegna þess nýnefnda hlýtur að verka svo mikið, að það yrði að vera *sannað*, að Björn hefði viljandi myrt hann eða brúkað þær misþyrmingar, sem hann hefði mátt vita, að valda mundi hins bana, ef Björn þar fyrir skyldi sem manndrápari dæmast. En þetta er ósannað, og skyldu menn fallast á þá gagnstæðu meiningu, þá yrði N. L. 6—12 kapituli mjög svo restrictve útbýddur, en þar á móti afleiðingin af skipun N. L. 6—11—1 útvíkkuð, hvað leiða mundi til harla ósanngjarnra lagaverkana (*Resultater*).

Misþyrmingar þess ákærða á þeim dána Ólafi virðast þessvegna að álitast megi sem svæsin misbrúkun á sjálfsvarnarréttinum, hver sæta á tilfinnanlegu arbitrar straffi, sem réttilega virðist metið vera í undirréttardóminum til þrenna 27 vandarhagga og undirréttardóminn því í þessu, og eins í tilliti til málskostnaðarins, eiga að staðfestast. — Í rekstri sakarinnar er fyrir hvorugum réttanna nein sú forsómun sken, er sektum nemi.

Málsfærslumönnum fyrir þessum rétti virðist að bera, kammerráði Finsen 8, stúdentinum Stefáni Eiríkssyni 4, en Jóni Sigurðssyni 3 rbd. silfurs í salari-um, sem fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði móti endurgjaldi af eigum þess dómfellda, en

hrökkvi þær ei til, þá með niðurfjöfnun á Norður- og Austuramtið.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttardómurinn frá 28. Augusti þ. á. á órask-aður að standa. Kammerráði Finsen borgist 8, en stúdentinum Stefáni Eiríkssyni 4 og Jóni Sigurðs-syni 3 rbd., í laun, allt í silfri, er fyrir fram greiðist þeim af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eigum þess dómfellda, en hrökkvi þær ei til, þá með niðurfjöfnun á Norður- og Austuramtið. Dóminum að full-nægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins. *Undir aðför að lögum.*

M. Stephensen.

X.

Anno 1832, 3. desbr.

dómur:

í jústitsmáli úr Rangárvallasýslu móti Ólafi Ólafssyni á Teigi og hásetum hans.

Af amtmanninum í Suðuramtinu er til þessa réttar skotið, með áteiknun af 24. september næstliðnum á undirréttaraktinn, einum af sýslumanninum í Rangárvallasýslu, stríðskancellisekretera Bonnesen, þann 12. f. m. að Velli innan sömu sýslu afsögðum dómi, með hverjum bóndinn Ólafur Ólafsson á Teigi og skipverjar hans eru fundnir sekir í að hafa á næstliðnu vori í Vestmannaeyjum brotið á móti kvaran-tænelögnum með því að fara í franskt fiskiskip, og þar fyrir sektaðir: Ólafur sem formaður með 20, en

hver hans 14 skipverja með 10 rbd. silfurs útlátum til fátækra fjárhirzlu í þeim hreppi, sem hver þessara býr, og allir þeir, einn fyrir alla og allir fyrir einn, tilskyldaðir að borga allan af málinu leiðandi kostnað, eins og lúka þann, sem til kwarantæne í Vestmannaeyjum er genginn.

Þetta mál var að yfirvaldsins tilhlutun réttlætisins vegna reist í héraði eptir auglýsingu sýslumanns Abels í Vestmannaeyjum til amtmannsins í Suðuramtinu, dagsettri þann 4. Maji næstliðins, í hverri hann klagar bóndann Ólaf Ólafsson frá Teigi í Rangárvallasýslu fyrir það, að hann, sem var formaður á skipi, er þá sótti sjó í Vestmannaeyjum, hafði lagt að, og með nokkrum skipverjum sínum gengið upp í fiskiskip eitt frá Dünkirken, hverju sýslumaður eptir á bannaði landtöku í eyjunum sökum þess, að það væri frá grunsömu landi, en kólerupestar von þaðan, á hverju skipi Ólafur einnig um stund hafði eptir skilið einn háseta sinna, og að Ólafur þar á eptir, þá hann var í land kominn og sýslumaður bauð honum og hásetum hans að fylgjast með honum í kirkjuna í Vestmannaeyjum til þess, að próf yrði þar yfir þeim tekið, hefði að sögn Abels þverskallazt við þessu, og þar að auki látið sér um munn fara, þá sýslumaður lét hann skilja, að hann þá yrði að beita valdi, að þessi ei mundi hafa orku til þess við hann og hans 13 skipverja, hvar eptir Ólafur fór til fastalandsins.

Undir þeim prófum, sem í málinu eru tekin, hefir Ólafur og skipverjar hans sameiginlega játað, að hann og nokkrir þeirra hafi gengið upp á það umgetna franska skip, en tjá þar hjá, að þetta hafi skeð með þeim atvikum, að skipið lagði að þeim og það svo nærri, að þeir hugðu búið, að það mundi á þá

sigla, en þeir útlendu menn svo ákaft á þá hrópað, að hann og hásetar hans hefðu meint þá í háska stadda með einhverju móti, beðið þá að koma um borð og bent þeim á dauðan mann, er þar lá vafinn í striga, hvern þeir útlendu óskuðu, að Ólafur vildi í land flytja til greptrunar, en hann synjaði, og skildi eptir hjá þeim einn af hásetum sínum til að vísa þeim leið til lands, svo að hann gæti beiðzt þessa af hlutaðeigandi yfirvaldi. — Að nú för Ólafs og hans ákærðu háseta til skipsins og upp á það hafi þannig atvikazt, verður að takast trúanlegt, bæði þar eð ekkert annað er um þetta upplýst og málsins kringumstæður einnig virðast að styrkja þeirra framburð um þetta atriði. — Af þessu er ljóst, að Ólafur og hásetar hans ekki hafa farið sjálfir til þessa framandi skips, heldur það til þeirra, svo þeir geta af viðtali því einu, er þeir höfðu við þá, sem á því voru, ekki álitizt að vera í því tilfelli, sem sá 8. póstur í 39. § tilskipunarinnar af 8. febr. 1805 um getur, eður í nokkurn máta sakfallnir, nema að því leyti, að þeir létu sig af skipverjum lokka til að fara upp í skipið, hvert sakferli, vegna þess áðursagða, einungis gildir formanninn Ólaf og þá af hásetum hans, sem upp í skipið fóru.

Þó það nú verði að álitast vist, að sú birting, sem aktinn ber með sér, að skeði í Vestmannaeyjum á yfirvalds forboði móti samgöngu við útlend skip, væri ónóg, vegna þess hún skeði á dönsku og þeir hlutaðeigandi því mega álitast hafa með henni fengið eins ónóga vissu, hvað við slíku lá, er það þó hinsvegar ljóst af aktinum, að Ólafur vissi það bannað vera, og hlýtur hann þess vegna, ásamt með þeim af hásetum hans, sem upp í skipið fóru, þar fyrir að sektast, en vegna þess áðurtalda og þar eð þessi hans yfirsjón

ekki var af mótþróa eða forakt fyrir yfirvalda boðum, heldur einungis fyrir nauðgun og lokkun þeirra út-
lendu skipverja, hverja þeir hugðu í neyð stadda, hvað enn fremur styrkist af því, að hann þó neitaði þeim um að taka þann dauða mann með sér til greptrunar í land, og í von um, að sýslumaður Abel mundi leyfa þetta, skildi einn hásetanna eptir í skipinu til að leiðbeina þeim til lands, getur Ólafur og þeir, sem með honum upp fóru, ekki álitizt eptir áðurnefndum § í tilskip. af 8. febrúar 1805, heldur verður þeirra sekt að metast miklu minni og arbitrært. — Að hann og skipverjar hans ekki hafi viljað góðmótlega hlýðnast sýslumanni Abel í því að fara upp í kirkju, þá hann *segist hafa skipað þeim það*, þegar þeir voru í land komnir, verður ei álitíð fullsannað, ei heldur, að hann hafi gefið þeim til kynna, í hvaða tilgangi þeir ættu þangað að fara, eins og það ekki heldur er sannað, að Ólafur og skipverjar hans hafi heyrt sýslumanninn banna þeim að fara til lands úr eyinni, þó hann kynni hafa gjört það á dönsku eða dönsku-blöndnu máli, því bæði neita Ólafs skipverjar þessu sameiginlega og segja jafnvel, *að hann hafi skipað þeim strax í burtu, ef þeir ekki vildu fara upp í kirkjunna*, hverju sýslumaður Abel í bréfi sínu til amtmannsins yfir Suðuramtinu frá 16. Júnii næstliðnum ekki algjörlega ber á móti, en segir, að meining sin hafi verið, að þeir skyldu halda sér frá hinum skipshöfnunum, og er því alllíklegt, að þeir hafi þetta misskilið eða svo tekið, að hann skipaði þeim að fara í land, og eins, að hann hafi misskilið Ólaf, þá hann sagði, „að þeir stæðu í skinnklæðagörmunum“, að hann þar með meinti, að hann með makt mundi sejta sig móti sýslumanninum, því þau orð, sem hann í þessu til-

liti hermir upp á Ólaf, geta því síður móti neitun hans og allra háseta hans álitizt þetta að innihalda, ei heldur sönnuð vera með eigin framburði sýslumanns Abels, eins og hann ekki að öllu leyti getur álitizt fullfær í islenzku máli, og sögn sjálfs hans um orð Ólafs þar hjá miðar til, að þau ekki hafi verið skýlaus hótun um að setja sig móti sýslumanninum, ef hann vildi valdi beita. Það verður þess vegna einungis aðgætandi, hvort neitun Ólafs að fylgjast með sýslumanninum til kirkjunnar hefði mátt saknæm álitast, þó sönnuð væri. — Liti menn nú til konunglegrar tilskipunar frá 29. Maji 1744, um *helgihald sabbatsins á Íslandi*, fyrirbjóða hennar §§ 16 og 24 strengilega vanvirðu og misbrúkun *guðs húss*, bæði með öllu annarlegu vatri og geymslu fatnaðar, góz eða vöru í kirkjunum og alla annarlega höndlun í þeim en þeirra aðaltilgangi og stiptun sambýður og sér í lagi *öll þinghöld í þeim*, hvers vegna öll skipan um mót í þeim til frumprófa og þinghalda má virðast eins gagnstæð hennar boðum, eins og óheyrileg misbrúkun Landakirkju til fangavöktunar fiskisjómannna, í óþverraleghum slorfatnaði, eða til spítala manna, er grunuðust um næmar sóttir, þar og þetta guðshús, bæði til messugjörða hvern helgan dag og annara þá og þegar þess á milli fyrirfallandi embættisverka í því átti hreint, liðugt og frítt vera fyrir öllu pestnæmi. Þessvegna mátti sérhverjum ósaknæmt vera ekki að gegna svo ólögmætu boði, þó það hefði nú sannað verið, hvað landsyfirrétturinn ekki finnur. — En af öldungis ólögmætu kwarantænehaldi manna í þessari kirkju, hvert herra stiptamtmaður Krieger og hlutaðeigandi læknir strax þann 9. Maji þ. á. álitu *öldungis óþarft og leyfðu því fría samgöngu við þessa menn*, verður að leiða, að allur

kostnaður til þess nú má, sem óþarfur, burt falla, þó framburður þeirra ákærðu ekki þar hjá hefði gjört líklegt, að sérhver þeirra hefði gist þar varðhald, á eigin fæði sínu eða mötu, en varðhaldið verið lögmætara í öllu, og hefir reynslan þar hjá sýnt, að skipið, sem lét út frá ótortryggðum stað um pestnæmi, alls enga sótt flutti til lands þessa. — Þegar nú þar hjá aðgætist, með tilliti til kongsbr. frá 25. Júlí 1808 § 1, að þeir ákærðu, af hverra misbroti þó alls ekkert illt leiddi fyrir aðra en sjálfa þá, á beztu hjargræðistið að teppast, við hreppa sína kyrrsettir frá nauðsynja hjargarleitun allt sumarið, eru þar við þunglega sektaðir, og að enn er þó ei sönnuð lögmæt birting kvarantænelaganna fyrir þeim á þeirra skiljanlega móðurmáli á Vestmannaeyjum, né heldur efalaust, að ströff þeirra, eins og þau fyrir Danmörku eru ákveðin, séu óumbreytt að stærð eður eðli tilætluð af ríkisstjórninni, heimfærandi á Íslandi, virðist nú hér við eiga einungis arbitrært straff með fébótum, sem eptir öllum málavöxtum og sóknarprestanna góðum vitnisburðum þeirra ákærðu, einkum formannsins Ólafs Ólafssonar, finnast hæfilegar 10 rbd. silfurs fyrir hann, en 5 rbd. s. fyrir hvern af þeim 5, sem með honum fóru upp á franska skipið, en að hinir 9, sem niðri voru í þeirra eigin skipi, friist frá réttvísinnar frekari ákærum, þó svo að þeir sameiginlega borgi kostnað málsins til undir- og yfirréttarins. — Sem ólöglesnum bændamönnum finnst þar hjá hæfa að hlífa talsmönnum í héraði fyrir fébótum vegna laga misskilnings þeirra og miður sæmandi orðalags í þeirra málssókn og vörn. Að öðru leyti finnst hún fyrir báðum réttum að vera vítalaus, og laun málsfærslumanna í héraði sanngjarnlega metin. — Við

landsyfírréttinn bera aktori, kammerráði Finsen, 5, en defensori, stiptsskrifara, studioso Jóhanni Halldórssyni, 4 rbd. s. í laun, sem ásamt öðrum af málsókninni leiðandi kostnaði borgist in solidum af þeim ákærðu, en greiðist þessum talsmönnum fyrirfram af opinberum sjóði. — Vegna framlagðra trúverðra vitnisburða þriggja embættismanna um langvinnan lasleika undirdómarans, verður þessi sýkn saka um drátt málsins.

Því dæmist rétt að vera:

Ólafur Ólafsson frá Teigi og hásetar hans: Guðmundur Tómasson, Magnús Sigurðsson, Árni Magnússon, Jón Þorsteinsson og Þorsteinn Símonarson sektast: Sá fyrstnefndi formaður um tíu, en sérhver hinna fimm hér nefndu um fimm ríkisbankadali silfurs til fátækra sjóðs í þeim hreppi, hvar hver þessara er heimilisfastur. — Hinir 9 ákærðu hásetar Ólafs Ólafssonar frífinnast fyrir réttvísinnar frekari ákærum, þó svo, að allir þeir ákærðu standi sameininlega löglega leiðandi kostnað af þessari málssókn til beggja rétta, þar á meðal til talsmanna í héraði eptir undirréttarins dómi, en aktori fyrir landsyfírréttinum, kammerráði Finsen, bera 5, og defensori, stiptsskrifara, studioso Jóhanni Halldórssyni, 4 rbd. silfurs í laun, sem fyrirfram greiðist þeim af opinberum sjóði. — Varðhaldskostnaður á Vestmannaeyjum burtfalli.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu. *Undir aðför eptir lögum.*

M. Stephensen.

Anno 1833, 18. marz

dómur:

í justitsmáli móti Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni frá Rangárvallasýslu.

Með dómi, afsögðum að Árbæ í Holtamannahreppi þann 7. Decembr. næstliðins, hefir sýslumaðurinn í Rangárvallasýslu, stríðskancellisekreteri Bonnesen, með tilkvöddum meðdómsmönnum, álitíð kvenpersónuna Þórunni Þorleifsdóttur, vinnukonu á Skammbeinsstöðum í áminnstum hrepp, seka í barnsfæðingu í dulsmáli, og því dæmt hana til að missa höfuð sitt með öxi, og að það skuli setjast á stöng, en barnsfaðir hennar, Jón Sveinsson, sem ákærður var fyrir meðvitund með henni í sögðum glæp og undir málsókninni arreteraður, er fyrir réttvisinnar frekari ákærum í málinu frífundinn og arresti hans hafið frá dómsins auglýsingar dato, en bæði þau skylduð til að borga málskostnað, hún að tveim þriðjungum, en hann að einum m. fl., sem dómurinn með sér ber.

Þessum dómi er nú að réttlætisins hálfu til landsyfirrættarins skotið, og hefir aktor fyrir þessum rétti, kammerráð Finsen, upphaflega minnzt á, að sakaþersónan Þórunn Þorleifsdóttir ekki hafi verið nákvæmlega spurð um, hvort og hvenær fyrst og seinast hún hefði orðið vör við lífshræringar fósturs þess, er hún gekk með og seinna bar út, að hún hefði ítarlegar átt að upplýsa, hvort hún aldrei hefði átt tal við Jón Sveinsson, barnsföður sinn, áhrærandi barnspunga hennar, að betur hefði átt að grennslast eptir, hversvegna enginn tók eptir því, að þykktin væri af henni horfin fyrri en nokkuð löngum tíma, hér um þrem vikum, eftir það hún fætt hafði, að Teitur nokk-

ur, sem nefnist kaupamaður, og sem sá, er legið hefði einn í rúmi í sama bænum, sem þær ákærðu persónur, ekki hefði verið yfirheyrður, að ekki hafi verið nógu röggssamlega grennslazt eptir, hversu opt Jón Sveinsson hafi á næstliðnu sumri haft holdlegt samræði með arrestantinnunni, og loksins, að betra hefði verið að rannsaka, hvort þau væru leynilega trúlofuð eður ei.

Hvað nú þá fyrst umgetnu upplýsingu áhrærir, þá verður útfall dómsins hið sama fyrir þá ákærðu, hvað sem hún um þetta segir (og aðrir en hún eru ekki til frásagnar þar um), verði það að eins sannað, að hún hafi í dulsmáli fætt. Hið sama er að segja um nákvæmari yfirheyrslu á henni um það tal, sem hún kann að hafa átt við barnsföður hennar, svo vel áhrærandi barnspungann sem barnsútburðinn með fleiru, sem honum viðvikur, þar eð heldur engin líkindi eru til, að neitt þar við uppgötvist, sem verka kunni á málslokin, hvorki fyrir hann né hana, eins og það ekki heldur fær skerpt straff hennar, þó sannast kunni, að hún hafi sett á sig tilgjörðarþykkt eftir barnsburðinn. Héraðsdómurinn getur því ekki, þó menn álitu þessar upplýsingar í öðru tilliti nauðsynlegar, ómerkur metist, og því er nýr dómur í héraði, þó þeirra krefðist, ei áriðandi. Þó nú þessvegna ólíklegt sé, að þessi atriði geti útverkað öðru vísi dóm í þessu máli en það, sem allareidu í því er upplýst, þá geta þau hins vegar haft töluverða verkun í tilliti til, hvort og hvernig arrestantinnan kynni náðuð að verða af konunginum, ef hún yrði dæmd til að líða lífsstraff.

Hvað málsins meðferð í héraði snertir, þá er það að vísu brestur, að vitni hafa tekin verið í eið, áður

en þau höfðu gefið skýrslur sínar, en þar eð engin líkindi eru til, að neitt þeirra hafi verið meðvitandi í þeim skeða glæp, og enn síður, að Jón Sveinsson sé einn þeirra, er svarið hafa, þá fær þessi brestur ei gjört dóminn ómerkan. Réttilega er einnig af aktor út á það sett, að undirdómari í fyrra lagi skikkaði aktor og defensor, en þar eð þeir þó hafa nokkuð hjálpað til málsins upplýsingar og það verulegasta í því þó sannað, áður en þeir voru skikkaðir, virðist undirdómarinn einnig mega komast hjá að svara þeim kostnaði, sem aukizt hefir við það, að þeir of snemma voru tilsettir, en hvað hraða á málsmeðferðinni snertir, þá hljóta þau fyrirbornu sjúkdómsforföll að álitast sönnuð, og því er engin sú forsómun sken í héraði, er sektum nemi. Vegna þess rétta justitiarii þunga sjúkdóms hefir ei dómsuppsögn í málinu getað skeð fyrr en í dag. Laun málsfærslumanna ákvarðast við endilega dómsuppsögn.

Því dæmist rétt að vera:

Héraðsdómarinn tilskyldast nákvæmar að afheyrast svo vel sakakvendið Þórunni Þorleifsdóttur sem aðra í héraði eptir aktors hér að framan greindu kröfu, sömuleiðis hvort ei hafi heyrzt grátur eða hljóð til barnsins undir fæðingunni eða eptir hana. Téð rannsak á hið fyrsta, skeð getur, að tilsendast landsyfirréttinum, við hvers fullnaðar dóm afgjört verður, hvað mikið málsfærslumönnunum beri fyrir þeirra þegar færðu sókn og vörn við landsyfirréttinn.

Sem p. t. lögsettur justitiarius.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 18. marz

dómur:

í hestaskemmdamálinu úr Reykjavík.

Amtmaðurinn yfir Suðuramtinu, herra stiptamtmaður Krieger, hefir, eins og áteiknun hans á aktinn að orði kemst, „paa det offentliges Vegne“, til landsyfirréttarins skotið dómi, afsögðum þann 28. desembr. næstliðins við Reykjavíkur pólitirétt, með hverjum vinnumaðurinn Brynjólfur Brandsson er dæmdur til að greiða mulkt 10 rbd. s., helming til kongs, en helming til skómakara D. Hölters og Jens Sandholts, fyrir það, að hann hafi fyrir þeim skemmt hesta, með því að setja lótorfu brennandi undir tagl þeim, og er Brynjólfur með nefndum dómi þar hjá skyldaður að borga til Hölters 2 rbd. vöruverðs, ellegar 1 rbd. 2 mk. silfurs, og loksins til að greiða 5 rbd. s. mulkt til Reykjavíkur pólitifjárshóðs, og þar að auki allan annan af málinu löglega leiðandi kostnað.

Aktor fyrir þessum rétti hefir upphaflega krafizt, að pólitiréttardómurinn í þessu máli verði ómerkur metinn, en að því heimvísist til löglegrí meðhöndlunar og dómsáleggingar, þar eð:

a) Það hafi meðhöndlað *verið fyrir pólitirétti*, en aktor meinar, að það hefði átt að meðhöndlast sem opinbert sakamál, bæði með tilliti til Jónsbókar Llb. 39. kapitula og N. L. 6—20—3 og hliðsjón af N. L. 1—22—4, 8 og loksins í líkingu af kongsbréfinu af 21. Junii 1780. Hvað nú þær citeruðu lagagreinar snertir, svo vel í Jónsbók sem Norsku Lögum, þá tal-
ar ekki annað í þeim fyrir þessari meiningu aktors, en að konginum í þeim er ákveðinn partur af bótun-
um, en þetta sannar ekki út af fyrir sig, að slík mál

eigi sem opinber sakamál að meðhöndlast, því siður sem jafnvel hér í landi lögleiddar tilskipanir leyfa forlíkun í málum, sem afleiða kynnu ofríkis eða æruleysis bætur og jafnvel lögbók vor sjálf þar hjá skipar í slíkum málum sem þessu summariskan lögsagnar hátt, nefnilega með þriggja nátta stefnu, en hvað áhrærir reskriptið frá 21. Júnii 1780, þá verður því siður af því dregin nokkur analogia í þessu efni sem það sjálft sýnir sig að vera nýja löggjöf með nýjum straffsákvörðunum fyrir eitt einstakt pláss í Noregi og er grundvallað á sérdeilis orsökum, sem því plássi eru eiginlegar, og þegar framandi óinnleidd almenn lög ei geta hnekkst þeim lögum, sem hér í landi hafa áður verið gildandi og aldrei eru upphafin, þá megnar það miklu siður einber analogia af speciel lögmáli í öðru landi, sem sjálft ber með sér, að það sé undantekning frá því almenna lögmáli um skaðabót á fénaði í sama landi. Þar á móti sýnir analogie hér gildandi laga um forlíkunar málefni, eins og áður er á vikið, að á slik mál má sættast, og að það einungis ekki er yfirvöldum meinað, að láta lögsækja hlutaðeigendur, er þeim finnast einhver þau hneyxl-anleg atvik vera við slíkar sakir, sem striði á móti góðum siðum. Og þar hjá skipa lög í Danmörku, að málefni, sem reisa sig út af skaða á skepnum, á annvirkjum manna, eigi fyrir pólitirétti að dæmast. Eins leggur tilskipun 20. Octobr. 1819 árásir við aðra í orðum eða verkum undir pólitistraff, og þar eð bæði N. L. prosessform er hér í landi innleitt og sömu grundvallarreglur með tilliti til fólksins processuella réttar gilda í Íslandi sem í Danmörku, þar sem lokal ástæður ei mæla þar á móti, þá virðist líking þessara laga eiga betur við nærverandi tilfelli en hverra annara.

Hér við bætist ennfremur, að það málefni, út af hverju þessi sök ris, er að því leyti, að þar skeði óvarleg meðferð á eldi í þorpi af eintómum timburhúsum, og eins að því leyti, aðferð þeirra, sem hestana skemmdu, mætti álitast hneyxlanleg eftir sjálfs síns eðli opinbert pólitímál, og þar það einasta, sem þá er eptir af sjálfu málefninu, skaði sá, sem eigendur hestanna hlutu, var einungis privat sök milli þeirra og hinna sem skaðann gjörðu, með því hestunum hvorki var stolið né rænt, virðist mál þetta að vera réttilega fyrir pólitírétti meðhöndlað, og þetta atvik því engin orsök að vera til þess heimvísunar.

b) Að nokkur af vitnunum hafi verið látin afleggja eið strax sem þau höfðu gefið skýrslu sína, en aptur önnur fyrirfram unnið vitnaeið. Í tilliti til þess fyrra getur aktor þess, að vitnin Magnús Norðfjörð og Þorkell Jónsson hafi verið teknir í eið strax að gefinni skýrslu þeirra, án þess þeir finnist konfronteraðir um það, sem þá skilur á um, og að Jón Vigfússon frá Reykjum var látinn staðfesta sinn framburð með eiði, þó hann væri gagnstæður þeim, sem hann daginn á undan gefið hafði, og hann væri grunaður um að vera sjálfur, ásamt Þórði Guðmundssyni lóðs, valdur að brunanum á hestunum.

Hér við er athugandi, að vitnisburður Magnúsar Norðfjörðs og Þorkels Jónssonar einungis áhræra, hvað sá ákærði Brynjólfur hefði talað í þeirra eyrum, að Þórður lóðs hefði átt að setja eld undir tagl á hesti, og þá skilur á í því, að annar þeirra ei nefnir, að hann hafi Þórð tilgreint, hverju Brynjólfur seinna hefir lýst sig logið hafa, ef hann hafi svo sagt. En Jóns Vigfússonar seinni vitnisburður er að því leyti, hann Brynjólfi við kemur, samhljóða þessa eigin með-

kenningu og inniheldur að öðru leyti ekki annað en frikenningu sjálfs síns og Þórðar lóðs frá hlutdeild í verkinu.

Af þessu liggur það í augum uppi, að mögulegir brestir af undirdómarans hálfu í þessum parti vitnaleiðslunnar ei fá gjört dóminn ómerkan, hvað *Brynjólf áhrærir*, með því tveggja þeirra fyrrnefndu framburður aldeilis ekki snerta sakferli hans, og Jóns Vigfússonar skýrsla, að því leyti honum við kemur, er samhljóða sjálfs hans meðkenningu. Og hvað áhrærir, að tvö vitni eru í eið tekin, áður en þau gefa skýrslu sína, þá sýnir aktinn bæði, að þau voru sjálf ekkert við sökina bendluð og líka, að annað þeirra ekkert gat borið, en hitt einungis sögusögn barns eins um atferli Brynjólfs og Jóns Vigfússonar að fæla hestana, hvar um barn þetta sjálft seinna er afheyrt, en Jón Vigfússon og Þórður Guðmundsson lóðs eru ekki nefndir í héraðsdómsins konklusion, þó þess sé í þræmissekni vænt, að ekkert sé upp á þá sannað. Þeir geta því ekki álitizt verulega dæmdir og þar eð nú dómar ei verða dæmdir ómerkir í öðru en því, sem þeir upp á hljóða, og máli ekki heimvísað, í hverju engin ákæra í héraði er sken, þar eð slík heimvísun væri að setja undir réttlætisins ákærur, til hvers þessi réttur engan myndugleika hefir. Verður hér í tilliti til þessara manna hlutaðeigandi yfirvaldi að reserverast þess réttur til að láta prófa og dæma þeirra málefni við undirrétt, ef því þurfa þykir, bæði áhrærandi meinta hluttekningu beggja þeirra í því átalda verki og líka sér í lagi tvísögli Jóns, en málefni Brynjólfs hér að dæmast, ef ei annað en það framtalda er þessu til hindrunar, hvað aktor ennfremur meinar, að sé það, að

c) Ei sé nægileg konfrontation eður yfirheyrsla sken um Þórðar Guðmundssonar og Jóns Vigfússonar meintu hlutdeild í hestanna sköðun, en um þettað gildir það sama, sem nýlega er umtalað, og það fær því ei gjört dóminn ómerkan.

d) Að einungis tveir hestar hafi verið skoðaðir, og að enginn af viðkomendum hafi verið við þá skoðunargjörð staddur. Hið fyrra fær ei gjört dóminn ómerk- an í tilliti til Brynjólfs, þar eð það voru þeir tveir hestar, sem hann meðgekk sig að hafa skaðað. Og hvað hinu síðara viðvikur, þá ber aktinn með sér, að þeir, sem skaðann höfðu liðið, voru viðverandi það réttarhald, undir hverju skoðunarmennirnir voru út- nefndir, hver aðvörun þeim var nóg í pólitísök, og skoðunargjörðin haldin samdægurs, og að þeir ekki hafa átalið hana. Þessi kringumstæða fær því ei held- ur gjört dóminn ómerkan að því leyti, hann viðkemur Brynjólfi.

e) Að málið loksins sé dæmt án þess að vera upp tekið til dóms. Að sönnu finnst ekki þessi termino- logie í aktinum brúkuð, en þar eð þau orðatiltæki: „Dómarinn áleit árangurslaust að leita frekari upplýs- inga í þessu máli“, verða að þýða það sama í publik pólitísök, hvar rétturinn einn stýrir málsrekstrinum, þá fær þessi mismunur í orðatiltækjum ei gjört dóm- inn ómerkan. Málið á því í tilliti til Brynjólfs Brands- sonar að dæmast í realiteten.

Það er þá með sjálfs hans meðkenningu og öðr- um málsins gögnum sannað, að hann á þessum vetri hefir í Reykjavík fælt hesta með eldi og sett brenn- andi torfu undir tagl á einum þeirra og skaðað þá svo, að þeir álitust ógræðandi, án sérlega mikils kostn- aðar. Orsökina til þessa verks hefir hann fyrirbórið,

að verið hafi sú, að hestarnir hafi sótt í fisk, og að hann hafi með sögðu móti viljað fæla þá burt, en ekki finnst sannað, að hann hafi áður klagað ágang hrossa þessara, hvorki fyrir eigendum né yfirvöldunum, hvar á móti það verður að álitast in confesso í málinu, að hestarnir hafi á fisk lagzt, bæði þar eð sjálfir klagendurnir ei hafa mótmælt þessu, og líka þar eð það styðst af því, að Brynjólfs sjálfs meðkenning er sú eina fullkomna sönnun á móti honum, hvers vegna sögn hans um orsakirnar til þessa hans átalda verks verður að takast trúanleg, þegar ekkert talar á móti henni, og hún jafnvel í sjálfri sér er líkleg.

Sú löggjöf, sem næst á við þessa af honum gjörðu misþyrming á hestum, er án efa analogie Landsleigubálks 39. kap., því N. L. 6—20 kap. er hér ei innleiddur, og miklu síður önnur útlend lög um skaðabót á fénaði. Og verður þá að aðgætast í nærverandi tilfelli, að hinn ákærði fremur gjörði verkið til að fæla hrossin burtu en í þeim tilgangi, að gjöra eigendunum skaða, svo verk hans sýnist fremur að vera óstýrilæti (Exces) í leyfðri vörn eigna sinna. En Llb. 39. kapituli virðist sumstaðar að gjöra ráð fyrir sköddun á fénaði í hrekkja- eður hefndarskyni, og því síður sýnist, að hér við eigi skipun þessa lagastaðar um gífurlegustu tegund taglskurðar. Hversvegna það straff, sem Brynjólfi hæfa kynni, aldrei gæti yfirstígið þær fébætur, sem nefndur kapituli lögbókar vorrar skipar, með því dómendur ei mega fram yfir ber lagaboð straffa önnur verk en þau, sem einmitt krenkja rétt manna eða borgaralegs félags. Og vegna þess fyrrsagða, að misbrot hans meir skeði í þeim tilgangi, að verja sitt en af hrekk, getur ei heldur til hans náð sú

vanvirða, sem nefndur kapituli leggur á þá, sem höggva tagl af annars manns hesti, svo rófa fylgi.

Þær í undirréttardóminum ákveðnu arbitrære bæt-ur virðast því rétt valdar og eins sú málkt, sem Brynjólfur er ídæmdur fyrir óvarlega meðferð á eldi, og sömuleiðis skaðabæturnar til skósmiðar Diðriks Hölters, þar eð þessi ei mótmælti skoðunargjörðinni né krafði öðruvísi skaðabóta, eins og Brynjólfur þar hjá hefir að borga málskostnað fyrir báðum réttum.

Í málsins rekstri er fyrir hvorugum réttanna nein forsómun sken. En vegna þess rétta justitiarii þunga sjúkdóms hefir ei dómsuppsögn í málinu getað skeð fyrr en í dag. Aktori fyrir þessum rétti bera 5, en defensori 4 rbd. silfurs, er fyrirfram lúkest þeim af op-inberum sjóði móti endurgjaldi af þeim ákærða.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttardómurinn á i tilliti til allra þeirra Brynjólfi Brandssyni ákveðnu fjárútláta óraskaður að standa, og borgi þessi einnig málskostnað við landsyfirréttninn, hvar í til aktors 5, en defensors 4 rbd. s., en hlutaðeigandi yfirvaldi geymist réttur til að láta prófa og dæma, ef því réttlætisins vegna þurfa þykir, Þórðar Guðmundssonar lóðs í Reykjavík og Jóns Vigfússonar frá Reykjum meintu hlutdeild í því verki, sem þetta mál út af rís, sem og einnig beggja þeirra atferli undir þess meðferð við pólitiréttninn.

Dóminum ber að fullnægja innan 8 vikna frá þessa landsyfirréttdóms auglýsingu, undir laga aðför.

Sem p. t. lögsettur justitiarius

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 18. marz.

dómur:

í arfaskiptamálinu úr Ísafjarðarsýslu.

Fyrirhafandi arfaskiptamáli er þannig varið: Árið 1831, þann 9. Augusti, deyði madame Rannveig Guðlaugsdóttir, eiginkona hreppstjórans á Vigri í Ísafjarðarsýslu, Kristjáns Guðmundssonar, af hverju hjónabandi enginn lífserfingi lifir, en með sinum fyrri ektamanni, Matthíasi, hafði hún átt tvo syni og eina dóttur. Yngri sonurinn er appellant þessa máls, síra Jón Matthíasson, prestur að Arnarbæli í Árnessýslu, dóttirin, madame Rannveig, er gipt prófasti síra Ásgeiri Jónssyni að Holti í Ísafjarðarsýslu, en hinn sonurinn, að nafni Ólafur, er dáiinn og hefur eptirlátið þrjár dætur: Rannveigu og Þórkötl, báðar ógíptar, samt Arnfríði, gípta bóndanum á Skjaldfönn, Ólafi Jónssyni.

Við uppskrift og skipti á dánarbúi téðrar hreppstjóra konu, madame Rannveigar Guðlaugsdóttur, skulu nálegir hlutaðeigendur hafa fyrir skiptaréttinum játað, að sú framliðna Rannveig hafi, ásamt manni sínum, Kristjáni, gefið fósturbarni þeirra og dóttursyni sínum, Matthíasi, syni prófastsins, síra Ásgeirs í Holti, fjórðungsgjöf úr hvers Vigurhjóanna fé, sem skemur lifði. Í krapti þessa gjafabréfs, sem nú fyrst fyrir landsyfirréttinum er framlagt, dagsett 28. Octobr. 1830 og þinglýst í héraði þann 4. Julii næst eptir, hefir skiptaforvaltarinn, konstitúeraður sýslumaður í Ísafjarðarsýslu, Ebenezer Þorsteinsson, úthlutað téðum Matthíasi Ásgeirssyni bróðurlóð eptir ömmu sína, madame Rannveigu sál., án þess þetta skerti þá bróðurlóð, sem móðir hans.

madame Rannveig Matthíasdóttir, fær við sömu skipti af því a) nálægir samarfar og svaramenn tveggja ómyndugra ekki mótmæltu því, og b) að téð prófastskona hafði uppborið sem einkadóttir jafnan arf við bræður sína, þá ómynduga.

Skiptaforvaltarinn játar, að dauðsfallið hafi sér verið tilkynnt af ekkilnum þann 11. Augusti 1831, og tjáir sig hafa strax daginn eptir skrifað presti síra Jóni Matthíassyni nauðsynlega ávisun, svoleiðis sem a. Nr. 1. ad lit. T. hermir, en presturinn kannast ei við að hafa það bréf fengið, né neina vitneskju um lát móður sinnar, fyrr en 4. Martii 1832.

Svo vel skiptaforvaltarinn sem eigandi hálfa dánarhússins, velnefndur hreppstjóri Kristján Guðmundsson, fram bera fyrir þessum rétti, að appellantinn hafi fyrirfram mælt til, að prófastur síra Arnór Jónsson yrði sinn fullmektugur við skipti eptir móður sína, þá hún dæi, en hafa ekki sannað þetta með neinu skilríki. Þvert á móti hlýtur landsyfirrætturinn að taka fyrir satt, að lagagögn hafi aldrei verið til fyrir þeim framburði, fyrst á þau er ekkert minnst, hvorki í skiptaaktinum né þeim framlögðu bréfum frá prófasti síra Arnóri, litr. G. a. eða skiptaforvaltarans fyrirborna bréfi til síra Jóns Matthíassonar (a. Nr. 1 ad litra. T.), þar þó báðum mátti vera annnt um, að síra Arnór væri appellantis löggildur umboðsmaður við Vigurskiptin.

Í næstnefndu sendibréfi gjörir skiptaforvaltarinn ráð fyrir, að uppskrípt og virðing verði tafarlaust fyrir tekin í sterbúinu og endileg skipti bráðast þar á eptir, vegna þess ekillinn undan skori sig að innisitja með arf stjúp barna sinna. Skiptaforvaltarinn hefir því meint sér óhætt að útkljá arfaskiptin, hvort

svo síra Jón Matthíasson gæti mætt við þau eða ekki, því í bréfinu birtir hann sinn ásetning, að skikka síra Arnór fyrir hönd síra Jóns án allrar vissu um, að þessi léti sér það líka, og sú vissa gat ekki verið, nema við svarferð fram og til baka, komin vestan úr Ísa-fjarðarsýslu til Árnessýslu upp á þann dag, sem skiptin kláruðust.

Það er þá juridice víst, að appellantinn hefir aldrei verið löglega kallaður til þeirra átöldu arfaskipta. Hitt er skoðunarefni, hvort arftökumanni geti settz löggildur umboðsmaður af yfirvaldinu án útbrykkilegs leyfis sjálfs hans, þegar hann hvorki með proklama eða á annan hátt er löglega kvaddur til svo viktugra dómaraverka.

Ekki er það ákært, enda mundi sú klögun hafa orðið ónýt, að sýslumaður Ebenezer lét uppskrifa og virða dánarbúið í fjarvist síra Jóns Matthíassonar. Lögin hafa svo fyrirskipað til að aptra afdrættis misþanka og reitingi, er rísa kynni út af því, ef búðins fjármunir týndust eða skemmdust við drátt, hvar hjá engum er fyrirmunað, þó síðar til komi, að leita réttar síns, ef hann þykist vanhaldinn af þessum praeliminære aðgjörðum yfirvaldsins. En allir dómaraúrskurðir við arfaskipti eru þess eðlis, að þeir mega ei fellast fyrri en allir hlutaðeigendur hafa haft tækifæri til að tala sínu máli. Þess kyns er þó sú þegjandi ályktun skiptaforvaltarans: 1) að skiptin megj afgjörast, þó einn fráverandi erfingi sé ótilkallaður og hvorki mæti sjálfur né hafi kosið sér fullmektugan. 2.) að fjórðungsgjöf Rannveigar sál., sem átti aðra lífserfingja, antekst sem vafalaust löggild, án þess konunglegt samþykki til kæmi eða gjörvallra hlutaðeigenda. 3.) að dóttur hinnar burtdánu skyldi út-

hlutast jafn arfahluti við karlskyns erfingja, og 4.) að ekill fái endurgjald fyrir áðurgefna morgungjöf, þó hann eigi skilið igildi fyrir útfararkostnað konu sinnar.

Upp frá því löggjafarinn við kgsbr. 17. febr. 1769 innleiddi hér N. L. 5 b. 2. kap. um erfðir, í stað Jónsb. Arftökubálks, og engar lokale ástæður geta tilgreint móti því, að Íslendingum hagi hér í sömu lög og rikinu yfir höfuð, þá sýnist þessara grundvallarregla, að lífserfingar hafi fyllri rétt til arfs eftir foreldri heldur en útarfar, svo stórvægileg og samtvinnuð öðrum lagasetningum um það efni, að skiptaforvaltarinn hefði vissulega átt betur að ígrunda lagakraft gjafa-bréfsins, áður en hann úthlutaði Matthíasi Ásgeirssyni fulla bróðurlóð eptir ömmu sína, að fornspurðum móðurbróðurnum, og tveimur ómyndugum til afdráttar, er til arfs stóðu.

Apellationssækjandans talsmaður fyrir þessum rétti, herra kammerráð Finsen, hefir í innleggjum sínum, lit. D. og G., harðlega krafizt, að umtöluð arfaskipti verði eptir N. L. 1—4—1 álitin öldungis ómerk og sem ógjörð (Nullitet), að sýslumaður Ebenezer Þorsteinsson setji Vigurbúið í það stand, sem það var í á undan hans skiptum, og kosti upp á ný skipti af öðrum þar til hæfum, þar honum sjálfum sé ei þar til trúandi, einkum af þeirri orsök, að dóttir hans sé orðin seinni kona Kristjáns Guðmundssonar. Endilega, að hann annaðhvort aleinn eða með öðrum verjendum borgi fyrir tilkostnað upp á appellið 243 rhd. 88 rbsk. silfurs.

Auk þessa aðalbrests við skiptagjörninginn, A) að síra Jón Matthíasson ekki var aðvaraður, átelur talsmaður hans fleiri galla við sýslumanns Thorsteins-

sens embættisverk, svo sem B) að hann hafi tekið of mikið í skrifaralaun og í procents afgift, forsómað að kvittera á aktinn fyrir móttöku 4 rbd. fyrir extradringu hans og gefa 2 samhljóða lóðseðla. Lögin skipa þess vegna svo stranglega réttarskrifurum og embættismönnum sérlega nákvæmni í vissum póstum og straffa svo harðlega sérhverja vangá, er bakað gæti viðkomendum skaða eða skaða von, ellegar að minnsta kosti umsvif og erfiðismuni til að fá rétting, hvort svo hinir af hirðuleysi eða hrekkjum gefa til efni til þess, sökum þess, að lögkænn yfirmaður getur þráfaldlega sýnt ójöfnuð fávísu undirmanni án þess æðri, jafnvel réttvísustu, yfirboðarar geti gjört lagfæring, enda er sú þæta opt svo vaxin, að engin mannleg vizka getur glögglega séð, hvort lagabrotið er framíð af hrekkvísu eða vanvizku. Dæmi upp á slíkt fram kemur í nálægri sök. Sýslumaður Ebenezer Þorsteins-son varð fyrst við eitt af sér í öðrum tilgangi nú í rétt lagt bréf (fylgiskjalið a nr. 3 að Lit. T.) sannfærður um móttöku á tveimur spesium fyrir extradringu á Vigurs skiptaakti. C) Að virðingu á þeim í Vigurs dánarbúi framtöldu fjármunum hafi verið misjöfn og of lág á sumu, mandant sínum í óhag m. m.

Það er sjáanlegt að 1 lpd. af ólöstuðu járnú sé of lítið virt = 32 rbsk., þegar hvert lóð í gömlu kvensilfri reiknast jafnvel herra en það plagar að ganga við auktionir. Óviðfeldið er það og svo, að enginn önnur hús hafi verið til á höfuðbólínu Vigur heldur en leiguhúsin, og þó er fært til útgjafar álag á þessi.

Í forsvarsskjölum verjanda og þeirra talsmanns, sýslumanns Stefáns Gunnlaugssonar (Lit. T cum a. b. c. d. e.) er sagt, og það sannlega, að sækjandinn hafi fremur ákært og sannað formalitets bresti heldur

en verulega liðinn skaða. En það er líka satt, að skiptabréfið, lit. C., ber ekki með sér svo nóga skýrslu um ásigkomulag þess fasta og lausa góð, er dánarbúið átti, né um skuldalúkninguna¹⁾, að mögulegt væri eptir henni að sanna fyrir yfirdómstól, hvað mikinn halla síra Jón Matthíasson hefir liðið. Þegar appellantinn þar hjá treysti svo sínum ástæðum fyrir, að þau gjörðu arfaskipti yrðu dæmd ógild, þá var ei þörf á, að svo komnu, að útlista gjör tilkall sitt til betri lóð-seðils.

Ennfremur hafa verjendur afsagt að borga það útvegaða konglega leyfisbréf til appels og leitast við að sanna, að tómlæti síra Jóns sé skuld í, að þess hafi þurft. Réttarins er að gaumgæfa beggja ástæður. Og er þá fyrst að skoða, hvort sýslumaður Ebenezer eigi ekki ex analogia N. L. 1—6—12 að frífinnast frá hvers kyns ansvari.

Siðvanalegt er, að undirdómurum sé hlíft við gjaldi, nær sem helzt appellans þykist þurfa uppreisnar á útrunnum lagafresti. En þar eru skýlausari lög fyrir, að nær helzt yfirsjónin finnst vera hjá dómara, en ekki appellans, sökum hvers fatalia expireruðu, þá geti dómari ei sloppið frá tilhlýðilegum viðlögum, N. L. 1—8—10 og forordning 19. febr. 1735 9. gr., og þetta er samkvæmt náttúru allrar præscriptionis.

Nú eru fram komin álitleg rök fyrir af sækjandans hálfu, að honum hafi verið ómögulegt að appella þessari sök innan 6 mánaða frá endalokum skiptanna. Miður hefur skiptaforvaltarinn sannað, að hann, svo fljótt sem hann gat, hafi af hendi látið skiptaaktinn. Þessi sannfæring nægir hér því heldur, sem landsyfir-

1) skuldalúkninganna, handr.

rétturinn meinar átalda skiptaforrétting vera í raun og veru ómerk (laborare nullitate), og þykist sjá, að ef skiptaforvaltarinn hefði hlýtt N. L. 5—2—4, þá hefði síra Jóni verið hægt, en nú ómögulegt, að átelja skiptin í tíma. Allt að einu var varlegra eða nauðsynlegt, að sækjandi útvegaði konglega bevilling in casu, áður hann bað um eða birti landsyfirréttarstefnu.

Sá framlagði skiptaakt inniheldur ekki full 8 örk skrifuð. Því er nú oftalið fyrir hans skript og innsigli 1 rbd. 76 sk., hverir aptur eiga að gjaldast klagandanum. Eins líka hefur skiptaforvaltarinn í $\frac{1}{2}$ procento afgiptina til kongs reiknað í fyrstu 27 rbsk. of mikið, og við útlagið 51 sk., hvað dánarbúinu á að endurgreiðast. Fyrir nýnefnt tvöfalda lagabrot hlýtur sýslumaður Thorsteinsen að sæta þeim bóttum, sem sportelreglementið fyrir Ísland af 10. september 1830 í 81. og 82. gr. ákveður, nefnilega 10 rbd. s. fyrir það, að hann ei teiknaði á þann útgefna akt kvittering sína fyrir þær tvær spesiur, er honum voru sendar upp í útskriptarlaun, samt aðra 20 rbd. s. fyrir ofteknar sportler, til samans 30 rbd., sem tilfalla fátækraféhirzlu þess hrepps, sem Vigur liggur í.

Við að gegnumgangna þann af sækjanda framlagða kostnaðarreikning, sem með talsmanns salario 20 rbd. hleypur upp á 243 rbd. 88 rbsk. s., og verjandans aðfinningar gegn honum, samt við að samanbera hann við mótpartsins upp á 117 rbd. 77 $\frac{3}{5}$ sk., þá finnst ei betur, en að hann eptir tiltölu sé að mestu leyti líklegur til sanninda. Af fylgiskjalinu no. 4 ad lit. D. verður ei fyllilega séð, hvort þær sýslumanni Thorsteinsen sendu 2 spesiur séu innifaldar í þeim þar í umgetnu 11 rbd., eða ekki, og í fleirum einstaka póstum finnst að vonum vafi.

Eptir beztu þekking lízt landsyfirréttnum trúlegt, að sókn þessa máls hafi mátt kosta 200 rbd. s. Endilega er að yfirvega, hvort og hve vitt því uppástandi sækjanda, að optnefndur skiptaforvaltari skuli setja dánarbúið í það stand, sem það var í, þá hann fyrirtók þess skipti, verði veitt meðhald. Auðsjáanlegt er, að eitt og annað af þess fjármunum kunni vera eytt eða skemmt síðan. Samt bætir það úr, að meir en helmingur lausafjárins og allur kvikfénaðurinn lenti hjá ekkilnum, í hvers vörzlum búið átti að standa til næstu fardaga, því afsakanir hans og undanskorun frá téðri lagaskyldu álitast ómerkar. Af hinum helmingi dauðu hlutanna kom mesti parturinn í hendur prófasts síra Ásgeirs, svo það getur ei orðið mikið, sem frá hinum arftökumönnunum þurfi aptur skilast. Landsyfirréttarins ályktan verður því að falla svo, að næstnefndri lögmætri kröfu einninn sé fullnægt. Einninn virðist nauðsýnlegt í tilliti til þeirra ósamhljóða afskrípta, sem undir þessa máls færslu eru komnar frá skiptaforvaltaranum, að reservera justitien rétt til ákæru gegn honum, ef viðkomandi amtmanni finnst hún nauðsýnleg. Í framferði hinna, sem stefndir voru, finnst ekkert þess eðlis, að þeir skuli hluttaka í sakarinnar málsfærslu kostnaði.

Því dæmist rétt að vera:

Þau arfaskipti og útnefnd svaramanna, að því leyti, þeir voru óhæfir (inhabil), sem konstitúteraður sýslumaður í Ísafjarðarsýslu, Ebenezer Þorsteinsson, gjörði í dánarbúi Rannveigar sál. Guðlaugsdóttur á Vigri 3., 7. og 9. Septembr. 1931, eiga ógild og sem ógjörð að vera, og téður skiptaforvaltari skyldast til að setja téð dánarbú, svoleiðis sem fremst verður, í það stand, sem

Það var í við byrjun skiptanna, þannig að bæði sækjandi og þeir ómyndugu erfingjar geti skaðlaust fengið réttan arf eptir móður sína við ný skipti, hver framkvæmast eiga af þeim skiptaforvaltare, sem viðkomanda amti þóknast að setja, eptir appellantsins ítrari umbeiðni, upp á nefnds sýslumanns Eb. Þorsteinssonar kostnað, hver einnig á að apturskila í búið því, sem hann hefir reiknað fram yfir 9 rbd. 25 sk. í ½ procents afgipt til kongs. Sömu leiðis til appellantsins, prests síra Jóns Matthíassonar, þau um of teknu skrifaralaun, 1 rbd. 76 rbsk., fyrir meðdeilda afskript af skiptaaktinum. Ennfremur á sami skiptaforvaltari og sýslumaður Þorsteinsson að gjalda þrjátigir ríkisbankadali silfurs til fátækra sjóðsins í þeim hrepp, hvar *Vigur* liggur, og tvö hundruð ríkisbankadali silfurs til margnefnds prests, síra Jóns Matthíassonar á Arnarbæli, og loksins geymist réttvísinni réttur til ákæru gegn optnefndum sýslumanni Ebenezer Þorsteinssyni, ef viðkomandi amtmanni svo þurfa þykir, fyrir útgefnar ósamhljóða afskriptir í þessu máli framkomnar.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Við justitiarii fráfall lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 29 marz

d ó m u r :

í jústitsmálinu móti Sigurði Steingrímssyni á Sellátrum í Suður-Múlasýslu.

Í þessu máli er það upplýst, að Sveinn Bjarnason á Viðfirði saknaði um haustið 1831 einnar veturgamallar sauðkindar, er hann síðar komst að raun um, að hafði sést saman við fé Sigurðar Steingrímssonar á Sellátrum og af þessum verið rekin til slátrunar í Eskifjarðarkaupstað. Hinn ákærði, Sigurður, hafði áður haft orð á því, að bóndinn Ólafur Jónsson á Helgustöðum mundi eiga sauðinn. En þá hann varð þess áskynja, af barni þessa bónda, að hann ekki átti hann, gízkaði hann á, vegna þess, markið var líkt, að sauðurinn mundi tilheyra kaupmanni Ísfjord í Eskifjarðarkaupstað. Í því skyni, að afhenda sauðinn þessum meinta eiganda, hefir hann játað, að hafa rekið hann þangað með nokkrum kindum, er hann sjálfur átti og ætlaði að selja þar, en þá þangað var komið, hefur hann fyrir borið, að hann ekki, vegna asar, hafi getað fengið Ísfjord í tal, og hafi hann svo slátrað sauðnum ásamt með sínum eigin kindum með aðstoð tveggja slátursmanna. Hann hefur að vísu borið fyrir, að hann strax hafi orðið drukkinn, þá hann kom í kaupstaðinn, en slátursmennirnir, sem þar um hafa verið spurðir, hafa tjáð sig ei geta með vissu sagt, að svo hafi verið. Síðan eptir, þegar það kvisaðist, að Sigurður Steingrímsson hafi rekið þenna mislita sauð til kaupstaðarins, gekk eigandinn, áður nefndur bóndi, Sveinn Bjarnason, á hann um þetta, hvað hann þá meðgekk fyrir honum og eins síðar fyrir réttinum, þó hann þar í fyrstu brúkaði nokkrar vífilengjur.

Eptir þeim atvikum, sem upplýst er, að verið hafi við þenna misgjörning, mætti það máske í fyrsta álitu antakast, að verknaðurinn heldur hafi verið ófróm meðferð á fundarfé en verulegur sauðabjófnaður, en þegar athugast, að það fé, sem rennur um sömu byggðarhaga til og frá og hvar ekkert aðhald er milli jarðanna beitolanda, sem hindri það frá að rása um landareignirnar, má ei slíkt fé, vegna þess konar landsins lokala ásigkomulags, vera að álita sem komið úr eignarhaldi eigandans, þó það finnist í fjárflokki annars manns úti í haga, hvort sem það svo er í hans eigin beitolandi eður nágrannanna. Að sönnu hefir hinn sakfelldi, Sigurður, eptir að sauðurinn var kominn saman við fé hans, í fyrstunni enga launung á hann dregið, og líklega ekki verið búinn að ásetja sér að stela honum, þegar hann lét í ljósi ætlan sína um, að hann tilheyrði Ólafi á Helgustöðum ellegar kaupmanni Ísfjord. En að hann hafi tekið sauðinn og farið með hann til kaupstaðarins í því skyni, að afhenda hann þessum, er ósannað, þó það sé af honum fyrir borið, og getur því síður til greina tekizt, sem hann að líkindum hefur, sem búandi í sömu sókn, áður getað orðið áskynja um, að sauðurinn ekki var með Ísfjords fjármarki. Þegar það svoleiðis ekki er sannað, að hann hafi tekið sauðinn í fyrstu, án þess að hafa þann ásetning, að stela honum, verður það vafalaust, að þessi verknaður er af undirdómaranum réttilega metinn sem bjófnaður, og finnst því það straff, sem hann er dæmdur til að liða, einnig á lögum grundað, hvers vegna þann yfir sakamanninum gengna dóm hér nú ber að staðfesta, bæði með tilliti til straffsins sem og líka útlátanna, og þar hjá dæma téðan sakamann til þess að borga þessa máls kostnað fyrir

landsyfírréttinum, hvar á meðal einnig salaria til þeirra hér skikkuðu málsfærslumanna, nefnilega 4 rbd. til aktors og 3 rbd. til defensors, hvorttveggja í silfri.

Með tilliti til meðhöndlunar málsins finnur landsyfírrétturinn það athugandi, að málsins rannsókn er fyrst byrjuð þann 22. Maí næstl. í Eskifjarðarkaupstað, án þess grein sé fyrir því gjörð, hve nær þessi þjófnaður, sem upp komst hér um hálfu ári áður, er fyrir sýslumanninum klagður. Síðan er málið fyrst fyrir tekið þann 9. október næst á eptir og aptur meðhöndlað í réttinum þann 13. jan. á sama stað, og loksins með dómi útkljáð þann 30. næstan á eptir í extrarétti að Djúpavogi. Í aktinum er ekki að finna neinar afbatanir fyrir þessum drætti á málsins meðferð, og finnst ekkert af undirdómaranum við það að hafa verið fyrir tekið frá Maíjo til Octobris mánaðar, annað en það, að hann þann 6. Julí hefir krafizt vitnisburðar um framferði hins sakfellda af hans sóknarpresti, sem hefir útgefið það þann 20. Augusti næst á eptir. Hve nær dómaranum kom þetta skjal til handa eður hver orsök hafi til þess verið, að vitnisburðurinn er út gefinn meira en 6 vikum síðar en hans var beiðzt, er ei tilgreint, heldur en það, hvers vegna málinu ei strax var áfram haldið í Maí mánuði á Eskifirði eptir að því fyrsta réttarhaldi var lokið.

Þar eð nú þessi langi dráttur málsins, án þess að nokkur forföll séu fyrir borin eður sönnuð, mótstendur laganna fyrirmælum um tilbærilegan hraða við sakamála meðferð, og það er landsyfírréttarins skylda, samkvæmt tilskipun af 3. Júnii 1796 35. gr., að dæma um þess konar misferli við hana, hlýtur undirdómarinn, kammerráð Tvede, nú að sæta bótum til fá-

tækra í þeim hreppi, hvar í Eskifjörður liggur, hverjar eptir kringumstæðunum og með tilliti til þess, að sá ákærði ekki hefur verið í fangavarðhaldi, finnst hæfilegast að ákveða til 10 rbd. silfurs. Að öðru leyti er engin forsómun skeð við þessa máls færslu við undirréttinn, eins og það einnig vitnast, að hún hefir hér við landsyfirréttinn verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttardómurinn á óraskaður að standa. Sá ákærði, Sigurður Steingrímsson, á þar hjá að borga allan kostnað þessa máls við landsyfirréttinn, hvar á meðal í salarium til aktors, studiosus Jóhanns Halldórssonar, fjóra og defensors, studiosus Jóns Guðmundssonar, þrjá ríkisbankadali silfurs, hverir sjö ríkisbankadalir greiðist þeim af opinberum sjóð, unz tilhlýðileg refusion getur náðzt. Undirdómarinn, kammerráð M. Tvede, á að láta úti tíu ríkisbankadali silfurs til fátækra fjárhirzlu í þeim hreppi, hvar í Eskifjörður liggur. Dóminum ber fullnægju að veita eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun.

Sem í vakancen lögsettur justitiarius.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 13. maí

d ó m u r :

í úttektarmálinu á Stað í Hrútafirði innan Húnavatns-sýslu.

Kammerráð og sýslumaður Ó. Finsen hefir, eptir stiptamtmannsins skipun, dagsettri þann 18. desember næstliðins, að fengnu konglegu uppreisnarbréfi, til þessa réttar innstefnt skiptaúrskurði, afsögðum af sýslumanni Blöndahl þann 21. desbr. 1831 í skiptarétti að Hvammi, höldnum í dánarbúi prestsins til Staðar, síra Þorkels Guðnasonar, og hans einnig burt-dánu ektakvinnu, madame Guðbjargar Vernharðs-dóttur, með hverjum nefndur sýslumaður hefur á-lyktað, að þeir 15 rbd. 64 sk. d(ansk) c(urant), sem áminnstum presti hafa við úttekt Staðar prestakalls árið 1809 úthlutaðir verið, í staðinn fyrir þau presta-kallinu áður fylgjandi 3 h(undruð) í geldfé og eitt hross, skuli nú af velnefnds prests dánarbúi út borgast með fimmtán ríkisbankadöllum 64 ríkisbanka-skildingum silfurs. Og hefur kammerráðið í máls-sóknarskjali sínu til þessa réttar af 9. næstl. mánaðar krafizt, annað hvort, að þessi skiptaréttarins úrskurður verði dæmdur ómerkur sökum þess, að nefndur skiptaréttur ei hafi verið kompetent til að gefa hann, ellegar að skiptandinn, sýslumaður Blöndahl, dæmist til, vegna dánarbús prestsins, sáluga síra Þorkels Guðnasonar, að svara 3 h(undruðum) í geldfé og einu hrossi til prestakallsins Staðar í Hrútafirði, eður þess andvirði í peningum, eptir þeim kapitulstaxta, sem gildi í fardögum 1830, og að hann dæmist þar hjá til að borga allan af þessa máls appelli löglega fljótandi kostnað.

Þar á móti hefur sýslumaður Blöndahl í málsvarnarskjali frá 19. febr. þ. á. krafizt, annað hvort, að sá ákærði skiptaúrskurður af 21. desember 1830 verði af þessum rétti að öllu leyti staðfestur, en sér tildæmt sanngjarnlegt endurgjald af appellationssækjandanum, samkvæmt N. L. 1—6—11, fyrir sér orsakaða óþarfa mæðu með málsins innstefningu til landsyfirréttarins, ellegar að sök þessari verði, sem ólöglega innstefndri, af landyfirréttnum frávísað, en að sér tildæmist fyrir gjörða óþarfa mæðu sanngjörn laun samkvæmt sínu fyrra uppástandi. Þessa fyrri kröfu hefur sýslumaður Blöndahl grundvallað á því, að hans skiptaúrskurður hafi verið samhljóða öðrum eldri úttektargjörðum á prestakallinu og skiptaúrskurðum í dánarbúum þeirra presta, er næst á undan síra Þorkeli sál. þjónuðu kallinu. En þá seinni kröfu hefur hann byggt á því, að erfingja nýnefnds prests ekki hafi verið stefnt, sem og einnig á N. L. 1—6—12. En móti þessu hefir appellationssækjandinn í replik af 10. apríl þ. á., fyrir utan aðskiljanlegt sjálft málefninu (þess realitet) viðkomandi, fram fært, að hann hafi þess vegna stefnt skiptandanum einum, að hann sé sá, sem með sínum dómi hefir orsakað þeirri opinberu skiptun meintan skaða. Að það liggi í hlutarins náttúru, að menn verði að sækja dánarbúið um þá skuld, sem hjá því inni stendur, en skiptandi sé sá, sem fyrir því stendur og repræsenteri það, og því sá, sem svara á til appellsmálsóknarinnar við yfirréttninn móti regress til erfingjanna, og að skiptandi sé öldungis í sama casu sem þeir, er skipta eptir þá embættismenn, sem hafa eitthvað af ríkisins eignum undir höndum.

Hvað nú áhrærir það af skiptandanum, sýslumanni Blöndahl, fram færða, þá mætti það sýnast, sem hann

með sinni upphaflegu kröfu hafi tekið gegnmælum í málsins realiteti. En þó þetta væri, og málið gæti í sjálfs þess efni dæmzt, þá yrði þó spurningin þar næst, hvort hann getur, samkvæmt laganna boðum í N. L. 1—6—12, verið sá, sem skuldbindast ætti, móti regress til síra Þorkels erfingja, að út svara því umstefnda. Og því verður bæði þessi hans exception að takast til yfirvegunar, og eins sú, sem grundvallast á þeirri kringumstæðu, að erfingja síra Þorkels ekki er stefnt, því þó menn gæfu því meðhald, að sýslumaður Blöndahl ætti búsins vegna að svara til þeirra þriggja hundraða og eins hross, þá yrði þó skylda erfingjans, að út svara honum því, eptir kröfu sjálfs appellationssækjanda, að koma til umtals.

Þar eð nú þetta, eins lítið og dómur eptir appellationssækjanda fyrra alternativ, getur hér skeð sökum þess, erfinginn ekki er stefndur, þá kemur þar næst til yfirvegunar, hvort sýslumaður Blöndahl getur, án tiltals til regress hjá nefndum erfingja, sem búsins ráðamaður og umboðsmaður, til þess skyldast. En sé hann álitinn sem *einungis* slíkur og hann *þess vegna* skyldist til að svara því umstefnda, þá er honum undir eins dæmdur regress hjá erfingjanum, og þessi þó, óstefndur, indirecte skyldaður til að svara sýslumanni Blöndahl því umgetna aptur, þar eð nýnefndur sýslumaður annars yrði álitinn persónulega, en ekki í búsins nafni, til þess skuldbundinn. En persónulega getur hann ekki verið þetta í öðru tilliti en sem dómari. Nú er sýslumaður Blöndahl *einungis* stefndur til að svara þeim 3 h(undruðum) og einu hrossi búsins vegna, og þar eð erfinginn er óstefndur, verður stefnunni, vegna þess áður talda, að frávísað. Og hvað málskostnaðinn fyrir þessum rétti snertir, þá getur ei verið spurning

um í þetta sinn, hver honum eigi að svara, þar eð nú ei verður dæmt í málsins realiteti, og því ei, hvort yfirsjón er sken af skiptanda, eður ei, og þá ekki heldur, hvort N. L. 1—6—12 þarf til að fría hann frá ábyrgð, eins og hins vegar appellationssækjanda, eptir kringumstæðunum, ei virðist að hafa sézt svo mikið yfir í því að stefna skiptanda einum, að hann þar fyrir eigi nefndum kostnaði að svara. Hann verður því nú fyrir fram að borgast af opinberum sjóði, og þar í salarium til kammerráð Finsens með 5 rbd. silfurs. Að því leyti sökinni er að yfirvaldanna tilhlutun til landsyfirréttarins skotið, vitnast, að henni er með tilhlýðilegum hraða fram fylgt.

Því dæmist rétt að vera:

Þeirri útteknu landsyfirréttarstefnu frávisast. Kostnaður málsins fyrir þessum rétti borgist nú fyrir fram af opinberum sjóði, hvar í til kammerráðs Finsens fimm ríkisbankadali silfurs.

Í justitiariatets Vakance.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 29. maí.

dómur:

í jústismálinu móti Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni frá Rangárvallasýslu.

Eptir landsyfirréttarins ályktan þann 18. Martíi næstl. hefir sýslumaðurinn í Rangárvallasýslu, stríðskancellisekreteri Bonnesen, innsent tvö þingsvitni, annað tekið af honum sjálfum þann 10. apr. þ. á., en

hitt fyrir hans tilstilli af sýslumanni Þ. Sveinbjarnar-syni þ. 17. s. m., til ýtrari upplýsingar í því dulsmáli sem Þórunn Þorleifsdóttir og Jón Sveinsson voru af réttvísinnar hálfu ákærð fyrir.

Þó nú lítið hafi áunnizt við téðar nýju rannsókniir til viðbætis áðurfengnum úrlausnarástæðum þeim sak-sóttu til áfellis eða málsbóta, þá vantreystir rétturinn, að fleiri séu fáanlegar, hversvegna hann hlýtur að byggja sinn fullnaðardóm á þeim þegar framkomnu.

Það er fullkomlega sannað, að sú ákærða Þórunn Þorleifsdóttir hefir dulið þunga sinn að því barni, sem hún, eftir sjálfrar hennar meðkenningu, með leynd í heiminn fæddi snemma í næstliðnum Augusti mánuði, úti og á náttarþeli fyrir norðan bæinn á Skammbeins-stöðum, hvaðan hún bar það kippkorn og gróf það nið-ur, og eins er það sannað, að hún eftir á reyndi til að dylja, að hún hefði barn þetta fætt, þangað til hún fyrir eftirgangsmuni hlutaðeigandi sóknarprests fékkst til að meðganga þetta. Að sönnu hefir hún fyrir borið, að barnið hafi andvana fæðzt, en þar eð bæði yfirsetu-kona sú, sem sá barnsins líkama, þá það var upp graf-ið, hefir vitnað, að það hafi verið með hári og nøgl-um og því fullburða, og eins hin önnur vitni, sem líkamann sáu, að það hafi með venjulegri stærð ver-ið, hún sjálf þar hjá ekki hefir einu sinni fyrir borið, að hún hafi leitað því nokkurrar hjálpar, svo getur ekki þeirri lagagrunsemd, sem N. L. 6—6—8 inni-heldur, álitizt hnekkkt vera í tilliti til hennar og hlýtur hún því að álitast eftir sama kapitula næst undan-förnum 7. artíkula, og héraðsdómurinn þess vegna, að því leyti straffi hennar við kemur, að staðfestast.

Í tilliti til barnsföður hennar, þess ákærða Jóns Sveinssonar, er ekkert sannað um meðvitund hans

með henni í sögðum glæp, en að hann ei hafi vitað hana óléttu vera, er harla ólíklegt, þá aðgætist, að hann var um stund á bæ með henni, skömmu áður en hún varð léttari, og það frekjufulla í neitun hans á þessu virðist að hafa gefið næga orsök til að gjöra hann grunaðan um frekari meðvitund, og því að setja hann, ásamt henni, undir ákærur, hversvegna hann einnig réttilega virðist dæmdur til að standa málskostnað með Þórunni.

Í laun fyrir sakarfærsluna nú og í fyrri sinni fyrir landsyfirréttnum virðist sóknarinn eiga skilið 8, en verjandinn 5 rbd. s. Við rekstur hennar að þessu sinni sést ekkert aðfinningarefni.

Því dæmist rétt að vera:

Sá í héraði þann 7. Januarii f. á. fallni undirréttdómur í þessu sakamáli á óraskaður að standa. Þess sóknara fyrir landsyfirréttnum, kammerráði Finsen, bera átta, en defensori, studioso Halldórsen, fimm ríkisbankadalir silfurs, hverir 13 rbd. lúkist þeim fyrirfram af opinberum sjóði, móti endurgjaldi af eigum þeirra ákærðu, hverir og svo dæmist til að borga appellskostnaðinn eftir sömu tiltölu og úrskurðað er. Dóminum veitist fullnusta eptir yfirvaldsins ráðstöfun.

Sem pro tempore justitiarius.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 1. júlí.

d ó m u r :

í jústititsmáli, höfðuðu gegn Jóhönnu Einarsdóttur á Ytribakka í Barðastrandarsýslu og húsbændum hennar, Jafet Erlendssyni og Vigdís Helgadóttur.

Í þessu máli er Jóhanna Einarsdóttir, vinnukona á Ytri-Bakka í Barðastrandarsýslu, 36 ára gömul, lögsótt fyrir það, að hún þann 4. Januarii síðastl. hefir fætt barn í heiminn, er að öllum líkindum þó ekki hefir verið andvana eður í hið minnsta litlum tíma áður var með lífi, án þess að leita sér nokkurrar hjálpar, og að hún hafi síðan eftir kýtt barnslikamann saman og saumað utan um hann einskiptudulu, geymt hann svo, þar sem hann ei gat sézt og læst hann síðan niður í kistu sína, þar til það komst upp, að hún hafði barnið fætt í dulsmáli. Þar hjá eru í þessu máli jafnframt settir undir lagaákæru húsbóndi hennar, Jafet Erlendsson, sem hefir meðkennt faðerni þessa hennar afkvæmis, g kona hans, Vigdís Helgadóttir, bæði fyrir meinta meðvitund með sakakvendinu Jóhönnu um þenna hennar glæp, en hvorugt þeirra hefir viljað meðganga slíkt.

Með tilliti til málsins meðhöndlunar við heimaþingsréttinn kemur það nú hér til yfirvegunar, hvort málið er svo rannsakað, að það nú beri hér að dæma, ellagar að nýrra upplýsinga leita eigi áður dómur í því fram fer. Og verður það réttarins álit, að frekara kynni að upplýsast, sér í lagi um sakfelli áður nefndra hjóna, ef unglingurinn Helga, sem var á Ytri-Bakka, og er sögð hálfvaxin, væri spurð um þau atvik, er hún veit við barnsfæðinguna og húsbænda sinna athæfi við það tækifæri, því þó hún ekki sé bær um að sanna fram-

burð sinn með eiði, kynni hennar skýrsla samt gefa tilefni til frekari rannsóknar málinu til upplýsingar.

Ennfremur finnst Herdís Hallsdóttir, kona meðhjálparans Jóns Gunnarssonar í Stóra-Laugardal, og fósturmóðir Jóhönnu Einarsdóttur eiga nákvæmlega að yfirheyra um það, hvað hennar og Jóhönnu á milli hefir orðið tilrætt, fyrr eður síðar, um ástand þessarar, þar eð ei er ólíklegt, að hún sér í lagi hafi gengið á Jóhönnu þar um og máske viljað vera í ráðum með henni fyrir fram til að útvega klæðnað handa barni hennar, hvar um Jóhanna einnig fremur ætti að um spyrjast. Þar hjá virðist og nauðsynlegt að yfirheyra hreppstjóra Jón Þórðarson um samtal hans við Jafet Erlandsson, áður en þetta mál komst upp, við hreppstjórans ferð að Ytri-Bakka þann 23. Januári síðastl., eins og líka Jón Halldórsson á Sellátrum og Gróa nokkur, sem í aktinum finnast víðar nefnd, sem viðstödd þá fyrstu rannsókn, sem fyrirtekin var að Ytri-Bakka, jafnframt ættu að yfirheyra um það, sem þau málinu til upplýsingar kynnu að vita.

Þetta finnst nú nauðsynlegt, að sýslumaðurinn í Barðastrandarsýslu rannsaki og taki þá af þeim hér ofan nefndu vitnisfæru mönnum eið eptir á, ef þar til finnst nauðsyn bera, samkvæmt tilsk. af 13. oktoabr. 1819 § 3.

Hvað viðvíkur drætti á málsins meðhöndlun frá 4. febr. til 20. marz þ. á., hvar um aktor hér fyrir landsyfirréttnum hefir gjört uppástand gegn undirdómaranum, þá verður það við málsins endilegu dómsáleggingu til yfirvegunar tekið, eins þá líka ákveðast þau laun, er málsfærslumönnum hér við landsyfirréttninn til koma.

Því úrskurðast:

Konstitueraðum sýslumanni í Barðastrandarsýslu, Guðbrandi Johnsen, ber með lögskipuðum hraða að fyrirtaka þær hér að framan tilgreindu rannsóknir og inn senda þær fengnu upplýsingar síðan til landsyfirréttarins.

Undir auðn forsetadæmisins.
Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 5. ágúst.

úrskurður:

í máli stríðskancellisekretera Bonnesens gegn Magnúsi Sigurðssyni á Leirum.

Þar eð stríðskancellisekreteri og sýslumaður Bonnesen hefir eptir þeirri áfryjuðu stefnu sjálfur gegnmælum tekið í þessu máli fyrir landsyfirréttinum og hann og samarfarnir sjálfir hafa með áður útteknum kontrastefnum játað sig stefnda í því til landsyfirréttarins í málinu, þá verður ekki þessari exception meðhald gefið. Að öðru leyti geymist hlutaðeigandi yfirvaldi þess réttur til að láta skipa málssókn móti þeim af excipientinum átöldu stefnuvottum.

Því úrskurðast:

Málið á að hafa sinn framgang.

Anno 1833, 19. ágúst.

d ó m u r :

í jústitsmáli gegn Jóni Einarssyni, búandi á Hrappsstöðum í Eyjafjarðarsýslu.

Til að hrinda af sér grun um óheimila sölu á einum tómum tjörukagga, er Jóni Einarssyni á Hrappsstöðum í Eyjafjarðarsýslu við dóm, genginn að Grund þann 9. apríl næstl., leyft að vinna friunareid, ella líða 12 vandarhagga refsingu, en í öllu falli borga málsins kostnað. Þessum dómi er nú bæði af hinum dómfellda og af jústitiens hálfu skotið til þessa réttar frekari atkvæða, og kemur það þá til yfirvegunar, að hinn dómfellda hefir brostið heimild fyrir kagganum, um hvers identitet engin vafi er orðinn, að því leyti sem Jón Einarsson hefir játað að hafa selt hann bónda Halli í Árgerði, og eigandinn, hreppstjóri Jón Þorkelsson, án mótmæla af þess dómfellda hálfu með eiði helgað sér hann sem sína eign. Að sönnu hafa lögin gert ráð fyrir þeim tilfellum, í hverjum sá, sem fólinn finnst hjá, eður sem hefir haft hann í eignarhaldi, getur sloppið fyrir þjófnaðarstraffi, þó hann bresti heimildarmann, ef hann treystir sér til að staðfesta sakleysi sitt með eiði, og fólinn ekki finnst í læstum hirzlum, sem hann hefir umráð yfir. En eins og það nú er ætið ihugunarvert í sakamálum að leyfa þeim, sem fyrir sök er hafður, friunareid, svo getur það í þessu máli því síður skeð sem fleiri kringumstæður málsins gefa ekki lítinn grun um, að hann ekki bona fide hafi selt Halli kaggann, og er þess þá fyrst að geta, að það er lítt afsakanleg óaðgæzla af Jóni Einarssyni að afhenda Halli annan kagga en sinn eiginn, sem bæði var öðruvísi merktur og með kringlóttu sponsi, en ekki ferköntuðu, eins og báðir

hans kaggar áttu að vera. Enn fremur tekur hann kaggann til sín aptur og vill ei láta hann koma fyrir annara sjónir eftir það hann veit, að eigandi hans hefir leitt sig að honum. Loksins eru líkur framkomnar til þess, að hann hafi bæði numið fangamark eigand(an)s burt af botninum og umbreytt einum bókstafi á kagganum.

Að þessum málsins krigumstæðum ýtarlega yfirveguðum, verður því nú að frikenna þann dómfellda Jón Einarsson að eins fyrir aktors frekari ákærum í þessu máli, og þar hjá dæma hann til að standa allan þessa máls kostnað við undirréttinn, eins og líka við þennan rétt, hvar á meðal laun til þeirra skipuðu talsmanna við landsyfirréttinn ákveðast, til aktors 4, en defensors 3 rd. silfurs. Málfærslan hefir fyrir báðum réttum verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Einarsson á fyrir aktors frekari ákærum í þessu máli frí að vera og ber honum þar hjá að borga allan þessa máls kostnað, hvar á meðal til sakfærslumanna við undirréttinn eins og í undirréttardóminum er ákveðið, en til aktors við landsyfirréttinn fjóra, og defensors sama staðar þrjá ríkisbankadali silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Anno 1833, 19. ágúst.

d ó m u r :

í pólitímáli móti Guðrúnu Ásmundsdóttur m. fl. frá Vaðlasýslu.

Með pólitírættardómi, uppsögðum að Grund í Eyja-firði þann 18. Martii yfirstandandi árs, er Guðrún Ásmundsdóttir, sem lögheimili átti á Bökkversstöðum innan Vaðlasýslu, dæmd til að líða 10 vandarhögg, hreppstjóri Sigurður Jónsson á Hrisum skyldaður til að borga 2 rbd., dannebrogsmaður Jón Sigurðsson á Bökkversstöðum 3 rbd. og bóndinn Snorri Flóventsson á sama bæ 1 rbd., allir til samans 6 rbd. silfurs, til Vallnahrepps fátækra Jóðs, en nýnefndir menn, Jón Sigurðsson og Snorri Flóventsson, Guðrún Ásmundsdóttir og barnsfaðir hennar, Jón Bjarnason, eru tilskylduð, eitt fyrir öll og öll fyrir eitt, að borga málsins kostnað eftir af amtsyfirvöldunum approberuðum reikningi.

Allar þær dómfelldu persónur, að undanteknum dannebrogsmanni Jóni Sigurðssyni einum, hafa látið sér dóm þennan lynda. en að politisins hálfu hefir amtmaðurinn yfir Norðuramtinu honum einnig, hvað hinar áhrærir, til landsyfirrættarins skotið.

Tilfnið til þessa máls ýfingar í héraði finnst þá að vera, að Guðrún Ásmundsdóttir, sem áður átt hafði barn í lausaleik, hvert þó var hórgetið að föðursins hálfu, með Jóni Bjarnasyni, búandi á Blængshólsgerði í Skíðadal, og eftir amts-úrskurði var í Martii mánuði fyrra árs frá honum skilin, og henni ráðstafað að Bökkversstöðum í annari sókn, eftir þar til gefnu leyfi húsbænda sinna, Jóns dannebrogsmanns Sigurðssonar og Snorra Flóventssonar, veik þann 11. Septembris

næstliðins aptur að Blængshólsgærði, hvar hún dvaldi þar til hún þrem vikum seinna ól barn, og þar á eftir, þar til mál þetta í næstliðnum Martii mánuði var fyrir tekið, og fyrir þetta er nefnd Guðrún svoléiðis í héraði dæmd, sem fyrr er á vikið, og þeir umgetnu menn sektaðir fyrir meiri eða minni hluttekning í þessari hennar yfirsjón.

Aktinn ber með sér, að hún í fullu leyfi húsbænda sinna stofnaði ferð þessa í fyrstu að Blængshólsgærði til að vitja barns síns, að enginn fulltíða kvenmaður, annar en hún, var á nýnefndum bæ, sem hirt gæti hennar eldra og enn síður hennar undir sjálfri dvölinni síðan fædda barn, sem og einnig, að hún strax góðviljanlega vildi þaðan víkja, hefði annar kvenmaður í hennar stað þangað fengist, hvar um hreppstjórinn, Sigurður Jónsson, hafði henni ádrátt gefið, en þetta fyrir honum orðið í undandrætti. En þar eð lög, sem skipa straff fyrir hneykslanlega samveru lauslátra persóna, gjöra ráð fyrir að þau óhlýðnist yfirvalda skipun um að aðskiljast, en ei finnst verulegur óhlýðnis vilji upp á hana sannaður, þar eð hún hvorki fór né dvaldi í óleyfi húsbænda sinna og jafnvel tældist til að teygja dvöl sína með áðurnefndum hreppstjórans ádrætti, svo finnst ekki vegna þessa áðursagða, að hún sæta eigi líkamsstraffi, heldur að eins að sínum hluta málskostnaði, þar henni þó var sjálfrátt að fara heim aptur á þeim þrem vikum frá því hún kom í orlofsferð sína að Blængshólsgærði og til þess hún varð léttari.

Hreppstjórinn Sigurður Jónsson virðist þar á móti réttilega sektaður um 2 rdb. silfurs til Vallnahrepps fátækra sjóðs, sökum framtaksleysis í sinni embættis skyldu, að víkja Guðrúnu frá heimili Jóns Bjarnasonar, og með því ei að sjá neitt fyrir aðhjúkrun barna

hennar, að gefa henni þá hörðustu freistingu til að óhlýðnast því umgetna yfirvaldanna boði, og allt eins virðist politiréttardómurinn í tilliti til dannebrogsmanns Jóns Sigurðssonar og bóndans Snorra Flóventssonar á Böggversstöðum eiga, með hliðsjón til tilskip. frá 3. Júní 1746 § 21, um húsagann á Íslandi, að staðfestast, þar eð þeir sem húsbændur ekki einungis liðu, að hjú þeirra Guðrún sæti í ólöglegri dvöl hjá Jóni Bjarnasyni, heldur Jón Sigurðsson jafnvel lagt ráð á, hvernig hún lengja mætti þar dvöl sína, og hann, þá hún loksins á þorranum heim kom, lét hana aptur frá sér fara að Blængshólsgærði, og einnig virðist barnsfaðir hennar, Jón Bjarnason, réttilega skyldaður til að svara málskostnaði að sínum hluta, þar eð hann einnig var samverkandi orsök í hennar ólöglegri dvöl á hans heimili.

Málskostnaði fyrir þessum rétti, hvar í 4 rbd. silfurs til aktors og 3 rbd. silfurs til defensors, virðast þær ákærðu persónur eiga að svara að sömu tiltölu sem ákveðin er í undirréttardóminum. Málið er fyrir báðum réttum víðalaust rekið.

Því dæmist rétt að vera:

Guðrún Ásmundsdóttir á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera, en svari málskostnaði fyrir báðum réttum eptir þeirri tiltölu, sem í undirréttardóminum er ákveðin, hver dómur að öðru leyti á í tilliti til peningaútláta í öllu óraskaður að standa, og málskostnaður gjaldist af hinum öðrum dómfelldu persónum eins við yfirréttinn og nýnefndur dómur ákveður, hvar í 4 rbd. s. til aktors og 3 rbd. s. til defensors, er fyrirfram lúkest þeim af opinberum sjóði.

Dóminum ber fullnusttu að veita eptir yfirvaldsins
frekari ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

Sem fungerandi.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 2. september

d ó m u r :

í jústitsmálinu móti Jóni Þorleifssyni og Guðrúnu
Hallgrímsdóttur frá Þingeyjarsýslu.

Amtmaðurinn yfir Norðuramtinu hefir með áteikn-
an á héraðsaktinn réttlætisins vegna til landsyfirrét-
tarins appellerað dómi, uppsögðum þann 31. Maí þessa
árs að Böðvarsnesi í Fnjóskadal, með hverjum Jón
Þorleifsson, vinnumaður á Garðsvíkurgerði á Sval-
barðsströnd, er dæmdur fyrir hórdóm í fjórða sinni
framinn til að líða tvisvar tuttugu og sjö vandarhagga
refsingu og einn borga hennar álögu, en barnsmóðir
hans, Guðrún Hallgrímsdóttir, dæmd til að bæta ein-
um ríkisbankadal silfurs til Hálshrepps fátækra sjóðs,
en bæði þau til að standa sameiginlega löglegan kostn-
að fyrir þessu máli hafðan.

Undir málsins meðferð í héraði hefir, eins og af
aktinum sést, enginn aktor í því verið skipaður, en
þar á móti defensor verið settur fyrir Jón, og faðir
Guðrúnar hefir haldið svörum uppi fyrir hana.

Þar eð nú mál þetta, bæði eptir þess eðli og eins í til-
liti til þeirrar hegningar, sem undirréttdómarinn fann
Jóni hæfa, er jústitsmál, í hverjum þau gildandi lög
allt eins til ætla, að lögleg sókn móti þeim hlutaðeigandi
fram fari, sem vörn fyrir hann, áður en dómur fram-
fara megir og aldeilis ekki er af þeim málum, sem lög

undantaka frá þessari reglu, hver undantekning eptir sjálfrar sinnar eðli aldrei getur brúkað í öðrum tilfellum en þeim, sem hún er í skipuð, svo hlýtur héraðsréttarins dómur í þessu máli ómerkur að dæmast, og því á kostnað kancelliráðs Þórðar Björnssonar að heimvísast til nýrrar meðhöndlunar og dóms eptir undanfarna löglega sókn og vörn í hinu sama.

Um leið æskir landsyfirrætturinn, að undirdómarinn útvegi frekari sönnun um aldur Guðrúnar Hallgrímsdóttur, að því leyti vitni kynnu þar um að bera. Hvað þann drátt snertir, sem af aktori fyrir þessum rétti er átalinn í meðferð málsins í héraði, þá mun landsyfirrætturinn á sínum tíma úrskurða, hvort hann sektum nemi, sem og einnig um upphæð launa málsfærslumanna fyrir þessum rétti, að hverra hálfu engin forsómun er sken.

Því dæmist rétt að vera:

Héraðsréttarins dómur í þessu máli á ómerkur að vera, en því heimvísast á kostnað undirrættardómarans, kancelliráðs Þórðar Björnssonar, til nýrrar fyrirtekningar og dóms eptir undanfarna löglega sókn og vörn af þar til skipuðum málsfærslumönnum, og ýtrari rannsóknar um aldur Guðrúnar Hallgrímsdóttur, að því leyti vitni kynnu þar um að bera. Þessu fullnustu að veita með tilhlýðilegum hraða undir aðför eptir lögum.

Sem pro tempore fungerandi.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 28. september.

d ó m u r :

í skiptamálinu úr Rangárvallasýslu.

Fyrrverandi hreppstjóri í Eyjafjallasveit, Magnús Sigurðsson, bóndi á Leirum, hefir með stefnu, úttek-inni þann 12. apríl þ. á., til landsyfirréttarins appell-erað þeim skiptum, er kríggskancellisekreteri sýslu-maður Bonnesen hefir fyrirtekið þann 19., 23. og 24. október f. á. í dánarbúi Sigurðar bónda Sigurðssonar á Rauðafelli og konu hans, Gunnvarar Bjarnadóttur, og stefnt upp á, að skiptin yrðu dæmd ómerk, en skiptaforvaltarinn skyldaður til að setja búið á Rauða-felli í sama stand sem það var, áður því var skipt ný-nefnda daga, og skipta búinu svo að nýju, að þeim skiptagjörningi óröskuðum, sem eptir hans leyfi og undirlagi hefði af viðkomandi erfingjum fyrirtekinn verið að Rauðafelli þann 26. Júní 1832, og loksins, að téður skiptaforvaltari dæmist í málskostnaðardóm og sektarútlát. Þar hjá eru samarfar appellationssækj-andans stefndir til að liða dóm til sekta fyrir væntan-lega bevisandi lognar sakargiptir móti honum fyrir skiptaréttinum áðurtéða daga.

Bæði skiptaforvaltarinn og þeir innstefndu sam-arfar appellationssækjandans hafa kontrastefnt þessum til að liða dóm til málskostnaðar útsvars sem og líka sekta fyrir ósannar sakargiptir gegn þeim m. m.

Aðalstefnandinn hefir sér í lagi byggt sitt uppá-stand á fylgjandi atriðum:

1. Að enginn hafi af skiptaforvaltaranum verið settur til að vera fyrir hans hönd við skiptin að Rauða-felli þann 23. oktoabr. f. á., þegar hann lasleika vegna

ekki gat sjálfur mætt, og sá, er hann til mæltist, ekki vildi gefa sig til að vera þar hans fullmektugur.

2. Að jörðin Bollakot, sem aðalstefnandinn hafði orðið hæstbjóðandi að við auktion og síðan yfirlátið Sigurði sál. Sigurðssyni á Rauðafelli, er borgað hefði andvirði hennar, hefði átt að tilfærast dánarbúi þessa til inntektar, en þótt hann ekki hefði verið búinn að fá afsalsbréf fyrir henni, hvað eð orsakað sé af drætti auktionsforvaltarans, að gefa aðal stefnandanum uppboðskaupbréfið, að hverju gefnu þessi hefði fyrst getað afsalað sér jörðina aptur til Sigurðar heitins, er hana hafði borgað. Hafi kaupbréfið fyrst komið austur undir Eyjafjöll að kvöldi þess dags, er nefndur Sigurður drukknaði.

3. Hafi skiptaforvaltarinn ei fylgt þeim skiptum, er hann hafði leyft hlutaðeigandi erfingjum á kvikfénaði og kaupstaðarvarningi, og látið aðalstefndann skila því, honum tilkom af því, aptur, en í þess stað látið arfalóð hans ganga upp í nokkuð af andvirði Bollakotsins.

4. Að sveitarinnar hreppstjórar hafi staðið fyrir uppskrípt á dánarbúsins fjármunum, hvað ekki sé lögum samkvæmt, nema þeir hefðu verið þar til af amtinu autoriseraðir. Þar hjá hefir hann fundið að ýmislegu í skiptagjörðunum, bæði með tilliti til þess, að óbevisaðar skuldir hafi af búinu verið útlagðar, það, hann þóttist eiga inni í búinu, ekki honum fullkomlega borgað, og loksins hafi skiptaforvaltarinn reiknað sér of mikið í embættistekjur, og skyldað aðalstefnandann til að svara til ferðakostnaðar síns til skipta-fyrirtekta að Rauðafelli m. fl., sem og fundið að því, að skiptaforvaltarinn og kontrastefnendur hafi á sig borið ósannindi.

Sá innstefndi skiptaforvaltari, krigskancellisekreteri Bonnesen hefir sín og þeirra stefndu erfingja vegna látið upptaka þingsvitni til sönnunar ýmislegu viðvíkjandi afskiptum aðalstefnandans af dánarbúinu á Rauðafelli og þess fjármunum, og þar af tekið sér tilefni til að forsvara sig og þá stefndu erfingja, en ákært aðalstefnandann fyrir ólöglega meðferð á búinu og sér í lagi leyfislausa sölu á skipsparti, er dánarbúinu tilheyrði.

Með tilliti til hins hér að framan talda 1. ákærupósts, hefir hann ennfremur talið það ósannað, að aðalstefnandinn hafi verið svo veikur, að hann ei hefði getað mætt við skiptin, honum hafi þar hjá verið að kenna, að skiptarétturinn fluttist frá Velli að Rauðafelli, og að Einar Einarsson hafi verið einnig settur til að vera fyrir aðalstefnandans, eins og annara fjarverandi erfingja, hönd við skiptin, að sjálfur aðalstefnandinn hafi ei við uppskriftina á búinu viljað láta uppskált, hvort Bollakotið ætti að uppskrifast eður ekki. Hefir skiptaforvaltarinn ennfremur framfært og þar hjá framlagt skirteini fyrir því, að Magnús Sigurðsson hafi látið þinglýsa því honum gefna uppboðs afsalsbréfi fyrir jörðinni, hvar með hann hafi sýnt þá ætlun sína, sjálfur að halda henni sem eigindómi. Að hann við skiptin lét aðalstefnandans arfalóð likviderast í andvirði optnefndrar jarðar, hafi verið honum í hag, þar eð peningar álitast betri en lausafé.

Af þeim framlagða akti er það að sjá, að aðalstefnandinn var reglulega aðvaraður um að mæta við skiptin að Rauðafelli þann 23. október f. á. Hann hefir og skriflega gjört ráðstöfun fyrir að fá mann til að mæta þar sín vegna, þá hann lasleika vegna tjáði sig ekki færán til sjálfur að mæta, en þegar hann enga frekari

ráðstöfun gjörði fyrir því, að fá annan í sinn stað, ef sá brygðist, er hann lauslega nefndi til, að hann óskaði sín vegna, vildi mæta, og forföll hans frá að koma engan veginn voru bevisuð, ekki heldur beiddi skiptaforvaltarann um að skikka sér talsmann við skiptin, verður það ei álitid öðruvísi en svo, að hann sjálfur hafi verið orsök til þess, að enginn var við skiptin hans vegna, því það er engan veginn skiptaforvaltarans skylda, að setja öðrum forsvarsmann við skipti en þeim ómyndugu, sökum þess, að þeir myndugu erfingjar eiga reglulega að innkallast til skiptanna, og mæti þeir þá ekki eða forsómi þeir að fullvissa sig um, að annar mæti þeirra vegna, mega þeir kenna sjálfum sér, þó eitthvað það fram fari, er þeim miður líkar, að því, sem nærstöddum erfingjum við skiptin kemur saman um. Þessi ákærupóstur aðalstefnandans getur því ei gjört það að verkum, að skiptagjörðirnar að Rauðafelli næstliðið haust þar fyrir sviptist lagagildi.

Eins lítið geta þær dæmzt ómerkar fyrir það, að hreppstjórnarnir hafa fyrirtekið uppskrípt og virðingu á dánarbúinu, því það verk er þeim meðfram ætlað í þeirra instruxi, og stríðir það því síður móti lögunum sem kancellicirkulære af 6. Julii 1799 og pl. 25. Julii 1820 hafa leyft, að aðrir en sjálfur skiptaforvaltarinn registreri dánarbú eptir þar til fenginni autorisation af amtmönnunum, hverja hreppstjórnar einnig öðlast við þeirra köllunarbréf, og hefir þar hjá sportelreglem, af 10. sept. 1830 § 65 útpýkkilega gjört ráð fyrir, að hreppstjórnar takist það starf á hendur.

En eins og þess er nýlega getið, að það, sem nærstöddum erfingjum kemur saman um við skipti, verður ekki ónýtt gjört af löglega tilkölluðum erfingja, sem

ekki hirðir um að mæta við þau, eður sanna sín löglegu forföll frá því, svo er það og sjálfsagt að þeirra samningur getur ei fullgildur verið um það, er hann kann skriflega að hafa framfært við skiptaréttinn. Nú hefir appellationssækjandinn í bréfi 23. oktoabr. til skiptaréttarins mótmælt því, að sú skuld, er stúdent Stefán á Selkoti hafi krafizt af búinu, verði sem ósönnuð af því borguð, líka og gjört reikning fyrir, hvað legsteinninn yfir Sigurð heitinn kostaði. Þar eð nú engin decision er fallinn um þessa tvo pósta, sem þó vera bar, viðvíkjandi hverjum aðalstefnandinn hefur skriflega mætt í skiptunum, svo hlýtur nú það þeim viðvíkjandi útlegg ómerkt að vera, og skiptaforvaltarinn að skyldast til þar um, þá skiptin verða aptur í búinu fyrirtekin, að afsegja reglulega decision.

Hvað nú jörðinni Bollakoti viðvíkur, þá er það upplýst, að Sigurður heitinn hafði útlagt peningana fyrir hana móti því, að hann gengi inn í hins hæstbjóðanda, appellantsins, réttindi, að verða jarðarinnar eigandi. Það er ennfremur af viðurpartinum ómótmælt, að afsalsbréfið fyrir henni var sent í bréfi til Sigurðar heitins til þess, að hann aptur gæti fengið hjá aðalstefnandanum kaupbréf fyrir henni fyrir þá af honum útlögðu peninga. Þar eð nú þetta bréf kom svo seint, að nýtt kaupbréf ei gat útgefizt þeim, sem jörðina hafði borgað, þegar hann drukknaði sama dag, hefur allt staðið þannig óafgjört frá þeim tíma og þar til skiptin fram fóru, nema hvað aðalstefnandinn lét þinglýsa sínu kaupbréfi og meðtók nokkuð af jarðarinnar afgjaldi. Þetta hvorttveggja, sem og það, að hann við búsins uppskrift ekki strax gjörði uppskátt, hvort Bollakotið skyldi uppskrifast sem búsins eign eður ekki, virðist ei hafa spillt rétti hans til að láta það

haldast, er áður var hér um samið, því þinglýsingin skeði að nokkru leyti eptir auctionshaldarans eigin undirlagi, en meðan ei var búið að innfæra jörðina í dánarbúið, var sá, sem enn þá hafði hana í eignarhaldi, næstur til að móttaka afganginu. Þar eð þessi jarðakaup þannig mega álítast að hafa verið fullgjörð, áður en Sigurður heitinn dó, og ekkert annað stóð í vegi en afhending jarðarinnar, sem eptir auctionshaldarans eigin bréfi (aktsins Lit. H) ei mátti ske fyrr en auctionsafsalsbréfið var útgefið, svo hlýtur nú jörðin Bollakot, undir eins og aðalstefnandinn með löglegu kaupbréfi afsalar sér hana til búsins, að inntakast í Rauðafells dánarbúsins massa, og skiptaforvaltarinn því að skyldast til að fyrirtaka skiptin að því leyti að nýju og þá útskipta hverjum einum af erfingjunum að löglegri tiltölu, það honum ber, hvað því heldur hlýtur að ske á skiptaforvaltarans eiginn kostnað, sem hann með sinni decision hér um og sér í lagi með því að skipta Magnúsi Sigurðssyni í hans arfalóð einasta peningum og útbýta því honum eptir tiltölu tilkomandi lausafé til annara samarfa, hefir ollað honum töluverðs halla.

Með tilliti til þess úrskurðar, að aðalstefnandinn einn skyldi borga skiptaforvaltarans ferðakostnað til skiptaverka að Rauðafelli þann 23. og 24. oktoobr. f. á., verður það að yfirvegast, að þessi annaðhvort ekki í laga meðhaldi hefir staðsett skiptanna fyrirtekt að heimili sínu Velli, ellegar hann ekki hefir verið skyldugur til að flytja skiptaréttinn að Rauðafelli, þó einn af erfingjunum uppástæði það. Hvort sem nú svo var, gat skiptaforvaltarinn ei reiknað sér neina borgun fyrir ferðakostnaðinn, því bæði bannar sportelreglem. af 10. sept. 1830 § 80 það, og líka eru því samkvæm öll

áður fyrir Danmörku útgefin sportelreglement, eins og líka það áður citeraða kanc.cirkulæire af 6. júlí 1799, hvers vegna aðalstefnandann ber að öllu leyti að frikenna fyrir téðs ferðakostnaðar útsvari.

Eins og það er af skiptaforvaltaranum sjálfum viðurkennt, að hann hafi leyft erfingjunum að skipta strax milli sín dánarbúsins lifandi skepnum og kaupstaðarvörum, svo ber og þeim þar á gjörðu skiptum að fylgja við þá nýju repartition, er eptir áðursögðu á að fyrirtakast á búsins fjármunum. En viðvirkjandi skiptaforvaltarans uppástandi um reservation af lagaákæru gegn aðalstefnandanum fyrir skipti á fleiri fjármunum búsins en leyft var og sölu á parti úr skipinu Björg, þá finnur landsyfirrætturinn það athugavert, að það ekki er fullsannað, að Magnús Sigurðsson hafi verið einsamall frumkvöðull til þess, því samarfar hans, kontrastefnendurnir, eru í því falli að álíta sem ógild vitni, og sumir af þeim hafa sjálfir meðkennt, að hafa átt þar að meiri eður minni þátt. Þegar nú aðgætist, að búsins fjármunir voru, eptir því sem upplýst er, í engri forsvaranlegri vörzlu, og það ei finnst, að skiptaforvaltarinn, sem búsins administrator, hafi haft þar af sérleg afskipti, virðast erfingjarnir að hafa breytt bona fide við þeirra of freku afskipti af fjármununum, hversvegna rétturinn, að þessum málsins kringumstæðum nákvæmlega yfirveguðum, ei finnur næga orsök til að neita skiptaforvaltarans hér um gjörða uppástandi meðhald.

Við skiptaforvaltarans útreikning á embættistekjum við þessi skipti finnst hreppstjórunum hafa verið um of útlagt, samkvæmt sportelreglem. af 10. sept. 1830 § 65, fyrir uppskrift og virðingu búsins 2 rbd., sem honum ber aptur til þess að skila. Að sönnu hefir

skiptaforvaltarinn undir No. 14 reiknað sér með þeim orðum: „aukatekjur eptir § 68“ 9 rdb. 16 sk. r. s., og mætti það því sýnast, sem hann hafi tillagt sér sjálfum þá peninga fram yfir það, honum að lögum bar af dánarbúinu að uppbera í embættistekjur, en þar eð einasta virðingarmönnunum einum er í næstu undangangandi No. útlögð þeirra laun og ekkert finnst að auki vera útlagt til þeirra brúkuðu skiptavitna, svo verður það að antakast, að þeir eigi sína borgun að hafa af áðurnefndum 9 rbd. 16 sk. r. s. Þar eð nú kærumáli um of hátt reiknaðar tekjur eptir þessum § á að gegna af amtsyfirvaldinu, svo verður því nú hér að frávísa.

Í öllu öðru en hér er áður tilgreint verða skiptagjörðirnar í þessu dánarbúi, að svo miklu leyti sem þær átalðar eru, hér nú að staðfestast.

Sökum þess, að það ekki er fyllilega upplýst eða sannað, að appellationssækjandinn sjálfur í eigin persónu, eður hans fullmektugur, hafi forgefins krafist skiptaaktsins hjá skiptaskrifaranum, svo finnst hann eiga að frikennast fyrir útlátum í þessu tilliti.

Loksins hafa bæði aðalstefnandinn og kontrastefnendurnir uppástaðið hvor aðra sektaða fyrir ósannar og ósannaðar sakargiptir þeirra á milli innbyrðis gefnar og þær dæmdar dauðar og marklausar. Hvað aðalstefnandans uppástandi í þessu falli viðvikur, þá er skiptaforvaltarinn ekki þar til af honum stefndur, en þær af hans samörfum, að hans ætlan framfærðu ósönnu sakargiptir og ákærur í skiptaréttinum á Velli og Rauðafelli, mega ei koma undir yfirréttarins umdæmi fyrr en dómur er áður um þær genginn á hlutaðeigandi varnarþingi. Þar á móti er ei svo ástatt í tilliti til uppástands kontrastefnendanna gegn aðalstefn-

andanum, þar eða það, sem þeir í svo falli upp á kлага, er framfært fyrir þessum rétti, en þar eð báðir partarnir hafa gefið hvor öðrum svigurmæli, og þau ærukrenkjandi orð, sem aðalstefnandinn skyldi hafa valið hinum, eru ei útbrykkilega tilgreind, finnst það réttast, að hann verði fyrir þeirra ákæru í því tilliti frífundinn.

Eftir framantöldum kringumstæðum þessa máls finnst það hæfilegt, að skiptaforvaltarinn borgi aðalstefnandanum í málskostnað 40 rdb. silfurs.

Því dæmist rétt að vera:

Skiptaforvaltarinn í dánarbúi hjónanna Sigurðar heitins Sigurðssonar og Gunnvarar heitinnar Bjarnadóttur á Rauðafelli, krigskancellisekreteri sýslumaður Bonnesen, á upp á sinn eiginn kostnað að taka jörðina Bollakot í Fljótshlíð inn í nefnds dánarbús massa til reglulegrar virðingar, undir eins og aðalstefnandinn, Magnús Sigurðsson á Leirum, hefir með löggildu kaupbréfi afsalað sér hana til þess, og á skiptaforvaltarinn svo að fyrirtaka nýja og löglega repartition á dánarbúsins fjármunum og útskipta sérhverjum erfingja, það honum tilkemur eptir tiltölu af þess ýmislegu eignum í föstu og lausu, þó að þeim skiptum öröskuðum, sem erfingjarnir hafa með hans leyfi gjört sín á millum þann 26. júní 1832 á lifandi skepnum og kaupstaðarvörum. Til ofan nefnds dánarbús á hann þar hjá að svara til baka tveimur ríkisbankadölum reiðu silfurs sem of mikið útlögðum til hreppstjóranna í Eyjafjallahrepp. Með tilliti til útlags á skuld til studiosus Stefáns í Selkoti og útsvars fyrir legstein yfir Sigurð heitinn Sigurðsson á það, sem í skiptunum er þar um fram farið, ómerkt að vera, en

skiptaforvaltarinn skyldast til að afsegja þar um reglulega decision.

Aðalstefnandinn á að vera frí fyrir að svara kostnaði fyrir ferð skiptaforvaltarans að Rauðafelli til skiptaverka þann 23. og 24. októbr. f. á. Að öðru leyti eiga skiptagjörðirnar, framfarnar að Velli og Rauðafelli í næstliðnum októbr. mánuði, svo vítt þær átaldar eru, óraskaðar að standa.

Kærumálum aðalstefnandans um of hátt reiknaðar tekjur eptir sportelreglementi af 10. sept. 1830 § 68 og um sektun samarfa hans, er honum kontrastefnt hafa, og mortifikation þeirra af þeim framfærðu, að hans ætlun, ósönnu sakargipta, frávísað þessum rétti.

Krigskancellisekreteri Bonnesen á að borga aðalstefnandanum þessa máls kostnað með fjörutíu ríkisbankadöllum silfurs. Að öðru leyti eiga aðalstefnandinn og kontrastefnendurnir hvor fyrir annars ákærum í þessu máli friir að vera.

Það ídæmda lúkist innan átta vikna frá þessa dóms lölegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. fungens.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 28. september.

d ó m u r :

í justitsmáli móti Jóhönnu Einarsdóttur, Jafeti Er-lendssyni og Vigdísí Helgadóttur í Barðastrandarsýslu.

Það er af Jóhönnu Einarsdóttur, ógiptri vinnukonu á Ytri-Bakka, sem hefur náð sakamanna lögaldri, sjálfri meðkennt, og sú hennar meðkenning er styrkt

við fleiri málsins kringumstæður, að hún þann 4. janúar næstl. hafi alið barn, er hún hefir lýst föður að húsbónda sinn, Jafet Erlendsson, og án þess að leita sér annara hjálpar fætt það og farið svo illa og óviturlega með það, að það ei gat lifi haldið, en þótt það lifandi hefði fæðzt, með því hún hvorki batt fyrir naflastreng þess, né með öðru móti leitaðist við að hjálpa því til lífs eða sýndi því nokkra hjúkrun. Þó hún ekki útprykkilega hafi meðgengið, að það sé fætt með lifi, er það mjög líklegt, að hún hafi verið orsök til dauða þess, þar eð hún sjálf hefir viðurkennt, að það hræðist lítilli stundu fyrir fæðinguna, en hennar meðferð á því eptir hana tók fyrir alla frekari upplýsingu um fóstursins ástand í því það fæddist, því heldur sem hún þar hjá hefur dulið þunga sinn, áður en hún fæddi, látið í ljósi að hafa áður haft þann ásetning, að fæða barnið í dulsmáli, eptir á dulið barnsins fæðingu og síðan þess lík, og hræðsla fyrir húsmóður sinni, sem það eina, hún hefir fyrir borið, að hafi orsakað þenna ásetning, ekki getur verið henni hér til afbötunar, finnst hún ei að geta friast frá því straffi, sem N. L. 6—6—7 og 8 þar fyrir hafa fastsett.

Um húsbændur hennar, áðurnefndan barnsföður hennar, Jafet Erlendsson, og konu hans, Vigdís Helgadóttur, eru þar hjá fram komnar nokkrar líkur til, að þau hafi, ef ekki verið henni meðvitandi í þessum glæp, þá í það minnsta sýnt of mikla óaðgætni og hirðuleysi í að koma í veg fyrir hann. Af því, sem vitnast hefir um þetta við málsins rannsókn, virðist það að hafa verið helzt eptir að fæðingin var sken, sem Jafet sýnist heldur að hafa viljað aptra frekari eptirgrenslun þar um. En þar eð ekkert það verulegt er upp á þessi hjón sannað, sem geti gjört þau sek í

tilhjálp eður meðvitund með Jóhönnu Einarsdóttur í þessum hennar misgjörningi, svo verða þau nú hér að eins fyrir aktors frekari ákærum þar fyrir að frifinnast, þó svo, að þau tilskyldist að borga málsins kostnað in solidum með henni, að hennar varðhaldskostnaði fráreiknuðum, hvern henni ber einni að standa.

Í tilliti til launa þeirra skikkuðu sakfærslumanna við undirréttinn verður það að aðgætast, að dómariinn hefir skikkað þá of snemma og löngu áður en rannsókn málsins var lokið, gagnstætt fyrirmælum tilskipunar af 13. okt 1819 § 1. Þeirra laun finnast í undirréttinum heldur hátt sett, hvers vegna þau nú verður hér að niður setja, þannig að aktor beri 2 rdb. 48 sk., en defensor 1 rdb. 64 sk., hvar hjá það salarium, sem þeim er tildæmt við undirréttarins dóm þann 3. Augusti þ. á., verður þeim að lúkast af undirdómaranum, sem, án orsaka og án þess að málinu væri heimvísað til nýrrar dómsáleggingar, hefir fellt nýjan dóm í því. Aktori við landsyfirréttinn bera 6 og defensori 5 rdb. silfurs.

Þar eð undirdómarinn hefir brúkað þá forsjálni, ekki að taka fyrirfram í eið það af vitnunum, er orsök var til að gruna um einhverja meðvitund í þeim drýgða glæp, finnst hann eptir kringumstæðunum að mega friást fyrir sektum fyrir þann brest við málsins meðhöndlun, að hann hefir fyrirfram tekið nokkuð af vitnunum í eið. Sama er að segja um það, að hann hefir tekið vitni í eið þann 1. Augusti næstl., án þess að Jafet Erlendsson væri viðstaddur, eða nokkur skikkaður til að vera hans defensor við eiðtökuna, en vegna þess, að þessi ákærði maður við réttarhaldið 2 dögum síðar ekki hefir útbrykkilega gengið á móti

þeim svarna vitnisburði hreppstjóra Jóns Þórðarsonar, svo er á þessum bresti eptir á þar við bót ráðin.

Viðvíkjandi þeim drætti, er á málsins meðferð hefir orðið, frá 4. febrúar til 6. Martíi, finnur landsyfirrétturninn ekki, að undirdómarann beri þar fyrir að draga til ansvars, þar eð um hávetrartíma á þeim útkjálka landsins optar eru þvilík óveður og ófærð, að mjög örðugt og opt ómögulegt er yfir fjallvegi og firði þar að sækja, svo að fleiri dögum og vikum skipta kann, að yfir þá ekki verði komizt. Að öðru leyti hefir málsins meðferð verið forsvaranleg við undirrétttinn, eins og ekkert það uppihald er skeð þar af málfærslumannanna hálfu, eður hér við landsyfirrétttinn, sem sekta sé vert.

Því dæmist rétt að vera:

Jóhanna Einarsdóttir á að missa sitt höfuð, og það síðan setjast á stöng. Jafet Erlendsson og Vigdís Helgadóttir eiga fyrir aktors frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo, að þau borgi in solidum þessa máls kostnað, ásamt með Jóhönnu Einarsdóttur, sem þar hjá einsömul á að borga allan af hennar varðhaldi fljótandi kostnað. Aktor fyrir undirrétttinum tilleggist í salarium 2 rbd. 48 sk. og defensor 1 rbd. 64 sk., samt aktor fyrir landsyfirrétttinum 6 rbd. og defensor 5 rbd., allt í silfri. — Þau málsfærslumönnunum við undirrétttinn, við dóm þann 3. Augusti næstl., tildæmdu salaria á undirrétttardómarinn, konstitueraður sýslumaður G. Johnsen, til þeirra að greiða.

Ídæmd útlát ber að lúka innan 8 vikna frá dómsins löglegri birtingu, og honum að öðru leyti fullnustu að veita undir aðför eptir lögum.

Sem um sinn þénandi.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 10. október

úrskurður:

í máli Rósu Björnsdóttur gegn skiptaráðanda í húsi Jóns Jónssonar, sýslumanns í Bæ, og tilsjónarmanni ómyndugra erfingja hans.

Þar eð það er að sjá af þeim framlögðu actis, að Eggert Jónsson á Skálholtsvík hefur verið settur sem formyndari fyrir þau ómyndugu börn við skipti eftir sýslumann sál. Jón Jónsson, svo hefir það að sönnu verið um tíma, nefnilega þangað til skiptunum var lokið og útséð var um, hvað hverju þeirra tilfélli í þeirra arfahluta, sem þá fyrst afhendast skyldi barnanna virkilegu formyndurum. Þar eð þetta enn nú ekki er útséð, fyrr en endilegur dómur er genginn í þessari hér nú fyrirhafandi sök, þá finnst nefnds Eggerts Jónssonar funktion sem tilsynsværgi ekki að vera á enda kljæð fyrr en skiptin fullkomlega eru enduð, og honum því hér til landsyfirréttarins — samkvæmt N. L. 1—4—20— að vera löglega stefnt.

Því úrskurðast:

Málið á eftir þeirri útteknu landsyfirréttarstefnu að hafa framgang.

Anno 1833, 7. október

úrskurður:

í umboðsmáli Rósu Björnsdóttur á Vatnshorni í Húnavatnssýslu.

[Stefndur Jón Jónsson, sýslumaður á Melum, f. h. erfingja Jóns Jónssonar sýslumanns í Bæ, lét leggja

fram í þessu þinghaldi, ásamt vörn sinni, skjöl, er stefnandi taldi vera ný skjöl og mótmælti, að tekin væri í skjöl málsins, og yfirdómurinn] „finnur sér ekki hæfa á móti appollationssækjandans prótesti, að admittera 2 af þessum skjölum, því heldur sem verjandanum má vera innan handar, eins og hann hefir líka geymt sér rétt til, að útvega konunglegt leyfi til að mega framleggja ný skjöl í réttinn“.

Því úrskurðast:

Þau með innleggi sýslumanns Jóns Jónssonar af 10. f. m. hingað nú undir Nr. 1 og 2 sendu skjöl frávisast. Það þriðja undir Nr. 3 með innlegginu fylgjandi skjal er reikningur skiptaforvaltarans fyrir málskostnað, hver hér tekst ad acta undir Nr. 1 ad Litra G.

Anno 1833, þann 4. nóvember

dómur:

í umboðsmáli Rósu Björnsdóttur, nú á Vatnshorni í Húnavatnssýslu.

Sýslumaðurinn í Húnavatnssýslu, Blöndahl, hefir vegna frændkonu sinnar Rósu Björnsdóttur innstefnt til landsyfirréttarins úrskurði, afsögðum þann 18. Martii þ. á. við skipti í dánarbúi sýslumanns sál. Jóns Jónssonar á Bæ við Hrútafjörð, hvar við téðri Rósu Björnsdóttur eru til útsvars hennar af sýslumanninum sál. móttæknu fjármuna tildæmdir 10 rd. 18. sk. silfurs og 75 rbd. 85⁵/₆ sk. N. V., er á undan öllum öðrum skuldum skyldu af dánarbúinu lúkast.

Eins og appellationssækjandinn þegar við skipta-

réttinn hafði gjört, hefir hann einnig nú uppástaðið, að þessari ómyndugu stúlku, sem hafði dvalið hjá sýslumanni sál. Jóni Jónssyni frá árinu 1801 til 1828, verði úthlutaðir rúmir 770 rbd. silfurs með rentum 4 procent þar af frá 14. Maí 1829 til þess fullborgað verður, og það af þeirri orsök, að umboð hennar hafi verið þetta, að nokkrum landskuldum og leignagjöldum, er seinna við bættust, fráreiknuðum, þegar hún fluttist til sál. sýslumannsins, sem hafi verið hennar formyndari, og hefði hann átt að koma umboði hennar á rentu, en þar það ekki sé skeð, hafi rentan alltið verið nóg fyrir uppheldi hennar, og höfuðstóllinn því ekki mátt rýrna eður eyðast henni til uppfósturs. Þar hjá hefur hann krafizt sér 30 rbd. tildæmda í málskostnað af dánarbúsins erfingjum.

Bæði skiptaforvaltarinn, sem og dánarbúsins erfingjar, hafa þar á móti viljað sanna, að sýslumaður sál. J. Jónsson hafi aldrei verið settur formyndari Rósu Björnsdóttur. Honum hafi aldrei verið tilkynnt lát hennar áðurverandi formyndara, er dó ári síðar en hún fluttist að Bæ, og umboðspeningum hennar hafi sá nú sál. sýslumaður ekki móttekið öðruvísi en sem geymslufé. Þar hjá hafi Rósa skömmu eptir að hún kom að Bæ náð þeim aldri, sem lögbók tiltekur sem fullmyndugsaldur fyrir kvenfólk. Kröfunni hafi einnig of seint verið hreyft, því ekkert hafi Rósu vegna verið uppástaðið við þau skipti, er fram fóru eptir madame Hólmfríði sál. Ólafsdóttur, hústrú sýslumanns sál. Jóns, ár 1827, og fyrst eptir dauða þessa hafi krafan innkomið, og mótmæli gegn hans ári áður gjörða reikningi, og hafi Rósa Björnsdóttir verið komin enn þá fyrir burt frá honum.

Það er alkunnugt, eins og þess líka er getið í til-

skipun af 21. desember 1831, að efi hefir verið á því hér í landi, hvort N. L. 3—19 væri gildandi hér eður ekki, og hefur þessari lagaákvörðun að sönnu opt verið fylgt í þeim tilfellum, sem þær upp á hljóða, líklega mest vegna hliðsjónar til kongsbréfsins af 19. febr. 1734, sem og þess, að fleiri hingað til birtingar send lagaboð sýnast að hafa gjört ráð fyrir því, að sama gildi í þessum pósti hér í landi sem í Danmörku. Allt fyrir það má nú ei dæma þetta málefni eptir slíkum lögum, sem ekki fyrr en fyrir 2 árum hafa náð fullkomnu gildi.

Það fyrsta, sem kemur þá hér til yfirvegunar, er það, hvort Rósa Björnsdóttir hefir verið fullmyndug, þá hún náði 20. aldursári, og hvort sýslumaður sál. Jón Jónsson hefir verið hennar formyndari til þess tíma, eður allt til þess, hún frá honum fór. Líti maður nú til Jónsbókar um kvennagiptingar kap. 2, skal ógipt stúlka ekki hafa forræði fjár síns, fyrr en hún er 20 vetra gömul. Þegar hún náði þessum aldri, hefir hún ekki mótttekið fé sínu. Og þar eð hennar stöðu og ásigkomulagi, eptir því, sem í actis er lýst, í engu falli var svo varið, að hún sjálf, sem vesæll ómagi, gæti tekið að sér forræði fjár síns, og hún tvítug ekki mótttekið því af sýslumanni sál. Jóni. sem myndug, svo verður það að antakast, svo sem hún alla þá tíð, sem hún hjá honum var, hafi af honum verið álitin ómyndug, hvað með fram einnig sést af því, að hann, þegar hann gjörði reikning fyrir eigur hennar, ekki hélt sér til hennar sem fullmyndugrar, heldur til sýslumanns Blöndahls.

Að sýslumaður sál. Jón Jónsson hafi, þegar hann tók á móti Rósu Björnsdóttur og fjármunum hennar, orðið að fá að vita, annaðhvort að hún engan formynd-

ara hefði, ellegar að síra Ásmundur Pálsson væri það, og þá skömmu eptir lát hans frétt það, verður ei efa undir orpið, eins og að hann þá sem viðkomandi sýslumaður hefði átt að gjöra ráðstöfun fyrir því, að henni væri annar settur. Þó nú þannig ekkert sé upplýst um það, að hann hafi gjört þvílíka ráðstöfun embættis síns vegna, ellegar að hennar nánustu frændur hafi átt nokkurn þátt þar að, þá getur það þó varla álitizt öðruvísi en svo, að hann sjálfur hafi gererað sig sem hennar formyndara alla þá tíð, sem hún var hjá honum.

Þó bæði sýslumaður Blöndahl hafi seint hreyft við þessu málefni, og það finnist ekki, að aðrir frændur hennar hafi fyrr eða síðar skipt sér af henni eður administration eigna hennar, er þó ekki hennar réttur, sem í öllu falli síðan tilskipunin af 21. desember 1831 út kom, ómyndugrar ekki præskriberaður til að átélja þá bresti, er við fjárhald hennar hingað til kynnu að finnast.

Hvað nú útsvari á fjármunum Rósu Björnsdóttur viðvíkur, þá verður einnig sá póstur einkannlega að metast eptir Jónsbókar fyrirskipun þar um, því N. L. ákvarðanir um administration á þeim með að setja þá á rentu eður bjóða upp á þingum gátu ei álitizt sem fullkomlega skuldbindandi lög fyrir formyndara hér í landi, áður en D. L. 3.—17. kap. við tilskipun af 21. desember (1831) var hér innleiddur. Þau af appellations-sækjandanum citeruðu kongsbréf og tilskipanir þar hjá aldrei hafa verið hér gildandi, heldur voru útgefin specielt fyrir Danmörku og Noreg, um hversu ómyndugra fé þar ætti að gjöra rentuberandi. Nú segir svo fyrir í Jónsbókar Arftökub. 21. kap., að 5 hundraða umboð í jörðu eður í því fé, sem vöxtu eður nytsemd má af hafa, skuli vera innstæðueyrir, sem ekki má skerð-

ast. Fjármunir Rósu voru, þegar hún fluttist að Bæ, mest part innifaldir í peningum, en í jörðu eignaðist hún fyrst nokkru seinna. Peningarnir voru að sönnu langt yfir 5 hundraða virði, en þegar þeir ekki voru settir á rentu, voru þeir ávaxtarlaus eyrir. Eins og þess nú er nýlega getið, að engin lagaboð hafa útpykkilega uppálagt formyndurum barna að setja peninga þeirra á rentu (því rentukammerbréf af 28. sept. og kencelli-bréf af 19. okt. 1822 út komu ei fyrr en um að leyti, að mesti partur af arfahluta Rósu var eyddur orðinn eptir sýslumannsins sál. Jóns reikningsmáta), svo var það á þeirri tíð lítt mögulegt opt og tíðum, að gjöra peninga rentuberandi. Þó það hefði vissulega verið forsjálegra, að setja peningana strax í fasteign, finnst sýslumannsins sál. dánarbú eptir kringumstæðunum ekki þar fyrir eiga ansvari að sæta. Þegar nú fjármunir hennar þannig voru ávaxtarlausir, fellur af sjálfu sér, að þessari lagagrein ekki gat fylgt orðið, og það því síður sem frændur hennar aldrei finnst að hafa skipt sér af fjárhaldinu, eins og þó var ráð fyrir gjört, og sýslumaðurinn sál. því upp á eigið eindæmi gat farið með eigur hennar eptir sem hann sjálfur fann bezt henta og hennar fororgun útheimti. Að þessu þannig yfirveguðu, finnst það ei lögum gagnstætt, að umboðsféð, sem — að jarðarpartinum fráreiknuðum — var ávaxtarlaust, rýrnaði eptir þeirri tiltölu, sem forlags-eyrir með þessum ómaga jókst ár frá ári.

Með tilliti til þess af sýslumanni sál. Jóni Jónssyni aflagða reiknings fyrir fjármuni Rósu Björnsdóttur, verður því næst að yfirvega það, hvort sú af honum, samkvæmt tilskipun af 20. Martii 1815 § 4 gjörða reduktion á dansk kúrant til ríkisbankapeninga er lögmæt eða ei, og er þess þá að geta, að nefndur para-

graf einasta tilnefnir kúrantseðla, eins og líka von var, því þeir dansk kúrant peningar, sem annaðhvort voru í silfri eða smáskildingum, voru eptir öðrum mælikvarða reduceraðir. Það er sjálfsagt, að sýslumannsins sál. sögn um, að peningaarfurinn hafi verið í bankoseðlum, er ósönnuð, en þar eð það eptir áðursögðu má antakast sem hann hafi verið formyndari Rósu Björnsdóttur, og ekki haft hennar peninga sem depositum í þessa orðs juridisku merkingu, svo verður hér eptir reglunni: *ordinarium præsumitur, donec contrarium probatur*, að taka það sem gilt, að hann ekki hafi hjá sér geymt peninga hennar í svo kölluðum grófkúranti, eða smáskildingum, því spursmál hefði það jafnvel kunnað að vera, hvort hann hefði verið skyldugur til, enda þó bevísað væri, að hann hefði mótttekið peningunum í slíkum peningasortum, að svara þeim í hinum sömu, eptir að sú mikilvæga og mörgum skaðlega umbreyting varð á peningagildinu, ef hann ekki hefði mótttekið þeim sem deposito, heldur einasta sem formyndari látið þá renna inn hjá sér, undir ansvar af síðar meir að gjöra grein fyrir sömu peninga upphæð, og það vegna þess, að þegar hann móttók þeim, voru bankoseðlar jafngildir öðrum dank kúrant myntsortum. Þetta er nú hér ekki heldur á nokkurn hátt bevísað, og finnst því eigandinn verða að líða við það öldungis ófyrirsjáanlega tjón á peningunum, og það því heldur, sem það einungis eru skuldabréf, skattar og aðrar að fornu fastsettar præstationir í peningum, sem eptir tilskipunarinnar fyrirmælum áttu að ganga dalur á móti dal frá dansk kúranti yfir til ríkisbankapeninga silfurverðs.

Að öðru leyti verður skiptaforvaltarans reikningi og skiptadecision hér nú meðhald að gefa, þó að því við

bættu, að dánarbúi sál. sýslumanns Jóns Jónssonar skyldist til að borga 4 procento árlega rentu af þeim Rósu Björnsdóttur tildæmdu peningum frá 24. Octobris 1831 til þess þeir að fullu eru borgaðir.

Eptir málsins kringumstæðum finnst það réttast, að hvorugum málspartanna tildæmist málskostnaður.

Því dæmist rétt að vera:

Skiptadecisionin á óröskuð að standa, þó svo að af dánarbúi sýslumanns sál. Jóns Jónssonar á að svara til Rósu Björnsdóttur 4 procento árlegri rentu af þeim henni tildæmdu peningum, 10 rbd. 18 rbsk. silfurs og 75 rbd. 85 $\frac{5}{6}$ rbsk. repræsentativer, að reikna frá 24. október 1831, unz þeir fullborgaðir verða. Málskostnaður tildæmist hvorugum málspartanna.

Dóminum ber fullnustu að veita innan 8 vikna frá hans löglegu auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. justitarius.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, þann 4. nóvember

dómur:

í inventarii máli Staðarkirkju í Hrótafirði.

Samkvæmt þeim fyrir landsyfirrétinn í anteactis og innleggjum af 6. Septembris, samt. 7. og 10. Octobris, fram komnu gögnum frá sækjanda og verjanda, takast eptirskrifuð málsatriði til yfirvegunar, hver eð grundvallast á landyfirréttarstefnu af 11. Junii þ. á., sem löglega finnst auglýst öllum hlutaðeigendum. Citantinn hefir fram fært:

1. Að skiptaforvaltarinn í Húnavatnssýslu hafi verið inkompetent til að dæma um prestakallsins Staðar rétt til 3 hundraða í geldfé og eitt hross í sterfbúi síra Þorkels sál. Guðnasonar, þann 21. desember 1830, og að þeir réttu tilsjónarmenn kirkjunnar og hennar eigna ekki hefðu verið löglega þar til kallaðir, hvers vegna slík ályktan væri án lagakratts m. fl.

2. Að skiptaforvaltarinn þó hefði í öllu falli átt að bera umönnun fyrir, að þvílíkt sterfbú, á hverju opinberar kröfur og útsvör á hvíldu ekki hefði verið til enda kljáð, fyrr en allt slíkt hefði eptir tilsjónarmanna og þess aðflytjanda prests uppástandi verið út borgað, fyrir hverju skiptaforvaltarinn hefði átt að vera ansvarlegur. En hvort sem réttara álitist, hlyti þó skiptaforvaltarinn, og í seinna tilfellingu líka erfingi dánarbúsins, að svara til málsins kostnaðar.

Hvar á móti hinn innstefndi skiptaforvaltari hefir fram fært:

Ad *primum*, að hann meini sig réttilega hafa dæmt um þá ný áminnstu kröfu, þar eð prófastur og sá hlutaðeigandi prestur, er við inventario hefði átt að taka, hefðu frá sinni hálfu fengið vitneskju um alla fyrirtekt og framgang sakarinnar, og

Ad *secundum*, þá hefði hann í sinni ályktun lagt til grundvallar þær fyrirliggjandi úttektir á prestakallinu Stað, nefnilega árin 1796, 1806 og 1809, sem hefðu fram farið undi prófastsins umsjón, og hlytu því að álitast sem réttargjörðir, hverjum ekki yrði hnekkkt eptir svo langan tíma, m. fl.

Frá hálfu þess innstefnda erfingja sterfbúsins, síra Vernharðar Þorkelssonar, er ekkert tilsvar fram komið fyrir landsyfirréttinn, en þar eð hann finnst að vera löglega stefndur, þá má slík útivist ekki hamla dóms-

áleggingu þessarar sakar, er þannig dæmist eptir fram komnum skjölum og röksemdum.

Eptir þeim gildandi lögum, og enda á meðan prófastar voru skiptaforvaltarar eptir geistlega, eiga öll mál-efni, er áhræra eignarrétt til vissra hluta eða tilkall til útsvara hjá einstökum mönnum eða stiptunum — þá svo langt leggjast — að dæmast af verzlegum rétti, hvers vegna skiptaforvaltarinn ekki virðist að hafa ófyrirsynju tekið sökina undir skiptaréttarins úrskurð, og þetta með vitund hlutaðeigandi prófasts og þess prests, er móttöku skyldi veita því umþrætta inventario. — Þótt nú boðorð instr. 1. Júlí 1746 væri sem frekast til greina tekið, nefnilega, að stiptsyfirvöldin ættu fyrst að álíta þau skjöl, er skyldu bevísa kirkjunnar rétt, áður en eptir þeim mætti dæma, þá virðist slíkt ekki vera fullnóg röksemd til málsins afvísunar, fyrst þau ekki véfengjast af viðurpartinum, og þar fyrir utan eru fullgildar ástæður fyrir prestakallsins rétti til 3 hundraða í geldfé og eins hross fram komnar, nefnilega:

1. Máldaginn þar fyrir, hverjum hvorki fyrirfarandi úttektir frá 1753 til þeirrar seinustu, þá síra Gunnlaugur Gunnlaugsson tók við, né heldur prófasts ummæli, að téð 3 hundruð í geldfé og eitt hross séu orðin um skipt í aðra aura, geta hnekkt, þar eð slíkt inventarium ekki án stiptsyfirvaldanna — eða þá í hið minnsta biskups — leyfis gat umbreytt frá því upprunalega til annars, enda þótt hlutaðeigendum við hinar fyrri úttektir hafi samið ýmislega um útsvörun þess, hvar til prófasts ný áminnst umtal einmitt álizt að miða, en ekki til upp á ólögmetan hátt að decidera neitt í sögðu efni, heldur láta hlutaðeigendur in casu sjálfráða, með hvað þeir innbyrðis gjörðu sig ánægða, þar eð þá ætíð úr því var viss aðgangur að þeim viðtakanda, nær hann

frá færi, á móti hverju, sem hann svo sjálfur — einhverra sinna kringumstæðna vegna — hefði tekið í staðinn fyrir það í máldaganum nefnda inventarium.

2. Bjóða lögin, að 100 ár hljóti að líða, áður en kirkna og inventarii réttugheit missist fyrir hefð, hvernig sem þeirra fjárhaldsmönnum eður þeim, er trúað væri fyrir kirkjunnar efórati, hefði yfirsézt í að gæta þeirra gagns.

3. Sérhverjum, er við prestakalli tekur, hlýtur að liggja í augum uppi eptir hlutarins eðli, að að sér muni — nær hann aptur frá fer — verða gengið með tilliti til útsvars á öllu því, er í kirkjunnar skjölum er nafngreint, sem henni tilheyrandi, nema 100 ára hefð eða háyfirvalda resolutionir hefðu þar á gjört breytingu.

4. Þar fyrir utan höfðu efóranna resolutionir, um hvað fylgja ætti Stað, bæði að fornu og nýju, haldið sökinni opinni og óspilltri.

Samkvæmt þessu álizt, að kirkjunni sem opinberri stiptan eigi að tildæmast svo mikið af sterfbúi síra Þorkels sál. Guðnasonar og madame Guðbjargar Vernharðsdóttur, hvers skuldbindingu síra Vernharður Þorkelsson sem einkaerfingi nú hlýtur að lúka það, sem hennar hlutaðeigandi forsvars og tilsjónarmenn, og in specie síra Gunnlaugur Gunnlaugsson, bevisuðu með hennar skjölum og kröfðu sem henni að forngildu tilheyrandi, nefnilega 3 hundruð í geldfé og eitt hross. hvað sem svo hinn seinast þar fráfalni prestur, síra Þorkell, eða hans antecessores höfðu þar upp í meðtekið eða gjört sig ánægða með, og velnefndur presturinn síra Vernharður Þorkelsson, þess vegna skyldur til að borga til velnefnds prests síra Gunnlaugs Gunnlaugssonar, sem fjárhaldara Staðarkirkju, 3 hundruð í geldfé og eitt hross, eða þess andvirði eptir löglegu mati, hvar

upp í þó komi þeir 15 rd. 64 sk. silfurs, sem þeim síðarnefnda er út lagt af skiptaforvaltaranum. Ígjald eptir kapitúlstaxta getur þess vegna hér ei úrskurðast, af því þessir tilgreina einungis verðlag sauða á haust, en ekki að vorlagi, eins og Jónsbók.

Hæfilegt virðist að frítaka skiptaforvaltarann og þann innstefnda erfingja síra Þorkels sál. Guðnasonar fyrir málskostnaðar útlátum, þar eð þeirra aðferð í málinu hvors fyrir sig ekki var ástæðulaus. — Aktors salarium virðist hljóta að vera 5 rbd. silfurs af því opinbera — Málið hefir löglegan framgang haft fyrir landsyfirréttnum.

Því dæmist rétt að vera:

Síra Vernharður Þorkelsson á, sem einkaerfingi eptir prestinn sál. Þorkel Guðnason og madame sál. Guðbjörgu Vernharðsdóttur, að lúka til síra Gunnlaugs Gunnlaugssonar, sem fjárhaldara Staðarkirkju, 3 hundruð í geldfé og eitt hross, eða þessa andvirði eptir löglegu mati. Málskostnaður tildæmist hvorugum máls-partanna, að öðru leyti en því, að actori lúkist 5 rbd. silfurs af opinberum sjóði.

Ídæmt lúkist innan 8 vikna frá dómsins löglegri auglýsingu fyrir hlutaðeigendum. Undir aðför að lögum.

Sem p. t. lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1833, 26. nóvember

d ó m u r :

í þjófnaðarmáli Jóns Bjarnasonar í Áskoti innan Borgarfjarðarsýslu.

Við eigin meðkenningu og þær aðrar kringumstæður, sem upplýstar eru við þetta mál, er vinnumaður Jón Bjarnason í Áskoti orðinn uppvis að því, að hafa í fyrra haust í Hafnarrétt dregið bíldótt hrútlamb, tilheyrandi Einari á Miðfossum, og með kænsku dregið dulur á þenna sinn verknað, sem hann jafnvel hafði ætlað til, að ef upp kæmist, lenti á húsbónda hans, blindum og heyrnardaufum.

Pó landsyfirrætturinn nú sakni prestsattests þessa sakamanns, hvert undirdómarinn hefði átt að útvega, finnst þessi brestur samt vegna þeirra annara skilríkja sem undirrættardómsaktinn inniheldur um sakamannsins undanfarna líferni, ekki að vera svo mikilvægur, að dómi hér sé frestað, unz þetta skírteini er fengið, því heldur sem tilskipun af 13. október 1819 §§ 4 og 5 gjörir ráð fyrir, að slíks stundum megi án vera, ef málið of mikið dregst vegna þess útvegunar.

Þar eð það nú er upplýst, að þessi sakamaður hefir áður verið tvisvar lögsóttur og dæmdur fyrir þjófnað, verður það hér að yfirvega, hvert straff honum nú ber að líða fyrir þann glæp, er hann nú er lögsóttur fyrir, og verður þess jafnframt fyrirfram að geta, að landsyfirrætturinn því síður getur gefið gaum að defensors principala réttarkröfu, um að uppáleggja undirdómaranum að útvega skírteini fyrir exekution þeirra yfir sakamanninum áður gengnu dóma, því engin præsumption er fram komin fyrir því gagnstæða, og

tilskipun af 20 febrúar 1789 § 2 einasta áskilur, að sá hafi verið *dæmdur* eptir hennar 1. paragraf, sem verðskuldar straff eptir hennar næst eptirfylgjandi fyrir ítrekaðan þjófnað. Af þeim þann 7. febrúar 1815 og 31. Julii 1824 yfir honum gengnu dómum er það auðsætt, að hann fyrra sinni hefir orðið uppvis að stuldi á 15 sk. virði, en í síðara sinn á poka, hvers verðlag að sönnu ekki er útprykkilega tilgreint, en þó um getið, að hann ekki hafi náð ríkisdals virði. Þó þess nú ekki finnist útprykkilega getið í þeim síðara dómi, er það auðvitað, að straffið þá hefir verið ákvarðað í analogie af kongsbréfum af 2. Maji 1776 og 15 okt. 1783, og þar eð þessi dómur hefir ekki af æðra dómstóli verið umbreyttur, það þar hjá er af hans þræmissar að ráða, að sakamaðurinn þá ekki var dæmdur eptir áðurnefndrar tilskipunar § 2, eins og líka straffsins upphæð þá var ákveðin maximum af vandarhöggu fyrir einfaldan þjófnað, í fyrsta sinni framinn, samkvæmt kongsbréfi af 25. Julii 1808 § 7, svo finnst það nú hæfilegt að staðfesta undirréttarins þann 31. næstliðins mánaðar gengna dóm, að öðru leyti en því, að þeirra brúkuðu málsfærslumanna laun niður setjast þannig, að actori, administrator Scheving, tildæmist 1 rbd. og defensori, bókbindara Jóni Jóhannessyni, 80 rbsk. silfurs. Actori fyrir landsyfirréttinum tildæmast þar á móti 3, en defensori 2 rbd. silfurs.

Af sakfærslumannanna hálfu finnst engin vítaverð forsómun að vera sken við hvorugan réttinn, og eins lítið finnst — að öðru leyti en hér að framan er getið — að vera ábótavant við málsins meðferð við undirréttinn.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættardómurinn á óraskaður að standa, þó svo, að actori fyrir undirrættinum beri 1 ríkisbankadaliur og defensori þar fimm mark silfurs í salarium. Málskostnað fyrir landsyfirrættinum á sakamaðurinn Jón Bjarnason gjörvallan að borga, þar á meðal salaria: Til aktors, studiosus Jóhanns Halldórssonar, þrjá, og defensors, studiosus Jóns Guðmundssonar, tvo ríkisbankadali silfurs. Dóminum ber fullnægju að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 13. janúar.

dómur:

í máli milli Þorleifs Sveinssonar á Yztamói og Einars Guðmundssonar á Hraunum.

Það af administrator E. Guðmundssonar málsfærslumanni áskilda endurgjald af forlíkunarkommissær Þorleifi Sveinssyni fyrir kostnað við þingsvitnis upptekt næstliðið sumar getur ei hér til greina tekizt. Þar á móti finnst það samkvæmt N. L. 1—4—34, að þeim skikkaða talsmanni nefnds administrators tildæmist kost og tæring, er hér ánafnast, að verði 3 ríkisbankadaliur silfurs.

Því dæmist rétt að vera:

Forlíkunarkommissær Þorleifur Sveinsson á Yztamói á að borga 3 ríkisbankadali silfurs til studiosus Jóhanns Halldórssonar, sem autoriseraðs talsmanns administrators Einars E. Guðmundssonar á Hraunum

í kost og tæringu. Dóminum á fullnustu að veita innan átta vikna frá hans auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Sem p. t. lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 7. apríl.

d ó m u r :

í justitsmáli gegn Jóni Þorleifssyni og Guðrúnu Hallgrímsdóttur í Þingeyjarsýslu.

Sá brestur á málsins meðferð við undirréttinn, sem olli þess heimvísun við þessa réttar dóm þann 2. september f. á., er við þess nýju fyrirtekt af undirdómaranum bættur, en þær upplýsingar, hverra þá jafnframt átti að leita, um aldur Guðrúnar Hallgrímsdóttur, gátu ekki fengizt svo nægar sem skyldi.

Það er af málsins skjölum fullsannað, og af Jóni Þorleifssyni sjálfum viðurkennt, að hann sé orðinn uppvis að fjórða sinni drýgðum hórdómi, og þar eð hann er þar fyrir dæmdur til að líða tvisvar 27 vandarhagga refsingu, svo finnst dómurinn að því leyti, sem á lögum grundvallaður, hér nú eiga að staðfestast. Hins verður undirréttardóminum meðhald að gefa með tilliti til þess, að Guðrún Hallgrímsdóttir hér eigi að frífinnast vegna ónógra upplýsinga um aldur hennar, því heldur sem það afbrot, sem hún er ákærð fyrir, er ekki af þeim, sem lögin útbrykkilega hafa lagt straff við, ef framið er af þeim, sem ekki hafa náð sakamanna lögaldri. En þar á móti finnur landsyfirrétturinn af sömu orsök það ekki hæfa að dæma hana í málskostnað, þegar hún að öðru leyti verður að fri-

finnast fyrir réttvísinnar ákæru fyrir það afbrot, er hún hefir verið lögsótt fyrir, hvers vegna Jón Þorleifsson einn verður að tilskyldast að svara öllum málsins kostnaði, að svo miklu leyti sem hann ekki á að borgast af undirdómaranum, samkvæmt þessa réttar heimvísunardómi af 2. sept. f. á. Actori hér við réttinn finnst hæfilegt að ákveða í málsfærslulaun 5, og defensori 3, rdb. silfurs.

Með tilliti til þeirra fram komnu upplýsinga um þær orsakir, er hafa valdið drætti á þessa máls lögboðnu fyrirtekt við undirréttinn, finnst undirdómarinn ekki eiga þar fyrir að sektast, eins og það líka vitnast, að málsins meðferð síðan, sem og líka málsfærslan við báða rétti, hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Þorleifsson á að líða tvisvar 27 vandarhagga refsingu og borga allan af þessu máli löglega leiðandi kostnað, að undanteknu því, sem undirdómaranum bar að borga, samkvæmt landsyfirréttarins dómi af 2. septembr. f. á. Í málsfærslulaun við þenna rétt á hinn ákærði Jón Þorleifsson að borga: Til aktors, studiosus Jóhanns Halldórssonar fimm, og defensors, studiosus Jóns Guðmundssonar, þrjá ríkisbankadali silfurs.

Guðrún Hallgrímsdóttir á fyrir aktors ákærum í þessu máli frí að vera.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Sem í Vakancen lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 7. apríl.

d ó m u r :

í justitsmáli gegn Kristjáni Sigurðssyni frá Réttarholti innan Skagafjarðarsýslu.

Eptir fyrrverandi amtmanns í Norður- og Austuramtinu G. Johnsonar skipun var justitsmál í næstliðnum ágústmánuði höfðað gegn vinnumanni Kristjáni Sigurðssyni, þá verandi á Stóru-Ökrum í Skagafjarðarsýslu, fyrir skammarlega meðferð á tveimur hrossum, tilheyrandi bóndanum Magnúsi Björnssyni á Miðhúsum, samt mót húsbónda Kristjáns, hreppstjóra Símoni Þorlákssyni, fyrir væntanlega meðvitund eða meðhjálp hans að því verki.

Við extrarétt að Enni þann 28. s. m. dæmdist téður hreppstjóri í 5 rdb. silfurs útlát, en vinnumaður hans, Kristján Sigurðsson, til að hýðast 12 vandarhöggum, og báðir þar hjá að borga málsins kostnað. Báðir gerðu sig ánægða með þann dóm, og sá, sem þá stýrði amtmannsembættinu eptir fráför áðurnefnds amtmanns, fann ei tilefni til frá réttvísinnar hálfu að appellera honum og bauð, að honum skyldi fullnusta veitast. Hreppstjórinn lét þá af hendi sekt sína, en hinn dómfelldi Kristján Sigurðsson beiddi um að mega afplána straffið með peninga útlátum, með hverri hans beiðni sá nú af konunginum útnefndi amtmaður ekki vildi leggja, en lét í þess stað appellera málinu til landsyfirréttarins, bæði vegna réttvísinnar og hins dómfellda.

Af þessari orsök ber því málið hér nú að dæma einasta að því leyti, Kristjáni Sigurðssyni við kemur.

Sjálfur hefir hann meðkennt að hafa bundið saman fjóra hesta á töglunum, tvo og tvo saman, aðra á vell-

inum, en hina upp á $1\frac{1}{2}$ alinnar háum heytóptarvegg á Stóru-Ökrum, af hverjum þeir dottirnir voru, þegar hann seinast við þá skildi. Annar þessara hesta fannst svo skaddaður daginn eftir, að hann varð að slást af, hvar um, eins og um önnur atvik við þetta verk, undirréttardómurinn inniheldur greinilega frásögn.

Að sönnu hefir hinn ákærði neitað því, að hafa gert þetta í öðrum tilgangi en þeim, að hvekkja hestana. En líti maður til þess meðals, er hann þar til brúkað hefir, verður það ei álitid öðruvísi en hrekkja- eða skelmisbragð, sem hann hefir viljað hvekkja þá með. Eins og það ekki gat annað en aukið þeim þínu og sársauka, hvað lítið sem annarhvor hestanna hreyfði sig, svo er samanbinding hesta, slík sem sú, er hér var brúkuð, smánarleg og verkið mjög niðingslegt, og óverðugt skynsemi gæddri manneskju að meðhöndla svoleiðis skynlausar skepnur, sem, ef vit hefðu á því haft, vel gátu varið sig fyrir slíkri meðferð. Auðsjáanlegt er líka af aðferðinni, að þetta er skeð með yfirlögðu ráði og í hrekkvísu tilgangi, að binda hestana svoleiðis við sjálft heyið, sem þeir mäske harðinda og sultar vegna sóktu í, að hvorugur þeirra gat náð til þess, án þess að hindrast af hinum, sem aptan við hann var bundinn, og eins vel vildi ná í það, sem hinn, hvar við sú hreyfing þeirra varð fyrirsjáanleg, að þeir, jafnvel þó hjart hefði verið, hefðu orðið að detta ofan af vegginum, hver, með tilliti til heysins vörzlu, eftir hæðinni engan veginn hefir verið fullgildur. Og var því ei að undra, þó hestar sæktu í það, þegar það var svo hægt aðgöngu. Að annar hesturinn skaddaðist svo mjög, að honum ei var lífvænt, getur hér ekki reiknast sem slys, heldur má það hér álitast sem al-

deilis fyrirséð fylgja af yfirlagðri illri meðferð á hest-unum.

Þar eð nú bæði í islenzkum og dönskum lögum er, eins og undirréttardómarinn hefir á vikið, lagt straff við vísvitandi skemmdum á skynlausum skepnum, og það er samkvæmt sakalaganna almennu grundvallar-reglum, að slíkt ekki látist óhegnt, eins og það þar hjá hafa gefizt dæmi til, að stjórnarráðið hefir jafnframt látið lögsækja þann, sem fer illa með sínar eigin skepnur, svo verður það að athugast, að hvergi er að finna í lögnum útpykkilega tiltekið straff fyrir þá hér nú ákærðu skammarlegu meðferð á lifandi skepnum, hvers vegna straffið hér hlýtur að verða arbitrært, með hliðsjón til þeirra fyrir Ísland og Danmörk útgefnu lagaboða um dráp eða misþyrmingu á skepnum, og sér í lagi kongsbréfsins af 21. Junii 1780, hvers analogía hér því heldur virðist við eiga sem landshag og aðrar sérdeilislegar kringumstæður við geymslu og pössun útigangsfénaðar eru öldungis þær sömu hér og í því byggðarlagi, hvar þetta kongsbréf var í lög leitt.

Með tilliti til þess, að Kristján ekki sjálfur hefir limlest hestinn, heldur með skelmsilegum frágangi á honum orsakað hans limlesting og dauða, virðist það hæfilegt, að hann þar fyrir dæmist til að refsast með 10 vandarhöggum, og að héraðsdómurinn að öðru leyti, og því, sem hann nú er átalinn, standi óraskaður, samt að Kristján Sigurðsson skyldist til að borga allan málsins kostnað við landsyfirrættinn, hvar á meðal salaria: Til aktors 3, og defensors, 2, rbd. silfurs. Málsins meðferð við héraðsrættinn og málsfærslan þar, og við þenna rétt, hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Kristján Sigurðsson á að liða tíu vandarhagga refsingu. Að öðru leyti á héraðsdómurinn, svo framt hann átalinn er, óraskaður að standa. Allan þessa máls kostnað við landsyfirréttinn á Kristján Sigurðsson að borga, hvar á meðal salaria til aktors, studiosus Jóhanns Halldórssonar, þrjá, og defensors, studiosus Jóns Guðmundssonar, tvo ríkisbankadali silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Sem í Vakancen lögsettur.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 4. ágúst.

d ó m u r :

í réttarneitunarmálinu úr Barðastrandarsýslu.

Með stefnu af 15. Januarii þ. á. hefir hreppstjóri Jón Þórðarson á Kviindisfelli í Barðastrandarsýslu látið fyrir landsyfirréttinum harðlega ákæra settan sýslumann í sömu sýslu, Guðbrand Johnsen, fyrir það, hann hafi gjört sér réttarneitun með því að veigra sér við með féránsgerð hjá bóndanum Bjarna Pálsyni á Lægra-Krossadal, að útleggja Jóni hreppstjóra 4 hundruð í nefndri eignar- og ábýlisjörðu Bjarna, hver 4 hundruð Bjarni hafði með þinglesinni pantobligation af 20. des. 1831 veðsett Jóni hreppstjóra fyrir hinum af þessum lánaðar 34 spec(iur), sem eptir veðsetningarskjalinu átti að betalast innan Augustimánaðar loka 1832, ellegar, ef Bjarni þá eigi gæti betalað, innan Augustimánaðar loka 1833. Samt sem að-

ur, þó þannig sé tiltekið í því fyrir landsyfirrættinn in originali framlagða veðsetningarskjali, hefir pantekreditorinn þegar þann 31. Augusti 1832 innklagað fyrir sáttastiptunina í Stóra-Laugardalssókn sinn debitor, Bjarna, sem þann, er neitaði að betala skuldina. Sáttatilaunin var haldin þann 20. sept. næst eptir af síra Gísla Einarssyni í Selárdal, sem tjáist tengdafaðir Þorgríms, sonar kreditorsins, Jóns, hvar þá, eptir framlagðri protokolútskript tjáist að vera samið milla partanna, að betalingsfrestur á skuld Bjarna væri þaðan frá heilt ár, eða til 20. sept. 1933. Þó þolir Jón hreppstjóri ei mjög langt uppihald, heldur heimtar strax 1. okt. 1833, þess vegna einasta 10 dögum eptir að sá Bjarna lofaði frestur var út runninn, pantinn sér við férámsgjörð útlagðan af sýslumanni Guðbrandi Johnsen, og þegar þessi ei bregður strax við, ítrekar hann þessa sína kröfu þann 13. næsta mánaðar, hverju sýslumaðurinn svarar þann 15. næst eptir, og færist með hægð undan hreppstjórans féránskröfu, vænist þess að hafa munnlega þann 4. október næst áður tilkynnt requirenten veigrun sína að framkvæma férámsgjörðina, og ástæður sínar fyrir veigruninni, hrærir við nokkrum þeirra lauslega, af hverjum ráða má, að peningalán hreppstjórans Jóns til Bjarna, skeð á hreppstjórans heimili 20. des. 1931, orsakazt hafi af ofríkisfullri og kúgaðri forlíkunargerð, haldinni á sama dag og á sama stað, milli nefnds Bjarna og sonar Jóns, Þorgríms, hvar eptir af verjandanum fram lagðri útskript af forlíkunarbókinni Jón sjálfur, faðir Þorgríms, og tengdafaðir hans, presturinn síra Gísli Einarsson í Selárdal, sátu að máli sem sáttasemjarar, að Bjarna fornspurðum, þvert á móti forordning 10. Julii 1795 § 47, að ótöldum öðrum ískyggilegum tildrögum til misklíðar-

innar milli Bjarna og Þorgríms, sem þessi útskrift af forlíkunargjörðinni frá 1831 á drepur, en verjandans innlegg af 11. f. m. nákvæmar frá skýrir. En hvernig sem skuldakröfunnar gildugleika er varið, hvar um landsyfirrætturinn í þetta sinn lætur ódæmt, þar eð því er ei fyrir hann stefnt (jafnvel þó byrjun landsyfirrættarstefnunnar sýnist að lúta að sjálfri skuldakröfunni), það að nokkru leyti er miður upplýst en skyldi og sumpart ósannað, þá er þó ofanefnt bréf og veigrun sýslumanns Guðbrandar Johnsens höfuðakt í og aðalstofn undir þessari sækjandans málsfærslu fyrir þessum rétti eptir stefnunni. Með því kallar hann sér gjörða réttarneitun. Fyrir það stefnir hann G. Johnsen sýslumanni til að standa til rétta, og uppástendur hann skyldaðan til með férásgjörð að útleggja sér hjá Bjarna skuld sína, 34 danskar speciur með rentum frá 20. des. 1831, samt að betala sér skaðagjöld og 102 ríkisbankadali reiðu silfurs í málskostnað, og þar að auki 60 lóð silfurs í málsbætur, eins og líka Bjarni er með stefnunni stefndur til að heyra þetta uppástand og dóm þar um að meðtaka.

Bréf sýslumannsins Guðbrandar Johnsen er því það einasta, sem hér kemur undir landsyfirrættarins álit, og verður þá höfuðspursmálið, hvort sú í nefndu bréfi sýslumannsins til citantsins skeða undanfærsla að svo stöddu með férásgjörð að úttaka skuld hans hjá Bjarna heyri undir landsyfirrættarins umdæmi, hverju landsyfirrætturinn aldeilis neitar, því bréf sýslumanns Johnsens af 15. nóv. f. á. hefir ekkert það í sér, hvar af ráða megi, að það sé opinbert réttarskjal, heldur er það privat ráðlegging og útlistun af sækjandans málsástæðum, enn síður það innihaldi neina fógeta ályktun, hvar með sýslumaður Johnsen neitað hafi að

framkvæma féransgjörðina, og annað en þess háttar ályktanir eða dómara og fógetagjörðir heyrir ekki undir þessa réttar umdæmi. Og þó það ákærða bréf hefði verið publik og innihaldið neitun um að fyrir taka féransgjörðina, hvað ekki finnst að vera tilfellið, þar eð Johnsen nánast segist ei geta veitt hans begjeringu ásjá „að svo stöddu“, þá bar sækjandanum fyrri að halda sér til amtsyfirvaldsins til þess að tilhalda undiryfirvaldinu annaðhvort að fullnægja sækjandans féranskröfu eða neita henni með innanréttarályktun, þá í síðara tilfellinu sækjandanum hefði staðið fritt fyrir að appellera þeirri ályktun til landsyfirréttarins, hverjum annars ekki ber að ákvarða, hvort féransgjörð eigi að gjörast eður ei, heldur dæma um, hverninn hún er gjörð. Forordning 15. Augusti 1832 § 6, þó hún væri hér applikabel, heimtar „formelig Udfærdigelse“ af neituninni, sem ekki hefir in casu fundið stað. Hér að auki ber það ákærða bréf ekkert það með sér, og þess finnst ei getið, enn síður það sannað í sækjandans málssóknarskjöllum, að féransgjörðar requirentinn hafi framvísað sýslumanni Johnsen útskrípt af þeirri forlíkunargjörð, hvort hún svo var lögmæt eða ólögmæt, eptir hverri féransgjörðin hjá Bjarna átti að ske, enn síður að kaution sé fógétanum fram boðin fyrir útfalli féransgjörðarinnar, og fyrir því, að requirentinn hefði rétt til að heimta féransgjörðina, hvar um fógétinn utan réttar ekkert gat ályktað. Að N. L. 1—5—9 þess vegna eptir því áður fram færða ekki sé heimfærandi upp á það ákærða privatbréf sýslumanns Johnsens, er augljóst, þar eð þessi artíkuli hlýtur augljóslega upp á dómara og skrifara neitun eða illviljaða veigrun á að uppfylla skyldu þeirra köllunar undir reglulegri málsfærslu, hvar um þau

upp á Rettens Spilde fram færðu dæmi bera ljóst vitni, en er ekki in casu heimfærandi, eins og líka orðið: „af Tinget“ í N. L. 5—7—8 augljóslega forudsetur undangengið réttarhald, áður Indförselen er fullnægt.

Eptir öllu framanskriðu og þar eð landsyfirréttarstefnan er út gefin án þess að neinn þingsgjörningur sé af sækjandanum framvísaður, finnur landsyfirrétturinn, að stefnunni sé sem ómerkri að frávísa. Og þar eð sækjandinn þanninn hefur með stefnunni orsakað þeim innstefndu óverðskuldaðan kostnað og fyrirhöfn, ber honum hvorttveggja að endurgreiða þeim, settum sýslumanni G. Johnsen með 15 rbd., en Bjarna bónda Pálssyni með 35 rbd. hvorttveggja silfurs.

Þó sækjandinn, Jón hreppstjóri Þórðarson, þanninn ekki haft hafi rétta lagaástæðu til að innstefna optnefndu privatbréfi sýslumanns Johnsens fyrir landsyfirréttin, finnur rétturinn þó, í tiliti til forordningar 23. des. 1735 § 1 og 11. Augusti 1819 § 1, ekki fulla ástæðu fyrir ex officio að uppáleggja honum sekt fyrir ónauðsynlega þrætu, hvað verjandinn sett hefir til landsyfirréttarins umdæmis.

Þar eð í sakar þessarar fylgiskjölum finnast ýmisleg atriði, sem gefa grun um miður lögmæta breytni forlíkunarnefndarinnar í Stóra-Laugardalssókn innan Barðastrandarsýslu, hver eð eptir forordning 10. Julii 1795 §§ 16, 17 stendur beinlínis undir Vesturamtsins umsjón, og þar eð af fylgiskjalinu litra C. b. má ráða, að hjáhliðrun sýslumanns Johnsens að taka Þorgrím Jónsson á Vindheimum og hans heimilisfólk undir próf um þjófnað, skeðan í Krossadal, sé höfuð orsök til skuldakröfu Jóns hjá Bjarna, svo finnst það vel við eiga, að útskript in forma af sakar þessarar acta verði háttnefndu amti send til velpóknanlegrar brúkunar.

Því dæmist rétt að vera:

Þeirri þann 15. Júní 1834 útteknu landsyfirréttarstefnu í svo kölluðu réttarneitunarmáli úr Barðastrandarsýslu er sem ómerkri frávísað. Í málskostnað betali sækjandinn, Jón hreppstjóri Þórðarson á Kví-indisfelli, í nefndri sýslu, settum sýslumanni Guðbrandi Johnsen. 15 rbd. silfurs og bóndanum Bjarna Pálssyni á Lægra-Krossadal 35 rbd. silfurs. Sá ídæmdi málskostnaður lúkist innan 8 vikna frá þessa landsyfirréttardóms löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Ut supra.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1834, þann 4. ágúst.

dómur:

í svo kölluðu dýratollsmáli út Skagafjarðarsýslu.

Við heimaþingsdóm að Stóraholti þann 17. apríl 1832 er forlíkunarmaður Þorleifur Sveinsson á Yztamói dæmdur til að borga 24 sk. nafnverðs til administrator Einars Guðmundssonar á Hraunum sem dýratoll fyrir unnin greni á svo nefndum Almennungum árin 1828 og 1829. Eptir fengna uppreisn á þessum dómi hefir hann nú uppástaðið sig frifundinn fyrir þessum útlátum og sér tildæmdan málskostnað af viðurparti sínum. Þar á móti hefir hinn innstefndi administrator Einar Guðmundsson látið uppástanda málinu frávísað, ellegar undirréttardóminn staðfestan, og málskostnað sér tildæmdan af stefnandanum.

Sitt fyrra uppástand hefir verjandinn byggt á því,

bæði að þetta málefni heyri ekki undir dómstóla álit, heldur eigi það að úrskurðast af hlutaðeigandi amt-manni, og að sú peninga upphæð, sem hér er um þrætt, nemi svo litlu, að ei megi appellera til yfir-réttarins.

Hvað þeirri fyrri ástæðu viðvíkur, verður það að aðgætast, að verjandinn, sem þar hjá hefir sjálfur höfðað málið við heimaþingsréttinn, ekki hefir kontra-stefnt upp á það, að dómurinn yrði dæmdur óeptir-réttanlegur, og yfirrétturinn finnur sér því síður bera að gjöra það ex officio, sem það finnst hvergi út-þrykkilega bannað, að dæma mál sama eðlis og þetta, því kongsbréfið af 11. apríl 1787 § 4 virðist að hafa meira litið til niðurjöfnunar á dýratolli en til þess, hver skylda sé til að borga hann, eður hvar þau greni eigi unnin að vera, sem sveitarbúar séu skyldir til að borga dýratoll fyrir. Nú hefir appellationssækjandinn í sinni málsfærslu aldrei klagt yfir því, að á hann hafi hallast við niðurjöfnun tollsins á sveitarbúa, en einasta neitar hann að borga hann vegna þess, grenin væru ekki unnin á þeim plázum, hvar hann, og þeir, væru skyldugir að borga fyrir þau.

Uppástandi verjandans um frávísun málsins vegna þess, að það ekki nemi því, að vera summa appellabilis, finnst ei heldur, að hér beri meðhald að gefa, þar eð það er ljóst af beggja partanna málsfærslu, að það er ekki einungis um borgun þeirra kröfðu 24 sk., sem málið er risið, heldur einnig hafa þeir báðir ætlað til, að skyldan til að borga framvegis fyrir refaveiðar á Almenninum, eður frítekning frá þessu útsvari, yrði afleiðing af því, hvað í þessu máli dæmt yrði.

Málið sjálft hlýtur því hér nú að dæmast in realibus, og þar eð landsyfirréturinn ei getur annað en verið

samþykkur þeim í undirréttardóminum framfærðu röksemdum og dómsástæðum, hlýtur hann nú hér að staðfestast, og finnst það þar hjá eptir málsins kringumstæðum hæfilegt, að málskostnaður tildæmist hvorugum partanna.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttardómurinn á óraskaður að standa. Málskostnaður við landsyfírréttinn tildæmist hvorugum partanna. Dóminum ber fullnustu að veita innan átta vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Ísleifur Einarsson.

Anno 1834, þann 4. ágúst.

dómur:

í skiptasökinni frá Rangárvallasýslu.

Með landsyfírréttarstefnu af 29. apríl þ. á., sem féll í rétt þann 7. Julii næst eptir, hefir bóndinn Guðmundur Brynjólfsson á Keldum í Rangárvallasýslu áfrýjað skiptum þeim, sem sýslumaður í nefndri sýslu, Isaach Jacobi Bonnesen, hélt og til lykta leiddi að Velli í Hvolhreppi þann 12., 13. og 14. Novembris f. á. í félags- og dánarbúi tengdaforeldra appellantsins, hjónanna Páls Guðmundssonar og Þuríðar Jónsdóttur frá Keldum. Í nefndu dánarbúi var kona appellantsins, Guðrún Pálsdóttir, einasti erfingi, sem einka- og ektadóttir þessara hjóna, hverra hið fyrra, nefnilega faðirinn, Páll, eptir af appellationssækjandanum framlögðu prestsattesti (þar eð ekkert er þar um í þeirri

framlögðu skiptagjörð að finna), burt kallaðist 20. Augusti 1828, en kona hans, Þuríður, dó 11. Maji 1833, en sat frá mannsins fráfalli til dauðadags í félagsbúi þeirra óskiptu eptir allranáðugustu leyfisbréfi af 12. sept. 1828.

Skömmu eptir mannsins fráfall virðist það lengst lifandi þessara hjóna, ekkjan Þuríður, að hafa með gjafabréfi af 3. nóv. 1828 ánafnað og úthlutað fóstursyni þeirra og bróðursyni manns hennar sál., Steini Steinssyni, 10 hundruðum í jörðum, óvíst af hvaða verði eður hverjum, þar eð þessi 10 hundruð ekki nefnast í skiptagjörðinni, nema incidenter í öðru, þar innfærðu, yngra gjafabréfi Þuríðar til Steins, dat-
eruðu 5. nóv. 1832, hvar með hún gefur honum frá dóttur sinni fjórðung allra lausafjäreigna, hverju nafni sem heita. Auk þessara beggja gjafabréfa, hefir ekkjan Þuríður enn þá, undir 3. nóv. 1828, gefið öðrum bróðursyni manns hennar, Guðmundi Þorkelssyni, árlegt afgjald af jörðunni Gunnarsholtshjáleigu, 30 alnir í landsskuld og 2 fjórðunga smjörs, frá 20. Augusti 1828, svo lengi Guðmundur lifir.

Átelur nú appellantinn sérdeilislega:

1. Að skiptaráðandinn hafi mót vilja þess einasta erfingja inn þrengt sér til skipta í búinu m. m.

2. Hafi tekið öll þau áðurnefndu gjafabréf gild og góð án konglegrar staðfestingar og án samþykkis þess einasta erfingja, og

3. Eptir Þuríðar gjafabréfi af 5. nóv. 1832 útlagt Steini fjórðung alls lausafjár, sem dánarbúinu tilheyrði, án tillits til þar á hvílandi skulda, þar appellantinn þó meinar, testatrix hafi ei getað gefið fjórðung af áður föllnum arfi eptir mann hennar sál., þó

hún eptir konglegu leyfisbréfi hefði hann undir höndum.

4. Átelur hann, að ýmsar skuldir séu ranglega útlagðar sem dánarbúinu óviðkomandi.

5. Að fasteign hafi útlögð verið í skuldir, þó nóg væri lausafé fyrir þeim.

6. Að þau með því öðru gjafabréfi af 3. nóv. 1828 Steini Steinssyni gefnu 10 hundruð í jörðu hafi ei verið inn tekin í búið, og bréfið ei í aktinn innfært, og

7. Að skiptabréfið sé of seint út gefið og ólöglega skrifað, að því leyti að síðurnar í aktinum hafi ei það lögskipaða línutal, eða línurnar fyrirskipað bókstafatal.

Uppástendur því appellationssækjandinn principaliter, að skipti þessi verði af landsyfirréttinum ómerk dæmd, en gjafabréfin svipt lagagildi, og skiptafyrirráðandinn skyldaður til að setja búið í sama stand og það var í, áður hann tók það til meðferðar, að skila aptur skiptalaunum, svara appelsins kostnaði og sektum. Subsidualiter uppástendur hann í tilliti til fjórðungsgjafarbréfsins af 5. nóv. 1832, að það einasta hljóði upp á fjórðung úr lausafjárhelmingi þuríðar sál, þó svo að skuldir allar, sem ekkjan gjört hefir síðan manns hennar dauða, áður teknar séu af fé þessu óskiptu m. m.

Þar á móti uppástendur verjandinn, að skiptagjörðin staðfestist, og þeim innstefndu tildæmist málskostnaður m. m.

Ad. 1. Hvað þann fyrsta kærupóst áhrærir, þá er það ei sannað fyrir landsyfirréttinum, að sá reglulegi skiptaréttur í Rangárvallasýslu upprunalega nokkurn rétt haft hafi til að fyrirtaka skipti á dánarbúinu

á Keldum, án þess hann væri þar til kvaddur af hlutaðeigandi myndugum og einasta erfingja, hvar um ekkert er fram komið, því bæði N. L. 5—2—1 og sérlega 16. artikuli, með öðrum um skiptagjörðir gildandi lagaboðum, t. d. kancellí pr(omemoria) 15. apríl 1780, sýna, að sá reglulegi skiptaréttur einasta þar hefir aðgang til skiptameðferðar, hvar ómyndugir, fjarverandi eða engir erfingjar eru, eða hvar skuldheimtumenn ei geta fengið það, þeim tilkemur, sem hvorugt hér hafði stað, in casu, þar eð allir búsins hlutaðeigendur voru nálægir og myndugir, og meir en 5780 rbd. voru í búinu afgangsskuldum. Hvergi sést það heldur í skiptaaktinum, að skiptaráðandinn hafi legitimerað sig til skiptanna með því að skírskota til skriflegrar eða munnlegrar óskar þar um frá appellantinum, ekki heldur frá þeim, sem meintu sig testamentariska erfingja, eða frá búsins skuldaheimtumönnum, hvað þó hér var harla nauðsynlegt, og bevísið hér um lá skiptaráðandanum á herðum, en ekki appellantinum, eptir verjandans meining. Verjandinn ber fyrir, að appellantinn hafi agnoscerað þann reglulega skiptarétt með því alla skiptadagana að vera nálægur við skiptin, en bæði sýndi appellantinn óánægju sína með réttarins aðgjörðir með burtferð sinni frá skiptunum þann fyrsta eða annan skiptadag, líka undirskrifaði hann ei skiptin, og þó hann hefði undirskriftað þau, þá sýnir kancellibréf 2. Junii 1829, að hann með undirskriptinni ei hefði fyrimunað sér rétti til að áfrýja skiptisins meðferð, og þá undir eins skiptaréttarins kompetence til skiptanna, þar eð eptir nefndu kancellibréfi undirskriptin í flestum tilfellum einasta vitnar um nærveru þess undirskrifandi, en ekki um hans samþykki á því skeða. Skortur á appellantsins út-

brykkilega prótesti móti skiptaréttinum getur því ei heimilað þessum þann rétt, sem hann ekki hafði. Frekari juridíska verkun má það hafa í þessu tilliti, að apellantinn tvisvar leggur sín mótmæli móti inngefnum skuldakröfum (akt. pag. 31, 32 og 41) undir skiptaréttarins ályktun, þar eð hann með því í það minnsta ex post facto má álítast að hafa agnoscerað þann reglulega skiptarétt.

Að vísu má þetta að líkindum sérlega tileinkast appellantsins fákænsku í lögum, en sem ekki getur komið honum til góða til þess, að þau gjörðu skipti, sem af óviðkomandi gjörð, einungis þess vegna ómerk dæmist.

Ad. 2. Í tilliti til þess annars kærupósts, sem að gjörist móti gjafabréfanna gildi, er það af appellations-sækjandanum sér í lagi að gjafabréfunum fundið, að þau

- a. Séu óstaðfest af kongi.
- b. Vanti samþykki universalerfingjans með lögværge, og
- c. Framfærir hann, að foreldrar megi ei neitt testamentera frá lífserfingjum.

Þar á móti hefir verjandinn framfært, að sækjandinn hafi samþykkt gjafabréfið með þögn sinni og skorti á mótmælum fyrir skiptaréttinum móti þeirra gildi, hvað þó landsyfirrætturinn engan veginn getur álitið að vera næga ástæðu fyrir þeirra lögmæti, þanninn að apellantinn hafi þar með svipt sig rétti til þess samkvæmt stefnunni að ákæra gjafabréfanna gildugleika, ásamt skiptagjörningnum, ef að gjafabréfin að öðru leyti væru ólögmæt. Hvað hér sér í lagi má því koma til athuga, að þau ákærðu gjafabréf séu testamenti, en ekki að heimfæra til donationes inter vivos,

sýna orðatiltækin í gjafabréfinu af 5. nóv. 1832: „eptir minn dag“, akts pag. 6, „og svo lengi jeg til endist“, akts pag. 28, í því af 3. nóv. 1828. Líti rétturinn til þeirrar dönsku löggjafar, er enginn efi á, að testamenti þeirra, sem lífserfingja hafa, gjörð til privat manna, sem hér in casu, ekki geta gilt án allrarnáðugustrar staðfestingar, hverrar þó ekki er að vænta eptir plakat 20. febr. 1717 A § 15, B § 20, forordning 23. Maji 1800 § 17, instruks 14. Junii s. á. § 4, því eptir þessari löggjöf er lífserfingjanna legitima að réttu allt það, foreldrarnir, eða afi og amma, eptirláta sér, þó að þessum sé með D. L. 5—4—14—19 nokkuð meira frelsi gefið til gagnsmuna fyrir þær opinberu, mildu stiptanir. Þar á móti leyfist eptir Jónsbókar Arfatöku(m), kap. 28, jafnvel þeim, sem lífserfingja hefur, að gefa fjórða part úr aflafé sínu, sem meira er en hann hefir að erfðum tekið, hverjum sem hann vill, en tíunda part úr föstu og lausu erfðafé, hverjar gjafir því eptir þessum lagastað, sem á honum grundvallaðar, ef allt er rétt í garð búið að öðru, ei þurfa konglegrar staðfestingar, því þessi lagastaður má álítast sem sérleg löggjöf fyrir Ísland, sem ekki er upphafin með kongsbréfi 17. febr. 1769, sem innleiðir á Íslandi Norsku Laga arfatökur, því hér er um gjafir, en ei um arfatöku ex intestato, að gjöra. Þó finnur rétturinn ei, að þessi Íslands löggjöf nái hér til, þar eð ekkert er um það fram komið eða sannað, að þær af testatrix gjörðu gjafir séu hennar aflafé, hvers vegna gjafabréfanna gildi ei getur antekizt án konunglegrar staðfestingar, hvað sá reglulegi skiptafyrirráðandi upp á kongsins kassa bezta hefði átt að eptirsjá strax við skiptin.

Ad. 3. Skiptafyrirráðandinn virðist hafa sýnt, ef ekki ósæmandi hlutdrægni, þá þó sérlega fávizku, í því að

útleggja þá ákærðu fjórðungsgjöf til Steins Steinssonar af öllu því lausafé, sem fyrirfannst í félagsbúi Þuríðar sál. og hennar fyrr burt dauða manns, Páls Guðmundssonar, því honum átti að liggja það í augum uppi, að þó fjórðungsgjafarbréfið, gjört 5. nóv. 1832, hefði að öllu leyti gilt verið, hvað þó ekki var, eptir áðursögðu, þá kom þó eptirlátinn helmingur búsins við Páls sál. dauða, 20. Augusti 1828, strax í eign hans einasta erfingja og einkadóttur, Guðrúnar, þó að not og brúkun þessa helmings væri með konglegu leyfisbréfi af 12. sept. s. á. inn til víðara eptirlátin hans eptir lifandi ekkju. Erfingjans eignaréttur var við þetta kongl. leyfisbréf ekki hafinn, heldur að interim hans fullu not suspenderuð til bezta fyrir þá eptir lifandi ekkju, hver ekki var réttur eigandi, nema að hálfu Keldnabúinu, svo hún þann 5. nóv. 1832 mætti meira gefa. Að þessu leyti eru því skiptin á engum réttum grundvelli byggð. Ekki heldur verjandans uppástand, að fjórðungsgjöfin væri skuld ein, sem fyrst átti að frá dragast öllu lausafénu, án tillits til annara skulda, því þó fjórðungsgjöfin að öðru leyti hefði verið lög-mæt, þá hvorki gat hún ákvarðast til neinnar vissrar upphæðar, og ekki heldur mátti hún af takast til præ-judice fyrir skuldaheimtumenn, hvað þó hæglega gat stað haft, ef fátækt bú hefði í hlut átt, og Steinn, þó hann hefði verið testamentariskur erfingi, gat ei haft stærri rétt en sá erfingi, sem erfði ex intestato.

Öðru máli hefði verið að gegna, ef viss peningaa-summa hefði af testatrix verið Steini legeruð. Sú verjandans argumentation í innleggi af 11. Julii í á(r), að appellantinn hafi samþykkt fjórðungsgjöfina af öllu lausafénu, af því hann mótmælir kaupgjaldskröfu Steins, og lætur í ljósi (akts pag. 32), að „kaupgjaldið

kæmi í fjórðungsgjöfinni“, er á engum rökum byggð, því þó hann með því l. c. brúkaða orðatiltæki láti í ljósi ótta fyrir, að fjórðungsgjafarbréfið, sem áður um daginn hafði verið af skiptaréttinum tekið ad acta og líklega gilt metið, yrði af þessum antekið, getur hann þó ekki af þessum rétti álitizt að hafa cederað neinu af rétti sínum vegna hans á eptirfylgjandi ákæru, bæði gegn skiptagjörðinni in genere og gjafabréfanna antekningu in specie, og fjórðungsgjafabréfsins lagagildi stóð ekki í neinu því sambandi við kaupgjaldskröfu Steins, að það eina hengi af því öðru.

Ad 4. Í tilliti til útlagsins á skuldakröfunum nr. 3, 4, 17 og þinggjalds restanzins fyrir 4 ár af nr. 22 m. m., getur landsyfirrætturinn ei annað en fallizt á appellations sækjandans athugasemdir þar við í hans máls-sóknarskjali af 7. Julii þ. á. Krafan nr. 3 er þanninn af skiptaréttinum gild tekin, þó handskriptin fyrir henni sé vottalaus, og án þess hún beri með sér, að ekkjan hafi eptir N. L. 3—19—41 brúkað ráðfæringu við nokkurn valinkunnan mann, áður hún obligation-ina út gaf, eða lánið tók, hvað þó vegna skuldarinnar stærðar mátti álitast nauðsynlegt.

Skuldakrafan nr. 17 frá Flensborgar höndlun hljóðar einninn augljóslega upp á Steins Steinssonar nafn, og er því líklegra, skuldin sé honum einum viðkomandi sem Keldnabúið var efnaðra til þess að standa ár frá ári í litilfjörlegum restanzi til Suðurlandsins helztu höndlunar. Þeir 446 fiskar á landsvísu, sem skiptaráðandinn, akts pag. 38, krefst af dánarbúinu á Keldum sem þinggjalda restönzum fyrir 4 ár og útleggur sér síðan úr búinu með 8 rbsk. per fisk, eptir sterfbúsins virðingu, meinar sækjandinn, séu herra settir en vera eiga, og getur landsyfirrætturinn ekki

annað en gefið honum meðhald þar í, því hverir 40 fiskar, eða 20 álnir, af þessari skuld verða eptir þessari evaluation 3 rbd. 32 sk. reiðu silfurs, hvar upp í gamall sauður, eptir sterfbúsins virðingarmáta, pag 10, og 2 fjórðungar tölgar, eptir pag. 19, einasta gilda 2 rbd., allt svo 24 fiska, upp í skuldina, hvað engri átt getur náð, hvorki eptir landsvenju né eptir Jónsbókar Landsleigubálks 6. kap. Að sönnu hefir verjandinn borið fyrir, að framantaldar skuldir séu þanninn akcepteraðar af erfingjunum, en þar um er ekkert fram komið til sönnunar, hvar á móti appellantinn, dánarbús þessa universalerfingi, lætur bæði átelja útlag þessara skulda og antekningu. Verjandinn hefir í tilliti til þingjalda restanzanna rétt fyrir sér í því, að þeir árlegu kapitultaxtar einasta fastsetja landaura gildi móti peningum, en virðing á öllu í einu dánarbúi verður að álitast, að verði gjörð eptir sama mælikvarða, svo vel í tilliti til inngjalda sem útgjalda. Þess vegna má ei eitt fiskvirði af skuldum vera næstum helmingi dýrara en eitt fiskvirði í sterfbúsins beztu aurum, og í öllu falli máttu og áttu þeir árlegu kapitulstaxtar að applicerast in casu, hvar skiptaráðandinn, pag. 49, útleggur sér í þinggjalda restanzana peninga skuld sterfbúsins hjá Br(ynjólfi) Svendzen. Þess er og að gæta við þessa skuldakröfu, að hún hefði átt að sannast með verificeraðri útskrift af þeirri autoriseruðu manntalsbók, hvað ekki er skeð.

Ad 5. Að skiptaráðandinn útlagt hefir jarðagóz dánarbúsins í skuldir, meðan nóg lausafé til var til þeirra lúkningar, nefnilega í jörðunni Götu í Veleifsholts hverfi, virtri 300 rbd., 160 rbd. 39 sk., sumpart í skiptalaun til sjálfs síns, sumpart í ½-procento skatt til kongsins fjárhirzlu (skuldanna nr. 27 og 28, pag. 50),

sumpart einninn í skuldirnar nr. 25 og 26 (pag. 49), er þvert á móti N. L. 5—2—14, sem hér er lögleiddur með kongsbréfi 17. febr. 1769, og er því ólögmaett, eins og það líka er ákært af appellationssækjandanum. Skiptarétturinn hefir í úrskurði sínum um skuldir Keldna sterfbúsins til Keldna og Gunnarsholts kirkna, hverjar skuldir, eptir sem næst verður komizt, hafa verið portionir, eða álag þessara proprietær kirkna, hverra úttekt þó ei finnst í aktinum, hvað þó var eins nauðsynlegt sem úttekt á jörðunni Keldum, skírskotað til N. L. 2—21—62 sem ástæðu fyrir hans framgangsmáta, hvers sanni tilgangur þó sýnist að hafa verið, að rífla þar með lausafjórðung Steins, en þessi laga- staður finnur landsyfirrétturinn, hér ekki við eigi, því bæði talar hann um kaupstaða kirkjur og fyrirskrifar líka ekkert um, að fasteign skuli þeim út leggjast í skuldir, heldur að þær skuli við haldast af þeirra eigin „Indkomme“, hvað eð engan veginn kemur saman við casum quæstionis.

Skiptaréttar ályktunin, akts pag. 43, viðkemur bæði Keldna og Gunnarholts kirkna skuldum, jafnvel þó Steins Steinssonar mótmæli einasta viðkomi Keldna kirkju skuldinni, en ekki hinni. Verjandinn hefir þessu fastagóz útlagi til afbötunar framfært, að skiptaráðandinn hafi ei sine periculo getað annað en útlagt sér og kirkjunum fasteign í skuldirnar, en hvar í það periculum var innifalið, getur ei rétturinn fundið í svo flugríku búi sem Keldna búið, og hvar búsins beztu aurar voru með lágrí virðingu, og nægir til skuldalúkningar. Að appellantinn hafi tekið það í Götu í Vettleifsholtshverfi útlagða gilt til lúkningar kirkjuskuldinni, er líka fram fært af verjandanum þessu til afbötunar, en skiptaráðandinn veik ei að síður frá laganna fyrir-

lögðu útlagsreglu, þó að viðkomendur fynndu sig sem kreditores í haldna með það útlagða, og það gat ei gert verk skiptaréttarins gildari í ákæru tilfelli en þau í raun rétttri voru.

Ad. 6. Ein af appellantionssækjandans ákærum móti skiptagjörðinni í Keldna búinu er, að þau 10 hundruð í fasteign, sem akts pag. 6 sýnir, að testatrix hafi eptir manns hennar dauða, nefnilega 3. nóv. 1828, gefið og ánafnað Steini Steinssyni, hafi ei verið inn dregin í búsins massann. Líka ásökun gjörir verjandinn móti appellantinum, nefnilega að sú heimangjöf, sem sterfbúsins aðalerfingi, Guðrún Pálsdóttir, fékk úr föðurgarði, þegar hún í foreldranna lifanda lífi 1814 giptist fyrri manni hennar, Guðmundi Magnússyni (sjá akts pag. 65), hafi ei verið inn dregin í massann. Hvorttveggja átti eptir öllum reglum að ske, en hvorugt er þó skeð, hvar við kongsins fjárhirzla að líkindum missir í tekjum þeim, sem henni ber, því þó $\frac{1}{2}\%$ hafi verið tekin af heimangjöfinni í dánarbúi Guðmundar heitins Magnússonar, fyrri manns Guðrúnar Pálsdóttur, við skipti á því, var það einasta að því leyti, að heimangjöfin gekk yfir í eigu ómyndugra barna Guðmundar og Guðrúnar (akts pag. 64), en við þessi nærverandi skipti gekk heimangjöfin fyrst yfir í eigu Guðrúnar, sem erfingja eptir foreldra hennar. Þessi heimangjöf hefir þó, eptir framlögðu bréfi a. ad. litr. F. hlaupið til 300 rd. d(ansk) k(úran)t. Undandráttur þeirra 10 hundraða í jörðu mátti skiptaráðandanum vera fullkunnugur, bæði af líklegri þinglýsingu þess áðurnefnda gjafabréfs um þau og líka af því seinna gjafabréfi til Steins Steinssonar af 5. nóv. 1832, akts pag. 6.

Eftir framanskriðuð finnur landsyfirrétturn, að

skiptaráðandinn í Rangárvallasýslu, krigskancellisekretari og sýslumaður J. J. Bonnesen upprunalega annaðhvort engan rétt hafi haft til skipta í Keldnabúinu eða forsómað skyldu sína, að setja ómyndugum börnum svaramenn við skiptin, ef þau áttu hlut að máli, en að hann þó ex post facto hafi verið agnosceraður; að þau undir skiptin fram komnu gjafabréf til Steins Steinssonar og Guðmundar Þorkelssonar séu ógild, án kongl. staðfestingar; að skiptafyrirráðandinn ranglega hafi útlagt Steini Steinssyni fjórðung alls lausafjár, sem skuldum afgangs fyrirfannst í búinu; að hann án útbrykkilegs samþykkis viðkomandi erfingja hafi óréttilega útlagt ósannaðar skuldir, og í sumar þeirra meir en þar; að hann móti lögum hafi útlagt fasteign búsins í skulda gjöld þess, meðan nóg og gott lausafé var fyrir þeim og að hann hafi forsómað að inn draga í búsins massann, það henni með réttu tilheyrði, kongsins fjárhirzlu til mögulegs skaða. Þar eð nú hér að auki skiptaráðandinn hefir eptir að skiptunum var lokið reserverað ómyndugum börnum Guðrúnar Pálsdóttur með hennar fyrra manni, Guðmundi Magnússyni, þann þeim tilkomandi rétt í þessu dánarbúi, án þess að þeim sé af honum settur nokkur svaramaður undir skiptunum, eða skiptaráðandinn sjálfur sem yfirformyndari hafi nokkuð gjört eða úrskurðað um þenna þeirra rétt, hvað þó var hans vafalaus skylda að gjöra í tíma, svo finnur landsyfirrætturinn, að þessi skipti hljóti ómerk að dæmast, og skiptaráðandinn skyldast til á sinn kostnað að setja dánarbú Páls sál. Guðmundssonar og Þuríðar Jónsdóttur frá Keldum í það sama stand, hvar í það var fyrir skiptin á því, þann 12. nóv. f. á., skila þanninn aptur inn í búið þeim af honum sér úthlutuðu réttartekjum og með

fellandi skiptaréttar úrskurði ákvarða, hvort ómyndugum börnum Guðmundar heitins Magnússonar og Guðrúnar Pálsdóttur beri nokkur erfðaréttur í þessu dánarbúi, og ef hann enginn er, þá afhenda búið Guðmundi Brynjólfssyni sem einasta erfingja þess, vegna konu hans, Guðrúnar Pálsdóttur, til frekari meðferðar, hvar hjá skiptaráðandanum einninn má bera að svara til appellantsins þeim kostnaði, sem appell á skiptunum hefir af sér leitt, hver hér fastsetjist til 40 rbd. silfurs.

Hvað skiptaráðandans ákærðu skrifara-yfirsjónir áhrærir, þá finnur landsyfirrætturinn, að það ekki sé sannað, móti skiptaráðandans áteiknun bak við skiptaaktinn, að þessi hafi ei fengizt útskrifaður fyrr en 25 vikum eftir skiptin. Ekki heldur finnst yfirsjónirnar við skiptaaktsins skript svo stórvægilegar, að sektir eftir plakati 9. apríl 1783, samanborið við aukatekju-reglugjörð 10. sept. 1830 § 79, þar fyrir væri að viðhafa.

Því dæmist rétt að vera:

Skipti þau, sem fram fóru að Velli þann 12., 13. og 14. Novembris f. á. á dánarbúi Páls sál. Guðmundssonar og konu hans, Þuríðar sál. Jónsdóttur, á Keldum, eiga ómerk að vera, og skiptafyrirráðandinn, krigskancellisekreteri sýslumaður J. J. Bonnesen, tilskyldist á eigin kostnað að öllu leyti að setja bú þetta í sama ásigkomulag, hvar í það var fyrir skiptin á því þann 12. nóv. f. á., skila þanninn aptur inn í búið þeim af honum sér úthlutuðu réttartekjum og með fellandi skiptaréttar úrskurði, að tilsettum löggildum svaramönnum fyrir þau ómyndugu börn Guðmundar heitins Magnússonar og Guðrúnar Pálsdóttur, hvort þeim beri nokkur réttur í þessu dánarbúi, og ef það

ekki finnst, þá afhenda búið appellantinum, Guðmundi Brynjólfssyni, til frekari meðferðar, hverjum nefndur skiptaráðandi einninn betalar í appellskostnað 40 (fjörutíu) ríkisbankadali silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir lagabvingun.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 22. september

d ó m u r :

í dulsmálssökinni úr Rangárvallasýslu.

Í þeim fyrir þennan rétt af aktor framlagða seinni undirrættardóms akti í dulsmálssök Þórunnar Þorleifsdóttur frá Rangárvallasýslu og þess í nefndri sök með henni impliceraða Jóns Sveinssonar sést hvergi, að nefnd Þórunn hafi stefnd verið til að líða dóm, jafnvel þó hún dæmd sé, og þetta var þó svo aldeilis nauðsynlegt bæði eptir N.L. 1—4—1, sem og öllum yngri lagaboðum, sem álita þá réttargjörð sem nullitet, sem fyrir er tekin, án þess sá sé þar til stefndur, hvers góz, æru eða líf réttargjörðin viðvíkur. Til þessarar forsómunar, hvort hún svo er aktor í héraði eða dóm-aranum að kenna, gaf hæstaréttar allranáðugasti dómur í sökinni, afsagður 28. nóv. f. á., ekki minnstu átyllu, þar eð hann segir: „Sagen bör paa ny foretages ved Underretten og der paakendes“, þar í þessu má liggja, að öll formalia við færslu einnar delinkvent-sakar ætti hér við að hafa. Ekki heldur getur þessi forsómun heimilast af amtsins bréfi af 24. apríl í ár til undirdómarans, því það kallar augljóslega sökina

„hjemvist til paa ny at foretages“. Að þessi forsómun ekki hefði fundið stað var undirdómarans skylda að til sjá, bæði eptir forordning 13. okt. 1819 § 6, cancellírcirkulære 19. jan. 1819 og öðrum um sakamála færslu hljóðandi lagaboðum. Að hans ordre til aktors, bóndans Eiríks Sveinssonar, uppáleggur þessum að sjá fyrir sakarinnar löglegri meðferð, getur ei fríað hann frá þessari lögskipuðu tilsjón með opinberrar sakar löglegri færslu, því við sakarinnar fyrirtekt þann 18. Augusti í ár bar undirdómaranum í öllu falli að sjá til, að allrar sakarfærslu og dóms grundvöll, stefnuna, ekki vantaði, hvað síður var að heimta af ólögkænum bóndamanni. Ekki heldur finnur landsyfirrétturinn, að undirdómarinn hafi í Jóns Sveinssonar tilliti fullnægt hæstaréttardóminum eða amtsins áðurnefndu bréfi, þar eð Jón hvorki er stefndur né dæmdur aptur, hvað þó án efa átti að ske, þar eð bæði hans og Þórunnar sök voru til hæstaréttar stefndar og þaðan vísaðar conjunctim heim í hérað til nýrra upplýsinga og nýs dóms áleggingar. Þetta var einninn í Jóns tilliti nauðsynlegt, að því leyti spursmál mátti vera, um hve mikla hlutdeild hann taka ætti í þeim við fyrstu heimvísunina aukna sakarkostnaði.

Þessara bresta vegna hlýtur því sökinni nú strax að heimvísast á undirdómarans kostnað til endurbótar á því í þessu tilliti vantandi, og til fullnægjugjörðar við áðurnefndan hæstaréttardóm, undir eins og undirdómarans yngri dómur hlýtur ómerkur að dæmast. Hverninn undirdómarinn, stríðskancellísekreteri Bonnesen, fyrir þessa forsómun, sem og drátt á sakarinnar fyrirtekt í þrjá og hálfan mánuð, sé að öðru leyti að álíta, verður síðar við þessarar sakar endilegu lok að álitum gjört. Sökin er hér fyrir réttinum nú víta-

laust rekin. Aktors og defensors laun fyrir þessum rétti að þessu sinni verða við sakarinnar væntanlegu endilegu dómsáleggingu ákveðin.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur, afsagður 18. f. m., á ómerkur að vera, en sökinni heimvísast á undirdómarans kostnað til nýrrar og löglegrí meðferðar og dómsáleggingar í héraði, samkvæmt hæstaréttar allranáðugasta dómi af 28. Novembris f. á. Dóminum ber fullnustu að veita með lögskipuðum hraða eftir yfirvaldsins ráðstöfun og undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 1. desember

dómur:

í justitsmáli, höfðuðu gegn Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni í Rangárvallasýslu.

Í sök þessari ákærist Þórunn Þorleifsdóttur frá Rangárvallasýslu fyrir að hafa fætt í dulsmáli og barnsfaðir hennar, Jón Sveinsson, fyrir að hafa verið meðvitandi með henni í þessu illvirki. Málið, sem næstliðið ár var dæmt í héraði og af landsyfirréttnum, er við hæstaréttardóm þann 28. Novembris f. á. vegna vantandi upplýsinga sent aptur heim til nýrrar fyrirtektar og dómsáleggingar í héraði, hvar dómur að nýju féll í því þann 18. Augusti næstliðins. Vegna verulegra bresta við þess meðferð þá, var þeim dómi af landsyfirréttnum þann 22. Septembris næst eptir heimvisað, hvar eptir það að nýju er dæmt við undirrétt-

inn þann 7. Octobris þ. á., og féll þá sá sami dómur í málinu sem að undanfögnu, nefnilega að Þórunn Þorleifsdóttir skyldi missa sitt höfuð og það setjast á stöng, en Jón Sveinsson vera fri fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessu máli og borga $\frac{1}{3}$ málskostnaðar, en $\frac{2}{3}$ partar hans skyldu lúkast af Þórunni Þorleifsdóttur.

Við rannsókn málsins er það fram komið, að hin ákærða, Þórunn Þorleifsdóttir, hefir nóttina milli þess 2. og 3. ágúst 1932 farið út úr bænum á Skammbeinstöðum, hvar hún var vinnukona, gengið norður fyrir bæinn og alið þar barn, án þess að nokkur vissi af, að hún hafi síðan vafið eða bundið það innan í hálsklút sinn og grafið það niður skammt þar frá með páli, sem hún, eptir að hún var búin að fæða, kvaðst hafa sótt heim að bænum. Í gryfju þessari, með á lögðum háls fjórðungs steini og aðþjappaðri mold, lá barnslíkaminn í sumarhita til þess 29. ágúst, eður í 26 daga, þá hann loks, eptir hennar ávísun, var upp tekinn í hennar sóknarprests og fleiri votta nærveru. En bæði vegna þess, að líkaminn var þá í rotnun kominn og líka, að viðkomandi læknir var veikur og fjarverandi, varð ei regluleg og áreiðanleg skoðunargjörð yfir líkamann fengin, hvar á byggja mætti ályktun um, hvort barnið var lifandi fætt eða ekki, til hnekkingar eða sönnunar á arrestantinnunnar sögusögn um, að barnið hefði fæðzt andvana, hvar við hún ætið hefir staðið. Ekkert verður heldur í þessu tilliti víst ályktað af öðrum sakarinnar fram komnum og játuðum kringumstæðum, því þó hún játi, að hún hafi fundið til barnsins lífshræringa í móðurlífi um seinasta part meðgöngutímans, og þó þeir, sem sáu barnslíkamann eptir að hann var upp tekinn, vilji meina, að barnið

hafi verið fullburða, þá það fæddist, er þó þetta engin áreiðanleg röksemd fyrir því, að barnið hafi fæðzt með lífi, eins og líka hennar sögusögn um, að hún ekki hafi fundið til neinnar lífshræringar fóstursins í móðurlífi þá seinustu viku meðgöngutímans, heldur ekki sannar neitt um þess andvana fæðingu. Eins lítið finnst það að vera fullsannað, að hún hafi verið búin að ásetja sér fyrirfram að fremja þetta illvirki, því hvergi finnst það, að hún hafi þverneitað ástandi sínu, ellegar lagt dulur á útlit sitt eða gildleika, sem jafnvel um krossmessu, þegar hún kom að Skammbeinsstöðum, gaf grun um, að hún væri með barnspunga. Ekki heldur verður það fullkomlega með sanni sagt, að hún ekki hafi hugsað fyrir barns klæðnaði, þegar hún þó gat nálgast hann frá eldra barni sínu, ef hún í tíma hefði vitjað hans. Þó það nú þannig ekki sé sannað, að hún með ásetningi hafi fætt barn sitt í dulsmáli, eru samt allt fyrir það líkur til, að hún máske hafi ætlað að gjöra það, en þær sýnast vera ónógar til að fella hana svo, að hún eftir þeim jafnt og fullkomnu laga-bevísi verði sakfelld af þeirri præsumptio juris, sem N. L. 6—6—8 lætur gilda í staðinn fyrir fullkomna meðkenning eður fullgilt vitni um misgjörninginn. Rétturinn álitur því af þessari orsök, að nefndur laga-staður ei geti hér applicerast, heldur að hún eigi að líða arbitrært straff, sem þó ekki ákvarðist minna en 5 ára erfiði í Kaupmannahafnar betrunarhúsi, þar eð verknaður hennar eins fyrir það má álitast stórsak-næmur, þó það ei finnist nóglega sannað, að hún af ásettu ráði hafi ætlað að fæða barn sitt í dulsmáli.

Með tilliti til sakferlis Jóns Sveinssonar, er það að sönnu ekki sannað, að hann hafi verið í verki eða vit-orði með barnsmóður sinni í þessum misgjörningi. Þó

gefa vitnaskýrslur um fleiri orð, er hann hefir látið sér um munn fara, og hverjum hann ekki hefir fullkomlega mótmælt, og tjáð sig ei minnst, að talað hafi, sem og líka nokkur önnur atvik í málinu, nokkrar líkur til þess, að hann hafi verið kunnugri ástandi hennar en aðrir, eins og það er mjög líklegt, að hann í öllu falli eptir barnsburð hennar hafi ei verið óvitandi um þau umskipti, er sken voru á högum hennar. Vegna þessarar grunsemdar, sem á honum liggur um meðvitund með barnsmóður sinni, virðist hann því réttilega að vera dæmdur við undirréttninn.

Þessar ákærðu persónur verður þar hjá að dæma til að borga allan málsins kostnað til 22. september og frá 3. nóvember þ. á. eptir þeirri í undirrættardómnum ákveðnu tiltölu, að undanskildum varðhaldskostnaðinum, sem hvort þeirra fyrir sig hlýtur að standa fyrir sitt viðkomandi. Af málsfærslulaununum við landsyfirréttninn þann 22. sept. og 3. nóv. þ. á., sem ákvarðast 8 rbd. silfurs til aktors, studiosus H. Jónssonar, og 6 rbd. til defensors, studiosus J. Guðmundssonar, eiga þau ákærðu að borga helfinginn eptir sömu tiltölu sem annan málsins kostnað, en hinn helfinginn, nefnilega 7 rbd. silfurs, samt allan kostnað málsins og varðhalds Þórunnar Þorleifsdóttur frá 22. sept. til 3. nóvember þ. á., hlýtur undirdómarinn, krigskancellisekreter Bonnesen, samkvæmt þessa réttar dómi þann 22. sept. síðastliðinn, að borga.

Að undirrættardómarinn ekkert hefir fyrir tekið við þetta mál frá 8. Maji, þá hann meðtók hæstaréttardóminn af 28. nóv. f. á., til 14. Augusti næstliðins, þá hann ákvarðaði þess fyrirtekt, er af actis augljóst, og mætti sá dráttur á málinu því fremur, sem sú ákærða persóna hefir alla tíð setið í varðhaldi, olla honum

mikilvægra sekta og ábyrgðar með tilliti til varðhalds-kostnaðarins, en bæði er það, að í fleirum sýslum lands þessa og eftir þess ásigkomulagi innfalla öll mann-talsþing, flest sterfbúa skipti og fleira því um líkt á þessu tímabili, og flest þessi embættisverk eru í apríl-mánuði fyrirfram ákveðin, svo er það einninn alkunn-ugt og að nokkru leyti í actis með áreiðanlegra em-bættismanna vitnisbgurðum staðfest, að undirdómar-inn hefir verið jafnvel í nokkur undanfarin ár mikið veikur og oft sængurliggjandi, en læknis vitnisburð hér um hefir ei verið að fá, það eð viðkomandi læknir, nú vegna ellilasburða losaður við sitt embætti, ekki fjarlægðar vegna hefir getað komið til hans og vitjað hans í sjúkdóminum. Af þessum orsökum finnst það því mjög ísjárvert að draga undirdómarann til ansvars fyrir þennan langa drátt á málinu. Að öðru leyti hefir málsins meðferð við undirréttinn verið forsvaranleg, hvað eð einnig gildir um málfærsluna við undir- og yfirréttinn.

Því dæmist rétt að vera:

Arrestantinnan Þórunn Þorleifsdóttir á að erfiða 5 ár í Kaupmannahafnar betrunarhúsi. — Jón Sveinsson á fyrir aktors frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hann borgar einn þriðja part, og Þórunn Þorleifsdóttir tvo þriðju parta, alls þessa máls kostnaðar, að undanteknum þeim, sem er til fallinn á tímabilinu frá 22. september til 3. nóvember þ. á. Svo eiga þau og að borga, hvort fyrir sitt viðkomandi, þeirra varðhaldskostnað, þó, hvað arrestantinnunni Þórunni Þorleifsdóttur viðvíkur, ekki fyrir nýnefnt tímabil. Aktori fyrir landsyfirréttinum bera 8, og defensori 6, ríkisbankadalir silfurs í málsfærslulaun, hvar af þær

ákærðu persónur eiga að borga helfinginn, eptir hér áður ákveðinni tiltölu.

Undirréttardómarinn, krigskancellisekreter sýslumaður Bonnesen, á að borga helfing nefndra málsfærslulauna með 7 ríkisbankadöllum silfurs, og þar hjá allan af málinu og varðhaldi Þórunnar Þorleifsdóttur frá 22. sept. til 3. nóvember þessa árs löglega leiðandi kostnað.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, þann 30. desember

d ó m u r :

í justitsmáli, höfðuðu mót Randver Randverssyni af Eyjafjarðarsýslu.

Ógiptur bóndi á Brekku í Eyjafjarðarsýslu, 28 ára gamall, Randver Randversson, er í þessari sök fyrir undirréttinum lögsóttur fyrir að hafa nóttina milli 21. og 22. apríl í ár farið inn í læst útihús á Leyningi í sömu sýslu og stolið þar úr læstri skrínu frá systurmanni sínum, Páli Bjarnasyni, 23 specium dönskum, hverjar með sömu tölu aptur fundust þann 6. Maji næst eptir fyrir innan dyrastaf hússins, og heimtust þannig eigandanum. Er það bæði upplýst og játað fyrir undirréttinum, að Randver hafi áður nefnda nótt á ferð verið á Leyningi og hafi framið þennan þjófnað með því að hann reif burtu umbúnað gluggakistunnar að ofanverðu, lauk síðan glugganum upp, tók hann af hjörum og fór þar inn í húsið, hvar hann síðan til að kom-

ast í þá læstu skrínu svarf burtu þolinmóðinn úr skrínnar læsingarlöm, og tók þar úr peningana. En í ótta fyrir lögsókn og í von um, að sökin dytti niður, skilaði hann því stolna aptur þann áðurnefnda dag. Fyrir illvirki þetta er hann af undirréttinum þann 8. Augusti í ár dæmdur til að líða 25 vandarhagga refsingu og til að borga sakarinnar kostnað, frá hverjum dómi hann hefur skotið máli sínu til þessa réttar.

Quo ad formalia finnur landsyfirrætturinn sökina ekki svo meðhöndlaða, eða hennar höfuðfactum ekki svo illa upplýst, að ei megi hér þess vegna þar á dóm leggja, því að þó að hvorki vitnin, sem í sökinni hafa yfirheyrð verið, né sá, frá hverjum stolið var, hafi verið í eið teknir, þau fyrri til sönnunar þeirra framburði og sá síðarnefndi til vissu fyrir, hve miklu frá honum var stolið, þá finnst þetta in casu, hvar þess dómfellda skýlaus játning var fyrir verkinu jafnsnemma við vitnanna og Páls framburð, ekki, í tilliti til plakats 28. Martii 1800 og forordningar 13. október 1819 § 3, að hafa verið absolute nauðsynlegt. Að sönnu ber sá dómfelldi í prófinu af 22. Julii fyrir, að þegar hann heima fór að telja þá stolnu peninga, hafi þeir einasta verið 20 speciur, þar Páll þó fram ber, að hann misst hafi 23. En hvorki inniheldur þessi mismunur neina fyrir útfall sakarinnar áriðandi kringumstæðu, og líka hefir sá dómfelldi fyrir rétti þann 23. Junii skýlaust játað, að þær stolnu speciur verið hafi 23, hvar að auki hann ennfremur þann 22. Julii sjálfur getur þess, að þær *kunni* að hafa verið 23, þó þær teldist heima ei fleiri en 20, því hann kunni að hafa týnt einhverjum á leiðinni, og að lyktum sýnir hans apturkilun á 23 specium 10 dögum áður en sökinni var hreyft, að hann frá upphafi vissi, að þær stolnu speciur

voru 23, hvað ennfremur sannast af hans fyrirslætti fyrir réttinum þann 20. Junii, að hann í lambhússgarði sínum fundið hafi böggul með 23 specium í, sem hann meinti vera þá stolnu peninga. Ekki heldur virðist hans erklæring, sem af viðkomandi stefnuvottum við landsyfirréttarstefnunnar auglýsingu er eptir honum teiknuð á aktsins pag. 16, að vera af því virði, að hún orsakað geti sakarinnar heimvísun til hennar ítarlegri upplýsingar. Sá fyrri póstur hans erklæringar áhrærir, að hann sé ekki nógu nákvæmlega examineraður um, upp á hvern máta hann hafi gluggann úr húsinu tekið, þegar hann framdi þjófnaðinn. En bæði liggur í þessari erklæringu indirecte játun um, að hann hafi tekið gluggan úr skemmunni til að komast þar inn og stela, og líka er þetta skýlaust af honum játað, akts pag. 15, hvar af fylgir, að hann til þjófnaðarins framkvæmdar í öllu falli játar að hafa upp á ósiðvanalegan hátt farið í skemmuna í óráðvöndum tilgangi. Sá annar póstur hans erklæringar er, að hann ekki hafi aptur skilað peningunum með neinni ráðagjörð fyrirfram fyrr en þann sama dag, sem peningunum var aptur skilað, og það með vitund þess, sem frá var stolið. En það virðist ekki vera neitt áriðandi moment í sökinni, hvort hann við þann, sem hann stal frá, gaf sig upp sama daginn, sem hann skilaði peningunum aptur, eða daginn áður en það skeði um nóttina, eins og Páll, pag. 6, angefur. Hefði hann skilað peningunum aptur fyrir miðnætti þann af Páli tiltekna dag, getur hvorttveggja satt verið og samstemma. Hér að auki hefir sá dómfelldi, pag. 7, skýlaust „að öllu leyti“ kannazt við Páls framburð hér um og játað rétt eptir sér til bókar fært, þegar honum voru svör hans lesin, hvað í prótollinn innfært má hafa meiri fidem publicam en þess dóm-

fellda á eptir gjörða utanréttarerklaering, þó sú væri hinni fráleit, hvað in casu ekki er.

Hvað sakarinnar realia áhrærir, þá finnur rétturinn, að það ákærða factum, sem hér eptir áðursögðu er að taka undir dóm, hafi öll þjófnaðarins einkenni: Heimuglega á næturtíma framkvæmda eignartöku á annarlegri eign móti eigandans vilja og vitund. Að sá dómfelldi, eins og hann fyrir ber, hafi viljað rétta hluta sinn á þeim, sem hann stal frá, fyrir honum af þessum veitt skammaryrði og jarðvarp, getur ei afsakað hann, því bæði er þetta ósannað og líka stóð honum réttarins aðstoð opin til að ná með öðru, löglegu móti, rétti sínum móti Páli, ef hann nokkurn hefði. Ekki heldur getur það afsakað breytni hans, þó Páll hefði hjá móður þess dómfellda fengið 6 speciur sem rekognition fyrir það, hann ei fékk jörðina Villingadal eptir loforði keypta, því móðir þess dómfellda, en ei hann, átti næstu sókn á því, ef Páll ranglega hefði út af henni þær nefndu 6 speciur, og í öllu falli var þann dómfellda sem þjóf að dæma fyrir þær 17 speciur, sem hann stal meiru en þeim 6 specium numdi. Þess dómfellda fyrirs láttur um, að hann hefði vegna þess hann var drukkinn tekið meira en hann ætlaði, getur ei heldur til greina tekizt, því öll hans aðferð nóttina, sem hann peningunum stal, sýnir, að hann hafði allt ráð á verkum sínum og var vel fær. Hann þagði um áform sitt um nóttina við samfylgdarmann sinn, Guðmund Guðmundsson, fylgdist með honum fyrst að Leyningi og svo til baka að Kolgrímastöðum, þessa heimilis, hvaðan hann einn saman aptur fór að Leyningi til að framkvæma verkið. Burttekning gluggans í húsinu og sundursorfning á þolinmóðnum á læsingarlöm skrinunnar og allar þar að lútandi athafnir sýna

undir eins hans fasta ásetning til að stela og hans fullkomnu ráðdeild á verksins framkvæmd. Sá dómfelldi getur því ei hjá því komizt, að dæmast sem þjófur til lagastraffs.

Ekki fnnur landsyfirrétturinn, að plakati 24. Martii 1786 eða forordning 20. Februarii 1789 § 4 eigi við ofan nefnt verk þess dómfellda, þar eð nefnt plakati með orðatiltækinu: „Folkes Huse“ virðist að meina hið sama sem forordning 4. Martii 1690 með orðunum: „Nogen Mands Hus“, og að hvorttveggja eigi einasta að skiljast um íbúðar- og svefnhús manna, en ekki um úthýsi eða geymsluhús, hvað og bæði er í praxi antekið og fylgir líka af þeirri fyrir því þunga innbrotis straffi í forordning 1690 framfærðu ástæðu, að þjófsins augnamið við innbrotið geti eins vel verið að myrða, ef mótstaða mætir honum, eins og að stela, hver ástæða ekki getur náð til útihúsa á næturtíma, hvar enginn er. Forordning 20. Februarii 1789 § 4 refererar sig einninn til þeirrar eldri löggjafar um innbrot og þjófnað, og þar á meðal til nýnefndrar forordningar af 1690. Kongsbréf 25. Julii 1808 § 7, samanbórið við kancellibréf 3. Maji 1816 § 4, finnst því að vera sú löggjöf, sem in casu sé við að hafa, og virðist það af undirdómaranum þeim dómfellda ákveðna straff að vera hæfilegt, þegar lítið er til þess, að hann aldrei fyrri er fyrir neitt illverk dæmdur, hefir á sér góðan orðróm og skilaði því stolna að fullu aptur, áður en sökinni var fyrir rétti hreyft, hvað maklega má mýkja straff hans, þó honum annars, vegna sakarinnar skerpandi kringumstæðna, hefði borið maximum af því fyrir einfaldan þjófnað í fyrsta sinni í seinastnefndum lagaboðum fastsetta straffi. Undirrættardóminn er einninn í málskostnaðarins tilliti að staðfesta.

Málsfærslulaun fyrir þessum rétti fastsetjast til 4 rbd. silfurs til aktors og 3 rbd. silfurs til defensors.

Meðferð, sókn og vörn, sakarinnar fyrir undirréttinum hefir ei verið vítaverð og málfærslan fyrir þessum rétti forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Málsins kostnað á hinn ákærði, Randver Randversson, að standa fyrir landsyfirréttinum, hvar á meðal sýslumanni Gunnlögsen bera 4 rbd. silfurs, en verjandanum, studiosus H. Johnsen, 3 rbd. silfurs í málsfærslulaun.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, 30. desember

dómur:

í justitsmáli, höfðuðu gegn Jóni Vigfússyni, vinnumanni á Langhúsum í Skagafjarðarsýslu.

Í þessu máli er Jón Vigfússon, vinnumaður á Langhúsum, ákærður fyrir hórdóm í 4. sinni framinn og dæmdur þar fyrir til að hýðast þrenn 27 vandarhögg. Af actis er það augljóst, að hann hefir borgað þær lögboðnu bætur fyrir sitt fyrsta og annað sinni framda brot, að því leyti þær ekki hafa verið honum við resolutionir eptir gefnar. Eins hefir hann og liðið 30 vandarhagga straff fyrir sitt 3. hórdómsbrot eptir undirréttardómi af 2. Martii f. á. Þær kringumstæður,

sem fullkomlega eru upplýstar, að kona þess ákærða er á vist í annari sýslu en hann, og að þau fátæktar vegna urðu að skiljast að og fara á vist til annara, sem og að honum hafa gefizt góðir vitnisburðir að öllu öðru en þessu, finnst nú að eiga að orka linun í því straffi, sem hann er dæmdur til að líða, þar eð hið hæsta straff, sem hér eptir kongsbréfunum af 25. Julii 1808 § 13 og 21. Maji 1923 § 3, samanbornum við kongsbréfið af 3. Maji 1816 § 2, má antakast einasta að eiga að applicerast, þar sem upplýst er, að einhverjar sérdeilis aggraverandi kringumstæður hafi fundið stað. Það virðist því hæfilegast, að hann nú dæmist til að líða tvisvar 27 vandarhagga refsingu og borga málsins kostnað, hvar á meðal málsfærslulaun til aktors við landsyfirrétinn 4 rbd. og til defensors 3 rbd. silfurs.

Þetta mál er tekið upp til dóms þann 11. Junii þ. á., og dómur afsagður í því þann 26. Julii næst á eptir, eða meira en 6 vikum eptir að það var til dóms upptekið. Að sönnu hefir undirdómarinn við byrjun réttarhaldsins þann 26. Julii næstl. getið þess, að hann kvöldinu fyrir hafi komið heim til sín frá Friðriksgáfu, hvert hann kveðst hafa ferðast þann 12. Junii næsta mánaðar til þess í herra amtmanns B. Thorarensens fjarveru á Suðurlandi og eptir hans autorisation að gegna embættisverkum við Norður- og Austuramtið, en án þess með nokkru að sanna þetta eður framlengja viðkomandi amtmanns autorisation til þess, enn síður færa sönnur á, að ekki hafi verið mögulegt í þeirri tíð að geta afsagt dóm í þessu lítilfjörlega sakamáli. Það getur ei verið efi á því, að amtmaðurinn hafi, undir eins og hann autoriseraði hann til í fjarveru sinni að stýra sínu amtmannsembætti, annað hvort gert þá

nauðsynlegu ráðstöfun til að annar gegndi sýslumannsembættinu í Skagafjarðarsýslu á meðan, ellegar hagað því svo, að undirdómarinn sjálfur með framgæti gegnt því, sem ekki heldur virðist að hafa verið sérdeilis örðugt um hásumartíma, þegar á einum degi mátti ferðast frá Friðriksgáfu til Skagafjarðarsýslu. Undirdómarinn finnst þess vegna ekki, og það því síður sem drátturinn er orðinn á sakamáli, að geta friast frá þeirri mulkt, sem N. L. 1—5—8 við slíkri forsömun leggur. Að öðru leyti hefir málsins meðhöndlan og málsfærslan við undirrættinn ekki verið vítaverð, og málsfærslan hér við landsyfirrættinn verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Vigfússon á Langhúsum á að líða tvisvar tuttu og sjö vandarhagga refsingu og borga allan þessa máls kostnað, hvar á meðal málsfærslulaun við undirrættinn samkvæmt nefndum réttar dómi, en til aktors við landsyfirrætt 4- og defensors 3-rbd. silfurs.

Undirdómarinn, sýslumaður Laurus Thorarensen, á að borga 200 lóð silfurs til Möðrufells hospitals.

Ídæmd útlát eiga að lúkast innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu, og dómnum ber að öðru leyti fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, 30. desember

d ó m u r :

í pólitímáli gegn Jónatan Jónssyni á Æsustöðum í Kjósarsýslu.

Jónatan Jónsson, búandi á Æsustöðum í Kjósarsýslu, er í þessu máli ákærður og dæmdur við sýslunnar pólitírétt fyrir stuld á 7 blautfisksböndum frá Gunnari Einarssyni í Skapholti, frá hverjum hann hafði tekið þau fyrir 7 eða 8 árum síðan á næturtíma úr hjallbyrgi og flutt þau heim til sín. Þar hjá er honum gefið að sök, að hann á hreppastefnu í Mosfellssveit næstliðið haust hafi verið drukkinn, brúkað þar hávaða og skammaryrði við hlutaðeigandi hreppstjóra, J. B. Stephensen, og neitað að svara nokkrum skildingum, er honum eptir niðurjöfnun á sveitarinnar innbúa bar að láta af hendi fyrir vegabót, og jafnvel brúkað þau orð, er hefðu mátt hvetja sveitunga hans til sömu óhlýðni. Ennfremur hefir hann verið klagður fyrir ófriðsemi, helzt við komu hans til nefnds hreppstjóra að Gröf einu sinni í sumar á næturþeli, og fyrir niðvísur, samt nafnagiptur.

Það eð aktor í sökinni hefir principaliter uppástaðið heimvísun málsins til þess, að það yrði betur rannsakað en komið er, og jafnframt vegna þess, að það sé á móti lögum meðhöndlað við pólitírétt og ekki á hins ákærða, Jónatans, og sakarinnar rétta varnarþingi m. fl., verður það nú fyrst að yfirvega, hvort þessu aktors uppástandi beri meðhald að gefa, eður að málið, svo vaxið, megi nú með dómi á enda kljást.

Með tilliti til stuldarins á þeim 7 böndum af blautum fiski finnst enga verulega upplýsing að vanta, þar eð hún ekki heldur eptir svo langan tíma væntist

að geta fengizt, og meðkenning hins ákærða er samstemma skýrslu þess, sem stolið var frá, og þessi þar hjá hefir með eiði staðfest hana, eins og vera bar, svo er ei líklegt, að frekara geti orðið upplýzt þar um en skeð er til enn frekari staðfestingar þeirri af þeim ákærða gjörðu meðkenningu. Eins finnst það að vera við pólitiréttinn sannað, að Jónatan hefir brotið friðhelgi á hreppstjóranum næstliðið haust og hegðað sér þar mikið óskikkanlega, valið hreppstjóranum J. Stephensen skammaryrði, sýnt mótþróa í að svara því, sem honum bar að láta af hendi eptir tiltölu við aðra sveitarmenn, og jafnframt farið þeim orðum um það, sem heldur stuðlaði til að hvetja fleiri til að sýna sama mótþróa. Sjálfur hefir Jónatan þar hjá meðkennt drykkjuskap sinn og ekki getað fríað sig frá að vera höfundur til þeirrar nafnagiptar, er hreppstjórinn hefir af honum fengið, og loksins verður ei annað leitt út af actis, en að hinn ákærði hafi virkilega játað á sig, að hafa orkt þá vísu, sem í aktinum finnst, um sóknarprest sinn, síra Benedikt Magnússon. Málsins meðhöndlun við pólitirétt finnst að vera samkvæm þess eðli, þegar verð þess stolna ekki var meira en svo, að það samkvæmt kongsbréfi af 2. Maji 1776 mátti dæmast við pólitirétt, en hinar aðrar sakargiptir, er Jónatan voru gerðar, virðast allar að hafa heyrt undir pólitiréttarins aðgjörðir, því heldur sem hreppastefnunni ekki getur tillagzt jafn kvalificeruð friðhelgi og reglulegum réttarsamkomum, hvar dómariinn með þingvottum, eður fleiri dómarar, sitja konungsins rétt. Þar eð nú hin fyrsta og aðalákæran gegn Jónatan, nefnilega hans ófriðsemi og drykkjuslark á hreppastefnunni, réttilegast átti að meðhöndlast sem opinbert pólitímál, gat það vel sameinast með þjófnaðarsök-

inni, sem eptir áðursögðu ei numdi 5 rd. virði, og hin-um áðurtöldu ákærupóstum, sem með tilliti til tilsk. af 20. Octobris 1819 § 2 gjörðu málið að nokkru leyti blandað, nefnilega bæði publik og privat pólitíréttar-mál. Að málið er meðhöndlað á sýslumannsins heim-ili í Reykjavík, er því síður ólöglegt, sem pólitíréttar-hald er ekki bundið til neins viss þingstaðar, og það ei heldur getur heitað, að hinn ákærði sé stefndur sér til of mikils бага í annað lögsagnarumdæmi, þar sem þingstaður innbúa Seltjarnarnesshrepps einnig var í Reykjavík. Ekki finnst málið heldur að eiga að heim-vísast af þeirri af aktor framfærðu orðsök, að í póli-tíréttarstefnunni ekki hafi verið getið þess, að frekara fyrirkalls væri ekki að vænta, því ex post facto finnst sú varúð ekki að hafa verið absolute nauðsynleg, og þar hjá eru stefnur til pólitíréttarins opt mikið styttri og með færri formler en til annara rétta, hvað eð einnig er samkvæmt þeim summariska máta, upp á hvern pólitíréttir haldast. Og jafnvel þó það loksins sé góð regla, að undirdómarar vitni um, að birtingar á dómum og stefnum séu gjörðar af þeim réttu, eið-svögnu stefnuvottum, svo er það samt hvergi útbrykki-lega fyrirskipað.

Þegar nú rétturinn álitur málið að vera svo undir-búið, að á það megi dóm leggja, þá er þegar hér að framan vikið á það, að Jónatan Jónsson má álitast sem fullkomlega uppvis að stuldi á 7 böndum af blautum fiski frá Gunnari Einarssyni í Skaptholti, hver hann sjálfur hefir meðkennt að hafa tekið úr hjallbyrgi hans, nokkuð kenndur af brennivíni, án þess að sér-leg neyð hafi knúið sig til þess. Hann getur því fyrir þennan stuld ekki sloppið frí fyrir líkamlegu straffi. Hér að auk hefir hann sjálfur meðkennt, og vitni

einnig staðfest það, að hann á hreppastefnunni hefir verið drukinn, farið illum orðum um að vilja ekki borga, það á hann af sýslumanninum var jafnað af kostnaði, er samkvæmt amtsins skipun átti að borgast af Mosfellssveit fyrir vegabætur, hver orð hans lágu svo, að þau fremur voru til að hvetja fleiri til sama mótþróa, og loksins talað þau orð til hreppstjórans: „Þú lýgur því“. Ellegar, eins og annað vitnið hefir borið: „Það er lýgi, fanturinn þinn“. Þó það nú sé svo, að ekki segist fullt svo mikið á þessari Jónatans breytni á hreppastefnunni, eins og það hefði verið, þar sem konungsins réttur er settur, svo er það samt þar fyrir straffs vert, því auk þess að hreppstjórar, sem í kongsins og laganna nafni halda hreppastefnur, hafa ærinn rétt á sér í slíkum störfum, svo er ófriður og spilling góðrar reglu og einingar á samfundum manna ætíð óforsvaranlegt og má ei líðast óhegnt, sem hættulegt og mjög skaðlegt í mannlegu félagi. Að hreppstjórinn ekki vildi uppástanda hið hæsta straff, sem gefst fyrir ærukrenkjandi orðaval, finnst ekki að vera gjört á móti lögum, og engin nauðsyn til að dæma harðara en hann í því falli hefir uppástaðið. Það líkamlega straff, sem hinn ákærði Jónatan Jónsson er við pólitíréttinn dæmdur til að líða, finnst því, að öllum málsins kringumstæðum athuguðum, að vera rétt metið fyrir þau fleiri afbrot, sem hann hefir verið ákærður fyrir, hvar hjá hann virðist að eiga að sleppa fyrir þeim peningabótum, er hann hefir verið dæmdur í. Og þó það sé töluverður formalitetsbrestur, að hann ekki af aktor er stefndur, eður uppástand móti honum gjört um málskostnaðar útsvar við landsyfirréttinn, virðist hann samt hér nú að mega dæmast til slíkra útláta, þar eð honum sjálfum ekki finnst að

vera rangt til gjört í því, vegna þess, að hann er stefndur, eins og lög gjöra ráð fyrir, til yfirréttarins „til þess í sérhverju tilliti að svara til sakar og dóm að líða“. Enn þó hann nú þannig dæmist til að borga allan málsins kostnað við pólití- og yfirréttinn, finnur það ei þessa réttar meðhald, að þar af tiltakist nokkuð víst í málskostnað til klagandans, hreppstjóra J. B. Stephensen, sem fremur finnst að hafa klagt málið sem opinbera en privat sök, og getur hann því ei vænt annars málskostnaðar borgunar en þeirrar, sem honum eptir reikningi, inngefnum til amtsins, kann að til koma. Þó það sé svo almennast, að mortifikation á orðum ekki gefist án uppástands þess, sem hefur orðið fyrir þeim, verður hana hér samt nú að tildæma hreppstjóranum, þar eð þær krenkingar, sem hann í opinberri stöðu hefir orðið fyrir, ekki geta án hennar fullkomlega afplánast, og finnst því nafnið „Gleipir“, sem Jónatan hafði gefið honum, og þau skammaryrði, sem vitnað er, hann hafi valið honum á hreppastefnunni, hér að eiga að mortificerast. En ekki getur yfirrétturinn fundið það tilhlýðilegt, að sú vísa, sem Jónatan hefur orkt um prestinn, síra Benedikt Magnússon, verði á sama hátt mortificeruð, þar eð ekkert meiðandi eða ærukrenkjandi finnst í henni.

Með tilliti til þess uppástands, sem undirdómarinn hefir niður lagt gegn þeim í þessu máli útnefnda aktor, finnur landsyfírétturinn ekkert það í innleggi hans, sem sé vítavert, þó sumt af því, sem hann þar í hefir framfært, máske kynni að sýnast fremur að hafa heyrt til málsins varnar en sóknar. En þau orð í undirdómarans innleggi, hvar í hann skírskotar til þess af réttarins meðlimum, sem næstliðið sumar voteraði, ásamt með honum, í réttarneitunarmálinu

úr Barðastrandarsýslu: „Hvað þá skall hurð nærri hælum, ef vægð hefði ekki verið sýndi“, finnur rétturinn svo ópassandi, bæði með tilliti til auglýsingar um votum eins af dómendunum, sem og ekki síður þess, að þar af mætti fremur ráða, að dómurinn hafi ekki verið svo réttur eða strangur sem vera bar. Þessa undirdómarans óforsvaranlegu og óleyfilegu uppljóstrun á voto eins af dómendum áðurgreinds máls finnur rétturinn verðskulda sektun í analogie af anordning af 23. janúar 1739 § 14, samanborinni við hæstaréttarinstrux af 7. Decembris 1771 § 13, hverja eptir kringumstæðunum og sér í lagi með tilliti til þess, að þetta sé skeð af óforsjálni, en ekki í neinum slæmum tilgangi, álízt hæfilegast að setja til 5 rbd. útlát til jústitskassans.

Málsfærslumannanna laun metast rétt sett til 4 rbd. silfurs til aktors og 3 rbd. silfurs til defensors. Loksins vitnast það, að málsins meðhöndlun við pólitiréttinn hefir verið forsvaranleg og málsfærslan við landsyfirréttinn ekki heldur verið vítaverð.

Því dæmist rétt að vera:

Jónatan Jónsson á Æsustöðum á að líða 20 vandarhagga refsingu og borga allan þessa máls kostnað, hvar á meðal til aktors fyrir landsyfirréttinum 4- og defensors 3-rbd. silfurs. Þau orð: „Þú lýgur því, fanturinn þinn“, eða: „Það er lygi, fanturinn þinn“, sem nefndur Jónatan á næstliðinni hreppastefnu talaði til hreppstjóra J. B. Stephensens, og nafnið „Gleipir“, sem hann einnig hefir gefið þessum, eiga dauð og maktarlausa að vera, svo að þau aldrei komi nefndum hreppstjóra til nokkurrar hneisu eða nokkurs skaða á hans góða rykti og mannorði.

Sýslumaður Stefán Gunnlögson á fyrir ótilbærileg orð í innleggi sínu til réttarins í þessu máli að láta úti 5 rbd. silfurs til jústitskassans.

Ídæmd útlát eiga að lúkast innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu, og dómnum ber að öðru leyti fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1834, 30. desember

d ó m u r :

í morðmáli gegn Jóni Jónssyni frá Skálmardal í Barðastrandarsýslu.

Í sök þessari ákærist arrestantinn Jón Jónsson frá Skálmardal í Barðastrandarsýslu, sem sigtaður fyrir að hafa drepð Einar Gíslason, sem hjá honum var til forsorgunar niður komið af hálfbróður þessa, Guðmundi bónda Jónssyni á Selskerjum, hver einninn sigtast fyrir að hafa keypt eða fengið þann áður nefnda Jón til þessa illvirkis. Við sakarinnar drift í héraði hafa þeir sigtuðu ekki orðið fengnir til að játa á sig þeim misgjörningi, fyrir hvern þeir sigtast, jafnvel þó margfaldar líkur séu fram komnar og sumpart sannaðar þeim sigtuðu til áfellis. Þar eð nú eptir þessum kringumstæðum helzta og aðalspursmálið fyrir þessum rétti hlýtur að vera, hvort þær fram komnu líkur séu svo sterkar, þeim sigtuðu á móti, að þær þénað geti í fullkominnar lagasönnunar stað þeim til strafts áfellis, sem psychologice og physice ollandi Einars heitins Gíslasonar dauða, hvar um fyrir undirréttinum, en þó

einkannlega fyrir þessum rétti, er gerð skýlaus krafa af sakarinnar actori, eða þeir ákærðu séu í morðsins tilliti frá frekari ákærum að frífínna, svo finnur rétturinn það ógjörlegt að stíga fram hjá neinu því, sem þénað geti líkunum annað hvort til meiri styrkingar eða þeim sigtuðu til friunar, og hlítur því að geta þeirra bresta, sem við sakarinnar upplýsingu og meðferð í héraði hafa fundið stað. Þessir eru:

1. Er fjárhús það, í hverju Einar heitinn dó, aldrei skoðað í tilliti til þess, hvort þar í veggjum eða á garðanum finnast þeir framskagandi eggjasteinar eða snagar, hvar á Einar heitinn hefði fengið geta(ð) þau 13 sár, sem fundust á höfði honum dauðum. Til þessarar skoðunar gafst þó undirdómaranum full orsök, bæði eptir sakarinnar kringumstæðum, sem og svari Ingibjargar til þess 33. spursmáls, pag. 23, og sjálfs arrestantsins Jóns til 37. spursmáls, pag. 29, og 131. spursmáls, pag. 61, þess heldur sem það hefði stórlega styrkt líkurnar móti Jóni, ef blóðið, sem hann um talaði á steini eða jötustokk hefði ei fundist.

2. Finnst í aktinum ekkert attesti um það, hvort Jón Jónsson er konfirmeraður. Eða vilji maður — per bonam consequentiam — álykta það af því, hann er giptur sagður, þá sést ei, hvernig hann er í sinni kristindómsþekkingu uppfærddur, ekkert um uppheldi hans eða aðra breytni þar, hvar hann lengst hafði dvalið, nefnilega í Ísafjarðarsýslu, og hvaðan hann virðist að vera flæmdur af illri kynningu, að undanteknu því, sem hér um finnst í prófasts Arnórs Jónssonar sögu-sögn, litr. R meðal fylgiskjala.

3. Finnst það ekki af undirdómaranum um dæmt, hver bera eigi byrði og kostnað af haldi og forsorgun á fanganum Jóni Jónssyni, hvað þó in casu, hvar sá

annar meðákærði ekki var arresteraður, finnst verið hafa nauðsynlegt.

4. Að vísu er arrestantinn Jón (akts pag. 72) konfronteraður við Jóhannes á Deildará um orð arrestantsins við uppgröft líksins, en hvorki er arrestantsins svar hér upp á tekið pag. 73 eða hann frammar þar um spurður, og Jóhannes ekki heldur látinn eiðfesta sína gjörðu skýrslu, ef arrestantinn hefir neitað henni.

5. Vitnin Guðmundur Böðvarsson, Sigríður Árnadóttir og Ragnheiður Sigurðardóttir eru ei konfront-eruð við arrestantinn Jón áhrærandi orð þessa (aktinn pag. 40, 139, 140, 152, 153). Að sönnu er það mesta af þessum orðum reciterað af prótókolum fyrir arrestantinn, pag. 173, en þess háttar aðferð getur hvorki heitið konfrontation eða haft reglulegrar konfrontationar verkun á þann sigtaða.

6. Ekkert af vitnunum er sér í lagi spurt um þá „ben á brjósti“ líksins, sem vitnið Guðmundur Böðvarsson, pag. 7, um getur, eða um það, hvort föt Einars heitins voru á brjóstinu höggvin eða stungin. Guðmundur Sigurðsson (af undirréttnum strax antekinn sem vitni) er sá einasti, sem spurður er um, hvort húfa Einars heitins var höggvin eða stungin, akts pag. 101 til 30. spursmáls.

7. Hvorki sú af arrestantinum Jóni frá húsbónda hans Guðmundi Sigurðssyni stolna munnlaug, ekki heldur þau af honum við strokið stolnu föt eru af eigendunum virt, ekki munnlaugarinnar eigandi látinn tilheimila sér hana, eða honum fyrir hana ígjald dæmt. Þetta allt var þó því sjálfsagðara, sem meiri óvissa var fyrir, hvort arrestantinn mundi dæmast sekur í því stórmæli, hvar fyrir hann var sigtaður.

8. Guðmundur Sigmundarson, sem brúkaður var sem vitni, er ei spurður neitt út úr svari hans til 10. spursmáls, act. pag. 31.

9. Björn hreppstjóri Arnfinnsson, hvers framburður í fleiru tilliti er sakamanninn Jón graverandi, er ekki látinn staðfesta framburð sinn með eiði, og heldur ei um það spurður, hvort það var Guðmundi Jónssyni á Selskerjum vitanlegt, að hann hefði komið Einari Gíslasyni fyrir í Gufudalssveit, þegar hann setti þennan til arrestantsins Jóns Jónssonar, og ef svo var, þá er Björn hreppstjóri ei þar um konfronteraður við Guðmund á Selskerjum, sem í svari til 78. spursmáls, pag. 117, neitar sinni vitund þar um, cfr. fylgiskjal litr. E Hr. 2.

10. Guðmundur Jónsson, bóndi á Selskerum (sem innviklaður í þetta stórmæli átti og ætti enn undir sakarinnar nýju drift að arresterast), mátti í öllu falli lög-sækjast fyrir væntanlega hylmingu eða meðvitund í arrestantsins Jóns þjófnaði á munnlauginni, því í actis talar allmargt fyrir því, að Guðmundur hafi keypt eða fengið munnlaugin mala fide, sjá act. pag. 149—150, svör upp á spursmál 47—54, pag. 171, svör upp á spursmál 35—39, og pag. 181.

11. Ef Guðmundur Guðmundsson, sonur þess ákærða Guðmundar Jónssonar, er vottbær, þá er hann ekki yfirheyrður um samtal arrestantsins Jóns og föður síns undir bökkunum milli Skálmardals og Vattarness, áhrærandi arrestantsins Jóns töku á Einari, sjá 55. spursmál, bls. 53.

12. Enginn er yfirheyrður í Flatey, hvert þó allar líkur eru til, eptir akts bls. 59 og 182, að Guðmundur Jónsson farið hafi til að fala sér talsmann, áhrærandi þá í íljum Einar heitins fundnu járngadda.

13. Akts pag. 110 ff. vísar inkvisitinn Guðmundur Jónsson optast, í svars stað, til einhvers skrifaðs miða, en þessi miði, eða hans innihald, er ei í aktinn innfært, og vantar því svör til allmargra Guðmundi í það sinn fyrirlagðra spursmála, hvað eins er ópassandi eins og það, að inkvisitorinn þéri þann fyrir morðráð sigtaða inkvisit.

14. Vitnin Guðmundur Sigmundsson, Einar Jónsson og Margrét Bjarnadóttir eru ekki konfronteruð við Guðmund Jónsson um samtál hans við arrestantinn Jón á Skálmardals baðstofulopti kvöldið, sem Einar heitinn Gíslason dó. Þetta hefði þó víst í hið minnsta þenað til að niðurbagga þætni inkvisitsins Guðmundar og máske ásamt til sakarinnar frekari upplýsingar.

15. Hvorki skírnarseðill Guðmundar Jónssonar eða neinar upplýsingar um hans undanfarið líferni og breytni m. m. finnast í aktinum, að undanteknu attesti síra Runólfs Erlendssonar, sem áhrærir Guðmundar hegðun fyrir 12 árum síðan, og er það af þeim ákærða sjálfum útvegað.

16. Vitnin Magnús Magnússon og Zakarías Jónsson ættu vitanlega að konfronterast við arrestantinn Jón áhrærandi þessa frásögu um dauðdaga Einar Gíslasonar, bls. 25, spursmál 24, og bls. 26, spursmál 19, um að þessi hafi verið að brjótast um á hnjánun, þar sem arrestantinn Jón þó ekki hefir kannast við annað, en að hann hafi brotízt um liggjandi.

17. Aktor sakarinnar mætir strax áður en forhör í sökinni eru til lykta leidd, en þar á móti sést ekki af actis, að neinn defensor hafi þeirra ákærðu vegna verið nálægur við réttarhöldin þann 10., 11., 12., 14., 15. og 16. Julii í ár, og á þessum dögum eiðfesta þó fleiri af vitnunum þeirra framburði, jafnvel líka í fjarveru

arrestantsins Jóns, hvað ráða má af acto, pag. 171, hvar, strax eptir aflokna eiðunning 9 vitna, Einari hreppstjóra Einarssyni tilsegist að færa arrestantinn Jón inn fyrir réttinn.

18. Lengd páblaðsins að neðan, með hverju arrestantinn Jón sigtast fyrir að hafa drepð Einar heitinn Gíslason, hefði átt að mælast og ákvarðast til þumlunga og línu eptir dönsku máli, en ekki með stryki á pappírnum, sem við afskript af actis gjarnan getur af vangá lengzt eða stytzt.

Þessara bresta vegna finnur landsyfirrætturinn nauðsynlegt, að sökinni sé aptur heim í hérað vísað til umbótar á þessum brestum, að því leyti ske kann, til ýtarlegri rannsóknar og útvegunar nákvæmari upplýsinga og til dóms áleggingar að nýju. Þeim afsagða undirrættardómi er þanninn af þessum rétti frá fallið. Hvað kostnað þessarar heimvísunar áhrærir, þá finnur landsyfirrætturinn fleiri af þeim upptöldu brestum að vera af þeim vigtugleika, að undirdómarann sé fyrir þá að draga til ansvars, svo að kostnaður heimvísunarinnar falli honum til byrði, þó svo, að aktor sakarinnar í héraði, exam. juris Gunnlögsen, taki í þessum kostnaði með undirdómaranum jafna hlutdeild, þar eð báðir þessir de jure og eptir forordningu 3. Junii 1796 og 13. Octobris 1819 eru jafn ansvarlegir fyrir þessa stórmælis miður vönduðu meðhöndlun, hvernar aðrar afleiðingar fyrir þá, eins og líka laun sóknara og svaramanna, bæði í héraði og fyrir þessum rétti, verða við landsyfirrættarins endanlega dóm í sökinni ákveðin. Aktionin fyrir landsyfirrættinum hefir hingað til ekki verið vítaverð og denfensionin yfir höfuð forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera :

Þeim í þessari sök gengna undirréttardómi er fráfallið, en sökinni visast heim í hérað á kostnað undirdómarans, konstitueraðs sýslumanns Guðbrands Jónssonar, og aktors, examinatus juris Th. Gunnlögssen, til endurbótar, að því leyti ske kann, á þeim hér að framman tilnefndu brestum, til ýtarlegri rannsóknar og útvegunar nákvæmari upplýsinga, og til dómsáleggingar að nýju. Dóminum ber að fullnægja með mögulegasta hraða undir lagasektir.

Ísl. Einarsson.¹⁾

Anno 1835, þann 7. september

d ó m u r :

í málinu: Sýslumaður St. Gunnlögssen skipaður actor
 gegn

Þorláki Sveinssyni innan Skagafjarðarsýslu.

Með bréfi af 4. Martii í ár hefir amtmaðurinn yfir Norður- og Austuramtinu skipað málsókn höfðaða gegn Þorláki Sveinssyni á Tumabrekku innan Skagafjarðarsýslu fyrir lausamennsku og óhlýðni við yfirvaldsins skipun til hans að ganga í honum tilsagðar vistir. Hafði þá viðkomandi sýslumaður L. Thórar-ensen þegar þann 31. Januarii, 4. Februarii og 16. marz í ár haldið rannsóknarrétti í málinu, tók á móti vörn í því þann 9., en dæmdi þann 11. apríl þann ákærða

1) Hér enda dómur í þingbókinni, og byrjar sérstök dómabók. Úrskurðir nokkrir eru þó í þingbókinni.

Þorlák Sveinsson til að líða 15 vandarhagga pólitírefsingu og borga allan af málinu löglega leiðandi kostnað, hver dómur þeim dómfellda er auglýstur þann 23. næst eptir, og skaut hann honum til æðri réttar. Sakarinnar acta hafa verið ferðbúin frá viðkomandi sýslumanni, eptir hans áteiknun, þann 9. Maji í ár til landsyfirréttarins justitiarius, hvert þau fyrst fram komu þann 10. f. m.

Hvað þessarar sakar realia áhrærir, þá er það bæði með þess ákærða eigin meðkenningu, sem og þeirra leiddu vitna framburði, sannað, að hann hvorki var vistfastur eða búandi frá krossmessu 1833, heldur lifði þau seinast liðnu krossmessuár sem einhleypur lausamaður, án þess að leita vistar eður jarðnæðis hjá hreppstjóra eður sýslumanni eptir boði tilskipunar af 19. febrúar 1783 § 2. Hann má því álitast brotlegur móti þessarar tilskipunar boði og sakfallinn eptir hennar § 3, samanbornum við kongsbréf af 25. Julii 1808 § 7. Ekki getur það fríað þann ákærða frá að álitast sem lausamaður, að hann um sumartímann hafði nokkrar sauðkindur og fekk sér hingað og þangað slægjublett til að heyja á, því hvorttveggja var þeim búendum, hvar hann dvaldi, meir til þyngsla en gagns, og því anda áðurnefndra tilskipunar mótstríðandi, eins og það er líka auðséð af hennar § öðrum, að hún kallar hvern þann lausamann, í hið minnsta til sveita, og því straffs sekan, sem ekki annaðhvort er í ársþjónustu hjá búandi manni, eða sjálfur hefir í fastri byggingu jörð, jarðarpart eða hjáleigu, eða og tekur upp eyðijarðir sér til ábúðar, því þetta eru þeir höfuðnæringarvegir, sem hún ávísar þáverandi lausamönnum.

Hvað hans þversköllun við yfirvaldsins skipun um

að ganga í vist áhrærir, þá hvorki var sú hans yfirsjón stærri en þeirra, sem í sex mánuði eptir auglýsingu forordningar af 10. febr. 1783 þverskölluðust við hennar skipanir, og hverir nefnd fororning í § 3 þó einasta ætlast til að straffist með nokkurra mánaða tukthússvinnu, og líka má það að nokkru leyti bæta málstað þess ákærða, að hann er vel kynntur og hefir góðan orðróm, eins og líka hans breytni eptir að sýslumaðurinn aðvaraði hann um að ganga í framboðnar vistir vorið 1834 eins vel, með hliðsjón til viðkomandi prests attestis um hans gáfnasljóleik og ónóga skylduþekking, getur álitist hirðuleysi og skortur á eptirþanka, eins og ásetnings þvermóðska móti yfirvaldinu. Hins ákærða straff álizt því hæfilegast eptir áðurnefndum lagaboðum ákveðið 10 vandarhagga pólití-refsing, eins og honum einnig má bera að borga sakfærslunnar kostnað fyrir báðum réttum, þar á meðal til aktors fyrir yfirréttinum, sýslumanns og héraðsdómara Gunnlögsens, 3 rbd. og defensors, administrators J. Guðmundsens, 2 rbd., hvorttveggja í silfri.

Að vísu virðist sök þessi, ekki stærri en hún er, að hafa verið lengi í smíðum við undirréttinn frá því hún byrjaði 31. janúar í ár til þess hún var uppáðæmd 11. apríl, en þó einkum legið lengi frá þeim tíma til þess hún 10. ágúst kom í landsyfirréttarins justitiarii hendur, en þar eð enginn varðhaldskostnaður hefir hér haft stað og sökin ekki er eiginlegt sakamál og dráttur á aktsins sendingu suður hefir líklegast orsakast af því, að undirdómarinn beðið hefir eptir póstgöngu til þess ekki að auka publico kostnað með aukasendiferð, svo verður undirdómarinn hér nú, eptir málsins kringumstæðum, að fríast fyrir ábyrgð af þessum drætti. Að öðru leyti hefir máls þessa meðferð fyrir

undirréttnum, svo og málsfærslan fyrir báðum réttum, verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Sá ákærði, Þorlákur Sveinsson, á að liða 10 vandarhagga pólití-refsingu, samt borga allan sakar þessarar löglegan kostnað fyrir báðum réttum, þar á meðal laun til aktors fyrir þessum rétti 3 rbd. silfurs og defensors 2 rbd. silfurs.

Dóminum ber að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

Í S. T. herra justitiarii etazráðs Einarsens forföllum sem lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, þann 7. september

d ó m u r :

í málinu: Administrator J. Guðmundsson skipaður actor

gegn

Jónasi Jónssyni innan Skagafjarðarsýslu.

Það er við eigin meðkenningu Jónasar Jónssonar og aðrar málsins kringumstæður upplýst, að hann hefur nóttina milli þess 12. og 13. september 1833, þá hann var ferðbúinn til heimfarar suður í Kjósarsýslu úr kaupavinnu, tekið brúnan kapal út úr hesthúsi skammt frá bænum Stafshóli í Skagafjarðarsýslu, farið með hann suður og selt hann, eins og sína eign. Það er þar hjá sannað, að þetta hross var rúmlega 5 ára gamalt, þegar hann stal því, og að eigandinn hafi jafn-

vel ári áður gefið fyrir það 10 rbd. silfurs, en fanginn Jónas seldi það undir veturinn, þegar hestar eru hér í lægra verði en um vor- eður sumartímann, fyrir minna, og eins líka Guðmundur Jónsson í Þverárkoti, sem hafði keypt það og selt aptur manni norðan úr Skaga-fjarðarsýslu.

Að hér er framinn þjófnaður á færleik, en ekki hesti, virðist eins lítið að geta haft verkun á straffsins stærð, eins og þótt hún hafi í þau tvö síðustu skiptin verið seld fyrir minna en 10 rbd. silfurs. Ekkert er heldur fram komið um það, að hún hafi verið orðin að útliti eður reynd óutgengilegri en áður, og það jafnvel áður en hún var orðin fullþroskuð. Þar á móti hefir fanginn sjálfur viðurkennt, að hann leit girndarauga til hennar, af því hún var vökur. Það einasta, sem í fyrsta álitu máské kynni sýnast, að ætti að milda sakfelli fangans, er það, að hann ekki hefir stolið færleiknum á viðavangi, heldur úr hesthúsi. En þó þess sé einasta getið í tilskipuninni af 20. febr. 1789 § 4, að þjófnaður á hestum á viðavangi eigi að straffast eptir þeim §, er það samt jafnframt ákvarðað, að það þar í tilgreinda straff skuli einnig gilda fyrir þann þjófnað, sem eptir eldri lögum og tilskipunum varðaði hæsta þjófs straffi. Nú er það svo í plakati af 24. Martii 1786, útgefnu fyrir Ísland, fyrir lagt, að sama straff skuli vera fyrir stuld á hestum, hvort heldur þeim er stolið á viðavangi eða úr húsi, og þar eð það þar í tiltekna straff var það hæsta þjófnaðarstraff hér í landi, þegar áðurnefnd tilskipun út kom, og kancellípromemoria af 24. september 1803 hefir álituð plaktið af 24. marz 1786 óupphafið við tilskipunina af 20. febrúar 1789 § 4, svo verður undirrættarins dómur hér nú að staðfestast, og fanginn Jónas Jónsson enn fremur að dæmast í

málskostnað við landsyfirrættinn, hvar á meðal salaria til aktors 4 og defensors 3 rbd. silfurs.

Hvað málsins meðhöndlan við undirrættinn viðvíkur, þá finnst ekkert út á hana að setja, að svo miklu leyti sem vetrarhörkur og óveður, sem hér í landi geysuðu næstliðinn vetur, gjörðu málsins framgangi nokkurn tálma, en eptir það, að dómur féll í málinu, hefir töluvert dregizt með sendingu aktsins til þessa réttar, bæði með tilliti til útskriptarinnar- dóms- og stefnubirtingar og síðan sendingar frá undirdómaranum. Nú er það að sönnu réttinum kunnugt, að póstgöngur frá Norðuramtinu eru mjög strjálar, og venjulegast ekki nema þrisvar á ári, og því dragast sakamál of lengi, ef þau ekki sendast með öðrum ferðum en þeim, og hinar gefast sjaldan og stundum án þess, að dómarrinn viti af þeim. Þó það nú sé ráð fyrir því gjört í kongsbréfinu af 25. Julii 1808 § 5, að expressar sendist með héraðsdóms acta, hefir því í praxis optar verið fylgt, að láta þá biða póstgöngu, ef því lengur er ekki hennar að biða, eins og hér in casu er skeð, þar eð Norðurlandspósturinn ætíð fer í gegnum Skagafjarðarsýslu til Suðurlandsins seinast í júlímánuði. Svo virðist það nú af ofanefndum orðsökum ísjárvert að sekta dómarrann fyrir málsins drátt, en þótt það hefði verið reglulegra, að hann hefði kostað sendiferð með aktana í þessu máli, og það því heldur, sem hinn ákærði er í varðhaldi. Að öðru leyti hefir málsins meðhöndlan við undirrættinn verið forsvaranleg, eins og líka málsfærslan fyrir báðum réttum.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættardómurinn á óraskaður að standa, og á fanginn Jónas Jónsson að borga málsins kostnað við

landsyfirréttinn og í salarium til aktors fjóra og til defensors þrjá rbd. silfurs.

Dóminum ber fullnægja að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

Í þess reglulega justitiarii sjúkdóms forföllum sem lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, þann 29. október

d ó m u r :

í málinu: Prestur herra Benedikt Vigfússon á Hólum
gegn

Páli Þórarinssyni á Þórunnarseli og Hallgrími Jónssyni í Ási, samt konstitueraðum sýslumanni Halldóri Kröyer, með hans 6 áreiðarmönnum og fleirum.

Vegna þess, administrator Árni Þórðarson á Nýjabæ, landseti appellationssækjandans, árið 1833 byrjaði að flytja bæ sinn á annan hentugan stað, og þrátt fyrir forboð nábúa síns, Páls Þórarinssonar, ekki lét af því fyrirtæki, stefndi þessi téðum administrator til sáttanefndar til að forlíkast um þetta málefni, en sætt varð ei á komið, þar eð búandi Nýjabæjar ekkert vildi semja um landamerki milli þessarar jarðar og Þórunnarsels að landsdrottni sínum fornspurðum. Máli þessu, sem jafnvel ekki finnst að hafa verið meðhöndlað á sjálfum þrætustaðnum, var nú allt fyrir það af sáttanefndinni vísað til áreiðar og dóms, og sá konstitueraði sýslumaður í Þingeyjarsýslu fyrirtók þar næst áreiðargjörð á fyrrnefndra jarða landamerkj-

um, án þess eigandi Nýjabæjar væri þar til kvaddur. Þessi áreiðargjörð fram fór þann 28. Júnii næstliðið ár, en degi síðar inngengu partarnir, Árni og Páll, einn samning, sem sýslumaðurinn finnst að hafa innfært í justitsprótókollinn og undirskrifað, ásamt með þeim, þó án þess réttur hafi verið í því skyni settur eða haldinn, og án þess, þingvottar væru við hafðir.

Þessar gjörðir, nefnilega áreiðina og sættina, við-víkjandi Nýjabæjar og Þórunnarsels landamerkjum, hefir nú appellationsstefnandinn átalið, eptir þar til fengnu konunglegu uppreisnarleyfi af 24. Júnii þ. á., og hafa nú allir þeir innstefndu mætt með innleggjum, nema sakaraðilarnir Páll Þórarinsson og Hallgrímur Jónsson og nokkrir af þeim brúkuðu áreiðarmönnum. En þar eð stefnan ber með sér, að þeim hafi hún verið löglega birt, hlýtur málið, allt fyrir það, hér nú að dæmast samkvæmt N. L. 1—4—32.

Að sönnu er appellationssækjandanum sem eiganda Nýjabæar áskilinn réttur til að halda málinu til dóms og laga, ef hann ekki væri ánægður með það, sem administrator Á. Þórðarson hafði látið sér lynda með tilliti til jarðarinnar Nýjabæjar landamerkja, og því kynni það mäske í fyrsta álitu að sýnast svo, sem málinu ætti af landsyfirréttinum að frávisast, vegna þess, að það, sem gjört var, stæði og félli eptir sem appell-antinn annaðhvort samþykkti það eður ekki. En þetta getur einasta gilt um það, hvað ábúandi Nýjabæjar eptir lét með tilliti til landamerkjanna eptir að áreiðin var gjörð, og áreiðarmennirnir höfðu gefið sitt álit til kynna, um hvað þeim sýndist rétt um landamerkin. Þó nú eiginlega enginn dómur sé fallinn í málinu, eru samt þær réttargjörðir, sem í því eru fram farnar, eins vel appellable sem dómur, og því heldur, sem áreiðin

má antakast að hafa verið eiðfest, og kynni hún að hafa töluverða verkun á útfall þessa landaþrætumáls, ef að því væri til dóms haldið. Það er því ekki án orsaka, að appellationssækjandinn finnur sér nauðsynlegt að fá það, sem um landamerki jarðarinnar Nýjabæjar að honum fornspurðum er fram farið, með dómi gjört ógilt. Og kemur það þá því næst til yfirvegunar, hvort þessu hans uppástandi megi framgengt verða.

Áreiðargjörningurinn ber það með sér, að allt er fram farið, án þess appellantinn, sem eigandi jarðarinnar Nýjabæjar, um hvers landamerki þrætan reis, væri til kvaddur, eða nokkur hans vegna þar við mætti. Sáttanefndin tók málið fyrst fyrir og vísaði því frá sér til áreiðar og dóms, eins og forlíkunartilraun hefði löglega verið gjörð allra hlutaðeigenda á milli, en getur þess þó, að annar parturinn hefði ekki verið við, sem er það sama, sem að leiguliðinn hefði ekki fullmakt frá landsdrottni til að semja um landamerkin. Ef forlíkunartilraunin þannig var ógild, varð líka áreiðargjörningurinn og allt, hvað fyrir var tekið viðvíkjandi óstefnds manns eignarrétti samkvæmt N. L. 1—4—1 að vera ógilt. Þessi brestur við áreiðargjörninginn er fullkomlega einhlítur til að svipta hann öllu því gildi, sem honum annars, ef að öllu leyti hefði verð löglegur, hefði mátt til koma, eins og öðrum réttargjörningi, en þar eð sú í Þingeyjarsýslu jústitspróvókoll innfærða sætt ekki er skuldbindandi appellationstefnandann, þó hún væri í fullkomlega löglegu forni, svo fellur það burt af sjálfu sér hér um frekara að dæma, hvers vegna henni hér verður að frávísa.

Viðvíkjandi uppástandi appellantsins mandataríi gegn þeim konstitueraða sýslumanni H. Kröyer, verður

það að athugast, að hann samkvæmt N. L. 1—6—12 verður nú, eptir að svo langt er liðið frá því, málið var meðhöndlað í héraði, að vera fri fyrir ábyrgð af því, sem hinn hefir áталиð sem ábótavant við hans afskipti af sökinni. Ekki finnst það heldur að vera sannað, að nefndur settur sýslumaður hafi orðsakað appellations-sækjandanum þann kostnað, er hann hefir haft við útvegum hins konunglega uppreisnarbréfs, eða að himn hafi synjað aktsins útskrift ellegar dregið hennar afhendingu lengur en leyft var, og loksins finnst ekki heldur eptir kringumstæðunum orðsök til að sekta hann fyrir átalda bresti í hans skrifaraverkum.

Þar eð ekkert vítavert finnst í fari administrators, dannebrogsmanns Kristjáns Jónssonar eður þeirra brúkuðu áreiðarmanna, svo verður sækjandans uppástand móti þeim ei meðhald gefið, heldur verður þá nú hér þar frá að frífinna. Þar á móti finnst það hæfa, að þeir innstefndu málspartar Hallgrímur Jónsson og Páll Þórarinsson, sem sjálfir hafa höfðað þessa landaþrætu við undirréttinn, dæmist til in solidum að borga appellationssækjandanum málsins kostnað með 40 rbd. silfurs.

Því dæmist rétt að vera:

Sá áreiðargjörningur, sem þann 28. Junii 1834 hefir fram farið um landamerki milli jarðanna Nýjabæjar og Þórunnarsels í Þingeyjarsýslu, á ómerkur og maktarlaus að vera. Krafa appellationssækjandans um ónýtingu þeirrar degi síðar inngengnu sættar frávisast. Þeir innstefndu bændur, Hallgrímur Jónsson á Ási og Páll Þórarinsson á Þórunnarseli, eiga að borga, báðir fyrir einn og einn fyrir báða, fjörutygi ríkisbankadali reiðu silfurs í málskostnað til appellationssækjandans,

prestsins herra Benedikts Vigfússonar á Hólum. Settur sýslumaður í Þingeyjarsýslu, Halldór Kröyer, og þeir af honum brúkuðu og hingað stefndu áreiðarmenn, samt administrator, dannebrogismaður Kristján Jónsson, eiga fyrir stefnandans ákæru í þessu máli friir að vera.

Málskostnaðinum skal lokið vera innan 8 vikna frá þessa dóms löglegu auglýsingu, undir aðför eptir lögum.

Í þess reglulega justitiariuss sjúkdómsforföllum sem lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, þann 29. október

d ó m u r

í málinu: Sýslumaður St. Gunnlöggen skipaður aktor
gegn

Ástriði Halldórsdóttur innan Húnavatnssýslu.

Ástriður Halldórsdóttir, ógipt á Torfalæk í Húnavatnssýslu, er þann 24. Augusti þ. á. við extrarétt að Hvammi dæmd til að líða 10 vandarhagga refsingu og borga málskostnað fyrir hneyxlanlega sambúð hennar með Birni Ólafssyni og óhlýðni við yfirvaldsins boð, að flytja burtu frá honum. Þessum dómi hefir hún skotið til yfirréttarins atkvæða.

Aktor sakarinnar fyrir þessum rétti, sýslumaður og héraðsdómari Gunnlöggen, hefir að visu í innleggi sínu af 12. þ. m. framfært sex athugasemdir quo ad formalia við sakarinnar meðferð fyrir undirréttnum, en

enga þeirra finnur rétturinn af þeim vigtugleika, að dómur megí hér ei vegna þeirra af honum meintu bresta nú fram fara í málinu, eins og líka aktor enga viðari kröfu gjört hefur í þeirra tilliti. Málið verður því hér quo ad realia að taka undir dóm.

Eptir tilskipun af 21. desember 1831 V er háyfirvaldinu ætlað að úrskurða, nær karl og kona eigi til þess að koma í veg fyrir hneyxlanlega sambúð, samkvæmt laganna 6—13—3, að aðskiljast, hvar um það á fyrst að útvega svo ýtarlegar upplýsingar sem mögulegt er um sambúðarinnar ásigkomulag, og sér í lagi leita sóknarprestssins meiningar um það. En dómstólanna er þar á móti að dæma hlutaðeigendur til straffs, ef yfirvaldsins skipun ekki er gegnt.

Í þessu máli hefir nú hlutaðeigandi amtmaður að sönnu með bréfi til sýslumannssins í Húnavatnssýslu skipað að skilja þau Björn og Ástríði að, og þar í getið þess, að hlutaðeigandi sóknarprestur hafi ekki fundið sambúð þeirra hneyxlanlega, en jafnframt skipað sýslumanninum, ef hún ekki hlýðnaðist, þá að upptaka próf viðvíkjandi Ástríðar sambúðarmáta með Birni frá fyrsta til síðasta, og innfæra þetta próf, ásamt með útdrætti af akti í jústitssök, áður höfðaða gegn Birni Ólafssyni, að því leyti þessari sök mætti við koma, í akt þess máls, sem í þessu tilfelli yrði höfðað móti henni.

Rétturinn getur nú ekki öðruvísi tekið þessa amtmannssins fyrirskipun um þetta en svo, að hann að sönnu hafi helzt subjektiv meiningu um, að sambúð Ástríðar Halldórsdóttur með Birni Ólafssyni væri hneyxlanleg, en vantað fullnóg objektiv data fyrir því, og því heldur sem sóknarprestssins, eptir áðurgreindri tilskipun, svo áriðandi álit þar um var því mótstrið-

andi, og því að sönnu skipað henni að víkja burtu, en vildi hún það ekki góðmótlega, þá að hún skyldi lög-sækjast, og eptir að fullkomin upplýsing um sambúðarmátann við réttarins inkquisition var fengin, að hún þá þar eptir dæmdist eptir því, sem upplýstist um sambúðarmátann. Þannig virðist einnig undirdómarinn að hafa tekið amtsins skipun, því hann hefir í dómi sínum, eptir að hafa framfært argumentation-irnar fyrir aðskilnaðarins lögmæti, dæmt hana fyrir óhlýðni móti amtmannsins skipun.

Eins og það nú má álitast í undirréttardómsins præmisser réttilega tekið til yfirvegunar, hvað við þá af amtmanninum fyrirskipuðu rannsókn um sambúðarmátann var upplýst orðið, og þar af út leitt sakfelli Ástríðar, jafnsíðis með óhlýðni hennar móti amtsins boði, svoleiðis finnur landsyfirrætturinn sér það einnig bera af hér áður framfærðum röksemdum að dæma þetta mál upp á sama máta.

Við málsins rannsókn hafa þau Ástríður og Björn neitað að hafa haft holdlegt samræði saman fyrr eður síðar, og ekkert heldur af vitnunum fram borið þar um. Eins er það upplýst, að Ástríður hefir ekkert barn átt síðan 1831, þá hún fæddi það, er hún kenndi stú-denti Ólafi Ingimundssyni, sem þá var nýdáinn. Þar á móti er það upplýst, að Björn Ólafsson hefir árið 1832 átt barn með öðrum kvenmanni, og fyrir þá barn-eign verið með dómi skilinn við konu sína. Af heima-fólki á Torfalæk er það einasta vitnað, að Björn, sem jafnaðarlega svaf niðr(i) í baðstofunni og ekki hafði tilkall til annars pláz á loptinu en þess eins, er Ást-ríður svaf í, hafi stundum lagzt upp í það hjá henni um albjartan dag, eða í rökkrinu, en hafi þó bæði verið klædd. Eins hefir verið vitnað og af þeim með-

gengið, að þau að nokkru leyti leynilega hafi fundizt á Melstað þann vetur, sem hún var þar hjá föður sínum, og að hún án föður síns leyfis og vilja flutti aptur að Torfalæk. Þó nú þessar umvitnuðu kringumstæður séu nokkuð ísjárverðar, geta þær þó engan veginn álitizt að vera „kendelige og skinbare Omstændigheder“, eins og Laganna 6—13—3 tiltekur, því þessi orðatiltæki verða nauðsynlega að innibinda í sér, að þær kringumstæður verði að gjöra „Mistanken“ fullkomlega evident. Ella væri þeim, sem myndugleiki er gefinn til aðskilnaðarins, gefið allt of mikið tækifæri til að breyta eptir vild sinni, en ekki eptir gögnum og skilríkjum, eptir hverjum þó einungis ber að ganga.

Réttarins meining er því, að slíkar kringumstæður við sambúð Ástriðar með Birni Ólafssyni séu ei fram komnar, sem lögin heimta til þess, að aðskilnaður uppáleggist þeim, hvar fyrir Ástriði hér nú beri, vegna áðurtaldra ískyggilegu atriða, að eins frá réttvísinnar frekari ákærum að frífinna, og þar hjá dæma til að borga máls þessa kostnað við báða réttina, hvar á meðal málsfærslulaun til aktors við þenna rétt 4- og defensors 3-rbd. silfurs.

Eptir kringumstæðunum finnst málsins meðhöndlun við undirrættinn að hafa verið forsvaranleg, eins og líka málsfærslan fyrir báðum réttum.

Því dæmist rétt að vera:

Ástriður Halldórsdóttir á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessu máli frí að vera, þó svo að hún borgar allan þessa máls kostnað, hvar á meðal til aktors við landsyfirréttinn í salarium 4- og defensors 3-rbd. silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins ráðstöfun, undir aðför eptir lögum.

Í S. T. herra etazráðs Einarsens sjúkdóms forföllum lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, þann 29. október

d ó m u r :

í málinu: Sýslumaður St. Gunnlögsen skipaður aktor
 gegn
 Eiríki Guðmundssyni, Sölva Ásmundssyni og Önnu
 Ásmundsdóttur úr Húnavatnssýslu.

Í þessu máli, sem risið er út af því, að Anna Ásmundsdóttir, ógipt vinnukona í Skagastrandar höndlunarstað, lýsti Eirík Guðmundsson á Höskuldsstöðum föður að barni því, er hún fæddi þann 27. sept. f. á., við hverri lýsingu hann ekki vildi ganga, er nefnd Anna Ásmundsdóttir og bróðir hennar, Sölvi Ásmundsson, lögsótt fyrir að hafa haft holdlegt samræði saman, og þannig drýgt blóðskömm, því undir áðurnefndu barnsfaðernismáli hefir hún játað á sig holdlegu samræði með þessum bróður sínum, þó hann hafi staðfastlega þar fyrir synjað. Við undirréttarins dóm, þann 8. Augusti f. á., var Eiríki Guðmundssyni tildæmdur friunareiddur frá barnsfaðerninu, en Anna Ásmundsdóttir dæmd til að líða þrisvar 27 vandarhagga straff, og bróðir hennar Sölvi frikenndur fyrir réttvísinnar frekari ákærum, auk málskostnaðar útláta, hvar af þeir skyldu borga hvor fyrir sig $\frac{1}{4}$, en hún helminginn.

Þeir tveir menn, Eiríkur og Sölvi, létu sér dóminn vel lynda, en upp á þeirrar dómfelldu Önnu vegna finnst dómurinn að vera í hennar tilliti viðtekinn og samþykktur af hennar svokallaða settum formyndara, stefnuvottinum Jóni Jónssyni, hvað í tilliti til þess henni uppáðæmda þunga straffs hefði verið athugað, ef ei viðkomandi amtmaður hefði réttvísinnar vegna innstefnt sökinni til þessa réttar, svo að dómur yrði hér að nýju á málið lagður.

Aktor fyrir þessum rétti, sýslumaður og héraðsdómari Gunnlögssen, hefir í innleggi af 12. þ. m. vænt þess, að sökinni ætti að frávísa vegna þess, að þeim af undirdómaranum tilkölluðu meðdómsmönnum hafi ei stefnt verið til þessa réttar, en þetta getur ei af réttinum antekizt vegna þess, að undirdómarinn hefir í sinni áteiknun við landsyfirréttarfyrikkallsins birtingu antekið það bæði fyrir sig og sína meðdómsmenn, hvað eptir praxis eins og líka eptir kringumstæðunum má álitast fullnóg.

Með tilliti til Eiríks Guðmundssonar verður þess hér að geta, að honum er stefnt þann 21. Maji þ. á. fyrir pólitírætt til þess að veita barnsfaðernislýsingu Önnu Ásmundsdóttur viðgöngu, svo hann þar eptir legði barninu forlagseyrir. Það mál er því meðhöndlað beint eptir fyrirskipun í konunglegum úrskurði af 18. Maji 1825, kunngjörð(um) við kancellíplakat af 28. s. m. (hvert hér í landi er lögleitt við kancellíbréf af 26. september 1828) sem privat málefni, þó það að lokunum sé dæmt við extrarétt undir eins og það jústismál, sem út af þessu privat pólitímáli spannst, og sem höfðað var á móti áðurnefndum systkinum. Þar eð nú Eiríkur Guðmundsson hefir fyrir sitt leyti akkviescerað við sinn dóm, og málið, hvað hann snertir, er

öldungis privat, en ekki jústitsmál, svo finnst það ei hér nú að eiga undir rétt að takast, heldur að því beri af landsyfirréttnum að frávísa.

Sú ákærða Anna Ásmundsdóttir hefir stundum með sérlegu hviklyndi og tvísögli frítekið sig og bróður sinn, Sölva, frá þeim blóðskammar glæp, sem hún annað veifið hefir á sig játað og á hann borið, en engi rök eða minnstu líkur hefir hún getað að því leitt, að sá ákærði Sölvi væri þar í sekur, eins og hann líka stöðugt hefir verksins synjað. Þegar nú til þessa er litið, sem og Önnu umvitnaða ósannsögli og sönnuðu tvímælgis, samt hennar fátíðingsskapar, hvar um síðar verður getið, svo finnur landsyfirrétturninn orsök til að frífina Sölva frá frekari ákærum réttvísinnar, en undir eins í hluttekning í sakarinnar kostnaði, þess heldur sem fleiri data í sökinni fram komin, að þessa réttar álit, stórum veikja þann trúverðugleika, sem Önnu áburður mætti til koma, hvar til telja má innanréttar ítrekaða erklæring Önnu þann 21. Maji þ. á. um sakleysi Sölva, jafnvel þó rétturinn láti hana skilja, að hún sem fávís og einföld myndi ei, þó sek væri í blóðskömm og játaði þann glæp á sig, þurfa að óttast fyrir lífsstraffi; samt framburð vitnisins Þorbergs Jónssonar um samtal hans og Sölva eptir að kvis kom á, að Anna stundum eignaði Sölva barnið, og þessa afskiptaleysi af að koma því til vegar, að barnið strax sem fæddist, yrði öðrum kennt. Þetta, hvar lítið er, sem gjörir Sölva misbrot líklegt, virðist fremur að vera líkur að því, að hann í þessu stórmæli, hvar við lífið er að tefla, vissi sig saklausan. Ekki verður neitt af því ályktað, þó hann hafi, eins og vitnað er, viljað fá systur sína til að taka orð sín aptur um, að hann hefði með henni fallið, þar eð hann með því að líkindum

einasta vildi komast hjá þeim vandræðum, sem leiða máttu fyrir hann af uppljóstri þessa stórmælis. Þann ákærða Sölva er því frá réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök að frifinna, eins og líka hans varðhaldskostnaður verður að bet alast af því opinbera.

Hvað þá ákærðu Önnu Ásmundsdóttur snertir, þá hefir hún sjálfkrafa játað sig að hafa drýgt blóðskömm með Sölva bróður sínum, en bæði er það, að hún eins opt hefir neitað því og altið í því sem öðru verið sérdeilis óstöðug í sínum framburði, og líka getur hún hér ekki dæmzt í sekt í þeim glæp, í hverjum sá ákærði Sölvi, sem varð að vera henni jafn sekur, hefir ei viljað viðgöngu veita. Hennar sálarkrapta sljóleiki er líka af öllum um vitnaður, hversvegna orð hennar, jafnvel um sjálfa sig, hafa enn minni trúverðugleika. Þetta hennar subjektiva ásigkomulag hefir jafnvel orðsakað, að undirrætturinn hefir fundið nauðsynlegt að láta hana yfirheyra af viðkomanda distriktslækni, sem að sönnu hefir erklærað, að hún væri pönæ capax í til-liti til hennar sálarkrapta, en þó án þess í sínu videtur að gefa dómstólunum í hendur grundvöll þessarar sinn-ar ályktunar. Landsyfirrætturinn hefir því fundið pass-andi einninn að útvega landphysici álit um þá ákærðu Önnu, hvers álits resúltat lítur að því, að sú ákærða muni varla vera með öllum mjalla, og og mäske nálægt takmörkunum milli að vera heilvita og hálfvita, eða fjantet, þó að líkindum nær því fyrri takmarki. Þegar litið er til N. L. 6—13—6, getur rétturinn því ekki frikennt hana frá öllu straffi, þó það í tilliti til þess áður framfærða og hennar frábærulegu einfeldnis og litlu þekkingar á andlegum efnum verði að vera arbitrært og ákvarðast hér til 20 vandarhagga, hvar hjá hún borgi allan málsins kostnað við þenna rétt

og $\frac{3}{4}$ hans við undirréttinn. Fyrir málsins færslu við yfirréttinn ákveðast aktori 4, en defensori 3, rbd. silfurs.

Eptir kringumstæðunum finnst málsins meðferð við undirréttinn ekki að hafa verið vítaverð, og málsfærslan við báða réttina forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Með tilliti til Eiríks Guðmundssonar frávisast þessu máli. Sölvi Ásmundsson á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera. Anna Ásmundsdóttir á að straffast með 20 vandarhagga refsingu og borga $\frac{3}{4}$ parts þessa máls kostnaðar við undirréttinn, en allan við landsyfirréttinn, þar á meðal til aktors 4, en defensors 3, rbd. silfurs. Varðhaldskostnaður Sölvu Ásmundssonar á að borgast af því opinbera.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir háyfirvaldsins nákvæmari ráðstöfun undir lagaaðför.

Í S. T. herra etazráðs og justitariuss Einarsens föllum sem lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, 3. desember

d ó m u r :

í málinu St. Gunnlögsen skipaður aktor
gegn

arrestantinum Jóni Jónssyni og Guðmundi Jónssyni
innan Barðastrandarsýslu.

Stórmæli þessu, sem á umliðnu ári var meðhöndlað við undirréttinn og þann 21. Julii f. á. þar dæmt, er

með landsyfirrættarins dómi af 30. desember f. á. aptur heim í hérað vísað til frekari upplýsinga útvegunar og dómsáleggingar að nýju, og er það nú, að því búnu, aptur á ný fyrir þenna rétt innstefnt með landsyfirrættarstefnu af 15. október í ár.

Þær athugasemdir, sem aktor fyrir þessum rétti við þá seinni meðferð sakarinnar við undirrættinn gjört hefir, finnast ei að geta nú tálmað þessarar sakar endilegu lokum, sem allt of langvinn er orðin, því siður sem aktor við undirrættinn með innsendu forsvarsinnleggi af 21. júlí í ár hefir eo ipso álitid sig stefndan, eins og líka hans hluttekning í sakarinnar meðferð hér má án undangangandi stefnu, ásamt höfuðsökinni, gjörast að álitum eptir boði forordningar 3. júní 1796 § 35.

Jafnvel þó við þau seinni próf í sökinni lítið sem ekkert áunnizt hafi henni til upplýsingar og til sönnunar því, hvort arrestantinn Jón Jónsson frá Skálmardal sé physisk orsök til Einars Gíslasonar voveiflega dauðdaga 13. jan. f. á., eða hálfbróðir þessa, Guðmundur Jónsson á Selskerjum, hvatamaður að morði á honum, hvar fyrir þeir hvor um sig eru ryktaðir, finnur landsyfirrætturinn eptir kringumstæðunum þó ei fært með nýrri heimvísun að lengja þessa máls rekstur, og getur ei vænt sér frekari upplýsingar í því en fengnar eru, hvers vegna það nú hér er undir endilegan dóm að taka.

Jafnvel þó hvorki vitnabevis né eigin meðkenning arrestantsins Jóns Jónssonar frá Skálmardal hafi fengizt um, að hann væri valdur að morði á Einari Gíslasyni, sem hjá honum dó 13. jan. f. á., þá verður því þó ekki neitað, að réttvísin ekki án orðsaka hefir haft arrestantinn grunsaman af nefndu illvirki, því marg-

faldar líkur benda á hann sem sannan að sök, en hér verður það að álitum að gjörast, hvort þessar líkur, eptir aktors uppástandi, séu svo sterkar, að áfellisdómur í stórmæli þar á byggður verði. Líkurnar eru af aktor fyrir þessum rétti í hans innleggi af 19. október í ár upptaldar undir bókstöfunum a—u inclusive samkvæmt því, sem héraðsaktinn með sér ber, en fleiri af þessum af honum töldu líkum eru þess eðlis, að ekkert víst verður af þeim ályktað. Þannig eru þau ýmislegu orð á sig komin, sem nokkur af vitnunum hafa eptir arrestantinum eða konu hans, Ingibjörgu, hver orð sumpart ekki eru með fullu lagabevísi sönnuð, heldur af einstökum vitnum borin, sumpart er það af þeim sigtaða neitað, að hann hafi þau talað, og að nokkru leyti játar hann að hafa talað svo, en í annari meiningu en þeirri, sem aktor þar af vill út leiða. Aðrar af líkunum eru ískyggilegri, svo sem ítrekaður samgangur arrestantsins við þann fyrir morðráð sigtaða hálfbróður þess dauða, Guðmund Jónsson, en þar á verður þó ei áfelli grundvallað. Þær líkur, sem mest gravera arrestantinn, eru, að undanteknu hans slæma rykti, hans nærvera í fjárhúsinu, hvar Einar Gíslason dó, hvar hann skömmu fyrir hans dauða var í samverki með honum einn manna, eptir sem næst verður komizt, og að hann einn vitanlega þann dag hafði í höndum í sama húsi það höggvandi verkfæri, moldarpál, hvers egg nákvæmlega svarar til sumra af þeim 13 sárum, sem fundust á höfði þess dauða, hver sár distriktslæknirinn í hans visum repertum, sem og landlæknirinn í hans af þessum rétti útvegaða yfirliti, álykta verið hafi dauðamein Einars Gíslasonar, og gjöra það skiljanlegt, að öll sárin vel geti verið af því illa beittu höggvandi verkfæri, hvers ekki verið hefði

jöfn því allengsta sári, eða $2\frac{1}{2}$ þumlungur, eins og var á pálblaði því, er arrestantinn hafði handa á milli, þó að sum sárin bæði vegna þess, hvernig verkfærinu var beitt, sem og höfuðsins hnattarlögunar, ekki í högginu næði fullri lengd. Hér við bætist, að arrestantinn ekki getur gert ánægjanlega grein fyrir, hvar hann verið hafi annarstaðar en í húsinu hjá Einari, meðan hann dó, og virðist þar að lútandi að fram bera vöflur og verða sjálfum sér ósamhljóða, þar hann þó, eptir sem upplýst er, allt af vissi, hvað Einari leið. Hann tjáir sig ei að hafa þorað að koma inn í húsið vegna hræðslu, þegar hann þóttist hafa komið þar að dyrunum og séð Einar Gíslason vera að brjótast um af slagi, hvert hræðslugeð arrestantsins virðist þó næsta ólíklegt, þegar til þess er litið, að arrestantinn seinna fór einn inn í þá skemmu, hvar lík Einars var lagt og vogaðist til að fara illa með það með því að reka járn-gadda í iljar þess, hvar um síðar verður getið.

Að ofan nefnd 13 sár orsakast hafi við fall eða um-brot í húsinu af yfirsvifi á Einar Gíslasyni mætti máské álitast því sannsýnilegra sem það að öðru leyti er sannað, að hann lengi haft hafi niðurfallssótt. En bæði er það, að eptir þeirri af undirréttinum við þá seinni sakarinnar fyrirtekt gjörðu skoðun á fjárhúss-ins veggjum og garðanum ekki fundust þar í þeir nibbusteinar, hvar af sár gætu orsakast, allra sízt svo stórkostleg sem þau, er fundust á líki Einars Gíslasonar. Svo er það líka við læk-niranna álit á sáranna útliti fort ekið að mestu, að þau geti verið marin á við slátt höfuðsins við stokk eða stein, hvar við líka bæt-ist, að umvitnað er, að Einar Gíslason aldrei hafi meiðzt við þess konar yfirsvif. Þessi meining afbevis-ast að lyktum fullkomlega af landlæknisins álitu um,

að Einar Gíslason hefði við hvert það sár, sem hann upp á þann máta hefði fyrst fengið á höfuðið, orðið að falla í rot, hvar af leiddi, að hann ekki gat af umbrotunum fengið annað jafn hættulegt sár á þann mótsetta hluta höfuðsins, hvað þó in casu hafði stað. Hér við bætist líka sú athugasemd, að sú floshúfa, sem Einar Gíslason daglega bar, fannst að vera óhöggvin, þó höfuð hans þannig væri marghöggið, hvað ekki var líklegt, ef sárin hefðu verið af umbrotum í slagi.

Þó það þannig sé án alls efa sannsýnilegt, að Einar Gíslason hafi af manna völdum dáið, og fleiri líkur bendi á arrestantinn Jón Jónsson sem hans morðingja, vogar rétturinn þó ekki eptir einberum líkum að dæma hann sannan að þessu illvirki móti hans stöðugri neitun, og vegna ónógra röksemda, hvers vegna hann verður frá réttvísinnar frekari ákærum í morðsins tilliti að frífinnast. Það er þar á móti með arrestantsins eigin játningu, sem og framkomnum upplýsingum í sökinni, sannað, að arrestantinn, sem er 28 ára að aldri og aldrei áður fyrir illvirki dæmdur, hafi rekið járn-gadda í iljar á líki Einars Gíslasonar, hvað hann kveður sig gjört hafa eptir bón hálfbróður Einars heitins, Guðmundar Jónssonar, bónda á Selskerjum, svo að sá dauði ekki gengi aptur, hvar um báðir þessir virðast að hafa verið hræddir, annað hvort vegna vondrar meðhöndlunar á Einari í lifanda lífi eða af almúga hjátrú. Þessir járngaddar, $1\frac{1}{2}$ og 2 þumlungar að lengd, fundust í iljum líksins, þá til skoðunar var upp grafið í Gufudal, og viðurkennast af arrestantinum með spíruleggjar stykki inn reknir, áður líkið var kistulagt.

Hér að auki hefir hann játað, að hann stolið hafi gamalli munnlaug frá Guðmundi Sigurðssyni, sem næstliðið ár hélt bú í Skálmardal, virtri 1 rd. vöru-

verðs, samt nokkrum fatnaði, virtum 1 rd. vöruverðs, frá Einari hreppstjóra á Svínanesi, þegar hann frá þessum strauk úr valdhaldi í júlímánuði fyrra árs.

Hér að auki ákærist arrestantinn fyrir að hafa tekið hér um einn faðm heys frá áðurnefndum Guðmundi Sigurðssyni, hvert hey þessi virt hefir á 6 rd. vöruverðs = 4 rbd. reiðu silfurs. En bæði er það, að þetta seinast nefnda ekki sannast, utan með sögusögn Guðmundar Sigmundssonar, sem í Skálmardal var ráðsmaður Guðmundar Sigurðssonar, og hafði því hey þetta undir höndum, og sem því má álítast sem af arrestantinum depossideraður, að því leyti það er skeð. Og líka er það af actis helzt að ráða, að arrestantinn fremur hafi tekið heyið að Guðmundi Sigmundssyni fornspurðum, en þó opinberlega að honum og Einari Jónssyni ásjáanda, hvers vegna þetta arrestantsins factum fremur kvalificerar sig til að heita ofríki en þjófnaður.

Þau fyrrnefndu afbrot arrestantsins verða hér að metast honum til straffs, því ill meðferð á líki stríðir bæði á móti þeirri í mannlega náttúru djúpt innrættu virðingu, sem allar vel þenkjandi manneskjur bera fyrir sinna meðbræðra dauðlegu leifum, og því ásamt mótu góðu siðferði og jafn vel trúarbrögðum, við hver lögin á fleiri hátt hafa tengt dauðra líkama óspjöll-uðu geymslu við greptrun hjá kirkjunum með fl., eins og líka spjöllun á líki má segjast að krenkja manneskjuréttinn yfir höfuð. Dómstólarnir hafa því fundið sér skylt að dæma straff fyrir illa meðferð á dauðum manna líkómum, sem ættu að vera fyrir öllum skemmdum friðhelgir. Arrestantinum virðist og því heldur að hæfa straff hér fyrir, sem hér er að gjöra um upprætingu heimskulegrar almúga hjátrúar. Réttinum eru samt ei kunnug þau positivu lagaboð, sem

hér upp á að öllu leyti hlýða, hvers vegna straff hér fyrir verður arbitrært að ákvarðast, og meinast að mega kumulerast með því straffi, sem honum fyrir áðurnefndan þjófnað mætti bera. Straffið virðist eptir kringumstæðunum ei geta minna verið en þrisvar 27 vandarhögg, hvar að auki arrestantinn á að betala sinn arrestkostnað, samt kostnað sakar þessarar, eptir sem síðar verður í þessum dómi ákvarðað.

Hvað heytökuna snertir, þá verður sá arrestantsins verknaður hér ei undir dóm tekinn, því hún má, eptir áðurtöldu, álitast sem privat málefni, sem eptir forordning 20. jan. 1797 §§ 13, 14 hefði, áður til laga legðist, átt að koma fyrir sáttanefndina. Hún getur því hér, þó fullsönnuð væri, hvorki metist arrestantinum til sérlegs straffsauka, né ígjald dæmzt fyrir það tekna hey, um hvers kvantitet heldur engin skýlaus játning af arrestantinum og samstemma við þess depossideraða Guðmundar Sigmundssonar sögusögn er í actis að finna.

Ígjald þeirrar stolnu munnlaugar og fatnaðar í dæmist ekki, þar eð hvorttveggja er aptur skilað.

Guðmundur Jónsson, bóndi á Selskerjum og hálfbróðir Einars heitins Gíslasonar, 41 árs gamall og ei fyrri fyrir lagabrot ákærður, sigtast í þessari sök fyrir að hafa fengið arrestantinn Jón Jónsson til að ráða hálfbróður sinn af dögum, samt að arrestantinn eptir bón Guðmundar hafi rekið þá áðurnefndu járngadda í iljar líksins. Hvorugt þetta er móti þess sigtaða harðri neitun á hann sannað, jafn vel þó nokkrar líkur virðist að benda þar til, og hverra aktor minnzt hefir í innleggi sínu, litr. a—r, hvar til einkum má telja, að sá sigtaði kom þessum hálfbróður sínum — sem að yfirvalds ráðstöfun átti, sem fátækur og heilsulaus

aumingi, af honum og öðrum ættingjum að forsorgast — niður til forsorgunar hjá illa kynntum flæming þessum úr framandi sýslu, án þess þó með vissu að vita, hvort hann var húsráðandi eða ei, brúkaði líka öll undanbrögð, vöflur og vífilengjur, til að komast hjá allri rannsókn og svörum í sökinni, skeytti heldur ekkert um að grennslast eptir ásigkomulagi líksins, þó hann væri við kistulagninguna og mætti því að líkindum sjá þess ásigkomulag, hvar til hann því heldur hafði hugvekju sem það með vitnum er sann- að, að honum í Skálmardals lopti var sagt af arrest- antinum, að blóð hefði sézt á líkamanum. Ennfremur virðist það mega hér með telja, að sá ákærði hélt sig við fætur líksins, meðan það var kistulagt, eins og vildi hann verja, að vitnið Guðmundur kæmi þar að. Þessar helztu líkur virðast þó ei vera þess eðlis, að þann sigtaða sé eptir þeim eingöngu að fella til straffs eptir N. L. 6—6—12, sem aktor fyrir þessum rétti hefir uppástaðið, því síður sem þær aðrar af aktor framfærðu, minna verðu, líkur ekkert liggja til þeirrar lagasönnunar, sem af honum meir áriðandi ætti að myndast. Þann ákærða er því í þessu tilliti frá rétt- visinnar frekari ákærum að frífinna.

Ekki er það heldur móti þess ákærða stöðugri neit- un sannað, að hann vitað hafi, að munnlaug sú, sem hann tók við hjá arrestantinum Jóni Jónssyni, og sem þessi hafði stolið frá Guðmundi Sigurðssyni, væri arrestantinum ófrjáls, þó að nokkrar líkur bendi að því, hvar til telja má, að það ei er sannað, að hann hafi hana betalað arrestantinum, og hann skilaði henni ekki aptur þeim rétta eiganda eptir að hann varð vitandi um, hver hana átti, fyrr en þessi krafð- ist hennar. En þessar líkur, sem einasta styrkjast af

arrestantsins eins sögusögn, um að sá ákærði vitað hafi, að hann átti ekki munnlaugina, finnast ei fullnógar til að fella þann ákærða sem þjófshymlara til líkamlegs straffs, hvers vegna hann einninn í þessu tilliti er frá réttvísinnar frekari ákærum að frífinna. Þar á móti er það in confesso og sannað bæði með vitnum og handlæknis Ögmundsens skoðunargjörð af 2. marz f. á., að hinn ákærði svívirðilega og hirðulauslega í allan máta umgekkst í aðbúnað á líki hálfbróður síns og (svo) Einars og hans jarðarför, kistulagði það sjálfur í þeim sömu rifnu görmum, blóðstorknum og óhreinum, hvar í það hafði legið í blóði sínu í fjárhúsinu og þó bert um mittið, og vildi ei jafnvel þurka eða þvo sauðataðið af andliti þess, þó til þess væri innt af Guðmundi Sigmundssyni.

Fyrir þessa ómannlegu breytni þess ákærða við dárinn náfrænda og manneskju finnst hann af undirdóm-aranum réttilega sektaður með 30 rbd. silfurs til Múlahrepps fátækra fjárhirzlu, eins og hann líka fyrir marg ítrekaða þverúð og forakt, undirréttinum sýnt, bæði í að mæta við réttarhöldin, löglega þar til kallaður, og án þess að gefa nægar sönnur sinna forfalla, sem og í að svara réttarins fram settu spursmálum, finnst réttilega sektandi til jústitskassans með fjárbótum, sem hér ákvarðast til 10 rbd. silfurs. Í kostnaði sakarinnar ber honum einum að taka þá hlutdeild, sem síðar verður ákveðin í þessum dómi, en standa einn varðhaldskostnað að öllu leyti, þar hann eins fyrri sem síðar hefði átt að arrestast.

Vegna þeirrar miður vönduðu meðferðar þessa stórmælis fyrir undirréttinum í fyrra og þeirra bresta, sem þar á fundust, eru bæði undirdómarrinn, konstitueraður sýslumaður Guðbrandur Johnsen, sem og

aktor sakarinnar fyrir undirréttinum, núverandi sýslumaður Th. Gunnlögsen, með landsyfirréttarins heimvísunardómi af 3. desember f. á. gjörðir ansvarlegir fyrir kostnaði þeim, sem leiddi af heimvísun sakarinnar, og hennar orsökudum nær því árslöngum drætti. Nýnefndur aktor hefir að sönnu með innleggi til þessa réttar, dat. 21. Julii þ. á., viljað sanna sakleysi sitt í þeim brestum, sem heimvísunardómurinn átalði, og viljað hafa sig undanþeginn að taka hlutdeild í þessum sakarinnar aukna kostnaði, en yfirrétturinn finnur enga orsök til að umbreyta í þessu falli dómi sínum af 31. desember f. á., og það því síður sem aktor, sýslumaður Th. Gunnlögsen, ekki einasta hefir sem aktor haft sök þessa undir höndum til upplýsingar útvegunar í héraði, heldur einninn sem dómari, að því leyti sem hann eptir konstitution tók frumprófið, við hvert, eins vel og síðar ein af þeim viktugri forsómunum, skoðun fjárhússins og álit á því, fann stað, því hvað bæði undirdómarinn í þeim síðari undirréttar akt, pag. 60, og aktor í sínu áðurnefndu innleggi fyrir bera um í fyrra af undirréttinum gjörða skoðun á hússins veggjum og garða, þá getur það ei tekizt til greina, þar eð ekkert þar um er í actis að finna. Þessi brestur, en þó einkum sá, að arrestera ekki strax þann fyrir morðráð sigtaða Guðmund Jónsson, virðast helzt hafa óreiknanlega verkun í upplýsinga og játunar skorti í þessari sök. Rétturinn finnur því í þessu tilliti, sem og í fylgi af þeim gildandi lagaboðum um aktors sameiginlegu ábyrgð með dómaranum í skorti á nauðsynlegum sakamála upplýsingum, ekkert framfært af sýslumanni Th. Gunnlögsen, sem fríi hann frá þessu ansvar, jafnvel þó dómarann sé í sumum heimvísunar-

innar orsökum meir sekan að álíta, hvers vegna kostnaður sakar þessarar frá byrjun þessa árs til þess dómur á ný er fallinn á það í yfirréttinum verður in solidum að borgast af undirdómaranum og aktor sakarinnar við undirréttinn, ásamt með fangahaldskostnaði arrestantsins Jóns, sem um sama tíma-bil falli þeim báðum til byrði. Varðhalds- og forsgunarkostnað sinn að öðru leyti ber arrestantinn Jón Jónsson eingöngu, eins og líka Guðmundur bóndi Jónsson, sinn varðhaldskostnað að öllu leyti. En annan sakarinnar kostnað — að því leyti dómarrinn og aktor ei taka þar hlutdeild í — standi þeir ákærðu in solidum.

Undirréttarins fyrri dómi í þessari sök er af landsyfírrettinum með heimvísunardóminum fráfallið, eins og líka undirdómarrinn hefir afsagt nýjan og frá þeim fyrri mismunandi dóm. Þó er þeim fyrri við undirréttinn brúkaða defensor, Finni Arasyni, ekkert salarium í þeim síðara dómi til dæmt. Landsyfírretturinn finnur sanngjarnt, með tillit til sakar þessarar stærðar, að aktor við undirréttinn fái í laun í allt 12 rbd., en defensorarnir við sama rétt hvor um sig 4 rbd., hvorttveggja í silfri, og að a(k)tor fyrir þessum rétti til dæmist sem salær 18 rbd., en defensor 12 rbd., hvorttveggja silfurs, bæði fyrir í fyrri og nú, af hverjum til samans 50 rbd. silfurs $\frac{3}{5}$ partar, eður 30 rbd., tilsva-rist af þeim dómfelldu in solidum, en $\frac{2}{5}$ af undirdómaranum og undirréttar aktor, hverja ei frekar er fyrir meðhöndlun sakarinnar að sekta.

Sökin finnast ei hafa fengið aðra vítaverða tálmun við undirréttinn en þá, sem leiddi af heimvísun sakarinnar, og hennar meðferð þar, sem og aktionin hafi ei verið frekar sektandi en skeð er. Defension

fyrir undirréttinum hefir, eptir kringumstæðunum, ekki verið vitaverð, og sókn og vörn fyrir yfirréttinum verið forsvaranleg.

Að sök þessi hefir við landsyfírréttinn verið undir dómi frá þeim 19. október, þá hún var til dóms upptekin, leiðir bæði af aktanna stærð, sem og því, að réttarins meðlimir hafa á sama tímabili voterað í fjórum öðrum sökum, hvar í dómar eru upp sagðir og upp segjast, ásamt þessum.

Því dæmist rétt að vera:

Arrestantinn Jón Jónsson á að hýðast þrisvar 27 vandarhöggum, en bæði hann og Guðmundur Jónsson á Selskerjum eru frá réttvísinnar frekari ákærum í tilliti til morðs á Einari Gíslasyni frífundnir. Guðmundur Jónsson á Selskerjum svari í sekt til Múlahrepps fátækra fjárhirzlu 30 rbd. og til jústitskassans 10 rbd., hvorttveggja silfurs, en sé fyrir frekari ákærum um þjófshyldingu með arrestantinum Jóni frífundinn. Sinn varðhalds- og forsorgunar-kostnað til 1. Januári í ár og frá þessa dóms uppsögn ber arrestantinn Jón Jónsson, eins og líka Guðmundur Jónsson ber sinn fangahaldskostnað að öllu leyti. En annan sakarinar kostnað betali þeir dómfelldu einn fyrir báða og báðir fyrir einn, að undan-teknum þeim, sem til féll frá 1. janúar í ár til þessa dóms uppsagnar, og $\frac{2}{5}$ þörtum af sakfærslumanna launum við báða rétti, sem tilsvairst að jafnaði af undirdómaranum, settum sýslumanni Guðbrandi Johnsen, og aktor við undirréttinn, sýslumanni Th. Gunnlöggen, hverir einnig in solidum borgi fangahaldskostnað arrestantsins Jóns Jónssonar á nefndum tíma. Aktori við undirréttinn bera sem laun 12 rbd.,

defensorum sama staðar, Finni Arasyni og hreppstjóra Ingimundi Grimssyni, hvorum fyrir sig 4 rbd., allt silfurs. Laun aktors við þenna rétt ákvarðast til 18 rbd., en defensors til 12 rbd., hvorttveggja silfurs.

Það ídæma svarist innan 8 vikna frá löglegri auglýsingu þessa dóms, hverjum að öllu leyti fullnægist eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir lagapvingun.

Í S. T. herra etazráðs Einarsens forföllum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1835, 3. desember

d ó m u r :

í málinu: Administrator, studiosus Jón Guðmundsson, skipaður aktor

gegn

Magnúsi Hallgrímssyni, Þórði Ólafssyni, Davíð Jónssyni, Guðbrandi Andreassyni, Halldóri Andreassyni, Halldóri Guðbrandssyni og Sigurði Bjarnasyni, öllum í Gullbringusýslu.

Við rannsókn þessa máls við undirréttinn er það upplýst orðið, að Magnús Hallgrímsson, höndlunarassistent við grosserer P. C. Knudtzons höndlun í Keflavík, sem færðist af stúdentu Snorra Sæmundssyni, hefir í nokkur undanfarin ár smátt og smátt stolið af höndlunarinnar vörum smáu og stóru, og þar að auki við rangar innskriptir í höndlunarbækurnar svikið húsbónda sinn. Til hvorttveggja þessa, nefnilega þjófnaðarins og svikanna, hefir hann með fram notið annara hjálpar, og þannig eru hinir 6 hér

ofan nefndu menn, ásamt honum, lögsóttir fyrir væntanlegan meðverknað, meðvitund eða hylmingu með þessum hans illgjörðum. Ennfremur hefir Magnús Hallgrímsson meðkennt sig að hafa stolið ýmislegu frá fleirum, bæði fyrrverandi húsbændum sínum og öðrum, og loksins er hann grunaður um að hafa farið ófrómlega eður sviksamlega með eina silfurskeið, sem fundin var undir sjávarbakka.

Með tilliti til málsins undirbúnings og meðferðar við undirrættinn hefir aktor í málssóknarskjali sínu vikið á og lagt undir þessa réttar álit tvö atriði, er honum hefir þótt þar við ábótavant, nefnilega:

a) Að Magnús Hallgrímsson, sem rötgróinn þjófur og svikari, ekki var settur í varðhald, og

b) Að aðalmálið hafi þann 24. Junii þ. á. verið upptekið til dóms, en málið aptur verið fyrir tekið við héraðsrættinn þann 12. ágúst næst eptir, hvað eð hafi verið ónauðsynlegt, því réttast hefði verið að láta aðalmálið vera óútagerað, þar til rannsókn viðvíkjandi skeið þeirri, sem hér áður er getið, hefði verið inn komin frá Rangárvallasýslu, og málið þá fyrst hefði átt að útagerast og upp takast til dóms. Actor hefir því skotið því til réttarins, hvort þeim ákærða Magnúsi beri að standa þann viðauka málskostnaðarins, sem sókn og vörn skeiðarmálsins út af fyrir sig kynni að hafa orðsakað.

Hvað nú þeim fyrra póstinum viðvíkur, þá er það ei útpýkkilega skipað í kongsbréfi af 25. júlí 1808 § 1, sem er fyrir Ísland gildandi lagaboð, að þeir, sem eru grunaðir um eða uppvisir að því, að hafa framið glæpi, sem varða minna straffi en æfilöngu erfiði eður lífsstraffi, skuli setjast í varðhald, þó kencellibréf af 28. apríl og 22. september 1827 hafi gefið þá

útleggingu yfir orðatiltækin í nefndu kongsbréfi, að leyft sé að arrestera slíka misgjörðamenn, finnst dómariinn ekki að eiga að dragast til ansvars fyrir það, að hann ekki samkvæmt slíku leyfi arresteraði Magnús Hallgrímsson.

Sá í þeim síðari póstinum átalði brestur, nefnilega að aðalmálið var útagerað áður en einn lítill partur þess var fullrannsakaður, finnst ekki hér að geta verkað undirdómaranum neitt ansvar, þó rétturinn ekki geti verið sömu meiningar sem hann, að nauðsynlegt hafi verið að nokkru leyti þannig að aðskilja málmeðferðina viðvíkjandi silfurskeiðinni frá aðalmálinu. Síðar mun það hér verða til yfirvegunar tekið, hvort Magnúsi Hallgrímssyni beri eigi að standa þann þar við orsakaða viðauka málskostnaðarins.

Það er ei nauðsynlegt að uppreikna allt það smærra og stærra, sem Magnús Hallgrímsson hefir meðgengið að hafa stolið frá þremur húsbændum sínum og öðrum viðkomandi, hvar um héraðsdómurinn inniheldur næga skýrslu. Ekkert þjófnaðarverk er samt af þeim svonefndu kvalificeruðu, sem straffast eigi samkvæmt tilskipuninni af 20. febrúar 1789 § 4, en þau heyra öll til einfalds þjófnaðar, hvers straff er ákveðið í nefndrar tilskipunar § 1, og þar eð ekkert finnst að geta færzt honum til straffs mildunar, en jafnvel flestallar þær kringumstæður, sem tilgreindar eru í seinast nefndum paragraf, eru í þessu máli upplýstar, sem heldur ættu að herða en milda straffið, svo getur hann ekki sloppið hjá því, að líða það hæsta straff fyrir einfaldan þjófnað, í fyrsta sinni framinn.

Auk þess margfalda þjófnaðar, sem hinn ákærði

Magnús Hallgrímsson hefir á sig játað, og með fram upp á hann er sannað, er hann orðinn uppvís að töluverðri prettvísi og svikum við húsbónda sinn, höndlunarfaktor Sæmundsen, með því að skrifa inn í þær bækur, sem honum var trúað fyrir að hafa hönd yfir, í hverjar hann átti að innfæra þær vörur, sem annað hvort lögðust inn í höndlunina eða afhentust frá henni, vörur, sem aldrei voru móttæknar, og sem höndlunin þannig var sett í skuld fyrir til hans, án þess að hafa af honum fengið nokkurt andvirði. Loksins er hjá honum fundin silfurskeið, 6 rbd. silfurs virði, tilheyrandi kaupmanni H. Jacobæus, hverja hann kveðst hafa keypt fyrir brauð, sem hefði svarað vörudals virði, af tveimur mönnum austan úr Rangárallasýslu, sem hefðu fundið hana fyrir neðan bakkann, skammt frá höndlunarhúsinu. Þessu hafa að sönnu þeir tveir tilgreindu menn við rannsókn þar um fyrir tekna í Rangárvallasýslu neitað, en uppástaðið þar á móti, að þeir hafi fengið Magnúsi hana sem húsbónda til að lýsa henni, og þenna sinn framburð hafa þeir staðfest með eiði.

Jafnvel þó nú slík eiðstaka virðist ekki að hafa átt að ske, að minnsta kosti ekki fyrr en búíð var að konfrontera þá við Magnús Hallgrímsson, sem eins eptir sem áður hefir staðið við þá skýrslu, er hann, eins og áður er getið, hafði gefið, þá finnst það þó ei gjörlegt nú, að heimvísa málinu af þeirri orsök, því heldur sem eiðurinn er unninn af þessum mönnum, sem að öllu óreyndu ekki gátu verið friir fyrir grunsemi um ólöglega meðferð þessa fundar. En með tilliti til sakfellis Magnúsar gjörir það lítið til eða frá, því með því að kaupa þann hlut, sem hann vissi, var fundarfé, og því bar að lýsa og líklegt mátti ætlast tilheyr-

andi einhverjum þar í grennd, hefir hann í öllu falli breytt ófrómlega og ólöglega, þvert á móti laganna anda í N. L. 5—9—2, hvers vegna einnig þetta afbrot verður að auka straff það, er hann verðskuldar fyrir hans í svo mörg ár æfða þjófnað og svik við húsbónda sinn, hvað allt til samans tekið finnst að eiga að afla honum þriggja ára betrunarhússerfiðis, sem eptir kongsbréfi af 3. Maji 1816 § 2 er jafnvægi þrisvar 27 vandarhagga.

Hvað endurgjaldi fyrir það stolna, en ei aptur skilaða, viðvíkur, þá hefir sá, sem missti, eins og vegna kringumstæðanna er líklegt, ekki getað sagt með vissu, hvað mikið frá honum hefir verið stolið. Magnús, sem í fleiri ár hafði stolið ýmsum fjármunum úr höndluninni og á margan hátt hagnýtt sér þá og víxlað þeim fyrir annað, gat að líkindum heldur ei fullkomlega sagt til upphæðar þess. Það verður því að takast sem gilt, hvað hann hefir játað á sig, og faktor Sæmundsen álit-ið líklegt, að hann hafi stolið frá sér af ýmislegum hlutum, sem eptir þar á lagðri virðingu svöruðu 700 rd. í vöruheikningi, hvar frá strax verður að daga 28 rd., andvirði lýsistunnu, sem Magnús má álitast að hafa stolið í sameiningu með Þórði Ólafssyni, eins og síðar mun getið verða, hvers vegna hér einasta útfærist 672 rd. 1 sk.
Af þessari summu er samkvæmt héraðsaktinum aptur skilað ýmsum fjármunum, virtum á 176 rd. 68½ sk.

Verða þá eptir af því stolna 495 rd. 24½ sk.
Ennfremur er nú óapturskilað til dánar-bús faktors sáluga Sandholts .. 13 rd. 48 sk.
Og til kaupmanns Th. Thomsen 5 rd. 12 sk.

Til samans, sem Magnúsi ber einum

að svara af því stolna, að því leyti,

það er óapturskilað 513 rd. 87½ sk.

En þar eð Magnús Hallgrímsson hefir með svikum skilið húsbónda sinn við töluverðar vörur, hlýtur hann einnig að dæmast til að endurgjalda honum þær einsamall sem sá, er aleinn hefir haft ábata af þeim. Þetta er nefnilega það, er hann hefir innskrifað í höndlunarbók Sæmundsens, án þess að andvirði þess hafi komið höndlun hans eður honum sjálfum til góða, nefnilega samkvæmt þeirri þar á með hlutaðeigandi samþykki í réttinum þann 13 apríl þ. á. lögðu virðingu:

- a) Andvirði 15 lýsipunda saltfisks, skrifað inn í Þórðar Ólafssonar reikning við P. C. Knudtzons höndlun móti jafnhárri innskript í Magnúsar Hallgrímssonar reikning við D. Thomsens og A. Gunnarssens höndlanir á 22 rd. 48 sk. pr. vætt 16 84 rd. 513 sk. 87½
- b) Andvirði 1¼ skp. saltfisks á sama hátt innskrifað Þórði Ólafssyni til góða fyrir af þessum innlagt jafnvægi í Davíðs Jónssonar reikning við faktor Hansens höndlun 28 12
- c) Andvirði 1½ skippunds saltfisks, skrifað í reikning Guðmundar Gíslasonar í Busthúsum við P. C. Knudtzons höndlun 33 72 78 72
-

Kemur þá Magnúsi Hallgríms- rd. sk.

syni til úti að láta í allt .. 592 63½

eður í silfri eptir almennu gangverði þess móti vöruverði 395 rbd. 10½ rbsk. silfurs, auk þeirrar stolnu lýsistunnu, sem honum ber ásamt Þórði Ólafssyni in solidum að borga með 28 rd. vöruverði, eður 18 rbd. silfurs.

Frekara en hér er fram fært finnur rétturinn ekki, að honum beri að lúka í skaðabætur, og því verður ei undirdómaranum meðhald gefið í því, að húsbónda hans, faktor Sæmundsen, borgist af hinum ákærða Magnúsi Hallgrímssyni þeir 26 rbd. silfurs, er honum eru tildæmdir upp í hans upp á 30 rbd. 4 sk. reiðu silfurs gjörða reikning, því Sæmundsen getur ei í þessu tilfelli borið annað en bevisanlegar útgiptir til málsins frama, hvar fyrir reikningur hlýtur að leggjast undir viðkomandi amtmanns úrskurð.

Þórður Ólafsson, bóndi á Flankastöðum, var fyrst, eins og Magnús Hallgrímsson, og jafn vel fullt svo frekt sem hann, þrjótur að ganga við þeim þjófnaði og svikum, sem hann síðar er fundinn valdur að, og hefir þar hjá meðgengið að hafa verið fremstur í þeirra þriggja, Magnúsar Hallgrímssonar, Davíðs Jónssonar og sjálfs hans, flokki, í að spinna upp ósannindi um athafnir þeirra til að hindra, að sannleikurinn kæmist í ljós. Hann hefir þó, þegar slík undanbrögð ekki hjálpuðu, meðgengið að hafa tekið lýsistunnu í pakkhúsi Sæmundsens og flutt hana til factors Bjarna Péturssonar, samt lagt hana í sinn reikning þar og borgað Magnúsi hana í innskript í Magnúsa(r) höndlunarreikning. Því heldur sem þjófnaðarverkið ekki er bundið við ábatavon þess, sem fremur það, má hann hér nú álítast sem þjófur að þessari lýsistunnu og að hafa unn-

ið að því verki jafnt með Magnúsi. Því þó þessi hafi tekið tunnuna fyrst frá öðrum, sem þar lágu, en Þórður þá tekið hana og flutt burtu, þegar hinn hafði velt henni dálítið frá hinum, má hann eins fyrir það dæmast sem meðverkandi í þeim þjófnaði, og því jafnframt skyldur til in solidum að borga andvirði hennar til faktor Sæmundsens, ásamt með Magnúsi Hallgrímssyni, með 28 vörudölum.

Öðru máli er að gegna með tilliti til þess, sem Þórður hefir hjálpað Magnúsi til að svíkja út úr höndlun húsbónda hans, faktor Sæmundsen. Þegar hann ekki hefir skipt ágóðanum af þessum svikum með Magnúsi, álízt þessi einn að eiga að endurgjalda Sæmundsen það þannig úr hans höndlun svikna, en Þórður samt eiga að straffast fyrir meðverknað hans í svikum, eins og líka í þjófnaði lýsistunnunnar, sem til samans tekið virðist að eiga að baka honum 25 vandarhagga refsingu.

Davíð Jónsson á Kirkjubóli hefir að sönnu ekki vilja að meðganga að hafa vitað um þjófnad og hrekkyðisi þeirra Magnúsar og Þórðar við innlátningu saltfisksins í faktor Hansens höndlun, hvar hann leyfði, að hann væri skrifaður í sinn reikning, og hvar út á Magnús aptur tók vörur til að láta hann fara með til að selja í Norðurlandi. En þó hann nú aldrei fyndist að hafa verið meðvitandi eða meðverkandi í þeim þar við framda þjófnaði eður sviksemi, getur hann samt ekki friast frá straffi fyrir kröptuga hylmingu með þeim eptirleiðis, þar eð hann hefir meðgengið að hafa farið fyrir Magnús til þess að biðja Þórð Ólafsson að koma á hans fund og síðan eptir fast bundið með þeim báðum, hvað þeir skyldu bera í réttinum til þess að koma í veg fyrir, að sannleikurinn kæmist í ljós. Hann má því í öllu falli með sanni álitast sem sá, er hafi viljað

hylma yfir þenna misverknað með þeim Magnúsi (og) Þórði, og finnst hann því vera réttilega dæmdur við undirréttinn til að líða 15 vandarhagga refsingu.

Bræðurnir Halldór og Guðbrandur Andreassynir, sem hafa félagsbú í Hólmfastskoti, eru uppvisir að því, að hafa verið mikið tregir til að gefa það uppskált, sem þeir af ýmsum hlutum höfðu til geymslu fyrir hinn ákærða Magnús Hallgrímsson. Að Guðbrandur hafi vit-að, að Magnúsi var sú ull ófrjáls, sem hann seldi fyrir hann er ekki sannað, og eins lítið um þau 11 lýsipund saltfisks, er Magnús seldi honum. Launung þeirra á því, er þeir geymdu fyrir hann, er því ískyggilegri sem þeir báðir einungis sögðu til flotholtsins, er þeim var fært af öðrum til geymslu frá Magnúsi, en vildu þar á móti sem lengst draga dulur á þær ýmislegu kaupstaðar- og aðrar vörur, sem þeir sjálfir í eigin hönd meðtóku af Magnúsi, án þess nokkur væri við staddur. Þó nú Halldór hafi þar hjá reynzt ósannsögull um þær kringumstæður, sem voru við köllun þeirra heim að Innri-Njarðvík til þess að upplýsa þjófnaðarsök Magnúsar, virðist þessara bræðra sakfelli verða viðlíka mikið, og straff þeirra fyrir þessa hylmingu að ákveðast til 10 vandarhagga refsingar, er hverjum þeirra fyrir sig ber að líða.

Halldór Guðbrandsson á Gerði í Rangárvallasýslu er ákærður fyrir að hafa lagt 4 lýsipund og 8 pund af hörðum fiski fyrir Magnús Hallgrímsson inn í höndlun faktor D. Thomsens undir sínu eigin nafni og síðan látið innskrifa andvirði fisksins í Magnúsar reikning hjá faktor B. Péturssyni, og hefir hann játað, að hann fremur hefði grunað, að þessi fiskur væri stolinn, fyrst hann af Magnúsi var beðinn að leggja hann inn undir sínu nafni. Þó hafi hann ei séð, hvaðan hann var tekinn, heldur einasta séð fiskinn liggja á börum, og að

sér hafi af nýnefndum orsökum ekki verið um að gjöra þessa bón Magnúsar. Það er að vísu svo, að líkamleg refsing liggur við slíku verki, þegar það er visvitandi gjört og með fram í óráðvöndum tilgangi, en hér virðist hann að hafa sýnt, að hann ekki visvitandi vildi brjóta á móti lögunum, þegar hann þó fann þetta verk í fyrstunni aðgæzluvert, og eptir að Magnús hafði tekið á sig alla ábyrgð á því, leiddist til að leggja inn fiskinn. Hann virðist því ekki að hafa viljað í þessu breyta male fide, heldur hefir hann þar við sýnt óforsvaranlega óaðgæzlu og óforsjálmi, hvers vegna hann eptir slíkum kringumstæðum finnst að eiga að líða arbitrært peningastraff, sem ákveðst til 8 rbd. reiðu silfurs útláta til Rosmhvalaness fátækra fjárhirzlu.

Loksins er Sigurður Bjarnason, bóndi á Fuglavík, ákærður fyrir að hafa lofað Magnúsi að bera ósatt í málinu og honum því í vil, en seinna meir hefir hann hugsað sig um og ekki haldið þetta sitt loforð, og þar eð hann ekki hefir í hinu minnsta efnt það eður orsakað nokkra tálmun á málsins upplýsingu, getur þetta ei einu sinni heitið fullkomið attentat til að hylma með honum hans misverknað, hvers vegna hann eptir kringumstæðunum verður hér að öllu leyti að frífinna.

Þar eð kostnaði málsins við undirréttinn er tvískipt, nefnilega með tilliti til aðalmálsins og þess, sem orsakaðist af rannsókn um silfurskeiðina, samt þar af fljótandi lögsókn gegn Magnúsi Hallgrímssyni, þá verður þess hér fyrst að geta, að hann einsamall hlýtur að standa þann síðarnefnda málskostnað, en kostnaðurinn við aðalmálið finnst hæfilegast, að jafnist þannig niður á Magnús og þá aðra hér sakfelldu menn, að Magnús Hallgrímsson borgi þar af $\frac{2}{3}$, Þórður Ólafsson $\frac{1}{8}$, Davíð Jónsson $\frac{1}{12}$, bræðurnir Halldór og Guð-

brandur Andreassynir in solidum $\frac{1}{12}$ og Halldór Guðbrandsson $\frac{1}{24}$, samt að þessir allir standi málsins kostnað við landsyfirréttinn eptir sömu tiltölu. Málsfærslulaun í aðalmálinu við undirréttinn ákveðast til 4 rbd. til aktors og 3 rbd. til defensors, og við landsyfirréttinn 6 rbd. til aktors og 5 rbd. til defensors. Eptir kringumstæðunum hefir málsins meðferð við undirréttinn verið forsvaranleg, hvað eð einnig gildir um málsfærsluna fyrir báðum réttum.

Þar eð þessa réttar meðlimir hafa síðan þetta mál var þann 19. okt. þ. á. upp tekið til dóms vöterað í 4 öðrum málum, hvar af eitt sér í lagi hefir útkrafið mikinn tíma til gegnumlesturs og yfirvegunar, hefir því ei orðið við komið fyrr en nú að afsegja þenna dóm.

Því dæmist rétt að vera:

Fyrrverandi höndlunarassistent Magnús Hallgrímsson á að hýðast þrisvar 27 vandarhöggum og borga fyrir það, sem ekki er aptur skilað af því, sem hann stolið hefir, til dánarbús faktors sál. C. Sandholts í vöruverði 13 rd. 48 sk., til kaupmanns Th. Thomsens í Hafnarfirði 5 rd. 12 sk. og faktor studiosus S. Sæmundsens eður grósserera P. C. Knudtzons höndlunar í Keflavík 495 rd. $27\frac{1}{2}$ sk., og þar hjá til sama faktors eður sömu höndlunar í skaðabætur 78 rd. og 72 sk., í allt 592 rd. $63\frac{1}{2}$ sk. í vöruverði, eður þess jafnvægi í peningum með 395 rbd. $10\frac{1}{3}$ rbsk. reiðu silfurs. Ennfremur á hann og Þórður Ólafsson einn fyrir báða og báðir fyrir einn að borga til faktor Sæmundsens eður áðurnefndrar höndlunar andvirði af þeim stolinnar lýsistunnu með 28 rd. vöruverðs, eður 18 rbd. 64 rbsk. reiðu silfurs.

Þórður Ólafsson á að hýðast 25, og Halldór Andre-

asson, samt Guðbrandur Andreasson, hvor fyrir sig 10 vandarhöggum.

Halldór Guðbrandsson á að láta úti 8 rbd. silfurs til Rosmhvalaness fátækra fjárhirzlu.

Sigurður Bjarnason á fyrir réttvísinnar ákærum í þessu máli frí að vera.

Með tilliti til þess Davíð Jónssyni ákveðna straffs, samt málskostnaðar í skeiðarmálinu, á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Kostnað aðalmálsins við undirréttinn og gjörvalls málsins við þenna rétt á Magnús Hallgrímsson að borga að $\frac{2}{3}$, Þórður Ólafsson að $\frac{1}{8}$, Davíð Jónsson að $\frac{1}{12}$, Halldór Andreasson og Guðbrandur Andreasson einn fyrir báða og báðir fyrir einn að $\frac{1}{12}$, samt Halldór Guðbrandsson að $\frac{1}{24}$ pörtum, þar á meðal málafærslulaun í aðalmálinu við undirréttinn til aktors 4 og defensors 3 rbd., og nú við þenna rétt til aktors 6 og defensors 5 rbd., allt í silfri.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

Í S. T. herra etazráðs Einarsens forföllum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1836, þann 4. janúar

úrskurður:

í justitsmáli höfðuð gegn Guðlaugu Guðmundsdóttur á Gili í Ísafjarðarsýslu fyrir barnsfæðingu í dulsmáli.

Sú af vestur-amtinu á undirréttaraktinn í dulsmáls-sök Guðlaugar Guðmundsdóttur frá Ísafjarðarsýslu gjörða áteiknun af 5. nóv. f. á. ber augljóslega með sér, að hún einasta er appels-erklæring upp á réttvísinnar

vegna í þessari sök, og að háttnefnt amt því með berum orðum skipar undirdómaranum í fylgi af forordning af 31. maí 1805 § 3 að skrifa á aktinn innstefning í sökinni til æðri réttar eptir appels-erklæringunni og láta þá innstefningu forsvaranlega auglýsa öllum viðkomendum. Þar eð nú þetta aldrei finnst að vera gjört af undirdómaranum, og enginn sakarinnar viðkomandi þess vegna er til þessa réttar stefndur, en N. L. 1—4—1 bannar nokkra lögsókn, í hverri sök sem er, móti þeim, sem ekki er löglega stefndur, svo finnur landsyfirrétturninn það skyldu sína, jafnvel án þess krafa sé þar um gjörð, að uppáleggja undirdómaranum á hans eigin kostnað að sjá fyrir sakar þessarar löglegri innstefningu í héraði í allra viðkomenda tilliti og bráðustu innsendingu aptur til landsyfirréttarins.

Því úrskurðast:

Undirdómarinn, sýslumaður í Ísafjarðarsýslu, Þorkell Gunnlögsson, tilskyldist til á eigin kostnað að sjá fyrir þessarar sakar löglegri innstefningu og hennar birtingu í héraði fyrir öllum málsins hlutaðeigendum og síðan með lögskipuðum hraða endursenda málsins acta til landsyfirréttarins.

Ut supra.

Ísl. Einarsson. Th. Sveinbjörnsson. Finsen.

Anna 1836, 15. febrúar

dómur

í málinu: Adminstrator Jón Guðmundsson skipaður
aktor

gegn

Einari Snorrasyni, Jóni Oddssyni og Guðrúnu Benónýs-
dóttur, öllum innan Gullbringusýslu.

Við Gullbringusýslu héraðsréttardóm í þessu máli er fanginn Einar Snorrason dæmdur til æfilangs festingarerfiðis fyrir þjófnað í þriðja sinni framinn, þar hann varð uppvís að því að hafa stolið, ásamt með þeim hér jafnframt ákærða Jóni Oddssyni, nóttina á milli þess 28. og 29. nóvember næstliðsins árs fiski úr tveimur hjöllum á Lambastöðum, sem virtur var á 3 rbd. 32 sk. silfurs. Þessir hjallar voru að miklu leyti opnir og svo langt frá íveruhúsum manna, að þjófn-
aður úr þeim hlýtur að álitast sem ókvalificeraður. Af málsins gjörðum er það augljóst, að nefndur fangi, Einar Snorrason, er áður dæmdur fyrir þjófnað í fyrsta og öðru sinni, þar hjá frikenndur af hæstarétti fyrir ákæru um þriðja sinni framinn þjófnað, en þá þó dæmdur í málskostnað. Ennfremur hefir hann í þjófn-
aðarmáli fjórða sinni verið ákærður, en þá frifundinn að eins fyrir frekari ákærum og dæmdur til að standa þess máls kostnað. Þessum dómi hefir ei verið appell-
erað til æðri réttar. Og loksins er það upplýst, að fang-
inn hefir af þessum rétti verið dæmdur til að láta úti sín 3 mörk, hverjum dómi heldur ekki hefir verið appell-
erað. Það er að sjá af undirréttardómi af 24. marz 1818, við hvern Einar Snorrason var dæmdur til 30 vandar-
hagga refsingar, og af landsyfírréttardómi af 17. febrú-

ar 1823, er ákvarðaði 4 ára rasphússerfiði fyrir hans annað sinni frama þjófnað, hvert straff þó við hæstaréttardóm af 24. nóvember s. á. var um breytt til þrisvar 27 vandarhagga refsingar, að hann hvorttveggja sinni hefir fundizt sekur í töluverðum þjófnaði. Það, sem hann nú er ákærður fyrir að hafa stolið, er að sönnu ekki mikils virði, en það atvik gjörir hér hvorki til né frá, þó það í analogie af kongsbréfi af 2. Maji 1776 kynni að hafa haft verkun á straffsins mildun, ef þjófnaðurinn hefði verið í fyrsta sinni framinn. Þó nú laganna straff fyrir þriðja sinni framinn þjófnað væri svo ákvarðað, að nokkru mætti af því miðla, þá er ei heldur í þessu máli fram komið neitt það, er ráða mætti til þess mildunar. Miklu heldur er það augljóst af fangans undanfarna líferni, að hann opt hefir verið ákærður og grunaður um þjófnað, þó hann ekki hafi orðið sannur að sök, og hefði því slíkt átt að herða hans straff, ef þar á hefði verið færi.

Undiréttarins dómur hlýtur því nú hér að staðfestast með tilliti til Einars Snorrasonar.

Jón Oddsson, sem aldrei hefir áður verið dæmdur fyrir þjófnað, er uppvís orðinn að því, að hafa í félagsskap með áðurnefndum fanga stolið fiski úr tveimur hjöllum við Lambastaði og þar hjá næstliðið ár ein-samall haldfæri, er tilheyrði Hannesi Hannessyni í Lónshúsum, og er það upplýst, að það, ásamt með öllum þeim stolna fiski, var ei meira virt en á 4 rbd. 64 sk. silfurs. Þar eð engar sérdeilis aggraverandi kringumstæður eru upplýstar við þenna misgjörning, sem ættu að orðsaka straffsins herðingu, virðist það hæfilegt, með hliðsjón til kongsbréfsins af 2. Maji 1776, að hann fyrir þenna þjófnað dæmist einungis til 20 vandarhagga refsingar.

Það sama straff finnst einnig Guðrún Benónýsdóttir, kona fangans Einar Snorrasonar, eiga að líða fyrir sinn stuld á nærbuxum, virtum á 4 sk. silfurs, því þó verð þess, er hún hefir meðgengið að hafa stolið, sé minna en þess, er Jón Oddsson er ákærður fyrir, er hennar aðferð í þessu máli mjög ískyggileg, og margfalt tvísögli hennar ber að henni böndin um, að hún hafi verið manni sínum og þeim ákærða Jóni Oddssyni meðvitandi um stuldinn á fiskinum og eptir á viljað hylma með þeim.

Með tilliti til málskostnaðar útsvarsins finnst undirdómaranum bera meðhald að gefa, þó svo, að salaria niðursetjist til 2. rbd. til aktors og 1 rbd. 48 sk. til defensors í málinu. Á sama hátt á kostnaðurinn við þenna rétt að borgast af þeim ákærðu, og þar á meðal 5 rbd. silfurs í salarium til aktors, en 4 rbd. silfurs til defensors.

Málsins meðferð finnst að hafa verið forsvaranleg við undirréttinn, eins og líka málsfærslan við báða réttina.

Því dæmist rétt að vera:

Jón Oddson og Guðrún Benónýsdóttir eiga hvort um sig að líða 20 vandarhagga refsingu. Að öðru leyti á undirréttarins dómur í þessu máli óraskaður að standa, þó svo, að aktori við undirréttinn borgist 2 rbd. og defensori 1 rbd. 48 rbsk. silfurs sem málfærslulaun. Þær ákærðu persónur eiga in solidum að borga þessa máls kostnað við landsyfirréttinn, og þar á meðal í salarium til aktors 5 rbd. og til defensors 4 rbd. silfurs, hvar hjá Einar Snorrason á einn að borga sinn varðhaldskostnað.

Dóminum ber að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16. maí

d ó m u r :

í málinu: Sýslumaður og héraðsdómari Gunlögssen sem skipaður aktor réttvísinnar vegna

contra

Guðbjörg Guðmundsdóttir af Ísafjarðarsýslu, sem ákærð er fyrir barnsfæðingu í dulsmáli, og hreppstjóra Halldóri Þórðarsyni sama staðar.

Sakapersónan, ekkjan Guðbjörg Guðmundsdóttir, fyrrverandi á Gili í Bolungarvík í Ísafjarðarsýslu, hefir í þessari sök fyrir undirréttinum játað að hafa heimulega í heiminn fætt óekta barn á seinni parti góu í fyrra vetur í fjósinu þar á Gili, hvert barn hún tjáir sig að hafa sem dauðfætt og þegar rotið látið í flórinn í fjósinu og borið síðan út í hauginn með mykjunni, hvar það þó eftir rannsókn réttarins ekki var að finna eða neinar þess menjar, hvers vegna engin skoðunargjörð á barnsins líkama hefir getað stað haft. Líka játar hún að hafa forsómað alla viðburði til fóstursins lífsviðurhalds, ef það hefði með lífi fæðzt, þar eð hún hvorki hafi kallað neinn til að vera sér til aðstoðar við barnsfæðinguna og jafnvel neitað annara framboðinni nærveru þar við, eða hjúkrað þessu afkvæmi sínu hið minnsta, né bundið um naflastreng þess, heldur fleygt því strax frá sér, jafnvel þó hún tjái sig að hafa

séð bæði þess höfuð, hendur og útlími og hvítan hör- undslit, um hvað allt hennar játnun þó er næsta ógreini- leg og í sumu gagnstæð sjálfri sér. Þegar á þessa játnun er litið, sem að nokkru leyti, hvað barnsfæðingarinnar tíma og stað snertir, styrkist af vitna framburði og kringumstæðum, mætti það sýnast, sem sú ákærða væri í þeim casu, sem N. L. 6—6—8 um talar, og ætti því að straffast eptir þeim undangangandi 7. artikula, hvað aktor sakarinnar fyrir þessum rétti einnig prin- cipaliter hefir uppástaðið. En þegar það jafnframt er til greina tekið, að ekkjan Guðbjörg, sem áður átt hefir fjögur lifandi börn í hjónabandi, í engan máta hélt því heimulegu, að hún væri þunguð, þar eð hún bæði klæddi sig og afklæddi dagsdaglega um sumarið 1834 í auglýsning heimilisfólksins, bjó til fatnað að nýju handa þessu væntanlega barni sínu, leitaði sér fyrirfram í tíma nærkonu, jafnvel tveggja, sem verið gætu henni við þá væntanlegu barnsfæðingu til aðstoðar, hafði við barnsföðurinn á orði um samastað handa barninu, þá það fæddist, hver einninn bar sig fram um það við viðkomandi hreppstjóra og líka við húsbónda sinn, og þó einkum, þegar það er aðgætt, að hún vænti sín í októbermánuði s. á. og gat þess við fleiri, hvar með barnsföðursins játning líka er samkvæm, en sú meinta fæðing ekki skeði fyrr en í marzmánuði 1835, þá verður þess tilgreinda lagastaðar applikation upp á það hér umtalaða tilfelli næsta vafasöm og eptir lækna út- veguðum álitum óviðhafandi, þar eð þeir draga allan efa af því, að fóstrið geti lifandi fæðzt eptir að hafa verið fram að 14 mánuðum í móðurlífi, hvar við þess vegna sú præsumptio juris, hvar á N. L. 6—6—8 byggir straffsins ákvörðun eptir undangangandi artikula, in casu að öllu burt fellur.

Að sönnu er getnaðartími þess barns, sem sú ákærða fæddi, eins lítið til fulls sannaður og þess fæðingartími, en hvorttveggja er þó með töluverðum líkum fastsettur, því fyrir utan það, að barnsfaðirinn, Benedikt Sigurðsson, játar að hafa, eptir hans tilverknaði, vænt barnsins fæðingar í október 1834, hvað einnig kemur saman við ákvörðun þeirrar ákærðu við nærkonuna Guðríði Sigurðardóttur og Sigríði Oddsdóttur á Hanhóli strax á slætti sumarið 1834. Svo hafa einninn vitnin borið, að þykkt hafi verið orðin auðsjáanleg á þeirri ákærðu um páska leyti sama ár, þegar hún kom að Gili, hvað ekki gat stað haft, hefði hún ei átt að fæða fyrr en í marzmánuði 1835, og að sú þykkt hafi vaxið rétt náttúrlega til þess, að fæðingin hefði átt að að bera um það leyti, sem sú ákærða hafði við nærkonuna tiltekið, hvar við einnig bætist, að sú ákærða strax á sumarmálum, 22. apríl 1834, opinberaði vitninu Helgu Halldórsdóttur, að hún þá fundið hefði til fóstursins lífshræringar, hvað vel gat staðizt með þeirri við nærkonuna tilteknu fæðingartíð, en ei hin, sem skyldi skeð hafa 5 mánuðum síðar.

Til þess ennfremur að rýra þann á þeirri ákærðu verandi misþanka um að hafa verið verkandi orsök til fóstursins dauða, þénar líka sú af vitnum sannaða kringumstæða, að hún um meðgöngutímamann hafði allt af reglulegar tíðir, að einum mánuði undanteknum, sumarið 1834, hvað að læknaðanna álit getur hafa haft skaðandi verkanir á fóstursins lífi. — Þó að þá ákærðu, Guðbjörgu Guðmundsdóttur, sé eftir því áðursagða ekki að straffa eptir N. L. 6—6—8, cfr. 7. artikula, hefir hún þó, sem komin til lögaldurs í sakamálum og, enn þótt gáfnatreg, eptir prestsattesti þó, að réttarins álit, pænæ capax, bakað sér arbitrært straff fyrir óforsvar-

anlega og ómanneskjulega meðferð á lífsafkvæmi sínu og heimulega fæðingu þess, og er undirréttardómurinn, sem ákveður þeirri ákærðu 30 vandarhagga refsingu, í þessa straffs ákvörðunar tilliti að staðfesta, eins og líka sú 1 rbd. silfurs sekt, sem hreppstjóri Halldór Þórðarson er í dæmdur til fátækra í Hólshrepp fyrir of langa forsómun á að tilkynna viðkomandi sýslumanni þá meintu dulsmálsfæðingu þeirrar ákærðu, finnst af undirréttinum hæfilega tiltekin.

Hvað kostnað sakarinnar snertir, þá er þess að geta, að undirdómarinn hefir orsakað sakarinnar frávisun með þessa réttar prælímínær ályktun af 4. janúar í ár með því ei, samkvæmt vestur-amtsins á aktinn teiknuðu appelli og skipun til hans af 5. nóvember þ. á., á rétttri tíð að innstefna sökinni í héraði til landsyfírréttarins. Kostnaður sakarinnar frá næstnefndrar ályktunar dato til þess hún þann 11. þ. m. aptur kom reglulega innstefnd fyrir landsyfírréttinn hlýtur því af undirdómaranum að borgast, hver þó ekki fremur fyrir þessa forsóman eður aðgæzluskort er til ansvars að draga. Að öðru leyti er undirréttarins dóm í sakarkostnaðarins tilliti að staðfesta. Laun aktors fyrir undirréttinum ákvarðast til 1 rbd. silfurs og defensors sama staðar til 64 rbsk. silfurs. Aktori við landsyfírréttinn bera 5 rbd. silfurs, en defensori 4 rbd. silfurs.

Sókn og vörn sakarinnar í héraði hefir ei verið víta-verð né hennar meðhöndlun þar, eins og líka sókn og vörn fyrir landsyfírréttinum er forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa, þó þannig, að undirdómarinn beri allan sakarinnar kostnað frá 4. Januario til 11. apríl í ár. Sóknara við undir-

réttinn ber í laun 1. rbd. silfurs, en verjanda þar 64 rbsk. silfurs. Aktori við landsyfirréttinn bera 5 rbd. silfurs, en defensori 4 rbd. silfurs í málsfærslulaun.

Dóminum ber fullnustu að veita eptir yfirvaldsins frekari ráðstöfun. Undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16. maí

dómur:

í hvinnskumáli Þorleifs Þorleifssonar frá Undírfelli í Húnavatnssýslu.

Fyrir extrarétti að Hvammi í Vatnsdal þann 8. Decembris f. á. hefir vinnumaður Þorleifur Þorleifsson á Undírfelli meðkennt, að hann um vorið 1833 hafi, ásamt með Sigvalda Ólafssyni á Kornsa, tekið ull af veturgömlum, hálfgrúnum sauð, sem tilheyrði administrator Ólsen á Þingeyrum, og ekki haldið ullinni, sem var í pd., til skila, heldur skipt henni til jafnaðar með Sigvalda. Fyrir þennan smáþjófnað er Þorleifur við extrarétt að Hvammi þann 30. Januarii þ. á. dæmdur til 10 vandarhagga pólitíaga og að betala 26 rbsk. vöruverðs, ásamt með Sigvalda Ólafssyni, til administrator(s) Ólsens á Þingeyrum, samt málskostnaðar að $\frac{1}{5}$ móti öðrum, sem við málið voru riðnir, og hefir nú Þorleifur einsamall af þeim ákærðu skotið þessum dómi til landsyfirréttarins.

Aktor fyrir landsyfirréttinum hefir í málssóknarskjali sínu bent til, að hvorki aktor né defensor í héraði eru til landsyfirréttarins stefndir, og setur til réttarins álits, að hvað miklu leyti þetta geti hamlað málsins

dómsáleggingu hér, og finnst þá þessi brestur ekki að að geta hindrað málsins meðhöndlun fyrir landsyfirréttnum, þar það eptir sínu eðli mátti meðhöndlast sem pólitímál, sökum þess, að það, sem Þorleifur er ákærður fyrir, ei nemur svo miklu, að fullkomið þjófnaðarstraff geti fyrir það komið, hvers vegna aktors og defensors við undirréttinn ekki með þurfti.

Það er, sem áður er sagt, með Þorleifs eigin meðkenningu sannað, að hann vorið 1833, í samverknaði með Sigvalda Ólafssyni á Kornsa, rúði veturgamlan, ferhyrndan sauð, sem tilheyrði adminstrator B. Ólsen á Þingeyrum, hver sauður áður var hálfgrúinn, og héldu hvorugur þeirra Sigvalda ullinni, sem var nálægt 1 pundi, til skila, heldur skiptu þeir henni til helminga með sér. Þó að nú þetta hnupl Þorleifs sé að litlu verði, hefir það samt öll ófrómleika kennimerki, fyrst hann leyndi ullinni og skilaði henni ekki aptur. Líka var Þorleifur óstöðugur í sínum framburði og meðgekk fyrst fyrir réttinum þann 8. des. f. á., að þeir Sigvaldi höfðu skipt ullinni með sér, hvar um hann þó fyrir extrarétti að Keflavík þann 20. nóvember næst áður hafði borið allt annað. Þorleifur finnst því við undirréttardóminn að vera rétt dæmdur samkvæmt reskripti af 25. Julii 1808 § 7, hvern hér að öllu leyti verður að staðfesta.

Málið er fyrir landsyfirréttnum vítalaut rekið og við undirréttinn meðhöndlað með tilhlýðilegum hraða.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur, í þessu máli genginn þann 30. janúar þ. á., á óraskaður að standa, og Þorleifi Þorleifssyni að refsa með 10 vandarhagga pólitíaga. Í laun

til sóknarans fyrir þessum rétti borgi hinn dómfelldi 4, en til defensors 3 rbd., hvorttveggja í silfri.

Dóminum að fullnægja eptir ráðstöfun yfirvaldsins. Undir aðför að lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16. maí

dómur:

Forlíkunarmaður Þorsteinn Magnússon á Núpakoti og bóndi Magnús Magnússon á Kanastöðum í Rangárvallasýslu sem fjárhaldsmenn fyrir þeirra sálaða bróður, Guðmundar Magnússonar, 6 ómyndugu börn.

móti

bónda Guðmundi Brynjólfssyni á Keldum og sýslumanni Jóhanni Árnasyni sem fungerandi skiptaráðanda í dánarbúi hjónanna Páls Guðmundssonar og Þuríðar Jónsdóttur frá Keldum.

Eptir fengna allranáðugasta uppreisn af 31. Julii f. á. og í fylgi af veittu beneficio paupertatis ákæra stefnendurnir, forlíkunarmaður Þorsteinn Magnússon á Núpakoti og bóndi Magnús Magnússon á Kanastöðum í Rangárvallasýslu, sem svaramenn fyrir þeirra sálaða bróður, Guðmundar Magnússonar, 6 ómyndugu börn, þá skiptaréttar ályktun til að dæmast ómerka, tilsíðusetjast og umbreytast, sem sýslumaður Jóhann Árnason, í umboði fyrrum sýslumanns krigskancellísekretera I. J. Bonnesens, afsagt hefir að Keldum þann 10. desember 1834, hvar við nýnefndum 6 ómyndugu börnum Guð-

mundar heitins Magnússonar, Magnúsi, Einari og Jóni, Þuríði, Ingibjörgu og Guðrúnu, er frádæmt allt tilkall til dánar- og félagsbús móðurafa þeirra og móður-ömmu, Páls Guðmundssonar og Þuríðar Jónsdóttur frá Keldum. Þetta barnanna tilkall, hvers tilvera eða ekki tilvera hér er lögð undir þessa réttar umdæmi, er þannig til komið:

Þann 28. Augusti 1828 sálaðist bóndinn Páll Guðmundsson á Keldum og eftir lét sem erfingja eina barna dóttur, Guðrúnu Pálsdóttur, sem þá var gift bónda Guðmundi Magnússyni, um hvers barna rétt hér er spursmálið. Með samþykki þessa tengdasonar síns öðlaðist ekkja Páls heitins, Þuríður Jónsdóttir, konglegt leyfisbréf af 12. september 1828 til að sitja í manns síns sáluga búi óskiptu og notaði þetta leyfi til hennar dauðadags 11. Maji 1833. Tveim árum fyrir hennar dauða, eður 12. Maji 1831, en næstum 3 árum eftir Páls heitins dauða, sálaðist tengdasonurinn, Guðmundur Magnússon, og eftir lét 6 ómyndug börn sín, en dótturbörn hjónanna Páls og Þuríðar. Við skipti á Guðmundar heitins Magnússonar búi 24. október 1831 vænast appellationsstefnendurnir að hafa í barnanna tilliti hreyft kröfu til þess, sem þetta dánarbú ætti inni í óskiptu búi Páls heitins og reserverað börnunum rétt til þess, sem þeim mætti þar af bera. Þessu þeirra frumvarpi er heldur ekki af þeim innstefnda móti mælt. Við endileg skipti á Páls og Þuríðar félagsbúi frá 12.—14. nóvember 1833 er þessum börnum einninn af skiptaráðandanum proprio moto í skiptalokin reserveraður hinn sami réttur, enn þótt enginn þá væri þeim við þau skipti til forsvars settur eður nærverandi, hvað eð, ásamt fleiru, orsakaði, að þau skipti, sem að öðru leyti þá ákærðust af þessarar sakar verjanda, Guðmundi

Brynjólfssyni, hverjum ekkja Guðmundar heitins Magnússonar, en móðir barnanna, var aptur gift, voru með þessa réttar dómi af 4. Aug. f. á. ómerk dæmd, og skiptaráðandinn tilskyldaður, að tilsettum löggildum svaramönnum fyrir börnin, með fellandi skiptaréttar úrskurði að gjöra að álitum, hvort ofannefndum börnum nokkuð bæri af dánarbúi afa síns og ömmu, eður ei. Sá hér um af skiptaréttinum þann 10. desember 1834 felldi úrskurður, hvar við börnum Guðmundar heitins Magnússonar er, sem áður er sagt, frá-decideraður allur réttur til Páls heitins dánarbús eigna, er það, sem föðurbræður barnanna, áðurnefndir appellations sækjendur, hafa skotið til þessa réttar umdæmis.

Appellations sækjendanna skipaði svaramaður hér við réttinn hefir að visu principaliter óskað réttarins ályktanar um, hvort sök þessari ætti nú að heimvísa í hérað til sætta umleitunar af skiptaréttinum og til útvegunar skilríkja um summa quæstionis. En þetta getur ei fundið réttarins meðhald, því fyrir utan það, að það verður in dubiis að præsumerast, að skiptarétturinn hafi eptir boði forord. 20. jan. 1797 II § 10. b reynt að tala niður milli partanna, sem báðir voru nærverandi við skiptaréttinn þann 29. nóvember 1834 og kröfðust réttarúrskurðar um þeirra miskliðarefni, svo bera líka acta frá nýnefndum degi með sér, að réttarkröfur barnanna til þeirra stjúp föður Guðmundar Brynjólfssonar hafi in genere komið milli hans og barnanna svaramanna sama dag fyrir skiptaréttinn undir ventilation, þó þær einasta kæmust til sætta og miðlunar að nokkru leyti. Það virðist heldur ekki vera þessarar sakar eiginlega og aðal-spursmál, hversu mikið in pretio að börnunum beri úr dánarbúi afa þeirra og ömmu, heldur, hvort þeim beri nokkuð. Og þá, hve

stór aliquant-partur búsin. Þessi spursmál, sem viðkomandi sakarinnar realitet, eru því hér að taka undir dóm.

Appellations sækjendurnir færa til síns máls, að arfur sá, sem við Páls heitins Guðmundssonar dauða 1828, eptir hann átti að lögum að tilfalla einkadóttur hans Guðrúnu, hafi þá strax verið acquireraður, ef ekki proprio jure, þá fyrir erfðarétt nefndrar Guðrúnar, af manni hennar Guðmundi Magnússyni, enn þótt arfs þessa afhending með hans samþykki og eptir fengnu konglegu leyfi suspenderaðist, meðan tengdamóðir Guðmundar, Þuríður, sat í óskiptu búi, og að hér af aptur mætti leiða, að löglegir arftökumenn Guðmundar Magnússonar, hans ektaborin börn, mættu og ættu að njóta góðs af þessari hans fengnu eign, þó hún við hans dauða væri að interim öðrum lánuð til meðferðar, þar eð leyfisbréf til að sitja í óskiptu búi alls enga breyting gjöri á arftökulögunum eða þeim rétti, sem við þau heimilast réttum arftökumönnum, heldur að eins innihaldi suspension á skiptunum og á eignanna útdeilingu og afhendingu. Þessar ástæður fyrir barnanna rétti til hluttekningar í dánar- og félagsbúi afa þeirra og ömmu, Páls og Þuríðar, eru eins einfaldar eins og þær eru ómótmælandi, sem grundvallaðar á arftökuréttarins náttúru. Rétturinn getur því ei annað en fallizt á appellations sækjendanna skipaða svaramanns subsidiæra uppástand, að börnum Guðmundar Magnússonar beri viss hluti af optnefndu dánarbúi afa þeirra og ömmu, en þótt móðir þeirra enn sé á lífi.

Sú ástæða þess innstefnda, að barnabörnin geti ei erfst afa og ömmu, meðan móðir þeirra sem einasti erfingi lifir — á hverri ástæðu skiptarétturinn virðist að miklu leyti að byggja sinn úrskurð, þar hann alstaðar

lalar um arfstilkall barnanna í Keldnabúinu — kemur hér ei til athuguna, þar eð það liggur í sakarinnar náttúru, að hér ei er spursmál um arfsrétt þeirra eptir afa og ömmu, heldur um arf þeirra eptir föður sinn, á því, sem þessi í lifanda lífi hafði með lagheimild *acquirerað*, þó það væri hjá þriðja manni um tíma innistandandi. Þessi þeirra réttur kemur því í enga dirkte kollision við erfðarétt móður þeirra eptir föður hennar og móður.

Íær ástæður fyrir skiptaréttarins ályktun, að ei sé sannað, að helmingafélag verið hafi milli Guðmundar sál. Magnússonar og konu hans Guðrúnar, og að arfur sá, sem þessari borið hefði eptir föður sinn 1828, ef hana hefði þá inn komið í félagsbú nefndra hjóna, hefði við minnsins, Guðmundar, dauða 1831, getað verið eyddur, geta ei heldur til greina tekizt, því hvað því fyrra viðvikur, verður helmingafélagið sem *ordinarium quid* og lögskipað því heldur in *casu* að supponerast sem því ekki er af þeim innstefnda mótmælt, heldur það jafnvel játað í innleggi af 10. desember 1834. Það er ei heldur af honum fyrir borið, enn síður sannað, að aðrir óvenulegir, en specielt löggiltir, fjárskilmálar verið hafi nefndra hjóna á milli. En hvað því síðara viðvikur, þá getur einber möguleiki enga verkun haft á barnanna erfðarétt til þess, sem faðir þeirra re vera átti og eptir lét við sinn dauða.

Þó að sú skiptaréttarins athugasemd væri rétt, að Guðmundur heitinn Magnússon ei hafi sjálfur *proprio jure* getað erfð Pál Guðmundsson, svo verður ei þar á byggðröksemd til að hnekkja barnanna rétti, því þar eð skiptarétturinn fellst á, „að arfurinn hafi verið að álita sem fallinn í eigu erfingjans Guðrúnar strax við dauða föður hennar“, en getur ei neitað, að hún og Guðmundur heitinn lifðu þá í hjónabandi, sem *ex re-*

gula er societas universorum bonorum, svo var það inkonsekvent, að neita Guðmundi heitnum um þá fyrstu og náttúrlegustu verkun af þessari societate, þá nefnilega, að hann eo ipso var ásamt hluttakandi í gjörvallri konu sínar eigna útvegum, eins og hún á hans. Og að vísu mundu Guðmundar heitins kreditórar, ef hans aðrar eigur við hans dauða ekki hefðu hrokkið þeim til fullnægjugjörðar, með öllum rétti, í fylgi af N. L. 1—22—32, hafa á sínum tíma getað haldið sig til þess, sem hann þannig hefði við erfðarétt konu sinnar eignast eptir tengdaföður sinn.

Sú önnur skiptaréttarins argumentation um félagskaparins fullkomnu upphafningu milli Guðmundar heitins og Guðrúnar við skipti á hans dánarbúi 24. október 1831, er auðsjáanlega byggð á þeim grundvelli, að öllu Guðmundar sál. dánarbúi hafi verið skipt þann tiltekna dag. En það hvorki var né gat verið allt svo lengi sem það tengdamóður hans veitta leyfisbréf var í krafti, sem varð að vera til hennar dauðadags, fyrst hún ei giftist að nýju né óskaði skipta, og allt svo lengi því ei öllu var skipt, sem honum í samfélagi við konu hans í lifanda lífi hafði fénast, hvar til arfur konu hans eptir föður hennar var eptir áðursögðu að heimfæra. Þar sem sameign Guðmundar og Guðrúnar á þessum útistandandi, en fallna arfi, hætti, þar byrjaði sameign Guðmundar erfingja og Guðrúnar á þeim sama.

Hversu stór alquant-hluti af dánar- og félagsbúi hjónanna Páls og Þuríðar dótturbörnum þessara beri, er af áðursögðu augljóst. Það hálfa af þessu búi, eður höfuðlód Þuríðar, er proprio jure við Þuríðar dauða 1833 acquirerað með erfðarétti af hennar einasta erfingja Guðrúnu, núverandi konu þess innstefnda. Um hennar helming búsins getur hér því ei verið neitt

spursmál, þar hann ei hafði skipzt eiganda, fyrr en Guðmundur heitinn Magnússon var burtkallaður, og því ei lengur gat tekið hlutdeild í konu sinnar erfðarétti, eins lítið sem hún í hans. Hinn annar helmingur, eður eigur Páls heitins Guðmundssonar, var af Guðmundi heitnum acquireraður með lögmati heimild 2 árum fyrir hans dauða, og má því álitast að hafa við hans dauða verið óeyddur sem hjá þriðja manni innistandandi skuld, eins og þó hann í lifanda lífi keypt eða upp á annan máta öðlazzt hefði skuldabréf, hvers betalingstími takmarkaður hefði verið við 11. Maji 1833. Þessi helmingur Keldnabúsins átti að jöfnuði að skiptast milli hans ektabarna og konu. Þeim fyrrnefndu þar þannig með erfðarétti eptir föður sinn $\frac{1}{4}$ hluti af skuldlausum dánar- og félagsbús eignum Páls heitins Guðmundssonar og Þuríðar Jónsdóttur.

Að sönnu hafa bæði sá innstefndi fyrir skiptaréttinum, sem og hans svaramaður hér við réttinn, vænzt þess, að einungis $\frac{1}{3}$ partur arfs eptir Pál heitinn Guðmundsson hefði átt að tilfalla erfingjanum Guðrúnu, þar eð Páls heitins ekkja, Þuríður, hefði átt að taka sína $\frac{2}{3}$ parta sem bróðurlóð móti einkaerfingjanum, dóttur sinni og dótturmanni. En þar eð skipti aldrei fram fóru á dánarbúi Páls sál., svo getur einber, ósannaður mögulegleiki til þess, hvað ekkja hans mundi gjört hafa, ef skipt hefði verið, því síður hér til greina tekizt sem það eins var mögulegt, að hún í því tilfelli hefði annað hvort í von um nýtt hjónaband eða af öðrum orsökum frásagt sér sínum bróðurlóðs rétti. Og þó skipt hefði verið og hún í laga leyfi tekið þá $\frac{2}{3}$ parta arfsins sem bróðurlóð, er það þó þessa réttar meining, að það þannig tekna hefði við hennar dauða aptur átt að falla til þeirra, frá hverjum það var tekið,

hver meining að styrkist af hæstaréttardómi af 12. Maji 1826 í líku tilfelli, og apturkallanlegleika þess eignarréttar, sem það lengst lifandi fær eptir teknu bróðurlóði.

Það skjal, sem undir litra L er af þess innstefnda svaramanni fyrir þenna rétt framlagt, getur ei móti pró-testi appellations sækjendanna svaramanns og án sér-legs leyfis af réttinum til græina tekizt, þó þess gildi sem óþinglýsts og óstaðfests gjafagjörnings að öðru leyti væri óbyggjandi.

Appellantanna setti svaramaður hefir ennfremur í innleggi af 5. f. m. uppástaðið, að börnum Guðmundar heitins Magnússonar tildæmist lagarentur af þeim höf-uðstól, sem þeim mætti bera úr dánarbúi afa þeirra og ömmu, frá 11. Maji 1833, þá hún sálaðist. Svaramaður þess innstefnda hefur þar á móti í þessu tilliti neitað, að Guðmundur Brynjólfsson geti skyldazt til að svara þeim uppástöðnu rentum, þar eð hann aldrei fyrr en í öllu falli við skiptaréttinn þann 29. nóvember 1834 hafi mótmælt barnanna rétti. Skuldin sé því einasta hjá formyndurum barnanna, hafi þeir ei í tíma gætt þessara réttar. Að vísu hefur Guðmundur Brynjólfsson fyrir skiptaréttinum þann 29. nóvember 1834 svo harð-lega mótmælt barnanna réttarkröfum til Keldnabúsins, að vel mætti þar af álykta, að hann fyrri hefði fram fært sömu mótmæli, ef kröfunni hefði fyrri hreyft verið, en hann getur samt einasta verið að tilskylda að svara til löglegrar 4 procent rentu frá seinast nefndu dato af þeim $\frac{1}{4}$ haldna hluta Keldnabúsins, sem hjá honum er inn runninn, en eptir áðursögðu á börnunum að útsvarast. Að öðru leyti er nefndum börnum að re-servera rétt þeirra til viðkomandi formyndara í tilliti

til lagavaxta af þessari eign barnanna frá 11. Maji 1933 til 29. nóvember 1834.

Eptir öllu því áður talda er þann ákærða skiptaréttar úrskurð af 10. desember 1834 ógildan að dæma, en appellations sækjendanna setta svaramanns sibsidiæra uppástandi, samkvæmt áðursögðu, meðhald að gefa.

Salarium þess fyrir appellantana skikkaða svaramanns, sýslumanns og héraðsdómara Gunlögsens, ber þeim innstefnda sýslumanni Jóhanni Arnesen, sem í umboði fyrrum sýslumanns, krigskancellisekretera Bonnesens, afsagði þann ákærða og ónýtta skiptaréttar úrskurð, að lúka með 8 rbd. silfurs með því regressi til sín fyrrverandi principals dánarbús, sem hann bezt veit, vill og kann. Að öðru leyti á sakar þessarar kostnaður eptir kringumstæðunum að niður falla.

Sú skipaða sókn sakarinnar fyrir þessum rétti hefir verið lögleg.

Því dæmist rétt að vera:

Rangárvallasýslu skiptaréttar ályktun af 10. desember 1834 á ógild að vera, en sá innstefndi, Guðmundur bóndi Brynjólfsson á Keldum, á að útsvara til stjúp-barna sinna, Magnúsar, Einars, Jóns, Þuriðar, Ingi-hjargar og Guðrúnar, Guðmundar heitins Magnússonar barna, $\frac{1}{4}$ (einum fjórða) parti af skuldlausum, eptirlátnum félagseignum Páls heitins Guðmundssonar og Þuriðar heitinnar Jónsdóttur frá Keldum, með 4 procent rentum þar af frá 29. nóvember 1834 til þess betalingsur skeður. Nefndum 6 börnum reserverast réttur móti þeirra fjárhaldsmönnum í tilliti til laga-ávaxtar af þessu fé þeirra frá 11. Maji 1833 til 29. nóvember 1834.

Þeim skipaða saksóknara fyrir þessum rétti bera 8 (átta) ríkisbd. silfurs, sem lúkist honum af þeim innstefnda, sýslumanni Jóhanni Arnesen, móti regressi til dánarbús fyrrum sýslumanns, krigskancellísekretera Bonnesens. Allur annar kostnaður þessarar sakar niður falli.

Það tildæmda lúkist innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu. Undir aðför eptir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16. maí

dómur:

í sökinni: Administrator, studiosus J. Guðmundsson, sem skikkaður aktor réttvísinnar vegna
móti

Arrestant Árna Árnasyni frá Bakkakoti í Skaftafellssýslu, sem sigtast fyrir hestaþjófnað og húsbrot innan Rangárvallasýslu.

Arrestantinn Árni Árnason frá Bakkakoti innan Skaftafellssýslu er undir nærverandi sök sigtaður fyrir að hafa sumarið 1833, þá hann fór um lestatímann í kaupstaðarferð til Suðurlandsins stolið á leið sinni gegnum Holtasveit í Rangárvallasýslu rauðum hesti sex vetra gömlum, sem bóndinn Ólafur Loftsson á Þjóðólfsbaga átti, samt að hafa í sömu ferð í sömu sveit brotizt inn í skemmuhús á Kálfholtshjáleigu og stolið þaðan ýmislegu, og er arrestantinn með undirréttarins dómi af 26. febr. í ár, þrátt fyrir neitun sína á þessum honum imputeruðu illvirkjum, dæmdur til þess straffs, sem lög leggja við hests þjófnað á víðavangi.

Aktor fyrir þessum rétti hefir í innleggi sínu af 11. apríl í ár sett það til landsyfirréttarins umdæmis og aðkvæða, hvort dómsáleggingu á þessa sök hér sé að fresta þangað til bót væri í héraði ráðin á þeim brestum, sem hann til greinir við vitnaleiðsluna í Skaftafells-sýslu, hverir einkum ættu að vera þar í fólgnir, að undirdómarinn hafi tekið eið af vitnunum áður hann yfirheyrði þau og stílað þeim þannig loforðseið um að vilja segja satt, í staðinn fyrir lögmætan sönnunareid á því, þau áður höfðu borið. En þetta, þó það sé óneitanlegt, virðist in casu ekki að geta tálmað sakarinnar endalokum, þar eð vitnin, eftir að hafa unnið loforðseiðinn, hafa aftur eftir á játað allt það, þau áður höfðu deponerað í sökinni, hvar þetta einninn má af þeim álitast staðfest og innibundið undir þeim unna eiðstaf. Að vísu verður því ei neitað, að hluttekning vitnisins Einars í Skurðbæ í sökinni er eins ísjárverð eins og hans framburður er graverandi fyrir þann ákærða, en hans eins framburður getur ei einsamall þenað til að yfirbevisa þann ákærða, því síður sem hann bæði neitaði og að líkindum, þó konfrontation hefði orðið við komið, raundi hafa neitað hans áburði um orð þau, er þeirra á millum skyldu hafa fallið.

Rétturinn finnur því ei nauðsynlegt eður eftir kringumstæðunum gjörlegt að fresta sakar þessarar endalokum með hennar heimvísun.

Hvað það faktiska í þessari sök áhrærir, þá er það bæði í undirdómarans dómsástæðum, sem og aktors fyrir þessum rétti, hans innleggi, svo greinilega og ætis samkvæmt fram sett, að óþarft virðist hér að framsetja historiam facti eða þess undirbúning og kringumstæður, en það má bæði með þess ákærða eigin játningu og vitna eiðfestum framburði álitast fullsann-

að, að hann hafi sumarið 1833 haft með höndum hest þann, rauðan að lit og 6 vetra gamlan, og meðhöndlað sem sína eign, sem bóndinn Ólafur Loftsson í Þjóðólshaga átti, en misst hafði móti vilja sínum og vitund úr sinni landeign. Þenna hest kom arrestantinn með á Eyrarbakka daginn eftir að hann hvarf frá eigandanum, fór þaðan með hann til Gullbringusýslu, hvar hann víxlaði honum sem sinni eign móti öðrum hesti við bóndann Sigurð Grimsson frá Glöru, þessum óvitandi um, hverninn hesturinn var tilfenginn. Þenna hest vindiceraði eigandi aftur frá Sigurði og hefir með eiði heimilað sér hann, en identitet þess hests, sem arrestantinn fekk Sigurði í hestakaupunum og Ólafur aftur vindiceraði sem eign sína með sínu eignarmarki, er bæði játuð af arrestantinum og sönnuð með vitnum. — Arrestantinn er því sannfærður um að hafa haft annars manns eign í eignarmeðferð, og það varð því eftir N. L. 6—17—7 að vera hans skylda að sanna heimild sína til hestsins, ella verða þjófur að honum eftir N. L. 6—17—1, 2. og 4, 6—10, 13. — Að sönnu hefir arrestantinn skotið til heimildar og segist hafa fengið hann í hestakaupum við sér ókenndan mann nálægt Sýrlæk í Flóa innan Árnessýslu, en þessi heimildarlýsing getur ei annað en álitizt sem ógjörð, þar eð arrestantinn (hefir) engan vissan getað til greint sem sinn heimildarmann, hvað þessi nýefndi lagastaður heimtar (N. L. 6—17—7), og þar eð öll heimild fyrir þeim rauða hesti hefir þannig brostið arrestantinn, verður hann eftir áðurnefndum lagastöðum því heldur að álitast sem þjófur að hestinum sem fleiri og sterkari líkur og sannanir intendera þá í lagastaðnum etableruðu præsuntio juris um, að sá hafi hlutnum annað hvort stolið eða í hið minnsta hyllt með þjófnum, sem þýfið hefir handa á

milli og hvorki getur sannað heimild sína né sitt alibi á þeim tíma, sem hluturinn hvarf eigandanum. Bæði arrestantsins vöflur og mótsagnir um það faktiska, hans tal við vitnið Einar á Skurðbæ, hans ferð um Holtasveit á sama tíma, sem hesturinn hvarf, hans sögusögn um að hafa farið yfir Þjórsá á Ness ferju, í staðinn fyrir á Egilsstöðum, hvar það má álítast sem sannað með vitnum, að hann farið hafi, gjörir þessa præsuntio in casu enn þá sterkari, því þó vitnið Hugbót Ólafsdóttir ei þori að fullyrða, að hann hafi verið sá maður, sem hún flutti yfir um ána, ásamt vitninu Hans Hanssyni, sem hefir svarið, að svo hafi verið, má þó það, sem skortir á þenna hennar vitnisburð í þessu falli, álítast supplerað með eiðfastri synjun ferjumannanna í Nesi um að hafa flutt hann þar yfir, og framburði vitnisins Sveins Jónssonar á Söndum um, að arrestantinn hafi strax sem til lestarinnar kom á Eyrarbakka játað að hafa farið yfir ána á Egilsstöðum, við hverja sögn hans aðrar þaraðlútandi kringumstæður, af honum þá til greindar, heim koma. Og þegar það þannig antekst, að hann sé yfirbevisaður um að hafa farið á Egilsstöðum yfir ána, má það einnig álítast sannað, að hann bæði hafði þá þann stolna hest meðferðis, og líka laug til nafns síns til blekkingar, hvar af einnig fylgir, að enga trú er að leggja á fyrirslátt hans um hestakaup þau, er hann tjáir sig haft hafa hjá Sýrlækjunum, og hvar við hann vill láta þann stolna hest fyrst hafa komið sér í hendur frá ónafngreindum manni eftir að hann yfir ána kom. Þanninn virðist réttinum sem sú í lögum móti arrestantinum etableraða lagagrunsemd ekki einasta styrkist, heldur gjörist in casu að lagavissu, og getur rétturinn því ei annað en fallizt á undirdómarans meiningu, að arr-

estantinn sé að dæma sem þjóf fyrir þann rauða 6 vetra gamla hest, sem málið er um risið.

Hvað straffskuld arrestantsins áhrærir, þá finnur landsyfirrétturinn undirdómarans meiningu í því til-liti einnig að forþéna meðhald, og að arrestantinn sé að straffa eftir boði plakats 24. Martii 1786, cfr. forordn. 20. febr. 1789 § 4, samkvæmt undirréttardómnum, því þó það sé í praxi máske þó ei með fullri lagaheimild antekið, að sú extraordinære þjófnaðarsönnun, sem einasta leiðist af heimildarskortri þess, sem þýfi hefir í höndum, ei sé fullnóg til að yfirbevisa neinn sigtaðan um að hafa drýgt þjófnaðinn á þeim stað, hvar af hann orðið gæti kvalficeraður, og að hests þjófnað þanninn væri að straffa með einfalds þjófnaðar straffi, þá virðist það in casu ekki við hafandi, hvar margfalt fleiri líkur og sannanir en eintómur heimildarskortur arrestantsins gjöra hann sannan að sök, og þjófnaðurinn þar að auki er skeður á þeim ársins tíma, á hverjum hesturinn ei gat annarstaðar verið stolinn en í haganum, eða á viðavangi.

Eftir þessu útfalli höfuðsakarinnar hér við réttinn finnst það ónauðsynlegt að grennslast eftir, að hve miklu leyti arrestantinn sé valdur að þeim einfalda þjófnaði á ýmsu smávegis úr skemmu í Kálfholtshjá-leigu, þar eð straff fyrir það, þó hann sýndist valdur að því, hvar til allar sannanir skortir, yrði að absorberast í því stærra straffi, sem honum fyrir hests þjófnaðinn hér tildæmist.

Landsyfirrétturinn fellst einnig á undirdómarans ákvarðanir um kostnað sakarinnar og laun aktors og defensors við undirréttinn, og undirréttardóminn er því í það heila að staðfesta.

Aktor fyrir þessum rétti bera 6, en defensor 5 rbd., hvorttveggja silfurs.

Með tilliti til þeirra margföldu umsvifa, sem verið hafa við rekstur þessa máls vegna ítrekaðrar útvegunar á skilríkjum og upplýsingum frá fjórum lögsögnunum, sumpart um hávetur, má það álítast að vera í héraði vítalaust rekið, og sókn og vörn hefir þar verið forsvaranleg, en hér við réttinn lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Aktor fyrir landsyfírréttinum bera 6, en defensor 5 rbd., hvorttveggja silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför eftir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16. maí

d ó m u r :

í sökinni: Administrator, studiosus J. Guðmundsen, sem skipaður aktor réttvísinnar vegna

gegn

bóndanum Kristjáni Eyjólffssyni á Holtsmúla í Skagafjarðarsýslu, sem sigtuðum fyrir sauðabjófnað.

Kristján Eyjólffsson, bóndi á Holtsmúla innan Skagafjarðarsýslu, ákærist í þessari sök fyrir að hafa stolið einum sauð eins vetrar gömlum frá Þorbergi Jónssyni á Dúki og öðrum tveggja vetra frá Stefáni Vig-

fússyni á Stóru-Gröf, hverir sauðir fundizt hafa á þess ákærða árum og með hans marki, án þess hann þó hafi orðið fenginn til að við kannast að hafa stolið þeim, en þótt hann sé fyrir þjófnað á þessum sauðum þann 12. janúar í ár við undirréttinn dæmdur til að líða 40 vandarhagga straff, betala skaðabætur til Þorbergs og málskostnað, hverjum dómi sjálfur hinn dómfelldi hefir til landsyfirréttarins umdæmis skotið.

Hvað þann eins vetra gamla sauð Þorbergs Jónssonar á Dúki áhrærir, þá er það in confesso bæði, að hann er fundinn í þess ákærða eignarhaldi, sem og, að hann er svarinn að vera annara eign, og að þann ákærða hefir brostið þá heimild, til hvernar hann skaut, hvers vegna sú extraordinære þjófnaðarsönnun eftir N. L. 6—17—1, 2., 3., 11., 13. mætti sýnast að vera fengin móti þeim ákærða, og að hann sé að dæma sem þjóf fyrir sauðinn, því heldur sem hann sjálfur játar að hafa á hann lagt sitt eignarmerki og hefir ekki verið stöðugur í þeirri heimildarlýsing, sem hann gjört hefir um sinn fengirétt til sauðarins. En þar eð sá ákærði stöðugt hefir neitað að hafa sauðnum stolið, hlýtur það hér að athugast, hvort sú lagagrunsemd, sem áður nefndur lagastaður etablerar móti þeim ákærða og byggð er á heimildarskorti hans, ekki er veikt af sakarinnar framkomnu kringumstæðum.

Það er þá að vísu svo, að sá ákærði fyrst utan réttar bar fyrir í áheyrn hreppstjóra J. Samsonssonar, að hann fengið hefði Þorbergs sauðinn frá Ísleifi á Egg eða, að hann væri úrgangskind, keypt frá Húnavatns-sýslu, en þar eftir, að hann hefði fengið hann frá Benedikt á Reynisstað, við hverja síðustu heimildarlýsing hann allt af stöðugt staðið hefir fyrir réttihöldunum. Þessi seinasta heimildarlýsing vinnur líka mikið við

það, að sá ákærði bæði stöðugt hefir við hana staðið fyrir réttinum, eins þó hann hafi við Benedikt verið konfronteraður, og líka utan réttar við Benedikt sjálfan í áheyrn vitnisins Stefáns Vigfússonar og hreppstjóra J. Samsonarsonar, samt eigandans, svo að það, sem hann hefir frá þessari heimildarlýsing utan réttar vikið, virðist, eins og hinn ákærði allt af hefir líka fyrir borið, vera skeð til að hlífa Benedikt, hvað einninn staðfestist af því, að sá ákærði, þegar hann við Staðar-réttina, meðan Benedikt var við, hafði neitað, að vita neitt um Þorbergs sauðinn, strax sama kvöld óneyddur gekk til eigandans og lýsti því fyrir honum, að sá sauður, sem Þorbergur eftir leitaði, væri hjá sér niður kominn og sér fenginn af Benedikt. Þessi aðferð virðist eins lítið að vera þjófsins sem þess þjófsnauts ein-kenni, sem höndlað hefir male fide. Um sannleika þessarar heimildarlýsingar er að öðru leyti ei skeð svo nákvæm eftirgrennslun í héraði sem vera bar, heldur eiður strax tekinn af þeim sigtaða heimildarmanni Kristjáns sem fullgildu vitni, hver eiður undir eins innibindur í sér friun frá Kristjáns áburði.

Þetta skjótræði undirréttarins hefir aktor fyrir þessum rétti að visu átalið, en landsyfirrætturinn finnur ei aðgang til að heimvísa sökinni eftir kringumstæðunum til nákvæmari upplýsinga útvegunar um fyrir borin viðskipti Kristjáns og Benedikts, þar eð sökin með eiðunng þess siðarnefnda verður að álitast sem peracta í Benedikts tilliti, jafnvel þó þessi kringumstæða virðist mega koma þeim ákærða Kristjáni þanninn til góða, að hún samanlögð við það áður talda og Kristjáns góða vitnisburð veiki þá lagagrunsemd um þjófnað á sauðnum, sem móti honum var.

Þegar það nú þanninn er antekið, að lagagrunsemd

sú, sem móti þeim ákærða varð dregin af heimildar-skorti hans á sauðnum, sé veik orðin, og hann stöðugt hefir neitað verkinu, getur rétturinn ei betur séð, en hann sé frá réttvísinnar frekari ákærum í þessa sauðar tilliti að frifinna, þó svo, að hann skili eigandanum sauðnum, annað hvort in natura eða endurgjaldi hann in pretio með 1 rbd. 57 $\frac{3}{5}$ reiðu silfurs, ef sauðurinn hefir ei aftur af fjalli heimzt.

Hvað þann tvævetra sauð áhrærir, sem meinast af ákærða stolinn frá Stefáni Vigfússyni á Stóru-Gröf, þá er það eins af ákærða stöðugt neitað, að hann hafi honum stolið, en þar hjá fyrir borið, að sauðurinn hafi haustið 1834 komið af fjalli, sormarkaður undir Kristjáns mark, hverju hann tjáir sig þá ei hafa veitt eftirtekt, þar hann sjálfan vantað hafi sauð af fjalli með sama lit og aldri, fyrr en um veturnætur, gat þá um þetta við konu sína, hverri af vitninu Guðmundi Ólafssyni er gefinn sérlega góður vitnisburður til orða og verka og við kannaðist strax um vorið við Þorberg á Dúki og Stefán í Stóru-Gröf, sem þóttist þekkja sauðinn að vera Stefáns eign, að eftir lýsingunni væri það ei ólíklegt. Fór svo sauðurinn á fjall með öðrum kindum hins ákærða, en þá hann í haust kom að aftur í sauðaréttum, tók ákærði hann ei sem sína eign, heldur lét hann í úrgangsdilkinn. Engin vitni eru fram komin, sem hnekki þessari hins ákærða sögusögn eða gjöri hann sannan að að hafa lagt á hann sitt eignarmark. Á framburði vitnanna Þorbergs á Dúki og hreppstóra J. Samsonssonar um, að ákærði hafi sagt þeim, að Bessi í Beingarði hafi fengið sér þenna sauð, finnst sakfelli ákærða í þessa sauðar tilliti því síður byggjandi sem hann í raun og veru hafði fengið hjá Bessa og tjáir sig í samtali við vitnin að hafa meint þenna sauð, þó þau

tækju orð hans um Stefáns sauðinn, um hverra hans eigin orða meiningu, að því leyti hún ei mótsegist af kringumstæðunum, hins ákærða eigin útlekking finnst ei forkastandi.

Hinn ákærða verður þanninn hér að frífinna fyrir frekari ákærum réttvísinnar í tilliti til þjófnaðar á þessum sauðum quæstionis, hvar á móti hann er að sekta með arbitrær sekt til viðkomandi sveitar kassa fyrir skort á lögmætri og tímanlegri lýsingu á þeim tveggja vetra sauð Stefáns Vigfússonar eftir að hann í fyrra vetur var hans var orðinn, og fastsezt þessi sekt til 10 rbd. reiðu silfurs. Í tilliti til sakarinnar kostnaðar og aktors og defensors launa við undirréttinn er undirréttardóminn að staðfesta. — Aktori við landsyfirréttninn bera 5 rbd., en defensori sama staðar 4 rbd. silfurs, sem lúkist, sem annar kostnaður sakarinnar, af eignum hins ákærða.

Sakarinnar meðferð í héraði finnst eftir kringumstæðunum ekki vítaverð og sókn og vörn forsvaranleg. Hér við réttinn hefir sökin löglega verið sótt og varin.

Því dæmist rétt að vera:

Kristján Eyjólfsson á Holtsmúla Skagafjarðarsýslu á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera, þó svo, að hann skili Þorbergi Jónssyni á Dúki aftur þeim frá honum horfna eins vetra sauð eða endurgjaldi hann með 1 rbd. 57 $\frac{3}{4}$ reiðu silfurs og betali sekt til Reynistaðaklausturs kirkjusóknar fátækrafjárhirzlu 10 rbd. reiðu silfurs, og allan af sök þessari löglega leiðandi kostnað eftir undirréttarins dómi, samt til aktors fyrir landsyfirréttninum 5 rbd. og defensors 4 rbd., hvorttveggja silfurs.

Dóminum ber fullnustu að veita eftir yfirvaldsins

frekari ráðstöfun, og ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu. Undir aðför eftir lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 16 maí

dómur:

í áverkamálinu úr Árnessýslu.

Appellations sækjandinn í því áverkamáli, sem bóndinn Þorsteinn Jörundsson á Vorsabæ innan Árnessýslu hefir sótt móti vinnumanni Gottsveini Gottsveinssyni, hefir prótesterað, að þær bréfaafskriftir, sem undirdómarinn, kammerráð og sýslumaður Melsted, lét fylgja sínu forsvars innleggi af 24. Martii þ. á., verði fyrir landsyfirréttnum að álitum gjörðar, þar þeirra sé ekki getið í heimaþings aktinum. — Téð prótest finnst að hafa lagameðhald, ef sökina væri að álita sem privat, hvar í dómarinn má ei byggja sinn dóm á öðrum skilríkjum en í actis standa. Þar á móti fyrst aktor uppástendur hana að vera opinbert sakamál og eftir því, að pólitíréttinum varla kom til hugar eða gjörði ráð fyrir, að sitt brúkaða processform yrði átalið m. m., þá finnur landsyfírrétturinn til hlýða, að taka á móti hverri þeirra yfirlýsingu, er hlutaðeigendum gæti komið í hag, án umsvifa.

Það er auðséð, að appelsins aðalaugnamið gengur nú út á það, að átelja grundvöllinn í sakarinnar færslu, nl., að klagandanum Þorsteini hafi ranglega verið til haldið að höfða hana upp á eigin rammleik sem privat mál. Undirdómarinn ber að sönnu fyrir, að téður klagari

hafi fríviljuglega undirkastað sig pólitiréttar aðgjörðum og samþykkt þær. En þetta er ekki svo, því Þorsteini var nauðugur einn kostur að láta yfirvaldið ráða, ef hann átti ekki að falla aldeilis réttláus, enda uppháttóð hann allt af publik straff fyrir mótpart sinn Gottsvein, sjá N. L. 6—7—1 og 5, cfr. 19. artikula. — Því næst vill politidómarinn hnekkja appellantis tendens með því, að yfirrétturinn megi ekki raska suður-amtsins resolution, hvert í framlögðu bréfi af 21. okt. f. á. hafi með úrskurði bannað, að justitssök mætti hefja gegn Gottsveini. Landsyfirrétturinn sér ekki, að áminnst amtsbréf innihaldi neinn úrskurð. Það bendir að eins sýslumanninum í Árnessýslu, sem beðið hefir um þess álit og atkvæði, á vissar lagagreinir og röksemdir, hverjar valdsmaður kongs í héraði og dómari mátti betur kunna að heimfæra upp á casum heldur en amtsyfirvaldið, er bjó lengra í burtu frá foro delicti en 5 mílur og tók trúanlegt, að illvirki Gottsveins mundi vera ósjálffrátt voðaverk, hvað héraðsdómarinn þó réttilega metur vera framið af ásetningi. Af áminnstu amtsbréfi verður þó ei leidd önnur málsbót fyrir kammerráð Melsted en sú, að amtið fyrir sitt leyti samþykkti, að öndverðlega þyrfti ei upp á réttvísinnar vegna að lögsækja Gottsvein, og þessum væri gefið tækifæri til að ná sættum af viðurparti sínum, úr hverju ekkert varð, sökum þess, að Gottsvein annað hvort vantaði vilja ellegar efni og úrræði til að fullnægja Þorsteini fyrir liðinn órétt og heilsutjón. Um þetta og fleiri málsins atriði varð héraðsdómarinn vitandi áður hann tók það undir dóm. Og þá var enn nú tíð til að sjá svo um, að dómsútfallið gæti orðið réttvísara og viðunanlegra fyrir klagandann en það varð. Til hins var ekki að þenkja, að neinn brestur í rétt-

dæmi eða réttðæmis undirbúningi yrði réttlættur fyrir landsyfirréttninum, en þótt amtið hefði — hvað ei var tilfellið — viljað eximera kammerráð Melsted frá dómstólanna dressur. Um tilburð og ásigkomulag þess ákærða misgjörnings inniheldur politiréttardómurinn svo greinilega skýrslu, að óþarfi virðist að repetera hana. — Meiri orsök finnur landsyfirrætturinn til að drepa á, að honum þykir, hinn hefði getað valið aðra lagastaði úr þeirri gömlu Jónsbók heldur en M(ann)-h(elgi) 21, hverir ekki síður kynnu — einkum analogice — heimfærast upp á delictum quæstionis, t. d. Mh. 2: „Það er og níðingsverk, ef maður höggur hönd eða fót“ etc. „eða meiðir mann að vilja sínum sjálfs“. — 14. og 15. kap. í sama þætti auglýsir og, að minni lemskur en það, sem Þorsteinn hlaut, áttu að hegnað með líkamlegri refsing. — Við reskript 19. febr. 1734 eru N.Lög hér innleidd í drápssökum, en allt, hvað skylt á við banatilræði og ógnanir gegn lífi manna p. p., hafa eins vorir sem aðrir löggjafarar sett í sama þátt og manndráp. Um fram þetta virðist landsyfirréttninum vafalítið, að forordning 4. okt. 1833, sem byggð er á almennum lagasetningar grundvallarreglum fremur en forntíðarinnar lög í þessu efni hljóti að ná til Íslands, þar engin lokal ástæða getur þenkzt, hvar fyrir innbúar þess mættu ei njóta sömu lagverndar og óhultleiks fyrir heilsu, limi og líf sem aðrir kongsins þegnar.

Ef svo væri, að Gottsveinn Gottsveinsson kynni eftir þeim brúkaða processmáta að dæmast til kriminel straffs, ellegar ef það væri satt, að Þorsteinn Jörundsson hefði sjálfviljuglega sótt málið fyrir pólitírætti sem privat, þá mundi vera óviðurkvæmilegt, að héraðsdómurinn skyldi standa málsins kostnað, hvern sækjandi hefur reiknað 20 rbd. 28 sk. silfurs. Hins vegar er ei

sjáanlegt, að sakamaðurinn Gottsveinn hafi meiri hlut átt í þeirri of linu lögsókn, er móti honum var hafin, en að hann hafi grætt við hana, hvar á móti honum mun tilreiknast allur kostnaður fyrir nýrri sakar færslu, hver leggjast verður á almúga, ef Gottsvein þrýtur fé, en ekki þessi, sem þó allra sízt má leggjast, án endurgjalds, á Þorstein Jörundsson.

Landsyfirrætturinn getur því ekki komið sér hjá að dæma undirdómarann til að borga hann. — Við sakarinnar nýju fyrirtekt meinar landsyfirrætturinn nauðsynlegt vera að rannsaka Gottsveins Gottsveinssonar undanfarið líferni og draga hann til ansvars, ef stórbrestir finnast þar í, svo vel af því undir þessari málsfærslu þegar tekna prófi sem af Magnúsar Andréssonar innleggi, dat. 21. des. f. á., má ráða, að Gottsveinn hafi oft sýnt sig hættulega persónu fyrir það mannlega félag.

Eftir þeim réttargangsmáta, sem sökin nú er lögð undir réttarins umdæmi, verður því hans

Ályktun:

Sá gengni pólitíréttardómur í áverkamáli Gottsveins Gottsveinssonar þann 22. des. f. á. fellst úr gildi og ný lögsókn í réttvisinnar nafni á móti honum að höfðast og fram fara með lögskipuðum hraða. Pólitidómarinn, kammerráð og sýslumaður Melsted, á að borga til klagandans, Þorsteins Jörundssonar, í málskostnað fyrir báðum réttum tuttugu rbd. 28 rbsk. silfurs innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu undir aðför að lögum.

Ísl. Einarsson.

Anno 1836, þann 4. júlí

úrskurður:

í máli Einars Hakonsens gegn Jóni Guðmundssyni.

(Í máli þessu var áfrýjað „útlagsgjörð“ í húsi áfrýjanda, og bar hann fram kröfu um, að yfirdómari Þórður Sveinbjörnsson, er framkvæmdi gjörðina sem settur bæjarfógeti, viki dómarasæti í yfirdómi í máli þessu).

Því úrskurðast:

Assessor Sveinbjörnson vikur sitt sæti.

Anno 1836, þann 4. júlí

dómur:

í sauðapjófnaðarmálinu úr Eyjafjarðarsýslu.

Aktor þessarar sakar fyrir yfirréttinum hefir quo ad formalia lagt það undir réttarins álit, hvort þessari sök ei beri að vísa heim í hérað til nýrrar fyrirtektar og meðferðar innan Húnavatnssýslu, hvar hann meinar, að sökin átt hefði að meðhöndlast og dæmast, en ekki innan Eyjafjarðarsýslu, eins og skeð er, þar eð þjófn-
aður sá, hvar um sökin einkanlega höndlar, í því fyrrnefnda héraði ætti að vera til fallin, jafnvel þó hvorki þess sigtaða játning né gildar sannanir þar um séu fengnar, sem síðar í þessum dómi mun á vikið. Á þetta getur landsyfirrætturinn ekki fallizt, því sá ákærði sigtast fyrir sauðapjófnað í báðum stöðum, nefnil. bæði innan Eyjafjarðar- og Húnavatnssýslna, og ber hann því þar að ákæra og dæma, hvar sá þjófnaður var til

fallinn, sem gaf tilefni til lögsóknar honum á móti, og það var innan Eyjafjarðarsýslu. Þar að auk getur rétturinn ekki séð, að flutningur hins ákærða í þriðju sýslu til konfrontationar við vitni innan Húnavatnssýslu geti haft neina frekari verkun til að fá þann ákærða til játnunar, þar eð þau einstöku að hans meinta sauðabjófnaði 1832 þar leiddu vitni ekki geta haft sannfærandi verkun honum á móti. Sökina verður því hér undir endilegan dóm að taka.

Hvað hennar realia áhrærir, þá er sá ákærði, Jason Guðmundsson, 29 ára gamall og aldrei fyrr ákærður fyrir neitt lagabrot, hér sigtaður fyrir að hafa haustið 1835 stolið dilká frá Jónasi vinnumanni á Auðbrekku, að hafa lagt launung á ýmislegt smávegis, sem hann í fyrra sumar fann í Eyjafjarðarkaupstað, og loksins að hafa fyrir þrem árum síðan í Kúluréttum innan Húnavatnssýslu stolið og markað sér 4 sauði, hverra andvirði hann re vera galt þeim fyrir bornu eigendum, án þess hann þó fyrr eða seinna hafi verið fánlegur til að játa, að hann valdur hafi verið að því honum imputeraða, eins og hann líka af undirrættinum er frá réttvísinnar frekari ákærum í sökinni frifundinn, en tilskyldaður að bera þann kostnað, sem lögsóknin móti honum hefir með sér leitt.

Engar sannanir eru fram komnar fyrir því fyrstnefnda þeim ákærða imputeraða facto, sem móti stöðugri neitun hans geti verið ánægjulegar honum til sakfellis, því vinnumanns hans, Guðmundar, ískyggileg og mjög svo hvíkul uppljóstan um að hafa séð höfuðið af Jónasar dilká sviðið af konu Jasonar skortir of mikið á til að vera lagasönnun þeim ákærða á móti, og það því heldur sem vitnið Guðmundur, það eina, sem hér um bar, játar sig að hafa óvináttu kala til Jasonar, og

hefir jafnvel í áheyrn vitnis Jóns Björnssonar á Svíru haft heitingaryrði til hins ákærða, bar ei heldur saman við sjálfan sig um það faktiska í sökinni, hvers vegna hans orðum ber því minni trúverðugleiki. Þetta sannast ennfremur af heimuglegri umgengni Guðmundar með fólkskum lykli um læst búr húsbónda síns og framburði hans um mörkvartelið, sem infringerast af því við réttarhald þar um upplýsta. Að vitnið Guðmundur, á hvers einasta framburði öll sigtanin mót þeim ákærða um stuldin á Jónasar ánni er byggð, hafi sjálfur verið óviss í sinni sök, sýnir meðal annars svar hans til Gríms í Brakanda, að hann hafi ei tekið til sín höfuðið quæstionis, „þar hann hafi hugað, að Jasoni mäske mundi það heimilt“. Þó að ærin quæstionis sæist seinast í fjallinu nálægt Hólkoti og kæmi aldrei framar fyrir um haustið, getur ei gefið neina vissu um, að ákærði hafi stolið henni, eins lítið og það atvik, að Jason skar kindur við lambhús og fjárhús á túnvellinum við ljós um haustið, því eftir því framkomna hefir sá skurður ekki skeð um hánótt, heldur undir eða um háttatíma og það í nærveru óvandabundinna hjúa, Guðmundar og Sigríðar, og kropparnir voru ei heim bornir fyrr en á ljósum degi daginn eftir, sem sjá má af samtali nefnds Guðmundar og Magnúsa(r) á Hátúni. Að öðru leyti gefa þessi atvik heldur enga áreiðanlega vissu fyrir, að þær í þessi skipti skornu kindur hafi ákærða verið ófrjálsar. Hann getur því í þessu tilliti engan veginn harðara dæmzt en sem undirréttarins dómur tiltekur.

Hvað leynd á því í Eyjafjarðarkaupstað sumarið 1835 fundna áhrærir, þá finnur rétturinn ekkert þar við af Jasoni gjört, sem straffvert sé, þar eð Jason enga launung lagði á það fundna, ekki heldur hag-

nýtti sér það, heldur skilaði því strax sem hann varð þess vísari, hvar eigandinn var. Að vísu lýsti hann ei því fundna opinberlega, en þar eð það má álitast upplýst, að þeir fundnu munir ei voru í hans vörzlum meir en tæpan vikutíma, og sá ákærði á þeim tíma var í ýmsum ferðalögum fjarverandi, eigendurnir þar á móti lýstu missir sínum í kaupstaðnum, svo getur af þess ákærða lýsingarskorti eins litið ályktast, að hann dolo malo hafi ætlað að halda því fundna fyrir sig eins og hann culpose hafi forsómað lýsingarskylduna, þó hún að lögum hefði á honum legið. Hann er þess vegna því heldur í þessu tilliti frá frekari ákærum að frífinna samkvæmt undirréttarins áleti, sem ákærða að undanfögnu vinnast af vitnunum góðir vitnisburðir, og prestsins attest ekki ber með sér neitt um ófrómar aðtektir hans.

Því er ei að neita, að mestur misgrunur má hvíla á þeim ákærða í tilliti til meints þjófnaðar hans á 4 sauðum við Kúluréttir haustið 1832, en hvorki er þetta játað af ákærða eða að þessa réttar áleti svo sannað, að áfellsdómur verði þar á grundaður. Indirecte virðist hann að sönnu fyrrum utan réttar að hafa meðgengið heimildarlausa afmörkun sauðanna með því að betala þeim, sem gáfu sig fram sem eigendur sauðanna, þeirra andvirði, eins og þeir hefðu hjá honum inn runnið. En eins og eigendurnir, Guðmundur á Grund og Sigurður á Eyjólfsstöðum, hvorki fyrr, þá þeir móttóku betalingnum né síðar, þá til réttarhalda kom að 3 árum liðnum um þann meinta þjófnað, framferðu minnstu líkur, enn síður vissu, fyrir, að sauðum þeirra hefði stolið verið af ákærða, eða þeir í hans hendur komið, eins bar hann þá strax við betalningsins lúkningu fyrir, að hann ekkert vissi til, að þeir

hefðu hjá sér inn runnið, en ef það væri, þá hefðu þeir verið sér af öðrum seldir, svo að hann virðist heldur hafa betalað þá af löngun til að komast hjá þrasi þar um en af eigin meðvitund um að hafa stolið þeim.

Meiri misgrunur má eflaust hvíla á þeim ákærða í tilliti til þeirra tveggja sauða, sem Bjarni á Mörk og Þorbergur á Sólheimum strax í réttinni tóku úr Jasonar fé blóðmarkaða undir hans mark, einkum hvað þann síðarnefnda, nefnilega sauð Þorbergs, áhrærir, þar eð vitnið Pálmi á Sólheimum, auk eigandans, hefir svarið hans identitet, og ákærði þá strax betalaði þá báða. En hann neitaði þó jafnframt að hafa stolið þeim, en fyrir þar, að þeir hefðu sér, á þessum opinbera stað í réttunum, seldir verið af sér ókenndum mönnum, og ekkert er fram komið, sem hnekki þeirri hans sögusögn eða styrki þær líkur, sem leiða mætti af hans heimildarleysi fyrir sauðunum, eins og heldur ekki frekari nábuða eða heimilisfólks sannanir eru eftir N. L. 6—17—8 fengnar um eign Bjarna á þeim sauð, sem hann helgaði sér án fjármarks síns, nema að undirbenjum, hvar á mót nokkrar líkur eru fyrir, að sá ákærði, þegar hann markaði þann Þorbergi eignaða sauð, hafi meint að marka sér sauð þann, sem hann keypti að Guðmundi í Dal.

Þar eð, eftir öllu áðursögðu, á þá eina síðu bæði lögmætar sannanir og eigin meðkenningu vantar um misverknað þess ákærða í þessu tilliti, sem hann sigtast fyrir, en því þó ei á hina síðuna verður neitað, að misþanki nokkur megí á honum hvíla, bæði vegna tvisöglis hans ískyggilegs og ósiðvanalegs fjárskurðar við eða í úthýsi við ljós síðla kvölds og heimildarskorts á þeim kindum, sem hann við Kúlurétt haustið 1832

aftur skilaði in pretio fyrirbornum eigendum, svo finnur landsyfírrétturinn, að þann ákærða að visu sé að frikenna frá réttvísinnar frekari ákærum, þó svo, að hann beri allan af sökinni móti honum löglega leiðandi kostnað, hvers vegna undirréttarins dóm, hvers ákvörðun af launum aktors og defensors í héraði samþykktist, er að öllu leyti að staðfesta. Aktor fyrir þessum rétti bera 5 rbd., en defensor 4 rbd. silfurmynt.

Meðferð sakarinnar í héraði hefir verið forsvaranleg og sókn og vörn hennar fyrir báðum réttum lögmaet.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á óraskaður að standa. Aktori við landsyfírréttinn bera 5 rbd., en defensori 4 rbd., hvorttveggja silfurmynt.

Dóminum að fullnægja undir aðför að lögum.

Í justitiarii forföllum sem lögskipaður.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1836, þann 7. júlí

úrskurður:

í máli Einars Hakonsens gegn Jóni Guðmundssyni.

Þar sekreteri O. M. Stephensen ekki með neitan sinni að hreinskrifa stefnufyrirkall til landsyfírréttarins fyrir höndlunarmann E. Hákonarsen í hans útlagsgjörðarmáli ekki hefir látið í ljósi neina þá óvild við téðan höndlunarmann, sem gefið geti grundað til efni til þess vegna að antaka hann óhæfilegan eftir embættisskyldu, lögum og réttvísí að leggja réttan

dómsúrskurð á málið, þá ber honum ekki í þessu máli að víkja sitt sæti.

Ut supra.

Ó. M. Stephensen. St. Gunlögsen. Halldór Einarsson.

Anno 1836, þann 7. júlí

í sama máli.

(Stiptamtmaður hafði sett Stefán Gunnlögsen sýslumann til að dæma mál þetta í landsyfirdómi. Hann bar það fram, að áfrýjandi hefði leitað til hans um ráð og beðið hann að flytja málið fyrir yfirdómi, og því hefði hann kynnt sér málið frá annari hliðinni að eins og mundi því ekki hæfur til að dæma það).

Því ályktast:

Sýslumaður St. Gunlögsen víki það setta dómarsæti í þessu máli.

Ut supra.

Ó. M. Stephensen. Halldór Einarsson.

Anno 1836, þann 19. september

d ó m u r :

í nauðgunar-, og blóðskammar- og hórdómsmáli arr-
estantanna Friðfinns Jóhannessonar og Jórunnar Guð-
mundsdóttur frá Rifshæðaseli innan Norðursýslu.

Af þeim héraðsréttargjörningum í þessari sök, sem
til landsyfirréttarins eru inn sendir, henni viðkom-

andi, verður það hvorki fyrr né síðar séð, að sakapersónurnar, Friðfinnur Jóhannesson og Jórunn Guðmundsdóttir innan Norðursýslu, hafi löglega stefnd verið til að þola ákærur eða líða þann áfellsdóm, sem af undirréttinum er yfir þeim afsagður þann 18. Júnii þ. á., og hvar við hann er dæmdur til æfinlegs festingarþrældóms, en hún til þrenna 27 vandarhagga straffs m. m. Þar eð nú N. L. 1—4—1 án allrar undantekningar bannar alla lögsókn móti óstefndum og þetta laganna bann er bæði svo fullkomið og svo almennt, að það eins nær til opinberra og sakamála, hverju nafni sem heita, hvað orðatiltækin í N. L. 1—4—1, 2 berlega sýna, og fylgir ennfremur af forordn. 19. Maji 1741 § 2, 19. Augusti 1735 § 1, 3. júní 1796 § 29 m. fl., en ofanefndar sakapersónur hafa aldrei verið stefndar til að ákærast og líða dóm, svo hlýtur sú móti þeim skeða lögsókn og sá yfir þeim afsagði dómur að álitast sem ógjörð og marklaus, þar eð báðar þessar réttargjörðir eru skeðar móti beinu lagabanni og vantar það, sem er grundvöllur allrar málssóknar og dómsáleggingar.

Að sönnu sést það af aktsins pag. 39, að arrestantinn Friðfinnur Jóhannesson og Jórunn Guðmundsdóttir hafi „eftir aktors tilhlutan verið á (þing)staðnum“ þann 17. Júnii í ár, þá sök þeirra átti til lykta að leiðast, nefnilega sækjast, verjast og dæmast, eins og líka aktsins pag. 59 ber með sér, að þau daginn eftir hafi heyrt á dómsuppsöguna og þá skotið máli sínu til landsyfirréttarins. En þessi þeirra, sem fanga, þvingaða nærvera við sókn, vörn og dómsuppsögn í sökinni getur ei álitizt að gjöra ónauðsynleg þau mest áriðandi lögskipuðu formalia í öllum réttargangi: stefnuna og hennar birtingu, eins og heldur ekki verður af þeirra nærveru leitt, að þau hafi frásagt sér þeim,

öllum tilheyrandi, rétti, að aðvarast með löglegri stefnu áður þau svift væru með dómi þeim æðstu tímanlegu gæðum, lifi eður frelsi, og þó þau hefðu frjáls verið og með berum orðum frásagt sér þessum rétti, þá mein- ar landsyfirrætturinn, að hvorki undirdómarinn né málsfærslumenn í héraði hefðu haft myndugleika til að taka það gilt í justitsmáli, hvar tefla var um svo á- riðandi réttargæði meðborgaranna, eða til þess fyrir það að víkja frá vafalausum boðum laga og tilskip- ana. Að þeim setta svaramanni þeirra ákærðu er stefnt af aktor í héraði, getur ei bætt þenna brest, því hvorki átti hann lögsóknina að þola né dóminn að líða, og er jafnvel ekki stefndur til, upp á þeirra ákærðu vegna, dóm að meðtaka.

Þar eð undirrættardómurinn þanninn laborerar nulli- tate insanabili og verður þess vegna hér að ónýtast, en sökinni að vísast heim í hérað til nýrrar fyrirtektar og löglegri meðferðar, svo finnur landsyfirrætturinn hæfa að geta nokkurra annara bresta á þeirri fyrri rannsókn og meðferð sakarinnar, sem við hennar nýju fyrirtekt ættu að umbætast, nefnilega:

1° Er hvorki arrestantinn né barnið Guðrún eftir spurt, hvort hann fullkomnaði vilja sinn með henni við þá meintu nauðgun í lautinni milli Hádegissteins og Miðdagshæðarinnar.

2° Er ei upplýst, hve langt nauðgunarstaðurinn er frá bænum, eða hve langt það var, sem hann lét hana ganga með sér á eftir fram að Fuglavötnum.

3° Arrestantinn er ei um spurður, hvort hann tók barnið með sér til smalamennskunnar í þeim tilgangi að nauðga því, eða fá vilja sinn með því. Ekki heldur barnið eða móðirin spurð um, með hverjum orðum eða í hvers leyfi hann tók það með sér.

4° Er ekkert upplýst um vöxt og atgjörvi barnsins Guðrúnar eftir hennar aldri.

5° Það er ei til hlítar upplýst, hvort lostatilraunir arrestantsins við barnið Guðrúnu hafi á undan nauðguninni skeð tvisvar eður þrisvar. Ekki heldur, hve langt þær hafa í hvert sinni komizt, hvort barnið af þeim kenndi sársuka, eður var þar til nauðugt. Um hvað allt viðkomendur ættu að examinerast og konfronterast.

6° Er það ei upplýst, hvort sú í N. L. 6—13—26 umtalaða aðvörun hafi nokkurn tíma skeð til þeirra ákærðu í tilliti til þeirra skammarlega og hneyxlanlega samlifnaðar. Og ekki upplýst, hvort bóndinn Jón Ólafsson hafði nokkurn tíma fyrr en 31. desember f. á. kvartað við nokkurn um heimilishagi sína.

7° Magnús Helgason er einungis lauslega, en Benedikt Sveinsson aldeilis ekki, examineraður um þeirra meintu óleyfilegu hórdómsmök við þá ákærðu Jórunni Guðmundsdóttur.

8° Hvorki undirréttar aktor né defensor eru löglega stefndir til landsyfirréttarins, og einn af þeim brúkuðu stefnuvottum, Jónatan Þorkelsson, er óeiðsvarinn.

9° Hvorki finnast þeir í sökinni viðhöfðu meðdómsmenn stefndir til landsyfirréttarins, og heldur ekki hefir undirdómarinn, í analogiu af forordningu 20. Augusti 1784 II § 9 áteiknað amtsins innstefning á sökinni til landsyfirréttarins „upp á meðdómsmannanna vegna“.

Þar eð sá fyrstnefndi brestur ekki getur verið annað en undirdómaranum að kenna, sem eftir forordningu 3. Junii 1796 § 32 átti að sjá fyrir hennar lögmætri meðferð, svo hlýtur kostnaður til þessarar sakar heimvísunar af honum einum að berast, eins og líka varðhalds-

og forsorgunarkostnaður þeirra ákærðu, að því leyti þau í varðhaldi gista, hvorttveggja frá 18 Júnii í ár til þess undirréttardómur, löglega undirbúinn, aftur fellur í sökinni.

Aktori fyrir landsyfirréttinum nú bera að eins 2, en defensori 1 rbd. 48 sk., hvorttveggja silfurmynt, sem, eins og annar kostnaður sakarinnar síðan 18. Júnii í ár, lúkast þeim af undirréttardómaranum, en laun sækjanda og verjanda við undirréttinn eru, eins og undirréttardómurinn, hvar í þau eru tildæmd, upphafin.

Sökin hefir, hvorki við þennan rétt né við undirréttinn, hingað til fengið neina aðra viðgjöránlega tálmun. Meðferð hennar fyrir undirrétti finnst ei fremur eða öðruvísi sektandi en skeð er, en sókn og vörn hennar fyrir yfirdóminum hefir ei verið vítaverð.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á ómerkur að vera, en sökinni vísast heim í hérað til umbótar á áðurnefndum brestum og til nýrrar og löglegrí meðhöndlunar og dómsáleggingar á undirdómarans kostnað, og ber honum að standa öll af sök þessari orsökun útgjöld frá 18. Júnii í ár til þess dómur að nýju fellur í sökinni í héraði, eins og líka varðhald og forsorgunarkostnað fanganna Friðfinns Jóhannessonar og Jórunnar Guðmundsdóttur um sama tíma. Aktori við yfirréttinn bera 2 rd., en defensori 1 rd. 48 sk. silfurmynt, sem lúkest eins og annar kostnaður sakarinnar á áðurnefndu tímabili.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins frekari ráðstöfun undir aðför að lögum.

Sem lögsettur.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1836, þann 22. desember

d ó m u r :

í hórdóms og þriðja sinni framins þjófnaðarmáli Arngríms Jónssonar á Stekkjarhjáleigu í Suður-Múlasýslu.

Eftir norður- og austuramtsins skipun af dato 15. des. f. á. hefir Suður-Múlasýslu undirrétur haldið rannsak um hneyxlanlega sambúð og umgengni þess ákærða með bøndakonunni Ingibjörgu Antóníusdóttur á Bjargarétt, á hverjum persónum í þessu falli lá illur almenningsrómur. Við réttarins rannsóknir hér um, sem í héraði fram fóru frá 9. marz til 8. apríl í ár, var það í ljós leitt, að samgangur þess ákærða með Ingibjörgu hafi verið jafn hneyxlanlegur sem opinber, og er það þar að auki við sömu réttarhöld uppvíst orðið, að hjá ákærða fundizt hafi tveir sauðir veturgamlir með hans fjármarki, hverir áður voru óafhent eign ektamanns Ingibjargar, Jóns Pálssonar, samt danskur hrossakambur, sem var eign hins sama, og að lyktum, að ákærði undir sitt fjármark heimildarlaust markað hafi hvítt ómarkað hrútlamb, sem var eign Sigríðar Bergsdóttur frá Búlandsnesi. Fyrir allt þetta er eftir norður- og austuramts skipun af 11. Maji í ár lagaákæra hafin móti ákærða og Ingibjörgu, sem að líkindum hluttakandi í hans meinta þjófnaði m. m., og hefir undirréturinn í þessu máli þann 26. Julii í ár dæmt ákærða, sem tvisvar áður er fyrir þjófnað eða hylmingu dæmdur, til æfinlegs þrældóms, eins og þann, sem nú í þriðja sinni væri í þjófnaði sekur. Að öðru leyti er hann, eins og líka konan Ingibjörg, fyrir réttvísinnar frekari ákærum frítekinn m. m., hverjum dómi einungis í þess ákærða Arngríms tilliti er af honum til þessa réttar skotið.

Bæði aktor og defensor fyrir þessum rétti hafa, að því leyti henni er hingað stefnt, uppástaðið, sá fyrri principaliter og sá síðari in subsidium, að sökinni verði á undirdómarans kostnað heim í hérað vísað til frekari rannsóknar, nauðsynlegrar lögunar og umbótar ýmislegra bresta, sem þeir átelja í máls þessa meðferð við undirréttinn, hvert uppástand hér því fyrst verður að álitum að gjörast.

Ekki verður því neitað, að undirréttarins meðferð á sök þessari, sem að hans áleti varðaði tímanlegu frelsi þess ákærða, engan veginn er svo vönduð sem vera bæri, hvar til helzt má telja, að þeir yfir ákærða gengnu eldri dómar ekki fylgja aktinum in extenso, að ekkert prestsattest um ákærða aldur, þekkingu skyldna sinna, er útvegað, að dómarrinn sama dag og undir eins brúkað hefir sömu menn fyrir þingvotta og afheyrt þá sem vitni, og sakarinnar defensor í héraði sama daginn, sem hann á að sjá á eiðvinning vitnanna, er líka þingvottur í réttinum, að Jón Pálsson sem eigandi þeirra hluta, sem meintust frá honum stólnir, ekki er sjálfur látinn lögformlega verðleggja þá og eiðfesta þá virðingu, ef ákærði hefði nokkuð móti hennar sanngirni að mæla, beint eftir pl. 28. mraz 1800 § 2, heldur er verðleggingin bæði á sauðunum, lambinu og hestakambinum í hendur fengin þingvottunum á Djúpavogi þann 23. Julii í ár, hverir þó máské aldrei höfðu hlutina séð, að Tómas Skúlason sem vitni aldrei eiðfestir framburð sinn, að engin konfrontation hefir verið viðhöfð milli ákærða og vitnanna og engin frekari examination en sú, sem skeð var við frumprófið m. fl.

Þeir fyrstnefndu af þessum brestum meinast við hjálpað með því undirdómarans officiel attesti, sem innfært er í dómsaktinn undir 23. Julii í ár og markað

er littra B ad littra B, samt ákærða eigin skýrslu um sitt lífshlaup, frumpróf bls. 25, en þó einkum við þá hér við réttinn framlögðu útskrift af landsyfirrættar-dómi af 20. sept. 1831 yfir þeim ákærða, hvar við hann er dæmdur sem fyrir annað sinn framinn þjófnað til þriggja 27 vandarhagga straffs. Að öðru leyti finnur rétturinn það faktiska á þeim hinum ákærða imputeruðu delictis svo upplýst við það fram komna, að rétturinn meinar heimvísun sakarinnar ei svo nauðsynlega, og að þær upplýsingar, sem þar við kynnu að útvegast, verði ei svo áriðandi til réttvísinnar frama, sem sakarinnar næstum árslangi frestur við hennar heimvísun í landsins langt fjærleggjandi héruð er henni skaðleg með öðrum þar af leiðandi stórkostnaði og fyrirhöfn. Hér við bætist það, að sumir af þeim átöldu brestum verða ei við nýja fyrirtekt sakarinnar hæglega endurbættir, nema hún sé frá rótum byrjuð, til hvers ei virðist nein þörf. Og af því bæði lambið og hestakamburinn er komið til skila til réttra eigenda, getur ei í ígjalds tilliti verið um þessara hluta sanna verð spursmál, og enn síður í tilliti til ákærða straffssektar, ef hann finnst sekur í að hafa þeim stolið. Defensor hins ákærða var og tilskikkaður við virðingu á þeim tveimur veturgömlu sauðum og mótmælti henni í engu. Eftir öllu þessu og öðru hér eftir fylgjandi er ákærða málefni hér undir endanlegan dóm að taka.

Hvað þau hinum ákærða imputeruðu hórdómsmök við konuna Ingibjörgu Antóníusdóttur áhrærir — hennar sök er ei hingað til réttarins skotið —, þá finnst ekkert í því falli á hann sannað, það sem hér geti ollað honum straffs eða sekta eða gjört hann, þvert á móti hans og Ingibjargar stöðugri neitun, sekan í hórdómi með henni, því þó maður þessarar, Jón Pálsson, einu sinni

þykist hafa séð þau í sæng saman, og sonur þessa, Þorlákur, í annað sinn, verður á þessara einstöku manna framburði ekkert áfelli byggt, þó þeir að öðru leyti væru löggild vitni, hvað þó í fylgi af N. L. 1—13—17 og í analogiu af 13—18—15—1¹⁾ því síður getur verið tilfellið, í hið minnsta hvað Jón snertir, sem hann getur verið undir eins klagari og vitni í eigin sök. Að vísu getur ei annað en sterkur misgrunur legið á ákærða um að hafa haft óleyfileg mök við Ingibjörgu, bæði í til-liti til hans undanfarna lífernir sem og þeirra framkomnu upplýsinga um sífelldan, iskyggilegan og heimuglegan samgang þeirra á milli. En þar af verður einasta út leidd ástæða fyrir hlutaðeigandi amt samkvæmt reglugjörð 21. desember 1831 V. að stía þeim sundur, en ekki fyrir dómstólana til að dæma hann sekan í hór-dómsverknaði, hvar um hann ekki er sannfærður. Hann er því í þessu tilliti frá réttvísinnar frekari ákærum að frifinna, að óskertum amtsins rétti til áðurnefndrar ráðstöfunar eptir kringumstæðum.

Það er af ákærða játað og upplýst með kringumstæðunum og vitnaframburði, að hann haustið 1834 hafi markað sér tvo sauði veturgamla, sem voru eign bóndans Jóns Pálssonar, án þess fyrir sauðunum að hafa heimild eigandans, Jóns, eins og ákærði líka, eptir sem hann sjálfur játar, ekki sagði Jóni til sauðanna, þegar þessi spurðist eptir þeim, ásamt tveimur öðrum, sem hann vantaði á fjárheimtur sínar. Þar á móti hefir ákærði stöðugt fyrir borið, eins og líka er játað af konu Jóns, Ingibjörgu, að hún hafi áður um vorið gefið ákærða þessa tvo sauði og að nokkru leyti selt fyrir mat-

1) Svo. Mun eiga að vera 3—18—15—1.

væli til heimilis síns. Ekkert er fram komið, sem hnekki þessari ákærða og Ingibjargar sögusögn. Og þó hún sé ein sönnun fleiri um þau óheimilu og heimulegu mök milli ákærðu og Ingibjargar, meinast þó, að þar af verði eins litið ályktað um straffsekt ákærða fyrir drýgðan hórdóm, sem um þjófnað hans á þessum sauðum, því konan Ingibjörg getur ei stolið eigin eign sinni úr sameiginlegu búi hennar og Jóns, og ef svo er, er auðráðið, að ákærði fyrir móttöku þess, sem hún honum annað hvort gaf eða seldi úr búinu, getur eins litið orðið þjófsekur sem sekur í þjófshyلمingu, sbr. N. L. 5—3—24 við Jónsbók Kaupab. 24. Hafi nokkur hér in casu depossiderað eigandann, Jón, þá er það kona hans Ingibjörg, en ekki sá ákærði. En ef hún sem meðeigari sauðanna ekki gat stolið þeim, þá gat heldur ei ákærði verið þjófsnautur að þeim, enda þó þeir að öllu leyti hefði honum af henni gefnir verið, hvað þá, ef þeir að nokkru voru borgaðir af ákærða með þéanlegum aurum fyrir sameiginlegt bú Jóns og Ingibjargar, því þess háttar kaup var henni, í hið minnsta í fjarveru manns hennar, heimilt að gjöra eptir þeim allegeraða Jónsbókar kapitula. Þó svo væri, að sú fyrirborna afhending sauðanna af Ingibjörgu til ákærða væri fyrirsláttur einn, hvar til ískyggileg mök þeirra og þögn ákærða um sauðina, þegar Jón spurðist eftir þeim, mætti sýnast að benda, verður þó að líkindum eigi við nýtt eður lengra rannsak hér um lengra komizt en að heimildarlýsing ákærða, sem ekki brestur hann og ekki brast hann jafnvel þá, þegar eptir frumprófinu, bls. 3, „misklið upp kom milli Ingibjargar og ákærða“ sumarið 1835. Eptir því framkomna virðist því ákærði í þessara sauða tilliti að vera frá rétt-

vísinnar frekari ákærum að frífinna, þó svo, að hann endurgjaldi Jóni sauðanna af óviðkomandi mönnum fyrir undirréttinum ákveðna verð með 4 rbd. silfurs.

Ennfremur er það upplýst og játað, að ákærði hafi haustið 1833, markað sér hvítt, áður ómarkað, hrútlamb, sem var í vörzlum Sigurðar bónda Antoníussonar, en tilheyrandi Sigríði Bergsdóttur í Búlandsnesi, samt að hann ekki hafi sagt til þessa lambs fyrri en nefndur Sigurður skömmu seinna sá það afmarkað í fé hans og tók það til sín sem eign Sigríðar. Ekki er það uppástaðið af Sigurði, að hann nokkurn tíma hafi lýst því horfna lambi við ákærða, hverju þessi líka neitar, en fyrir ber, að hann sjálfur hafi átt hvítt, ómarkað hrútlamb, sem hann látið hafi til göngu út í Hrísey, hvaðan hann, þegar hann sá Sigríðar lambið, meinti það vera aptur komið, og hugðist því marka sitt, þegar hann markaði Sigríðar lamb. Þremur eða fjórum dögum áður Sigurður tók lamb sitt kveðst hann orðið hafa vísari um misfanga sinn, þegar hans eigið lamb kom fyrir, en lýsti þó ei því mismarkaða lambi á þeim tíma. Ekkert er það sannað eða upplýst, sem gjöri þessa hins ákærða sögusögn ólíklega, eða það líklegra, að hann í þjófnaðar tilgangi hafi markað lamb þetta, nema hans eigið undanfarna ómóralska lífern, af hverju eintómu þó engin vissa fæst. Þar á móti má það fremur ráða af kringumstæðunum, að hann segi satt, því bæði kannaðist hann strax við, að hann ætti ei lambið, þegar Sigurður spurði hann þar um, hvað hann að líkindum því síður hefði gjört, ef hann hefði ætlað að draga sér það, sem það var Sigurði óhægra að heimila sér áður ómarkað, einlitt lamb, nú undir marki hins ákærða. Og líka má Sigurður þá hafa tekið afbötun hans fyrir sanni líka, fyrst hann frá árinu

1833 ei fremur hreyfði þessu. Þar eð nú hvorki mis-mörkun lamba af vangá eptir Jónsbókar Landlb. 48. kap. eða misfangi yfir höfuð eptir Jónsbók Þjófabálki 13. kap. varðar þjófssekt, nema mala fides þess, sem misfangi verður, sé augljós, og mismunur gripa svo stór, að þjófsök nemi, hvað in casu ekki er sannað, svo sýnist það ei nóg til að fella ákærða, að hann ei samdægurs lýsti misfanga sínum, sem hann varð hans vissari, heldur að hann þess vegna sé einungis að frífinna frá réttvísinnar frekari ákærum í þessum punkti sakarinnar.

Að lyktum er ákærði skuldaður fyrir að hafa stolið þeim danska hrossakambi, sem við uppskrift á búi hans í því fyrirfannst, og virtur var 64 sk. silfurmyntar, en bóndinn Jón Pálsson lýsti sína eign og sér mót vilja og vitund frá horfinn. Eign Jóns á kambinum er játuð af ákærða, en hann ber stöðugt fyrir, að Jón hafi árið 1828 léð sér hann til brúkunar, en hann hafi honum ei aftur skilað. Það graverar ákærða í þessu tilliti stórlega, að hlutur sá þanninn er fundinn í eigu hans, sem hann brestur heimild fyrir og sem eigandinn hefir svarið sér móti vilja og vitund frá horfinn, samt að ákærður í svo langan tíma ei hefir skilað kambinum aftur, ef hann vissi hann að eins léðan sér. Ennfremur virðist ákærði að hafa fyrir borið ósannindi um þann stað, hvar hann segir eigandinn hafi tekið hrossakambinn, þegar hann þykist hafa fengið hann til láns, hvað að stórum styrkir þá lagagrunsemd um, að hann hafi stolið honum, sem leiða má af hans heimildarlausu innisetu með kambinn. En þegar litið er til, að ákærði eptir því framkomna hefði átt að stela kambinum árið 1828 — ef svo væri —, en er 1831 dæmdur og straffaður fyrir annað sinn framinn þjófnað með

þrisvar 27 vandarhöggum, og að þjófnaður á kambinum, þó þá hefði verið uppvís, ekki hefði aukið þetta arnað sinn framins þjófnaðar straff, svo finnur rétturinn ei ástæðu nóga til að fella ákærða móti hans neitun og eptir öðrum þessarar sakar kringumstæðum fyrir þetta lítilræði til þriðja sinni framins þjófnaðar straffs, þar hann vel getur álitizt hafa afplánað þetta eldra, nú ei játaða, misverk með því 1831 liðna straffi. Hann er því einninn hér í frá réttvísinnar frekari ákærum að frífinna.

Þann ákærða er að tilskylda að bera allan þann kostnað, sem leitt hefir af hans sakar appelli til landsyfirréttarins, hvar á meðal hann svari til aktors fyrir þessum rétti 5 rbd. og til defensors 4 rbd., hvorttveggja silfurmynt.

Í tilliti til kostnaðar þessarar sakar í héraði og hins ákærða hluttekningar í hans útsvörun er undirréttar-dóminn að staðfesta, þó svo, að laun sóknara þar niður setjist til 3 rbd. og defensors til 2 rbd. silfurmyntar. Ákærða er einninn að tilskylda að borga sinn forsorgunar- og varðhaldskostnað, ef hann hefir stað haft.

Meðferð sakarinnar og hennar sókn og vörn fyrir undirréttinum er eftir kringumstæðunum ekki fundin vítaverð. Sókn og vörn fyrir yfirréttinum hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Sá ákærði, Arngrímur Jónsson, á fyrir réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera, þó svo, að hann borgi allan af sakarinnar appelli til landsyfirréttarins löglega leiddan kostnað, þar á meðal sem málsfærslulaun til aktors 5 rbd. og til defensors 4 rbd., hvorttveggja silfurmynt. Aktori við undirréttin bera

3 rbd., en defensori 2 rbd. silfurmynt, af hverjum sakar-færslulaunum, eins og öðrum sakarinnar kostnaði við undirrættinn, sá ákærði svari tveimur þriðju pörtum. Hann borgi einninn allan sinn forsorgunar- og varðhaldskostnað, ef hann hefir stað haft, og að lyktum sem endurgjald til Jóns Pálssonar 4 rbd. silfurmynt.

Dóminum ber fullnustu að veita eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1836, þann 22. desember

d ó m u r :

í málinu: Réttvisin móti fanga Illuga Jónssyni af Suður-Múlasýslu, ákærðum fyrir eiturbíöndun etc.

Við Suður-Múlasýslu héraðsrétt er fanginn Illugi Jónsson, 58 ára gamall, ekkjumaður og ei vitanlega fyrri dæmdur, eptir norður- og austuramts skipun, dagsettri 15 des. f. á., lögsóttur fyrir að hafa gjört tilraun til að byrja húsbónda sínum, Guðmundi Hinrikssyni á Ormsstöðum, eitur í mat hans, og þar með að ráða honum bana. Ennfremur er hann ákærður fyrir flakk og lausamennsku, og er nefndur fangi með undirrættardómi af 26. Julii í ár dæmdur til að líða 15 vandarhagga straff og til að borga allan af sökinni leiddan kostnað, en er að öðru leyti frá réttvisinnar frekari ákærum frifundinn.

Þessum dómi hefir sá dómfelldi til landsyfirrættarins skotið.

Hvað það fyrri illverk áhrærir, þá er það upplýst og sannað með eiðfestum vitnaframburði, að um miðs-

vetrarleytið veturinn 1834—35 hafi konan Guðrún Sölva-dóttir á Ormsstöðum innan Suður-Múlasýslu af hend-ingu smakkað á matnum í bónda síns, Guðmundar Hin-rikssonar, súpuaski eptir að hún í búrinu hafði látið mjólk út á hann og fannst henni þá sem óvenjulegur og slæmur smekkur væri af matnum í askinum. Smakkaði hún þá á í fleiri öskum heimilisfólksins, hverir bornir höfðu verið frá eldhúsi, hvar í þá var ausið, ásamt bóndans aski, til búrs, hvar mjólk skyldi látast út á þá alla, en fann engan ósmekk að matnum í neinum hinna. Um sama leyti kom fanginn, sem þá var í vist hjá nefndum hjónum, inn í burið ótilkvaddur og smakkaði, þó með spæni, á í aski Guðmundar og kvað sáltragð vera að grautnum. Bar þá konan Guðrún ask þennan burt úr búrinu og til eldhúss, mætti á leiðinni eldakonunni, Guðlaugu Aradóttur, sem líka smakkaði á í askinum, fann að því sama óbragð og spýtti strax út úr sér. Í eldahúsinu lét konan Guðrún nokkuð úr askinum í öskju og gaf það hundi fangans, sem þar var. Fekk hundurinn bráðum eptir uppköst og ælur, síðan rikkingar og drapst skömmu seinna í eldhúsinu, þeim Guðrúnu og Guðlaugu á sjáandi. Fanginn, sem sýnist að hafa fylgzt með Guðrúnu inn í eldahúsið, greip askinn af henni, þegar hann sá, að hún ætlaði að gefa öðrum hundi hans, sem þar var hjá, úr askinum, fór með hann út og kom aftur með hann tóman. Skammt-aði Guðrún þá í hann aptur af sömu súpu, sem eftir var í pottinum, og setti askinn hjá sér, en yfirgaf elda-húsið, þegar hún sá, að hundurinn, sem af súpunni hafði fyrr etið, var að drepast, og tjáist þá fanginn að hafa tæmt askinn í annað sinn og strax borið hræ hundsins burt norður fyrir kletta, eða að aktors sögn í Lagarfljót, sem rennur ei alllangt frá bænum, en um

Þann tíma árs að líkindum hefir verið ísi lagt. Vitnið Guðrún Aradóttir hefir og fram borið, að hún hafi séð fangann ganga móti vana sínum inn í búrið, meðan enginn var þar í því millibili frá því askarnir voru í búrið bornir og þangað til konan Guðrún kom þangað til að láta út á þá. En þessi ferð fangans í búrið, í hverri hann hefði átt að koma ólyfjan í ask bóndans Guðmundar, er ekki sönnuð, nema af þessu eina vitni, en af honum harðlega neituð. Þetta vitni getur og enga upplýsing gefið um, hvað hann í búrinu aðhafðist.

Með því það er ennfremur sannað og játað af fangnum, að hann haustið 1834 hafi verið sér í útvegum um að fá völskupúður (*arsenicum album*), hvert hann tjáist hafa ætlað að brúka til að drepa tóur með, en engar líkur eru komnar að því, að fanginn hafi fengið þetta völskupúður neinstaðar, hvorki til þess fyrirborna augnamiðs framkvæmdar eða þeirrar morðtilraunar á bóndanum Guðmundi Hinrikssyni, fyrir hverja hann ákærist. Þar á móti er það af honum játað, að hann sama haust bæði hjá stórkaupmanni Ísfjörð og hjá Sigurði nokkrum Gunnlaugssyni á Berunesi fengið hafi opíum, sem eptir kringumstæðunum má álitast, að verið hafi *tinctura opii simplex*, eður opíumdropar, og *terpin-tínolíu* (*oleum therbinthii*), sem hann hvert um sig tjáist hafa ætlað að brúka sem lækni-meðöl fyrir sjálfan sig. Þó það sé ei til hlítar upplýst, að hann hafi þeirra við þurft, eru þó nokkrar líkur að því fram komnar.

Eins og fanginn Illugi með þessari játuðu eiturfölnu og útvegum af narkótísku verkandi meðölum á tveim stöðum á sama hausti í lítið sönnuðum tilgangi hefir vakið misþankann sér á móti um, að hann komið hafi þessari ólyfjan í þann bóndanum Guðmundi deilda mat, af hverri hundurinn meinast að hafa drepizt, svo eru þar

líka enn fleiri kringumstæður í sökinni, sem benda að sama miði. Fanginn hefir eptir eiðfestum vitnaframburði þenna sama vetur sýnt húsbændum sínum haturslegt illlyndi og brúkað við þau og til þeirra orð, sem eins eru ósæmandi sem þau gefa til kynna straffsvert kæruleysi um manneskna líf og rétt yfir höfuð. Í fleirum atvikum sakarinnar hefir hann að nokkru leyti fyrir borið ósannindi, að öðru leyti orðið tvisaga. Þannig ber hann fyrir og hefir fyrir fram viljað útbreiða það rykti, að hundsins dauði orsakast hafi af því, að hann hafi hryggbrotið hann með járnreku, sem hann hafi fleygt á hann, af því hann hafi hlaupið í hesta, sem komið hafi heim í túnið, en enginn af heimilisfólkinu veit neitt til, að hestar hafi heim að bænum komið þann dag, hundgá heyrzt eða á hundinum hafi séð hið minnsta áður en hann át af súpunni úr bóndans Guðmundar aski. Þetta má því álitast sem ósannur fyrirláttur til að dylja þá líklegu orsök til hundsins dauða. Þanninn hefir hann fyrst játað, að remmubragð hafi verið að súpunni í bóndans aski, þegar hann smakkaði á henni, hverju konan Guðrún og eldakonan Guðlaug eru samþykkar, og hver smekkur virðist að koma næst opiúmsdropa smekk, en seinna hefir hann sagt smekkin verið hafa gerru eða fúlt súrbragð með öðru fleira, sem að því sama hnígur. Hann hefir enn fremur ótilkvaddur, eftir sem næst verður komið, tekið af vegi allt það, hvar af, ef í tíma hefði verið að gáð, hefði fá mátt upplýsingar um verknað hans, svo sem bæði súpuna úr askinum tvisvar, sem og hræ hundsins, hvert hann bar strax af almannaferi, ef ei kastaði því í Lagarfljót, hvað þó er ólíklegra um hávetur.

Þó þanninn séu fram komnar megnar líkur fyrir, að fanginn hafi haft í ásetningi og jafnvel framkæmt þá

næstliggjandi og seinustu viðburði til að fyrirkomna bóndanum Guðmundi Hinrikssyni með ólyfjan, er þetta þó á móti hans stöðugri neitun ekki komið til þeirrar vissu, að hann verði þar í sekur dæmdur, því þó það fengna opium væri að álíta sem hæfilegt til eiturbloðundunar vegna þess sterku narkotisku verkunar, einkum þegar það væri í stærra skammti byrlað, hvar til fanginn hafði öll föng, svo er samt ekki það fram komið, sem gjöri hann sannan að sök að hafa komið því í askinn questionis á því áðurnefnda tímabili, fyrst það, sem áður er sagt, ekki er sannað, að hann hafi í búið komið um þann tíma, á hverjum eiturbloðundun í askinum einungis gat skeð. Hann er þess vegna í þessarar ákæru tilliti frá réttvísinnar frekari ákærum að frífinna, og undirréttarins dóm að svo miklu leyti að staðfesta.

Flakk ákærða frá þeim 23. september f. á., þá frumprófið yfir honum var til lykta leitt, til þess 10. apríl í ár, þá hann aptur kominn frá Norður-Múlasýslu var í varðhald settur, finnur rétturinn ei fremur vera ákærða að kenna en framkvæmdarleysi undirdómarans, sem ekki strax þann 23. sept. f. á., þegar megnar líkur um gjörða morðtilraun voru á ákærða sannaðar, setti hann í varðhald, samkv. kgsbr. 25. Julii 1808 § 2-1-og 3 (svo), og tilsagði næsta hreppstjóra til vöktunar, þangað til ráðsöfun væri gjörð við hreppstjórann í Vallanesshreppi til hans móttöku. Þessi ráðstöfun finnst hvorki fyrr né síðar á áðurnefndu tímabili gjörð. Þá er það bert af actis, að ákærði eptir þann 23. sept. f. á. enn þá var á flakki innan Suður-Múlasýslu að meira en viku liðinni frá frumprófinu, bæði á Eskifirði og sjálfum þingstaðnum í Vallanesshreppi, Egilsstöðum, rétt sem hann væri að biða eptir,

að honum væri ráðstafað. Ákærði virðist eins lítið straffs verður fyrir vistarleysi sitt frá því hann var rekinn úr vist á Ormsstöðum á miðjum vetri 1834—35 til næstu krossmessu, þar eð alkunnugt er, að fáir til sveita bæta á sig fólki um hávetur, en að hann enga lögboðna viðleitni hafði hvorki á þessu tímabili né síðar til 22. september 1835 að útvega sér löglega vistarveru, og var því virkilegur lausamaður frá vinnuhjúaskildaga 1835 til þess málið var hafið á móti honum, með ásetningi að framhalda þessum lífernismáta, má baka honum straff í fylgi tilskip. 19. febr. 1783 og konungsbr. 25. Julii 1808 § 7, sem hæfilegast virðist ákveðið til 20 vandarhagga, þegar samt er lítið til þeirra óviðurkvæmilegu og skammarlegu orða, sem hann valdi húsbændum sínum á Ormsstöðum, og sem með vitnum eru á hann sönnuð og af honum að nokkru leyti játuð, hver orð að eins gefa til kynna hans ósæmandi virðingarleysi fyrir húsbænda sinna rétti og hans skyldum þeim á móti, eins og þau láta í ljósi hans fyrir manneskna líf yfir höfuð hættulega kæruleysi. Hvorttveggja virðist því heldur mega auka hans straffsskuld, sem þvílíkra orða straffleysi er skaðlegra, bæði fyrir hússtjórnina sem og það borgaralega félag yfir höfuð.

Hvað sakarinnar kostnað og laun aktors og defensors við undirréttinn áhrærir, þá er undirréttardóminn í því falli að staðfesta, eins og ákærða einninn er að tilskylda að bera sinn forsorgunar- og varðhaldskostnað, meðan hann hefir í varðhaldi verið, svo og að betala laun til aktors við landsyfirréttinn 5 rbd. og til defensors 4 rbd., hvort um sig silfurmynt.

Sök þessi hefir tilfallið um miðsvetrarskeið vetrurinn 1834—35, en haustið eftir er henni fyrst

hreyft og frumpróf um þetta málefni tekið þann 22. og 23. september 1835 „í fylgi af, að það var anmeldt“, eptir sem aktinn segir, en af hverjum eða hve nær eða hvernig, sést ekki. Fyrst þann 11. desember f. á. inn kom frumprófið til viðkomandi amts, sem strax sendi það til baka til undirdómarans, hver þó ei aptur fyrir tók sökina fyrr en 9. og 10. apríl í ár, hvar eptir hún enn hvílir í rúma tvo mánuði. Þá er henni enn fram haldið, og aktion byrjuð þann 13., 20. og 24. Junii í ár. Heilum mánuði seinna, eða 23. Julii, er hún þó til fulls útageruð og undir dóm tekin, sem féll þremur dögum síðar, eður 26. Julii í ár. Strax við dómsuppsögnina nefndan dag skaut sá dómfelldi málinu til landsyfirréttarins. Þó finnst innstefningin til þessa réttar ei útgefin fyrr en þann 30. Aug. þ. á. Þó nú ekkert sé litið til þess langa tíma-bils, sem leið frá því sökin til féll, og þangað til frumprófið var í henni tekið, af því undirdómarinn hefir ei fundið sér henta að geta þess, hve nær eða hvernig hún kom til hans vitundar, finnst samt lítið við hana gjört af undirdómaranum í 10 mán. samtals. Og þó landsyfirréturinn finni sanngjarnt af þessum tíma að ætla 4 mánuði til frumprófsins innsendingar til hlutaðeigandi amts og þessa prófs tilbakakomu, samt til undirdómarans manntalsþinga halda og ferða m. m. vorið 1836, eru þó eptir 6 mánuðir, um hverja sök-inni virðist tálmað að vera frá lögskipuðum hraða. Að visu fyrirber undirdómarinn, að slæm færð yfir fjöllin á næstliðnu vori og sumri og Egilsstaða þingstaðar, samt Eskifjarðarkaupstaðar, fjarski frá dóm-arans bústað m. m. hafi hindrað sakarinnar gang. En þar eð undirdómarinn hefir, að frumprófinu teknu, haldið öll þing í sökinni á sínu heimili, nema

einungis meðhöndlað hana þann 20. Junii á Eski-firði og 24. s. m. á Egilsstöðum, þó fyrir manntalsþingsrétti, svo getur þessi afbötun undirdómarans því síður gild metizt sem réttarhaldið á þessum stöðum skeði eptir aktors útprykkilegu kröfu við réttarhald í sökinni á dómarans heimili þann 13. næst áður. Undirdómarinn er því samkvæmt tilsk. 3. Junii 1796 § 35 og 19. okt. 1819 § 6 að sekta fyrir forsómun á frama sakarinnar, og ákvarðast sekt hans eptir kringumstæðunum til 20 rbd. silfurmynt til fátækra í Geithellnahreppi innan Suður-Múlasýslu. Meðferð og færsla sakarinnar fyrir undirréttinum er ekki fremur fundin vítaverð, en sókn og vörn í henni fyrir landsyfirréttnum hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Fanginn Illugi Jónsson á að hýðast með 20 vand-arhöggum. Að öðru leyti á undirréttarins dómur ó-raskaður að standa. Nefndur fangi betali sinn for-sorgunar- og varðhaldskostnað og til aktors fyrir landsyfirréttnum 5 rbd., en til defensors 4 rbd., hvort um sig silfurmynt. Undirdómarinn, kammerráð land-og bæjarfógeti Morten Tvede, betali sem sekt fyrir drátt sakarinnar 20 rbd. silfurmyntar til fátækra í Geit-hellnahreppi í Suður-Múlasýslu.

Dóminum að fullnægja eptir yfirvaldsins ráðstöf-un og ídæmd útlát að lúka innan 8 vikna frá þessa dóms löglegri auglýsingu undir aðför eptir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, þann 17. apríl

d ó m u r :

í málinu nr. 1/1837: Studiosus og stiftskontóristi G. Vigfúsen, skipaður aktor réttvísinnar vegna

gegn

Jasoni bónda Guðmundarsyni á Hólkoti í Eyjafjarðarsýslu, fyrir smáþjófnað fyrsta sinni.

Bóndi Jason Guðmundsson á Hólkoti innan Eyjafjarðarsýslu, sem á næstliðnu ári var lögsóttur fyrir sauða- og annan þjófnað, en var þó þann 4. Julii af landsyfirrétti frikenndur frá réttvísinnar frekari ákærum í þeirri sök, er með undirréttdómi af 12. Novembris næst eftir fyrir undirrétti dæmdur til að líða 20 vandarhagga refsingu fyrir að líkindum fram- in þjófnað á 6 slægðum og uppspyrtum þorskum og 2 ýsum frá múrara Þorláki Gunnlaugssyni í Eyjafjarðarkaupstað, en að öðru leyti er hann með sama dómi frikenndur frá réttvísinnar frekari ákærum með tilliti til þjófnaðar á einni peningapyngju, hvar í voru 2 spesiur og 11½ tískildingur, upp úr vestisvasa bóndans Jóns Jónssonar á Moldhaugum, fyrir hvern þjófnað ákærði einninn var sigtaður. Hvorugu þessu illverki hefir sá ákærði viljað veita viðgöngu, en borið fyrir, að fiskarnir hafi sér sumpart gefnir verið af borgara Bjarna Árnasyni, sumpart fengnir af ókenndum manni. Budduna þar á móti hafi eigandinn beðið sig að geyma, en fyrir hvorutveggja skortir hann þá fyrirbornu heimild. Þessum undirréttarins dómi hefir ákærði skotið til landsyfirréttar atkvæða.

Aktor sakar þessarar fyrir landsyfirrétti hefur sett það til þessa réttar umdæmis, hvort prests attesti um

Jasonar hegðan og uppfræðingu ætti ei samkvæmt for-
ordn. 13. Octobris 1819 § 4 að útvegast áður dómur
er lagður á mál hans, en þar eð þetta attesti af dato
6. marz f. á. í seinastliðnum Novembri var fyrir
þenna rétt framlagt í þeirri þá móti ákærða verser-
andi sauðapjófnaðarsök, finnst þess ný útvegun nú ei
nauðsynleg, eins og það líka er af actis ljóst, að á-
kærði sem giftur maður hefur náð lögaldri í saka-
málum.

Hvað það fyrir ákærða imputeraða factum áhrær-
ir, þá má það álítast sannað með vitnaframburði, að
hann þann sama dag sem fiskarnir hurfu úr hjalli
Þorláks hafi flutt úr Eyjafjarðarkaupstað samslags
fisk og þann þaðan stolna, nefnilega 1 spyrðuband af
ýsu og nokkuð af slægðum og höfðuðum þorski af
meðalstærð. Líka hefur ákærða brostið þá heim-
ild fyrir 3 þessara fiska, sem hann skaut til hjá
borgara Bjarna Árnasyni, eins og líka fyrir því eina
spyrðubandi af ýsu, sem sannað er, að hann flutti úr
kaupstaðnum, því hans fyrirsláttur um að hafa fengið
það hjá honum ókenndum Jóni nokkrum Sigurðar-
syni framan úr Eyjafirði er hvorki sannaður né lík-
legur eftir kringumstæðunum. Fleiri aðrar kringum-
stæður benda einninn á ákærða sem sekan í stuldi á
fiskunum, svo sem fyrirburður hans við Guðrúnu
Gísladóttur um að hafa séð bláklæddan mann með
flauels kasketti taka þau 4 spyrðubönd úr Þorláks
hjalli, hvern mann þannig klæddan engir í kaup-
staðnum kannast við að hafa séð, þegar Þorlákur um
daginn spurðist fyrir því, hvers vegna sögusögn á-
kærða til Guðrúnar einasta sýnist gjörð hafa verið
til blekkingar og til að firra hann allri grunsemi. Hér
við bætist ósamhljóðan hans, samt vinnumanns hans

Jóns Jónssonar, við eiðsvarinn vitnaframburð um stærð og ásigkomulag þeirra fiska, sem hann flutti burt úr kaupstaðnum, og ákærða minnisleysi um, hvort sá fiskur var slægður eða ekki, eða hve marga fiska hann aflað hafði um daginn, jafnvel þó það væri fullsannað með vitnum í hans áheyrn, að hann einasta hefði í sinn hlut fengið 2 þyrsklinga m. m.

Að lyktum má álíta ákærða sem rymtaðan að þjófnaði og óráðvendni, hvað seinni hluti sakar þessarar sýnir, sem og það, að hann á næstliðnu ári var einninn lögsóttur fyrir sauða- og smáþjófnað, þó hann nú í það sinn vegna ónógra sannana móti hans stöðugu þrætni bæði fyrir undir- og yfirrétti væri frá frekari ákærum réttvísinnar frikenndur.

Þó þanninn séu megnustu líkur fyrir, að ákærði stol-ið hafi þeim 3 spyrðuböndum af þorski og 1 spyrðubandi af ýsu, sem Þorlákur Gunnlaugsson múrari missti úr hjalli sínum, finnur landsyfirrætturinn þó ei nægar ástæður til að dæma ákærða straffs sekan fyrir þenna þjófnað, hverjum hann stöðugt neitað hefur, þar eð það hvorki directe né indirecte er eða verður á hann sannað. Engin hefur séð hann stela þeim umtöluðu spyrðuböndum og ekkert er framkomid eða upplýst, sem til fulls hnekki hans sögusögn um viðskipti hans við Jón Sigurðarson, hvers vera í kaupstaðnum þann dag og ferð til spekulants Römers ekki heldur er upplýst, eins og Þorlákur ei heldur hefur getað tilheimilað sér neitt af þeim fiski, sem ákærði flutti burt úr Eyjafjarðar kaupstað þann dag, sem fiskþjófnaðurinn tilfóll, þar eð ekkert af þeim fiski er til staðar komið. Þessi tilheimilun frá Þorláks síðu virðist þó eftir N. L. 6—17 verið hafa nauðsynleg til að gjöra ákærða þjófsekan, hvar bæði skorti vitni að þjófna-

aðarverkinu og þess ákærða játun heldur ekki var fengin og sú tilheimilun var máske því heldur möguleg sem Þorláks fiskur að líkindum eftir venju hefur verið markaður. Í hið minnsta er það upplýst með vitnisburði Ásdísar Jónsdóttur á Brakanda, að sumt af þeim af ákærða heimflutta fiski var merkt. Hér við bætist, að hvorki Christian né Pétur Möller assistentar geta með vissu borið, hve margan fisk ákærði flutti úr kaupstaðnum, eins og líka ósamstemma í framburði borgara Bjarna Andréssonar við vitnanna Hjaltalíns og Sigurðar Einarssonar, og hins fyrstnefnda ásigkomulag daginn, sem hann var á sjó með ákærða, þar eð hann þá var drukkinn af brennivíni, gjörir hans neitun um að hafa fengið ákærða af bátsaflanum meir en hans hlut, tvo fiska, miður áreiðanlega. In casu að applicera löggjöfina um sönnunarmáta á þjófnaði úr skógum, við silfurnámur, á sandfoksjurtum, eða við tagl- og manskurð hesta eftir þeim í undirréttardóminum allegeruðu fororðning, hvar jafnvel þær fjarlægari líkur eru látnar ganga í sönnunarstað, og eignarsönnunin ekki heimiluð, finnur landsyfirréttur ísjárvert í þjófnaðarmálum in genere, vegna þess löggjöfin þar um sýnir sig sem undantekningu frá þeim almenna sönnunarmáta, og þeim í þjófnaðarmálum sérdeilislega eftir N. L. 6. 17. Að lyktum er við undirréttinn ekki útveguð upplýsing um, hve marga fiska og hvernig á sig komna ákærði fékk á Gæsum og Dagverðarnesi, hvern brest aktor fyrir þessum rétti hefur átalið, en eftir sakarinnar ásigkomulagi og endilega útfalli finnst ei orsök til að tálma hennar endalokum til að útvega þar um upplýsingu. Eftir hértöldu er ákærða í þessum hluta sakarinnar frá frekari réttvísinnar ákærum að frifinna.

Hvað það annað höfuðatriði sakarinnar áhrærir, nefnilega, að ákærði frá bónda Jóni Jónssyni á Moldhaugum á hreppskilabíngi á Skriðu í haust eð var stolið hafi buddu, hvar í voru 2 spesiur og 11½ tískildingur, til samans 5 rbd. 88 sk. silfur myntar, þá finnur landsyfirrættur ekkert vafasamt að dæma ákærða sekan í þessum þjófnaði, en þótt hann honum líka neitað hafi, þar eð buddan með peningunum er vitnisfast fundin í ákærða vörzlum og eigandinn hefur með eiði sannað hana sér móti vilja og vitund frá horfna, en ákærði játað Jóns eignarrétt til hennar. Ákærða fyrirburður um, að Jón hafi beðið hann einasta að geyma budduna, verður því að álitast sem hans úturðurar í vandræðum, þegar hann sá, að hann með þetta nýtekna þýfi var gripinn in flagranti. Að sönnu er það in confesso, að eigandi buddunnar og peninganna verið hafi nokkuð drukkin af brennivíni, þegar ákærði tók hana úr vasa hans, og mætti því mäske virðast sem hann ei vel munað hefði til verka sinna, en bæði neitaði hann strax að hafa beðið ákærða að geyma budduna, og líka sýnir Jóns framburður, sem að öllu kemur heim við vitnanna framburð, að hann jafnvel löngu seinna fyrir réttinum mundi glöggt, hvað um hana fram fór, og sérhverju jafnvel minnstu kringumstæðu. Þar við bætast einninn fengin líkindi, t. d. að ákærði gerði sig Jóni svo nærgöngulan, meðan hann var að ná buddunni úr vasa Jóns, en veik strax afsíðis til að koma henni fyrir, að hann er rymtaður að þjófnaði og áður fyrir hann lögsóttur m. m. Að hann sé af sveitungum sínum stélvís álitinn, sýnir samtal vitnanna Jóns Sveinssonar á Hraunshöfða og Þorláks Þorlákssonar á Vöglum, sem af umhyggju fyrir Jóni Jónssyni, hvern þeir vissu

kenndan af brennuvini og þá hafa peninga á sér, ekki þorðu að láta hann vera einan með ákærða. Þar af er einninn ólíklegt, að Jón Jónsson beðið hafi ákærða að geyma budduna, hvar margir ráðvandar, honum velviljaðir, sveitarbændur voru nærverandi. Að öllu þessu aðgættu er ákærða sekan að dæma í þjófnaði á buddunni og þar í verandi peningum, og hæfir honum fyrir það 20 vandarhagga straff, sem undirréttardóms ályktanin hefur honum til dæmt samkvæmt kongsbréfi 25. Julii 1808 § 7.

Í sakarkostnaðarins tilliti er undirréttardóminn að staðfesta, og er ákærða einninn að tilskylda að gjalda allan kostnað leiddan af sakarinnar appelli til landsyfirréttarins, þar á meðal til aktors fyrir þessum rétti 5 rbd. en defensors 4 rbd. silfurs mynt.

Við sakar þessarar færslu og meðferð við undirréttinn finnst engin þvilík forsómun að hafa stað haft, sem víta sé verð, og sakarfærslan fyrir þessum rétti hefir verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómsályktun í þessari sök á óröskuð að standa. Aktori við landsyfirréttinn bera 5 rbd., en defensori 4 rbd., hvortveggja silfurmynt.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837 17. apríl

d ó m u r :

í málinu nr. 2/1837: Studiosus Pétur Guðjónsen skipaður aktor réttvísinnar vegna

gegn

Marteini Guðmundssyni á Skrapatungu og Þorleifi Þorleifssyni á Grundarkoti innan Húnavatnssýslu.

Með undirréttardómi af 25. Novembris f. á., gengnum að Hvammi í Vatnsdal innan Húnavatnssýslu af sýslumanni í Skagafjarðarsýslu, L. Thorarensen, sem settum dómara, er Marteinn Guðmundsson af Skrapatungu, sem lögsóttur var í nafni réttvísinnar fyrir að hafa stolið 2 ám og fyrir annan þjófnað frá húsbónda hans, sýslumanni Blöndahl, dæmdur til að liða tvennra 27 vandarhagga straff, en bóndinn Þorleifur Þorleifsson á Grundarkoti, sem var ákærður fyrir með Marteini að hafa stolið áðurnefndum ám, sem og fyrir aðra ólöglega breytni, til að liða 10 vandarhagga pólitírefsingu. Báðir áttu þessir ákærðu in solidum að borga $\frac{3}{12}$ parta málsins kostnað móti öðrum, sem ásamt þeim voru lögsóttir og dæmdir, en einasta þeir hér nefndu hafa skotið dómi þessum til landsyfirréttarins.

Hvað áhrærir þann ákærða Martein Guðmundsson, sem náð hefur lögaldri í sakamálum, 21 árs gamall, og aldrei fyrri er ákærður fyrir neinn misverknað, þá er það með hans eigin óþvingaðri játningu sannað og viðurkennt, að hann stolið hafi ýmislegu smávergis, svo sem ólarspotta, blárri skúffu, brotinni járngjörð, barnagulli og buddu með 2 sk. í frá húsbónda sínum, sýslumanni Blöndahl. Allt þetta stolna er af þessum metið til samans 58 sk. silfurs og frá fallið endurgjaldi þess, að því leyti það ei er til skila komið. Enn-

fremur hefur ákærði játað, að hann að kvöldi þess 1. Decembris 1835 eða, sem hann seinna hefur því breytt, kvöldinu áður hafi verið bóndanum Þorleifi Þorleifssyni á Grundarkoti hjálplegur til að stela 2 ám, einninn frá húsbónda hins ákærða, sýslumanni Blöndahl, og kveðst ákærði staðið hafa við dyrnar á fjárhúsinu, meðan Þorleifur handsamaði ærnar í húsinu, til þess að vera á vaðbergi til aðgæzlu, hvort nokkur kæmi að, og hafa af Þorláki veigrunarlaust þegið 2 ríkisort heil, með von um meira síðar, sem betaling fyrir sýnt liðsinni við þjófnaðinn og tillátsemina að mega stela ánum úr ákærða eigin hendi, sem átti að vakta þær á útbúi húsbónda síns, Flögu. Bóndinn Þorleifur Þorleifsson hefur stöðugt þverneitað þessum sem öðrum áburði hins ákærða, og ærnar eru þann 3. Decembris 1835 aftur fundnar nálægt bústað sýslumannsins, Hvammi, saman við aðrar kindur frá bænum Hjallalandi, en fyrir austan Vatnsdalsá, þá þó ærnar áttu að vera á Flögu fyrir vestan ána, hver um þetta leyti vitnast, að verið hafi á glerhálum ís. Samt sem áður getur rétturinn ekki annað en fundið ákærða sekan í ærstuldinum eftir hans eigin meðkenningu og öðrum upplýstum kringumstæðum, og kemur hér til athuga, hvort hann sé að álíta sem þjóf að þeim eða hylmara með þjófnaði og hvert straff honum beri.

Hvað því fyrra viðvikur, þá sýnir N. L. 6. 17. 3 og forordning 20. febrúar 1789 § 7, að hann sé sem höfuðmann að þjófnaðinum að álíta, jafnvel þó hann ei vilji við kannast að hafa lagt hönd á ærnar til að taka þær, þar eð hann játar að hafa styrkt að því, hvað í hans valdi stóð, með því að standa á vakt, meðan þær voru teknar, og verður hann því að álítast eins og hann sjálfur gjörninginn gjört hefði samkvæmt áður-

nefndum lagaboðum, þess heldur sem hann fyrir lítið endurgjald hér við játar sig að hafa yfirtroðið þær auðsýnilegustu trúmennskuskyldur móti eiginn húsbónda. Ákærði getur því, vegna eigin sögusagnar, ei hjá því komizt, að álítast sem sauðapjófur og straffast með því fyrir sauðapjófnað í kongsbréfi 25. Julii 1808 § 8, samanbornu við kongsbréf 3. Maí 1816 § 2, ákveðna sauðapjófnaðar straffi, hvert þá í tilliti til ákærða ungdóms og um vitnuðu einfeldni og annara sakarinnar kringumstæðna er að ákveða til þess þar minnst tiltekna, eða tvennra 27 vandarhagga, með hverjum hann einninn má álítast að afplána sín önnur minni þjófnaðarverk. Undirréttarins dóm yfir ákærða er því í straffsins tilliti að staðfesta.

Bóndinn Þorleifur Þorleifsson á Grundarkoti, 37 ára gamall og aldrei fyrr ákærður fyrir neitt lagabrot, lög-sækist í þessari sök fyrir að hafa, ásamt Marteini Guðmundssyni á Skrapatungu, stolið 2 ám frá sýslumanni Blöndahl, fyrir í þjófnaðar tilgangi að hafa 1831 markað undir sitt fjármark 2 fráfarulömb tilheyrandi Jóhanni Jónssyni á Gafli, og fyrir aðra ólöglega breytni. Hvað það fyrsta factum áhrærir, þá hefir ákærði, eins og áður sagt, stöðugt þverneitað að vera að því valdur, og engar sannanir hafa að því getað fengizt, að ákærði hafi átt þátt í ærhvarfinu frá Flögu með Marteini Guðmundarsyni, nema þessa áburður, hver þó er í því iskyggilegri sem hann hefur í honum verið óstöðugur, þar eð hann fyrst morguninn 2. Decembris heimuglega fyrir húsbónda sínum, sýslumanni Blöndahl, til-tók engan vissan sem líklegan til að hafa drýgt þjófnaðinn á ánum. Seinna, þann 13. Decembris, fer hann að bera það upp á Þorleif, sem hann kvað hafa unnið illverk þetta með tilhjálp sinni á þriðjudagskvöldið 1.

Decembris 1835. Við þenna sama framburð stóð hann fyrir réttinum þann 9. Augusti 1836, en þegar seinna sama dag með vitnisburði vitnisins Jóns Oddssonar á Hjallalandi í ljós leiddist, að Þorleifur gat sannað sitt alibi á þriðjudaginn og þriðjudagskvöldið, færði Marteinn daginn eftir áburð á Þorleif til mánudagskvöldsins, hvert kvöld, eins og líka dag, heimilisfólk Þorleifs hefur borið hann stöðugt hafa heima verið. Hér við bætist það ósannsýnilega í áburði Marteins, að Þorleifur hafi stolið ánum, gefið peninga út til meðhyllingar og meðhjálpar þar í, flutt þær nær eigandans heimili, og slept þeim þar í reiðileysi, eins og líka að hann lagt hafi fyrir Martein að lýsa klæðnaði þjófins samkvæmt því sem Þorleifur var klæddur m. m. Eftir þessum kringumstæðum sem og N. L. 1—13, 18, 20, 21 finnur landsyfirrétturinn enga ástæðu til að sakfella Þorleif í þessum hluta sakarinnar til straffs eður sekta.

Það annað atriði ákærunnar móti Þorleifi er, að hann í ófrómum tilgangi vorið 1831 markað hafi 2 unglömb á fráfærum undir sitt fjármark, en tilheyrandi Jóhanni Jónssyni á Gafli. Mörkun lambanna er játuð af ákærða, en hann uppástendur, að það skeð hafi af ógáti, af því hann ei þetta vor hafi kunnugur verið lömbum sínum, þar eð hann oftast hafi verið annars staðar við smíðar og húsabyggingar. Þessi seinastnefnda kringumstæða má álítast sem sönnuð af því í actis framkomna, eins og það líka að þessa réttar álti virðist sannað, að ákærði markað hafi flest lömb sín fráfærudaginn og undir eins mismarkað lömbin qvæstionis, því bæði kallar eigandinn Jóhann lamb sitt blóðmarkað, þegar hann finnur það í Þorleifs lömbum, og líka hafa vitnin Elin Jónsdóttir og Þorbjörg

Gísladóttir borið, að Þorleifs lömb hafi við lambareksturinn sýnst öldungis nýmörkuð. Hvað auðveldlega mismörkun annara lamba geti stað haft, einkum við fráfærur, hvar allan hraða þarf oft við að hafa, er í sveitum alkunnugt, hvers vegna líka landslögin Jónsb. Llb. 48 kap. gera ráð fyrir því líku tilfelli og leggur þar við sjálfsgagt, ef að ógáti skeður, engar sektir, heldur einungis skaðabót til þess mismarkaða lambs eiganda, hverja skaðabót ákærði in casu preteraði, svo eigandinn var vel ánægður. Það má að sönnu álitast indirecte játað af ákærða, að hann vitað hafi í rekstrinum af mismörkuðum lömbum í lömbum sínum, þar eð hann fyrir ber að hafa eftir skilið á stekknunum 2 ómörkuð lömb í stað hinna, en þar við er engan veginn sannað, að hann mala fide markað hafi Jóhanns lömbin, hvað þó sannast þurfti, ef hann eftir réttarbót Eiríks kongs frá 1295 átti þar fyrir straffs sekur að álitast. Þar á móti er það, ef ekki sannað, þá meir en líklegt gjört, að ákærði enga dul dregið hafi á mismörkun lambanna, því bæði ber vitnið Þorbjörg Gísladóttir, að hann getið hafi um Jóhanns ærnar á Hjallalandsstekk, þá hann þangað kom með sinn lambarekstur, og þó að Jóhann þann 11. Augusti neitað hafi, að ákærði að fyrri bragði hafi sagt sér til lambanna og þá undir eins mismörkunarinnar, er þó það gagnstæða að skilja á framburði vitnis Davíðs Einarssonar frá Marðarnúpi eftir Jóhanni sjálfum, eins og líka Jóhann sjálfur 21. Novembris 1836 játar, að það hafi verið af *orðum* fremur en viðmóti ákærða, að hann merkti, að hans lömb væru í rekstrinum. Heldur ekki er það upplýst, að fjármark Jóhanns á ánum hafi verið eða mátt vera ákærða svo kunnugt, að hann hefði haft orsök til að fyrri bragði að lýsa mismörkuninni við Jóhann.

Að öllu þessu aðgættu finnur landsyfirréttur, að ákærða sé að frífinna frá því straffi fyrir mismörkunina, sem undirréttardómur hefur hann í dæmt, og að undirréttardómnum sé að svo miklu leyti að umbreyta.

Hin önnur ólöglega breytni, fyrir hverja Þorleifur Þorleifsson við undirréttinn er undirlagður laga ákærum, finnst annaðhvort aldreilis ósönnuð eður og ekki af því eðli, þó sönnuð væri, að ákærast ætti í nafni réttvísinnar. Þanninn er það aldeilis ósannað móti ákærða neitun, að hann hafi lokka viljað Marteinn Guðmundsson til að stela ull og smjöri af útbúi sýslumanns Blöndahls, Flögu, nema hvað Marteinn hefur það einn fyrir borið. Að hann hafi selt sýslumanni Blöndahl kaffi og sykur, sem þessum var sent að gjöf frá Þorsteini Jónssyni í Gilhaga, finnst ei geta fellt hann, því að þetta hafi ei í óráðvöndum tilgangi skeð, sýnir það, sem er ómótmælt, að hann afhenti Þorsteini andvirðið, sem kom frá sýslumanninum. Eftir öllu áðursögðu er þann ákærða Þorleif Þorleifsson frá réttvísinnar frekari ákærum að frífinna, með þeirri hluttekningu í kostnaði sakarinnar, sem síðar segir, því réttvísinn finnst að hafa haft orsök til að ákæra hann bæði í til-liti til Marteins áburðar og þess óráðvendnis orðróms, sem að nokkurra vitnanna framburði á honum lá, en þótt mörg af þeim fjölda mörgu um hans breytni af-heyrðu vitnum fritaki hann eins vel frá þjófnaði að þeirra vitund sem óráðvendnisorðróm, og það af vitnuinu Sigurði Guðmundssyni um hann framborna, sem og það, sem bróðir hans, Þorgrímur Þorleifsson, hefur borið um ullar innlátning hans á Skagaströnd, um hvað undirrétturinn hefur enga frekari upplýsingu útvegað, mætti sýnast að staðfesta þeirra siðarnefndu vitna framburð.

Af kostnaði sakarinnar í héraði, hvar laun aktors niðursetjast til 2 ríkisbankadala og defensors Ó. Björnssonar til 1 rbd., en defensors stúdents Jóns Jónssonar til 1 rbd. 48 sk., ber Marteini Guðmundssyni að lúka $\frac{1}{12}$ pörtum, en Þorleifi Þorleifssyni $\frac{1}{6}$ parti. Laun aktors fyrir þessum rétti ákveðast til 4 rbd., en defensors til 3 rbd., hver, eins og annar kostnaður til sakarinnar appels, lúkist af Marteini að $\frac{2}{3}$ pörtum, en af Þorleifi að $\frac{1}{3}$ parti.

En þótt sök þessi hafi ei af undirdómaranum verið fyrir tekin fyrr en réttu hálfu ári eftir það norður- og austuramtsins skipun þar um til hans er útgefin, finnur landsyfirrættur þó þær afsakanir á þessum drætti, sem undirrættardómarinn hefur fram fært, eftir kringumstæðunum gildar, hvers vegna hann fyrir þenna drátt sakarinnar er ei að draga til ansvars. Meðferð sakarinnar fyrir undirrætti, eins og líka sókn og vörn hennar fyrir báðum réttum, hefur verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Undirrættarins dómur á í tilliti til straffsins á Marteini Guðmundssyni á Skrapatungu óraskaður að standa. Þorleifur Þorleifsson á Grundarkoti á frá réttvísinnar frekari ákærum í þessari sök frí að vera. Aktori fyrir undirrættinum bera 2 rbd., en defensorunum Ólafi Björnssyni 1 rbd. og stúdent Jóni Jónssyni 1 rbd. 48 sk. Þessi laun, eins og annar sakarinnar kostnaður í héraði, lúkist af Marteini Guðmundssyni að $\frac{1}{12}$ pörtum, en af Þorleifi Þorleifssyni að $\frac{1}{12}$ pörtum.

Aktori við landsyfirrættinn bera 4 rbd., en defensori 3 rbd., hvar af, sem öðrum appelsins kostnaði, Marteini bera að svara $\frac{2}{3}$, en Þorleifi $\frac{1}{3}$ parti.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins ráðstöfun undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, þann 5. júní

d ó m u r :

í sökinni nr. 3/1837: Stiftskontóristi G. Vigfúsen skipaður aktor réttvísinnar vegna

gegn

arrestanti Þorvaldi Sigurðssyni frá Beggjakoti innan Árnessýslu.

Arrestantinn Þorvaldur Sigurðsson frá Beggjakoti innan Árnessýslu er í þessari sök við Gullbringu- og Kjósarsýslu extrarétt lögsóttur fyrir: Fyrst að hafa á seinastliðnu sumri stolið sjö vetra gömlum, brúnum hesti frá eigineignarbónda Jóni Jónssyni á Elliðavatni. Og þar næst að hafa rengt prótókolfærslu kammerráðs og sýslumanns í Árnessýslu P. Melsteds, samt sannsögli landslæknis J. Thorsteinsens. Fyrir hvað allt hann fyrir nefndum extrarétti er dæmdur til kaghýðingar og æfilangs þrældóms, samt til að sektast æruleysisbótum m. m.

Það er með eigin játningu, vitnum og öðrum rökum fullsannað, að arrestantinn á næstliðnu sumri hafi haft í eignarhaldi brúnan hest, hvern hann kveðst keypt hafa fyrir fullt verð, 5 spesiur, af ferðamönnum, hverja hann ekki þekkti eða vissi með vissu, hvaðan voru, en að þessi hestur hafi honum aftur horfið. Um sama leyti sem hesturinn hvarf arrestantinum, er ann-

ar brúnn hestur fundinn innan Gullbringusýslu og þar þá eignaður eigneignarbónda Jóni Jónssyni á Elliðavatni, hverjum hestur, brúnn að lit, hvarf um sama leyti, sem fyrst varð vart við, að arrestantinn hefði sinn brúna hest undir höndum innan Árnassýslu. Eigneignarmaður, bóndinn Jón Jónsson, hefur seinna með vitnum og eigin eiði tilheimilað sér þann aftur fundna brúna hest, en þótt þessi þá væri orðinn með öðru eignarmarki, og svarið hann móti vilja og vitund (sér) horfinn, svo lagabevís eftir N. L. 6—17—10 er fyrir því, að hans hestur hafi honum stolinn verið, fyrir hvert illverk arrestantinn er sigtaður og ákærður.

Svo stöðugur sem arrestantinn er í því að neita, að hann hafi þeim brúna hesti stolið, sem hann hafði í eignarhaldi í fyrra sumar, og í því að uppástanda, að hann hafi hann keypt, sem áður er sagt, svo óstöðugur hefur hann verið í því að kannast við, að sá aftur fundni og af eigandanum með eiði tilheimilaði hestur, þegar þess var arrestantinum sýndur, væri sá sami sem arrestantinn áður hafði í eignarhaldi. Þeirri játnun, sem hann um þetta áriðandi atriði gerði fyrir rétti að Auðsholti þann 5. des. f. á., hefur hann aftur frá gengið í bréfi til suður-amtsins af dato 17. s. m., hvert inn fært er í aktinn, eins og líka fyrir rétti þann 12. febr. í ár, en síðan aftur gengið frá þessa bréfs innihaldi fyrir extraréttinum í Reykjavík þann 14. marz í ár, og þá, eins og líka þann 14. (svo) febrúar næst áður, kannast við þess stolna hests identitet með þeim, sem honum var sýndur í Auðsholti þann 5. des., og líka þann fyrrnefnda dag kannast við þá játningu, hann gert hafði þann 5. desember um identiteten.

Að þessa réttar meiningu er það þó ekki nóg, að arrestantinn kannist við identiteten af þeim stolna

hesti við þann, sem honum var sýndur í Auðsholti, hver að öðru leyti er ótrúleg, þar eð sá stolni hestur alltaf frá 8. nóv. f. á. var undir eigandans innsigli, nema hans játning um identiteten af þeim honum í Auðsholti sýnda hesti og þeim, sem hann í fyrra sumar undir höndum hafði, líka álitist óafturkölluð og staðföst, hvað hún þó engan veginn er, eftir áðursögðu, nema aðrar sakarinnar kringumstæður sýni, að arrestantinn með játningu sinni 5. desember hafi sannara sagt, en þegar hann þessa játningu aftur kallaði. Þessar kringumstæður eru einninn til, hvar til sérilagi má telja arrestantsins eigin eignarmarks lýsingu á þeim brúna hesti, sem hann hafði eignað sér og undir höndum haft, hverja lýsingu hann út gaf skriflega undir 8. september f. á., áður sakamál þetta var hafið, og sem að öllu ber heim við það eignarmerki, sem var á þeim stolna hesti, þegar hann aftur fannst, og sem að vitna framburði bar á sér þekkjanleg merki þess, að það væri nýmerkt.

Þetta samanlagt með arrestantsins, en þótt hvikulu, játningu, virðist landsyfirréttnum nóg til sönnunar því, að hann hafi þann frá eigineignarbónda Jóni Jónssyni stolna hest undir höndum haft. En þótt þannig sé afgert, að svo hafi verið, og arrestantinn skorti alla heimild fyrir eignarhaldi á hestinum, er þó eigi þar með sannað, að arrestantinn hafi sjálfur stolið hestinum quæstionis, og allar þær í undirréttardóminum tilfærðu líkur að þessu facto eru þó ei fullnógar út af fyrir sig móti arrestantsins stöðugu neitun til að gera hann sannan að þeirri sök, því síður sem þar einninn finnast upplýst atriði í sökinni, sem benda til þess gagnstæða, svo sem það, að hann, eftir framburði vitnis Eiríks Ólafssonar, ekki vildi aftur selja hestinn

quæstionis, þegar hann var af honum falaður, og það fyrir fullt verð, sem þá var tíðkanlegt, hver fastheldni á stolnum hlut ekki er þjófnum eiginleg, og að vitnin ei eru að öllu samhljóða, um hve nýlega hesturinn quæstionis sýndist að vera markaður, þegar hann kom fyrst með hann niður í Ölvessveit. Fleiri af þeim að arresantsins þjófnaðarverki í undirréttardóminum samandregnu líkur vinna heldur ekkert að því, að gera hann sannan að sjálfu þjófnaðarverkinu, svo sem það, þó hann léti í ljós kvíðboga fyrir því, að hann mundi hestinn missa, þegar einn fram kom, sem vildi vindicera hann, því þetta var eins mögulegt, þó hann bona fide hefði keypt hann af öðrum stolinn, eins og hann stöðugt hefur fyrir borið. Samt sem áður er það eftir áðurtöldu játað og sannað, að arrestantinn hafi haft þann stolna hest í eignarhaldi, og hann hefur ei getað framfært sinn heimildarmann að hestinum, og er því eftir N. L. 6—17—11 sem þjóf að álíta.

Það getur engan veginn fundið þessa réttar meðhald, að undirdómarinn dæmt hefur arrestantinn til að betala æruleysis þjú mörk fyrir það, hann skyldi rengt hafa prótókollsfærslu kammerráðs og sýslumanns Melsteds við extraréttarhaldið í Auðsholti 5. des. f. á., hver ákæra arresantsins skyldi vera fram færð í bréfi hans til suðuramtsins af 17. Decembr. f. á., því fyrir utan það, að arrestantinn gat ekki dæmzt tvisvar frá ærunni í sama dómi, hvað þó skeði, þegar hann var dæmdur bæði til þriggja marka bóta og líka til kaghýðingar, sem ætíð með sér færir æruleysi eftir forordningunum 19. marz og 19. nóvember 1751, 20. febr. 1789 §§ 4, 5, confer forordning 3. júní 1796 § 37 og plakaf af 30. nóvember 1792 § 2, svo finnur landsyfírrétturinn heldur ekki, að í arresantsins bréfi sé

neitt það, sem svo þungur dómur verði á grundaður. Að einn, sem sigtaður er fyrir misbrot, gengur frá því við þann seinni rétt, sem hann játað hefur við þann fyrri, er alltítt, og getur það ei álitizt sem beinlínis gerð ásökun um ranga prótókollsfærslu hjá þeim fyrri rétti, heldur sem eitt factum hins ákærða, sem einasta lýtur til að hylja hans aðalmisgerning, og er því ásamt með honum að straffa. Í bréfinu, réttilega skildu, finnst heldur engin beinlínis ákæra móti kammeráð Melsteds embættisverkum, sem sér í lagi sé straffandi, og þess aðalaugnamið sést ekki að vera að krenkja embættis- eða borgaralega æru kammerráðs Melsteds, heldur að fá sig undanþeginn frekari ákærum í hestmálinu. Hér vantar því sérhverrar ærukreinkingar helztu einkunn, animus injuriandi. Landsyfirrætturinn finnur því nægja, að orð arrestantsins, að því leyti þau incidenter mættu vera graverandi fyrir kammerráð Melsted, séu mortificeruð, en þótt arrestantinn hafi þau sjálfur aftur kallað, og að þessi hans frekjufulla aðferð aggraveri það straff, sem hann annars ætti skilið.

Í tilliti til, hvaða straff arrestantinum beri fyrir heimildarlaust eignarhald hestsins quæstionis, koma einkum til athuga þær greinir í N. L. 6—17, sem ætlast til, að eignarhald stolins hlutar, til hvers þann, sem í höndum hefur, skortir alla heimild, straffist sem þjófnaður eða í öllu falli sem hylming. Eftir þessum, af undirdómaranum tilfærðu, greinum mætti það virðast sem arrestantinn in casu væri að straffa samkvæmt plakati 24. marz 1786 með kaghýðing og æfilöngum þrældómi, þar eð á Íslandi eftir nýnefndu plakati enginn greinarmunur gerist á, hvar helzt stórgripum er stolið, hvað þó eftir forordning 20. febr. 1789 § 4 er mikils vert. Þessa meining hefur undirdómarinn líka

aðhyllt með því að dæma arrestantinn samkvæmt nýnefndu plakati sem þjóf að hestinum. En landsyfirrétturinn getur ei fallið á þessa meiningu, því bæði er það, að vafi getur á verið, hvort í kvalificeraðs þjófnáðar tilliti meira ætti að meta plakat af 1786 eða forordning af 1789 § 4, og þá, hvort þjófnaðurinn in casu sé drýgður á viðavangi eður ei. Og þó antekið sé, að plakat af 1786 sem speciell lög fyrir Ísland sé hér í fullu gildi, og að stórgripa þjófnaður, hvar sem skeður hér, sé eftir því að straffa, ber plakatið þó sjálft með sér í þess¹⁾ orðum, að það einasta er að heimfæra við þá, sem sannast sjálfir að hafa stolið stórgripum eða gert innbrot, en ekki við þá, sem einasta vegna heimildarlauss eignarhalds á stórgripum hafa præsumptiúnina um að hafa stolið gripum móti sér, án þess eigin meðkenningu eða óræk vitni geri það ómótmælanlegt. Eins og það er löggjafarans augljós vilji, að glæpir séu straffaðir, eins er það líka hans skýlaus krafa, hverja dómstólarnir í mörgum præjudicatis hafa valið sér til leiðarvísis, að saklaus ekki líði, sízt svo stórkostlegt straff sem plakatið fyrirskrifar, eftir einberri præsumption, hverrar afbevisan oft og tíðum getur verið þeim ákærða ómöguleg, þó hann saklaus sé. Þess vegna hafa dómstólarnir ætið fundið það ísjárvert, að á leggja stórþjófnáðarstraff eftir þeirri extraordinære þjófnáðar sönnun, leiddri af heimildarlausu eignarhaldi hins ákærða, og látið sér nægja að straffa heimildarleysið á stórgripum með einfalds, fyrsta sinni framins, þjófnáðar straffi, fyrir hverju telja má fleiri hæstaréttar præjudicata, svo sem af 13. maj 1807 og nú hér í landi af 23. nóvember f. á.

1) þessum hdr.

Eftir öllu áðursögðu finnur landsyfirrætturinn arrestantinn, sem er yfir lögaldur í sakamálum og aldrei fyrri ákærður, sé sem þjóf að straffa fyrir heimildarlaust eignarhald á hestinum quæstionis eftir kongsbréfi 25. Julii 1808 § 7 og forordning 20. febr. 1789 § 1 með 30, og í tilliti til annara, í sök þessari fyrirkomandi aggraverandi, kringumstæðna með 10, til samans með 40 vandarhöggum, hvers vegna undirrættardómnum samkvæmt þessu er í straffsins tilliti að umbreyta.

Hvað áhrærir sakarinnar kostnað, endurgjald til eigineignarbónda Jóns Jónssonar og uppástaðna mortifikation á orðum arrestantsins áhrærandi kammerráð Melsteds prótókollation og meðhöndlan á arrestant(inum) er undirrættardóminn að staðfesta, eins og líka laun aktors og defensors við undirrættinn samþykkjast. Aktori og defensori við landsyfirrættinn bera hvorum fyrir sig 4 rd. silfurmyntar. Sökin hefur við undirrættinn verið frömuð með tilbærilegum hraða, og sókn og vörn fyrir báðum réttum verið forsvaranleg.

Því dæmist rétt að vera:

Arrestantinn Þorvaldur Sigurðarson frá Beggjakoti í Árnessýslu á að straffast með 40 — fjörutíu — vandarhöggum. Að öðru leyti á undirrættarins dómur óraskaður að standa. Aktori og defensori við landsyfirrættinn bera, hvorum fyrir sig, 4 rd. silfurs, hver salaria, eins og líka málsins annan kostnað fyrir báðum réttum, arrestantinn á að greiða.

Dóminum að fullnægja eftir yfirvaldsins ráðstöfun og idæmt skaðagjald að lúka innan 8 vikna frá dómsins löglegri auglýsingu, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, 5. júní

d ó m u r :

í málinu nr. 4/1837: Stefán bóndi Hjörleifsson á Starmýri innan Suður-Múlasýslu, sem meðeigari nefndrar jarðar,

gegn

Jóni presti Bergssyni, sem beneficiatus til Hofsprestakalls í Álftafirði, og undirdómaranum, kammerráði land- og bæjarfógeta M. H. Tvede.

Jón prestur Bergsson á Hofi í Álftafirði hefur í héraði reist mál þetta gegn bóndanum Stefáni Hjörleifssyni á Starmýri vegna þess, hinn síðarnefndi neitaði hinum um þann helming af reka öllum á Starmýrar fjöru, sem presturinn meinti kirkjunni á Hofi bera eiga eftir máldögum hennar, biskupa visitazium og öðrum eignarskjölum. Er málið í héraði dæmt þann 16. Julii f. á. af þáverandi sýslumanni Suður-Múlasýslu, kammerráði M. H. Tvede, að mestu samkvæmt innstefnda kröfum. Hverjum dómi fyrrnefndur bóndi skotið hefur til landsyfirréttarins atkvæða.

Appellantinn hefur í innleggi af 30. apríl í ár fyrir þessum rétti principaliter heimtað málinu í hérað heimvísað til nýrrar og betri meðferðar á kostnað undirdómarans vegna þess, að engin þau fyrir héraðsréttinn framlögðu skjöl séu sjáanlega áteiknuð af dómaranum sem réttarskrifara um, að framlögð hafi verið í réttinn, að lögskipað form á stefnunum í héraði og þeirra áteiknanir af stefnuvottum um skeða birtingu sé miður athuguð en vera ber, að sum af vitnunum hafi vitnað með lausum seðlum, án frekari staðfestingar þeirra vitnisburðar, önnur verið af hreppstjóra

með tilteknum mönnum yfirheyrð á sóttarsæng og af þeim í eið tekin, að engin afmálun afstöðunnar á þeim umþrættu rekaplássum sé gerð eða framlögð, og að lyktum, að héraðsdómarinn engan gaum gefið hafi því innleggi, sem hann frá appellantinum skyldi hafa móttekið 12. Júnii f. á. eftir að málið þann 7. næst áður var undir dóm tekið, þar þó appellantinn vænist, að dómarinn eftir 11. gr. í tilskipun 15. ágúst 1832 hefði átt að reassumera málið til þess, að innleggi þessu hefði orðið tilhlýðilegur gaumur gefinn.

Jafnvel þótt undirdómarinn í tilliti til fleiri þessara atriða meir eða minna vikið hafi frá góðum reglum, sem í prófi brúkast, eða þeim, sem lög fyrir skipa, hverjar þó báðar máttu og áttu honum að vera kunnar, eru hans yfirsjónir in casu að þessa réttar áleti þó ei svo kröftugar, að heimvísun málsins verði á þeim byggð, sízt með þeirri verkun fyrir undirdómarann, sem appellantinn hefur uppástaðið. Þanninn ber aktinn með sér, að þau framlögðu skjöl eru samkvæmt N. L. 1—8—3 citeruð við undirréttinn og merkt vissum bókstaf til sundurgreiningar, eins og appellantinn, sem eftir akt bls. 22 var nærverandi við réttarhald í málinu þann 31. maí f. á., aldrei hefur mótmælt, að skjölin hafi framlögð verið, heldur þvert á móti refer(er)ar sig til þeirra sem framlagðra. Og hvað in specie áhrærir lögfestu Guðmundar prests Högnasonar af 17. Júnii 1694, þá bera acta með sér, að hún auðsýnilega tilheyrir því þann áðurnefnda dag akteraða Lit. A, auk þess, að hvorki undirdómarinn né sá innstefndi hafi á þessari lögfestu byggt neina ástæðu eður uppástand. Hvað ólögmaett form útgefinna vitnastefna og stefnuvotta áteiknana um stefnanna skeða birtingu áhrærir, þá finnur rétturinn ekki, að þar um gæti spursmál orðið í privat

sök, hvar sá innstefndi partur eða vitni mætir og svarar eða vitnar án mótmæla móti stefnunni eða stefnubirtingarinnar formi, eins og in casu er skeð, hvað enn fremur er auðséð af tilsk. 15. ágúst 1832 § 5 in fine og § 13, eftir hverjum greinum bæði partur og vitni mæta mega, ef vilja, án alls fyrirkalls, og því einnig eftir fyrirkalli, sem ei er í lögættu formi.

Eins lítið meinar rétturinn, að til greina verði tekið, þó að presturinn Sv. Pétursson án eiðs vitnað hafi í sökinni með skrifuðum seðli, því þó að prestar ekki væru að telja með þeim persónum, sem í N. L. 1—13—4 nefnast „fornemme“, virðist þó bæði appell(antinn) og innstefndi á sama hátt að hafa viljað nota sér prestsins vitnisburð án eiðunningar. Sama er að segja um þau önnur vitni, sem óeiðfst produceruð hafa verið af báðum pörtum, eða þá af öðrum án viðurpartsins mótmæla, eða og vitnað hafa skriflega, þar eð partarnir í hvorutveggja tilfelli virðast að hafa komið sér saman um vitnaleiðslu á því líkan hátt, hvar til þeir og eftir forordningu 15. ágúst 1832 § 13 allan rétt höfðu. Appellantinn finnst ei heldur nú að geta áfrýjað þeirri procedure sem hann sjálfur í héraði brúkað hefur. Þanninn verður ei betur séð, en að sá undir Litr. C. þann 7. Junii f. á. framlagði vitnisburðarseðill frá seinastnefndum presti hafi af appellantinum verið útvegaður og produceraður. Sama dag framlagði hann undir Litr. D. óeiðfesta vitnisburðarseðla frá Jóni Eyjólfsyni, Jóni Einarssyni og Markúsi Jónssyni og undir Litr. B allt eins ólögsmætan skriflegan vitnisburð Jóns Jónssonar og Vilborgar Sigfúsdóttur, tekinn á þeirra sóttarsæng að réttarins skipun af sveitarinnar hreppstjóra og öðrum sveitarbónda, án þess þessir með eiði framfærðu vitnisburð þennan í réttinn að boði N. L. 1—13—

4, eða að appellantsins mótpartur væri stefndur til að heyra á, þegar vitnisburðurinn var mótttekinn eða eiðfestur. Þessar lögleysur finnur landsyfirrætturinn þó ekki orsök til að annúllera, þar eð partarnir virðast þegjandi, ef ei útbrykkilega, að hafa komið sér saman um þær með samþykki undirdómarans.

Sú fjórða ástæða fyrir appellantsins heimvísunar uppástandi, að afstöðuafmálun rekaplássanna hafi ei gerð verið, finnst ei heldur til greina takandi, þar eð allt það af pörtunum í málinu framfærða fyrir, að hér ei upphaflega er þræta um rekaréttarins takmörkun í rúminu, eða hve langt Starmýrar landa eign nái, þess vegna ekki um landamerki eða áverka á annarlegri jörðu, heldur þessa réttar tilveru eða ekki-tilveru og hve langt hann nær eða á að ná í tíðinni, svo sem, hvort Þvottár aflögðu kirkjureka tilkall fyrir Starmýrarlandi takmarkist við árið 1765 eður ei.

Að lyktum verður þeirri 5. heimvísunaruppástands ástæðu appellantsins ei gaumur gefinn, þar af dreginni, að undirdómarinn ei hafi reassúmerað málið eftir að appellantsins innlegg af 11. Júnii f. á. kom honum til handa og málið þann 7. næst áður var til dóms tekið. Sú 9. gr. í tilsk. 15. ágúst 1832 takmarkar það, að undirdómarinn megi leyfa reassumption í líku tilfelli og því nærverandi, við skýlausa kröfu um reassumption, hver in casu ekki er til staðar, og gat reassumption þá því síður verið undirdómarans skylda sem það honum tilsenda innlegg minna releveraði til úrlausnar þess fyrir rétt leidda höfuðþrætuefnis. Þegar nú þar við bætist, að undirdómarinn einasta er fyrir landsyfirrættinn stefndur til að forsvara sinn dóm, en ekki til að standa til réttar fyrir hann, eða aðra sakar þessarar meðferð, þó hún að öðru leyti mætti forþéna það,

svo finnur landsyfirrétturinn ekki, að appellantsins uppástandi um heimvísun á undirdómarans kostnað verði meðhald gefið, hvers vegna sakarinnar realitet er hér undir dóm að taka.

Það virðist að vera sumpart in confesso meðal partanna, sumpart sannað, að Péturskirkja á Þvottá allt að árinu 1765 hafi eftir hennar máldögum og eignarskjölum átt og notið $\frac{1}{4}$ hlutar af reka öllum við Starmýringa, en að þessi $\frac{1}{4}$ hluti rekans á jarðarinnar Starmýrar fjörum þaðan frá og til þess mál þetta hófst hafi átölulaust tekinn verið af beneficiatus til Hofsprestakalls, ásamt þeim öðrum $\frac{1}{4}$ parti í sama reka á sömu fjöru, sem Wilkins máldagi eignar Mariúkirkju á Hofi. Að Hofskirkja eignaði sér þenna Þvottáarkirkju rekarétt fyrir Starmýrarlandi leiddi af því, að Þvottáarkirkja að kongs boði þann 17. maí nýnefnt ár var af tekin og sókn hennar og eignir að stiftsyfirvalda ráðstöfun til lagðar Hofskirkju, sem sjá má af vísitazíu biskups dr. Hannesar Finnssonar af 9. sept. 1779. Ekkert er það fram komið, sem sýni, að þessari notkun rekaréttarins fyrir Starmýrarfjöru, fyrst frá ómunatíð til 1765 að $\frac{1}{4}$ parti af sérhverrar kirkju Þvottár og Hofs forverjum, og síðan eingöngu að helfingi af Hofskirkju beneficiatio, hafi mótmælt eða hnekkst verið, allt að vorinu 1835, þá meðeigandi Starmýrar og ábúandi, Stefán bóndi Hjörleifsson, lét þinglýsa kopíu nokkurri um Starmýrar eyjar og fjörur, útgefinni við votta 1671, að hverju búnu hann virðist að hafa farið að helga sér og meðeigurum allan reka fyrir Starmýrar fjöru og þess vegna haldið fyrir Hofskirkju beneficiato þeim rekans helfingi á Starmýrarfjöru, sem þessi meinti kirkjunni tilheyra og upp hafði borið á fjöruna frá vordögum 1835. Miskliðin milli hlutaðeigenda, bæði um það, sem

rekið hafði frá þessu tímabili til næstu vordaga 1836, sem og um kirkjunnar rétt til hálf s reka á Starmýrarfjöru framvegis, var af Hofs beneficiato, Jóni presti Bergssyni, því lögð til sættanefndar og þaðan til réttargangs.

Sú seinasta ástæða, sem appellanttinn fram fært hefur fyrir því, að sá $\frac{1}{4}$ partur rekans, sem áður tilheyrði Þvottáarkirkju fyrir Starmýrar landi, eigi að vera fallinn aftur til Starmýrar, en ekki Hofskirkju, eru orðatiltækin í kongsbréfinu af 17. maí 1765, sem af innstefnda er í héraði fram lagt í vidimeraðri kopíu og hvar við Þvottáarkirkja er af tekin, hver orð: „Den anden Halvpart af Kvilderne og al Ejendom skal tilfalde vedkommende Proprietærer og Ejermænd“ appellantinn vill skilja svo, að við „vedkommende Proprietærer og Ejermænd“ séu Starmýrar eigendur meintir, þar eð rekarétturinn var að líkindum frá þeirra landi í fyrstu kominn. Þessi meining gæti raunar stuðzt við það, að Hofskirkja í öllu falli ekki gat þanninn nefnzt, og að löggjafarinn með þessum orðum virðist að hafa þenkt sér það almennasta tilfelli, að hálfkirkjur og kapellur séu proprietærkirkjur og standi á privatmanna eignarjörðu, hverir þá að líkindum hefðu meinzt í þessum orðum, en af því Þvottáarkirkja eftir máldögum hennar átti allt heimaland sjálf, geti þvílíkir proprietærer og Ejermænd ekki hér verið meintir. En landsyfirrætturinn getur ei gefið þessari appellantsins útpýðingu á þessum orðum meðhald, því Starmýrar eigendur voru þó heldur ekki Þvottáarkirkju eða jarðar „Proprietærer og Ejermænd“, heldur í öllu falli það opinbera, þegar kirkjan var af lögð, fyrst staðurinn áður var beneficium. Ekki er það heldur ætlandi, að löggjafinn hafi

viljað, að þær servitútir, sem með fullkomnum rétti um margar aldir brúkaðar höfðu verið af Þvottárkirkju í annara manna löndum, skyldu gefast þeim til baka, sem 1765 áttu þau lönd, því það hlutu að vera allir aðrir en þeir, sem lönd þau áttu, þegar servitútin stiftaðist, og þó afkomendur þeirra manna í rétttri niðurstigandi línu hefðu búið á Starmýri 1765, var ei meiri orðinn réttur þeirra en hvers annars til að krefjast, að sá $\frac{1}{4}$ partur rekaréttarins fyrir Starmýrar fjöru, sem Þvottárkirkja átt hafði óátalið í langan tíma, skyldi gefins til þeirra falla, þar eð ætla mátti, að hann væri að lögum Starmýri frá kominn að gjöf, makaskiptum eða með sölu fyrir fullt verð, fyrir hverju Jónsb(ók) Rb. 2. kapituli gerir ráð. Landsyfirrétturinn getur því ei betur séð, en að það opinbera haft hafi sama dispositionsrétt yfir Þvottárkirkju ítökum í annara lönd sem hennar heimalandi, og að þessi ítök hafi verið orðin að álita sem appetinentier til þessa. Og þar eð það opinbera gerði þá ráðstöfun á Þvottárkirkju eignum, að þær lögðust til Hofskirkju og þessi hefur eftir því framkomna og sannaða átölulaust síðan í meir en 70 ár notað þetta Þvottárkirkju rekatilkall í Starmýrar fjöru, er fyrrnefnda Hofskirkju að álita sem þessa réttar eiganda eftir Jónsb. Llb. 26. kap. og N. L. 5—5—3 og 4. Móti þessum fengirétti og langvinnu eignarhaldi getur það því síður gert neitt til, þó að orðatiltæki biskups dr. Hannesar Finnssonar (í) skoðunargerð yfir Hofskirkju af dato 9. sept. 1779 eftir appelsækjandans meiningu sé óljós, og virðist að benda til, að *ekki allar* eignir þeirrar aflögðu Þvottárkirkju lagzt hafi til Hofskirkju, því þó svo hefði verið, er ei þar með sannað, að neitt, sem Þvottárkirkja áður átti, fallið hafi til jarðarinnar Starmýrar. Kirkjuskoð-

unargerðarinnar orð geta með meira rétti heimfærzt til þeirrar fyrstu greinar í áður nefndu kongsbréfi, sem býður, að helmingur af Þvottáarkirkju kvíldum, samt hennar ornamenta og instrumenta falli til næsta fá-tæks prests, og að klukkur hennar í enn öðru augna-miði seljist við opinbert uppboð.

Til að hnekkja því tilkalli, sem Hofskirkju bene-ficiatus samkvæmt þessarar kirkju máldögum og bisk-upa kirkjuskoðunar gerðum gerir til annars fjórða parts í Starmýrar fjöru reka, hefur appellantinn fram fært, að þessi rekaréttar partur sé til Hofskirkju kominn fyrir skógarhöggsrétt Starmýringa í Hofskirkju landi, og meinar hann því, að rekaitak Hofskirkju í Starmýr-ar fjöru falli til baka til nefndrar jarðar, þegar Star-mýringar að eigin vild hætta að yrkja Hofskirkju skóg. Að Hofskirkja frá aldaöðli til þess 1835 hafi brúkað þennan sinn rekarétt, er in confesso milli partanna, eins og það er einninn af þeim í héraði framkomnu vitnisburðum gert mikið líklegt, að Starmýringar hafi í langan tíma höggvið skóg í kirkjunnar landi. Það sýnist ekki að vefengja þessa skógarhöggsréttar til-veru, að máldagar Hofskirkju eða önnur eignarskjöl hennar ekkert geti um rétt Starmýringa til skógar-höggs í kirkjunnar landi, því þessara skjala augnamið er að segja, hvað kirkjan eigi, en ekki, hvað hún eigi ekki, eða aðrar jarðir eigi í hennar landi. Hvað Star-mýri viðkom, tilkom það þessarar jarðar máldögum þar um að geta. Að öðru leyti er þessi skógarhöggs-réttur fyrst við þenna rétt umþrættur í þessu máli, og finnst ei, að gagnsök um þetta meinta skógarítak hafi komið undir sættatilraunir eða um þess notkun fram-vegis sé útprykkilega neitað af Hofskirkju beneficiato, hves vegna það viðkemur ei þessum rétti þar um að

dæma, því siður sem til þess ekki er ætlað eftir stefnunni. Í öllu falli getur það ei fundið þessa réttar meðhald og er ekki sannað, að skógarítakið, þó það hefði til verið, að rekatiltalan, hafi verið svo reciproque, að brúkun þess eina eða notkun hafi átt að takmarka tilveru hins, því Starmýrar eigendur geta ei að eigin vild svift annan þeim notarétti af nefndri jörðu, sem þessum ber eftir lögmætum fengirétti, meðan þeir ekki hafa sannað, að brúkun þessa notaréttar í jörð þeirra væri við þá skilmála bundin, sem ei væru lengur til. Rekaréttartilkall Hofskirkju í Starmýrar fjöru fram kemur fyrir þenna rétt sem einstakt, sjálffært objectum juris, yfir hverju eignarréttur Hofskirkju er sannaður bæði með vitnum og órækum skjölum, og er því nefndri kirkju einninn þennan siðari fjórða part rekaréttar fyrir Starmýrar fjöru að tildæma samkvæmt kirkju þessarar framkomnu máldögum, biskupa kirkjuskoðunum og langvaranlegri hefðarbrúkun.

Hér af leiðir, að þau rekatré eða hvað annað, sem af sjó hefur rekið upp á Starmýrar fjöru frá þeim tíma, sem appellantinn byrjaði að halda rekanum að öllu undir Starmýri, eða frá vorinu 1835, að helmingi tilheyrir Hofskirkju eða hennar beneficiato, þeim innstefnda, Jóni presti Bergssyni, hverjum helming Stefán bóndi Hjörleifsson því ber að tilskylda að svara nefndum presti, annað hvort in natura, að því leyti þeir reknu hlutir eru til óeyddir, eða þá endurgjald að helmingi þess, sem lógað er, eftir óviðkomandi, af viðkomandi sýslumanni tiltekinna, manna mati. Að ákveða upphæð þessa endurgjalds in pretio er landsyfirréttinum ómögulegt, þar það er ei upplýst til hlítar, hve miklu af rekatrjánum er lógað, engin regluleg virðing á þau lögð yfir höfuð og jafnvel ekki vissa

fyrir, hve mörg þau eru, þar eð innstefndi í klögun af 12. apríl 1836 til forlíkunarnefndarinnar telur þau rúmlega 40, en í innleggi af 6. júní næst eftir nefnir þau fram undir 100 að tölu. Skaðabætur fyrir þörfun trjáanna finnur landsyfirrætturinn ekki næga ástæðu til að tildæma þeim innstefnda.

Þó að undirrættarins dómur þanninn í höfuðatriðum máls þessa fái meðhald, er nefndan dóm þó í öðrum greinum að vefengja, hvar til telja má, að undirdómarinn tildæmir Hofskirkju hálfar Óseyjar, Skarfakamba, Vigur og Ilgusker, um hverja hólma eða skerja notkun eða eignarrétt til þeirra engin þræta finnst umklöguð til forlíkunarnefndarinnar. Líka, að hann tildæmir sömu kirkju vogrekarétt eftir § 2 í plakati 4. maí 1778 fyrir jarðarinnar Starmýrar landi til þræjudice fyrir Suður-Múlasýslu sakafallskassa, og það án þess kröfu um það væri hreyft eða neinn væri sérilagi sakafallskassans mögulega rétti til forsvars. Það mátti þó í öllu falli álítast vafasamt, hvort ekki Starmýrarjarðar rekapláss fremur væri að telja til privatmanna en kirkjueigna, því þó Hofskirkja hefði í þessarar jarðar fjöru hlutdeild í rekanum, og þanninn hlut í notaréttinum, var samt proprieteten yfir fjörunni ekki kirkjunnar, heldur Starmýrar eigenda. Í þessum tveimur atriðum er undirrættardóminn ómerkan að dæma. Af seinast talinni ástæðu finnur landsyfirrætturinn líka, að þær appellantinn ádæmdu landnámsbætur megi burt falla, þar það ekki er sannað, að hann móti Jónsb. Llb. 18. kap. gert hafi neinn áverka á annarlegri jörðu.

Hvað áhrærir kostnað þessa máls, hvern báðir málspartar hafa heimtað sér tildæmdan fyrir báðum réttum, þá er undirrættardóminn í þessa kostnaðar tilliti að staðfesta. Eftir kringumstæðunum finnst sanngjarnt,

að málskostnaður við landsyfirrættinn tildæmist hvorugum partanna. Þann kost og tæringu, sem undirdómarrinn, hver einasta er stefndur til sinn dóm að forsvara, hefur látið krefja hjá appellantinum með 20 ríkisd. reiðu silfurs, finnur landsyfirrætturinn enga ástæðu til að tildæma honum.

Að lyktum er þess að geta, að sá vitnisburður, sem forlíkunarmenn í þessari sök, prestur Sv. Pétursson og St. Bessason, undir 28. maí f. á. útgefið hafa, um það, sem partanna milli fór sökinni viðkomandi fyrir þessara forlíkunarmanna rétti þann 14. apríl næst áður, á sem beinlínis stríðandi móti boðum tilsk. 20. jan. 1797 § 28 ómerkur að vera. Og jafnvel þó undirdómarrinn hafi móttöku veitt þessum lögum gagnstæða vitnisburði, hefði samt landsyfirrætturinn fundið sér skylt að skýra hlutaðeigandi amti frá þessari forlíkunarmanna aflaga breytni, svo þeir fyrir hana tilbærilega hefðu til ansvara dregnir verið þeim til leiðréttingar og viðvörunar, ef þeir hefðu ei að eins verið settir til þessarar einu sakar meðferðar.

Því dæmist rétt að vera:

Kirkjunni á Hofi í Álftafirði ber helmingur af öllu því fémati, sem af sjó rekur upp á Starmýrar fjöru og rekið hefur frá vordögum 1835 og allt af framvegis, að vogrekum undanskildum, og á bóndinn Stefán Hjörleifsson á Starmýri, með nefndri undantekningu, að standa prestinum á Hofi, Jóni Bergssyni, full og skaðlaus skil á öllum helmingi, sem upp hefur rekið fémati á nefnda fjöru frá tilteknum tíma, með því að greiða helming þess, sem af því er ófargað, en helming verðs þess, sem lógað er, eftir óviðriðinna, af viðkomandi sýslumanni tiltekinna, manna mati. Í tilliti til hálfrar

Óseyjar, Skarfakamba, Vigurs og Ilguskers, samt vogreksréttar eftir plakati af 4. maí 1778, á undirréttarins dómur ómerkur að vera.

Að öðru leyti á appellantinn fyrir innstefnds ákærum í þessu máli frí að vera.

Í tilliti til málskostnaðarins á undirréttarins dómur óraskaður að standa. Kostnaður málsins fyrir landsyfirréttnum niður falli.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, 7. ágúst

d ó m u r

í málinu nr. 5/1837: Viceprófastur H. Thorlacius á Hrafnagili og prestur E. Thorlacius á Saurbæ, sem mandataríi fyrir sameigendur jarðarinnar Fjósatungu í Fnjóskadal, prest H. E. Thorlacius, J. Benediktsson og Ingibjörgu Ólafsdóttur

contra

umboðsmanni Munka-Þverárklosturs jarðar Þórðarstaða í Fnjóskadal, Árna Þórðarson, konungsins fjárhirzlu vegna, og undirdómarann, sýslumann Jóhann Árnason, með tilteknum meðdómsmönnum o. fl.

Sem mandataríi föður síns, prests H. E. Thorlacii á Miklagarði, og annara sameigenda jarðarinnar Fjósatungu í Fnjóskadal og Þingeyjarsýslu, nefnilega J. Benediktssonar, B. Benediktssonar og Ingibjargar Ólafsdóttur, ákæra bræðurnir viceprófastur H. Thor-

laciús á Hrafnagili og prestur E. Thorlaciús í Saurbæ, eftir úttekinni landsyfirréttar stefnu af 16. marz í ár, til breytingar og ógildis þann héraðsréttardóm, sem genginn er af sýslumanni í Þingeyjarþingi Jóhanni Arnesen og tilteknum meðdómsmönnum að Rauðaskriðu þann 12. Decembris f. á. Er með þessum þanninn áfrýjaða dómi ofanefndri jörðu Fjósatungu og hennar eigendum frádæmdur sá eignarréttur til skógarparts nokkurs í Munka-Þverárklosturs jarðarinnar Þórðarstaða landareign frá Dagmálahóli eða að öðru nafni Yztahóli til Búðartungugils, Tungugils eða Búðarár, hvað eftir proceduren allt er hið sama, sem Fjósatungujarðar eigendur meina þessari jörðu bera og borið hafa frá ómunatíð, og krefja því síðarnefndri jörðu þenna rétt hér aftur tildæmdan, en héraðsréttardóminn, sem tilskilur eignarrétt að nefndum skógarparti áðurnefndri jörðu Þórðarstöðum, ógiltan. Ennfremur áfrýja appellantarnir réttarályktun héraðsdómarans, fellda í máli þessu þann 27. okt. f. á., hvar við vitnaleiðslu verjandans í héraði er veittur framgangur, þvert á móti appellantanna exception gegn þeim vitnum, sem leiðast áttu. Og krefja þeir því það þanninn útvegaða þingsvitni ómerkt dæmt, en undirdómarann og hans meðdómsmenn, sem sameiginlega eru stefndir til að standa til réttar fyrir þeirra réttargerðir, dæmda til að borga málsins kostnað fyrir þessum rétti með 80 rbd. silfurmyntar, en sjálfa sig og sína mandanta frifundna fyrir því 15 rbd. silfurmyntar útsvari til málsfærslumanns þess opinbera í héraði, sem þeir þar eru í dæmdir. Hefur hlutaðeigandi umboðsmaður Munka-Þverárklosturs, Árni Þórðarson á Nýjabæ, í fyrstu varið rétt klosturjarðarinnar Þórðarstaða í héraði, en landsyfirréttarassessor Jónassen er

af norður- og austuramtinu síðar, vegna fjárhirzlu kongs, settur hinum sama rétti til verndar.

En þótt enginn af þeim með landsyfirréttarstefnunni í þessu máli innstefndu eða aðvöruðu hafi mætt eða mæta látið fyrir landsyfirréttinum, að undanteknum héraðsdómaranum, sem mætt hefur með dómsvarnarskjali af 25. maí í ár, hvert eð fram kom við stefnunnar inkamination þann 3. f. m., getur landsyfirrétturinn þó ei annað fundið, en að þeir allir séu í tækan tíma og löglega stefndir og aðvaraðir frá 22. apríl til 6. maí í ár. Af þeim aðvöruðu og innstefndu hafa amtmaðurinn í norður- og austuramtinu, B. Thórarensen, og verjandinn í héraði, landyfirréttarassessor Jónassen, hvor fyrir sig með þekkjanlegri skrifhendi sinni sjálfir áteiknað stefnuna um hennar tímanlegu birtingu og svo síðar játað sér hana löglega birta og báðir meðtekið afskrift af henni. Að visu er það ei af viðkomandi sýslumanni með attestí sannað, að þeir til auglýsingar stefnunnar í héraði viðhöfðu stefnuvottar séu eiðsvarnir og þar til kjörnir, en þar eð héraðsdómarinn, hverjum þvílík sönnun eftir réttarpraxi á herðum lá, eftir stefnunni sjálfur hefur skriflega mætt og svarað, og þeirra viðhöfðu stefnuvotta áteiknanir finnast í lögboðnu formi, svo álítast allir þeir innstefndu löglega aðvaraðir og stefndir, og málið er því hér undir dóm að taka samkvæmt N. L. 1—4—32 og forordning 3. júní 1796 §§ 1 og 2.

Appellantarnir hafa samkvæmt forordn. 31. marz 1719 og 11. júlí 1800 § 20 látið gera greinilega afmálun þess umþrætta skógarparts og nærliggjandi byggðarlags, og er sú afmálun rétt fundin og ómótmælt fram komin fyrir þenna rétt.

Ákæru sína móti þingsvitninu frá 27. okt. f. á. í

Þessu máli byggja appellantarnir á því, að 7 af þeim 8 þá yfirheyrðu og í eið teknu vitnum hafi verið vildarvitni mótparta þeirra vegna námægða og nátengda við þessa, eða opinberir óvildarmenn appellantanna eða að lyktum sjálfir hluttakandi í því verki, af hvers tilveru skaða var að óttast fyrir appellantanna réttarkröfur og eins eða minna interesseraðir í, að þessum væri ei gaumur gefinn. Þessari exception móti vitnunum hreyfðu appellantarnir strax að vitnastefnunum inkamíneruðum þann áðurnefnda dag. En vegna mótmæla verjandans gegn exceptioninni féll sú ályktun réttarins, að þessari yrði ei gaumur gefinn, en að vitnin skyldu leidd verða. Vitnin voru því leidd, og þó þau sjálf játuðu ástæður exceptionarinnar, appellantarnir líka endurnýjuðu exceptionina móti eiðvinning vitnanna, áður hún fram fór, voru þau þó í eið tekin, og þeirra vitnisburður, svo lítið sem hann að öðru leyti finnst að relevera í málinu, þó af héraðsdómaranum brúkaður sem helzta ástæða til þess afdrifa í héraði.

Að landsyfirréttarins álitu hefði það verið nóg til að hrinda fyrsta vitninu, dbrm. Birni Jónssyni, sem monitoriskt var stefndur af appellöntunum og mættur við áreiðargerð í málinu þann 15. sept. f. á., eftir sem ómótmælt er og réttargerðirnar og héraðsdómurinn með sér hera, sem eigandi og ábúandi jarðarinnar Lunds, átti, áður sök þessi byrjaði, að verja skógarplássíð milli Búðartungugils og merkigarðsins móti Munkaþverárklaustri, því heldur sem það assertum (þ. e. appellantanna) í exceptionsinnlegginu af 27. oktbr. f. á. er ómótmælt, að hans róleg framtíðarnot nefnds skógarparts væru undir því komin, hvort klausturjörðinni Þórðarstöðum í þessu máli tildæmdist eignaréttur til skógarpartsins frá Búðartungugili til Yzta-

eða Dagmálahóls, en þótt viðkomandi amtmanni, eftir sem aktinn með sér ber og in confesso er, þóknaðist að láta þá fyrri sök biðja til þess, séð væri út fyrir endalok þessarar. Þar að auki hafa appellantarnir með því að framleggja embættisattest konstitueraðs sýslumanns Kröyers (ad Litra H) og bréf vitnisins til norður- og austuramtsins (Ltr. N) sannað, að nefndur dbrm. Björn Jónsson bæði geraði sig sem mál þetta við riðinn, þeirra mótpartur og appellationsparts H. E. Thorlacii opinber óvinur. Nefnt attest, gefið sama dag og það umvitnaða skeði, verður ekki svipt fide publica sem útgefið af embættismanni í embættisnafni, en þótt það ekkert protokollattest sé, því fleiri attest embættismanna, í embættisnafni gefin, en þau ein, verða gild að metast.

Sama er að segja um 7. vitni, dbrm. Kristján Jónsson, sem bæði er bróðir hins áðurnefnda og eftir fyrrnefndu attesti konst. sýslumanns Kröyers hefur sýnt sig appellanta málefni viðriðinn opponent. Þar að auki var með þingsvitninu af 23. og 24. septbr. 1835 fram kominn grunur um, að hann fyrstur manna hefði byrjað með að halda skógarpartinum quæstionis og þar með haft þá fyrstu viðburði til að svifta Fjósatungu þeim rétti, er appellantarnir eignuðu henni og sem var aðalefni þeirra málssóknar.

Í tilliti til 8. vitnis, Þorláks bónda Þorsteinssonar, er það in confesso, að hann er búandi á Þórðarstöðum, og að hann qua talis við þinghaldið 12. Maji 1835 prótesteraði móti þá auglýstri friðlýsingu appellanta á skógarpartinum quæstionis. Það varð og að vera honum ávinningur, að kröfu appellanta væri hnekkt, þar eð ábýlisjörð hans þar við vann að gæðum, án þess hans fasti leigumáli þar við hækkaði, hvers vegna

hann í málsins afdrifum var interesseraður og appell-
antanna kontrapartur, gat því ei undir eins verið lög-
legt vitni og partur. Það getur því síður tekizt til greina,
hvort hans gegn friðlýsingunni gerða prótest skeði
sjálfkrafa eða eftir annara undirlagi, sem það fyrra,
in dubio, er líklegra.

Fimmta vitni, Bjarni bóndi Guðmundsson á Tungu,
er að því leyti einninn interesseraður, að hann fyrir
rétti þann 15. sept. f. á. lét framleggja kröfu um eign-
arhluttekningu í þeim umþrætta skógi og þar að auki
er, eftir framburði, giftur systur 1. og 7. vitnis.

Annað vitni, Pétur Halldórsson á Kotungstöðum,
er bróðir konu 7. vitnis. Fjórða vitni, Guðlaugur Páls-
son á Sörlastöðum, er föðurbróðir innstefnds umboðs-
haldara, Árna Þórðarsonar. Og 6. vitni, Sigurður Guð-
mundsson á Snæbjarnarstöðum, er giftur föðursystur
hins sama umboðshaldara, hver álitast má sem partur
í máli þessu, bæði eftir hans embættisstöðu sem og
hans kröfu um kostnað, jafnvel meiri en þessu máli
við kom (confer akt. pag. 111—112), sér við héraðs-
réttinn tildæmdan af appellöntunum.

Eins og nú undirdómaranum af því á undan vitna-
leiðslunni framkomna bæði áttu og máttu vera kunn-
ugar þær á móti þeim fjórum fyrstnefndu vitnum
framfærðu inhabilitets ástæður, í privat sök þess eðl-
is, að nóg önnur en vildarvitni gátu fengizt, eins var
það hans skylda hjá þremur seinast nefndum vitnum
að grennslast eftir því, hvar um hann með appellant-
anna exception var aðvaraður og sem þau öll síðan
viðurkenndu um námægðir þeirra við innstefnda eða
hin vitnin, hverjar mægðir að landsyfirréttarins áleti
eins mega gera þessi vitni suspekt, eins og hin fjögur í
eiginlegasta skilningi eru vildarvitni. En hann hefur

ei einasta forsómað þetta, og til þess að frama þingsvitnið borið fyrir, að námægðir þessar séu ósannaðar, heldur leyfir hann sér, móti appellantanna prótesti, að taka á móti allra vitnaframburði, heldur þar á ofan að láta þau öll staðfesta hann með eiði, enda vikur appellantanna procedure við á þá leið, að þeir skyldu hafa eftir látið, að vitnin, hvert um sig, yrðu í eið tekin, sjá akt. pag. 81—82 og hans dómsmanna innlegg af 25. maí næstl., þó að þeir fyrst framfærðu og síðan ítrekuðu exceptionina á móti vitnaleiðslunni og in specie móti því, að þau prótesteruðu vitni fengju eið. Landsyfirrétturinn má því ekki að eins álita þessa vitnaleiðslu stríðandi móti þeim af appellantinum tilfærða N. L. 1—13—16, 17 og 18, heldur þessa héraðsdómarans aðferð svo mótstríðandi skyldu hans að leiðbeina ólöglesnum málsparti eftir forordn. 15. Augusti 1832 §§ 10, 13 og 15, að hann ei getur hjá komizt, þó yfirsjónir hans eftir kringumstæðunum ekki finnist sektum sæta, samt að dragast til þónal ansvars, eins og síðar ákveðið verður, og það því fremur sem mót-taka þingsvitnisins frá 27. oktbr. f. á. allt eins stríðir gegn N. L. 1—13—13, að ótilkvöddum þeim vitnum, sem leidd voru af appellöntunum þann 23. og 24. septbr. 1835. Þetta var þó því heldur nauðsyn til málsins nákvæmari upplýsingar sem það eftir actis og héraðsdómarans frásögn frá þessum tíma hvildi til 12. ágúst næsta árs, vegna þess, að sá konstitueraði sýslumaður í Þingeyjarsýslu, Schulesen, eftir amtsins tilbendingu meintist óhæfur til dómaraaðgerða í málinu sökum tilvonandi mægða við citantana, og áður ádreppinn málsundirbúningur milli Lunds eigara, fyrsta vitnis, Björns dbrm. Jónssonar, og klaustursins, eða Þórðarstaða administrators, einninn á þessu tímabili byrjað

hafði og, sem áður sagt, (að) eins að yfirvaldsins ráðstöfun í bráð niður fallið. Í tilliti til þess þann 27. oktbr. 1836 færða vitnis, dbrm. Kristjáns Jónssonar, var þess enn stærri þörf, að tilkalla þau vitni til samanburðar, sem þann 23. og 24. septbr. 1835 unnið höfðu um hans meinta óheimila brúkun skógarins quæstionis, þar eð vitnisburðir þeirra voru eiðfestir að honum ótilkvöddum, því N. L. 1—13—13 er ekki stílaður í favör þeirra seinni vitna, heldur þeirra áður færðu, og þar við þess parts, er þau produceraði. Eins og nú vitnið dbrm. Kristján Jónsson vitna varð í eigin sök, að líkindum á móti því, sem appellantarnir við hin vitnin upplýst höfðu um hans ólöglega skógarbrúkun, svo var það tendensen af þingsvitninu af 27. oktbr. 1836 yfir höfuð að infringera og móttsegja því, sem umunnið var þann 23. og 24. septbr. 1835, og einasta þetta má vera nóg til að hrinda þvílíku þingsvitni eftir N. L. 1—13—13, 14, sem annars enga þýðingu eða brúkun fengið geta. Meira er í þessu falli komið undir því, hvort vitnisburðurinn á að grundvalla identiske ellegar að eins homogeneous réttarkröfur partanna, heldur en, eins og undirdómarinn vill, hvort vitna á um identiske eða homogeneous facta. Bæði er oft torvelt að greina þessi að undir vitnaleiðslunni, og líka getur sá seinni vitnacidant ekki vitað, af hverri tegund þau facta verða, sem vitni hans um bera. Hitt er honum kunnugt, að hann, sem oftast leitar eftir factis diversis et contrariis móti þeim af hinum mótpartinum upplýstu, til þess þar á að byggja sína gagnstæðu réttarkröfu.

Af tilgreindum ástæðum, og in specie þeirri síðast áviknu, má landsyfirrétturinn því gefa appellantanna kröfu um að dæma þingsvitnið af 27. oktbr. 1836 ó-

merkt fullkomið meðhald, sem stríðandi á móti berum lagaboðum og lögmætum mótmælum, hver, án leiðbeiningar dómarans, framfærð af ólögkænum málsparti álitast mega eftir kringumstæðunum í tíma og löglega framborin.

Hvað realia sakarinnar áhrærir, þá er þess áður getið, að appellantarnir þann 12. Maji 1835 fyrir manntalsþingsrétti að Hálsi og við forum rei sitæ lýstu friði yfir þeim umþrætta skógarparti í Þórðarstaða landi sem tilheyrandi jörðinni Fjósatungu. Vegna þess, að ábúandi Þórðarstaða sama dag og umboðshaldari Árni Þórðarson þann 16. s. m. hvor um sig lýstu protesti móti friðlýsingunni, endurnýjuðu appellantarnir hana undir 20. Maji 1836, og var sú endurnýjun, ásamt friðlýsingunni, að nýju þinglesin við forum rei sitæ 31. s. m. eftir að þeir forgefins undir 26. Maji 1835 höfðu provocerað umboðshaldarann til að framfylgja með réttargangi protesti sínu.

Til forsvars eignarrétti Fjósatungu til skógarpartsins quæstionis hafa þeir framkomið með gömul eignaskjöl og vitnisburðarbréf og að lyktum þingsvitni, tekið 23. og 24. septbr. 1835, öll til sönnunar þessum eignarrétti og ómuna eignarnotum. Meðal nefndra eignarskjala telja appellantarnir fyrst svokallað bréf um Fjósatungu og Grindur með 3 innsiglum, útgefið 1466 af 6 gerningsvottum, með hverju Guðríður Finnbogadóttir fyrir jörðina Grindur m. m. makaskiptir, selur, gefur og afsalar sér til Finnboga nokkurs Einarssonar jörðina Fjósatungu með „öllum gögnum og gæðum, eignum og ítökum, sem þessari greindri jörðu fylgir og fylgt hefur að fornu og nýju, og hún, þ. e. Guðríður Finnbogadóttir, hafði fremst eigandi að orðið, að tilskildum skógarparti í Þórðarstaða jörðu sunnan frá

Dagmálahóli, er kallaður er, frá Fjósatungu og út í Tungugil“. Þeir innstefndu hafa til að hrinda þessa skjals sönnunarkrafti neitað þess autenticiteti, eins og væri það copia copiae, sagt, að það ekki geti vitnað í þess favör, sem afsalaði og makaskipti, að vottarnir einasta hafi getað vitað um orð og handsöl hlutaðeigenda, en ekki um seljanda heimild til þess afsalaða, að það ekki geti álitizt sem máldagi jarðarinnar Fjósatungu, ei heldur gefi rök fyrir appellantanna uppstandi, að því hafi verið haldið til laga eða heimildartök við höfð eftir Jb. Kpb. XI.

Hvað þá fyrstu mótsögn snertir, þá er það omni exceptione majus, að sú framlagða copia sé orðrétt skrifuð eftir þeirri í stiftskistunni undir Nr. 221 geymdu bréfabók, af því þessi copia er fidimeruð af landsins biskupi. En að þessi bréfabók innihaldi kópíur, en ei originaler, er ekki með einu orði líklegt gert, enn síður sannað, af innstefndum. Og þó sannað væri, að bréfið quæstionis í bréfabókinni væri afskrift, hnekkir það ekki þess krafti til þess í hið minnsta í sameiningu með öðrum síðar áviknum skjölum og skilríkjum að fullkomna þá lagasönnun um jarðarinnar Fjósatungu eignarrétt til skógarpartsins quæstionis, sem appellantarnir vilja útvega. Í öllu falli ber þess fyrirsögn með 3 „innsiglum“ með sér líkindi til, að bréfið sé skrifað eftir gildu frumriti, og að þeirri afskrift frumritsins þá hafi veittur verið trúverðugleiki, sýnir það, að bréfabókin geymist meðal stiftisins skjala sem hæfileg til sönnunar þeim, er með þyrftu, in specie til að sanna þá „hálfu kirkjuskyldu á Fjósatungu“, sem bréfið um talar.

Þessi réttur getur engan veginn samþykkt þá ályktun, sem undirdómarinn in casu leiðir af þeirri ástæðu,

að privat skjöl ekki geti vitnað í þess favör, sem þau út gaf, hvar af hann vill álykta, að makaskipta, sölu og gjafabréfið quæstionis ekki geti sannað rétt Fjósatungu jarðar til skógarpartsins í Þórðarstaðalandi, því af ástæðunni leiðir það einungis, að bréfið sannar ei heimild Guðríðar Finnbogadóttur til þess, sem hún afsalaði. Þar á móti sannar það heimildir Finnboga Einarssonar til þess, sem hann keypti eða móti tók, og ásamt allra þeirra, sem hafa frá honum leidda löglega aðkomst til jarðarinnar Fjósatungu með tilheyrandi. Að vísu bera þeir viðhöfðu vitundarvottar ei neitt um heimild seljandans, Guðríðar, til þess, sem hún afsalaði, en að neita henni, er að gera exception á móti afhendingarinnar gildi, hver óátalin hefur verið í 370 ár, og yrði þvílík exception þá að sannast, hvað ekki er skeð. Yfir höfuð liggur það í hlutarins eðli, að þeir, sem vitna um orð og gerðir kaupanda og seljanda, þar í megi álítast trúverðugri en kontrapartarnir sjálfir, og þess vegna þess heldur eins koma þessum sem þriðja manni að gagni. Skjalið quæstionis getur eins vel undir öðru en máldaga nafni haft nægan sönnunarkraft í öllu, sem það um hljóðar. Nafnið er því fremur indifferent sem það er ómótmælanlegra, að engin regla gefst fyrir máldaga lögun og innihaldi og engri vissri er í því tilliti fylgt í praxi eða þeim löggiltu máldögum. Einasta átti eftir Jb. Lbrb. VI sérhverrar jarðar afsalsbréf ásamt að innihalda skýrslu um landamerki jarðarinnar, hennar eignir og ítök í annara lönd m. m. Þessa síðasta er gætt í afsalsbréfinu með tilliti til skógarpartsins quæstionis. En þótt önnur ummerki Fjósatungu landeignar ei séu þar ákveðin, er það þessu máli ei viðkomandi. Að lyktum verður þess ekki með neinum rétti krafizt, að skjöl, gerð fyrir 370 árum

siðan, skuli samin og með farin að þessara tíma réttarvenju og kröfum. Hvergi er það í Jónsbók, fremur en öðrum samtíðar lögum, að afsalsbréf skyldu lesast á þingi. Nóg var, ef þau gerð voru fyrir sýslumanni eða lögmanni, sem til sönnunar gerningnum settu innsigli sín undir, *eða fyrir nokkrum öðrum skilríkum mönnum, sem gerðu hið sama* (confer Jónsbók, Kph. XII), hvað og in casu sést að vera skeð, eins og líka mörg afsalsbréf eldri tíða eru á líkan hátt samin af viðverandi gerningsvottum. Ekki er það heldur meining orðsins „að halda til laga“, að láta lesa kaupbréf sitt á þingi, heldur að verja þá keyptu jörðu með lögum og réttargangi, ef á þyrfti að halda. Þetta var fyrri, eins og enn í dag, kaupandans skylda í tilliti til þeirrar keyptu eignar, hvar á móti seljandi lofaði, og lofar enn í dag, að svara lagaríftingum á þeirri sömu, eða bæta kaupanda skaða sinn, ef jörðin verði af honum unnin með réttum lögum. Auk þeirra heimildartaka, sem lágu í sjálfum handsölum kontrapartanna, var þetta loforð fyllsta heimildin, og um hvort um sig vitna þeir 6 skilríku, viðverandi menn og vitundarvottar in casu.

Sú præsumption fyrir, að Guðriður Finnbogadóttir selt hafi Finnboga Einarssyni óheimilt, þegar hún seldi honum skógarpartinn quæstionis, sem innstefndu leiða af því, að skógarparturinn liggur í Þórðarstaða landareign, veikist stórum af þeim álitlegu rökum, sem appellantarnir ómótmælt fært hafa af ættarskýrslu kontrapartanna Guðriðar og Finnboga, því það er jafn ólíklegt, að Einar ábóti á Munka-Þverá, faðir Finnboga, hafi látið skógarpartinn quæstionis ranglega ganga undan jörðinni Þórðarstöðum, sem tilheyrði klaustrinu, sem hitt, að sonur hans, Finnbogi, hefði keypt og að gjöf þegið óheimilt af Guðriði, að þá lif-

andi nánasta ættfólki þeirra beggja. Þessi præsump-tion hverfur og aldeilis við þá athugasemd, að sjálf landslögin, Jónsbók Kpb. XXI, gera ráð fyrir skógar-eign eins á annars manns jörðu, hvað einninn, eins og líka önnur samkynja ítök í ótal jörðum, enn í dag finn-ur stað.

Appellantarnir hafa framvegis til sönnunar sínu máli framlagt 6 vitnisburðarbréf, nefnilega 2 fidimer-uð af landsins biskupi eftir bréfabók í handritasafni sáluga biskups dr. H. Finnssonar, 2 ex autographo membraneo legati Arnæmagnæani, fidimeruð eftir „Den i det kongelige Gehejmearkivs store Diplomatarium opbevarede Kopie“, og 2 kopiur eftir gamalli bréfa-bók, innihaldandi afskrift af Munka-Þverárklosturs bréfum, einninn fidimeraðar af próf. og Gehejmearki-var Magnussen. Vitnisburðabréf þessi eru öll útgefin 1469 á Illugastöðum í Fnjóskadal, sama dag, „in festo Lucæ evangelistæ“, 3 af Lofti Marteinssyni, öll sam-hljóða, og hin 3 af Jóni Þórðarsyni, að öllu leyti eins samhljóða. Komast þau öll svo að orði, „að eg hefi vitað, haft og haldið landamerki á millum jarðanna Lunds og Þórðarstaða, er liggja í Fnjóskadal, garð þann, sem liggur við dælina fyrir sunnan Lunds sel ... að þann skóg, sem fyrir sunnan er sagðan garð og í móts við Fjósatunguskóg, hefur engi maður sér eign-að eða í unnið, nema þeir, sem leyfi hafa haft af for-stöðumönnum Munka-Þverárstaða“. Að þessir vitnis-burðir og allir samhljóða geymast þanninn á slíkum þremur stöðum og í því líkum þremur bréfasöfnum, eykur mjög svo þeirra trúverðugleik í því, sem þeir mættu vera þessu máli viðkomandi, og það þess held-ur sem þeir eru klausuleraðir með þeim á þeim tím-um, á hverjum þeir gefnar eru, siðvanalega vitnisburð-

areidstaf í slíkum tilfellum og eru teknir og útvegaðir af áður nefndum Einari ábóta lifandi í favör af Munka-Þverárklaustri og jörðinni Þórðarstöðum, en nefna Fjósatungu og skóg hennar að eins incidenter, mega því í þessu tilfelli vera því trúverðugri sem þeir geymast í klaustursins eigin bréfasafni, þess rétti til verndar öðrum á móti. Vitnisburðum þessum er að öðru leyti mótmælt af innstefndum sem ekki autentiskum, af því þeir séu copia copiae og sem teknir að mótpartinum ótilkvöddum á ólöglegan hátt á sínum tíma. Þá fyrri mótsögn getur rétturinn ei samþykkt, í hið minnsta hvað viðvíkur þeim kopíum, sem teknar eru af afskrift þeirri, sem geymd er í hins konunglega leyndarskjalasafns stóra diplomatario, því báðar þessar kopíur mega vera og eru teknar undir umsjón þess opinbera, þar eð nefnd afskrift ber með sér, að skrifuð sé eftir original kálfskinsbréfum í Árna sáluga Magnússonar skjalasafni, hvar af annað bréfið, eins og kopían í aktinum sýnir, þá enn hafði sitt hangandi innsigli. Sú síðari viðbára finnst, hvað skógarpartinn quæstionis áhrærir, heldur ekki að hafa neina ástæðu, sem eins ósönnuð exception.

Þegar vitnisburðirnir þanninn, hvað þetta mál snertir, eru teknir trúverðugir, er allt undir komið útlæggingu orðsins: „í móts við“. En landsyfirrætturinn má að öllu leyti fallast á appellantanna meiningu, að það hafi hér þýðinguna „tenus“, „henimod“, „ved Siden af“, því þannig er það á eldri tímum almennast brúkað, bæði í lögum og réttarskjölum, kirkjumáldögum, rekaskráum klaustranna og þess háttar. Er það bæði að þýðingu og brúkun í landsins eldra lagamáli að öllu synonymt við „í móti“, „móts við“, „til móts“ (Jb. Llb. XVI, XX, Lbrb. IV, VI og viðar). Landsyfirrætturinn verður því

heldur að fallast á þessa meiningu sem innstefndir enga sönnun hafa fært á, að jörðin Fjósatunga fyrr eða seinna átt hafi skóg í Fnjóskadalnum vestan megin ex adverso þeim í vitnisburðarbréfunum umtalaða Munka-Þverárklosturs skógi. Við þessa lögmætu útleggingu orðsins „móts við“ eykst einninn gildi makaskipta, sölu og gjafabréfsins af 1466, sem aftur gefur upplýsingu um, hver Fjósatungu skógur það er, sem vitnisburðirnir, gefnir þremur árum síðar, til vísa, hvert nafn á skógarpartinum quæstionis líka hefur við haldizt yfir 300 ár. Eftir þeim áður tilfærða Jb. Llb. XXI er það ei heldur trúlegra, að sá umþrætti skógarpartur beri Fjósatungu nafn sem þessarar jarðar láns-eða leiguítak en sem eignarítak.

Til þess enn fremur að hnekkja framannefndum skilríkjum fyrir eign Fjósatungu yfir skógarpartinum quæstionis hefur verjandinn í héraði framlagt extrakt af máldögum Munka-Þverárklosturs, akt. pag. 124—125, 149—150, hvar það þó finnst að vera in confesso meðal partanna, að aðrir og autoriseraðir máldagar fyrir Munka-Þverárklostri séu til, sem finnast aftan við Hóladómkirkju máldagabók, uppskrifaða 1639, hvar í meðal annara upptaldrá eigna stendur: „Skógur í Þórðarstaða landi gegnt Fjósatungu“. En þó að orðið gegnt væri hér látið þýða vissa áttarafstöðu, getur þó orðið „Fjósatungu“ hér, sem oftast í íslenzku máli og eldri tíða jarðarskjölum, eins vel elleptice skilizt um Fjósatungu skógareign eða jarðar þessarar landeign vestanvert við Fnjóská, eins og sjálfan bæ nefndrar jarðar. Landsyfirrétturinn finnur því meiri ástæðu til, að orðið „gegnt“ hér hafi þessa þýðingu, líkt sömu merkingar orðinu „móts við“ í vitnisburðarbréfunum frá 1469, sem hún vel á við þessi. En bæði þau og mál-

dagaextraktinn er í sama klausturs nafni gerð, og því að líkindum samhljóða um sama efni.

Eftir framansögðu eru, að landsyfirrættarins meiningu, næg gögn og rök fyrir því, að skógarparturinn quæstionis þegar á 15. öld tilheyrt hafi jörðinni Fjósatungu, og í seinastnefndum máldaga fyrir Munka-Þverárklaustur, samanbornum við önnur ávikin dokument, líka rök til þess, að svo hafi enn þá verið árið 1639.

En appellantarnir hafa ennfremur með þingsvitni, teknu 23. og 24. septbr. 1835, sannað Fjósatungu jarðar óhindraða og ótakmarkaða eign og brúkun skógarpartsins quæstionis frá eldri til seinni tíða, í hið minnsta allt að árinu 1802. Í þessu þingsvitni hafa nefnilega vitnin Jón Ólafsson, Árni Magnússon, Páll Guðmundsson, Jón Jónsson og Jóhannes Halldórsson til spurninganna 1, 2 og 5 samhljóða og skýlaust svarað, að þeir viti, að Fjósatunga hafi átt skóginn milli Búðartungugils og Yzta- eða Dagmálahóls, að þessarar jarðar ábúendur hafi brúkað hann sem hennar eign, en að geitaganga og fjárbeit frá Fjósatungu komið hafi á móti engjaláni til Þórðarstaða í Fjósatungu-landi, hvað seinasta vitnið, Benjamín Jósafatsson, einninn veit. Framvegis hafa vitnin Jakob Þorvaldsson, Árni Magnússon og Páll Guðmundsson til 8. og 9. spurningar hiklaust svarað, að jörðin Kaupangur hafi átt og í þeirra tíð notað sér skógarhögg í Fjósatungu skógi eftir gamalli lögfestu og sumpart eftir tilvísun Fjósatungu ábúandans móti hest(st)öðu og kúagöngu Fjósatungumanna í Kaupangslandi. Svo hafa og vitnin Jón Jónsson og Sigurður Sigmundsson unnið, að þau hafa heyrt sama. Og verður fyrrnefndum vitnum því síður hrundið vegna þess, að þeir annað hvort hafa verið Kaupangurs eigendur eða þessum vandabundnir,

að Kaupangs notkun þessa skógarhöggs af engum nú er átalín eða heimtuð. Í svari vitnisins Árna Magnússonar til 8. spurningar liggur og, að hann nú ekki lengur búi þar, og siðarnefndra tveggja vitna lýtur að því sama sem hinna. Undirdómarinn álitur vitnin ógild til að sanna brúkun Fjósatungumanna á skógarpartinum quæstions frá eldri tíðum til þess fyrir 30 árum síðan, en kallar það ósannað, quo titulo brúkunin hafi skeð, sem því heldur er ógrundað, sem fimm af þeim samhljóða hafa borið og eiðfest, að skógarparturinn quæstions hafi verið brúkaður sem eign, alt svo titulo dominii, frá Fjósatungu.

Til ógildis þessu þingsvitni hafa innstefndir einninn uppástaðið, að það sé ólöglega fært að óstefndum dbrm. Kristjáni Jónssyni, nú á Illugastöðum, af því vitnin beri um, að hann fyrstur manna hafi byrjað, sem ábúandi á Þórðarstöðum, að takmarka Fjósatungumanna frjálsa brúkun á skógarpartinum, hvers vegna undirdómarinn líka í þessu tilliti álitur þingsvitnið að vera nullitet eftir N. L. 1—4—1. En þess er að gæta, að nefndur dannebrogsmáður Kr. Jónsson hvorki í stefnunni til þessa þingsvitis eða í spurningum sést tilgreindur af appellöntunum, en þó að vitnin í svörum sínum hermi um hans gerðir, getur það því síður álitizt appellantanna skylda að stefna honum til að heyra á vitnaleiðsluna, sem það er hulið og ósannað, að þeir hafi vitað vitnanna þekkingu og framburð fyrirfram, og það ei heldur af proceduren getur sézt, hvort þeir vissu um Kristjáns Jónssonar umunnu gerðir, og stríðir þingsvitis móttaka að honum óstefndum því engan veginn móti N. L. 1—4—1.

Þó það enn fremur sé af nokkrum þessara vitna óupplýst, hvar og hve lengi þeir hafi búið í Fnjóskadal

og haft tækifæri til að safna eigin reynslu um það, sem þeir borið hafa, fyrir hverju vitnin að öðru leyti ei þurfa að gera neina grein, er það, sem undirdómarinn fyrir ber, samt aflaga og ofhermt, „að þau“ nefnilega „séu testes singulares, eða hafi vtnað um singulær og isolerede facta og um eintómt rykti eða orðróm annara manna“, því þegar vitnunum ber saman um tímalengdina síðan Kr. Jónsson reyndi að hindra Fjósatungumenn í skógarnautninni, sem og, að þessir brúkuðu skóginn eftir sem áður, þá er þetta ei framburður um isolerede facta, þegar að eins vitnin hafa tekið eftir þessum factis til sama tíma, eins og hér er tilfellið með svo mörg sem eftir N. L. 1—13—1 þurfa til fullrar sönnunar.

Að landsyfirréttarins meiningu er þanninn með því seinastnefnda þingsvitni í sameiningu með áður umgetnum skjölum og skilríkjum framkomin gild laga-röksemd fyrir því, að skógarparturinn quæstionis hafi verið eign og hafi verið brúkaður sem eign Fjósatungu til þess í hið minnsta eftir seinustu aldamót. Þar á móti er ekki hin minnsta átylla fram komin fyrir því, að nefndur skógarpartur hafi verið eign Þórðarstaða, eða að Þórðarstaða ábúendur hafi notað eða gert nokkurt tilkall til hans fyrr en dbrm. Kr. Jónsson, nú fyrir rúmum 30 árum síðan, fór að brúka hann sem ábúandi Þórðarstaða og reyna til að takmarka Fjósatungu ábúendur í skógarins notum, hverir þó jafnframt og stöðugt til þessa tíma, eftir svörum flestra vitna til 3. og 4. (cfr. 18. og 19.) spurningar, hafa brúkað skóginn til eigin þarfa og jafnvel (eftir nokkurra skýrslu) léð hann öðrum, sem áður.

Þó að nú landsyfirrætturinn í tilliti til þessa mál-efnis nærverandi ásigkomulags með innstefndum vildi

antaka, að hefð gæti hér á landi fundið stað eftir N. L. 5—5—3 og 4, hvað þó engan veginn er svo expediti juris, þar eð nefndir artíklar ekki eru hér lögleiddir, svo gæti það þó ei komið innstefndum að haldi, þar eð þeir engar sönnur hafa fært á, að Þórðarstaða ábúendur stöðugt í hefðartið hafi brúkað skóginn quæstionis sem þeirrar jarðar eign, og það sýnist in confesso milli partanna og er antekið af héraðsdómaranum, að engi sönnun sé fengin um nokkra brúkun Þórðarstaðamanna á skóginum frá árinu 1818 til 1823, hvar við þeirra possessio sem discontinua í öllu falli verður ónóg til að vinna hefð. Landsyfirrétturinn má líka samsinna undirdómaranum í því, að á hinum tímabilunum sé heldur engar sannanir að því komnar, að ábúendur Fjósatungu hafi tekið leyfi til yrkingar í skóginum hjá Þórðarstaða eiganda eða ábúanda. Þeir fyrri hafa þanninn stöðugt yrkt skóginn quæstionis til nærverandi tíða sem sinnar jarðar eign, og því verið in possessione. Þeir hafa fremur en þeir gætu verið skyldir til sannað sinn eldri statum possessionis et dominii, því sönnunarskyldan hlaut að hvíla á Þórðarstaða forsvarsmanni, sem ekki vildi respektera statum quo, heldur vindicera undir Þórðarstaða eign, sem annar hafði í hefðarhaldi, hvert eð vera mátti þessum, með hliðsjón til N. L. 5—5—5, fullt forsvar, þangað til vindikantinn sannaði sinn betri rétt, hvað in casu ekki er skeð. Og þó að landsyfirrétturinn hefði gilt metið það í þessum dómi ómerkt gerða þingsvitni frá 27. oktbr. f. á., sem það helzta, er innstefndir hafa til síns máls, finnst ekkert pösitívt af þeim þá leiddu vitnum framborið um rétt Þórðarstaða til skógarpartsins quæstionis eða um það, sem að honum getur styrkt, nema af þeim tveim vitnum, sem álitast mega í þessu

máli quam maxime inhabiles, dbrm. Kr. Jónssyni og ábúanda Þórðarstaða, Þorláki Þorsteinssyni. Hinna annara vitnanna skýrsla gerir hvorki til né frá, því annað hvort er framburður þeirra grundaður á daglegu tali eða rykti, ógreinilegri vitneskju á því, sem þeir hafa heyrt af öðrum, eða þeim er ókunnugt um kolagerð og skógarbrúkun í Fjósatungu skógi, eða þeir ekkert hafa heyrt og ekkert vita um, hvort hún hafi skeð þar með eða án leyfis Þórðarstaða ábúanda. Það eina lögfasta og ekki exciperaða vitni í þessu þingsvitni, Páll Guðmundsson, ber þar á móti, að Fjósatungumenn árlega hafi gert til kola í skógarpartinum quæstionis, en Þórðarstaðamenn ekkert í honum yrkt, hvað eð er appellantanna máli til styrktar. Eins getur það ei færzt til sönnunar málsins móti appellantanna neitun, þó að nokkrir af vitnunum borið hefðu, að skógarhöggið í Fjósatungu skógi, eða þetta í sameiningu með geitagöngu í Þórðarstaða landi, hafi verið brúkað af Fjósatungumönnum á móti engjaláni í þessarar jarðar landi, því bæði sýnist það að vera in confesso, að nefnd geitaganga er ítak út af fyrir sig, sem hvorki með né án skógarítaksins uppástenzt að vera gengið undan Fjósatungu, fremur en Þórðarstaða slægjuítak í Fjósatungu- eða svokallaðri Þórðarstaðamýri. Og líka má einmitt þetta hnekkja því uppástandi, að skógarítakið sé gengið undan Fjósatungu eigendum við præscription eða hefð, sem ei heldur gat komið Fjósatungu að skaða eftir Jb. Llb. XXVI. kap. in fine, þar eð appellantarnir með vitnum höfðu sannað, að skógurinn quæstionis fyrir seinastliðinn 30 ára tíma hefði verið í Fjósatungu eiganda eignarhaldi. Það subsidiaera uppástand, að sá umþrætti skógur hafi á sínum tíma verið upprættur, og þá eftir Jb. Llb. XXI

genginn undan Fjósatungu, er eins ósannað sem mót-mælt.

Það er þá eftir öllu framantöldu með óhnekkum skjölum, gögnum og vitnum sannað, að sá umþrætti Fjósatunguskógur frá upphafi hefir verið seldur til og frá ómunalegri tíð heyrt undir og fyrr og síðar sem eign verið brúkaður af Fjósatungu-ábúendum eða eigendum, hvar á móti það er ósannað, að brúkun skógarins hafi verið með leyfi eða eftir ávísun (Udvisning) Þórðarstaða bónda. Landsyfirrætturinn verður því einninn eftir appellantanna uppástandi að tildæma Fjósatungu og hennar eigendum fullkominn eignarrétt til umþrættis skógarparts í Þórðarstaða landi frá Dagmálahóli út til Búðartungugils, án þess nákvæmar að ákveða takmörk hans, fyrst þessa er ei æskt af pörtunum, hverra procedure, eins og líka afstöðumálverk-ið, þó lýtur að því, að svonefnd Búðartunga í Búðartungugili sé viss hluti hans.

Sú af undirdómaranum landsyfirrættinum tilsenda útskrift af Norðursýslu justitsprotokolli til styrktar hans dómaraverkum og Munka-Þverárklausturs mál-efni getur sem aldrei fyrir undirrættinn framkomin á móti appellantanna protesti ekki til greina tekizt, og leiðir landsyfirrætturinn því hjá sér að meta þessa skjals gildi eða ógildi í þessu máli.

Undirdómarinn er, eins og áður sagt, í þessu máli stefndur til að standa til rétta, og það líka sem skrifari, fyrir það, að hann ei skyldi hafa akterað þá provokation til assessor Jónassen, sem umtöluð er í réttargerðunum pag. 159—160 og sem við þennan rétt er fram lögð, sem og líka fyrir það, að hann pag. 93 í aktinum með eigin hendi skyldi hafa breytt skrifvillu í verjandans innleggi, sem þar af innfestum miða og þá

framlagðri fidimeraðri kopíu sést, að í því verið hafi, en hvorki ber aktinn með sér, að nefnd provokation virkilega sé framlögð í undirréttinn, hvar á móti af honum sést, að partarnir hafa undirskrifað í þingbókina, þegar réttinum var upp sagt, hvað því einnig gefur præsumption fyrir, að sá í forordn. 15. Augusti 1832 § 10 skipaði upplestur af því framfarna hafi skeð eða sé fráfallið, og í tilliti til þess seinast ávikna má þess geta, að sú framlagða copia ei getur álitizt að hafa fidem publicam eða stærri tiltrú en réttargerðirnar sjálfar, hverra trúverðugleiki einasta hrundið verður af öðrum, sem þar til hefðu publicam auctoritatem.

Þó að nú landsyfírrétturinn ei geti fundið nægar ástæður til að áfella undirdómarann sem skrifara, verður því uppástandi hans í innleggi af 25. Maji í ár, að appellantarnir verði sektaðir fyrir þeirra orðatilteki í stefnunni og uppástand honum á móti sem dómara, samt ei meðhald gefið, því, eins og áður og hér eftir er á vikið, hefur hann qua talis gefið appellöntunum nægar orsakir til kvörtunar og Irettesættelse, hvar fyrir hann ei hjá kemst að betala málsins kostnað fyrir þessum rétti, er ákveðst til 30 rbd. silfurmyntar.

Hvað meðdómsmennina snertir, sem hvorki hafa mætt eða mæta látið, burtfellur það yfir þeim gerða uppástand, af því þeir engan hlut hafa átt að þeirri ákærðu vitnaleiðslu eða öðrum hér átöldum dómara-gerðum, hverar, sem stríðandi á móti dómarans lögskyldum við appellantana, álitast mega að hafa gefið tilefni til appelsins. Að dómarinn án nægra orsaka er stefndur til að standa til rétta sem réttarskrifari, yrði að því leyti sem þar á sér í lagi mætti grundvalla réttarkröfu um kost og tæringu, að koma honum að haldi.

En þar hann hvorki persónulega hefur mætt né gert þvilíkt uppástand qua réttarskrifari, er engi nauðsyn til réttarins atkvæðis hér um, eins og ekki helddur finnst ástæða til að sekta appellantana, þó þeir sér í lagi stefnt hafi héraðsdómaranum qua réttarskrifara til að standa til rétta fyrir þá ósannaða breytni hans, er þeir absque animo injuriandi meintu lögum gagnstæða í sömu sök, hvar hann eins var stefndur sem dómari, en þótt sú meining þeirra ekki fái réttarins meðhald.

Eftir kringumstæðunum er málskostnaður fyrir undirréttinum hvorugum málspartanna að tildæma. Salarium til Munka-Þverárklausturs málsfærslumanns í héraði, landsyfirréttarassessor Jónassens, hvert dómariinn ástæðulaust hefur uppálagt appellantanna fullmektugum að betala, og þar með einninn orsakað appell, lúkist honum af því opinbera með 15 rbd. silfurmyntar. Hann getur ei álitizt að hafa fráfallið málsfærslulaunum í sínu fyrra innleggi af 28. oktbr. f. á., þar eð hann krafðist þeirra með því síðara af 25. nóvbr. næst eftir, en áskildi sér í hinu fyrra rétt til ýtarlegra tilsvars.

Að því leyti mál þetta viðkemur því opinbera, verður þess getið, að vörn þess og rekstur í héraði hafa verið lögmæt.

Því dæmist rétt að vera:

Það að Hálsi í Fnjóskadal þann 24. oktbr. 1836 í þessu máli leidda þingsvitni á ómerkt að vera. Appellöntunum, presti H. E. Thorlacius á Miklagarði, J. Benediktssyni, B. Benediktssyni og Ingibjörgu Ólafsdóttur, á sem eigendum jarðarinnar Fjósatungu í Fnjóskadal og Þingeyjarsýslu með fullkomnum eignarrétti að tilheyra sá svokallaði Fjósatungu skógur í Munka-Þver-

árklaustur jarðarinnar Þórðarstaða landi frá Dagmálahóli norður til Búðartungugils.

Málskostnaður fyrir héraðsréttinum niður falli, en betalist appellöntunum fyrir landsyfirréttnum af undirdómaranum, sýslumanni Jóhanni Arnesen, með 30 (þrjátýgir) ríkisbankadölum silfurmyntar.

Í salarium til landsyfirréttarassessors Jónassens betali það opinbera 15 (fimmtán) rbd. silfurmyntar.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna eftir hans löglega auglýsingu undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, 4. september

d ó m u r :

í málinu nr. 6/1837: Þingeyrarklaustur
contra

prestinn Magnús Magnússon sem beneficiarius til
Glaumbæjar prestakalls.

Tilefni þessa máls er svo vaxið, að í febrúarmánuði 1835 rak hval á landeign Glaumbæjarkirkju jarðar Vestari-Vika á Skaga innan Húnavatnssýslu, hvern hval innstefndi, prestur Magnús Magnússon, tileinkaði sér og hagnýtti sem honum með réttu tilheyrandi. Skömmu seinna gerði administrator Þingeyraklausturs, Björn Ólsen, að skipun norður- og austuramtsins, leiddri af administrators fyrirspurn þar um, tilkall til $\frac{1}{2}$ parta hvalsins sem tilheyrandi klaustrinu. Og þegar presturinn ekki án undangengins dómsúrskurðar kvaðst láta neitt af hvalnum laust við administrator,

höfðaði þessi, að boði norður- og austuramtsins í bréfi þess af 8. apríl næst á eftir, málssókn þessa gegn presti, hverjum antið sama dag að tilhlutan stiftsyfirvaldanna veitti umbeðið beneficium processus gratuiti, skikk-aði líka student Einar Stefánsson til þess prestsins vegna að halda svörum uppi bæði gegn administrator Ólsen fyrir klaustursins hönd sem og gegn prófasti í Húnaþingi, Jóni Péturssyni, hver sem intervenient einninn fram kom með tilkall til nokkurs hluta úr hvalnum quæstionis, þó einungis þess hluta, er administrator gerði tilkall til, og sem nam $\frac{1}{8}$ parti af öllum hvalnum. Undirrættardómur í málinu, afsagður 6. október f. á., frítekur innstefndan fyrir administrators tiltali, en frávísar prófasts J. Péturssonar kröfu, sem ekki var fyrirfram lögð undir aðgerðir hlutaðeigandi sáttanefndar, en þótt hans krafa væri frá hans hendi að öllu privat. Dóminum er vegna Þingeyrarklausturs fyrir landsyfirrættinn að tilhlutun hins opinbera innstefnt til ógildis, sem og undirdómaranum, er stefndur er til að standa til rétta til málskostnaðar úláta. Intervenientinn virðist þar á móti að hafa að svo stöddu látið sér lynda orðnar málalyktir, og er hann þannig sök þessa nú fyrir þessum rétti óviðriðinn.

Ástæður appellantsins fyrir tilkallinu quæstionis eru einkum byggðar á þeirri svokölluðu „rekaskrá“ Þingeyrarklausturs, hver af honum hefur í bókfelli framlögð verið fyrir undirrættinum, og saman er tekin af fleirum eldri skrám árið 1645, líka á vísitáziu Jóns biskups Vigfússonar af dato 1685, framlagðri í fidi-meraðri afskrift. Kemur þar svo að orði um rekarétt Glaumbæjar kirkju: „Kirkjan á reka fyrir Víkna löndum móts við aðra menn,“ hver orðatiltæki appellantinn vill skilja svo, að Glaumbæjar kirkja eigi reka

fyrir Víkna löndum í sameign og eftir tiltölu við aðra. Innstefndi þar á móti byggir rétt sinn til alls hvalsins quæstionis á því, að í dómi, gengnum á alþingi 1649 af 6 lögréttumönnum, hver dómur er in originali á bókfelli fram kominn, áhrærandi þætu um reka fyrir Víkna löndum milli Glaumbæjar og Mælifells kirkna, sé ákveðið, „að Glaumbæjar kirkja út af (fyrir sig) eignist og bíhaldi eftir gamalli hefð Vestari-Víkum með gagnsemd, er tilhlýðir,“ en hvalurinn quæstionis sé ómótmælanlega rekinn fyrir þessarar jarðar landi, að rekaskráin, sem samanskrifuð privata autoritate af gömlum og ólæsilegum skrám og skjölum og aldrei af konungi staðfest, ekki geti álitizt að hafa nokkurt gildi eða trúverðugleika m. m., að klaustursins umboðsmenn aldrei hafi, fyrr eða síðar í manna minni, eftir skránni gengið í tilliti til rekans fyrir kirkjujarðarinnar Vestari-Víkna landi, þó tvisvar sinnum hafi það að borið í nú lifandi manna tíð, að hval hafi rekið innan nefndrar jarðar rekamarks, en að Glaumbæjar prestur sem beneficiarius til þessarar kirkjujarðar notið hafi rekans átölu- og tilkallslaust, og þannig sé því rekarétturinn fyrir Vestari-Víkna landi, enda þó klaustrið fyrrum haft hefði í honum nokkra hlutdeild, propter non usum af klaustursins hálfu algerlega undan því genginn. Hvorttveggja málspartur hefur uppástaðið málskostnað og salarium sér tildæmt. Ástæður þeirra koma nú til yfirvegunar.

Rekaskrá Þingeyraklausturs, hvernar áður var getið, tileinkar klaustrinu með þremur ákvörðunum rekatiltölu fyrir Víkna landi, eins og undirdómarinn hefur á vikið. Þessi þrenn skipti á rekatiltölunni eru bæði óljós og innbyrðis svo mismunandi, að ekki er auðvelt úr að ráða, hver vera skuli í fyrirrúmi. Citantinn vill

láta fylgja þeim, sem eru í miðið og byrja með orðunum: „Þetta eru rétt hvalskipti í Víkum“ etc., án þess hann fært hafi ástæður fyrir, hvers vegna þessi skipti ættu að teljast hinum áreiðanlegri. Svo mikið er að visu ljóst, að hvorum skiptunum sem fylgt er, eignast jörðunni Vestari-Víkum ekki nema ½ partar úr reka fyrir Víkurlandi, en hinn hlutinn eignast sumpart jörðunni Kaldrana og Höfnum (hvar af hin síðar talda jörð að öllu, en sú fyrrtalda að hálfu, tilheyrir Þingeyraklaustri, eður ¾ partar af Víkna reka), en sumpart nafngreindum mönnum, hverir þó ekki eru í öllum skiptunum þeir sömu. Þetta atriði, að skráin inniheldur þrenn og hver öðrum frábrugðin skipti á rekamtölunni, er í sjálfu sér svo mikilvægt, að það virðist því nær einhlitt til að hnekkja skrárinnar trúverðugleika, því þar af er auðsætt, að originalskrárnar, af hverjum skráin quæstionis er saman dregin, hafa verið innbyrðis ósamþykkar og ósamhljóða, eins og skráin sjálf líka ber það allvíða með sér, að hún er byggð á sögusögn, og henni óljósri, einstakra manna, sem teljast ekki *betur vita* eða *munu svo vera* eða *sá eða sá hafi sagt sér svo* um hitt eða þetta af klaustursins í-ítökum. Þeir, er saman drógu skrána, kveða og svo að orði, að þeir 1645 hafi skrá þessa samanskrifað eftir eldri skrá, gömlum og fornum, eftir því, sem þeir gátu framast og glöggvast lesið og í ráðið fyrir elli og forrottnun originalanna, hverjum því ekki getur tillagzt trúverðugleik(i) þannig ásigkomnum, sem hér segir, allra sízt hvar skrárinnar ákvarðanir vefengjast af öðrum skilríkjum, enda þótt yngri væru. Að visu er skráin lesin á alþingi árið 1688 að forlagi þáverandi klausturhaldara Þingeyraklausturs, Lauritz Kristjáns-sonar Gottrups. Og þessari þinglýsingu hennar vill

klaustursins svaramaður eigna þann kraft, að skráin sé þar við orðin að dómi eða alþingissamþykkt, en þetta getur engan veginn fengið þessa réttar meðhald, því þinglýsing skjals nokkurs bætir ekkert úr þess innvortis brestum eða gefur því þann trúverðugleik, það ekki áður hafði, eins lítið og vorra tíða lögfestur, þó upplesnar séu á þingi, geta kallast qua talia að hafa nokkra réttarverkun. Skráin quæstionis er heldur ekki af konungi staðfest, hvers þó hefði við þurft, ef hún, sem privata autoritate var samantekin, átti að geta heitið áreiðanlegt skjal og gild til að hnekkja annara kröfum um það, er skráin tileinkar klaustrinu. Að hennar ákvörðunum um ítök klaustursins allviða kunni fylgt vera, sannar ekkert hennar gildi, því hvar svo er ástatt, má það álítast grundað á gamalli brúkun, viðlíkt og samþykki, fremur en sjálfri skránni qua tali, og allra sízt verður þar af ályktað, að skráin skuli og gilda þar, hvar, sem in casu, gildi hennar og trúverðugleika er mótmælt.

Sá af innstefndum framlagði dómur af 1649 veikir og mjög gildi skrárinnar um leið og hann styrkir rétt Glaumbæjar kirkju til rekans quæstionis. Dómur þessi, hver genginn var að tilhlutans landsins höfuðsmanns, Henriks Bjelkes, í nærveru viðkomandi biskups, Þorláks Skúlasonar, og sýslumannanna Guðmundar Hákonarsonar og Benedikts Halldórssonar, semt fleiri, átti sérílagi að miðla málum milli Glaumbæjar- og Mæli-fellskirkna áhrærandi reka fyrir Vestari-Víkum. Ber hann þess ljóst vitni, að skráin quæstionis þá ekki var álitin til álits eða greina takandi, hvað bæði má ráða af því atriði, að hennar hvergi finnst getið í dóminum, en þótt hann sé að eins 4 árum síðar genginn en skráin er síðast saman dregin, sem og þar af, að það má, eftir

því sem undir málsfærslunni er upplýst, álitast sannað, að sá annar, sem dómsmennina útnefndi og að þeirra tíma sið hefir átt yfirtilsjón dómaraverkanna, hafi þá verið klausturhaldari Þingeyraklausturs, hver því að líkindum mundi skotið hafa dóminum til lögréttunnar, ef honum þótt hefði klaustursins réttur með dóminum aflaga borinn gegn þess gildum eignarskjölum. Þessi dómur ber með sér, að þegar hann fram fór, var það einungis Mælifellskirkja, sem tilkall gerði til reka fyrir jarðarinnar Vestari-Víkna landi, hvern reka Glaumbæjarkirkja þá, eins og nú, eignaði sér, og þegar nú dómurinn ákveður, að siðarnefnd kirkja eftirleiðis skuli eignast og bihalda Vestari-Víkum út af fyrir sig eftir gamalli hefð, með gagnsemd, er tilhlýði, er það auðséð, að þar við útilokast allir aðrir en Glaumbæjarkirkja frá rekanum fyrir téðrar jarðar landi, undir eins og orðin sjálf bera það með sér, að Vestari-Víkur lengi á undan höfðu einar aðnotið rekans, og Mælifellskirkja hafið tilkallið um hluttöku í rekanum án þess að geta sannað heimild sína þar til, því orðin: „eftir gamalli hefð“ vitna um, að Vestari-Víkur, þegar dómurinn gerðist, höfðu lengi verið rekans aðnjótandi. Dómurinn skerðir þannig ekki þriðja manns, in casu Þingeyraklausturs, rétt í neinu, því citantinn hefur ekki getað sannað, að klaustrið ætti rétt til Vestari-Víkna reka, og fellur því sú hans ástæða fyrir dómsins ógildi af sjálfu sér.

Við samanburð allra þeirra í þessu máli framkominna fornskjala getur rétturinn ei hldur annað en fallið á þá innstefnda meiningu, sem greinilegast er fram-sögð í svonefndri máldaga transskript Akarakirkju, Ltr. A, og að nokkru leyti viðurkennd í citantsins innleggi af 27. Julii f. á., að það svokallaða Víknaland á

eldri tímum náð hafi yfir langt meira land en jarðarinnar Vestari-Víkna og innibundið í sér núverandi landeignir Hafna, Kaldrana og Vestari-Víkna o. fl. allt að Deildarhamri, hverra jarða eigendur þá skipt hafi með sér rekanum á þessu svæði í sameiningu pro quota. Þessi sameign á rekanum finnst smátt og smátt að vera hafin og seinast algerlega með dóminum af 1649 í tilliti til sameignar á rekanum milli Glaumbæjar- og Mælifellskirkna, þá Vestari-Víkur ánöfnuðust Glaumbæjarkirkju „út af fyrir sig“ eftir þá þegar gamalli hefð, en Ásbúðir Mælifellskirkju til rekarettar.

Að þessi úthlutun á Vestari-Víkna reka sérilagi til Glaumbæjarkirkju hafi þegar 1550 fundið stað, sýnir stiftunarbréf fyrir Glaumbæjar beneficio frá Jóni biskupi Arasyni, hvers gerðir í það sinni enn eru óraskaðar. Þar eru takmörk þess rekapláz, sem Glaumbæjarkirkja átti í Vestari-Víkum, á báðar síður greinilega tiltekin, því undir „rekamark“ getur, þegar bæði litið er til orðsins uppruna og þess brúkunar í Jónsbók Rekabálki 3. kap. in fine, ekki þýtt annað en takmark það, hverju rekaplássið ráði og hvar annara rekapláz tóku við, sem áttu til móts við eða „móts við“ á hina síðu rekamarksins. Að sönnu finnur rétturinn, að orðið „í móts við“ geti þýtt in communione, Landabrigðabálki 4, en bæði er sú þýðing þess orðinu óeiginleg, og því sjaldgæf, og líka sýnir samsetning orðanna í stiftunarbréfinu, að þetta orð hafi þar þá almennu þýðingu, og má því einnig þannig skiljast í vísitáziu Jóns biskups Vigfússonar af 1685. Þingeyraklaustur má einnig álitast enn þá að njóta svo mikils reka, sem rekaskárin tileinkar því fyrir Víkna-landi, einungis með þeim mismun, að nú hafa klausturjarðirnar

Hafnir og Kaldrani reka fyrir eigin landi, en ekki, sem áður virðist verið hafa, quota-part úr öllum Víknareka. Þegar þetta er aðgætt, er auðsætt, að þó Vestari-Víkum eftir skránni, að gildi hennar viðurkenndu, ekki tileinkist allur Víknareki, eða aðeins $\frac{5}{6}$ partar hans, flýtur ekki þar af, að oftnefndri jörð nú ekki tilheyri allur reki fyrir eigin landi samkvæmt Jónsbók Reka-bálki 1. kap., þar það hvorki er sannað, að klaustrið nú sé deterioris conditionis í tilliti til rekans quæstionis eða Vestari-Víkur melioris conditionis, hvað þeim nú tilheyrandi rekamark snertir, en skráin ákveður, og þannig geti skráin, þó hún gild tækist, ekki sannað citantsins tilkall til rekans quæstionis.

Uppástand citantsins með tilliti til þess rekaparts fyrir oftnefndu Víknalandi, sem skráin tileinkar nafngreindum mönnum, getur heldur ekki gilt talizt, bæði af því sérílagi, að citantinn ekki hefur sannað, að þessara manna hluti sé undir klaustrið kominn, hvað honum þó bar að gera, því tilgreindar líkur fyrir því atriði geta ei til greina tekizt, eins og það líka in casu er merkilegt, að citantinn hvergi mótmælir, heldur þegjandi viðurkennir tilkall intervenientsins við undirréttinn, prófasts Jóns Péturssonar, til nokkurs parts af þeim reka, sem hann sjálfur sótti eftir klaustursins vegna, nefnilega svokallaða Tumasona reka, er vottar, að citantinn hér er í nokkurri óreiðu um téð reka ítök, eins og það er in confesso, að heimild klaustursins til þeirra er ósönnuð, og er það jafnframt engu varðandi, þó ekki verði nú lengur upplýst, hver aðnjótandi hafi orðið þessa Tumasona reka. Þegar nú við það áður-talda bætist það höfuðatriði, sem einnig er upplýst og sannað nægilega, að Þingeyraklausturs forsvarsmenn aldrei í manna minni hafa gert nokkurt tilkall til reka

fyrir Vestari-Víkna landi, þótt það sé in confesso, að á því landi hafi árið 1791 og aftur árið 1795 upp borið hval, og tilefni þannig verið fyrir hlutaðeigandi administrator, eigi síður en nú, eftir að kalla gegn beneficiario Glaumbæjar, sem tileinkaði sér og hagnýtti báða þá reknu hvali, svo hefur innstefndur þannig einnig fyrir sig að bera, að sá status, sem citantinn nú vill raskað hafa, hefur viðvarað átölulaust samfleytt í aldurstíð.

Undirréttarins dómur finnst þannig vel grundaður, og er hann því, að því leyti sem áfrýjaður er, hér að staðfesta, sem og líka ákvarðanir hans, hvað málskostnað snertir fyrir undirréttinum. Þar undirdómarinn ekki hefur mætt eða mæta látið, getur honum ekki tildæmzt kostur eða tæring fyrir þessum rétti, hvar til þó annars, ef hann mætt hefði, öll orsök verið hefði eftir stefnunnar hljóðun og málsins ásigkomulagi. Málsfærslumanni Þingeyraklausturs fyrir þessum rétti, sýslumanni Einarsen, bera í laun 10 rbd. silfur myntar, sem, eins og hans ferðakostnaður til málsfærslunnar, að yfirvaldsins ráðstöfun lúkist honum af því opinbera. Annar kostnaður fyrir þessum rétti, hvar innstefndur ekki hefur öðlzt beneficium processus gratuiti, niður fellur. Málið hefur, að því leyti það er publik og beneficerað, fyrir báðum réttum verið forsvaranlega rekið.

Því dæmist rétt að vera:

Undirréttarins dómur á, að því leyti hann er áfrýjaður, óraskaður að standa. Þingeyraklausturs skikkaða málsfærslumanni fyrir landsyfírréttinum, sýslumanni Einarsen, betali það opinbera 10 rbd. silfur myntar í salarium og ferðakostnað eftir yfirvaldsins áleti. Að

öðru leyti niður falli málskostnaður fyrir þessum rétti.

Dóminum að fullnægja innan 8 vikna frá hans löglegri auglýsingu, undir aðför að lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Anno 1837, 6. október

d ó m u r

í málinu nr. 7/1837: Prestur síra Benedikt Þorsteinsson á Ormsstöðum og aðrir leiguliðar á konungs- og kirkjujörðum í Norðfirði

gegn

Norðfjarðarhrepps fátækrafjárhirzlu og undirdómaranum, sýslumanni Carl Ferdinand Walsö.

Með stefnu af 20. febr. í ár áfrýja appellantarnir, presturinn síra Benedikt Þorsteinsson á Ormsstöðum og aðrir leiguliðar á kongs- og kirkjujörðum í Norðfirði og Suður-Múlasýslu, héraðsréttardóm af 25. ágúst f. á., hvar með settur dómari, sýslumaður í Norður-Múlasýslu Carl F. Walsö, hefur dæmt þá til að borga tíund til fátækra af téðum jörðum frá Marteinsmessu 1830 og framvegis, samt 20 rbd. reiðusilfurs í salarium til Norðfjarðarhrepps fátækrafjárhirzlu skikkaða málafærslumanns í héraði, hreppstjórans Jóns Jónssonar í Bót.

Hafa appellantarnir heimtað dóminn ómerkan dæmdan, sig frítekna fyrir því ídæmda tíundar útsvari og öðrum útlátum, en undirdómarann, sem stefndur er til að standa til rétta fyrir sinn dóm og málsmeðhöndlun, með því opinbera in solidum tilskyldaðan að

bítala sér málskostnaðinn með 60 rbd. reiðusilfurs.

Innstefnd fátækra fjárhirzla í Norðfirði, sem fyrir undirréttinum veitt var beneficium processus gratuiti, hefur einninn, að tilhlutun norður- og austuramtsins, fyrir landsyfirréttnum mæta látið og uppástaðið hér- aðsdóminn staðfestan og appellantana tildæmda in solidum að betala sér málskostnað við héraðs- og landsyfirréttninn með respective 20 og 60 rbd. silfurmyntar, samt þar hjá bætur fyrir ónauðsynlega þrætu.

Undirdómarinn hefur líka mæta látið, án þess sér- ilagi að gera neitt uppástand.

Appellantarnir hafa við landsyfirréttninn inhærerað sitt principala uppástand fyrir héraðsréttinum um að frávísa þessu máli, af því að cancellið í bréfum þess af 4. október 1831 og 30. nóvbr. 1833 og í líkum til- fellum upp á senda fyrirspurn hefur resolverað, að það ei sæi tíma kominn til að úrskurða, hvort tíund svara ætti af kongs-, kirkju- og klausturjörðum, og að réttast væri að fylgja siðvenju, ef ánægjanlega laga- reglu vantaði og þangað til hún gæfist.

Eins og nú það, að gefa þvílíkar reglur, einasta getur verið stjórnarráðanna úrlausn undirorpið, svo má það vera dómstólanna skylda, að skera úr því, hvort tíund taka megí eftir þeim gefnu reglum, þegar ágreiningur þar um verður, sem háttnefnt collegium einninn hefur viðurkennt í áminnstum bréfum, hvar vísað er til landslaga og réttar til úrskurðar einstöku þrætumála um tíundargreiðslu. Að undirdómarinn ekki hefur fylgt téðri réttarkröfu appellantanna, má landsyfir- rétturinn því álíta skeð eftir nægum ástæðum, og finnst þannig engi orsök til þess vegna að ónýta héraðsrétt- ardóminn.

Báðir málspartar hafa í landsins lögum og lands-

venju þókt finna ástæður fyrir sérhvers þeirra gerða uppástandi, hvar hjá appellantarnir sérilagi hafa framfært áðurfylgda praxis í Norðfirði sem friunargrundvöll fyrir sig. Beggja ástæður koma nú til réttarins yfirvegunar.

Sú löggjöf, er partarnir fyrst og fremst fram færa hvor til síns máls, eru Íslands gömlu tíundarlög, og er það auðsætt, að fylgi maður tíundarstatútu biskups Gizurar Ísleifssonar af 1096, mega orðin: „Það fé þarf ei til tíundar að telja, er áður er til guðspakka gefið, hvort sem það er til kirkna lagt eður brúa eða til sáluskipa, hvort sem það er í löndum eða lausum aurum,“ heimila tíundarfrelsi fyrir þau svokölluðu pia corpora et res publicæ utilitatis (confer Finni Johannæi *Historia ecclesiastica Islandiæ*, Tom. I. pag. 128—129), og því einninn fyrir kirkjujarðir. En af því Ísland ekki á téðum tíma var komið undir kongs stjórn, getur í þessari löggjöf ei directe verið neitt mál um kongsjarðir, hvað þar á móti verið gat eftir þeim svokallaða nýja kristinrétti biskups Árna Þorlákssonar af 1275. En þessi, sem af konungi er konfirmeraður 1356 og, eins og hinn gamli, áður af alþýðu lögtekinn (F. Joh. Hist. eccl. I. c. pag. 581 og Tom. II. pag. 10), hefur ekki þessa undantekningu, hvar á innstefndu byggja þá ályktun, að kongs og kirkjujarðir eftir þeim gildandi lögum séu tíund bundnar.

Að vísu er það, eins og á vikið, engum efa undirorpið, að sá nýi kristinréttur hér á landi er lögtekinn (gildandi lög), en þegar í byrjun hans ákvarðana um tíundir (14. kapítula) kveður svo að orði: „Á dögum virðulegs herra Gizurar í Skálholti var þessi tíundargjörð almennilega lögtekin á Íslandi“ etc. Er það því vissara, að nýnefnds biskups tíundarstatúta er það

réttu *hjálparmeðal til útbýðingar hinna nýju tíundar-laga*, hvar þörf gjörist, sem téð orðatiltæki láta í ljósi það ómótmælanlega factum, að þessi nýju eru af hinum eldri, og statútan sjálf strax í byrjuninni sýnist gefa að skilja, að löggjafinn vilji endurnýja þau eldri tíundarlög, en hvorki stórum breyta þeim né af taka (confer Jus ecclesiasticum novum, J. Arnesen, Havníæ 1777, pag. 80, nota 109, og Thorsteinsson Om kongelige og andre offentlige Afgifter i Island, Havníæ 1819, pag. 41), og verður af þessu atriði engan veginn ráðið það, sem innstefndir uppástanda, að af öllu því gózi skuli svarast tíund, sem í kristinréttinum ei útpykkilega er undantekið, eða að hann „omittendo“, þ. e. við að niður fella téða undantekningu í biskups Gizurar statútu, hafi upphafið það forna tíundarfrelsi, er veitt var kirkjujörðum og publik gózi, því hvorki er sú fyrri klausula (er ei heldur í tilliti til kongs jarða gat stað haft) innfærð í nokkurn þeirra tveggja kristinréttu, eða í þeim nýja nein orðatiltæki, er gefi ástæðu fyrir seinasttéðu uppástandi, hvar til þó var því meiri þörf sem þá var að gjöra um eitt privilegium, veitt með almennum landslögum landsins mildu stiftunum, hverjar líka með vaxandi ráðríki andlegrar stéttar manna við árið 1275 nutu þó jafnvel meiri forréttar en áður, og þess ólíklegra, að þær þá væru, og það þegjandi, þessu privilegio sviftar. Miklu heldur má eftir þeirrar tíðar hierarkiska anda ætla, að óparfi hafi þótt að ítreka það, sem sjálfsagt væri. Jafnvel þó nýrri tíma löggjöf hafi meiri nákvæmni, mun samt enginn álykta, að rentuberandi peningur, selanætur, ferjuskip etc. væru undanþegnir tíund, þó reglugjörð 17. Julii 1782 minnst þeirra ekki sem tíundarbærra. Það var líka, hefði hins verið til ætlazt, því stærri orsök til að gefa það með

berum orðum til kynna í tilliti til þeirra jarðeigna, er 1275 fallnar voru undir kong, að þar á sínum stað (15. kap.) engin regla er gefin fyrir konung sem eiganda (ei fremur en fyrir kirkjuna) um, „*hversu þær* (þ. e. kongs jarðirnar) skuli tíunda“, þó að annara framandi, ferðamanna o. fl., skyldur í því skyni séu ógleymdar, en kirkjujarða *varðveizla* þar á móti umhyggjusamlega umrædd (pag. 100), undir eins og kirkjutíundin sjálf.

Þegar kristinréttur Árna biskups þar hjá ei vill, að tíundað sé meira en sérhver á *skuldlaust*, þá sýnist það eins anomalt, ef þó tíunda ætti það, sem maður ekki á, in casu mensal- eða beneficiær-góz og kongs- eða kirkjujarðir af leiguliðunum, hvar af beneficiarius ekki getur skilizt að hafa meiri not en af því, er hann á, þó skuldir hans næmu eignanna verði. Hverninn sem orðin í sama kristinrétti (14. kapit.): „Sá maður, sem hann á“ útlögð á vora tungu hljóðað gætu, hvað við þeirra þýðingu á originalsmálinu er indifferent, geta þau þó í því samanhengi, hvar í þau standa, ei beinlínis heimfærzt upp á juridiska persónu, því fyrir utan að orðatiltækin og samanhengið alstaðar annarstaðar benda til fýsiskrar persónu og fullkomins eiganda og eignarréttar, er það líka auðsætt af því, að í sama stað kristinréttarins af 1275 (14. kap. pag. 86) stendur: „Svo skulu konur tíunda fé sitt sem karlar“, og það án þess að lík ákvörðun finnist í kristinréttinum af 1096. Undir eins og þetta atriði bagar þó einungis innstefnda, að orðin: Sá maður, sem á, innibindi publik eigindóm yfir höfuð, svo veikir það einnig svo uppástand hans, að in specie kongs og kirkjujarðir undir þau geti skilizt, og vildi maður með héraðsdóm-aranum og innstefndum heimfæra þau upp á beneficiarius eða leiguliðana, gæti það eins illa átt heima,

þegar við þau bætist orðið „skuldlaust“, eins og það í tilliti til kongsjarðanna engan veginn getur átt við eigandann sjálfan sem fýsiska eða júrídíska persónu.

Innstefnda uppástand veikist og fremur en styrkist við þá athugasemd appellantanna, að undantekningin í statútunni af 1096 *ekki hljóðar upp á kirkjugóz ein saman*, heldur þar hjá hefur „brýr“ og „sáluskip“ (þ. ferjubáta), fram hjá hverjum kristinrétturinn af 1275 eins þegjandi hefur gengið, og mundi þó enginn þess vegna uppástanda, að þessir hlutir ættu að tíundast. Reglan: *Lex nova abrogat priori*“ getur eftir þessum kringumstæðum, sem oftast, sérdeilis við eldri laga þýðingu, ei heldur hér komið að haldi.

Þó að nú landsyfírrétturinn ekki vildi aðhyllast þá áviknu meiningu appellantanna, að kristinrétturinn af 1275 með áður téðri tilvitnun til biskups Gizurar statútu hafi endurnýjað þá undantekningu frá tíundarskyldunni, sem þessi hafði (að því leyti hún í tilliti til þess áður sagða um konungsjarðirnar gat heitið að endurnýjast), og að appellantarnir þess vegna eftir vorum elztu tíundarlögum voru fríteknir frá að svara tíund af kongs og kirkjújörðunum quæstionis, má hann þó eftir þeim tilfærðu rökum vita, að það hafi verið ásetningur eða meining kristinréttarins af 1275 að uppáleggja téðum jörðum tíundarskyldu, sem þær ei áður höfðu, en þess fullviss, að tíund af þeim með þessari löggjöf sé óákveðin.

Þeim áreiðanlegu historísku vitnisburðum frá 13. árhundraði, sem appellantarnir hafa framfært af sögu Árna biskups Þorlákssonar (Sturlunga IV. parti, 39., 42. og 45. kapit.), verður ei hrundið við þá athugasemd innstefndu, að orðatiltækin í fyrsttöldum sögustað, pag. 62 „og fátækum mönnum einsaman þeirra fjórðungur“

skyldu útiloka þá meiningu, að kirkjujarðir frá upphafi kristindómsins „hafi verið tíundarfríar til fátækra“, því hvorki harmónerar þessi meining orðanna þar við, að tíundarlögin engan greinarmun höfðu gjört á fasteignartíundarskyldunni til þeirra fjöggra tíundartakara, og er þess vegna ei in dubio að præsúmera, né með hér um tilgreindum kapitulum sömu sögu (confer 43. kap.), hvar téður biskup einmitt áfrýjar, að kongsjarðirnar, sem í þessu efni og á þeirri tíð þó ei gátu haldizt svo privilegeraðar sem klaustra og kirknajarðir, ekki tíundist til biskupa, kirkna, presta og *fátækra* (ölmusumanna), og ritar því bónarbréf til kongs um, „að hann léti tíund greiðast af öllum sínum eignum“ (45. kap.), hvað hann þó ei mundi gjört hafa, ef konungur þar til hefði skyldur verið að biskups eigin tíundarlögum, eða ef hann *ranglega* (sem innstefndir vilja) haldið hefði jörðum sínum undan tíund. Og er bónarbréf þetta ritað 9 árum seinna en kristinréttur sjálfs skrifarans var lögtekinn af alþýðu, en áhrærir einasta þær jarðir, sem *úr bænda eign* fallið höfðu undir kong „við sakferli, kaup eða gjafir“ (Árna biskups saga, pag. 68), og engan veginn þau við endurbót trúarbragðanna svo löngu seinna sekúlariseruðu og privilegeruðu klaustragóz. Einungis þess vegna, að þessar bænda eignir *fyrir* höfðu svarað tíund, fann Rafn Oddsson líka sanngirni í, að þær af kongi einninn væru tíundaðar (Árna biskups saga, kap. 43). Þau af Árna biskups sögu, 39. kap., áður tilfærðu orð („og fátækum mönnum ein saman þeirra fjórðungur“) virðast ei heldur að geta refererast til annars en þeirra tíunda, sem af Hítardal guldust, þó vafasamt kynni að vera, hvort orðið „þeirra“ sé pronomen relativum til „tíundir“ eða possessivum til „fátækum mönnum“.

Þá næstu lagaröksemd fyrir sínu máli hafa innstefndir fundið í svokölluðum Piningsdómi af 1489, hvar með Skálholtsbiskup með lénsmanninum Diðrik Pining o. fl. samþykkja, að tíundir framvegis svarast skuli af þeim jörðum, sem fyrir 20 árum fallið höfðu undir kong og biskup (þ. e. nú bænda eign). En hvorki er dómi þessum nokkurstaðar veitt staðfesta af kongi né fylgt í Skálholtsbiskupsdæmi, hvar hann gilda átti (F. Joh. Hist. eccl. Tom. II. pag. 618, nota a), og er hann því til hnekkis innstefnds málefni, undir eins og hann færir sönnur að því, að publik góz ekki þá de jure var tíundarskyldunni undirorpið.

Ei heldur getur rétturinn álitíð það svokallaða Knud Steinsens erindi af 1555 eða Bessastaðasamþykkt af 1555 gefa lagaröksemd fyrir, að kongs eða kirkjujarðir yfir höfuð á Íslandi eða sérilagi í Skálholtsstfti ættu að tíundast, því hvað téð erindi snertir, þá sést það á innganginum til kongsbréfsins af 1556, að nefnt erindi inniheldur ekkert decisívt, í hið minnsta ekki um þá pósta, sem konungur um talar, því að þetta clauderi fleira en um bænahúsin („de smaa Kapeller“), sýna orðin í inngangi þess: „noye Artikle og „the Sager“. Þetta erinde eða „Werfe“ er einasta fyrirspurn, sem eftir þess yfirskrift átti að fram berast á alþingi að þeirrar tíðar sið til umráða af landsins helztu mönnum, hverir heldur ekki álitu bréf þetta sem lög. Og um Bessastaðasamþykkt, sem inniheldur svar upp á fyrirspurnina, er það in confesso, að hún ei samsinnir kongi að því leyti, hún frá tíund vill undanskilja „það heimaland, sem stiktin, klaustrin og sóknarkirkjurnar á standa með sinni eiginlegri innstæðu og lausafé, án þess að reskript af 16. apríl 1556 til sama Knud Steinsens eftir sínu innihaldi og sérdeilis og sérilagi fyrir-

sögninni, eða innganginum, geti álitizt að gefa ávikinni grein samþykktarinnar lagakraft með þessum orðum: „Vil kongelig Majestæt selv lade oppebære fjerde Parten af al Tienden over alt Island, som Biskopperne tilforn haft have, og siden de tre Parter at komme til Kirken, Præsterne og fattig Folk *efter gammel Sædvane*“, því það er af þeim ljóst, að kongur einasta þar við vill til-einka sér biskupstíundina, eins og hann þremur árum áður gjört hafði með instruxi Páls Hvidtfelds, árið 1552, en engan veginn gefa neina nýja eða samþykkj-andi reglu fyrir, hvaða fé tíunda átti, undir eins og hann bendir til, að þar með skuli breyta *eftir gamalli siðvenju*, hver grundvöllur tíundarútsvarsमतंस einn-inn er tiltekinn í nýnefndu instruxi með þeim orðum: „Eftersom af gammel Tid været haver“, og gefa téð orð reskriptsins sama resúltat, hvort heldur þau skilj-ast um tíundarinnar skipti milli kirkna, prests og fá-tækra eða um tíundarskylduna sjálfa, því þessi verð-ur eins sú gamla, hvorri meiningunni sem fylgt er (confer Hist. eccl. Tom. III., pag. 100), eins og kon-ungurinn heldur ekki í þessari grein tileinkar sér ann-að, en hvað „Biskopperne tilforn haft haver“, hver siðvenjunnar kraftur eins verður að gilda hina þrjá tíundartakara, því greinarmunur á þeirra rétti eftir al-mennri reglu finnur ei þessa réttar meðhald. Tíundar-skyldan er ein, og sérhver hluti þessarar skyldu má því heimtast með sama rétti. Skyldan til að svara og rétt-urinn til að taka verða að vera correlata.

Engin almenn regla verður heldur af því dregin, þó löggjöfin ei hafi viljað fjórdeila tíundarinnar smæstu útsvörum frá 2 fiskvirðum til 11 fiskvirða, og ætlað fátækum það eingöngu, hvað þó, eftir sem í praxi við-gengst, einasta nær til lausafjár-tíundar. Ekki heldur

af því, þó andlegrar stéttar persónur einungis svari fjórðungi tíundar til fátækra, því að prestar hefðu tíund goldið biskupi, kirkju og sjálfum sér, var gegn fyrri tíða reglum (*clerius demum non decimat*), sem og síðar hefur þótt nauðsyn að viðhalda í öllu öðru skyni en vegna fátækra forréttar til tíunda, sem af hvorugu þessu de jure verður út leiddur.

Framvegis getur forordn. af 21. marz 1575, sem einasta uppabýður prestatiund af Kronens, Domkirkens og Klosterne Gaarde (Klosterne séu undtagne) í *Hólastifti*, ei færzt sem lagarök fyrir seinni tíundarskyldu þessara jarða í Skálholtsstifti, því þó að forordningarnnar yfirskrift (þanninn sem hún nú kemur fyrir sjónir) ei hljóði upp á neitt víst pláz, gefur samt inn-gangurinn strax til kynna, að hún einasta er gefin fyrir Hólastifti, og þar um hefur ei heldur efi verið með-al lærðra eða lögvisra (Sjá Hist. eccl. Tom. III., pag. 101, og yfirskrift yfir blaðsíðunum hjá Ketilsen II., pag. 76—80). Að öðru leyti er þessi forordning, eins og líka Knud Steinsens erindi og Bessastaðasamþykkt, þess ljóst vitni, að þau til þeirra tíða, er þau til ná, hvorki voru lög, né almenn landsvenja í Skálholts eða Hólastiftum að tíunda publik góz, og að Piningsdómur þannig ei heldur við brúkun þá hafði fengið lagagildi í landinu. Sama er að segja um þá aðra alþingisdóma, er gengnir eru um þetta efni á undan forordningunni af 1575. Og þó að seinni dómar, er innstefndir byggja sína meiningu á, styðji sig við „konunglegar“ skipanir og „eldri kongsboð“ sem grundvallarreglur fyrir tíundarskyldu kongs og kirkjujarða, þá verður ei hér neitt ályktað, nema sézt geti, hvort þrætumálin, sem eru dómanna tilefni, séu risin í Hóla eða Skálholtsstifti, og hverjar konunglegar tilskipanir eða kongaboð það

eru, sem þeir eru á byggðir, og þar eð dómana vantar konunglega staðfestu til að geta gengið í kongsboða stað, svo geta þeir, þannig á sig komnir, eftir áður-sögðu og eftir forordningunni af 21. marz 1575 einasta í Hólastifti haft nokkura lagaverkun.

Reskriptið af 8. maí 1739 getur ennfremur engan veginn styrkt innstefndra málefni, en gefur, undir eins og það accepterar samkvæmt reskripti af 20. apríl 1619 og seinni tíma meiningum (Hist. eccl. Tom. III., pag. 512—513, Ketilsen við téð reskript, Thorsteinsson l. c. § 8, pag. 53—55 o. fl.), að tíundir re vera eigi að gjaldast af eigandanum, en ekki af usufructuarius, þess ljóst vitni, að hvorki kirkju- né preststíund í Skálholtsstifti „fra ældgammel Tid“ hefði verið lokið, og býður þar hjá, einninn í harmoni með reskriptinu af 1619, „at der med Tidenders Ydelse paa Island herefter som hidtil skal forholdes (confer Hist. eccl. l. c.). Þó að þetta reskript sé emanerað upp á fyrirspurn einasta um prests- og kirkjutíund, getur það ei álitizt að heimila móttætt resultat um fátækra tíund, sem, eins og áður er sagt, með engum almennum lagareglum var uppálögð öðrum eða fleirum jörðum en hinar þrjár tíundirnar, og því ei gat præsumerazt, þar sem þessar ei höfðu stoð, því síður sem þau seinast citeruðu orð reskriptsins sýnast að innibinda allar tíundir *undir eins og það gjörir siðvenju til framvegis reglu við tíundargjaldið yfir allt land.*

Reglugjörðin af 1782, sem í § 4 frítekur „saakaldte pia corpora, d. e. Præste, Kirker, Skoler og Hospitaler for at tiende noget af de Kvilder eller andet Inventarium, som dem tilhøre“, höndlar að sönnu auðsjáanlega um tíund af lausafé, hvað einninn er til kynna gefið í bréfi amtmannsins yfir norður- og austuramtinu af

17. Julii 1819 (act. pag. 37). En hefði löggjafarinn verið á innstefndra máli, að opinbert jarðagóz alstaðar í landinu tíunda ætti til fátækra, þurfti hann ei þar frá að frítaka þess kúgildi, sem eftir landslögum og einninn venju nutu sama réttar (confer forordning 14. Maii 1834 § 13). Undir eins og kancellið í bréfi af 1. Augusti 1801 líka viðurkennir þetta, getur það þó ekki, sem gefið upp á fyrirspurn frá Hólastifti (hvað eð er in confesso), hvar við þess ákvarðanir eftir áðursögðu og forordn. 21. marz 1575 líka einungis átt geta, gefið neina nýja reglu fyrir tíundargjaldi kirkjujarða til fátækra yfir höfuð, því síður í Skálholtsstifti, sem það ei heldur var tilgangur þess. Að öðru leyti er þess að gæta, að háttnefnds collegii bréf eða meiningar ei fyrir réttina geta haft neinn lagakraft, einkum þegar þau sjálf, eins og þau tilfærðu bréf af 18. marz 1815, 4. okt. 1831 og 30. nóv. 1833 (er viðvíkur Suður-Múlasýslu), vísa til landslaga og réttar, *en þar hjá til gamallar siðvenju.*

Þar á móti finnur rétturinn í resolution af 22. marz 1784 betri rök fyrir, að hvorki lög né siðvenja hafi heimilað tíundir í Skálholtsstifti af kongsjörðum, því fremur sem engi orsök var til með þessu lögboði að uppáleggja téðum jörðum í Mosfellssveitinni einsaman tíundarskyldu, hefði þessi áður verið lögleidd eða venjuleg í öllu stiftinu, og þar eð jarðeldarnir 1783, eftir sem in confesso er, þó hér til varð að gefa tilefni (einasta í Mosfellssveitinni, confer appellantanna innlegg act. pag. 28), er það í þessu tilliti engu varðandi, að þessari resolution er breytt með seinna kongsboði af 13. Junii 1787, en þótt þar af jafnframt megi leiða þá ályktun, að löggjafarinn hafi ei fundið tíundarskylduna réttilega að hvíla á þessum hans landsetum, hvað einninn sést af kancellís promemoria til rentu-

kammersins af 29. janúar 1785, eftir hverju landsetum á stólsjörðum í Heyness (hjá Fogtmann við prentvillu „hines“) umboði er eftir gefið $\frac{1}{2}$ mannslán vegna þess, þeir tíunduðu ábýli sín. Eins og nú þessi kancellís promemoria af 29. jan. 1783, að því leyti hún tilgreinir, að leiguliðarnir sumstaðar á því beneficeraða gózi svari tíund, harmónerar með nýnefndri resolution af 1784, svo styrkir það stórum sömu meiningu, að skilmálarnir fyrir Skálholtsstóls jarða sölu af 27. apríl 1785 útbrykkilega áskilja, „at Köberne skulde nyde den samme Tiendefrihed som Godset forhen havde haft“. Eru þeir hér sem útgefnir frá því konunglega rentukammeri, er hafa varð því betra skyn á tíundarlögum vorum, að það kongsins vegna þar í hafði interesse, ef ekki sem lög að álíta, þá samt sem einna trúverðugasta söguvott þess, að nefnt góz, hvar á meðal eins appellantsins ábýlisjörð, í appellantanna fullmektugs innleggi af 7. Augusti seinastl. ómótmælt segist að vera, hafi lotið tíundarfrelsis (confer Thorsteinsson l. c., pag. 54).

Undir eins og rétturinn á framantöldu má byggja þá meiningu, að tíund af kongs- og kirkjujörðum *aldrei sé lögleidd* fyrir allt landið eða sér í lagi í því gamla Skálholtsstifti, hvar undir Suður-Múlasýsla heyrði, og að tíundarstatútan af 1096 í þessu tilliti aldrei útbrykkilega sé hafin með almennu lögboði, má hann líka þar af álíta auðsætt, að hvorki þessi né þau seinni almennu tíundarlög gjöra ráð fyrir, að fátækra tíundarbyrðin hvíli þyngra á jarðagózi yfir höfuð en kirkna — kongs — eða prests tíundirnar.

Hvað *siðvenju* í þessu efni í landinu yfir höfuð og sérilagi í Skálholtsstifti þar næst áhrærir, þá er að framan sýnt, hversu hún virðist hafa verið í sjálfs

biskups Árna Þorlákssonar tíð (til 1297). Að sönnu vitnar Íslands kirkjusöguskrifari (Hist. eccl. Tom. I, pag. 539), að kirkjuþrætur jafnvel áður og eftir þá tíð (þ. e. frá árinu 1264—1400) einkannlega hafi verið dæmdar eftir Árna biskups kristinrétti, eins að hann þó frá þessum tíma og allt fram að reformatiúninni aldrei in praxi hafi gefið neina fasta lagareglu um tíundarskyldu kirkna og klaustra jarða til fátækra eða annara, hvorki yfir höfuð eða sérílagi nokkurn tíma í Skálholtsstifti, sýnir ágreiningur, er var í þessu stifti, unz reskriptið af 8. Maí 1739 þar á gjörði enda, eins og áður er sagt og hvar um nefnt rit, Tom. II, pag. 618, nota a., ber ljóst vitni. Vilji maður færa sama rit, Tom. III, pag. 344, sem vitni fyrir, að engi þræta eða vafi hafi verið um tíundargjald til fátækra af kongs- og kirkjujörðum frá 1550 til 1630, þá striðir það á móti sama höfundar vitnisburði því gagnstæða, nema orðin á seinni staðnum: „Excepta tamen portione, quæ pauperibus debebatur“ séu skilin einkannlega um Hóla-stifti, hver skilningur orðanna líka einasta getur harmónerað með Knud Steinsens erindi og Bessastaðasamþykkt, sem bæði lúta að því, að ei hafi svo verið í Skálholtsstifti 1555, og gefur nótan í l. c. og pag. 511, nota a. í Tom. III., þessum skilningi orðanna einnig meðhald, hver þó, eins í harmoni hér með, og eins vel og líklega geta skilizt um þá eyrisvoð (*unica uncia*) til fátækra, sem sami höfundur um talar II, pag. 619, not. a., að til 1602 goldin hafi verið af Skálholtsstóls jörðum.

Að sá sami vani, að undanfella tíundargjörð af Skálholtsstóls jörðum á tímabilinu frá 1630 til 1740, þó þrætur þar um fallið hafi og dómar fyrir því gagnstæða, sýnir sama rit, Tom. III., pag. 511—513, hvað

eð þar fyrir utan er að dæma af þeim ómótmælt framlagða „útdrætti af bréfi biskups Þórðar Þorlákssonar af 1678, 20. Decembris“. Og fylgi maður í þessu tilliti sama höfundu frá þessum tíma og allt þangað til frásögn hans þverrar (1774 og 1775), þá gefur framanritaður Tom. II, pag. 618, nota a. sama að skilja.

Undir eins og sú án innstefndra mótmæla framlagða útskrift af bréfi frá biskupi Hannesi og amtmanns O. Stephensens til hins konunglega rentukammers af 20. febrúar 1788 framvegis lætur í ljósi, „at Tiende svares af det publique Gods til Præster og fattige i Holumstift, samt fra en Del af Vesteramtet, men ikke paa Öster- og Sönderlandet og en Del af Vesteramtet i Island“, gefur hún líka trúlega skýrslu um, hvernig gagnstæð boðorð og mismunandi siðvenja á ýmsum stöðum og til ýmsra tíða, með fleiri kringumstæðum, gefið hafi til efni til téðrar mismunandi tíundarreglu, er fyrrnefnt kancellípromemoria af 1785 á viku.

Öllu þessu samhljóða er rétturinn líka þeirrar meiningar, að Gizurar biskups tíundar statútu ákvarðanir um tíund af publik jarðagózi, in casu kongs- og kirkjujörðum, í því gamla Skálholtsstifti allt eins lítið með brúkun sem seinni lögum (confer Thorsteinsson l. c., pag. 58—59) geti verið úr gildi gengnar, og geta ennfremur þeir um þetta efni á eldri tímum felldu mörgu dómar fyrir einstöku pláz og nokkra eða alla tíundarinnar hluti af þessum jörðum yfir höfuð engan veginn átt heima við aðra almenna eða fasta lagareglu.

Þegar það nú loksins, eins og sjá má af norður- og austuramtsins auglýsingu af 17. Julii 1819 (act. pag. 36) og bréfum frá kammerráði Melsted af 26. febrúar og 29. marz 1829, samt öðru við undir- og yfirréttinn í sök þessari framkomnu, er in confesso, að tíund-

in eða sérilagi fátækратиund frá ómuna tíð aldrei hefur verið svarað af nokkrum kongs- og kirkjujörðum í Norður- og Suður-Múlasýslum og in specie ekki í Norðfjarðarhreppi, nema eftir amts boði árið 1829, svo yrði, jafnvel þó ljósari lagaboð fyrir tíundarskyldunni quæstionis gæfist, þeirri ómuna hefð, er appellantarnir þannig hafa fyrir sig að bera, og hverrar gildi lögin viðurkenna í líkum kringumstæðum (Jónsbók Landsleigub. 52, 59, biskupainstrux 1. Julii 1746 § 16, confer Stephensens doktordisputats pag. 144, forordning 13. dec. 1746 6 partur § 4 nr. 2 og plakat 26. janúar 1807 m. fl.) því síður hrundið sem það af framansögðu (confer reglugjörð 11. Julii 1782 § 5) er auðsætt, hversu *brúkun* og *landsvenja* ei síður í tilliti til tíundargjalds en annara réttinda (sjá reskript 16. Maii 1760 § 4 o. fl.), sérilagi hér á landi, hvar lagaóreiðan öllu fremur en annarstaðar í ríkinu gjörir þess þörf, eru og verða vera í laga stað.

En þó að mismunandi venja í téðu tilliti í Suður-Múlasýslu hafi stað haft, eða fátækra protokolla annað hvort hafi vantað eða þeirra færsla verið í óreglu í Norðfirði, er ei þar með sannað, að þeir eða þessa pláz venja hafi verið lögum og rétti gagnstæð. Og eins gátu vitni eða önnur gögn, sem protokollar, fært sönnur að hvers staðar venju frá ómuna tíð, hverri eintóm ósk eða ákvarðanir hlutaðeigandi yfirvalda um aðra eða betri reglu ei geta verið til hnekkis.

Þó að appellantarnir sjálfir sem leiguliðar og presturinn sem usufructuarius a prima instantia séu stefndir til tíundargjaldsins quæstionis og mættir einungis til að fría sig hér frá, án þess að fram flytja neina exceptionem móti stefnunni, sive rei incompetentis, má þó þá áður eftir reskripti 20. apríl 1619 og seinni tíma

lagaboðum (confer forordn. 14. Maíi 1834 § 1 og 2 m. fl.) áviknu athugasemd, að leiguliðum de jure ekki ber sjálfra þeirra vegna að gjalda tíund af ábýlum sínum, að endingu færa sem ástæðu fyrir afdrifum þessa máls in realibus, jafnvel þó landsyfirrætturinn eftir appell-antanna brúkuðu procedure hafi ei getað hjá komizt að gjöra hér að álitum það umventileraða höfuð-spursmál um eigandans tíundarskyldu af jörðunum quæstionis.

Samkvæmt öllu framansögðu er héraðsréttardómin-um á þá leið að breyta, að appellantarnir, sem að und-anteknum prestinum sira Benedikt Þorsteinssyni ei í stefnunni eru nafngreindir öðruvísi en in limine tjáð er, án þess að neinu um þeirra Competence sé hreyft, frífinnist fyrir innstefndrar fátækra fjárhirzlu ákærum, og að salarium til þess fyrir undirrættinum skikkaða málsfærslumanns, hreppstjóra Jóns Jónssonar í Bót í Norðfirði, er eftir kringumstæðunum nægilega virð-ist borgað með 8 rbd. silfur myntar, lúkist honum af því opinbera, hvar á móti sanngjarnt sýnist, að annar málskostnaður við undirrættinn niður falli.

Undirdómarinn finnst ei með málsins meðhöndlun yfir höfuð eða þeim ákærða dómi, þó hér *breytt* sé, að hafa gefið appellöntunum ástæðu fyrir þeirra uppástandi um málskostnað hjá honum hér við réttinn. fyrir innstefndrar téðs hrepps fátækra fjárhirzlu á-hirzlu, sem fyrir landsyfirrættinum ei hefur öðlazzt beneficium processus gratuiti, ei er stefnd til að betala málskostnað, verður í öllu falli að fría hana þar frá. Og þar eð það opinbera þannig ei hér við réttinn er partur, getur appellantanna uppástand um málskostnað af því ei heldur veitzz meðhald. Verður hann því, eins og fyrir undirrættinum, einninn hér að niðurfalla.

Appellantanna fullmektugur fyrir landsyfirrétti hefur í innleggi af 29. Augusti krafizt, að umtal um undirrót máls þessa af prestsins Benedikts Þorsteinsonar hálfu í innleggi innstefndra fullmektugs af 28. s. m., svo hljóðandi: „Þar á móti er hitt víst, og mér, samt fleirum þeim, er um sömu mundir voru í Múla-sýslum, fullkunnugt, að þessi sök ei er risin af eintómri réttartilfinningu hlutaðeiganda, heldur af því að presturinn sira Benedikt Þorsteinsson þóttist eiga þáverandi amtmanni G. Johnsen grátt að gjalda fyrir ávítur þær, er presturinn fekk hjá amtmanninum árið 1829 fyrir það, hvað illa sveitarprotokoll Norðfjarðarhrepps var færður og útleikinn“, dæmist dautt og maktarlaust.

Sú ástæða höfundarins hér á móti, að þessi orð einungis þess vegna ei geti verið injurierandi, að hann hefur bætt við, „að hin illa meðferð protokallsins ei hafi skeð af hrekkjum“, hverfur, þegar þess er gætt, að hann sjálfur í áminnstu innleggi hefur þessa getið sem *eigin ástæðu* fyrir, að hann fríaði prestinn frá réttarákærum *fyrir téða meðferð*. Verður þetta atriði því fyrir utan *prestsins ásetning eða tilgang* með sína undanfærslu að svara þeirri heimtuðu fátækra tiund, er tilefni gaf til málssóknarinnar, og er þessum tilgangi hans, að réttarins áleti, þannig lýst í framansögðum orðum, um leið og honum sem fátækra forstjóra er álasað eða niðrað, að hvorttveggja má vera honum, sérilagi í sinni embættisstöðu, til vanza, hvar fyrir þau sem ótilbærileg og ósönnuð eru að mortificera. Það atriði, að presturinn sira Benedikt Þorsteinsson í sínu innleggi til landsyfirréttarins af 20. sept. f. á. víða með ósæmilegum orðum hefir karakterisað undirdómarans þekkingu og málsmeðferð, getur því síður ei verið áður téðum orðum hans fullmerktugs til afbötunar eða til

greina tekizt sem þar um engu er hreyft af undirdóm-
arans svaramanni, hverri heldur (sic) fyrir hann (und-
irdómarann) hefur haldið svörum uppi við landsyfir-
réttinn.

Málið hefur verið við undirréttinn, að því leyti það
þar var beneficerað, forsvaranlega fært.

Því dæmist rétt að vera:

Appellantarnir, presturinn Benedikt Þorsteinsson á
Ormsstöðum og aðrir leiguliðar á kongs- og kirkju-
jörðum í Norðfjarðarhreppi og Suður-Múlasýslu, eiga
fyrir innstefndrar téðs hrepps fátækra fjárhirzlu á-
kærum í þessu máli friir að vera.

Málskostnaður fyrir báðum réttum niður falli, en í
salarium til innstefndra skikkaða málsfærslumanns
fyrir undirréttinum, hreppstjóra Jóns Jónssonar á Bót,
betali það opinbera 8 rbd. silfur myntar.

Þau um og á móti nefndum presti í niðurlagi innleggs
til landsyfirréttarins af 28. Augusti 1837 frá innstefndra
fullmektugum framfærðu ótilbærilegu orð viðvikjandi
undirrót máls þessa eiga dauð og maktarlaus að vera.

Ákveðið salarium að greiða innan 8 vikna frá dóms-
ins löglegu birtingu, undir aðför eftir lögum.

Th. Sveinbjörnsson.

Hæstaréttardómar í íslenskum málum.

1832.

2. október (Ný fél.rit VI. 163).

Réttvísinn

gegn

Skúla Hermannssyni, Svanhildi Eiríksdóttur og Vilhelminu Björnsdóttur.

Vilhelmina Björnsdóttir á af ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Svanhildur Eiríksdóttir á af frekari ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Skúli Hermannsson á að sæta 27 vandarhagga refsingu. Svo eiga og þau tvö síðarnefndu að borga allan málskostnað, hvort um sig til helminga, og þar á meðal málsfærslulaun, sem í landsyfirdóminum ákveðin eru, og þar að auki 20 rbd. í silfri í málsfærslulaun handa málaflutningsmanni Hoëgh-Guldberg fyrir hæstarétti (Sjá bls. 63—71 að framan).

12. nóvbr. (Ný félagsrit VI. 166).

Réttvísinn

gegn

Bjarna Sveinssyni.

Bjarni Sveinsson á af frekari ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Í tilliti til málskostnaðar á landsyfirréttarins dómur, að því leyti áfrýjað er, óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til justizráðs

Sporons fyrir hæstarétti borgi hinn ákærði 30 rbd. í silfri. (Sjá bls. 35—47 að framan).

1833.

1. apríl (Ný félagsrit VI. 171).

Eyjólfur prestur Gíslason
 gegn
 Eggert presti Jónssyni.

Staðarhólskirkju í Dalasýslu eiga að fylgja þrjátíu kvígildi og einn þriðji partur, og á sækjandi og eftirmenn hans í brauðinu að hafa hálfar smjörleigur eftir þau á ári hverju. Þau hin meiðandi orðatiltæki og réttarkröfur, sem sýslumaður Eiríkur Sverrisson hefur í frammi haft gegn sýslumanninum Kristjáni Magnusen og Finsen, eiga, að því leyti sem áfrýjað er, dauð og marklaus að vera. Málskostnaður fyrir öllum réttum niður falli. Til justizkassans borgi sækjandi 1 rbd. Páli Benediktssyni bera 10 rbd. í málsfærslulaun, og ber þá að lúka úr almennum sjóði. (Sjá bls. 2—27 að framan).

8. maí (Ný félagsrit VI. 174).

Réttvísinn
 gegn
 Birni Ólafssyni.

Björn Ólafsson á af ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Málafærslumanni Schäffer fyrir hæstarétti bera í málsfærslulaun 20 rbd. í silfri, er, ásamt málsfærslulaunum þeim, er tiltekin eru í dómi landsyfirrættarins, ber að lúka af opinberum sjóði. (Sjá bls. 123—129 að framan).

28. nóvbr. (sbr. Ný félagsrit VI. 175. Eftirrit úr Ríkisskjalasafni).

Réttvísín

gegn

Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni.

Mál þetta skal fyrir tekið af nýju í undirdómi og dæmt þar eftir að athygli Þórunnar Þorleifsdóttur hefur verið vakin á ósamræmi milli svars hennar við 3. spurningu í rannsókn málsins 10. apríl þ. á. og fyrra framburðar hennar, einkum svars hennar þann 11. okt. 1832 við 2. spurningu sækjanda, og eftir að hún hefur í tilefni af þessu verið krafín nánari skýringa, og eftir að hún hefur þar að auki verið krafín sagna um það

1) Hvort hún hafi gert sér í hugarlund, þegar hún nóttina milli 2. og 3. ág. 1832 fór út úr bænum, að verkir þeir, sem hún þá hafði, væru fæðingarhríðirnar, og hvort hún hefði þá ætlað sér að fæða barn sitt á laun.

2) Hvenær óráð það, er hún skýrir frá, hafi komið á hana, og hversu lengi hún hafi haft það. Svo ber dómaraþum og að afla þeirra frekari upplýsinga, sem efni kynni að verða til. (Sbr. að framan bls. 136—138 og 162—164).

1834.

5. júní (Ný félagsrit VI. 178).

Réttvísín

gegn

Jóhönnu Einarisdóttur, Jafet Erlendssyni og Vigdísí Helgadóttur.

Landsyfírréttarins dómur á óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málafærslumanns Liebenbergs fyrir

hæstarétti borga þau ákærðu, hvert með öðru, 30 rbd. í silfri. (Sjá bls. 184—187 að framan).

1835.

20. maí (Ný félagsrit VI. 182).

Réttvísinn

gegn

Þórunni Þorleifsdóttur og Jóni Sveinssyni.

Jón Sveinsson á af ákærum sækjanda í þessu máli sýkn að vera. Þórunn Þorleifsdóttur á að sæta tvisvar 27 vandarhagga refsingu og borga allan löglegan kostnað þessarar málssóknar, og þar á meðal málsfærslulaun þau, er í landsyfirréttar- og undirréttardómunum ákveðin eru, þó að undanskildum varðhalds og fæðiskostnaðinum fyrir tímabilið frá 22. sept. til 3. nóv. 1834, og á í tilliti til þessa kostnaðar landsyfirréttarins dómur óraskaður að standa. Í málsfærslulaun til málafærslumanns Schäffers fyrir hæstarétti borgi Þórunn Þorleifsdóttir 30 rbd. í silfri. (Sjá bls. 228—230 og 230—235 að framan).

1836.

13. maí (Ný félagsrit VII. 203).

Réttvísinn

gegn

Einari Snorrasyni.

Dómur landsyfirréttarins á, að því leyti sem áfrýjað er, óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til justizráðs Hoëgh-Guldbergs fyrir hæstarétti gjaldi hinn ákærði 10 rbd. í silfri. (Sjá bls. 298—301 að framan).

23. nóv. (Ný félagsrit VII. 205).

Réttvísinn
 gegn
 Árna Árnasyni.

Árni Árnason á að sæta 30 vandarhagga refsingu. Í tilliti til málskostnaðar á dómur landsyfirréttarins óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til Hoëgh-Guldbergs justizráðs fyrir hæstarétti gjaldi hinn ákærði 20 rbd. í silfri. (Sjá bls. 316—321 að framan).

13. des. (Ný félagsrit VII. 207).

Réttvísinn
 gegn
 Ástriði Halldórsdóttur.

Ástriður Halldórsdóttir á að sæta 10 vandarhagga refsingu og borga allan löglegan kostnað málssóknarinnar, þar á meðal málflutningslaun þau, er í undir- og yfirréttnum hafa ákveðin verið, og þar að auki í málssóknarlaun til Drejers málaflutningsmanns fyrir hæstarétti 20 rbd. í silfri. (Sjá bls. 265—269 að framan).

23. desbr. (Ný félagsrit VII. 208).

Réttvísinn
 gegn
 Jónasi Jónssyni.

Dómur landsyfirréttarins á óraskaður að standa. Í málssóknarlaun til málaflutningsmanns Liebenbergs fyrir hæstarétti gjaldi hinn ákærði 10 rbd. silfurs. (Sjá bls. 258—261 að framan).

1837.

24. janúar (Ný félagsrit VII. 211).

Rósa Björnsdóttir
gegn

erfingjum Jóns sýslumanns Jónssonar.

Dómur landsyfirréttarins á óraskaður að standa. Í málaflutningslaun til justizráðs Blechingbergs fyrir hæstarétti borgi sækjandi 60 rbd. silfurs. Svo greiði hún og 1 rbd. silfurs til löggæzlusjóðsins. (Sjá bls. 189—195 að framan).

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

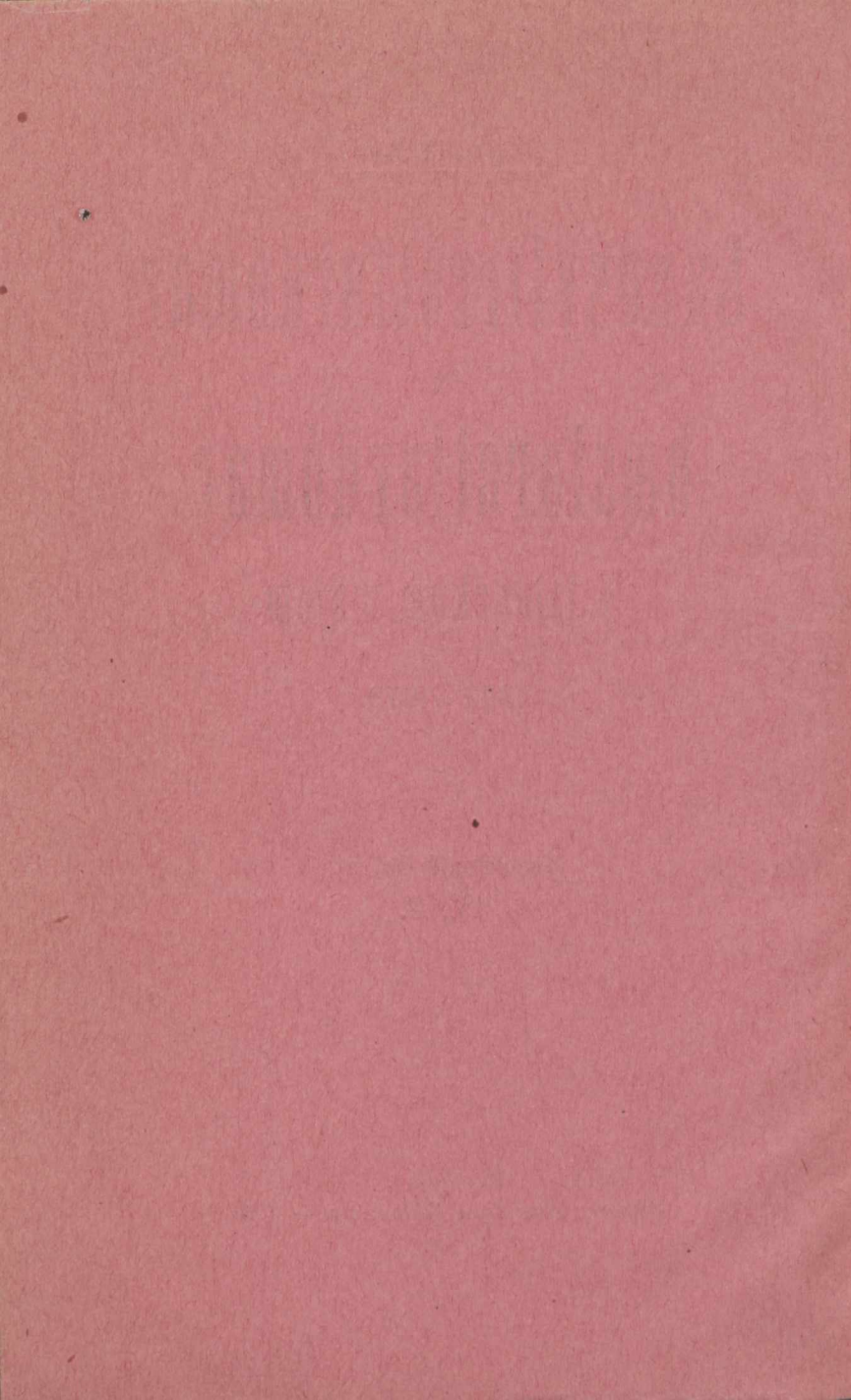
1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

IV, 2.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1933.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873.

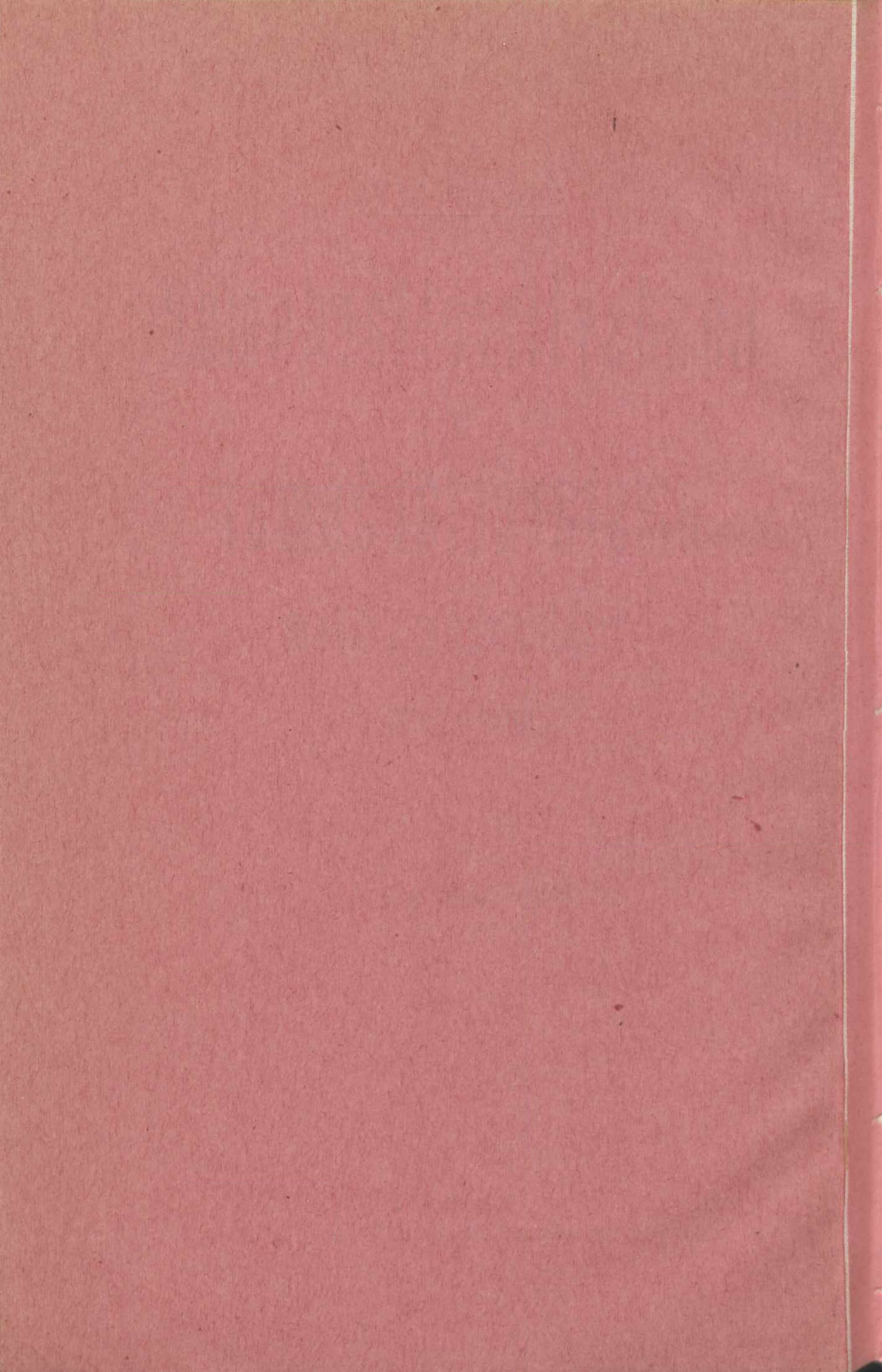
Sögufélagið gaf út.

IV, 3.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1934.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

IV, 4.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1935.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

IV, 5.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1936.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

IV, 6.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1937.

Sögurit XIV.

Landsyfirréttardómar

og

hæstaréttardómar

í íslenskum málum

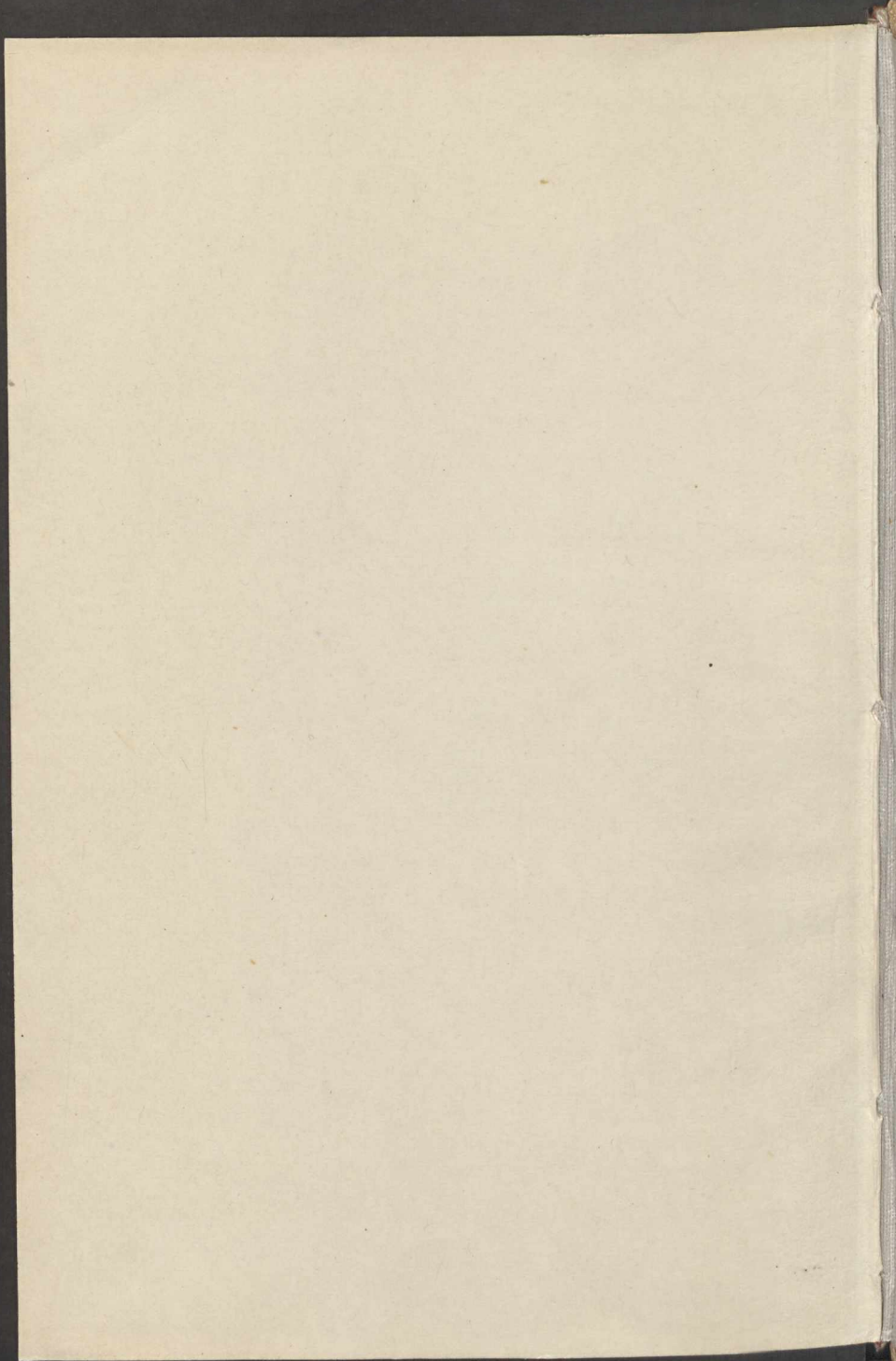
1802—1873.

Sögufélagið gaf út.

IV, 7.

Reykjavík.

Ríkisprentsmiðjan Gutenberg — 1938.

Lbs - Íslandssafn

100349247 - 0

